

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 31.1.2001
KOM(2001) 24 endelig

**BERETNING FRA KOMMISSIONEN
TIL RÅDET, EUROPA-PARLAMENTET,
DET ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG
OG REGIONSUDVALGET**

ANDEN RAPPORT OM DEN ØKONOMISKE OG SOCIALE SAMHØRIGHED

ANDEN RAPPORT OM DEN ØKONOMISKE OG SOCIALE SAMHØRIGHED

INDLEDNING

Samhørighedsrapportens rolle

Ifølge traktatens artikel 159 skal Kommissionen hvert tredje år aflægge "rapport ... om fremskridtene i forbindelse med virkeliggørelsen af den økonomiske og sociale samhørighed, og om hvordan de forskellige midler (inklusive forskellige fællesskabspolitikker) efter denne artikel har bidraget hertil". Nærværende rapport imødekommer dette krav. Af artikel 45 i den generelle strukturfondsforordning fremgår det, hvad rapporten nærmere skal indeholde.

Kommissionen vedtog den første samhørighedsrapport i slutningen af 1996. Rapporten var grundlaget for det første Samhørighedsforum i april 1997 og for forslagene i "Agenda 2000 – Et udvidet og styrket EU", som førte til den samhørighedspolitiske reform, der blev vedtaget af Rådet i juni 1999.

Kommissionen har valgt at fremlægge den anden rapport om den økonomiske og sociale samhørighed i begyndelsen af 2001, dvs. umiddelbart efter afslutningen af første fase af strukturfondsreformen og efter en række vigtige beslutninger om de finansielle tildelinger og de geografiske kriterier for støtteberettigelse. Det er således allerede på dette stadium muligt at foretage en bred forudgående vurdering af de virkninger, reformen kan tænkes at få.

Denne anden rapport indeholder tillige en opdatering af den regionale analyse, der er indeholdt i den sjette og sidste periodiske rapport om situationen og udviklingen i regionerne, der blev offentliggjort i 1999. En sådan opdatering er mere påkrævet end før, fordi samhørighedsrapporterne erstatter de periodiske rapporter, som Kommissionen har offentliggjort siden begyndelsen af 1980'erne.

Første analyse af samhørigheden i en udvidet EU

Som krævet af traktaten og den generelle strukturfondsforordning gennemgår rapporten ændringerne i samhørigheden og de faktorer, der har bidraget hertil. Uden at foregribe tidsplanen, procedurerne og rækkefølgen for optagelsen af nye lande er arbejdshypotesen en udvidet Union med bestående af 27 medlemsstater.

I den udstrækning, de foreliggende oplysninger tillader det, omfatter hver del af rapporten overvejelser om situationen i en udvidet EU. Dette bør være baggrunden for gennemgangen, som skal være andet og mere end en statisk analyse af situationen i de nuværende 15 medlemsstater og de 12 lande, hvis optagelse der for tiden forhandles om. Rapporten indeholder en særskilt analyse af de regionale forhold i Tyrkiet, det trettende ansøgerland, med hvilket der endnu ikke er indledt forhandlinger. Disse forhold vil blive genstand for en mere systematisk gennemgang i fremtidige rapporter, når forhandlingerne er startet.

Debatten er åbnet

Rapporten indeholder en række konklusioner og anbefalinger med det formål at åbne for en debat om den fremtidige samhørighedspolitik efter 2006 i en udvidet EU. Kommissionen er overbevist om, at det vil være nødvendigt at foretage store ændringer i samhørighedspolitikken, som i sin tid blev udformet med henblik på de nuværende medlemsstater. Udvidelsen er en væsentlig del af forklaringen på behovet for ændringer, men ikke hele forklaringen. Ændringerne er desuden nødvendiggjort af de vidtrækkende økonomiske, sociale og territoriale forandringer, der berører den nuværende EU15. Disse forandringer

gennemgås også i rapporten.

Den kommende debat vil involvere EU-institutioner og –organer, medlemsstater, regionale og lokale myndigheder samt de relevante økonomiske og sociale interesseorganisationer, ikke-statslige organisationer, universiteter og andre akademiske institutioner. Kommissionen selv er i gang med at organisere et Samhørighedsforum, der skal afholdes i Bruxelles den 21. og 22. maj 2001 med henblik på at udveksle idéer og drøfte den fremtidige samhørighedspolitik. Ansøgerlandene vil blive inddraget fuldt ud i disse høringer.

På et senere stadium vil Kommissionen udarbejde forslag og forelægge disse for Europa-Parlamentet og Ministerrådet, således at en ny samhørighedspolitik kan få virkning fra 1. januar 2007.

Anden rapport om den økonomiske og sociale samhørighed

Sammenfatning

DEL I: Status og udviklingstræk

DEL II: Fællesskabspolitikernes bidrag til samhørighed

DEL III: Budgettet og strukturpolitikernes bidrag til økonomisk og social samhørighed

KONKLUSIONER OG ANBEFALINGER

10 SPØRGSMÅL TIL OFFENTLIG DEBAT OM DEN FREMTIDIGE SAMHØRIGHEDSPOLITIK

Sammenfatning

DEL I: Situation og tendenser

Indsnævring af indkomstforskellene i EU15

I EU er der fortsat store forskelle i indkomsten (BNP) pr. indbygger mellem medlemsstaterne og især mellem regionerne. Gennemsnitsindkomsten pr. indbygger er f.eks. for de 10% af befolkningen, der bor i de mest velstående regioner, 2,6 gange større end for de 10%, der bor i de mindst velstående regioner.

Forskellene er dog med tiden blevet mindre. I de tre mindst velstående medlemsstater (Grækenland, Spanien og Portugal) er gennemsnitsindkomsten pr. indbygger steget fra 68% af EU-gennemsnittet i 1988 til 79% i 1999, hvilket betyder, at indkomstkølften i samme periode er mindsket med en tredjedel. Forskellene mellem regionerne er ikke mindsket i samme takt, bl.a. fordi disse regionale forskelle tværtimod er blevet større inden for visse medlemsstater.

Lavere indkomst pr. indbygger på regionalt niveau hænger sammen med en lavere produktivitet pr. ansat, lavere uddannelsesniveauer – trods væsentlige forbedringer i de senere år – mindre forskning, udvikling og innovation samt en langsommere indførelse af de nye informations- og kommunikationsteknologier. Imidlertid er infrastrukturudbygningen i de mindre velstående regioner blevet væsentlig forbedret, hvilket vil få afgørende betydning for disse regioners udvikling på længere sigt.

Udvidelsen vil medføre markante ændringer

Med EU's udvidelse vil det økonomiske landskab undergå væsentlige forandringer. En analyse af den aktuelle situation peger på en fordobling af indkomstforskellene mellem lande og regioner således at forstå, at hvis EU i morgen bestod af 27 medlemslande:

- så ville – på nationalt plan – over en tredjedel af befolkningen bo i lande med en indkomst pr. indbygger på under 90% af EU-gennemsnittet, hvilket er den nuværende tærskel for støtteberettigelse under Samhørighedsfonden, sammenlignet med en sjettedel i det nuværende EU15

- så ville – på regionalt plan – gennemsnitsindkomsten pr. indbygger for de 10% af befolkningen, der i dag bor i de mindst velstående regioner i EU27, kun udgøre 31% af EU27-gennemsnittet. I den nuværende EU15 svarer indkomsten pr. indbygger for de mindst velstående 10% af befolkningen til 61% af gennemsnittet.

I en union bestående af 27 lande fordeler disse sig i tre hovedgrupper. Den mest velstående gruppe omfatter 12 af de nuværende EU-medlemsstater, hvor indkomsten ligger over gennemsnittet – dvs. alle medlemsstater med undtagelse af Grækenland, Spanien og Portugal. Herefter følger en mellemgruppe bestående af Grækenland, Spanien og Portugal sammen med Cypern, Malta, Slovenien og Tjekkiet, hvor indkomsten pr. indbygger udgør ca. 80% af EU27-gennemsnittet. I denne gruppe lande bor 13% af den samlede EU27-befolkning. Den store forandring sammenlignet med EU af i dag vil dog være eksistensen af en tredje gruppe omfattende de otte resterende ansøgerlande, hvor indkomsten pr. indbygger udgør omkring 40% af EU27-gennemsnittet. Dette er en væsentlig gruppe lande, som tegner sig for ca. 16% af befolkningen i EU27.

Kvantitativt og ofte også kvalitet lader ansøgerlandenes infrastruktur en del tilbage at ønske, ligesom alt tyder på, at arbejdsstyrkens kvalifikationer og de uddannelser, der tilbydes, ikke lever op til en moderne markedsøkonomis behov. Hvad angår transport anslås det i "Transport Infrastructure Needs Assessment", at de samlede omkostninger ved at etablere transeuropæiske net i disse 12 ansøgerlande vil beløbe sig til

90 mia. Euro, mens prisen for at opfylde Fællesskabets miljøstandarder i flere undersøgelser anslås til 50-100 mia. Euro, hvilket tilsammen giver en udgift på 15-20 mia. Euro om året i de næste 10 år for de to sektorer.

Alt i alt må det siges, at der er sket væsentlige fremskridt i bestræbelserne for at reducere indkomstforskellene mellem regionerne i den nuværende EU15, selv om erfaringerne viser, at der sandsynligvis vil gå endnu en generation, før de regionale skævheder er udlignet. Skævhederne vil imidlertid blive markant større efter udvidelsen. Ud fra de nuværende indkomstniveauer pr. indbygger i ansøgerlandene kan det konstateres, at det vil tage mindst to generationer at opnå konvergens mellem regionerne i den udvidede EU, hvis tempoet ikke ændrer sig.

Beskæftigelse: Tegn på fremskridt

I løbet af 1990'erne steg beskæftigelsen i EU15 med over 2 millioner, men dette var ikke tilstrækkeligt til mærkbart at øge erhvervsfrekvensen (den andel af personer i den arbejdsdygtige alder, der er i beskæftigelse), som holdt sig på godt 60%, dvs. et godt stykke under det ambitiøse 70%-mål, der blev fastsat for 2010 af Det Europæiske Råd i Lissabon. Dette gennemsnit dækker dog over væsentlige forskelle landene imellem. Kun fire medlemsstater havde i 1999 en erhvervsfrekvens på over 70%, mens den i Grækenland kun lå på ca. 55% og i Spanien og Italien endnu lavere. 10% af EU's befolkning boede i regioner, hvor langt under halvdelen af den befolkningsgruppe, der var i den arbejdsdygtige alder, var i beskæftigelse (44%).

Til trods for en kraftig stigning i kvinders beskæftigelse, især i deltidsstillinger (hver tredje kvinde i EU arbejder på deltid), lå kvindernes erhvervsfrekvens i 1999 19 procentpoint under mændenes. Hele beskæftigelsesstigningen i EU i 1990'erne er sket i servicesektoren (med de største stigninger i de mest velstående regioner) og i højt kvalificerede jobs. Samtidig er der i mange regioner på grund af paradoksproblemer, især i nye aktivitetssektorer, bl.a. IT-sektoren, ved at opstå mangel på arbejdskraft.

Fortsat store forskelle i arbejdsløsheden i EU15

Der er fortsat store forskelle i arbejdsløsheden i EU. I 1999 havde Grækenland, Spanien, Frankrig, Italien og Finland en arbejdsløshed på over 10%, dvs. en arbejdsløshed, der var mere end dobbelt så stor som arbejdsløsheden i Luxembourg, Holland, Østrig og Portugal, som alle havde en arbejdsløshed på under 5%. De regionale forskelle er endnu større, idet de 10% af befolkningen, der boede i de hårdest ramte regioner – især regioner med udviklingsefterslæb, men også nogle regioner under omstilling – havde en arbejdsløshed på 23% i 1999, dvs. næsten otte gange gennemsnitsarbejdsløsheden (3%) i regionerne med den laveste arbejdsløshed.

Arbejdsmarkederne i ansøgerlandene: Midt i overgangsprocessen

Selv om der på overfladen er ligheder mellem arbejdsmarkederne i ansøgerlandene og i EU15 – i 1999 var den gennemsnitlige arbejdsløshed 10,2% for ansøgerlandene og 9,3% for EU15, mens den gennemsnitlige erhvervsfrekvens var nogenlunde lige stor i begge grupper lande – gemmer der sig under overfladen store forskelle som et levn fra den igangværende overgangsproces. Fem faktorer bør fremhæves:

- kvinderne i ansøgerlandene fortsætter med at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet, men erhvervsfrekvensen også blandt disse kvinder er dog stadig højere end i de fleste dele af EU
- beskæftigelsen i de traditionelle industrier ligger fortsat på et højt niveau selv efter tabet af 25-50% af arbejdspladserne i løbet af 1990'erne

- beskæftigelsen i landbruget, som udgør 22% af den samlede beskæftigelse, er fem gange højere end gennemsnittet for EU15 (4,5%), selv om landbrugets andel af beskæftigelsen varierer kraftigt fra land til land
- arbejdskraftens produktivitet er fortsat lavere end i EU15
- beskæftigelsen i servicesektoren er steget markant, men stigningen har været meget højere i hovedstæderne end i andre egne inden for landene.

Alt i alt har den stærkere økonomiske vækst i anden halvdel af 1990'erne generelt haft gunstige konsekvenser for beskæftigelsen og arbejdsløsheden i EU15, men effekten har været mere begrænset, hvis man ser på udligningen af de regionale forskelle i indkomst og beskæftigelse. Ansøgerlandene er endnu ikke færdige med overgangsprocessen, og der er fortsat fare for stigende arbejdsløshed i mange regioner i den kommende periode. Men udsigterne for arbejdsmarkedene i en udvidet EU vil i høj grad blive påvirket af de demografiske tendenser. I EU15 går tendensen i retning af en aldring af arbejdsstyrken, som kan føre til en reduktion efter 2010. Mønstrer er nogenlunde det samme i ansøgerlandene, dog med den undtagelse, at der her forventes en stigning i antallet af unge mellem 20 og 35 år. Dette vil i en udvidet EU være en væsentlig faktor, der vil kunne modvirke aldringen i befolkningen og arbejdsstyrken som helhed.

Social samhørighed og fattigdomseffekten: Et vedvarende problem

I 1996 havde 18% af EU's befolkning, dvs. hver sjette indbygger, en indkomst, der lå under fattigdomsgrænsen¹. Landene med den mindste andel under fattigdomsgrænsen, nemlig Danmark og Holland (11-12%), er også de lande, der har en indkomst pr. indbygger på over EU-gennemsnittet. I den modsatte ende af skalaen havde 20-25% af befolkningerne i Portugal og Grækenland en indkomst under fattigdomsgrænsen. Kontrasten er endnu stærkere, når der er tale om vedvarende fattigdom, som kun berører 3% af befolkningen i Danmark og Holland, men 12% i Portugal og 10% i Grækenland.

Der er mange årsager til fattigdom, og visse grupper er særlig udsatte, herunder lavtuddannede, pensionister, arbejdsløse og andre uden for arbejdsmarkedet, familier med en enlig far eller mor, og familier med mange børn. Mange af de fattige familier har træk til fælles med flere af disse grupper.

Der foreligger endnu ikke sammenlignelige data for ansøgerlandene, men tilsyneladende er landområderne hårdest ramt af fattigdom.

Den territoriale dimension: Vedvarende uligevægt

Den største territoriale uligevægt i EU i dag er uligevægten mellem de mindre udviklede regioner og de øvrige regioner. Og ulighederne kan ikke alene måles i indkomstmæssige og beskæftigelsesmæssige forskelle mellem regionerne, idet der også er tale om fysiske og funktionelle skævheder, som har sammenhæng med udviklingspotentialet. Dette aspekt ligger implicit i traktatens artikel 158, hvor der henvises til nødvendigheden af at fremme en harmonisk udvikling af Fællesskabet som helhed.

Dette var for Kommissionen og medlemsstaterne baggrunden for det europæiske perspektiv for den fysiske og funktionelle udvikling (ESDP), som var det første sammenhængende forsøg på at belyse de væsentligste territoriale ubalancer inden for EU som helhed. Disse ubalancer og nødvendigheden af at reagere på dem, får en særlig dimension her forud for udvidelsen, om ikke andet så fordi indlemmelsen af ansøgerlandene vil fordoble EU's landareal i forhold til situationen i begyndelsen af 1990'erne.

¹ Efter EUROSTAT's definition, som siger, at det er den andel af befolkningen, der har en indkomst på eller under 60% af medianen i det pågældende land.

Høj geografisk koncentration af aktiviteterne i EU

Den økonomiske aktivitet er koncentreret om et kerneområde i EU beliggende i trekanten mellem North Yorkshire i Storbritannien, Franche-Comté i Frankrig og Hamburg i Tyskland. Dette område tegner sig kun for en syvendedel af EU's landareal, men en tredjedel af EU's befolkning bor dér, og næsten halvdelen (47%) af indkomsten skabes her. I andre sammenlignelige økonomier som f.eks. USA er aktiviteterne lokaliserede mere spredte.

For EU har denne koncentration negative følger ikke alene for afsidesliggende regioner, men også for de centralt beliggende regioner, især som følge af trafikpropper og pres på miljø og sundhed, som på længere sigt kan komme til at opveje de umiddelbare fordele.

Byområder: Vækstcentre til støtte for en polycentrisk udvikling ...

Befolkningskoncentrationen i de centralt beliggende områder afspejles i en høj urbaniseringsgrad og en uforholdsmæssig stor andel af højt kvalificerede funktioner i en videnbaseret økonomi lokaliseret her: hovedsæder, forskningsinstitutter og de højest kvalificerede medarbejdere. Nettoresultatet er en produktivitet, der er ca. 2,4 gange højere end i de perifere beliggende områderne. Modstykket til denne -koncentration er, at EU mangler et polycentrisk lokaliseringsskema, som ganske givet er en medvirkende faktor i den territoriale samhørighed i USA, de mindre udtalte regionale indkomst- og beskæftigelsesmæssige forskelle og muligvis landets konkurrenceevne.

... men med fattigdomslommer

EU's byområder er imidlertid også de områder, hvor de sociale og økonomiske uligheder er mest udtalte, og visse bydele har en høj koncentration af fattigdom og udstødelse. F.eks. er der større forskelle i andelen af arbejdsløse og personer på overførselsindkomster mellem bydelene i en række byer end mellem regionerne i EU. (Kommissionens byundersøgelse identificerede en række byer, hvor arbejdsløshedstallene for de forskellige bydele varierede i forholdet 1:10.)

Varierende forhold i landområderne

Landområdernes udstrækning varierer væsentligt fra medlemsstat til medlemsstat, fra de nordiske lande og Irland, hvor to tredjedele af befolkningerne bor i landområder, til Belgien, Tyskland og Storbritannien, hvor kun hver ottende bor i landområder.

I alle medlemsstater er andelen af befolkningen, der bor i landområder, steget, men ikke lige meget. Også beskæftigelsen vokser hurtigere i landområderne end i resten af EU, hvilket afspejler landområdernes relative fordele. Men samtidig er der mange landområder, der fortsat har vanskeligheder på grund af deres mange handicap.

Grænseregionerne: Problemerne rykker østpå

Hver fjerde europæer bor i grænseregioner, som ofte er vanskeligt tilgængelige eller mangler økonomiske muligheder, fordi landegrænserne udgør en barriere. Efter oprettelsen af det indre marked, som støttes af grænseoverskridende, EU-finansierede samarbejdsprogrammer, er det kun få af de eksisterende indre grænseregioner, hvis indkomst pr. indbygger og arbejdsløshedstal afviger væsentligt fra tallene for EU som helhed. Generelt gælder det samme de regioner i EU15, der grænser op til ansøgerlande, selv om der dog er store forskelle mellem disse regioner. Situationen kan meget vel ændre sig for disse regioner, idet de vil være nærmest til at udnytte de forbedrede konkurrencevilkår efter en udvidelse.

I ansøgerlandene bor en væsentligt større andel af befolkningen i grænseregionerne (60%), end tilfældet er

i EU. De største problemområder findes mod øst langs grænser til tredjelande.

Specifikke områder

Øer og øgrupper, bjergområder og afsidesliggende områder – herunder områderne “i den yderste periferi” – er en vigtig del af EU og har mange fysiske og geomorfologiske kendetegn og økonomiske ulemper til fælles. Disse regioner er generelt vanskeligt tilgængelige, hvilket gør deres økonomiske integration med resten af EU til en stor udfordring. Derfor modtager mange af disse regioner allerede regionalstøtte fra EU – således er 95% af såvel bjergområderne som øerne for tiden omfattet af Mål 1 eller 2. Samtidig er der dog markante forskelle på deres sociale og økonomiske forhold, og to af de mest velstående ansøgerlande er faktisk øer (Cypern og Malta).

DEL II: EF-politikernes bidrag til den økonomiske og sociale samhørighed

I denne del af rapporten gennemgås de måder, hvorpå EF-politikkerne har bidraget til samhørigheden, jf. traktaten (artikel 159), og hvad dette indebærer for udvidelsen af EU.

1. Økonomiske og monetære integrationspolitikker

Den Økonomiske og Monetære Union

Makroøkonomisk stabilitet gør det lettere at opnå økonomisk konvergens

For at kunne opretholde en høj økonomisk vækst i EU-regioner med udviklingsefterslæb er det vigtigt, at strukturpolitikkerne kædes sammen med makroøkonomiske politikker, som sikrer økonomisk stabilitet. Indførelsen af den fælles valuta gør det lettere at sikre opretholdelse af denne stabilitet.

Igennem 1990'erne, i slutspurten før ØMU'en, blev inflationen væsentligt reduceret i samhørighedslandene, især i Grækenland og Portugal, fra et godt stykke over EU-gennemsnittet til ca. 2½%. Samtidig lå væksten i BNP i anden halvdel af 1990'erne over gennemsnittet i alle fire samhørighedslande. Den nominelle konvergens blev således ledsaget af en reel konvergens.

Denne tendens var særlig markant i Irland, mens konvergensen er skredet langsommere frem i Spanien og Portugal og senest også i Grækenland.

Indførelsen af euroen gør forskellene mere gennemskuelige og kapitalen mere mobil

Indførelsen af euroen forventes at føre til øget konkurrence og derfor også til en større effektivitet på markederne. Ved at reducere transaktionsomkostninger og rentespændet forventes euroen at gøre kapitalen billigere og lettere at skaffe for tilbagestående regioner. Det er sandsynligt, at kapitalen vil flyde lettere til de områder, der giver de største afkast, hvilket indebærer, at de forskellige regioners karakteristika vil få større vægt i konkurrencen om finansiering. De mindst konkurrencedygtige regioner vil således være særlig udsatte.

Samtidig vil de regionale udsving i arbejdsomkostninger blive mere gennemskuelige, således at der kan fokuseres mere på de underliggende produktivitsforskelle, som er en hovedårsag til forskelle i regionernes konkurrenceevne.

Det indre marked

De beslutninger, der blev truffet i 1988 og 1992 for at styrke EU's støtte til regioner med strukturproblemer, blev truffet ud fra en erkendelse af, at en tættere økonomisk integration ikke nødvendigvis ville medføre en reduktion af de regionale forskelle, og i hvert fald i begyndelsen ligefrem kunne medføre en forøgelse af disse forskelle. Samhørighedspolitikken tog derfor sigte på at hjælpe de mindre udviklede regioner med at høste fordel af den europæiske integration og gøre det muligt for EU som helhed at udnytte sit vækstpotentiale fuldt ud.

De fremskridt, der er opnået på vej mod en mere integreret økonomi, som nu ud over de nuværende medlemsstater også omfatter ansøgerlandene, afspejles især i konvergerende priser inden for EU, en øget handel og forøgelse af de direkte investeringer mellem landene.

Priskonvergens er ikke lige stor i alle sektorer

I modsætning til priserne på industriprodukter, som har haft en tendens til at konvergere i EU, er priserne for de fleste tjenesteydelser stadig meget forskellige, hvilket understreger markedernes lokale karakter i en række sektorer. Også i de mest udviklede ansøgerlande synes priserne i hvert fald for industriprodukternes vedkommende at nærme sig prisniveauet i EU.

Markant stigning i handlen

Ud over den øgede interne integration er EU's økonomi også ved at blive mere integreret i den globale økonomi. Den tættere integration betyder stadig større ensartethed i sammensætningen af handlen mellem medlemsstater.

Handelsstrømmene mellem EU og ansøgerlandene er vokset betydeligt i 1990'erne og afspejler således bevægelsen hen imod det frihandelsområde, der er planlagt til 2002. EU tegner sig allerede for 60% af - ansøgerlandenes samlede eksport, mens 10% af EU's eksport går til ansøgerlandene. Sammensætningen af handlen mellem de to landegrupper viser, at disse ikke konkurrerer om at afsætte samme type produkter.

Stigning i de direkte udenlandske investeringer

De direkte udenlandske investeringer har stor betydning i en række medlemsstater, især Irland, Sverige og Benelux-landene. Dette skyldes for en væsentlig del fusioner og overtagelser, hvis antal blev fordoblet mellem 1991 og 1999.

EU's direkte investeringer i ansøgerlandene er også i kraftig vækst. Da disse investeringer nu i gennemsnit udgør ca. 5% af modtagerlandenes BNP og ca. 20% af investeringerne, har de stor indflydelse på landenes vækst- og produktionspotentiale.

EU's investeringer i ansøgerlandene syner dog ikke af meget i forhold til EU's BNP. Investeringerne synes mere at være beregnet på at forsyne ansøgerlandenes hjemmemarkeder end på at øge eksporten tilbage til EU, således at investeringerne ikke forventes at trykke beskæftigelsen og lønningerne i EU.

Koncentrations- eller spredningstendenser?

Et vigtigt spørgsmål er, i hvilken udstrækning den økonomiske integration kan forventes at få en række sektorer til at koncentrere sig i bestemte regioner for at udnytte stordriftsfordele. I praksis synes der at være en generel tendens i retning af koncentration inden for fremstillingsindustrien, men tendensen slår ikke lige meget igennem i de forskellige industrier, og koncentrationen foregår i det hele taget meget langsomt, fordi det kræver store investeringer at ændre den geografiske spredning af aktiviteter væsentligt (Irland og Finland er af forskellige årsager undtagelser). Den risiko består dog, at en sådan koncentration vil øge visse regioners sårbarhed over for eksterne chokpåvirkninger, der berører netop de sektorer, som der er en koncentration af.

Integrationens virkninger og nødvendigheden af ledsagepolitikker

Den øgede konkurrence, der er skabt af den tættere integration og den formindskede mulighed for at beskytte lokale industrier, vil sandsynligvis belønne teknisk knowhow og yderligere begrænse efterspørgslen efter ufaglært arbejdskraft. Reaktionen herpå bør være at hæve arbejdsstyrkens uddannelsesniveau og give erhvervsuddannelserne en drejning mod de færdigheder, vækstsektorerne efterspørger. Uddannelsespolitikken og den aktive beskæftigelses- og socialpolitik spiller derfor en vigtig rolle som ledsageforanstaltninger til en økonomisk integration.

Samtidig vil ansøgerlandene skulle opfylde "acquis"-kravene (dvs. indføre gældende fællesskabsret, herunder direktiver, forordninger osv.), hvilket forventes at øge produktionsomkostningerne og påvirke de

ationale virksomheders evne til at konkurrere med virksomhederne i de nuværende medlemsstater.

Ifølge de gennemførte undersøgelser forventes det indre markeds udvidelse til også at omfatte ansøgerlandene dog generelt at få gunstige følger for alle dele af Unionen, herunder især for områderne på begge sider af grænsen mellem de gamle og de nye medlemsstater.

Konkurrencepolitik

Konkurrencepolitikken forbedrer det indre markeds funktion

Statsstøtte ydet af medlemsstater har potentielt stor indflydelse på den regionale fordeling af den økonomiske aktivitet. I perioden 1996-1998 udgjorde statsstøtte 2½% af de samlede offentlige udgifter i EU svarende til over 1% af EU's BNP (statsstøtten har således med andre ord nogenlunde samme størrelse som hele EF-budgettet), hvilket skal sammenlignes med bevillingerne til EU's strukturpolitikker, der beløber sig til 0,45% af BNP.

Udgifterne til statsstøtte varierer imidlertid meget mellem medlemsstaterne. Selv om forskellene indsnævredes i sidste halvdel af 1990'erne, er det ifølge de seneste tal fortsat således, at de mere velstående lande bruger mere på statsstøtte end samhørighedslandene, hvilket til en vis grad udhuler virkningerne af EU's strukturpolitikker i samhørighedslandene.

I et forsøg på at begrænse disse negative virkninger fastlagde Kommissionen i 1999-2000 mere objektive og gennemsigtige kriterier for, hvornår en region er berettiget til at modtage regional støtte. Resultatet heraf var, at andelen af EU's befolkning, som boede i støtteberettigede regioner, blev reduceret fra 46,7% til 42,7%, ligesom støtten er blevet mere koncentreret om de dårligst stillede områder. Som følge af medlemsstaternes beslutninger var det imidlertid ikke muligt at opnå et større sammenfald mellem de regioner, der var berettiget til at modtage strukturstøtte fra EU, og de regioner, som modtog statsstøtte.

2. Den fælles landbrugspolitik: Priser og landbrugsmarkeder

Successive reformer har på væsentlige punkter ændret den fælles landbrugspolitik koncept og - funktionsmåde. I 1980'erne tog den fælles landbrugspolitik sigte på at reducere de officielle priser på landbrugsvarer og kompensere for virkningerne heraf på landbrugernes indkomster gennem direkte udbetalinger (direkte støtte). Efter 1992-reformen blev den direkte støtte almindelig udbredt. Som led i Agenda 2000 blev der gennemført en ny reform med to væsentlige elementer. For det første blev de officielle priser sænket med det formål at styrke landbrugets konkurrenceevne og samtidig sikre producenterne en rimelig levestandard. For det andet blev der fastlagt en ny ramme for udviklingen af landområderne, som blev den anden søjle i den fælles landbrugspolitik.

Væsentlige ændringer i omkostningsfordelingen mellem landene

I overensstemmelse hermed tegner den direkte støtte og støtten til udvikling af landområder sig for en stigende andel af de samlede landbrugsudgifter, mens kun 29% af bevillingerne fra EUGFL-Garantisektionen blev anvendt på markedsstøtte og betalinger til eksportører i 1998 mod 82% i 1992.

Især som følge af markedsstøtteforanstaltningerne og den direkte støtte indebærer den fælles landbrugspolitik store overførsler såvel mellem medlemsstaterne som mellem erhvervssektorer og socialgrupper.

Ligesom i 1993 var nettooverførslerne i 1998 positive for tre af de fire samhørighedslande. Portugal, som traditionelt tegner sig for en lav andel af støtten, bevarede dog sin status som nettobidragyder, selv om

landets andel af de samlede landbrugsudgifter steg fra 0,6% til 1,6%. Nettooverførslerne størrelse varierede imidlertid mellem medlemsstaterne. Tre lande (Frankrig, Tyskland og Spanien) lægger i absolutte tal og i forhold til deres landbrugsarealer beslag på over halvdelen af EUGFL-Garantisektionens udgifter. Måles overførslerne derimod i forhold til landbrugsbeskæftigelsen, er Danmark og Belgien hovedmodtagerne.

Men meget forskellige regionale virkninger

Især på grund af det fortsatte fald i beskæftigelsen er landbrugsstøtten vokset i forhold til antallet af beskæftigede i alle EU's regioner. Generelt har 1992-reformen ikke ændret støttefordelingen mellem - regioner, men reformen har dog øget støtten til de regioner, der producerer korn, oliefrø og oksekød, dvs. mange regioner i Frankrig, Spanien og Irland. Producentstøtten er lavere i de mindst velstående regioner.

Hvad angår størrelsen af landbrugsbedrifterne er der fortsat en markant forskel mellem de sydlige og de nordlige regioner. I de 20 regioner med de mindste bedrifter (alle beliggende i de sydlige regioner) faldt den gennemsnitlige bedriftsstørrelse med godt 2% i perioden 1993-1997. I samme periode voksede bedrifternes størrelse med næsten 25% i de 20 regioner med de største bedrifter, alle beliggende i den nordlige del af EU.

3. Horisontale politikker

Beskæftigelsespolitik og udvikling af menneskelige ressourcer

Selv om det er medlemsstaterne, der er ansvarlige for udviklingen og implementeringen af beskæftigelsespolitikken, er der et klart behov for koordinering, udarbejdelse af fælles mål og udveksling af oplysninger på EU-niveau. Derfor blev der ved Amsterdam-traktaten i 1997 indført en europæisk beskæftigelsesstrategi med aktive arbejdsmarkedsforanstaltninger som højeste prioritet. Det mest synlige element i strategien er "Luxembourg-processen", inden for hvis rammer Rådet hvert år vedtager "retningslinjerne for beskæftigelse" som udmøntes i "nationale handlingsplaner" i hver enkelt medlemsstat. Handlingsplanerne evalueres årligt i "den fælles rapport om beskæftigelse", der vedtages af Kommissionen og Rådet.

Luxembourg-processen

Luxembourg-processen bygger på fire hovedlinjer: forbedring af evnen til integration på arbejdsmarkedet, udvikling af en iværksætterkultur, fremme af virksomhedernes og de ansattes tilpasningsevne samt styrkelse af ligestillingspolitikken. Strategien har to mål, nemlig at begrænse arbejdsløsheden og at øge beskæftigelsen, bl.a. for at sikre den europæiske sociale models bæredygtighed på længere sigt. Disse mål blev bekræftet af Det Europæiske Råd på møderne i Lissabon og Nice.

Herudover blev der efter Det Europæiske Råds møde i Nice iværksat en proces, der skulle føre til en samordning af de nationale planer for social integrering.

Selv om det er vanskeligt at identificere beskæftigelsesstrategiens specifikke bidrag, synes den positive - beskæftigelsesmæssige udvikling i den senere tid at indikere, at der er opstået en "god cirkel", hvor medlemsstaternes makroøkonomiske stabilitets- og strukturreformspolitikker spiller en væsentlig rolle.

Regionale uligheder i beskæftigelse og arbejdsløshed

Arbejdsmarkedsresultaterne er fortsat meget forskellige fra region til region, hvilket tyder på et behov for at udvikle en regional og lokal beskæftigelsesstrategi.

Samtidig med en fortsat høj arbejdsløshed er der i en række medlemsstater ved at opstå mangel på arbejdskraft som følge af, at jobtilbuddene ikke matcher de kvalifikationer, der er til rådighed. Det er derfor nødvendigt at gøre en indsats både for at hæve uddannelsesniveauet og for at orientere uddannelserne mod de erhvervssektorer, hvor efterspørgslen efter arbejdskraft stiger, samtidig med at det skal sikres, at der gives risikogrupper høj prioritet. Til trods for den almindelige forbedring af uddannelsesniveauerne er der stadig alt for mange unge, der forlader skolen uden tilstrækkelige kvalifikationer. Det er også nødvendigt at sikre, at personer med et lavt kvalifikationsniveau ikke hægtes af den teknologiske revolution. Samtlige nationale handlingsplaner omfatter specifikke, målrettede foranstaltninger til håndtering af dette problem.

Der er sket forbedringer i den måde, medlemsstaterne, især Finland og Irland, løser ligestillingsproblemet på, men mange lande kunne gøre endnu mere.

2002: Evaluering og nye forslag

I forslaget til retningslinjer for beskæftigelsen i 2001 har Kommissionen fokuseret på opnåelse af fuld beskæftigelse, den rolle, arbejdsmarkedets parter spiller, livslang uddannelse samt social integrering. I 2002 vil der blive foretaget en generel evaluering af resultaterne af strategien og målene.

Miljøpolitik

Økonomisk og social samhørighed og miljøbeskyttelse er to mål, der supplerer hinanden. Selv om miljøbeskyttelse i begyndelsen muligvis øger produktionsomkostningerne eller mere nøjagtigt gør disse mere synlige, bør man ikke overvurdere virkningerne heraf. Omkostningerne ved at gennemføre alle direktiver om vandmiljø og affaldshåndtering samt de foranstaltninger, der er resultatet af Kyoto-konferencen, forventes kun at beløbe sig til ca. 0,5% af EU's BNP.

Miljøbeskyttelse bør ikke betragtes alene som en omkostningsforøgende faktor, men også som et middel til at forbedre livskvaliteten, især i kriseramte byområder.

Højere omkostninger, men også fordele for de mindst velstående regioner ...

Hvad angår vand- og affaldspolitikkerne, der har afgørende betydning for miljøbeskyttelsen, kræves der store investeringer for at løse problemerne i samhørighedslandene og i de mindst velstående regioner. Strukturfondene og Samhørighedsfonden vil hjælpe med at finansiere disse investeringer i regioner med udviklings efterslæb og bringe standarden op på niveau med standarden i de øvrige regioner.

... for de svageste samfundsgrupper ...

Omkostningerne ved miljøbeskyttelse, f.eks. i forbindelse med gennemførelsen af rammedirektivet om vandmiljøet, vil undertiden være til størst byrde for de svageste samfundsgrupper, da nogle af omkostningerne overvæltes på brugerne, især husholdninger og landbrugere, i henhold til princippet om, at "forureneren betaler".

Miljøbeskyttelsesforanstaltningerne bidrager dog også til den sociale samhørighed ved at forbedre folkesundheden og skabe nye arbejdspladser. Selv om den sandsynlige beskæftigelsesmæssige effekt forekommer beskeden på EU-plan, kan der dog blive tale om oprettelse af et femcifret antal arbejdspladser over de næste par år som følge af direktiverne om vandmiljø og affaldshåndtering.

... og for ansøgerlandene

Ansøgerlandene står over for de samme problemer som samhørighedslandene, blot er problemerne

alvorligere, især hvad angår affaldshåndtering. EU hjælper allerede med finansieringen af den krævede investering gennem ISPA, og efter tiltrædelsen vil dette blive en af Samhørighedsfondens topprioriteter.

4. Andre fællesskabspolitikker

Forskning og udvikling

Fællesskabets politik for forskning og teknologisk udvikling (FTU) er fokuseret på at opnå den ypperste kvalitet for at styrke EU's stilling i forhold til de internationale konkurrenter. For at fremme den regionale ligevægt er der etableret et europæisk forskningsrum med henblik på at integrere forskning og regionaludvikling.

En mere jævn spredning af viden ...

Rammeprogrammet kræver en indsats fra partnere fra flere medlemsstater og fremmer derved udvekslingen af viden og den fælles udvikling af teknologier. Andelen af projekter, der involverer mindst én deltager fra en Mål 1-region, er steget fra 27% i 1994 til 41% i 1998. Dog er der i samhørighedslandene en tendens til, at deltagerne er etableret i superforskningscentre i hovedstæderne eller de mest velstående regioner.

... større forskermobilitet ...

Samhørighedslandene er pænt repræsenteret i programmer til fremme af forskermobiliteten, der giver forskerne mulighed for at arbejde i ikke-samhørighedslande. Dette bør imidlertid ikke medføre en hjerneflugt til centralt beliggende områder, hvor forskningen allerede er koncentreret, idet en sådan udvikling kan være til fare for en balanceret territorial udvikling i Europa, bl.a. til ugunst for ansøgerlandene.

... og et behov for nye FTU-modeller i ugunstigt stillede regioner

Det er vigtigt, at regioner med udviklingsefterslæb får gode rammevilkår for forskning og innovation. Bedre internationale karrieremuligheder for unge forskere og højere FTU-bevillinger er ikke i sig selv tilstrækkeligt til at øge disse regioners innovative kapacitet. Her er det vigtigt at skabe flere karrieremuligheder for forskere.

Transportpolitik

Formålet med den fælles transportpolitik er at sikre alle i EU adgang til egnede transporttjenester, som opfylder brugernes efterspørgsel.

Mere effektiv udnyttelse af ressourcer

Efter udvidelsen vil der være et endnu større behov for at udnytte fællesskabsmidlerne mere effektivt, hvilket betyder større vægt på alternative projekter, øget anvendelse af private finansieringskilder, bedre udnyttelse af eksisterende kapacitet, forbedringer i tjenesternes kvalitet og større miljøhensyn. Hvad sidstnævnte punkt angår kan nye teknologier som f.eks. intelligente transportsystemer og intermodalt understyr kraftigt reducere de negative virkninger af transport.

De transeuropæiske transportnet

De transeuropæiske transportnet forbedrer adgangen til fjerntliggende perifere regioner og øer, åbner for adgangen til grænseområder gennem anlæg af nye veje tværs over naturlige barrierer, og giver en mere

afbalanceret fordeling af aktiviteterne i kystområderne.

Fællesskabsforanstaltningerne bør tage sigte på at sikre mobiliseringen af offentlige og private organisationers og virksomheders investeringer i de netværk, der er fastlagt i retningslinjerne fra 1996². Det er dog også nødvendigt at ændre retningslinjerne på væsentlige punkter. Det første skridt i denne retning er taget ved at inkludere havne i planerne, og forventes yderligere ændringer for at tilgodese regioner med udviklingsefterslæb og forbedre fordelingen af de store trafikstrømme i EU. Det er også nødvendigt at gøre noget ved stigningen inden for vejgodstransport, som truer følsomme områder og belaster de allerede overfyldte veje, der benyttes til langdistancetransport. Dette vil indebære etablering af et egentligt europæisk godstransportnetværk så vidt muligt baseret på jernbaner og vandveje.

Den fortsatte udbygning af højhastighedstognet vil sammen med et transeuropæisk lufthavnsnet forkorte rejsetiden mellem landene, hvilket er bydende nødvendigt for at reducere en territorial fragmentering af EU. Et andet vigtigt mål er den gradvise indførelse af kvalitets- og sikkerhedsstandarder, der er harmoniseret på EU-plan.

De transeuropæiske transportnet har således stor betydning for den territoriale udvikling, udligningen af regionale skævheder samt spredningen af aktiviteter, arbejdsmarkedets funktion og handelsstrømmene, hvilket da også er fremhævet i det europæiske perspektiv for den fysiske og funktionelle udvikling af det europæiske territorium (ESDP).

Energipolitik

Energi: En væsentlig faktor til fremme af konkurrenceevne og bæredygtig udvikling

Der burde ikke være markante forskelle mellem regionerne hvad angår energiforsyning og priser, men til trods for den indsats, der er gjort, er der imidlertid endnu ikke noget enhedsmarked for energi i EU.

Fælles regler for en beskyttelse af miljøet er stadig på tegnebrættet, men når de gennemføres kan de have både positive og negative følger for bestemte erhvervssektorer og regioner. En bæredygtig udvikling kræver en intensivering af programmerne for en mere effektiv energiudnyttelse – men også en forbedring af midlerne til at styre og kontrollere emissionerne til luften og indførelse af markedsmekanismer, der kan tilskynde til sådanne forbedringer. Det er også nødvendigt at vedtage lovgivning, som fremmer brugen af vedvarende energikilder.

Afhængighed og behovet for diversificering

Den store afhængighed af eksterne energikilder er et problem for udviklingen af EU som helhed. Denne afhængighed, som vil blive endnu større, såfremt der ikke bliver gjort nok for at øge brugen af vedvarende energikilder og udnytte energien mere rationelt, kan meget vel straffe tilbagestående regioner hårdest i tilfælde af en forsyningskrise.

Erhvervspolitik

Det Europæiske Råd fastsatte på sit møde i Lissabon det mål, at EU skulle blive den “mest konkurrencedygtige, dynamiske og videnbaserede økonomi i verden”. For at nå dette mål og støtte jobskabelsen skal iværksætterkulturen fremmes, ligesom der skal indføres rammebetingelser, der fremmer forandring og innovation.

² Beslutning 1692/96/EF.

Erhvervspolitikken er udformet på en sådan måde, at den kan fremme opnåelsen af dette mål i hele EU, uden at man på forhånd behøver at lægge sig fast på, hvilke områder der skal begunstiges. Dog er der en del foranstaltninger, som især er møntet på regioner med udviklingsefterslæb og disses specifikke problemer. Foranstaltningerne omfatter bl.a. hjælp til risikovurdering og fremskaffelse af startkapital (navnlig for SMV'er), strategier for formidling af innovation og bedste iværksætterpraksis samt støtte til turismen, som ofte spiller en hovedrolle i udviklingen af disse regioner.

Den fælles fiskeripolitik

Den fælles fiskeripolitik er fokuseret på fire hovedområder: bevarelse af fiskebestande, omstrukturering af fiskerflåden, fælles markedsordninger samt fiskeriaftaler med tredjelande. Selv om fiskerisektoren ikke fylder meget i EU-økonomien som helhed (sektoren tegnede sig kun for 0,2% af BNP og 0,4% af beskæftigelsen i 1997), giver koncentrationen i kystområder og afsidesliggende områder (inklusive områderne i den yderste periferi) sektoren en særlig betydning for regionaludviklingen. Disse områder er i mange tilfælde ugunstigt stillede områder, idet 70% af fiskerne og 60% af den samlede beskæftigelse i fiskerisektoren var lokaliseret inden for Mål 1-regionerne i 1997.

På grund af denne koncentration bidrager mange af den fælles fiskeripolitiks foranstaltninger, som har til formål at styrke sektorens konkurrenceevne, til den økonomiske og sociale samhørighed. Blandt disse foranstaltninger skal især nævnes fiskeriaftaler med tredjelande, og akvakultur- og forarbejdningsforanstaltninger.

Genoprettelsen af en bæredygtig balance mellem fiskebestandene og fiskeriindsatsen vil kræve en væsentlig reduktion af kapaciteten, fangsterne og antallet af fiskere. Der vil blive et stadig større behov for sociale og økonomiske ledsageforanstaltninger til opretholdelse af beskæftigelsen i fiskeriahængige områder og disse områders levedygtighed (omstrukturering i og uden for sektoren, erhvervsuddannelse mm.). Dette er formålet med Det Finansielle Instrument til Udvikling af Fiskeriet (FIUF).

DEL III: Økonomisk og social samhørighedspolitik: Resultaterne

I de ti år, der er gået siden strukturfondsreformen, er der sket væsentlige fremskridt i retning af større konvergens og samhørighed i EU.

Strukturpolitikens virkninger siden 1989

Øget støtte

Strukturfondsstøtten blev næsten fordoblet i perioden mellem 1989 og 1999, idet den steg fra 0,27% til 0,46% af EU's BNP. Der blev overført mest til samhørighedslandene, som udgør hovedstøttemodtagerne, nemlig over ti år et beløb svarende til 1,5% af BNP i Spanien, 3,3% i Portugal og 3,5% i Grækenland. I Grækenland og Portugal udgør overførslerne fra Fællesskabet over 10% af investeringerne.

Større finansiel og geografisk koncentration

Som følge af de beslutninger, Det Europæiske Råd traf i Berlin som optakt til de første udvidelsesfaser, vil bevillingerne til samhørighedspolitikken i de nuværende 15 medlemsstater inden 2006 blive reduceret til 1992-niveauet – 0,31% af BNP i de nuværende EU15.

Koncentrationen af støtte til regioner med udviklingsefterslæb vil ikke desto mindre gøre det muligt i perioden 2000-2006 at holde gennemsnitsstøtten pr. indbygger på samme niveau som i 1999. Alt i alt vil 60% af støtten fra strukturfondene og Samhørighedsfonden blive tildelt medlemsstater, som tilsammen tegner sig for kun 20% af EU's BNP, mens 70% vil blive koncentreret i tilbagestående regioner³.

Den geografiske koncentration af strukturfondsstøtten i de vanskeligst stillede regioner har aldrig før været så høj, idet kun 41% af befolkningen i EU15 vil bo i Mål 1-regioner (regioner med udviklingsefterslæb) og Mål 2-regioner (regioner under omstilling) i 2006. Alligevel er koncentrationen begrænset dels af den udtalte fragmentering af de nye Mål 2-områder, dels af det manglende sammenfald med den nationale regionalstøtte.

Strukturpolitikernes virkninger: Positive, men ujævne effekter

Mellem 1988 og 1998 indsnævredes forskellen i indkomst pr. indbygger mellem Mål 1-regioner og EU-gennemsnittet med en sjettedel, idet BNP pr. indbygger i købekraftstandarden i Mål 1-regionerne steg fra 63% til 70% af gennemsnittet. Denne generelle tendens dækker over en udvikling, hvor en række regioner især i Irland, de nye tyske delstater og Lissabon har klaret sig bedre end gennemsnittet. Alligevel er der kun få tegn på, at beskæftigelses- og arbejdsløshedstallene på regionalt niveau er ved at nærme sig konvergensmålet.

Hvad angår Mål 2- og 5b-regionerne synes beskæftigelses- og arbejdsløshedstallene ifølge de foreliggende oplysninger at have ændret sig i en mere positiv retning end i resten af EU. Især skal nævnes, at den gennemsnitlige arbejdsløshed i Mål 2-områderne faldt med 2,2 procentpoint i perioden 1988-1998 mod 1,3 procentpoint for EU som helhed.

Gennem perioden 1989-1999 havde strukturinterventionen en væsentlig indvirkning på Grækenland og Portugal, idet BNP ved periodens slutning skønsmæssigt var forøget med henholdsvis 9,9% og 8,5% som følge af interventionen. Effekten var ikke så stor i Irland (3,7%) og Spanien (3,1%), idet støtten fra Strukturfondene og Samhørighedsfonden dér udgør en mindre andel af BNP. Dette væsentlige bidrag til væksten var ledsaget af en mere begrænset påvirkning af niveauet for arbejdsløsheden, især i Irland og

³ Regioner, hvor BNP pr. indbygger er mindre end 75% af EU-gennemsnittet.

Spanien.

Faktorer, der styrker konkurrenceevnen

Strukturfondene og Samhørighedsfonden nøjes ikke med at stimulere efterspørgslen ved at hæve indkomsten i de støttede regioner. Ved at støtte investeringer i infrastrukturer og menneskelige ressourcer forbedrer fondene også regionernes konkurrenceevne og produktivitet, og hjælper således med at forøge indkomsterne på længere sigt. Dvs. at strukturstøtten angriber årsagerne til den regionale uligevægt ved roden og søger at styrke de faktorer, der er grundlaget for en bæredygtig vækst. Derfor har støtten især været fokuseret på forbedring af transportsystemerne, SMV'er, FTU og innovativ kapacitet, styrkelse af uddannelsessystemerne og miljøforbedringer.

Transportinfrastrukturen er blevet væsentligt udbygget, og de investeringer, der er medfinansieret af Strukturfondene og Samhørighedsfonden, har medført tidsbesparelser på f.eks. 20% i Spanien gennem en forbedring af motorvejsnettet, og 70% i Portugal for jernbanetransportens vedkommende.

Ca. en sjettedel af virksomhederne i Mål 1-regioner modtog SMV-støtte, som skabte over 300.000 nye arbejdspladser. Hvad angår Mål 3 varierede andelen af personer, der fik arbejde efter at have fulgt et uddannelsesprogram, mellem 25% og 50% afhængig af land og målgrupper.

Forbedring af evnen til integration på arbejdsmarkedet i EU

Mens foranstaltningerne vedrørende menneskelige ressourcer under Mål 1 har bidraget til udviklingen af de berørte regioner, har Mål 3-foranstaltningerne hjulpet unge, langtidsledige og personer truet af udstødelse med at finde arbejde. Fællesskabsstøtten er imidlertid så beskeden i forhold til de nationale bevillinger, at det ofte har svækket den specifikke målretning af foranstaltningerne, idet der er en tendens til at følge den nationale beskæftigelsesprioritering. Selv om medfinansierede foranstaltninger normalt bliver mere effektive, jo mere de koncentrerer sig om de grupper, der har de største vanskeligheder med at finde arbejde, er der kun i begrænset omfang sket en målretning af foranstaltningerne mod de mest sårbare grupper. Alligevel steg andelen af støttemodtagere, som fik arbejde efter at have deltaget i uddannelsesforanstaltninger, i perioden 1994-1999 til mellem 30% og 80%. Hvad angår Mål 4, som havde en langsom og vanskelig start, tyder nogle af de foretagne evalueringer på, at støtten har - hjulpet med at forbedre virksomhedernes konkurrenceevne og opkvalificere visse medarbejderkategorier.

Fællesskabsinitiativer: Grænseoverskridende og transnationale initiativer øger merværdien for Fællesskabet

Fællesskabsinitiativerne har muliggjort en fælles holdning til tilbagevendende problemer i EU. Udviklingen af grænseoverskridende og transnationalt samarbejde under INTERREG og den styrkelse af partnerskaberne på lokalt plan, som kendetegner LEADER og URBAN, har især betydning gennem den merværdi, de tilfører Fællesskabet.

Strukturfondsprocedurer: Mere effektiv offentlig støtte

Den strategiske programmering på mellemlangt sigt har haft en væsentlig indflydelse på de nationale og regionale udviklingspolitikker.

Strukturfondene har også medvirket til at gøre evalueringer af offentlig støtte mere udbredte og synliggøre sammenhængen mellem den ydede støtte og de opnåede resultater. Der er dog ikke sket lige store fremskridt på dette punkt i alle medlemsstater.

EF-støtte er et effektivt middel til at skaffe både indskud af privat kapital og lån, især fra Den Europæiske

Investeringsbank, jf. de store infrastrukturprojekter, der er i gang i Grækenland.

Partnerskabsprincippet har gjort det muligt at inddrage lokale folkevalgte, sociale og økonomiske organisationer, ikke-statslige organisationer samt sammenslutninger mere aktivt i beslutningsprocessen. Ud over den formelle overholdelse af partnerskabsforpligtelsen er der imidlertid stor forskel på udbredelsen af partnerskaber i praksis.

Finansieringsprocedurerne har ofte vist sig at være meget komplekse og en kilde til forsinkelser hvad angår udbetalingerne.

Udsigterne for programperioden 2000-2006

En fornyet indsats for at sikre, at EF-interventionerne genererer en merværdi

Med de nye bestemmelser for perioden 2000-2006 har Kommissionen søgt at øge merværdien af Fællesskabets støtte og gøre denne mere synlig "i marken". Fire forhold bør fremhæves:

- Ved Kommissionens vedtagelse af retningslinjer for strukturfondsinterventionen er EU's prioriteringer blevet klarere formuleret, også selv om retningslinjerne efter anmodning fra medlemsstaterne kun er "vejledende".
- Der er i lovgivningen fastsat en klar forpligtelse til at gøre brug af partnerskaber i programmeringsprocessens forskellige faser.
- Der er formuleret og formidlet idéer i forhold til Fællesskabspolitikken, især gennem etaleringen af det europæiske perspektiv for den fysiske og funktionelle udvikling af EU-territoriet (ESDP), der blev offentliggjort i 1999.
- Der tages hensyn til beskæftigelsesstrategien for at forbedre jobkvaliteten.

Udsigterne for Mål 1-regionerne

Da Det Europæiske Råd i Berlin vedtog en mindre nedsættelse af støtten i forhold til den foregående periode, vil strukturstøtten påvirke den økonomiske vækst mindre end tidligere, især i Spanien, Portugal og frem for alt Irland. Virkningerne på investeringsindsatsen vil imidlertid fortsat være væsentlige, især i Portugal og Grækenland, hvilket vil medføre produktivitetsstigninger på længere sigt.

I andre Mål 1-områder, ikke mindst i de nye tyske delstater og Mezzogiorno, forventes strukturfondenes virkninger på udbudssiden at blive væsentlige, om end mindre end i den foregående periode.

En strategi med fokus på faktorer til fremme af konkurrenceevnen

Fællesskabets retningslinjer har gjort det muligt at justere regionaludviklingsstrategiernes fokus for perioden 2000-2006. Generelt lægges der øget vægt på de konkurrenceevnebestemmende strukturelle faktorer, som er afgørende for væksten i Mål 1-regionerne på længere sigt, især forskning og innovation, informationsteknologi og menneskelige ressourcer.

Andre ændringer indebærer f.eks. en fortrinsstilling til jernbaner på bekostning af andre transportmidler, en nedsættelse af de direkte udbetalinger til virksomheder og større hensyntagen dels til miljøet og den bæredygtige udvikling i strategiformuleringen, dels til byområderne og til ligestilling.

En mere effektiv forvaltning

Ved reformen i 1999 blev evalueringernes rolle styrket, ikke mindst som følge af indførelsen af resultatreserven, som vil blive fordelt i 2003 på grundlag af resultaterne af midtvejsevalueringen. Evalueringerne er således blevet til et egentligt forvaltningsinstrument.

Det er endnu for tidligt at vurdere resultaterne af den forenkling, de nye bestemmelser har medført. Bl.a. er Kommissionen endnu ikke færdig med at godkende programmerne. Kommissionens rolle er blevet ændret, således at der nu fokuseres på de strategiske aspekter af programmeringen. Derfor gennemgår Kommissionen i forhandlingerne med de pågældende medlemsstater og regioner omhyggeligt de foreslåede prioriteter, mens implementeringen i det store og hele overlades til medlemsstaterne og de relevante administrative myndigheder.

Det vil først efter et par år være muligt at foretage en første vurdering af decentraliseringens virkninger. Denne vurdering bør koncentrere sig om at afklare, om decentraliseringen har været til fordel for medlemsstaterne og regionerne, og identificere de foranstaltninger, der med fordel kan træffes for yderligere at forenkle programmeringen og forvaltningen.

KONKLUSIONER OG ANBEFALINGER

Indledning

Som denne rapport viser, har Fællesskabets samhørighedspolitik haft en ikke ringe succes i de foregående programmeringsperioder (1989-1993 og 1994-1999). Succesen er måske mest synlig i de tilbagestående regioner, hvor det generelt er lykkedes at indhente noget af efterslæbet på det økonomiske og sociale område.

Den nuværende regionalpolitiske programperiode slutter i 2006, men rapporten ser også på tiden efter 2006 og peger på nødvendigheden af at tage særlig hensyn til:

- den væsentlige forøgelse af de sociale, økonomiske og territoriale uligheder som følge af udvidelsen
- de vidtrækkende virkninger af de nuværende sociale og økonomiske “trends” som f.eks. globalisering, den radikale omlægning af den europæiske økonomi i retning af videnbaserede aktiviteter, den ændrede befolkningstruktur osv.

Hertil kommer, at man ved en fremtidig reform af samhørighedspolitikken bør benytte lejligheden til at øge merværdien for Fællesskabet og gøre Fællesskabets politik mere synlig. Ideelt set bør en reform ledsages af en yderligere indsats for at sikre, at de øvrige fællesskabspolitikker kommer til at bidrage så meget til samhørigheden, som er foreneligt med forfølgelsen af politikernes egentlige mål.

Ud fra rapportens analyse vil der i de følgende afsnit blive gjort forsøg på at stille de vigtigste spørgsmål, der skal tages op for at forberede drøftelserne om samhørighedspolitikens fremtid. I denne forbindelse er det vigtigt at angribe hovedspørgsmålene i den rigtige logiske rækkefølge. Erfaringerne fra tidligere reformer af samhørighedspolitikken viser en stigende tendens til, at medlemsstaterne (Rådet) under forhandlingerne især koncentrerer sig om finansielle aspekter. F.eks. kan nævnes forhandlingerne om de finansielle udsigter for perioden 2000-2006 (“Agenda 2000”), hvor drøftelserne om samhørighedspolitikken var mere fokuseret på størrelsen af bevillingerne og deres fordeling mellem medlemsstaterne end på politikens indhold. Det ville være mere logisk at begynde med indholdet – og især identificere prioriteterne for den fremtidige samhørighedspolitik – og først derefter behandle de spørgsmål, der vedrører implementeringen og de finansielle tildelinger.

Fremme af faktorer der skaber konvergens

For at forblive troværdig må Fællesskabet i sin samhørighedspolitik støtte de aktioner, som kan forventes at bidrage mest til mindskelsen af de økonomiske, sociale og territoriale uligheder i EU. Det er ikke tilstrækkeligt at indføre et system baseret på fiskale overførsler, og EU må støtte de faktorer, der er afgørende for konkurrenceevnen, og hjælpe med at mindske de alvorlige skævheder, der er kendetegnende for EU’s territorium. Kort sagt skal støtte til investeringer i fysisk og menneskelig kapital fortsat være hovedmålet for Fællesskabets samhørighedspolitik både før og efter udvidelsen.

Ud over denne brede hensigtserklæring er det ikke let at identificere prioriteterne, og slet ikke på længere sigt (efter 2006). F.eks. var der for ti år siden ikke mange, der forestillede sig den rolle og betydning, de nye informationsteknologier ville få for økonomien og samfundet af i dag, hvor man dårligt kan tænke sig en strategi for den økonomiske og sociale udvikling, som ikke har promoveringen af disse teknologier som et centralt element. Alligevel findes der dog visse referencepunkter, der kan støtte den fremtidige prioritering.

Helt generelt er det åbenbart, at produktivitsniveauet er en faktor, der er afgørende for de nationale og

regionale økonomiers vækst og konvergens i faste priser. Og produktiviteten bestemmes i vid udstrækning af kvaliteten af de menneskelige ressourcer, den eksisterende fysiske infrastruktur og innovationsevnen.

Kvaliteten af arbejdsstyrken afhænger dels af uddannelsesniveauet, dels af opdateringen af viden og færdigheder gennem hele arbejdslivet. Der er meget der tyder på, at det at matche arbejdsstyrkens kvalifikationer med de kvalifikationer, der kræves af en økonomi under omstilling, har udviklet sig til at være et stort problem. Udsigterne for befolkningsudviklingen og følgerne heraf i form af en gradvis reduktion af arbejdsstyrken i de næste ti år i EU15 vil yderligere forstærke dette problem, om end den demografiske uligevægt vil være mindre udtalt i en EU27 som følge af det stigende antal unge i ansøgerlandene. På længere sigt drejer det sig for EU om at udnytte alle menneskelige ressourcer bedst muligt.

En nødvendig forudsætning for den økonomiske udvikling er også i dag tilstedeværelsen af egnede fysiske infrastrukturer af høj kvalitet. I EU er der ganske vist sket en indsnævring af de regionale forskelle inden for visse sektorer som f.eks. telekommunikation og vejtransport, men meget mangler at blive gjort i andre sektorer (f.eks. inden for jernbanetransport, forskningscentre mm.), især i de mindst udviklede regioner. For ansøgerlandene er oplysningerne mangelfulde, men af de vurderinger, der er til rådighed i dag, fremgår det dog, at der er store mangler i de vigtigste økonomiske infrastrukturer. Der skal derfor gives høj prioritet til indsatsen for at fremme udviklingen af de overordnede transeuropæiske transport-, telekommunikations- og energinet og disses tilslutning til de sekundære regionale net.

Væksten på længere sigt i Europa forventes fortsat at bygge på investeringer i viden og nye kommunikationsteknologier. Dette er positivt for EU som helhed, selv om de nye aktiviteter, der er knyttet til videnssamfundet, har tendens til at koncentrere sig i bestemte byer, hvorved der skabes et tæt system af byer, som binder økonomierne i den centrale del af Europa sammen. For at undgå en forøgelse af den ubalance mellem center og periferi, der allerede længe har været kendetegnende for EU15, vil der blive behov for løbende investeringer i de nye teknologier for at forbinde de perifere regioner, herunder også regionerne i den "nye periferi" efter udvidelsen mod øst og syd, med de overordnede europæiske net. Overgangen til en økonomi og et samfund, der er videnbaseret, kræver også en integreret tilgang til problemet, der kombinerer de forskellige dimensioner af viden: Uddannelse, forskning og udvikling, innovation og informationssamfundet.

Endelig kræver en forbedring af innovationsevnen en større fokusering på erhvervslivets rammebetingelser. Bl.a. skal samspillet mellem virksomheder, især mindre virksomheder, og forskningscentre, universiteter og offentlige organer, forbedres.

Det vigtigste referencepunkt for fremtidig indsats: Miljø og bæredygtig udvikling

Indsatsen, for at øge produktiviteten og fremme væksten for én generation må imidlertid ikke ske på bekostning af den næste generation. Med andre ord skal den udviklingsvej, der følges, også være bæredygtig. Dette er en helt generel betragtning, som skal afspejles i alle investeringsbeslutninger.

Det skal især tages i betragtning, at økonomisk udvikling på længere sigt alene kan sikres gennem en fornuftig udnyttelse af naturlige ressourcer. I den henseende udgør adgang til vand og vandkvalitet et særligt problem i Middelhavsområdet. Samarbejde mellem landene er én måde at løse vandproblemer på, men bestemt ikke den eneste. Andre muligheder er investeringer i spildevandsrensning, vaudprispolitik og miljøkontrol af udledninger til vandet.

Herudover er det vigtigt at fremme investeringer, der kan begrænse de skader på miljøet, der forvoldes af industri, landbrug og husholdninger. Dette indebærer især bygning af anlæg til spildevandsrensning og bortskaffelse af husholdningernes og industriens affald. Investeringer på dette område har høj prioritet i

ansøgerlandene.

Økonomisk og social samhørighed: Prioritering

I henhold til traktaten skal Fællesskabet “fremme en harmonisk udvikling af Fællesskabet som helhed” og navnlig stræbe “efter at formindske forskellene mellem de forskellige områders udviklingsniveauer og forbedre situationen for de mindst begunstigede områder eller øer, herunder landdistrikter” (artikel 158).

Ud fra rapportens analyse af EU's problemer og muligheder på længere sigt er det muligt at definere visse prioriteter med en økonomisk, social eller territorial dimension for fastlæggelsen af den fremtidige samhørighedspolitik.

Blandt de prioriteter, der har en væsentlig territorial dimension, kan f.eks. nævnes følgende:

- **De mindst udviklede regioner.** Disse er fortsat den højeste samhørighedspolitiske prioritet i EU, og rapporten bekræfter, at der hvad angår indkomst og muligheder er store forskelle mellem de mindst udviklede regioner og resten af EU, selv om der er tydelige tegn på en gradvis indsnævring af forskellene inden for EU15. Med udvidelsen vil forskellene imidlertid atter vokse.
 - Efterhånden vil de mindst udviklede regioner i EU15 få udbygget deres infrastrukturer, således at der skal fokuseres mindre på basisinvesteringer og mere på at forbedre erhvervslivets konkurrenceevne. Ansøgerlandene vil fortsat have et stort behov for at forbedre de basale infrastrukturer.
 - Det vil være en udfordring for alle disse regioner i en udvidet EU at skabe et innovativt miljø baseret på en kvalificeret arbejdsstyrke, forskning og udvikling samt informationssamfundet.
 - Selv om forskellene med hensyn til menneskelige ressourcer er ved at blive udlignet, ligger der på længere sigt en stor udfordring for EU15 i at løse et problem, der er et levn fra fortiden, nemlig den voksne arbejdsstyrkes dårlige kvalifikationsniveau. I ansøgerlandene ligger udfordringen i en hurtig tilpasning af arbejdsstyrken til en moderne markedsøkonomi.
- **Byernes udvikling,** som er afgørende for økonomisk, social og territorial forandring. Byerne er et centrale steder eller lokaliteter i strategien til fremme af samhørighed og bæredygtig udvikling.
 - Mange former for uligheder er koncentreret i byerne, hvor problemområder præget af udstødelse og stor fattigdom grænser op til meget velstående områder.
 - De mest akutte miljøbelastninger findes i byområder.
 - Byerne er økonomiske centre for udviklingen af de omliggende forstæder og landområder.
 - Netværk mellem større byer kan medvirke til en mere balanceret og polycentrisk udvikling, hvor mellemstore byer kan spille en afgørende rolle.
- **Diversificeringen af landområder.** Disse områder er stadig præget af omfattende forandringer. Landområdernes fremtid afhænger i høj grad af deres forbindelser med andre områder, herunder til byer.
 - Landbruget er ikke længere en væsentlig kilde til beskæftigelse, men er fortsat hovedforbruger af landarealer og spiller en afgørende rolle for kvaliteten af landskaberne og miljøet.

- Revitaliseringen af landområder og opretholdelsen af landdistrikternes befolkning afhænger af udviklingen af nye aktiviteter uden for landbruget, især i servicesektoren.
- Samhørighedspolitikken skal spille hovedrollen i diversificeringen af landområdernes erhvervsliv og skal supplere den politik for udvikling af landdistrikter, der finansieres af den fælles landbrugsordning, og som fokuserer på at tilpasse landbruget til den nye økonomiske virkelighed og styrke landdistrikternes konkurrenceevne.
- **Grænseoverskridende, transnationalt og interregionalt samarbejde.** Dette er en prioritet par excellence for EU med henblik på at fremme integrationen og reducere den økonomiske og sociale fragmentering, der skabes af landegrænserne. Det indre marked og det grænseoverskridende samarbejde har gjort det muligt for grænseregionerne i højere grad at blive integreret med resten af EU.
 - De indre grænseområder i EU15 har med støtte fra INTERREG udviklet nye samarbejdsformer, som ikke kunne være skabt alene ved en fjernelse af grænserne. Disse regioners sociale og økonomiske situation er blevet væsentligt forbedret i senere år, og de er blevet tættere integreret i det indre marked.
 - Efter udvidelsen vil der blive et fornyet behov for grænseoverskridende foranstaltninger, der kan fremme samarbejdet mellem ansøgerlandene og EU og støtte de regioner i ansøgerlandene, som grænser op til tredjelande mod øst og syd, herunder langs Middelhavet.
 - EU bør fremme etableringen af transnationale samarbejdsområder og fastlægge en ramme, inden for hvilken der kan udvikles netværk mellem regionale og lokale økonomier og nye former for administration.
- **Områder under industriel omstilling.** Den vedvarende vækst, der atter præger det europæiske fastland, har til en vis grad skjult de ofte alvorlige territoriale og regionale virkninger af den industrielle omstilling.
 - Arbejdspladser går fortsat tabt inden for mange industrier, som f.eks. tekstil-, automobil- samt kul- og stålindustrien, såvel som inden for visse servicesektorer. I denne forbindelse vil handelsliberaliseringen i 2005 til fordel for tekstilimporten udgøre en særlig udfordring.
 - I de tilfælde, hvor disse sektorer er koncentreret rent geografisk, kan der opstå alvorlige følger for det lokale og regionale erhvervsliv, således at der bliver behov for at fremme nye erhvervsmuligheder og omskole arbejdstagere, som mister deres arbejde.
 - En "territorial" politik bør ud over at fremme en økonomisk diversificering også tage hensyn til den geografiske fordeling af aktiviteter mellem de forskellige dele af EU.
- **Områder med alvorlige geografiske eller naturlige handicap.** I visse dele af EU støder indsatsen for at opnå fuld integration med resten af Europas økonomi ofte på vanskeligheder på grund af særlige geografiske eller naturlige handicap.
 - Store dele af EU's natur- og kulturarv er beliggende i disse områder – regioner i den yderste periferi, øer, bjergområder, randområder og områder med meget lav befolkningstæthed.
 - Der er ofte store vanskeligheder med at opretholde befolkningstallet.
 - Ekstraudgifter til basale tjenesteydelser, inklusive transport, kan hæmme den økonomiske udvikling.

Blandt de samhørighedspolitiske prioriteter i beskæftigelses- og socialpolitikken, som har både en generel og en regional dimension, kan nævnes:

- **Flere og bedre arbejdspladser.** I nogle dele af EU hæmmes den økonomiske og sociale konvergens mellem regionerne af et “paradoksproblem”.
 - En mere strategisk tilgang til beskæftigelsespolitikken i EU vil give et værdifuldt grundlag for en koordinering af EF-støtten. Forhandlingerne om de igangværende ESF-programmer har vist værdien af strategier som f.eks. den europæiske beskæftigelsesstrategi.
 - Beskæftigelsespolitikken må gøres proaktiv for at foregribe virkningerne af de industrielle ændringer.
 - Man bør være mere opmærksom på enkeltpersoners og enkeltregioners specifikke krav, idet en væsentlig årsag til den skæve velstandsfordeling i EU er forskellene i arbejdsstyrkens kvalifikationer og færdigheder.
- **Støtte til den nye økonomi og videnssamfundet.** Den nye økonomi har en vidtrækkende indflydelse på både forandringstempoet og forandringernes følger for politikken. Faren for, at der opstår en digital kløft, understreger nødvendigheden af at bekæmpe risikoen for udstødelse fra informationssamfundet.
 - Livslang uddannelse er et væsentligt svar på økonomiske forandringer. Det skal dog sikres, at adgangen til livslang indlæring ikke begrænses til dem, der allerede bestrider de højst kvalificerede stillinger.
 - Det er nødvendigt med en billigere adgang til informationssamfundets værktøjer ledsaget af en oplæring i brugen af informations- og kommunikationsteknologierne.
 - Gennem de seneste 30 år er uddannelsesniveaut i EU blevet markant højere, især i de mindst udviklede regioner. Men der er fortsat muligheder for forbedringer i uddannelsessystemerne for at reducere den digitale kløft, der er ved at opstå. Dette gælder også for ansøgerlandene, hvor især erhvervsuddannelsessystemerne ofte ikke er tilpasset de nye sektors behov.
- **Fremme af social integration.** Der er endnu for megen fattigdom og social udstødelse i EU. Mange af årsagerne hertil kan spores direkte tilbage til arbejdsmarkedet og manglende politisk vilje til at opfylde behovene hos de personer, der ellers mangler kvalifikationer til at konkurrere om stillingerne.
 - Bedre adgang til arbejdsmarkedet, skabelse af nye beskæftigelsesmuligheder og udvikling af færdigheder spiller en væsentlig rolle i kampen mod social udstødelse.
 - For at løse problemet med “lommer” af social udstødelse bliver arbejdsmarkedspolitikken stadig mere lokalt præget, idet den ofte er baseret på lokale partnerskaber og opfylder specifikke lokale behov. Lokal beskæftigelsesudvikling, som er det “tredje element” i den europæiske beskæftigelsesstrategi, er et område, der kan styrkes i den fremtidige EF-politik.
 - Politisk “additionalitet” (det at udvide eller uddybe den nationale politik) er et begreb, der skal anvendes i forbindelse med social integrationspolitik, og som kan suppleres med et koncept for “*en territorial politik*”, der tager sigte på at øge den geografiske koncentration af knappe ressourcer for at opnå en større effekt.
- **Lige muligheder.** Alle former for forskelsbehandling er et spild af talent og ressourcer i en situation, hvor alt peger i retning af et voksende behov for at udnytte arbejdsstyrken, som vil blive reduceret i de

kommende år, bedst muligt. Lige adgang til arbejdsmarkedet er både en grundlæggende rettighed og et udtryk for en sund økonomisk politik.

- En stærk politisk vilje til at skabe et arbejdsmarked, der er åbent for alle, er afgørende for samhørigheden.
- En strategi til fremme og støtte af kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet er en forudsætning for at nå de erhvervsfrekvensmål, der blev fastsat i Lissabon.
- De største fremskridt vil ske, når beskæftigelseskløften mellem mænd og kvinder indsnævres.

Selv om ovennævnte målområder ikke i sig selv er helt nye, repræsenterer de en ny holdning i forhold til de hidtidige "prioriterede mål". Holdningen er til en vis grad inspireret af erfaringerne med forskellige EF-initiativer som f.eks. URBAN og LEADER. De har vist, hvorledes den rette indsats fokuseret på en klart defineret europæisk prioritering kan tiltrække en stor del interesse og generere nytænkning og nye aktiviteter. Et aspekt, der ikke kan ignoreres, er, at disse initiativer i de tilfælde, hvor de har været en succes, formentlig har gjort mest for at give borgerne i EU et positivt indtryk af samhørighedspolitikken.

De prioriterede områder bør ikke betragtes som en erstatning for de nuværende mål. I betragtning af den hurtige økonomiske udvikling og de udfordringer, denne udvikling indebærer, må den fremtidige politik – og måske især den territoriale dimension – ikke blot tage hensyn til eksisterende problemer, men, hvad der er mere væsentligt, også foregribe fremtidige problemer. Derfor er der et fundamentalt behov for en samhørighedspolitik, der bygger på en mere global og langsigtet vision, og som prøver at være proaktiv. Dette ville også betyde, at den fremtidige politik vil blive fokuseret ikke alene på problemer men også på muligheder for økonomisk og social samhørighed og udligning af territoriale ubalancer.

Det var denne holdning, der prægede medlemsstaternes og Kommissionens arbejde med den europæiske perspektiv for den fysiske og funktionelle udvikling (vedtaget i Potsdam i 1999), der havde til formål at fremme en mere balanceret territorial udvikling i Europa. Inspireret af dette arbejde kunne Kommissionen på et senere tidspunkt foreslå de øvrige EU-institutioner en strategi for den territoriale udvikling som grundlag for den fremtidige politik på dette område.

Kort sagt bør den fremtidige samhørighedspolitik målrettes mod de faktorer, der fremmer konvergen, og mod et begrænset antal prioriteter af fællesskabsinteresse for at opnå en koncentration af knappe ressourcer.

Hvorledes bør implementeringen af den fremtidige økonomiske og sociale samhørighedspolitik organiseres?

Selv om Agenda 2000 gjorde meget for at forbedre implementeringen (jf. rapporten), bevirker de nye omstændigheder, udvidelsen vil medføre, den ændrede prioritering samt nødvendigheden af at fortsætte indsatsen for at opnå "mere valuta for pengene", at der er behov for yderligere overvejelser om den måde, politikken implementeres på. På nuværende stadium er det kun muligt at behandle de generelle spørgsmål og overveje mulighederne. Den tredje samhørighedsrapport, der vil foreligge om ca. tre år, vil så mere klart kunne vise, hvorledes den næste generation af samhørighedspolitikker skal implementeres.

De vigtigste spørgsmål, der behandles i det følgende, er:

- den effektive målretning ("koncentration") af de begrænsede ressourcer, der er til rådighed i en udvidet EU
- den særlige udfordring, udvidelsen udgør i den nuværende periode

- samhørighedspolitikken i en udvidet EU efter 2006, inklusive visse finansielle aspekter.

Den effektive målretning af de begrænsede ressourcer, der er til rådighed i en udvidet EU

Udgangspunktet er, at en fremtidig samhørighedspolitik skal kunne fungere ikke alene i de nye medlemsstater og regioner, men også i regionerne i den nuværende EU15, hvor der findes ofte dybtliggende regionale og territoriale uligheder, hvilket rapporten bekræfter.

Det står dog klart, at det, når den næste programmeringsperiode begynder i 2007 efter udvidelsen med nye medlemsstater, der næsten udelukkende består af regioner med et generelt behov for støtte til økonomisk udvikling, vil være nødvendigt med en massiv omlægning af støtten for at kunne indhente en stor del af efterslæbet inden for en rimelig periode. Samtidig vil de mindst udviklede regioner i EU15 fortsat have behov for støtte, selv om problemerne forholdsmæssigt vil syne af mindre.

Grundprincippet må være det samme som tidligere, nemlig at begrænsede ressourcer skal koncentreres om et begrænset antal problemer af fællesskabsinteresse, og til et begrænset antal områder for at opnå den nødvendige kritiske masse.

Opretholdelse af prioriteret støtte i tilbagestående regioner

For de mindst velstående regioner udgør opretholdelsen af den direkte områdeudpegning eller zoneinddeling (se boks) den mest velegnede metode til at koncentrere støtten om de vanskeligst stillede regioner, da denne metode er den mest objektive og gennemsigtige.

Anvendelsen af BNP pr. indbygger (målt i købekraftsstandarder) som kriterium og brugen af NUTS 2-inddelingen synes stadig at fungere godt, hvilket fremgår af den sammenlignende analyse i første del af rapporten. Af hensyn til gennemsigtheden og effektiviteten er det imidlertid nødvendigt at fastlægge, hvilke principper der bør anvendes for at statistisk definere de territoriale enheder – dvs. regionerne.

Fastsættelse af tærsklen for støtteberettigelse

Tærsklen for støtteberettigelse (p.t. 75% af det gennemsnitlige BNP pr. indbygger i EU, se boks) skal fastsættes under hensyntagen til to forhold. For det første vil udvidelsen automatisk medføre en væsentlig reduktion af det gennemsnitlige BNP pr. indbygger i EU. Ud fra de senest foreliggende data (1998) ville anvendelsen af en tærskel på 75% af BNP pr. indbygger i en union bestående af 27 medlemsstater mere end halvere den befolkning i den nuværende EU15, der er berettiget til Mål 1-støtte. Dette rejser spørgsmålet om behandlingen af de hvorledes regioner i EU15, hvis situation er blevet forbedret forholdsmæssigt, selv om de underliggende vilkår er de samme som før udvidelsen.

For det andet vil forskellene mellem aftilbagestående regioner i den udvidede EU være større end i dag, idet nogle af disse regioner vil have et gennemsnitligt BNP pr. indbygger på tre fjerdele af EU-gennemsnittet, mens andre regioners BNP pr. indbygger kun vil være på ca. en fjerdedel af EU-gennemsnittet. Ikke alene vil antallet af involverede regioner være større, regionerne vil også have større behov.

Metoder til fastlæggelse af støtteberettigede regioner og områder

Strukturfondenes forskellige mål og EF-initiativer fastlægges i dag enten vertikalt (regionalt) eller horisontalt (efter emne).

Det nuværende Mål 3 er et horisontalt mål, som finansieres af Den Europæiske Socialfond, der er blevet det fællesskabsinstrument, der støtter den europæiske beskæftigelsesstrategi på nationalt plan. Ved denne model kan foranstaltninger til forbedring af nationale uddannelsessystemer støttes over hele EU inden for grænserne af de disponible midler.

En model med regional målretning starter med udarbejdelsen af en liste over støtteberettigede regioner og områder. Foranstaltninger kan alene støttes inden for disses grænser. I praksis er to metoder blevet anvendt:

Direkte regional zoneinddeling

Kommissionen opstiller en udtømmende liste over støtteberettigede områder. Disse kan fastlægges i samarbejde med de nationale myndigheder som tilfældet er med det nuværende Mål 2, eller af Kommissionen alene på grundlag af statistiske kriterier, der gælder for hele Fællesskabet, som tilfældet er med det nuværende Mål 1.

Denne metode muliggør en direkte og gennemskuelig koncentration af støtten i støtteberettigede områder. Hvad angår Mål 1 har anvendelsen af kriteriet "lavt BNP pr. indbygger" (defineret som mindre end 75% af EU-gennemsnittet) udtrykt i købekraftsstandarder, som er en enkel, sammenlignelig og forholdsvis robust indikator, gjort det muligt at udarbejde en objektiv liste over regioner, der modtager støtte i perioden 2000-2006.

Den direkte zoneinddeling mangler imidlertid den fleksibilitet, der er nødvendig i betragtning af de skiftende regionale omstændigheder, hvilket i Mål 2's tilfælde har medført direkte inddragelse af Kommissionen i udarbejdelsen af meget detaljerede kort, en opgave, som Kommissionen ikke nødvendigvis er kompetent og beføjet til at løse. Kommissionen har især uden for de større mindst udviklede regioner utilstrækkelige statistiske og andre oplysninger til rådighed til at identificere problemområder, en vanskelighed, der er blevet forstærket af selve problemernes voksende kompleksitet og deres geografiske fordeling.

Indirekte zoneinddeling

Efter denne metode fastlægges de støtteberettigede områder af de nationale regeringer ud fra en række parametre opstillet af Kommissionen. Det er denne model, der anvendes i forbindelse med nogle EF-initiativer.

Indirekte zoneinddeling har den fordel, at det er en fleksibel metode, der kan løse problemer omkring Mål 2-støtte, så længe de disponible midler når op på den kritiske masse, en effektiv støtteindsats kræver (som i URBAN's tilfælde). Denne metode kan også anvendes i forbindelse med horisontale politikker, og nogle medlemsstater har på eget initiativ valgt at indføre en regional målretning af Mål 3-støtten.

I den udstrækning staten medfinansierer indsatsen, er det vigtigt, at statsstøttereglerne (såvel geografiske som sektorielle) overholdes.

Fire muligheder for fastlæggelse af støtteberettigelse og midlertidig støtte

På baggrund af det ovenfor nævnte kunne Fællesskabets samhørighedspolitik over for tilbagestående regioner antage en af fire følgende former:

- anvendelse af den nuværende tærskel på 75%, uanset hvor mange lande der bliver medlemmer af EU. Isoleret ville denne mulighed udelukke et stort antal regioner i EU15. Deres fremtidige muligheder for at opnå EU-støtte vil afhænge af prioriteringen af og kriterierne for støtte uden for de mindst udviklede regioner
- den samme model, men således at alle regioner, der ligger over denne tærskel, men som i dag er støtteberettigede under Mål 1, modtager midlertidig støtte (udfasning), som er højere, jo tættere deres BNP er på støtteberettigelsestærsklen. Der kan opereres med to niveauer for midlertidig støtte. Et for regioner, som på grund af deres konvergens ved slutningen af perioden 2000-2006 ikke længere ville blive betragtet som tilbagestående regioner i en EU15, og et højere niveau for de regioner, som uden udvidelsen fortsat ville have ligget under tærsklen på 75%
- fastsættelse af en tærskel for BNP pr. indbygger højere end 75% af gennemsnittet, nemlig på et niveau, som ville reducere eller helt fjerne den automatiske udelukkelse af regioner med udviklingsefterslæb i EU15 alene som følge af den lavere gennemsnitlige BNP pr. indbygger i EU efter udvidelsen. Niveauet bør dog også fastsættes således, at det vil udelukke de regioner, som ikke længere vil være støtteberettigede ved udgangen af den nuværende programmeringsperiode i en EU15 uden udvidelse
- fastsættelse af to tærskler for støtteberettigelse, en for regionerne i EU15 og en for ansøgerlandene, hvilket reelt vil føre til to kategorier af tilbagestående regioner. Denne model kan medføre det samme økonomiske resultat som den foregående i en situation, hvor intensiteten af EU-støtten pr. indbygger er kædet sammen med regional velstand.

En anden faktor, der skal indgå i overvejelserne, er medfinansieringsgraden (forholdet mellem fællesskabsstøtte og national støtte). Efter udvidelsen vil velstandskløften inden for den gruppe af regioner, der defineres som de mindst udviklede, være så stor, at det eventuelt vil være nødvendigt med en særlig maksimal medfinansieringsgrad på et forholdsvis højt niveau, der afspejler den mindre velstand og nationale finansieringssejle i de mest fattige medlemsstater.

Fordeling af støtten efter objektive kriterier

I betragtning af behovet kan man vanskeligt argumentere for en reduktion af den procentvise andel af de samlede disponible midler, der tildeles regioner med udviklingsefterslæb – inklusive eventuel midlertidig støtte.

Spørgsmålet er, hvorledes det kan sikres, at fordelingen af finansielle midler bliver så objektiv som muligt og tager hensyn til behovene. Beslutningerne på dette område inden for rammerne af Agenda 2000 viser, at der er sket væsentlige fremskridt med hensyn til brugen af objektive kriterier i hele Fællesskabet, i det mindste hvad angår de mindst udviklede regioner. Dette var et af de vigtigste resultater af gennemførelsen af Agenda 2000. Denne fremgangsmåde bør opretholdes i fremtiden som en vigtig del af gældende ret ("acquis") på samhørighedsområdet.

Men der rejser sig en række spørgsmål, herunder følgende:

- Bør de eksisterende kriterier, der er anvendt – befolkning, regional og national velstand og

arbejdsløshed -udvides til også at omfatte erhvervsfrekvensen i betragtning af de nuværende udsigter for arbejdsmarkedet og konklusionerne fra Det Europæiske Råds møde i Lissabon om dette spørgsmål? Dette spørgsmål skal overvejes på baggrund af udviklingen i den strukturelle arbejdsløshed i Mål 1-regioner i de næste par år. Mange af disse regioner har endnu i dag en meget høj arbejdsløshed.

- Bør de strukturelle forskelle mellem regionerne og fællesskabsgennemsnittet være nogle af kriterierne for tildeling af midler?
- Bør resultatreserven gøres til en mere væsentlig del af strukturfondene? Det vil næsten helt sikkert være formålstjenligt at gøre mere ud af de betingelser, der er knyttet til dette instrument, for at opnå de forventede resultater, også hvad angår god finansforvaltning.

Hvis ideen om objektive kriterier skal fremmes, kræver det, at Kommissionens statistiske kontor Eurostat og de nationale statistiske myndigheder i fællesskab gør en indsats for at forbedre kvaliteten af de harmoniserede data på fællesskabsplan. For at kunne opstille den næste liste over tilbagestående regioner skal udvidelsen af dataserierne til også at omfatte ansøgerlandene samt fremlæggelsen af regionale data om købekraftsstandarde have høj prioritet.

For resten af EU-territoriet: Indirekte zoneinddeling?

Regioner med udviklingsefterslæb er ikke de eneste regioner, der har strukturproblemer. Samhørighedspolitikken skal også fortsat støtte andre dele af EU og fremme aktioner af fælles interesse. Men i lyset af berønsede ressourcer i forhold til de mindst udviklede regioner, er det vigtigt at kunne målrette støtten.

På baggrund af problemerne med den direkte zoneinddeling i forbindelse med Mål 2-støtte for perioden 2000-2006 er der noget, der tyder på, at det vil være lettere at gennemføre koncentrationen ved indirekte zoneinddeling. Det afgørende i denne forbindelse er, at koncentrationen af midler er en integrerende del af programmeringsprocessen (se boks). Kommissionen ville ikke længere skulle fastsætte strenge støtteberettigelseskriterier, men kun en nedre grænse for den samlede offentlige støtte – fra Fællesskabets og medlemsstaternes budgetter – for at sikre, at den samlede støtte er stor nok til at have reel effekt (som ved URBAN-initiativet).

Under disse omstændigheder vil programmeringen af de forskellige prioriterede områder skulle gennemføres på grundlag af medlemsstaternes tildeling af ressourcer. Dette kan gøres på mange måder, men det enkleste vil formentlig være en national tildeling efter befolkningsstørrelse (uden for de mindst udviklede regioner) justeret på grundlag af en eller flere egnede socioøkonomiske indikatorer. Ud fra den nationale tildeling vil medlemsstaterne derefter skulle programmere aktioner på nationalt og regionalt plan, idet de skal vælge mellem et begrænset antal prioriterede områder. En strategisk vision med de prioriteter og muligheder, Kommissionen opstiller på områder af fællesskabsinteresse, vil spille en væsentlig rolle og hjælpe med at placere de enkelte medlemsstats indsats i en fællesskabssammenhæng.

Der bør også gives opmærksomhed til de nationale og/eller transnationale programmeringsmetoder, som især fokuserer på medlemsstaternes og Kommissionens rolle, partnerskabets funktion, territoriale analyser og kriterier for styringen af Fællesskabets indsats.

Særlige tilfælde

Som det fremgår af Del 1 af denne rapport, er de nuværende **grænseregioner** i EU stort set nået op på samme udviklingsniveau som resten af EU. Dette demonstrerer værdien af den tidligere fællesskabsindsats på dette område. Der er derfor meget, der taler for at optage grænseoverskridende samarbejdsprogrammer

i den overordnede strukturfondsprogrammering ("mainstreaming").

Grænseregioner med udviklingsefterslæb vil naturligvis være støtteberettigede på samme måde som enhver anden region, såfremt de opfylder de generelle kriterier, der vedtages.

Regionerne i EU's yderste periferi har særlige handicap som følge af deres store afstand til resten af EU, og deres særlige situation er afspejlet i Traktaten. Som et strategisk instrument gør Artikel 299, stk. 2, det muligt for EU at opretholde og styrke indsatsen til fremme af de mest perifere regioners integration i Fællesskabet under hensyntagen til regionernes særlige karakter. Med henblik herpå udarbejdede Kommissionen i marts 2000 en strategi for en bæredygtig udvikling i regionerne i den yderste periferi. Kommissionen har allerede indført nye statsstøtte-, landbrugs-, strukturfonds-, skatte- og toldinitiativer, ligesom Kommissionen har fremmet koordineringen af Strukturfondene og Den Europæiske Udviklingsfond i de områder, hvor de perifere regioner er beliggende. Kommissionen har forpligtet sig til at overveje, hvorledes der bedst kan tages hensyn til disse regioners behov i de fremtidige samhørighedspolitikker.

Den særlige udfordring ved udvidelsen i den nuværende periode

Siden strukturfondsreformen i 1988 er forvaltningen af Fællesskabets samhørighedspolitik (overvågning, evaluering og kontrol) gradvist blevet styrket.

Det er på denne baggrund, ansøgerlandene forbereder sig på EF-medlemskabet. Forberedelserne støttes for tiden af førtiltrædelsesinstrumenterne, mens en stor del af PHARE-programmets ressourcer i fremtiden vil blive anvendt på programmer af Mål 1-typen. Dette vil ske som led i en planlægning på mellemlangt sigt, som, selv om den er "vejledende", vil bane vej for den overordnede strategiske programmering af Fællesskabets fremtidige strukturfondsstøtte.

Kommissionen skal tage alle de nødvendige forholdsregler for at sikre, at programmerne, ligesom tilfældet er i den nuværende EU15, tager hensyn til forholdene og de specifikke vanskeligheder i de nye medlemsstater. Kommissionen bør søge at hjælpe de pågældende myndigheder med at fastlægge deres programmer under hensyntagen til Fællesskabets prioritering.

Spørgsmålet om ansøgerlandenes administrative kapacitet

Implementeringen af regionaludviklingspolitikken er en ny opgave for ansøgerlandenes myndigheder, der kun råder over begrænsede midler. Faktisk er der slet ingen tradition for en sådan politik og den decentralisering som politikken indebærer i lande, der har været vant til en centraliseret planlægning.

Den administrative opbygning (eller "institutionelle opbygning") er derfor meget vigtig, især i sammenligning med de tidligere EU-udvidelser, hvor det eneste, der krævedes, blot var en tilpasning af politikker og national lovgivning til de krav, gennemførelsen af Strukturfondene stillede.

Det første mål er at udarbejde en politik på nationalt plan. Dette var emnet for et særligt støtteprogram, som gjorde det muligt for ansøgerlandene med støtte fra PHARE at forberede gennemførelsen af strukturfondene ved at indføre en kompetent myndighed og de nødvendige procedurer, især med henblik på koordinering mellem ministerierne. Der skal endvidere indføres budgetprocedurer, der gør det muligt for ansøgerlandene at medfinansiere programmer og styre og kontrollere anvendelsen af EF-midler.

Der er herudover behov for at støtte decentraliseringen, som har sammenhæng med den generelle indsats for at opnå tre hovedmål: konsolidering af demokratiet, udvikling af partnerskaber og større økonomisk effektivitet.

Det andet aspekt er fastlæggelsen af en støttestrategi, der tager sigte på at sikre en effektiv udnyttelse af strukturfondsmidlerne og reducere forskellene i udviklingsniveauer, både globalt og inden for de enkelte lande, for at undgå faren for overdreven koncentration.

Ansøgerlandene skal også tilvejebringe den nødvendige administrative kapacitet til at fastlægge strategier, udarbejde programmer og styre de hertil knyttede budgetter, især de bevillinger, der kommer fra fællesskabsbudgettet, på samme vilkår som de nuværende medlemsstater. Under optagelsesforhandlingerne vil Kommissionen meget nøje undersøge ansøgerlandenes mulighed for at opfylde samtlige betingelser for at kunne modtage finansielle overførsler.

De finansielle ressourcer indtil udgangen af 2006

Med udgangspunkt i, at der vil blive optaget en række nye medlemsstater i den nuværende programperiode 2000-2006, er der en række finansieringsproblemer, der skal behandles i denne periode. Det første spørgsmål vedrører de finansielle overslag frem til 2006, som medlemsstaterne vedtog på Det Europæiske Råds møde i Berlin, herunder en "pakke" med støtte til interventioner i såvel EU15 som ansøgerlandene i perioden før og efter tiltrædelsen. Efter Det Europæiske Råds møde i Nice i december 2000 er det sandsynligt, at de første tiltrædelser vil finde sted i 2003-2004. Dette udvidelsesscenario afviger fra det, der var grundlaget for Berlin-beslutningen. Det vil derfor være nødvendigt at tage hensyn til den faktiske dato for nye medlemsstaters tiltrædelse. Det kan også blive nødvendigt med en indfasningsordning, hvor de støttede regioner i de fremtidige medlemsstater gradvis vil få tilført stadig større bevillinger, efterhånden som regionerne er i stand til at absorbere støtten, i lighed med den ordning, der blev anvendt under de to foregående programperioder.

Et andet spørgsmål vedrører fordelingen af midler mellem Samhørighedsfonden og Strukturfondene. Disse fonde vil nemlig afløse henholdsvis ISPA og PHARE/SAPARD (for tiden i forholdet en til to målt i økonomisk vægt). Det synes at være berettiget at tildele Samhørighedsfonden en højere andel, f.eks. yderligere en tredjedel, i betragtning af de pågældende landes behov på transport- og miljøområdet.

To andre forhold taler også for, at der i starten afsættes forholdsvis større bevillinger til Samhørighedsfonden i ansøgerlandene i forhold til den andel, der tildeles de nuværende medlemsstater. For det første kan det være hensigtsmæssigt, at myndighederne, der stadig mangler programmeringserfaring, forvalter støtten "projektvis". For det andet vil en høj medfinansieringssats samt den omstændighed, at additionalitetsprincippet ikke finder anvendelse i forbindelse med Samhørighedsfonden, gøre det lettere at absorbere fællesskabsstøtten.

Fordelingen af strukturfonds- og samhørighedsfondsmidler mellem de nye medlemsstater vil blive fastlagt efter de samme principper, metoder og objektive kriterier som dem, der gælder for de nuværende medlemsstater.

Samhørighedspolitikken i en udvidet EU efter 2006, inklusive visse finansielle aspekter

Som det fremgår af rapporten, undergik de forskellige aspekter af forvaltningen af samhørighedspolitikken store ændringer under vedtagelsen af Agenda 2000. Ændringerne tog sigte på at øge decentraliseringen, fremme partnerskaber og indarbejde evalueringer bedre i beslutningsprocessen. Der blev også indført en strengere finansforvaltning og -kontrol baseret på en klarere og mere meningsfyldt ansvarsfordeling mellem medlemsstaterne og Kommissionen. Hvad angår det sidstnævnte punkt er formålet at opnå en væsentlig begrænsning af svig, men især af uregelmæssigheder, som udgør langt den største del af de sager, der forelægges Kommissionen.

Det nye system er først nu ved at blive gennemført. Den næste samhørighedsrapport vil indeholde en

første vurdering af resultaterne af ændringerne, men der kan allerede nu identificeres forskellige elementer, som det vil være nødvendigt at behandle yderligere i forbindelse med forberedelserne til den nye programmeringsperiode efter 2006.

Hvad angår **partnerskaber** har der været en stigende tendens til at decentralisere medlemsstaternes og Fællesskabets politiske beslutningsprocesser. Der er uden tvivl behov for at styrke den rolle, de regionale og lokale myndigheder samt aktørerne "i marken" spiller, f.eks. ved at foretage programmering på lokalt plan, hvor dette er hensigtsmæssigt. Herudover vil det, hvis indirekte zoneinddeling i fremtiden benyttes som metode til målretning af bevillinger, være vigtigt, at den ledsages af garantier for de regionale og lokale myndigheders medvirken.

Programmeringen af foranstaltninger kan eventuelt ske i to faser. I første fase kan Kommissionen udarbejde en helhedsstrategi omfattende de forskellige økonomiske, sociale og territoriale dimensioner i et partnerskab med medlemsstaterne på nationalt og transnationalt plan med henblik på at identificere prioriteter, inklusive de prioriteter, der har særlig fællesskabsinteresse. Dette vil hjælpe med at fastlægge, hvorledes støtten skal fordeles efter prioriteter. Derefter vil programmeringen kunne decentraliseres til det relevante niveau, f.eks. regionalt, til byer eller et transnationalt område.

For tilbagestående regioner er en integreret programmering fortsat et vigtigt middel til at opnå positive resultater med hensyn til økonomisk, social og territorial udvikling.

Det vil eventuelt være muligt at sende gennemførelsen af nogle af programmerne i udbud, således at de bedste forslag kan udvælges efter en helt gennemsigtig proces. Udvælgelsen kan finde sted på forskellige planer (regionalt, nationalt eller transnationalt eller i samarbejde med Kommissionen), hvilket vil styrke sammenhængen mellem de opnåede resultater og de tildelte midler.

Additionalitetsprincippet (hvorefter Fællesskabets bevillinger er et supplement til og ikke en erstatning for nationale bevillinger) blev væsentligt forenklet til brug for perioden 2000-2006. Erfaringerne vil vise, om princippet er blevet et mere effektivt middel til at øge merværdien af Fællesskabets samhørighedsprincip. Additionalitetsprincippet finder dog fortsat ikke anvendelse på enkeltprogrammer, men på alle programmer under ét mål i de respektive medlemsstater.

Princippet er således ikke gennemsigtigt, og det er eventuelt værd at overveje muligheden af at beregne additionaliteten på programniveau i stedet for (som nu) på medlemsstatsniveau, især hvad angår programmer for de mindre udviklede regioner. Samtidig bør vanskelighederne med at skaffe de nødvendige data, som dette ville medføre, ikke undervurderes. Sådanne vanskeligheder har tidligere hindret forsøg på at indføre forbedringer på området. Metoden vil blive evalueret i 2003 og 2005 på baggrund af erfaringerne med gennemførelsen af additionalitetsprincippet.

Evaluerings er nu blevet en fast bestanddel af programmeringsprocedurerne. "Resultatreserven" er en af de vigtige nyskabelser fra Agenda 2000. Som tidligere nævnt bør sammenhængen mellem de tildelte bevillinger og de opnåede resultater styrkes.

Bedre sammenhæng mellem Samhørighedsfonden og Strukturfondene

Samhørighedsfonden, der blev etableret ved traktaten, er målrettet mod medlemsstater, hvis BNI pr. indbygger ligger under 90% af fællesskabsgennemsnittet, og som har udarbejdet et program for makroøkonomisk konvergens. Samhørighedsfonden har som et supplement til strukturfondene vist sig at være et nyttigt middel til at fremme investeringer og hjælpe samhørighedslandene med at indhente de øvrige lande.

Det bør overvejes, hvor store bevillinger der i absolutte tal skal tildeles Samhørighedsfonden, og hvorledes Samhørighedsfondens støtte kan koordineres med strukturfondsstøtten.

Ifølge traktaten er Samhørighedsfonden begrænset til finansiering af investeringer i transportnet og miljø. Selv om Samhørighedsfondens støtte ydes på nationalt plan, vil det klart være en fordel at udvælge projekter, der ikke øger de regionale uligheder, og at undgå en for stor koncentration i de mere velstående hovedstæder og de omkringliggende regioner.

For tiden udgør Samhørighedsfondens andel af de samlede strukturpolitiske udgifter i de pågældende medlemsstater ca. 18%. Om det samme forhold mellem Samhørighedsfond og Strukturfonde skal gælde for de nye medlemsstater, kræver nærmere overvejelser. Der kan eventuelt blive tale om en overgangsperiode.

Fordelingen af samhørighedsfondsstøtten mellem modtagerlande bør kun ske ud fra rent objektive kriterier i lighed med den nuværende fordeling af strukturfondsstøtten. Efter de nye landes optagelse vil objektivitet for alle medlemsstaterne blive endnu mere påkrævet.

For at forbedre koordineringen mellem foranstaltninger støttet af Samhørighedsfonden og foranstaltninger støttet af Strukturfondene bør der etableres en fælles ramme for begge typer foranstaltninger. I samhørighedslandene bør Samhørighedsfonden være det eneste instrument, der finansierer større transport- og miljøprojekter i tilbagestående regioner.

De økonomiske aspekter af samhørighedspolitikken i en udvidet EU efter 2006

Rapportens oplysninger om de nationale, regionale og sociale forskelle viser, at der i en udvidet EU vil være et øget behov for en samhørighedspolitik. Gennemgangen i Del 1 af hovedrapporten viser, at de økonomiske og sociale uligheder vil vokse betydeligt i EU efter udvidelsen. Det vil derfor blive endnu vanskeligere at opretholde den økonomiske og sociale samhørighed.

Størstedelen af den finansielle indsats vil uundgåeligt blive rettet mod de nye medlemsstater. Faktisk vil størrelsen af den samlede støttepakke være bestemmende for EU's ambitionsniveau med hensyn til at løse de problemer, der fortsat vil være i EU15, især i regioner med udviklingsefterslæb. Det er på denne baggrund, drøftelserne om budgettet for samhørighedspolitikken skal foregå.

Det er ganske vist endnu for tidligt at fremsætte budgetforslag vedrørende samhørighedspolitikken efter 2006 – og dette er under alle omstændigheder noget, der skal forhandles som led i en samlet diskussion om fremtidige fællesskabspolitikker – men der kan passende nævnes et par tal og referencepunkter, der kan benyttes som grundlag for debatten.

Mellem 1988-reformen og 1999 øgede EU bevillingerne til samhørighedspolitikken både i absolutte tal og i forhold til fællesskabsbudgettet som helhed. I henhold til Agenda 2000 gik Kommissionens oprindelige forslag ud på at opretholde det støtteniveau, der var opnået i 1999 for EU15 (0,46% af BNP) gennem hele perioden 2000-2006.

Resultatet blev, at Det Europæiske Råd i Berlin bevilgede 213 mia. Euro til strukturforanstaltninger i de 15 medlemsstater for perioden 2000-2006, dvs. i gennemsnit 30 mia. Euro om året. Førtiltrædelsesstøtten (3 mia. Euro) og de beløb, der forbeholdes lande, som bliver optaget i perioden 2002-2006, indgår som ekstra beløb i den samlede samhørighedspolitiske "pakke". Til samhørighedspolitikken for de nye medlemsstater efter tiltrædelsen blev der fastsat et beløb, der gradvis stiger til 12 mia. Euro i 2006. Totalt set svarer det samlede beløb faktisk til 0,45% af BNP i den udvidede EU med 21 medlemsstater i 2006, dvs. stort set det samme niveau som i begyndelsen af perioden for EU15.

Den samme procentdel behøver ikke nødvendigvis blive brugt som referencepunkt for den fremtidige samhørighedsstøtte, men det må stå helt klart, at regional- og samhørighedspolitikken for at forblive troværdig må have midler til rådighed, der svarer til de nye behov.

Udvidelse og loft over overførsler

Efter de nuværende regler for perioden 2000-2006 er overførslerne fra Strukturfondene og Samhørighedsfonden begrænset til højst 4% af det nationale BNP pr. år i alle medlemsstaterne. Dette niveau er fastsat ud fra situationen i de nuværende medlemsstater, og det er et loft, som i bestræbelserne for at fastholde overførslerne fra EU på niveauer, der kan håndteres af modtagerlandenes myndigheder, vil have væsentlige følger for nogle af de mindst velstående ansøgerlande, når disse tiltræder EU.

I den nye sammenhæng skal følgende krav opfyldes:

- Der skal tages hensyn til samhørighedsmålet, især ansøgerlandenes meget store udviklingsbehov
- Der skal tages hensyn til ansøgerlandenes økonomiske, finansielle og administrative absorptionsevne.

Tages der fuldt ud hensyn til de pågældende landes relative velstand, er der stor fare for, at landene ikke kan absorbere støtten, og at de offentlige udgifter løber løbsk. Derfor vil spørgsmålet om loftet kun være relevant under særlige omstændigheder, f.eks. ved projekter finansieret af Samhørighedsfonden, som har særlig fællesskabsinteresse.

Fortsat førtiltrædelsesstøtte til andre ansøgerlande

Der bør fortsat ydes førtiltrædelsesstøtte, eventuelt med ændringer, til de ansøgerlande, som den 1. januar 2007 endnu ikke er optaget i EU. Hvor stor støtten skal være, bør vurderes objektivt i forhold til behov, absorptionsevne og antallet af modtagerlande.

Større bidrag fra andre politikker

Fællesskabspolitikkerne har deres egne mål, og deres samhørighedseffekt er ofte vanskelig at vurdere. Men som et supplement til en stærkere geografisk og tematisk koncentration af fondsmidlerne er det nødvendigt at styrke synergien og komplementariteten mellem samhørighedspolitikken og andre fællesskabspolitikker.

En række fællesskabspolitikker bidrager indirekte til den økonomiske og sociale samhørighed ved at hjælpe med at skabe gunstigere udviklingsbetingelser i mindre velstående medlemsstater og regioner.

Dette gælder Den Økonomiske og Monetære Union, som hjælper med at opnå makroøkonomisk stabilitet især i samhørighedslandene, hvilket er en nødvendig, men ikke tilstrækkelig, betingelse for reel konvergens, fordi det fremmer investeringer og økonomisk vækst.

Det samme gælder det indre marked, som sammen med strukturreformerne har en vigtig indflydelse på den sociale samhørighed i regionerne. EU gør for tiden en væsentlig indsats for at reformere vare-, kapital- og arbejdsmarkedene. For at reducere ulighederne mellem regionerne kræves investeringer, der tager sigte på at øge det økonomiske potentiale i de mindst udviklede regioner.

Hurtigere vækst fører ikke automatisk til tættere regional integration og mindre indkomstforskelle. Derfor er det nødvendigt med yderligere reformer, en nedbringelse af de konkurrencebegrænsende hindringer i visse sektorer, især servicesektoren, og støtte til samhørighedspolitikken for at udnytte alle fordelene ved, at en række medlemsstater er ved at indhente noget af efterslæbet, og for at reducere de eksisterende

uligheder mellem regionerne.

ØMU skal i lighed med det indre marked suppleres af ledsagepolitikker, således at alle medlemsstater og regioner kan drage fuld fordel af den økonomiske og monetære integration. I denne forbindelse er det af stor betydning for samhørighedspolitikken generelle effektivitet, at strukturudgifter opretholdes som et supplement til strukturfondene, især inden for uddannelse og beskæftigelse.

Konkurrence- og samhørighedspolitikkerne supplerer hinanden, idet loftet over regional statsstøtte er mest til gavn for de mindst velstående lande. Det er imidlertid nødvendigt at gå endnu videre for at skabe mere rimelige konkurrencevilkår og tage hensyn til de offentlige tjenesters betydning for den territorial samhørighed.

Den europæiske beskæftigelsesstrategi er nødvendig for samhørigheden. Strategien bør dog tilpasses forskellige regionale og lokale forhold for at kunne tage hensyn til de meget forskellige arbejdsmarkedsresultater. Der er allerede taget hensyn til dette mål i de foranstaltninger, der støttes af Strukturfondene i perioden 2000-2006. Men det fremgår ikke klart af de nationale budgetter, hvorledes de strategiske mål udmøntes i økonomiske forpligtelser, således at det er vanskeligt at afgøre, om en sådan udmøntning reelt har fundet sted.

Andre fællesskabspolitikker har en væsentlig indflydelse på EU's territoriale struktur

Den fælles landbrugspolitik har allerede stort set opnået de fastsatte mål, som fokuserer på at gøre europæisk landbrug mere konkurrencedygtigt. Ændringerne i den fælles landbrugspolitik bevirker, at politikken i dag er til større fordel for nogle af samhørighedslandene end før, men politikken bidrag til den territoriale samhørighed er meget forskellig og afhænger af de regionale landbrugsproduktionssystemer. Den fælles landbrugspolitik anden søjle, udvikling af landdistrikter, kræver en meget større indsats, især i de områder, der berøres mest af de kontinuerlige ændringer i landbrugspolitikken.

I en række mindre kystområder tegner fiskeriet sig for en væsentlig andel af beskæftigelsen. Udfordringen for den fælles fiskeripolitik er at genoprette en bæredygtig ligevægt mellem fiskebestande og fiskeri. Da aktiviteterne i tilknytning til fiskeri er koncentreret i mindre begunstigede områder, kræves der sociale og økonomiske ledsageforanstaltninger for at muliggøre en diversificering.

De transeuropæiske transportnet er et virkemiddel i en territorial udvikling og kan få stor betydning for udligningen af de regionale skævheder, jf. det europæiske perspektiv for den fysiske og funktionelle udvikling af EU's territorium (ESDP). Det bør dog sikres, at strategien for de transeuropæiske net og strukturfondsprogrammerne supplerer hinanden bedre, og når retningslinjerne for de transeuropæiske net skal revideres, bør der tage mere hensyn til samhørigheds målet.

Samhørighedsrapportens analyser viser den betydning, forskning og innovation har for konkurrenceevnen. Til trods for, at der er sket nogle fremskridt under det Femte Rammeprogram, er forskning og udvikling (FTU) stadig koncentreret om de mest centralt beliggende og konkurrencedygtige regioner. For at virkeliggøre Det Europæiske Forskningsrum skal der lægges vægt på FTU's regionale dimension via netværk og øget koordinering med Strukturfondene. Udfordringen på dette område er at sikre, at tilbagestående regioner får fuld partnerstatus.

Miljøpolitikken er sammen med den økonomiske og sociale samhørighed en af de tre søjler, som den bæredygtige udvikling bygger på. Ved udformningen af denne politik bør der tages større hensyn til territoriale uligheder og specifikke forhold samt til de økonomiske følger, de planlagte foranstaltninger vil få for regionerne.

Fællesskabets budgetsystem og samhørighed

Hvad angår det overordnede EU-budget er det ikke i sig selv et mål at opnå balance mellem de beløb, de enkelte medlemsstater indbetaler og modtager. De enkelte medlemsstaters bidrag er dog ved at blive mere BNP-relateret. EU's udgifter afspejler fællesskabspolitikernes indhold og prioriteter, idet kun udgifterne til samhørighed er omvendt proportionale med det regionale BNP pr. indbygger.

Forøgelse af de øvrige politikkers bidrag til samhørighedsindsatsen

Som følge af udvidelsen, globaliseringen af økonomien og udviklingen af vidensamfundet står EU over for økonomiske og sociale forandringer, der er uden fortilfælde. Det er derfor nødvendigt, at de øvrige fællesskabspolitikker øger deres bidrag til den økonomiske og sociale samhørighed, således som det er bestemt i Traktaten.

Det bør overvejes, hvorledes der skal reageres på dette større behov for samhørighed, komplementaritet og effektivitet i fællesskabspolitikkerne, og hvilke instrumenter der skal benyttes til dette formål. Disse overvejelser er led i det arbejde, der blev påbegyndt med hvidbogen om nye styreformer i EU.

10 SPØRGSMÅL TIL OFFENTLIG DEBAT OM DEN FREMTIDIGE SAMHØRIGHEDSPOLITIK

1. Hvilken rolle vil samhørighedspolitikken spille i en udvidet EU med næsten 30 medlemsstater som led i en hurtig økonomisk og social forandringsproces? Hvorledes kan den økonomiske konvergens fremmes og den europæiske samfundsmodel bevares?
2. Hvad bør der gøres for at gøre fællesskabspolitikkerne mere sammenhængende? Hvorledes kan de øvrige fællesskabspolitikkers bidrag til samhørigheden forbedres?
3. Hvorledes skal samhørighedspolitikken ændres forud for en udvidelse af EU, der er mere omfattende end nogensinde før? Bør samhørighedspolitikken også beskæftige sig med den territoriale samhørighed for at tage bedre hensyn til de store geografiske uligheder i EU?
4. Hvorledes kan samhørighedspolitikken fokuseres på foranstaltninger, der har en høj merværdi for Fællesskabet?
5. Hvorledes skal indsatsen prioriteres for at opnå en balanceret og bæredygtig territorial udvikling inden for EU?
6. Hvorledes skal den økonomiske konvergens fremmes for EU's tilbagestående regioner?
7. Hvilken type fællesskabsintervention er nødvendig for de øvrige regioner?
8. Hvilke metoder skal bruges for at bestemme fordelingen af midler mellem medlemsstater og mellem regioner?
9. Hvilke principper bør styre gennemførelsen af Fællesskabets interventioner?
10. Hvad skal der gøres for at opfylde de øgede behov for en økonomisk, social og territorial tilgang til samhørighed?

Anden rapport om den økonomiske og sociale samhørighed

Del I – Status og udviklingstræk

I.1	Økonomisk samhørighed	3
I.2	Social samhørighed	13
I.3	Territorial samhørighed: Mod en mere balanceret udvikling	29
I.4	Bestemmende faktorer for en reel konvergens	37

Del II – Fællesskabspolitikernes bidrag til samhørighed

II.1	Den Økonomiske og Monetære Union (ØMU).	69
II.2	Det Indre Marked	73
II.3	Konkurrencepolitik	79
II.4	Den Fælles Landbrugspolitik: Prispolitik og markeds politik	81
II.5	Beskæftigelse, udvikling af menneskelige ressourcer og samhørighed	89
II.6	Miljøpolitik	93
II.7	Forsknings- og Udviklingspolitik.	99
II.8	Transportpolitik	105
II.9	Energipolitik	107
II.10	Erhvervspolitik.	109
II.11	Den Fælles Fiskeripolitik	113

Del III — Budgettet og strukturpolitikernes bidrag til økonomisk og social samhørighed

III.1	EU-budgettet og økonomisk og social samhørighed	117
III.2	Strukturpolitikernes bidrag til økonomisk og social samhørighed: Resultater og fremtidsudsigter	121
	Regionale forhold i Tyrkiet.	157

Det statistiske bilag til denne rapport vil blive offentliggjort i et særskilt dokument. Referencer i teksten til tabeller, grafer og kort i bilaget, som alle er angivet med bogstavet 'A', relaterer sig til dette dokument.

Del I – Status og udviklingstræk

I.1	Økonomisk samhørighed.	3
I.2	Social samhørighed	13
I.3	Territorial samhørighed: Mod en mere balanceret udvikling	29
I.4	Bestemmende faktorer for en reel konvergens	37

I.1 Økonomisk samhørighed

Et overblik over den europæiske økonomi

EU's økonomi er i dag i udtalt grad domineret af serviceerhverv, som nu står for 67% af produktionen og 66% af beskæftigelsen, hvor begge forhold er steget 5 procent point i løbet af seneste 10 år. Tilsvarende falder betydningen af industri og jordbrug. Dette skift til fordel for servicesektoren ser ud til at fortsætte, mens jordbrug og industri fortsat vil opleve en konsolidering af produktion inden for aktiviteter med høj værditilvækst og et fald i produktion og beskæftigelse i andre aktiviteter. I de fleste ansøgerlande er produktion og beskæftigelse stadig koncentreret inden for jordbrug og industri, og inden for sektorer med lav værditilvækst, hvilket taler for fremtidige strukturelle tilpasninger.

Stigende handel og direkte udenlandske investeringer har betydet en gradvis åbning af de nationale økonomier i EU, både i forhold til andre medlemsstater og i forhold til resten af verden. I 1999 udgjorde eksporten 32% af EU's BNP og importen 31%. Begge tal er de højeste siden i den tid disse statistikker er blevet lavet, hvilket understreger den langsigtede vækst i handelen inden for EU, på trods af visse konjunktursvingninger. Såvel eksport som import forventes at stige i fremtiden. Omkring 60% af handelen foregik inden for EU, hvilket understreger EU landenes gensidige afhængighed, samtidigt med, at samhandelen med resten af verden er i stigning.

EU vil fortsætte med at opleve betydelige forandringer i konkurrenceevnen over de næste fem år, hvilket vil få betydning for økonomien generelt og samhørigheden i særdeleshed:

- Fortsat økonomisk pres fra globaliseringen, stigende international konkurrence og omstrukturering inden for specielle sektorer. Siden de enkelte sektorer

har tendens til at koncentrere sig i bestemte regioner og involvere bestemte sociale grupper vil en omstrukturering sandsynligvis stille udfordringer både til den regionale og sociale samhørighed. Derudover vil globaliseringens tendens til standardisering og ensartethed stille krav om, at nye muligheder, som åbnes, bliver afvejet med behovet for at bibeholde kulturelle forskelle i de enkelte geografiske områder af EU.

- Udvidelsen og udfordringen med at integrere ansøgerlandene i EU. Selvom udvidelsen på langt sigt vil være en fordel for alle, vil den sandsynligvis på kort sigt indebære et pres for omstrukturering, idet virksomheder i ansøgerlandene vil blive mødt af en øget konkurrence i en situation, hvor deres lave niveau i indkomst og produktion allerede er en udfordring for samhørigheden.
- Den informationsteknologiske revolution. I realiteten tenderer informationsteknologi til at reducere den fysiske isolation af perifere områder af Unionen og øge deres "virtuelle" isolation, så længe nøglen til udvikling er tilgængelighed til teknologien frem for adgang til markeder. De afgørende barrierer er derfor et lavt uddannelsesniveau og sociale faktorer snarere end transportomkostninger. Informationsteknologiens muligheder er på nuværende tidspunkt ikke udnyttede fuldt ud, hvilket sandsynligvis i højere grad vil blive tilfældet i de kommende år. Det vil sikkert have en positiv betydning for den regionale samhørighed, og forbedre den dårligere stillede periferis stilling i forhold til de centrale områder af EU, men kan blive ødelæggende for den sociale samhørighed. Uddannelse vil blive stadig vigtigere for at undgå en opdeling af samfundet i de teknologisk kyndige, "som har alt", og teknologiske analfabeter, "som intet har".

Divergens og konvergens i økonomisk ydeevne

Fortsat forskelle mellem medlemsstaterne på trods af stærk konvergens

Det nuværende EU kan opdeles i to grupper af lande i relation til bruttonationalproduktet (se tabel A.1 i Bilag). Der er en klar forskel mellem Spanien, Grækenland og Portugal, hvor BNP per indbygger (målt i købekraft standarder som udtryk for relative velstandsniveauer) kun udgør 67-82% af EU-gennemsnittet, og de øvrige medlemsstater, hvor BNP per indbygger svarer til eller er over gennemsnittet.

Dette er til trods for, at en betydelig konvergens er opnået af de tre lande inden for de seneste ti år. Samlet set er deres BNP per indbygger steget fra 68% af EU-gennemsnittet i 1988 til 79% i 1999. Individuelt set er forskellen mellem Spanien og Grækenland og EU-gennemsnittet indsnævret med 9-10 procent points for begge landes vedkommende, mens det for Portugal er hele 17 procent points. Selvom forskellen i BNP per indbygger i forhold til resten af EU i det seneste tiår er blevet indsnævret med en tredjedel for de tre landes vedkommende, vil det stadig tage yderligere 20-30 år med den nuværende hastighed, før den vil være fuldstændigt udlignet. Dette understreger konvergensprocessens langsigtede natur, idet tidsrammen for at opnå en fuldstændig

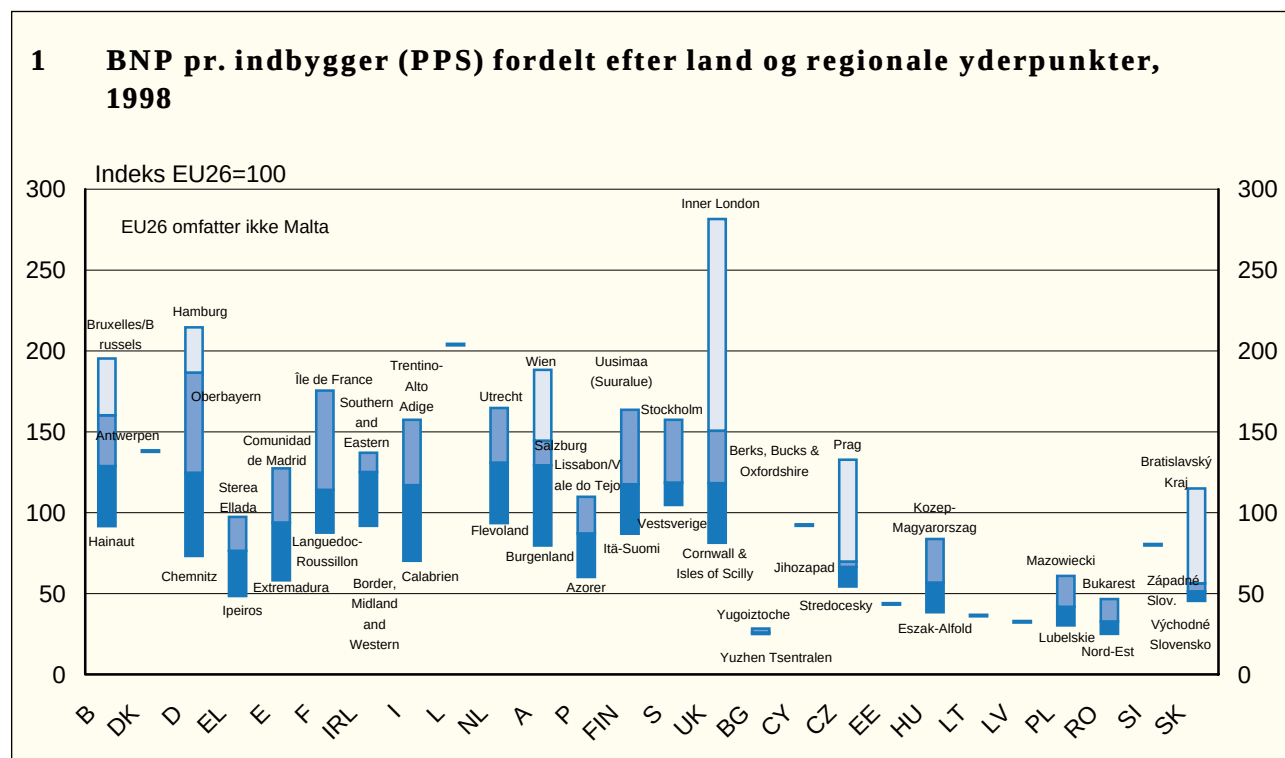
konvergens vil afhænge af om, og i givet fald i hvilket omfang, der sker ændringer i de bagvedliggende forhold og betingelserne for vækst.

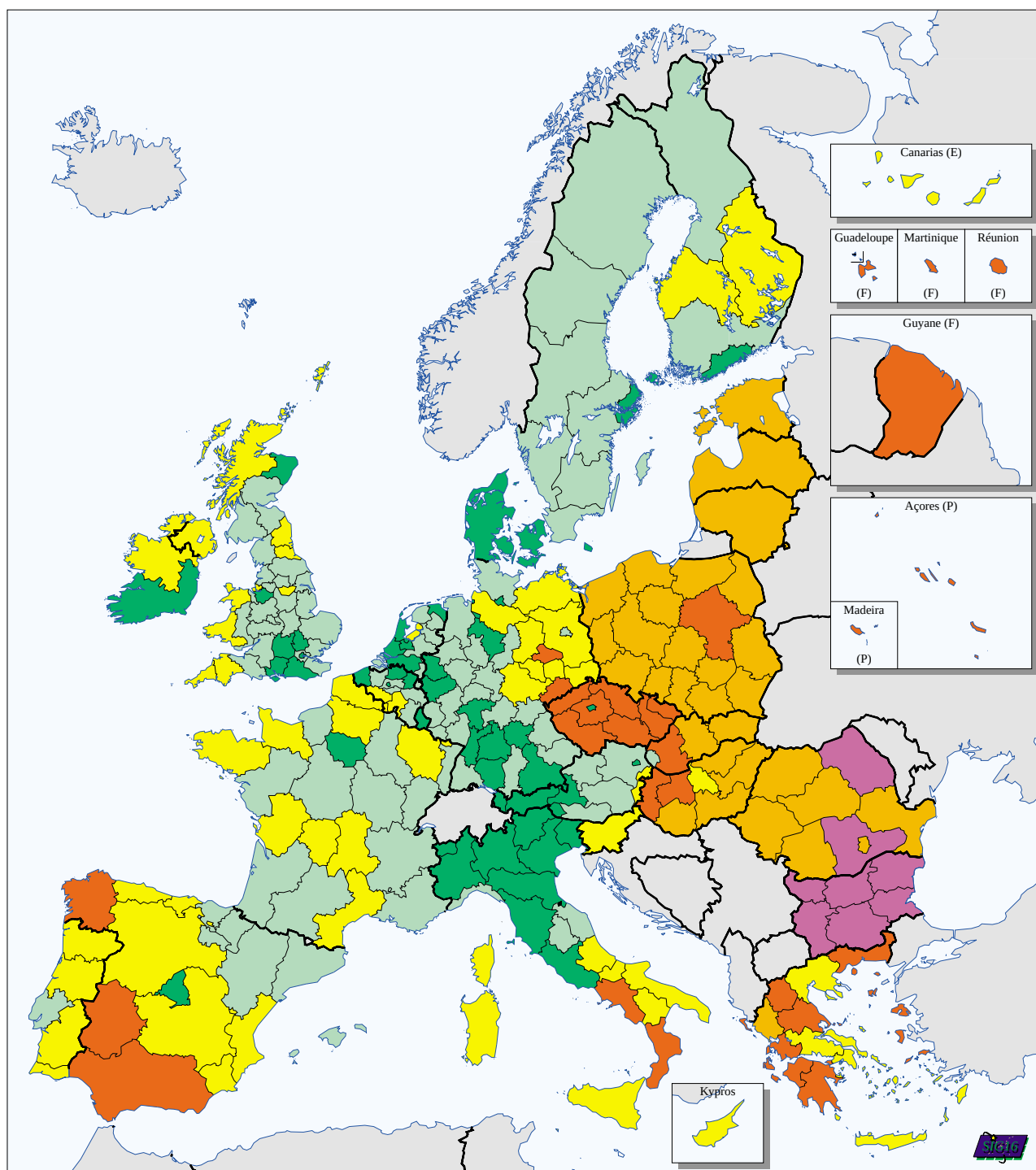
Den stærke udvikling i Irland er i den forbindelse meget opmuntrende. Irland var for 10 år siden med i gruppen af de mindst rige lande med et BNP per indbygger på kun 70% af EU-gennemsnittet, men anslås i dag at ligge på et niveau omkring 14% over gennemsnittet.

Det er i den forbindelse vigtig at understrege, at konvergens i BNP pr. indbygger i PPS ikke kun er afhængig af forskelle i vækstrater, d.v.s. at BNP vokser hurtigere i samhørighedslandene end i de øvrige medlemsstater, men også af udviklingen i de relative priser, hvilket påvirker justeringen for PPS (se Box om BNP og andre målestokke for den regionale økonomi).

Forskelle mellem regioner er indsnævret, men ikke helt så meget

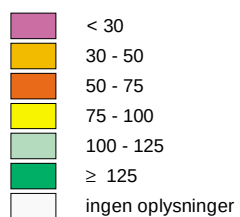
Forskellene er endnu større mellem EU's regioner¹ (se kort 1 og tabel 1). De 10% af regionerne med det højeste BNP pr. indbygger omfatter i store træk de nordeuropæiske hovedstadsområder og de mest velstillede syd-tyenske og nord-italienske regioner. Udvides denne gruppe til at omfatte de øverste 25% af regionerne kommer mange regioner i Storbritannien, nogle østrigske, belgiske og hollandske regioner, samt Madrid og Rom (Lazio) også med. De nederste 10% af regionerne omfatter

1 Det regionale BNP pr. indbygger (PPS), 1998

Indeks, EU26=100

Kilde: Eurostat

0 100 500 km

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

fortrinsvis regioner i Grækenland, de franske oversøiske departementer og nogle regioner i Portugal, Spanien og det sydlige Italien, mens de nederste 25% inkluderer de øvrige spanske og portugisiske regioner og de resterende dele af det sydlige Italien og østlige Tyskland, tillige med nogle perifert beliggende regioner i Frankrig og Storbritannien.

Forskellen mellem de øverste og nederste 10% er meget markant. De mest velstillede regioner har et gennemsnitligt BNP pr. indbygger, som er 60% over EU's gennemsnit eller 45% over uden regionerne med væsentlig pendling², mens de ringest stillede ligger på et niveau omkring 40% under gennemsnittet. Med andre ord er BNP pr. indbygger 2½ gange højere i de mest velstillede 10% af regionerne i forhold til de mindst velstillede 10%. Tilsvarende har de øverste 25% af regionerne et niveau, som det dobbelte af de laveste 25%, og de svarer for en tredjedel af EU's samlede BNP, hvor det tilsvarende tal er en sjettedel for de ringest stillede 25% af regionerne.

Under alle omstændigheder er der sket en betydelig konvergens i perioden 1988 til 1998 (se kort A.1). For de laveste 10% af regionerne steg BNP pr. indbygger fra 55% af EU-gennemsnittet til 60%, mens det for de laveste 25% kun steg fra 66% af gennemsnittet til 68%. (Disse stigninger er ikke så markante som i den Sjette periodiske rapport, hvor de øverste og nederste regioner var fastlagt som et antal regioner uden hensyn til deres folketal.)

Det understreger atter engang konvergensprocessens langsigtede natur, at kløften mellem de fattigste 10% af regionerne og EU gennemsnittet kun er indsnævret med 11% i løbet af disse 10 år.

Regionale forskelle inden for landene er store, men måske ved at stabilisere sig

Udover regionale forskelle inden for EU som helhed eksisterer der i mange tilfælde store forskelle inden for de enkelte medlemsstater (se tabel 2 og graf 1). De geografisk opdelt økonomier i Italien og Tyskland er indlysende eksempler herpå, men i de fleste lande findes en eller flere regioner med et BNP-niveau pr. indbygger langt over eller langt under det nationale gennemsnit. Hovedstadsområder, som London og Paris (Ile de France), synes i særdeleshed at have niveauer over gennemsnittet, mens mange af sides beliggende og landlige regioner,³ som f.eks. Ipeiros i Grækenland, Calabrien i Italien og Azorerne i Portugal, har et BNP pr. indbygger et godt stykke lavere end andre steder. Dette understreger med al ønskelig tydelighed, at lande ikke kan behandles som

Tabel 1 De mest og de mindst velstillede regioner inden for Unionen, 1988-1998

BNP pr. indbygger (PPS) som % af Unionens gennemsnit

Regioner	EU15		EU27
	1988	1998	1998
10%+	155,3	160,9	176,9
10%-	55,1	61,0	31,1
ratio	2,8	2,6	5,7
25%+	134,1	137,1	152,0
25%-	66,6	68,3	44,3
ratio	2,0	2,0	3,4

10%+ og 25%+: Regionerne med det højeste BNP pr. indbygger (PPS), som omfatter henholdsvis 10% og 25% af den samlede befolkning inden for Unionen.

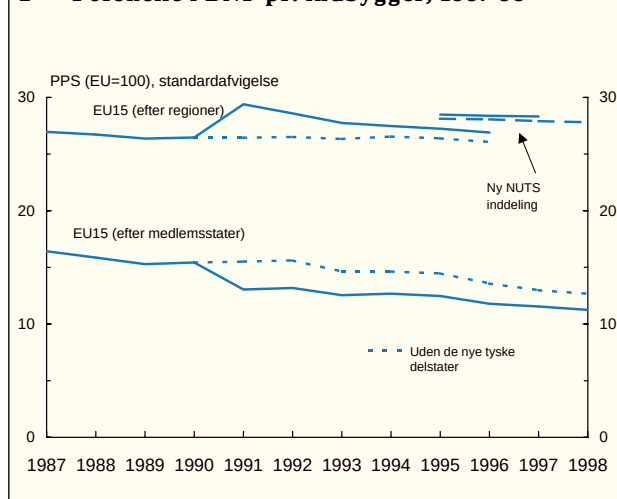
10%- og 25% -: Regionerne med det laveste BNP pr. indbygger (PPS), som omfatter henholdsvis 10% og 25% af den samlede befolkning inden for Unionen

Kilde: Eurostat, beregninger i DG REGIO

homogene økonomier, og at det er vigtigt at tage såvel regionale som nationale karakteristika og udviklingstræk i betragtning.

Den Første Samhørigheds Rapport konstaterede, at de regionale forskelle i BNP pr. indbygger havde en tendens til at blive større. Det er stadig tilfældet i et betydeligt antal medlemsstater, men i nogle er forskellene mellem regionerne indsnævret en smule (se tabel A.3 og graf 2). Den seneste reduktion i forskelle, som er set i nogle få medlemsstater, kan imidlertid være cyklisk, idet tilbagestående regioner har tendens til at konvergere mere i vækstperioder end under en lavkonjunktur. Under alle omstændigheder er der fortsat betydelige

2 Forskelle i BNP pr. indbygger, 1987-98

forskelle, specielt i nogle af de mindst velstillede medlemsstater.⁴

Mens BNP pr. indbygger for eksempel ikke adskiller sig meget mellem regionerne i Grækenland, er forskellene øget i de seneste år mellem de vigtigste centre for økonomisk aktivitet omkring Athen samt Thessaloniki, og resten af landet. Siden lukningen af de landværts forbindelser til resten af EU gennem det tidligere Jugoslavien, er havnen og lufthavnene i Athen blevet hovedadgangsvejene for handel med resten af verden. Det har medført, at regioner i afsidesliggende og bjergrige indre områder af Grækenland forbliver de fattigste på EU's fastland.

I Spanien, det næst største land inden for EU målt i kvadratkilometer, har udviklingsmønsteret også variationer. BNP pr. indbygger er fortsat relativt højt i Madrid og i Catalonien, og er steget yderligere i det seneste tiår. Andre regioner mod nord, såsom Navarra og Pais Vasco, har også gjort det godt, mens regioner i de afsidesliggende syd-østlige områder og i de underudviklede områder mod syd ikke har klaret sig mindre godt. For de to sidstnævnte områder er BNP vokset mindre end EU-gennemsnittet i syd-øst og stort set ikke mod syd, som er blandt de mindst udviklede områder af EU. Som følge heraf er de regionale forskelle i Spanien øget yderligere.

Forskellene er også store i Portugal, hvor udviklingen koncentrerer sig i kystzonen, i Lissabon, Porto og i

Algarve-regionen, men er dog blevet mindre inden for de forløbne 10 år.

Flytninger fra tyndt befolkede, afsides beliggende regioner i nord har været et karakteristisk træk i Sverige og Finland – og tillige fra øst i det finske tilfælde – i takt med at den voldsomme økonomiske lavkonjunktur satte ind i begyndelsen af 1990'erne. Udvandring har fortsat siden da, på trods af en delvis genopretning af BNP pr. indbygger.

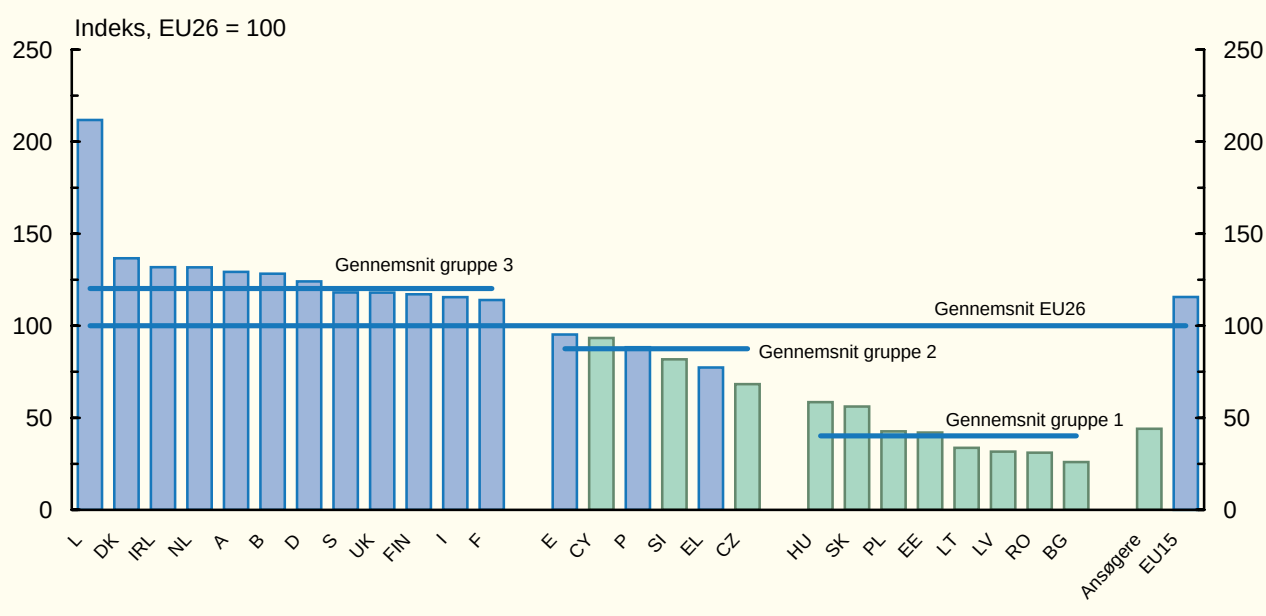
Forskellene er både dybe og mangeårige mellem nord og syd i Italien. På trods af det økonomiske opsving andre steder fortsætter BNP pr. indbygger i Mezzogiorno med at stagnere omkring 60-70% af EU-gennemsnittet. Kun i Basilicata har væksten inden for de sidste ti år været betydelig, og selv her er BNP pr. indbygger kun steget fra 63% af EU-gennemsnittet til 72% i perioden 1988 til 1998.

BNP pr. indbygger i PPS (købekraftstandarde) i de nye tyske forbundsstater, hvor væksten var kraftig i de første år efter genforeningen, var ligeledes omkring 68-70% af EU gennemsnittet i 1998.

Forskellene bliver dobbelt så store med optagelsen af ansøgerlandene

Det er interessant at undersøge, hvilke forskelle som i dag ville eksistere i en Union, hvor alle ansøgerlande⁵

3 BNP pr. indbygger (PPS), 1999

betragtes sammen med de eksisterende 15 medlemsstater. Imidlertid er det erkendt, at på tidspunktet for ansøgerlandenes optagelse i Unionen kan deres BNP pr. indbygger være højere end nu, hvilket afhænger af deres egen økonomiske præstation i den mellemliggende periode og af den økonomiske effekt af udsigten til medlemskab.

Det er også blevet erkendt, at der eksisterer væsentlige forskelle mellem ansøgerlandene, ikke kun i forhold til BNP pr. indbygger, men også i form af deres økonomiske præstationer siden overgangsprocessen blev indledt, hvilket delvist afspejler hastigheden og dybden af reformarbejdet inden for perioden (se Box).

I et EU med 27 lande udskiller tre grupper af lande i relation til BNP pr. indbygger i modsætning til de nuværende to (se graf 3). De eksisterende EU-medlemsstater, bortset fra Spanien, Grækenland og Portugal, udgør den første gruppe med et BNP pr. indbygger 20% over det nye gennemsnit. Disse tre samhørighedslande plus Cypern, Tjekkiet, Slovenien og formentlig Malta (hvor ingen oplysninger om købekraft er tilgængelige) udgør den anden gruppe med et BNP pr. indbygger på mellem 68% (Tjekkiet) og 95% (Spanien) af EU27 gennemsnittet. De resterende 8 ansøgerlande udgør den tredje

gruppe med et endnu lavere BNP pr. indbygger (som helhed på kun 40% af EU27 gennemsnittet, dog med 56-58% for Slovakiet og Ungarn).

Udvidelsen vil derfor udfordre samhørigheden på to måder (se tabel 2). For det første mere end fordobles andelen af befolkningen bosat i regioner med et BNP pr. indbygger under 75% af det nuværende EU-gennemsnit – 20.213 Euro pr. indbygger – fra 71 til 174 millioner mennesker, eller fra 19% af EU15 befolkningen til 36% af EU27 befolkningen (eller til 26% af EU27 befolkningen, hvis det lavere EU27 gennemsnit for BNP pr. indbygger på 16.504 EUR lægges til grund).

For det andet øges forskellenes intensitet eller størrelsesforhold. I 1998 var det gennemsnitlige BNP pr. indbygger i tilbagestående regioner inden for Unionen på 66% af det nuværende EU-gennemsnit. For de tilbagestående regioner i ansøgerlandene var gennemsnittet meget lavere (omkring 37% af det nuværende EU gennemsnit), så tilsammen havde de to grupper af regioner et BNP pr. indbygger på mindre end halvdelen (48%) af gennemsnittet.

Den seneste økonomiske udvikling i ansøgerlandene

Det langsigtede vækstopotiale i ansøgerlandene er betydeligt, og det vil efter al sandsynlighed være til de nuværende EU medlemsstaters fordel i de kommende år.

De centraleuropæiske ansøgerlandes økonomiske præstationer er i de fleste tilfælde forbedret væsentligt siden midten af 1990'erne, idet der dog på grund af væksten inden for EU kun er sket en beskeden konvergens i BNP pr. indbygger. Samtidigt har de regionale forskelle inden for de enkelte lande haft tendens til at blive større, specielt mellem hovedstæder og regionerne EU grænserne på den ene side, og de østlige regioner på den anden. Fremtidige politikker bliver nødt at håndtere disse uligheder.

Mens BNP væksten i ansøgerlandene taget under ét (minus Tyrkiet) kun var 2.2% i 1999, hvilket er mindre end for EU15, oversteg væksten 4% i fem af dem (Slovenien, Ungarn, Cypern, Polen og Malta).

Bortset fra Rumænien (og Tyrkiet) havde inflationen stabiliseret sig omkring eller under 10% om året, uanset at det relativt langsomme fald i inflationen i Ungarn og Polen giver anledning til bekymring.

Mens betalingsbalancens løbende poster er forbedret i en række lande, er underskuddet fortsat betydeligt i Estland,

Letland, Litauen og Polen. Underskuddet er i stor udstrækning blevet finansieret gennem kapitaltilstrømning som følge af privatiseringer, men nyinvesteringer er også øget i et antal lande.

På trods af de fleste landes forsøg på at nedbringe budgetunderskud, er bæredygtigheden i de offentlige finanser bekymrende.

Der foregår en privatisering af store virksomheder i Ungarn, Tjekkiet, Estland og Bulgarien og i mindre omfang i Letland. I Polen er privatiseringsfrekvensen blevet opretholdt, men omstruktureringen af jern- og stålindustrien og af landbruget er kun lige startet. Inden for banksektoren, energiforsyning og telekommunikation er privatiseringen fremskreden i Tjekkiet, Bulgarien, Letland og Slovakiet.

Den makroøkonomiske situation i ansøgerlandene er således blandet, med favorable aspekter (vækstopotiale, tilvækst og skift i handelsstrømme og tilmed inflation), og med andre, som er svagere (de løbende poster, arbejdsløshed og budgetunderskud). Men situationen i disse lande kan ikke sammenlignes direkte med situationen i de nuværende EU medlemsstater, idet ansøgerlandenes udgangspunkt og behov for omstrukturering er anderledes.

På grundlag af de nuværende data er den statistiske effekt af at medregne de 12 ansøgerlande en reduktion af EU-gennemsnittet for BNP pr. indbygger med 18%. Denne hypotetiske beregning medfører, at 25 regioner inden for den eksisterende EU med i alt omkring 49 millioner indbyggere løftes op over 75% tærsklen. Dette har selvfølgelig ingen betydning for løsningen af de berørte regioners udviklingsproblemer. Det viser kun, at deres relative position bliver forbedret som følge af, at regioner værre stillet end dem selv kommer til.

Med de nuværende data og antagelsen af, at EU på en gang blev udvidet med 12 medlemsstater, bliver udfordringen til samhørigheden for et EU27 dobbelt så udbredt og dobbelt så omfattende som i dag. Denne udfordring vil endvidere efter alt at dømme bestå i lang tid. Hvis ansøgerlandene oplevede den samme vækstrate som samhørighedslandene i de seneste ti år, vil en konvergensproces med udgangspunkt i deres nuværende BNP pr. indbygger tage mindst to generationer. Selv med et væksthiveau svarende til Irlands gennem det seneste tiår, ville det vare 20 år før de opnåede et BNP pr. indbygger svarende til 90% af EU15 gennemsnittet.

De regionale forskelle fordobles med udvidelsen

En medtagning af de 12 ansøgerlande har stort set ingen betydning for identifikationen af de af Unionens regioner med det højeste BNP pr. indbygger⁶, men det forandrer fuldstændigt sammensætningen og de relative indkomstniveauer blandt regionerne med det laveste BNP pr. indbygger. De laveste 10% af regionerne (målt efter befolkningsstørrelse) i et udvidet EU består udelukkende af regioner i det østlige Polen, Bulgarien og Rumænien samt Litauen og Letland. De 25% af regionerne med det laveste BNP pr. indbygger omfatter næsten samtlige regioner i ansøgerlandene samt de fleste regioner i Grækenland, Azorerne og Madeira i Portugal samt Andalusien og Extremadura i Spanien.

Det er værd at bemærke, at meget få regioner fra det nuværende EU fremtræder på listen over de mindst rige regioner i en udvidet Union. Det er også bemærkelsesværdigt, hvor meget BNP pr. indbygger falder for de laveste 10% af regionerne, fra 61% af EU-gennemsnittet til kun 31% af gennemsnittet i et udvidet EU. Hvor alene Ipeiros i Grækenland i dag har et indkomst-

niveau mindre end halvdelen af EU-gennemsnittet, vil omkring 79 millioner mennesker i en udvidet Union være bosat i regioner med et BNP pr. indbygger lavere end i Ipeiros.

Som det er tilfældet for forskellene mellem landene, bliver forskellen i BNP pr. indbygger mellem de højeste og laveste regioner omkring dobbelt så stor i en udvidet Union som i den nuværende. De øverste 25% af regionerne i et udvidet EU vil således have et gennemsnitligt BNP pr. indbygger, som er 3.3 gange større end for de laveste 25%. I den nuværende Union er det tilsvarende forhold 1.9. Mellem de øverste og laveste 10% af regionerne er forholdet efter udvidelsen omkring 5.3 sammenlignet med det nuværende forhold på 2.4.

Udviklingstræk i retning af konvergens

Brugen af forskellige økonomiske modeller til at udforske trends i den regionale udvikling kan hjælpe til at vise de kommende års sandsynlige resultat, hvis trenderne fortsætter uændret og den regional økonomi præsterer som hidtil. Samtidigt kan modellerne vise hvilke afgørende faktorer, der er behov for at ændre for fremme en konvergens i BNP pr. indbygger. Der fremstår tre hovedkonklusioner fra disse modeller.

For det første vil det med de hidtidige trends tage et antal tiår før de regionale forskelle inden for det nuværende EU er forsvundet.

For det andet er der ingen garanti for, at forskellene vil forsvinde. Selvom regionale økonomier over tiden skulle konvergere til deres eget ligevægtsniveau af BNP, er det i betragtning af de bestående bagvedliggende forhold og deres egen faktorsammensætning ikke nødvendigvis sådan, at denne proces af sig selv vil føre til en konvergens mod EU niveauet for BNP pr. indbygger og til en reduktion af de regionale forskelle i BNP inden for

Tabel 2 Overordnede oplysninger om regioner under 75% af EU's BNP pr. indbygger, 1998

Indeks	I EU15	I EU26	
	EU15 = 100 EUR 20213	EU15 = 100 Euro 20213	EU26 = 100 Euro 16504
Antallet af regioner under 75%	46	97	70
Befolkning i disse regioner (millioner)	71	174	125
Befolkningsandel i forhold til EU15/27	19%	36%	26%
Gennemsnitligt BNP/indbygger (PPS) for regionerne under 75%	66	48	46
EU26 omfatter ikke Malta			
Kilde: Eurostat, beregninger i DG REGIO			

Unionen. Den eneste måde at sikre dette på er ved at forandre de bagvedliggende forhold og den relative sammensætning af produktionsfaktorer (i form af alle former for kapital og forskellige kvalifikationer i arbejdsstyrken). Det primære mål for regional- og strukturpolitikker er netop at skabe en sådan forandring.

For det tredje er det yderst vigtigt for en regional konvergens mod EU gennemsnittet for BNP pr. indbygger, at forskelle i menneskelige ressourcer – d.v.s. i arbejdskraftens kvalifikationer – forsvinder, eller i det mindste er væsentligt reducerede. Det indebærer, at der både er behov for bedre uddannelser og efteruddannelsessystemer i de tilbagestående regioner. Der er behov for at øge adgangen til disse samtidigt med, at virksomhederne i disse regioner nødvendigvis må blive bedre til at bruge de tilgængelige kvalifikationer mere effektivt, og til at tilpasse sig hurtigere til teknologiske ændringer og til ændringer i arbejdets organisering.

BNP og andre instrumenter i den regionale økonomi

BNP pr. indbygger målt i købekraftstandarder (PPS) er den vigtigste indikator til at vurdere niveauer i den økonomiske udvikling i regioner og forskelle heri. Dens betydning er fastlagt i Strukturfondsforordningen og i Traktatens Artikel 87(3)a om konkurrencepolitik, som begge er enstemmigt vedtaget af medlemsstaterne. Den er også almindeligvis anvendt som den eneste og mest brugbare målestok for økonomisk ydeevne af en lang række internationale institutioner (herunder Verdensbanken, Den Internationale Valutafond, OECD og De Forenede Nationer) samt universiteter og forskningsinstitutter, centralbanker og private virksomheder. Årsagen hertil skal findes i det følgende:

- BNP er næsten pr. definition den bedste mål for den regionale økonomis produktion.
- Den er en god tilnærmelse til regional indkomst før offentlige og private overførsler, når der ses bort fra problemer med pendling, som kun er signifikante i få tilfælde, og fra kapitalindkomst. Til samhørighedsformål er det vigtigt, i det mindste til en start, at måle den regionale indkomst ved kun at tage det lokalt genererede i betragtning uden at medregne overførsler til og fra det pågældende område. Et oplagt eksempel er en region med et lavt produktionsniveau, som har et højere indkomstniveau på grund af store sociale overførsler, men som alligevel vil være en ringere stillet region.
- BNP pr. indbygger er statistisk robust, og er sædvanligvis til rådighed på regionalt niveau i rimelige tidsserier.
- Siden prisniveauet varierer betydeligt mellem lande ved givne vekselkurser, er det nødvendigt at udligne herfor for at kunne måle den reelle mulighed for køb af varer og tjenester af en given sum penge. At udtrykke BNP i forhold til købekraftstandarder (PPS) er en måde at lave sådan en korrektion.

I øjeblikket beregnes købekraftkorrektionen på basis af nationale prisniveauet, og lader derfor regionale forskelle i priser ude af betragtning, som imidlertid kan være af betydning, hvor der findes store variationer mellem regionerne. Leveomkostningerne er f.eks. meget højere i det nordlige Italien end i syd, hvilket der principielt skulle fremgå af de regionale tal for BNP pr. indbygger.

Uanset nytten af BNP pr. indbygger i købekraftstandarder (PPS), er det af interesse at andre målestokke for den regionale økonomi (se tabel A.4).

Ændringer i BNP pr. indbygger i PPS over tiden

Det er vigtigt at tage med i betragtning, at BNP pr. indbygger i PPS kan ændre sig i en økonomi i forhold til en anden, ikke kun på grund af en forskel i BNP-vækstraten i reale

størrelser (såkaldt "real" konvergens), men også som følge af en ændring af de relative prisniveauer. Dette er potentielt en komplicerende faktor i analyser af forandringer over en tidsperiode, fordi en relativ stigning i BNP pr. indbygger, som skyldes en reduktion i det relative prisniveau – eller en genvurdering af PPS tilpasningen – kan have noget anderledes implikationer end en stigning med baggrund i en real vækst i BNP.

BNP uden justering for købekraft: Større forskelle, men samme mønster

Den enkleste alternative indikator er at måle BNP pr. indbygger i Euro i stedet for købekraftstandarden (PPS). Den viser produktionens markedsværdi i hver region og ikke realindkomstniveauet (se kort A.2).

Denne målestok øger størrelsen af forskellene mellem regionerne. Siden prisniveauerne er positivt korrelerede med regionens velstand, tenderer et lavt BNP pr. indbygger i mindre velstående regioner tildels at blive opvejet af lavere leveomkostninger.

Den mest iøjnefaldende ændring vedrører de regioner med et BNP pr. indbygger længst fra EU-gennemsnittet. Niveauet i Portugal som helhed falder fra 76% af EU-gennemsnittet (i PPS) til kun 50%, hvilket er lavere end Grækenland. Modsat bliver BNP pr. indbygger målt Euro markant højere i Sverige og Danmark, hvor leveomkostningerne er meget høje (23% højere for sidstnævnte).

Udvides sammenligningen til at omfatte ansøgerlandene falder deres gennemsnitlige BNP pr. indbygger fra 38% af EU15 gennemsnittet i PPS til kun 16% målt i Euro. De laveste værdier for BNP pr. indbygger findes i de østlige områder. Selv i Slovenien bliver BNP pr. indbygger i Euro lige over 45% af EU-gennemsnittet i sammenligning med nær ved 71% i PPS.

BNI: Tillader indkomstoverførsler

Som nævnt har BNP fordelene ved at udelukke indkomstoverførsler og derved relatere sig tættere til den indkomst, som er skabt i økonomien. Overførsler er imidlertid ikke begrænset til dem gennemført ud fra omfordelingshensyn, men omfatter udførsel eller indførsel af indkomst af individer og virksomheder, hvilket kan have en betydelig virkning på den disponible indkomst til forbrug af varer og tjenester i en økonomi. Indkomstudførsler fra gæstearbejdere har førhen været en vigtig indtægtskilde i en række lande og regioner (f.eks. i det sydlige Italien), mens hjemsendelse af profitter i udenlandsk-ejede virksomheder, og tilførsel af profit tjent udenlands er tilsvarende betydende for en række økonomier. Disse indkomststrømme til og fra udlandet er medregnet i beregningen af brutto national indkomsten eller BNI.

Desværre er data ikke tilgængelige for BNI for Unionens regioner, først og fremmest på grund af problemer med at måle indkomststrømme i denne skala. Data for BNI på na-

tionalt niveau er derimod tilgængelige, og der er for nogle få medlemsstater visse forskelle i forhold til oplysningerne om BNP. Specielt var BNI for Irland 13% mindre end BNP, hvilket afspejler vigtigheden af profitter tjent af udenlandsk ejede firmaer, som ikke nødvendigvis bruger indkomsten i Irland (selvom de heller ikke nødvendigvis sender pengene ud af landet). Derfor var BNI pr. indbygger i Irland i PPS i 1999 under EU-gennemsnittet, hvorimod BNP pr. indbygger var langt over.

Af tilsvarende årsager var BNI i Luxembourg også væsentligt lavere end BNP, næsten 10%. I andre medlemsstater var forskellen mellem BNP og BNI omkring 2% eller mindre, bortset fra Grækenland, hvor tilgangen fra udlandet tilføjede lige under 3% til indkomsterne.

Middelforbrug: En indikator for levestandarden for den gennemsnitlige husholdning

Middelforbrug pr. indbygger målt i PPS er en anden velegnet indikator. Denne er afledt fra undersøgelser af husholdningernes budgetter og måler de varer og tjenester, som husholdningen eller dens individer har anskaffet, og ikke hvad der er produceret i økonomien. I modsætning til BNP indregner denne indikator import og udelader eksport, hvilket kan være ret signifikant på regional niveau. Den udelukker tillige indirekte indkomst overført fra udlandet, hvilket som nævnt ovenfor har stor betydning for Irland.

Siden fordelingen af indkomster generelt set er ret skæv, bliver middelinkomsten mindre end den gennemsnitlige, og derfor mere indikativ for typiske husholdninger eller personer. Fordi forbruget tenderer til at udgøre en mindre del af indkomsten jo højere væksten er i økonomien, vil forbruget normalt ligge under BNP pr. indbygger, når økonomier konvergerer.

Denne indikator er imidlertid ikke tilgængelig på regionalt niveau inden for EU. Nationale sammenligninger er imidlertid også interessante. Portugal har det laveste niveau med et typisk forbrug på kun 58% af EU's gennemsnit, hvilket først og fremmest skyldes en skæv indkomstfordeling. De to øvrige samhørighedslande – Grækenland og Spanien – har imidlertid et middelforbrug og et BNP niveau, som svarer til resten af EU.

Grønt regnskab: Tættere på at blive til virkelighed, men der skal mere til før det kan tages i brug

Endelig er et "grønt regnskab" interessant, fordi det forsøger at inddrage miljømæssige omkostninger i økonomiske størrelser. I forhold til et grønt regnskab foretages den normale beregning af BNP i markedspriser, hvilket ikke medregner forringelse af ikke-fornybare ressourcer og andre omkostninger for miljøet af produktionen og tilhørende aktiviteter.⁷ Grøn regnskabsførelse er derfor et forsøg på at måle de "sande omkostninger" ved produktionen ved at medregne tab af knappe ressourcer og miljødelæggelse, og i beregninger af BNP eksplicit at indarbejde økonomiske skøn over omkostninger til f.eks. udvikling af alternative ressourcer eller retablering af miljøet.

Problemet med at prissætte størrelser, som i mange tilfælde er u håndgribelige, er yderst vanskeligt, og endnu findes der ikke et sæt af generelt accepterede økonomiske skøn, som kan indgå i et "grønt" BNP. En mere begrænset tilgang er at udarbejde skøn over forureningsbidraget fra bestemte sektorer eller at udskille omkostninger til miljøforbedringer og herefter anføre dem separat som et tillæg til de relevante dele af det nationale regnskab.. Dette betyder imidlertid normalt, at disse skøn bliver opfattet som underordnede i forhold til BNP tallene. Kommissionen har arbejdet for en mellemløsning med satellit konti for specifikke goder, såsom skove, råstoffer, vandreserver og luftkvalitet. Hvor det er muligt beregnes priser for særlige forhold for hver af disse goder. Således inddrager værdien af skove det træ, der produceres og de rekreative oplevelser der ydes. For vandressourcen indgår omkostninger til rensning af vandreservoirer til et bestemt kvalitetsniveau. Herudover beregnes fysiske værdier, hvilket f.eks. er tilfældet CO₂ emissioner.

Samarbejdet mellem Kommissionens generaldirektorater for regionalpolitik og miljø, Eurostat og nationale statistiske

myndigheder er⁸ begyndt at give resultater og sammenhængende datasæt med miljøoplysninger er i færd med at blive producerede og kategoriseret på de forskellige miljøgoder. Der er dog fortsat en række mangler, specielt i forhold til fastsættelse af priser. Samtidigt er der skabt nogle overraskende resultater. For eksempel, at skovene i EU (værdisat til omkring 400 milliarder Euro) er dobbelt så værdifulde som samtlige olie og gas reserver (cirka 200 milliarder Euro). Tallet for skovene indregner imidlertid kun værdien af træ, og ville være meget større, hvis deres indre værdi såvel som deres rekreative værdi blev medregnet.

Disse beregninger er konsistente med Verdensbankens skøn⁹, hvor de samlede naturressourcer og naturværdier, selv i rige lande i gennemsnit er mere værd end de samlede fysiske værdier, såsom bygninger og maskiner.

Under alle omstændigheder er der stadig brug for at videreudvikle sådanne skøn. Det er planlagt lidt efter lidt at producere dem mere systematisk og regelmæssigt, samt at opbygge konsistente tidsserier. En opdeling på regioner ligger imidlertid længere ude i fremtiden.

- 1 I den Første Rapport om den Økonomiske og Sociale Samhörighed og i den Femte og den Sjette Periodiske Rapport blev de øverste og laveste 10 henholdsvis 25 regioner brugt til at måle forskelle. Da NUTS regioner varierer i størrelse, er dette tilbøjelig til at give misvisende resultater over tid, hvis regionens folketal ændrer sig væsentligt. Dette er ikke mindst relevant med tilføjelsen af ansøgerlandene, hvilket øger antallet af NUTS 2 regioner til 260. Tallene i teksten henfører derfor til de regioner med henholdsvis de højeste og laveste niveauer for BNP per indbygger, som svarer til 10% eller 25% af befolkningen i EU.
- 2 Disse sumtal medregner ikke regioner, som Eurostat skønner har et relativt højt eller lavt BNP pr. indbygger som følge af pendling, hvor BNP i betydeligt omfang er skabt af mennesker, som ikke bor i regionen, eller hvor folk i regionen i væsentligt omfang har deres indkomst andre steder fra. Se Eurostat (2000) "Statistics in brief", theme 1, 1/2000.
- 3 Dette skyldes tildels pendling og udeladelse af personer i folketallet, som bidrager til BNP.
- 4 Se box i Del 1.1 af den 6te Periodiske Rapport for en mere udførlig forklaring af denne effekt.
- 5 Disse er Estland, Letland, Litauen, Polen, Tjekkiet, Slovakiet, Ungarn, Slovenien, Rumænien, Bulgarien, Cypern og Malta.
- 6 En speciel undtagelse er Prag, hvor en del af det høje BNP pr. indbygger næsten sikkert skyldes pendling.
- 7 For yderligere fordybelse i teori og praksis omkring grønne regnskaber, se Verdensbanken (1996) "Green national accounts; policy uses and empirical experience"
- 8 Se Eurostat (1999) "Towards environmental pressure indicators for the EU" og Kommissionens arbejdsrapport til det Europæiske Råd i Helsinki om indikatorer, samt Eurostat "Towards an environmental accounting framework for the EU" (kommende).
- 9 Verdensbanken (1995) "Monitoring environmental progress"

I.2 Social samhørighed

I de sidste tre år har der været en stærk vækst i beskæftigelsen inden for Unionen, hvilket både har nedbragt ledigheden væsentligt og skabt jobmuligheder for de mennesker, som er nye på arbejdsmarkedet eller kommet tilbage efter en periode udenfor. De fleste jobs er, som i de foregående år, skabt i servicesektoren, og her overvejende inden for avanceret virksomhed og i offentlig servicevirksomhed – sundhedsvæsen, uddannelse, rekreative og kulturelle aktiviteter – hvoraf mange forudsætter folk med høje kvalifikationer og en uddannelse.

Delvis på grund af dette skift mod avanceret service og jobs med høje uddannelseskrav er der begyndende tegn på en alvorlig mangel på arbejdskraft i mange dele af økonomien, selv i brancher hvor ledigheden fortsat er relativ høj. Denne mangel vil sandsynligvis blive mere alvorlig i takt med udviklingen, specielt inden for informationsteknologi, hvor efterspørgslen efter arbejdskraft er i kraftig vækst, og hvor et betragteligt antal jobs står ledige. Med mindre dette situation bliver taget alvorligt, vil den i stigende grad kunne sænke hastigheden i udviklingen.

Der er stadig væsentlige forskelle i beskæftigelsesniveauet og i arbejdsløsheden mellem forskellige områder af Unionen og mellem forskellige sociale grupper, hvilket viser sig som "lommer" af dårligt stillede mennesker udelukket af samfundet.

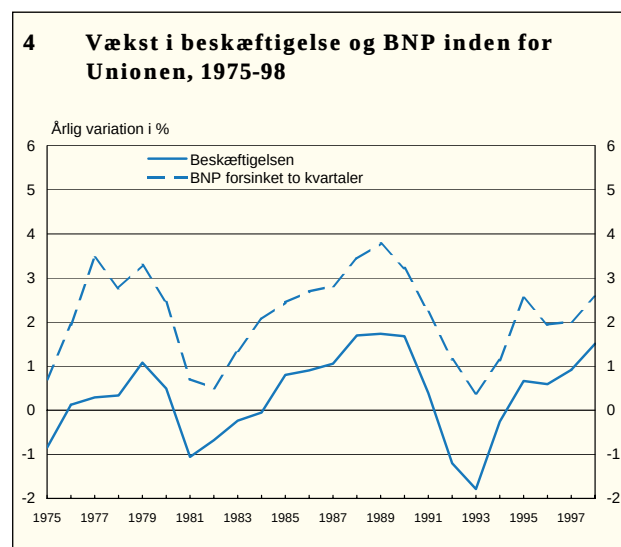
Beskæftigelse og ledighed

Ledighed og arbejdsmarked

Ledigheden er for øjeblikket for nedadgående i overensstemmelse med den økonomiske vækst og arbejdsmarkeds reformer, som synes at føre til en højere netto jobskabelsesrate i forhold til en given vækst i BNP. Jobskabelsesraten er derfor faldet fra

10,7% i 1997 til 8,3% i august 2000 og er forventet at falde under 8% i 2001, hvilket svarer til et niveau sidst set før lavkonjunkturen i begyndelsen af 1990'erne. På trods af denne opmuntrende trend, er arbejdsløsheden uacceptabelt høj i mange områder af EU. Hvis den økonomiske vækst kan fastholdes på sit nuværende niveau kunne de næste tiår føre til, at arbejdsløshed gradvist ophører med at være et alvorligt økonomisk problem for EU ligesom i de foregående 20-25 år.

Siden begyndelsen af 1970'erne er arbejdsløsheden steget hurtigt under lavkonjunkturer, men faldet langsomt i perioder med økonomisk opgang, alt imens væsentlige regionale forskelle i ledighedsniveauet er forblevet uændrede (se graf A.1 i Bilag). I opgangsperioden siden 1994, hvor ledigheden toppede med 11,2%, har jobskabelsesprocessen dog vundet stigende styrke. Imidlertid er det for tidligt at være sikker på, om den cykliske bevægelse med faldende arbejdsløshed efterfulgt af et tilbagefald til et højere niveau har nået sit slutpunkt. Det beror både på en fortsat økonomisk vækst omkring det nuværende niveau eller helst højere, hvilket i sig selv vil føre til

en højere netto jobskabelsesrate (se graf 4), og hæve beskæftigelseseffekten af væksten over den langsigtede trend fra de seneste 20 år.

Ledighed kombineret med tiltagende knaphed på kvalifikationer

Samtidigt med at arbejdsløsheden er faldende, forekommer mangel på arbejdskraft i stigende grad som en væsentlig hæmsko for væksten over hele EU. Dette forhold blev eksplicit taget op i de Nationale Handlingsplaner 2000 for Belgien, Danmark, Irland, Holland, Finland, Sverige og Italien, hvor det for sidstnævnte er særligt relevant i den nordlige del af landet. Endvidere viser de seneste arbejdsgiverundersøgelser i andre medlemsstater, at det i de fleste tilfælde også her er et væsentlig problem for yderligere ekspansion at rekruttere medarbejdere med de nødvendige kvalifikationer.

Sammenfaldet af relative høje niveauer af arbejdsløshed og mangel på arbejdskraft burde ikke komme som nogen overraskelse. Det afspejler i virkeligheden de særdeles differentierede forhold på arbejdsmarkedet og mangelen på sammenhæng mellem væksten i efterspørgslen efter arbejdskraft og de kvalifikationer, som de jobsøgende besidder. Det er sandt, at rekrutteringsvanskeligheder synes at være tilfældet i bestemte sektorer selv i perioder med lavkonjunktur. I takt med at opsvinget tager fart og arbejdsløsheden falder – eller mere korrekt, overskuddet af arbejdskraft formindskes – er det kun forventeligt, at mangel på arbejdskraft, eller flaskehalsproblemer, vil blive mere alvorlige. Det kendetegner specielt regioner med lav arbejdsløshed, samt områder, hvor de lediges færdigheder ikke passer med arbejdsgivernes ønsker. Hvis den økonomiske vækst på det nuværende niveau fastholdes over længere tid, kunne problemet med ubalance i kvalifikationer meget vel blive forværret af den forventede nedgang i arbejdsstyrkens vækst, eller direkte tilbagegang i visse regioner inden for de næste 10-15 år (se afsnittet nedenfor om demografiske udviklingstræk).

Selvom der eksisterer rekrutteringsvanskeligheder i nogle områder af EU inden for alle sektorer, fra informationsteknologi til landbrug og detailhandel, står det klart, at der i alle medlemsstater er et specielt voksende behov for medarbejdere med IT færdigheder. I følge Kommissionens rapport om jobmuligheder i Informationssamfundet står op imod 500.000 jobs ubesatte på grund af mangel på mennesker med de nødvendige kvalifikationer. Undersøgelser peger på, at problemet formentlig bliver større i fremtiden, hvil-

ket allerede kan ses i andre dele af verden, specielt i USA. På længere sigt kan dette i stigende grad komme til at betyde en begrænsning i den økonomiske vækst og jobskabelse inden for EU. Problemet kan imidlertid tackles både ved øge antallet af mennesker uddannet inden for IT og at tilpasse uddannelsessystemet hertil, og ved at stimulere en indvandring af mennesker fra andre lande med de nødvendige kvalifikationer (en linie USA følger for tiden).

Store forskelle i beskæftigelsen består mellem medlemsstaterne ...

Under det økonomiske opsving i EU steg beskæftigelsen med over 2 millioner i 1999, svarende til 1,4%, hvilket var den højeste vækstrate i 1990'erne og en smule bedre end i 1998 (1,3%). Som følge heraf var antallet af beskæftigede i 1999 for første gang højere end i 1991 ved lavkonjunkturrens begyndelse. Beskæftigelsesfrekvensen – andelen af befolkningen i arbejde mellem 15 og 65 år – på 62,1% var dog stadig en anelse lavere end ved tiårets begyndelse.

På trods af den generelle forbedring af forholdene på arbejdsmarkedet eksisterer der fortsat store forskelle mellem medlemsstaterne imellem. Mellem 1997 og 1999 varierede væksten i beskæftigelsen fra over 3% om året i Irland og Spanien til under 1% om året i Tyskland, Italien og Østrig. Generelt set havde de lande med en vækst i BNP over gennemsnittet også en relativ høj vækst i beskæftigelsen.

Siden 1994 er der kun sket en lille indsnævring af forskellene i beskæftigelsesfrekvenser inden for Unionen. Det skyldes tildels de relativt store forbedringer i beskæftigelsen i Irland og Spanien, hvor den arbejdende andel af befolkningen i den arbejdsdygtige alder er under gennemsnittet. Denne konvergens vil sandsynligvis fortsætte, hvis det økonomiske opsving fastholdes. Det forudsætter imidlertid, at en vækst i beskæftigelsen bliver over gennemsnittet i specielt Italien og Grækenland, hvis forskellene skal reduceres mærkbart. I 1999 var beskæftigelsesfrekvensen under 60% i Spanien og Belgien (dog kun lidt), mens den oversteg 70% i Danmark, Holland, Sverige og Storbritannien, hvilket er det mål for EU i 2010, som blev besluttet på topmødet i Lissabon.

... men de er endnu større mellem regionerne

Forskellene i beskæftigelsen er endnu dybere mellem regionerne end mellem landene inden for EU. I 1999 var beskæftigelsesfrekvensen blandt de højeste 10% af regionerne i EU i gennemsnit 77% (defineret som

de regioner med de højeste frekvenser, som omfatter 10% af den samlede befolkning), hvorimod beskæftigelsesfrekvensen i gennemsnit blandt de laveste 10% (defineret på samme måde) var under 44%. Som i begyndelsen af tiåret er de fleste regioner i den øverste gruppe lokaliseret i Storbritannien, mens hovedparten af regionerne i den lave ende befinder sig i Italien og Spanien (se kort 2).

Størrelsen af de regionale forskelle varierer betydeligt mellem medlemsstaterne. Mens de er meget små i nogle lande (Holland, Østrig og Sverige), er forskellene ekstremt store i andre (i særdeleshed Italien, hvor afstanden mellem høj-beskæftigelsesregionerne i nord og lav-beskæftigelsesregionerne i syd er over 25 procentpoint, men også Spanien og Portugal – med omkring 15 points forskel).

Der er ikke tegn på nogen nævneværdig reduktion af forskellene i 1990'erne. Mens de for EU som helhed er indsnævret siden 1997, blev forskellene øget i begyndelsen af 1990'erne (se graf A.2). I Italien, Portugal og i mindre udstrækning Spanien synes forskellene i regionale beskæftigelsesfrekvenser at være blevet større under det økonomiske opsving. Desuden faldt beskæftigelsesfrekvenserne i de fleste græske regioner i løbet af 1990'erne.

At opnå en mere balanceret udvikling i beskæftigelsen er fortsat en af de største udfordringer for Unionen, som fortsat vil kræve politiske initiativer til at udvikle regionerne, for at styrke deres økonomiske base, og i regioner under omstrukturering, for at fremme et skift mod aktiviteter i vækstsektorer.

Kønsforskelle i beskæftigelsen er fortsat udtalt trods fremgang for kvinderne

Antallet af kvinder i beskæftigelse er steget stærkt indenfor EU i de sidste ti år. Det har betydet, at afstanden mellem beskæftigelsesfrekvenserne for mænd og for kvinder er indskrænket betydeligt i løbet af 1990'erne, med omkring 5 procentpoint, idet forskellen dog fortsat er ca. 19 procentpoint i 1999. Endvidere er det værd at bemærke, at over 70% af nettotilvæksten af jobs til kvinder mellem 1994 og 1999 var deltidsjobs. I 1999 arbejdede omkring en tredjedel af EU's kvinder på deltid i forhold til 6% af mændene.

Beskæftigelsesforskellene mellem kønnene er stadig store i mange medlemsstater og regioner. I regioner med en stor nettotilgang af jobs synes både mænd og kvinder at drage fordel heraf og at finde beskæftigelse, mens mangel på jobs i regioner med lav

beskæftigelse synes at ramme kvinder hårdere end mænd. Forskellene kønnene imellem er derfor mindst i de tre nordiske lande og i Storbritannien, og størst i Italien, Spanien og Grækenland.

Den lille forskel i mange – men bestemt ikke alle – områder af Nordeuropa afspejler på den ene side en længere tradition for ligestilling, en positiv social indstilling over for kvinder i arbejde samt muligheder for børnepasning. På den anden side er der også tale om en høj andel af kvinder på deltid (se korte A.3 i Bilag). Den relative andel af kvinder med fuldtidsbeskæftigelse i de tilbagestående regioner er imidlertid ikke meget lavere end i resten af EU.

Væksten i deltidsbeskæftigelsen er tæt forbundet til udviklingen i servicesektoren, hvor virksomhederne er mere flexible over for arbejdstider, men hvor der samtidigt er et stigende behov for at beskæftige folk i week-ender og om aftenen. Kvinder har således fået bedre muligheder for at kombinere et betalt arbejde med et ansvar for familien og dermed øget deres karrieremuligheder.

Omfattende tab af jobs i landbruget

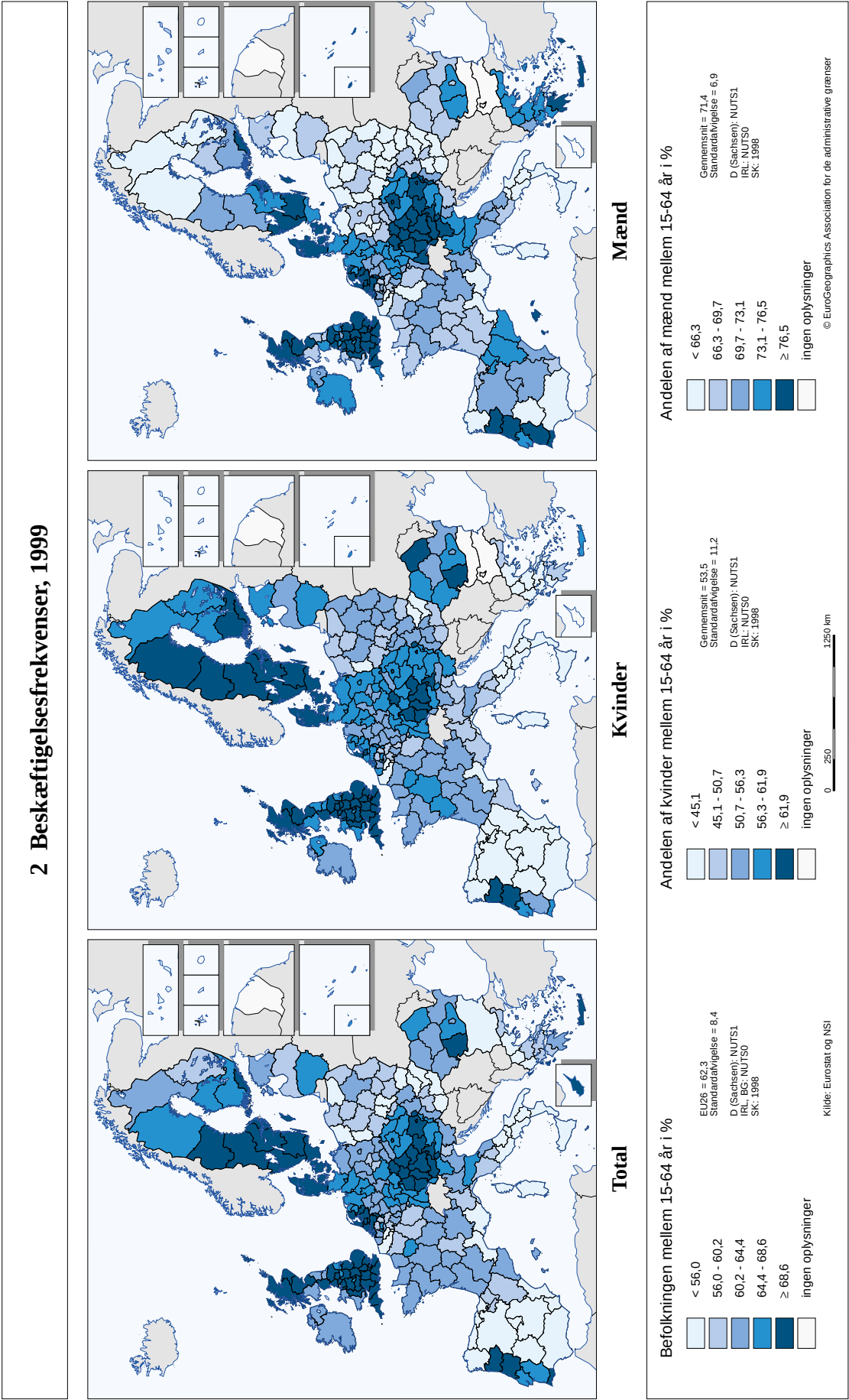
Beskæftigelsen i landbruget er faldet betydeligt inden for EU, fra 7,6% af de beskæftigede i 1988 til 5,6% i 1993 og 4,4% i 1999. Den største nedgang fandt sted mellem 1993 og 1999 i Irland (med 4,5 procent point) og Grækenland (4,3 point).

Betydningen af flere jobmuligheder er stort set uændret, idet 28,7% af landbrugerne i 1997 havde betalt beskæftigelse uden for landbruget. I Sverige, Finland og Tyskland var det tilsvarende tal over 45%. I de sydlige medlemsstater havde 26% af landbrugerne flere jobs, og næsten 63% af arbejdsstyrken var beskæftiget på deltid.

Service er nøglen til vækst i beskæftigelsen

Over de sidste 25 år er tilvæksten i beskæftigelsen inden for EU udelukkende sket i servicesektoren, mens antallet af jobs i industri og landbrug er faldet. I perioden 1994 til 1999 steg servicesektorens andel af beskæftigelsen med 2½ procentpoint, og fortsatte dermed den langsigtede udvikling til fordel for såvel beskæftigelse som produktion i denne sektor, hvilket er åbenbart i alle medlemslande.

Væksten i beskæftigelsen i servicesektoren har imidlertid i 1990'erne været lavere i EU end i USA, som har

oplevet større tab af jobs i landbrug og industri. I EU har væksten i beskæftigelsen i industrien været relativ begrænset selv under det økonomiske opsving siden 1994, blandt andet som følge af en væsentlig nedgang i Tyskland, hvor opsvinget har været beskedent.

Udviklingen af servicesektoren er sket i forskelligt tempo inden for Unionen. I 1999 er det generelle beskæftigelsesmønster (se kort 3) for de regioner med højest beskæftigelse – fortrinsvist lokaliseret i Storbritannien, Holland og de tre nordiske lande – at have en stor andel af jobs i servicesektoren, mens regionerne med den laveste beskæftigelse – overvejende lokaliseret i Middelhavsområdet – har en høj koncentration af jobs i landbruget. Mellemgruppen er regioner med en høj andel af beskæftigelse i industrien – fortrinsvist lokaliseret i den geografiske bue, som dækker det østlige Frankrig, dele af Tyskland og det nordlige Italien.

Samlet set er servicesektoren årsag til størstedelen af forskellene i beskæftigelsesfrekvenser inden for EU. De fleste af de ekstra jobs, som eksisterer i regioner med højest beskæftigelse i forhold til regionerne med lavest beskæftigelse er servicejobs, og for det meste inden for avanceret service, uddannelse, sundhedsvæsen, virksomheds- og finansiell service, hvor kravene til færdigheder og uddannelsesniveau er særligt store. Det understreger betydningen af en veluddannet arbejdskraft både for at øge beskæftigelsen og for at udvikle en vidensbaseret økonomi.

Regionale forskelle i ledigheden er stadig udtalte

Arbejdsløsheden varierer betydeligt mellem regionerne inden for EU (se kort 4). På trods af det økonomiske opsving var arbejdsløsheden i 1999 fortsat over 20% i nogle områder af det sydlige Europa. Tilsvarende var der også en række områder i det nordlige Europa, som var i færd med omstruktureringer, hvor arbejdsløsheden var et godt stykke over 15%.

De regionale forskelle i ledigheden er øget i løbet af 1990'erne efter den forbedring, som skete i årene med høj beskæftigelsesvækst sidst i 1980'erne. Selvom det økonomiske opsving har indsnævret forskellene en smule siden 1995, er det ikke lykkedes at modvirke skævheder opstået under tidligere lavkonjunkturer. I overensstemmelse hermed lå ledigheden i regioner med den laveste arbejdsløshed (dem som modsvarer 10% af det samlede folketal) i gennemsnit på 3% i 1999, stort set svarende til begyndelsen af 1970'erne, mens den lå på 23% i gennemsnit i regio-

nerne med den højeste ledighed (eksklusiv de franske oversøiske departementer), hvilket er meget højere end for 25 år siden.

Regionerne med den laveste ledighed i 1999 var stort set de samme som 10 år tidligere. Tilsvarende gælder for regionerne med den højeste ledighed. I medlemsstaterne gør det samme sig gældende, idet de regionale forskelle er af samme omfang (se graf 5). Som for beskæftigelsesfrekvenserne er forskellene mellem regionerne størst i Italien, hvor arbejdsløsheden i 1999 var næsten 25 procentpoint højere for de ringest stillede regioner (i syd) i forhold til dem med den laveste ledighed (i nord). Alle regioner i Østrig, Holland og Portugal havde derimod en arbejdsløshed under EU-gennemsnittet.

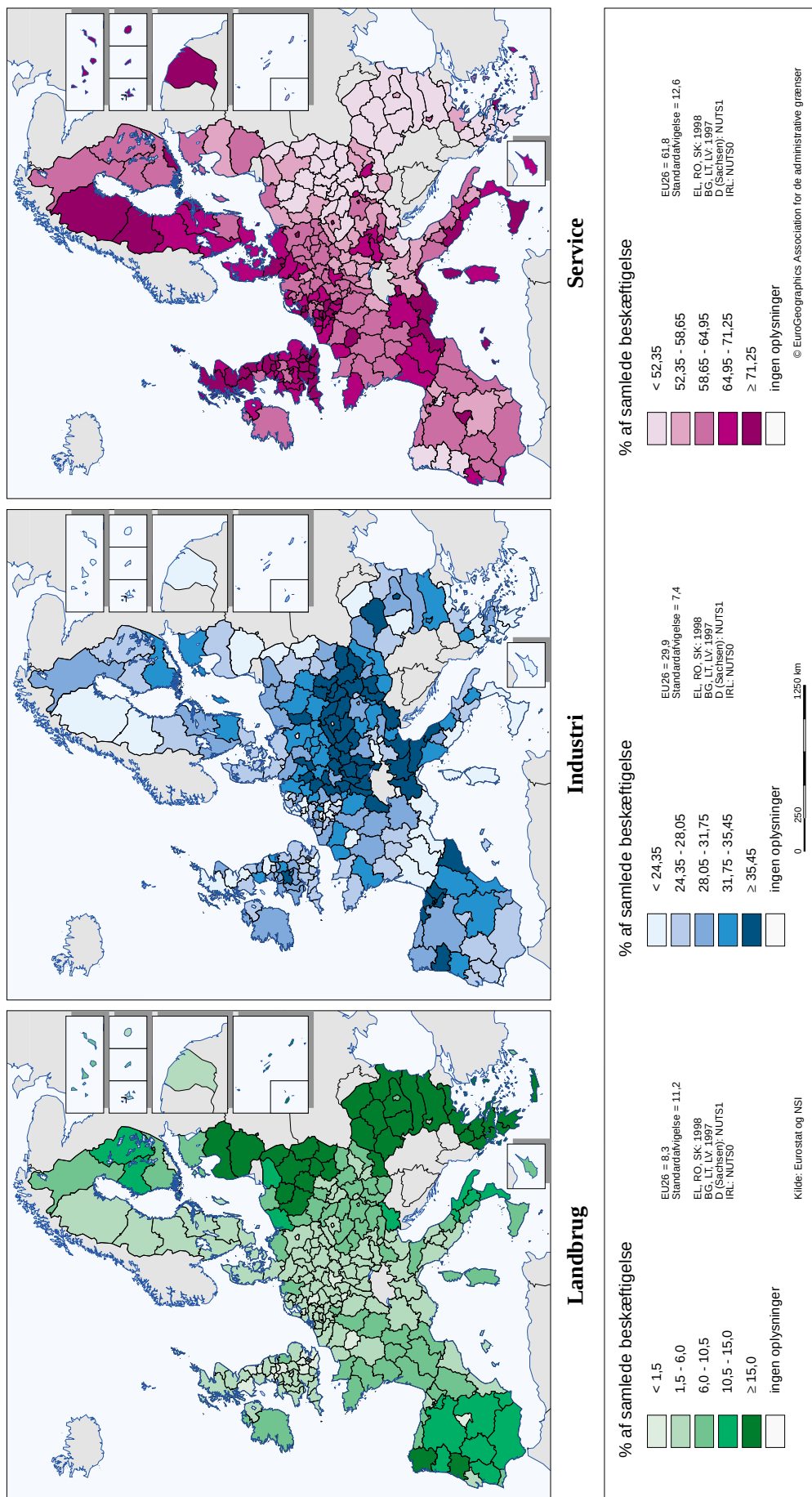
Langtidsarbejdsløsheden er faldende, men er stadig et alvorligt problem

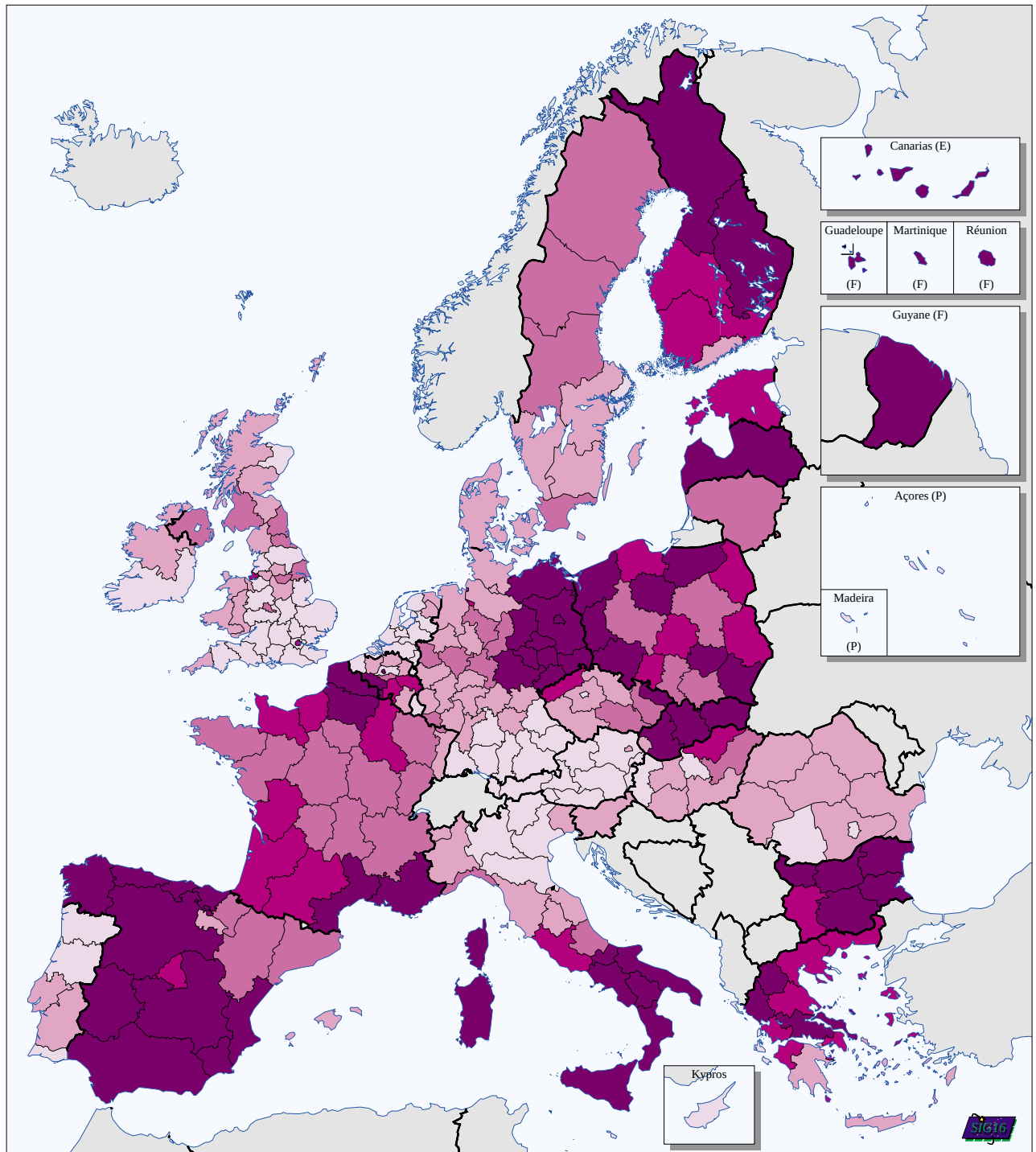
Faldet i ledigheden i de seneste år har været ledsaget af en reduktion i langtidsarbejdsløsheden. Mellem 1997 og 1999 er antallet af personer, som har været uden arbejde i et år eller mere, faldet mere end den samlede ledighed, nemlig fra 49% til 46% af de arbejdsløse. Dette er tegn på, at en aktiv arbejdsmarkedspolitik sammen med et højt nettoniveau i jobskabelsen har forbedret mulighederne for beskæftigelse for de ringest stillede på arbejdsmarkedet.

Niveauet for langtidsarbejdsløsheden inden for EU er imidlertid stadig større end i begyndelsen af 1990'erne. Den er specielt høj i det sydlige Italien og i en række regioner i Grækenland og Belgien, hvor over 60% af de ledige var langtidsarbejdsløse i 1999. I modsætning hertil var tallet under 20% i mange regioner i Østrig, Storbritannien og Finland (se kort 5).

Generelt set er langtidsarbejdsløsheden meget højere i regioner med høj ledighed, og er stort set ikke blevet forbedret i de tilbagestående regioner som led i det økonomiske opsving. Dette understreger strukturproblemerne hårdnakkethed i disse områder, herunder manglende overensstemmelse mellem ledige jobs og de tilrådighedværende kvalifikationer på arbejdsmarkedet. Dette problem kan imidlertid næppe løses alene gennem højere økonomiske vækstrater på nationalt eller EU niveau, og der må derfor nødvendigvis kombineres med aktiviteter, som kan øge jobegnetheden blandt de berørte, og hjælpe dem med at tilpasse sig til de strukturelle forandringer.

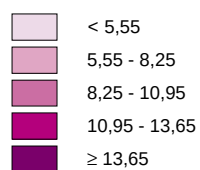
3 Beskæftigelsen fordelt på sektorer, 1999

4 De regionale arbejdsløshedprocenter, 1999

% af arbejdsstyrken

UE27 = 9,6
 Standardafvigelse = 5,4
 D (Sachsen) og F (DOM): NUTS1

Kilde: Eurostat og NSI

0 100 500 km

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

Ungdomsarbejdsløsheden falder inden for EU...

Inden for EU er ledigheden for unge mennesker under 25 fortsat meget højere end for ældre, og højere for kvinder end for mænd. De unge i arbejdsstyrken har dobbelt så stor risiko for ledighed som dem på 25 og over. I Spanien, Finland og Italien var ungdomsarbejdsløsheden over 30% i 1999, og i nogle regioner i det sydlige Italien og i Spanien på over 50% (se kort 5).

Uanset at hovedparten af nye jobs skabt over de seneste 10 år er tilfaldet kvinder, har jobskabelsen kun lige fulgt med den hastighed, som flere kvinder har meldt sig på arbejdsmarkedet. Derfor er ledigheden for kvinder stadig meget højere end for mænd i de fleste områder af EU med arbejdsløshedsprocenter for kvinder over 35% i dele af Spanien og Italien.

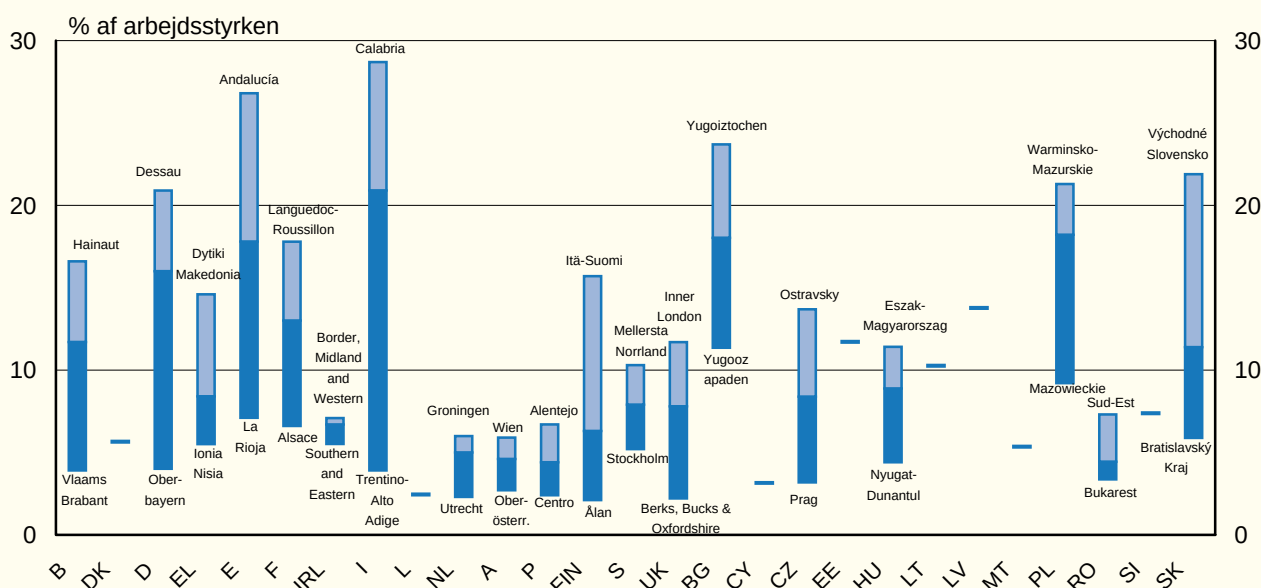
Selvom ungdomsarbejdsløsheden under det økonomiske opsving er faldet mere end for dem på 25 og derover, er den faldet mindre for kvinder end for mænd. Til forskel for langtidsarbejdsløsheden har både unge mennesker og kvinder dog oplevet et fald i ledigheden i de mest tilbagestående regioner.

Udviklingen på arbejdsmarkedet i ansøgerlandene

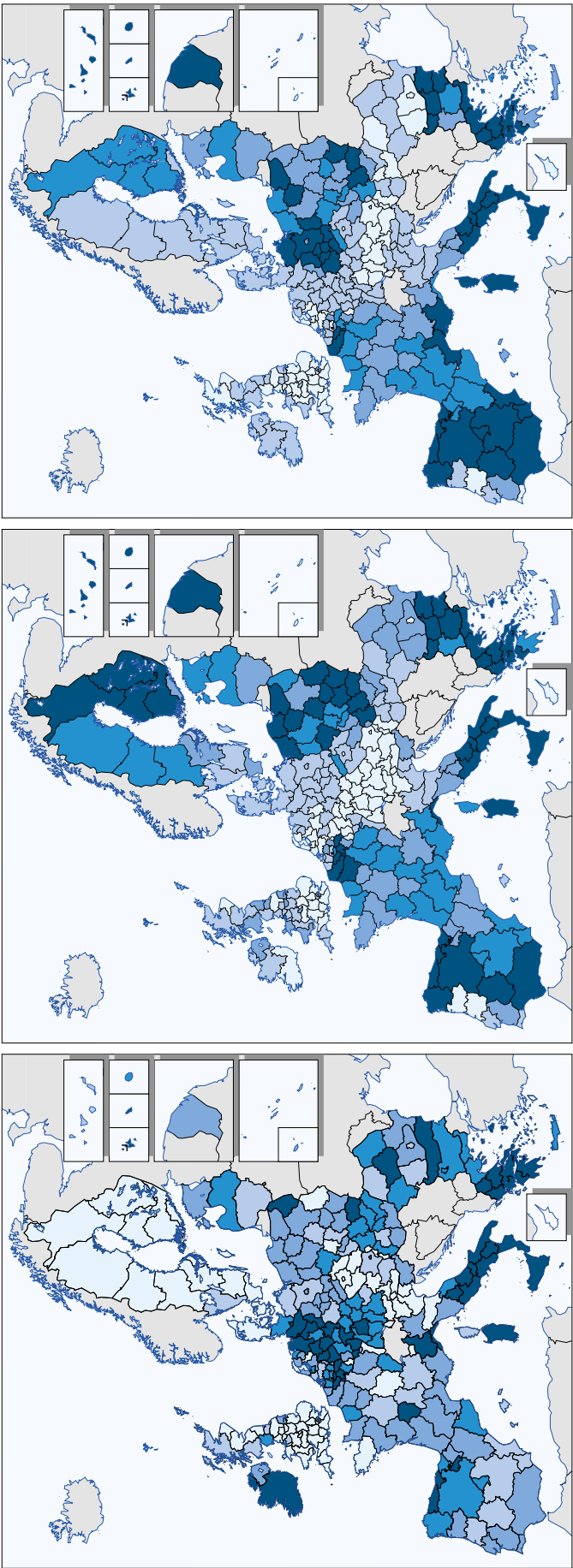
I de seneste år er de tilgængelige data for ledigheden og den hertil relaterede udvikling i ansøgerlandene blevet afgørende forbedrede med indførelsen af arbejdsmarkedsundersøgelser i de fleste lande, som anvender det samme grundlag og de samme regler som "EU Labour Force Survey", som udføres af Eurostat. Alligevel er en vis forsigtighed ved fortolkningen af tallene fra disse undersøgelser tilrådelig, fordi de selvom det formelle grundlag er det samme afspejler en forskellig underliggende realitet.

I ansøgerlandene fra Central- og Østeuropa (CØE-landene) er beskæftigelsen faldet betydeligt siden overgangens start, hvilket er et resultat af et stort fald i produktionen og af omstruktureringer. I CØE-landene som helhed er faldet i antallet af beskæftigede skønnet til 15-20% mellem 1989 og 1997 med det største fald i den første fase af overgangsprocessen (fra 1989 til 1993). Omkring 1994-95 havde forholdene stabiliseret sig og i en række lande begyndte beskæftigelsen at stige, men dog ikke tilstrækkeligt til at kompensere for tidligere tab af job. I 1998 og 1999 gik tempoet igen af den økonomiske vækst, og beskæftigelsen begyndte at falde i de fleste lande, mest i Tjekkiet, Slovakiet og Estland. I Ungarn fortsatte BNP med at vokse, og beskæftigelsen steg med omkring 3%

5 Arbejdsløshedsprocenter efter land og regionale yderpunkter, 1999

5 Arbejdsløshed, 1999

% af samtlige beskæftigede

- < 33
- 33 - 40
- 40 - 47
- 47 - 54
- ≥ 54
- ingen oplysninger

Kilde: Eurostat

% af unge i arbejdsstyrken, 15-24 årige

- < 9,2
- 9,2 - 15,6
- 15,6 - 22,0
- 22,0 - 28,4
- ≥ 28,4
- ingen oplysninger

Kilde: Eurostat og NSI

% af kvinder i arbejdsstyrken

- < 5,35
- 5,35 - 9,05
- 9,05 - 12,75
- 12,75 - 16,45
- ≥ 16,45
- ingen oplysninger

Kilde: Eurostat og NSI

om året mellem 1997 og 1999, delvist på grund af de tidligere gennemførte reformer af økonomien og arbejdsmarkedet her.

I 1999 var den gennemsnitlige beskæftigelsesfrekvens for ansøgerlandene under ét lige under 61% af den arbejdsdygtige befolkning, hvilket kun er en anelse lavere end for EU. Forskellene i beskæftigelsesfrekvenser øgedes dog i løbet af 1990'erne samtidigt med at beskæftigelsen faldt, hvor tilbagegangens omfang på den ene side kan ses som en succes i overgangsprocessen, og på den anden side er et udtryk for den udstrækning, som jobs fortsat er beskyttede imod markedskræfterne, og for størrelsen af beskæftigelsen i subsistenslandbrug. I 1999 varierede beskæftigelsesfrekvensen fra ca. 54% i Bulgarien til 66% i Tjekkiet.

De regionale forskelle i beskæftigelsen i ansøgerlandene er mindre end inden for EU, men stadig af betydning. I de øverste 10% af regionerne (defineret, som ovenfor, som de regioner med de højeste procenter, som tilsammen udgør 10% af den samlede befolkning i den arbejdsdygtige alder) var den gennemsnitlige beskæftigelsesfrekvens næsten 70%, mens den for de laveste 10% var under 52%. Forskelle er således udbredte i en række lande, hvilket afspejler forskellen mellem hovedstadsregionerne og de øvrige (i Slovakiet var forskellen 17 procentpoint mellem de øverste og laveste 10% af regionerne).

Kvindebeskæftigelsen i CØE-landene er i mange tilfælde faldet mindre end for mænd i overgangsperioden, dels på grund af koncentrationen af tab af arbejdspladser i industrien, dels som følge af væksten inden for servicesektoren. Selvom beskæftigelsesfrekvensen for mænd overstiger den for kvinder i alle ansøgerlande, er forskellen mellem kønnene forblevet mindre end i de fleste EU medlemsstater. Endvidere arbejder færre kvinder på deltid i ansøgerlandene, og forskellene mellem mænd og kvinder er således meget mindre udtalt. (Samlet set arbejder omkring 8% af de beskæftigede på deltid i ansøgerlandene i forhold til 18% inden for EU, heraf udgør kvinderne kun 58% af de deltidbeskæftigede i forhold til 80% inden for EU.)

Skift i ansøgerlandenes sektorielle beskæftigelsesmønster

Den økonomiske overgang i de Central og Østeuropæiske lande (CØE) indebærer et markant skift i det sektorielle mønster i beskæftigelsen, idet sammenligninger af den nuværende struktur med den tilsvaren-

de inden for EU dog viser, at der stadig er lang vej igen. Der består betydelige forskelle mellem regioner både i beskæftigelsesstrukturen og i ledigheden (se Box).

Beskæftigelsen i industrien skønnes af være faldet med mellem 25-50% i CØE-landene i løbet af 1990'erne, men på trods heraf forbliver andelen af beskæftigede i industrier i tilbagegang fortsat høj.

Mange regioner med høj arbejdsløshed inden for landbruget har også lidt under uforholdsmæssige tab af arbejdspladser, uanset at beskæftigelsen i landbruget i ansøgerlandene fortsat er langt over niveauet for EU. I 1999 beløb det sig for ansøgerlandene tilsammen til næsten 22% af det samlede tab imod kun 4,5% inden for EU. Dette indikerer, at moderniseringsprocessen nødvendigvis skal fortsætte, og at vanskelige sociale og økonomiske problemer står på dagsordenen for fremtiden.

Beskæftigelsen i serviceerhvervene er steget betydeligt i alle ansøgerlande, men ikke tilnærmelsesvist tilstrækkeligt til at kompensere for jobtabene i industrien og inden for landbruget. Servicesektoren svarer kun for omkring 46% af den samlede beskæftigelse i regionerne som helhed sammenlignet med 66% inden for EU. Det antyder omfanget af forandringer, som man står overfor.

Mange regioner i CØE-landene har en mindre mangfoldig beskæftigelsesstruktur i forhold til regionerne inden for EU, og de skal samtidigt håndtere problemer som høj arbejdsløshed, dårlig infrastruktur, et lavt investeringsniveau og mangel på virksomheder. Målene for en fremtidig regionalpolitik i CØE-landene er derfor, at mangfoldiggøre det sektorielle mønster af den økonomiske aktivitet, at styrke infrastruktur og støttefaciliteter, at identificere lokalisingsmæssige fordele og udviklingspotentialer, og at fjerne hindringer for vækst.

Fattigdom

Der har været en stigende bekymring for den social samhørighed over de seneste år. Forskellene mellem sociale grupper og den overordnede fordeling af indkomster synes at være øget i 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne. Dette henføres ofte til den økonomiske udvikling, i særdeleshed globaliseringen, den øgede konkurrence på verdensmarkedet, den informationsteknologiske revolution og den heraf følgende omstrukturering af økonomien, så-

Fire udviklingstyper for de regionale arbejdsmarkeder i CØE-landene

Arbejdsløshedsprocenter i CØE-landene var kun marginalt højere i 1999 end i EU (10,2% i gennemsnit i forhold til 9,3%). Ledigheden varierer imidlertid betydeligt fra region til region. Fire typer af regioner kan defineres på baggrund af udviklingen i deres arbejdsmarked:

- *De største storbyområder* (først og fremmest hovedstæderne) har været vidne til en betydelig stigning i beskæftigelsen i servicesektoren og har haft fordele af en favorabel geografisk lokalisering, et højt investeringsniveau, en højtuddannet arbejdskraft og en bedre infrastrukturfor syning.. Disse regioner nyder godt af en lavere arbejdsløshed og et højere lønniveau sammenlignet med andre regioner. Tilvæksten i job skyldes for det meste nyetablerede, privatejede små og mellemstore virksomheder samt udenlandske investeringer. De mest fremtrædende eksempler er storbyer som Prag, Bratislava og Budapest, som har de laveste ledighedstal og den største andel af beskæftigede i serviceerhverv i deres respektive lande.
- *De vestlige grænseregioner* (delvist indeholdt i førnævnte storbyområder), som var i en ufavorabel, perifer position under det tidligere regime, men som har nydt godt af deres geografiske lokalisering siden overgangen begyndte. Nærhed til EU, en relativt godt udviklet infrastruktur, lave omkostninger til arbejdskraft kombineret med en veluddannet arbejdsstyrke har tilsammen medvirket til at stimulere markeder og opmuntre til investeringer. Derudover har de haft fordel af en øget handel (herunder grænsehandel) og turisme. I Ungarn har de vestlige regioner i de seneste år været vidne til en faldende arbejdsløshed og en positiv strøm af investeringer. Det samme er tilfældet for Slovakiet og Tjekkiet. Selv polske regioner på grænsen til Tyskland, som oplever en relativ høj arbejdsløshed, er på vej til at have en mere mangfoldig industristruktur og

flere SMVer end andre dele af landet. I det hele taget udviser de fleste vestlige grænseregioner en positiv, langsigtet udviklingstrend i beskæftigelse og økonomisk udvikling.

- Størsteparten af de mest ringe stillede regioner er de *landlige regioner* lokaliseret i den *østlige periferi* af et udvidet EU. Disse regioner har normalt en relativ dårlig infrastruktur, begrænsede investeringer og ufavorable økonomiske strukturer, som er karakteriseret af en overvægt af landbrug og lave uddannelsesmæssige kvalifikationer i arbejdsstyrken. Den delvise gennemførelse af subsistenslandbrug har sammen med en afvandring i nogle tilfælde forsinket en stigning i arbejdsløsheden. I de fleste af disse regioner er beskæftigelsen faldende. Strukturelle reformer inden for landbruget vil sandsynligvis føre til tab af arbejdspladser i stor stil i de kommende år.
- *Gamle industriregioner* har været de mest ugunstigt stillede i den økonomiske omstilling. De har været alvorligt ramt af privatisering, omstilling af virksomheder og lukninger, nyorientering af handel fra sikre markeder og tab af subsidier. Nedgangen i den tunge industri har spillet en betydelig rolle i forøgelsen af regionale forskelle i CØE-landene. Disse regioner har ikke været i stand til at skabe nye jobmuligheder og tiltrække nye virksomheder og udenlandske investeringer. De fleste af disse regioner har en høj ledighed og problemer med at integrere ledige arbejdere på arbejdsmarkedet på grund af deres lave og utilstrækkelige kvalifikationer. Det mest fremtrædende eksempel er det industrielle nordlige og vestlige Polen, som har oplevet en storstilet tilbagegang. Mange af regionerne her skal nu igennem en betydelig omstrukturingsproces, som er en stor udfordring, og som kan medføre alvorlige sociale og økonomiske problemer.

vel som demografiske udviklingstræk og ændringer i samfundet. Denne trend synes imidlertid at have aftaget i styrke eller er sågar vendt siden midten af 1990'erne, men forskellene mellem de sociale grupper forbliver uacceptabelt store.

Social samhørighed er ikke blot et vigtigt mål i sig selv. Det er også en afgørende faktor for økonomisk succes. Regioner, som ikke er i stand til at mobilisere det økonomiske potentiale af store dele af deres befolkning, er handicappede på et stadigt hårdere konkurrerende verdensmarked, samtidigt med, at

forskelle kan stimulere social uro til skade for den økonomiske ydeevne.

Fattigdom: Høj, specielt i samhørighedslandene

Der er forskellige definitioner på fattigdom. FN's "Millennium Summit" definerede således et absolut mål for fattigdom som en tilstand, hvor den enkelte har mindre end \$1 om dagen at leve for. Få mennesker, hvis overhovedet nogen, er i denne situation inden for EU, også selvom de givne prisniveauer og karakteren af Unionens økonomi og samfund som sådan inde-

bærer, at et større beløb end \$1 om dagen er nødvendig for at undgå en fattigdomssituation. Hvor stort dette beløb skulle være, er svært at definere. Det er tildels baggrunden for, at det for længe siden er besluttet, at et relativt mål er mere relevant i vurderingen af fattigdom inden for Unionen. Dette indikative mål fokuserer på den enkeltes afsavn i forhold til den generelle levestandard, og dermed på andelen af befolkningen med indkomster under et bestemt niveau i forhold til gennemsnittet, hvor der naturligvis kan være uenighed om, hvad der er et passende niveau.¹

Inden for EU anvendes Eurostat's definition som målestok for fattigdom, hvilken fastlægger andelen af mennesker med en indkomst på 60% eller mindre end gennemsnitsindkomsten i det land, hvor de bor². Selvom dette betyder, at grænsen for fattigdom i absolutte størrelser varierer landene imellem, giver det en indikation af den relative nød i det pågældende land.

Ved brug af denne målestok havde 18%, eller mere end hver sjette borger inden for EU, i 1995 et indkomstniveau under fattigdomsgrænsen. Denne andel synes ikke at have ændret sig meget i de seneste år, idet sammenlignelige data dog kun eksisterer for perioden 1993 til 1995, hvilket er for kort et tidsinterval til at konkludere meget om ændringer. Foreløbige tal tyder på, at andelen kan have faldet siden 1995, hvilket dog udestår at blive bekræftet.

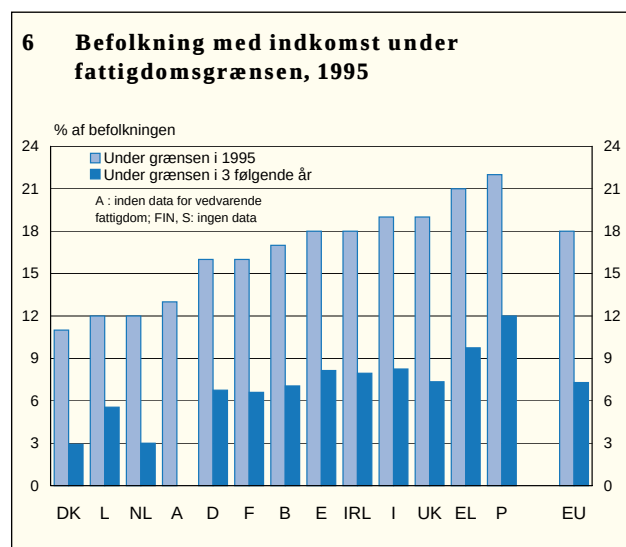
Landene med den laveste andel af befolkningen på eller under fattigdomsniveau er Danmark, Luxembourg, Holland og Østrig (samt formentlig Finland og Sverige, uanset de ikke deltog i "the European Community Household Panel survey" i 1996, som er

grundlaget for disse tal). Fattigdomsraten i disse lande er kun omkring 11-12%, som i øvrigt skal ses i relation til en national indkomst, som er højere end EU-gennemsnittet (se graf 6).

I den anden ende af skalaen er det Portugal og Grækenland, som har de højeste fattigdomsrater. Her har 21-22% af befolkningen en indkomst under fattigdomsgrænsen. Det understreger problemets størrelse i EU sammenhæng, siden disse to lande har den laveste gennemsnitsindkomst inden for Unionen. Fattigdommens vedholdenhed er også interessant, hvilket med sammenlignelige data kan måles ved andelen af befolkningen med indkomster under fattigdomsgrænsen i tre på hinanden følgende år. Dette er naturligvis mere sigende end et tal for et enkelt år, som kan udtrykke en midlertidig tilstand for de berørte mennesker. Vedvarende fattigdom inden for EU er lidt mindre end halvdelen af tallet for et enkelt år, idet 7% af befolkningen havde en indkomst under 60% af gennemsnittet i alle tre år mellem 1993 og 1995, mens tallet for 1995 alene var 17% (dette tal er lavere end tidligere angivet, fordi alle mennesker ikke blev undersøgt hvert år).

Der er en vis tendens til, at en vedvarende fattigdom er uforholdsmæssigt større i lande med høje fattigdomsrater i 1995. I Danmark og Holland kan kun 3%, eller en fjerdedel af befolkningen under fattigdomsgrænsen i 1995, karakteriseres som vedvarende fattige. Det betyder, at ikke alene har fattigdommen et lavt niveau, men for de fleste er der tale om en midlertidig situation. Som modsætning hertil kan nævnes Portugal, som havde det højeste fattigdomsniveau i 1995, hvor mere end halvdelen af de fattige (12% af befolkningen) var berørt af vedvarende fattigdom. I Grækenland var det tilsvarende tal kun en anelse mindre (10% af befolkningen). Den vigtigste undtagelse fra reglen er Storbritannien, hvor andelen med indkomster under fattigdomsgrænsen i 1995 var relativt høj (19%), men hvor kun 7% af befolkningen havde en indkomst under dette niveau i hvert af de tre år.

Der findes ikke sammenlignelige data for ansøgerlandene i Centraleuropa. De undersøgelser, som er gennemført antyder imidlertid, at tallene kan være højere end for EU, fordi indkomstspredningen er øget i løbet af 1990'erne som følge af faldet i beskæftigelsen og realindkomsterne for de mindst uddannede. Undersøgelserne antyder også for de undersøgte områder, at fattigdom er et alvorligt problem i landområderne (se Box "Indkomst og fattigdom i ansøgerlandenes landområder").

Faktorer forbundet med fattigdom: Ledighed, lav uddannelse og enlige forsørgere

Årsagerne til fattigdom er utallige, men der er nogle få faktorer, som er tæt knyttet til lave indkomster, specielt når de er vedvarende lave (se tabel A.5). I EU er seks kategorier af mennesker i særlig risiko for at have en indkomst på fattigdomsniveau: De arbejdsløse, enlige forsørgere, folk med lav uddannelse, pensionister, børnerige familier samt mennesker i den arbejdsdygtige alder uden for arbejdsmarkedet (f.eks. mennesker med fysiske handicap).

En del mennesker falder ind under flere af disse kategorier. For eksempel har en stor del af de arbejdsløse et lavt uddannelsesniveau. De tre første karakteristika er imidlertid de mest bemærkelsesværdige. I EU som helhed – dog ikke nødvendigvis i de individuelle medlemsstater – er det tre gange så sandsynligt, at ledige og enlige forsørgere falder under fattigdomsgrænsen, hvilket i begge tilfælde hænger sammen med tab af indkomst (et uforholdsmæssigt antal af enlige forældre er uden arbejde). Mange af disse samt andre med lav indkomst har uddannelsesmæssige færdigheder på et lavt niveau. Den informationsteknologiske revolution vil sandsynligvis føre til, at ringe uddannelse bliver en endnu mere bestemmende faktor for fattigdom i fremtiden.

De vigtigste karakteristika for dem med indkomster på fattigdomsniveau varierer mellem medlemsstaterne, hvilket afspejler forskelle både i socialpolitik og i den sociale struktur. For eksempel er de arbejdsløse i speciel risiko i Storbritannien. Her er det fire gange så sandsynligt, at de har lavere indkomster end folk i almindelighed, mens de i Danmark kun har en risiko marginalt over gennemsnittet, hvilket er udtryk for et mere sammenhængende og rundhåndet system for arbejdsløshedsunderstøttelse der. Næsten halvdelen (46%) af enlige forældre og deres børn har indkomster på fattigdomsniveau som følge af mangel på lønindkomst, idet situationen dog varierer markant fra et land til et andet, hvilket i særdeleshed afspejler niveauet for børnepasning og understøttelse. De berørte familier er mest i fare for fattigdom i Storbritannien og Irland, hvor sandsynligheden er 5 til 6 gange større end gennemsnittet for at have en indkomst under 60% af landets gennemsnitsindkomst. I modsætning hertil er der en relativ lav risiko i Portugal, Spanien, Frankrig, Belgien og Italien – specielt i Italien (hvor risikoen for fattigdom er højest for store familier) er de ikke mere udsatte end andre husholdninger.

Sammenhængen mellem uddannelse og indtjening: Det indre markeds betydning for højt uddannede fra ansøgerlandene

Sammenhængen mellem uddannelses- og indkomstniveauer er af speciel interesse (se graf A.3). Samtidigt med, at indkomsten i alle medlemsstater stiger betydeligt med niveauet af uddannelsesmæssige kvalifikationer, har folk med universitetsuddannelse eller tilsvarende stort set ensartede indkomstniveauer (justeret for leveomkostninger) i hele EU, hvilket måske er tegn på fremkomsten af et indre marked for højtuddannede. Selvom mange forhindringer stadig består, som f.eks. manglende mulighed for at overføre kvalifikationer og sprog vanskeligheder, er der tegn på en voksende international mobilitet blandt unge mennesker i særdeleshed. En mulig konsekvens heraf er en trend mod en ensartet betaling for de højtuddannede på tværs af landene, samtidigt med at indtjeningen for folk med lavere uddannelse fortsat vil variere. De voksende indkomstforskelle, som specielt viser sig i knap så rige lande, kan lægge et pres på den sociale samhørighed.

En usikker trend på langt sigt

De underliggende faktorer for indkomster på fattigdomsniveau giver forskellige signaler med hensyn til de langsigtede trends for social samhørighed. På den ene side kan en fortsat vækst med højere beskæftigelsesfrekvenser reducere andelen af befolkningen med lave indkomster, så længe det relative antal mennesker uden indkomst bliver begrænset. På den anden side kan de sociale udviklingstræk føre til, at antallet af enlige forsørgere fortsætter med at stige. Hertil kommer, at samtidigt med forøgelsen af uddannelsesniveauet i EU som helhed, især i de tilbagestående regioner, truer den voksende afhængighed af informationsteknologien og det høje uddannelsesniveau, som er forudsætningen for at udnytte teknologien effektivt, med at stille mennesker med et lavt uddannelsesniveau endnu ringere.

Overførsler: Et vigtigt våben i kampen mod social udstødning

Sociale overførsler (andre end pensioner), som i alt beløber sig til 9% af samtlige husholdningers indkomster inden for EU, yder et betydeligt bidrag til opretholdelsen af social samhørighed. Over halvdelen tilfalder de fattigste 20% af befolkningen, og udgør over halvdelen af deres samlede indkomst.

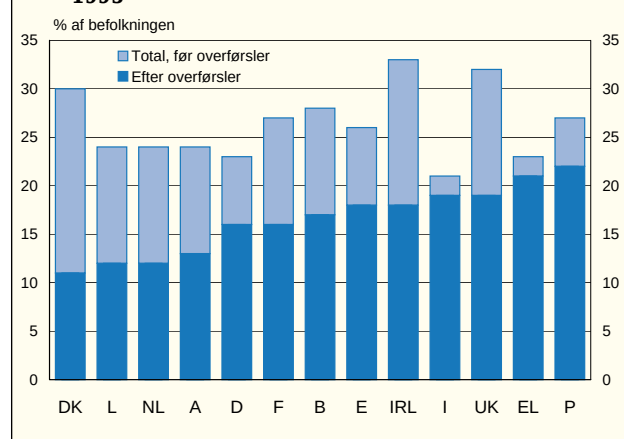
Effekten af sociale overførsler er indlysende, hvis man sammenligner andelen af mennesker under fat-

tigdomsgrænsen med, hvad der kunne forventes uden disse overførsler (se Graf 7 og Graf A.4 i Bilag). I de fleste medlemsstater reducerer overførslerne (som her inkluderer pensioner, hvoraf nogle kommer fra private kilder) fattigdomsraten med 30-40%³. I Danmark er tallet højere, mens sociale ydelser i Italien og Grækenland, og i mindre udstrækning i Portugal, har meget mindre indflydelse på indkomstfordelingen, hvilket dels skyldes deres mindre størrelse, dels en ringere målrettethed mod dem med de laveste indkomster.

I Storbritannien og Irland, hvor sociale ydelser i begge tilfælde reducerer fattigdomsraten betydeligt, skyldes den store andel af mennesker med lav indkomst i vid udstrækning de store indkomstforskelle før overførsler, hvilket igen kan henføres til store lønforskelle (som afsløret eksempelvis af Eurostat i "Structure of Earnings Survey for 1995").

På trods af de sociale overførsels bidrag til at fastholde en social samhørighed skal det understreges, at de, med undtagelse af alderspensioner, har tendens til at tackle symptomer i højere grad end de underliggende årsager til fattigdom. Derfor repræsenterer overførsler som sådan ikke en langsigtet løsning på problemet. Det er derfor vigtigt at supplere med strukturelle instrumenter, som søger at tackle problemets rod, hvilket i særdeleshed er arbejdsløshed, et lavt uddannelsesniveau og utilstrækkelige kvalifikationer og manglende børnepasningsordninger med mere, og som tillige vil medvirke til at øge potentialet for vækst i økonomien.

7 Befolkning med indkomst under fattigdomsgrænsen før og efter overførsler, 1995

Indkomst og fattigdom i ansøgerlandenes landområder

I de fleste lande er indkomsten i landbruget faldet betydeligt siden begyndelsen af overgangsprocessen. Det har i særdeleshed kunne mærkes i Polen, Slovakiet og Rumænien. Der er en række årsager til denne udvikling. For det første skete der en drastisk justering af verdensmarkedspriserne ved overgangens begyndelse, hvor handelen blev liberaliseret med en reallokering af ressourcerne i jordbrugssektoren til følge. Det hang sammen med et fald i handelen, idet råvarepriserne steg og færdigvarepriserne faldt. I mange lande begrænsede landbrugerne deres forbrug af råvarer og omstillede, specielt i sektorer domineret af mindre landbrug, til arbejdskraftintensive produktionsformer. Lave alternativomkostninger på arbejdskraft understøttede sammen med den mere generelle omstrukturering og mangel på alternative beskæftigelsesmuligheder i landområderne denne tendens. Resultatet er blevet, at landbrugernes indkomster nu i mange lande er betydeligt lavere end de nationale lønniveauer, hvor de før omvæltningerne var på linie hermed eller over.

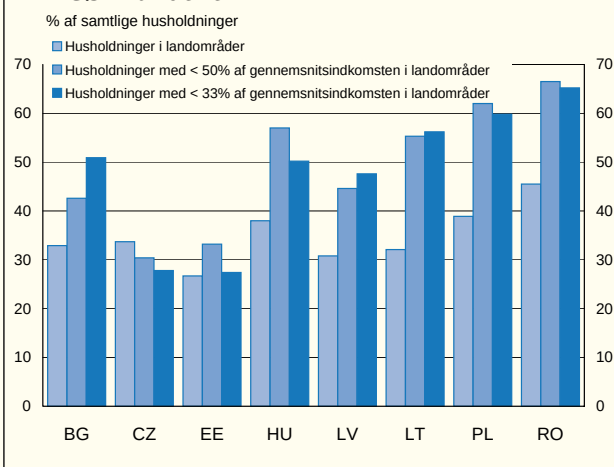
Dette billede varierer imidlertid for de enkelte ansøgerlande. Indkomsten i landbruget pr. arbejdskraftenhed har holdt sig relativt høj i Tjekkiet og Ungarn, samt til dels i Slovakiet. I modsætning hertil er indkomsterne langt lavere i de resterende lande, specielt i Polen og Rumænien, hvilket afspejler meget høje beskæftigelsesfrekvenser i landbruget kombineret med lav produktivitet. I alle ansøgerlande tyder det på, at indkomsterne i landbruget er betydeligt lavere end i den Europæiske Union, selv når de er justeret for købekraft. Som modstykke er indkomsten pr. hektar fortsat relativt høj i næsten alle ansøgerlande, bortset fra Polen og de Baltiske lande, i særdeleshed når købekraften af landbrugerens indkomst sammenlignes med niveauet inden for EU. Det er derfor vigtigt at understrege de betydelige variationer i faktorsammensætning og indkomspotentiale, der eksisterer blandt de Central- og Østeuropæiske lande.

Uden en gennemgribende omstrukturering er der ringe udsigter for indkomsterne i landbruget i disse lande, ud fra makroøkonomiske begrundelser, og i særdeleshed som følge af udviklingen i de faktiske vekselkurser. For det første vil en økonomisk vækst i de CØE-landene, stigende omkostninger til arbejdskraften og en reel vurdering af vekselkurserne øge det konkurrencemæssige pres på landbruget. For det andet vil disse trends blive forbundet med et relativt fald i købekraften af landbrugets indkomster. For at fastholde bæredygtige indkomstniveauer vil landbruget være tvungen til en omfattende omstrukturering. På den anden side vil en stigning i arbejdskraftens alternativomkostninger i resten af økonomien skabe et incitament for arbejdskraft-

ten til at forlade landbruget. Dette vil afhænge af, om strukturelle hindringer for justeringer af arbejdskraften formindskes. I den sammenhæng er det vigtigt at lægge mærke til, at arbejdsløsheden i mange landområder forbliver høj uanset tilfredsstillende vækstrater i økonomien som helhed.

De lave indkomstniveauer i landbruget pr. arbejdskraft indebærer en betydelig fattigdom i landområderne. Nylig forskning fra Verdensbanken antyder, at fattigdom, forstået som befolkningen under 50% af gennemsnitsindkomsten, er væsentligt mere koncentreret i de landlige områder i Polen, Rumænien, Litauen, Letland og Bulgarien (se graf 8). Selv i Ungarn, hvor landbrugets indkomster er forholdsmæssigt høje, findes der en betydelig fattigdom på landet. Som Verdensbankens studie viser, er der mange faktorer udenfor landbrugssektoren, som skaber en sårbarhed over for fattigdom i landområderne – et lavt niveau af menneskelige ressourcer, infrastrukturelle mangler, mangel på alternative investeringskilder og en afsides beliggenhed.

8 Koncentration af fattigdom i landområderne i CØE-landene

- 1 Det er til debat hvorvidt indkomstniveauet skal ses i relation til den gennemsnitlige indkomst inden for EU eller individuelle medlemsstater eller endog regioner. I praksis er der forskellige problemer med sammenligninger baseret på et gennemsnitligt indkomstniveau for EU under ét, fordi måleredskabet tenderer af blive domineret af de store forskelle i gennemsnitsindkomster imellem medlemsstaterne i stedet for at afspejle forskelle i indkomstfordeling inden for dem. Med andre ord viser en målestok for fattigdom beregnet i relation til gennemsnitlig indkomst inden for EU stort set alene forskelle i nationale i stedet for i individuelle indkomstniveauer. Endelig gør mangel på de nødvendige data det ikke muligt at måle fattigdom på regionalt niveau, uanset at dette ville have været værdifuldt.
- 2 I den Første Samhørigheds Rapport blev den forudgående definition fra Eurostat brugt til at bestemme fattigdomsgrænsen, dvs. en indkomst pr. indbygger på 50% af gennemsnittet eller mindre. I praksis, giver de to målemetoder ensartede resultater. Dog er den nye definition at foretrække, specielt til brug for sammenligninger over tid, fordi middeltallet er en mere stabil størrelse for gennemsnitlig indkomst end gennemsnittet i sig selv, idet det relaterer sig til personer midt i indkomstfordelingen, og derfor ikke er berørt af ekstreme værdier. Tallene vist i teksten er afledt fra "the European Community Household Panel". Det skal bemærkes, at data for Belgien for nærværende er under revision.
- 3 Det er interessant at sammenligne dette med reduktionen i regionale forskelle som resultat af overførsler. Den Første Samhørigheds Rapport viste, at de samlede offentlige udgifter, inklusiv sociale udgifter, formindskede forskellene mellem regionerne i medlemsstaterne med 10-30%, dvs. med mindre end den opnåede formindskelse i forskelle mellem personer, hvilket generelt set er mere i fokus i national politik.

1.3 Territorial samhørighed: Mod en mere balanceret udvikling

Formålet med at styrke samhørighed som fastlagt i Traktatens Artikel 158 er først og fremmest at opnå en harmonisk udvikling af Unionen som helhed. Dette var tillige baggrunden for udarbejdelsen af ESDP – det Europæiske Fysiske og Funktionelle Udviklingsperspektiv – vedtaget af det uformelle Råd af ministre ansvarlige for fysisk planlægning og udvikling samt regionalpolitik i Potsdam i 1999. ESDP identificerer tre politiske sigtelinier: En polycentrisk udvikling af byer og et nyt partnerskab mellem by og land, lige adgang for alle europæiske regioner til infrastruktur og viden, samt en forsigtig forvaltning af natur og kulturarven. ESDP¹ fastlægger i overensstemmelse hermed politiske mål, som retter sig mod alle medlemsstater, regioner og lokale myndigheder samt Kommissionen.

Opfyldelse af disse fælles mål og den generelle målsætning om at skabe en sammenhængende og bæredygtig fysisk og funktionel udvikling er en del af grundlaget for det grænseregionale, transnationale og interregionale samarbejde, som finansieres af Den Europæiske Fond for Regional Udvikling (EFRU).

Udvidelsen af EU mod øst efter Østrigs, Finlands og Sveriges medlemskab vil ske over de kommende år, og vil ændre Unionen væsentligt gennem en fordobling af EU-territoriet i forhold til begyndelsen af 1990'erne. Dette åbner nye udfordringer for den territoriale samhørighed med udgangspunkt i betydningen af at formindske de regionale forskelle.

Unionen: Et meget centraliseret territorium

Historisk har økonomisk aktivitet, kapital og kvalificerede menneskelige ressourcer med få undtagelser været koncentreret i de mest centrale områder af Unionen. Regionerne i den syd-vestlige periferi af Unionen har i

nogen udstrækning konvergeret mod resten af EU, også med hensyn til uddannelsesniveau. Imidlertid er dette ikke tilstrækkeligt – og usandsynlig på mellemlangt sigt – til at underminere betydningen af den nuværende center-periferi model, som ser ud til at blive styrket med optagelsen af centraleuropæiske lande.

Nylige undersøgelser af integrationens effekt på den regionale balance i EU har understreget nødvendigheden af ledsagende politikker for at undgå en mulig fordybning af forskelle mellem stærke og svage områder². Denne konklusion bygger på erkendelsen af, at lokalisering i økonomisk forstand er karakteriseret af vigtige, udefrakommende påvirkninger, nogle positive, nogle negative. Der er ingen grund til at tro, at markeds kræfterne alene vil finde den rette balance mellem positive og negative påvirkninger, som kan føre til en balanceret økonomisk udvikling inden for EU som helhed. Mens koncentrationen af økonomisk aktivitet i de stærkere regioner kan føre til større effektivitet i produktionen i EU på kort sigt, kan dette blive på bekostning af Unionens konkurrenceevne på langt sigt, såfremt koncentrationen ødelægger produktionspotentialet i svagere regioner og begrænser deres kapacitet til at udnytte deres komparative fordele. Endvidere er koncentrationen af såvel virksomheder som befolkning i bestemte regioner i konflikt med målsætningen om en bæredygtig udvikling, ikke kun på grund af den mulige overbefolkning og trængsel det forårsager i disse regioner, men også som følge af nedslidning og tilvandring fra andre områder.

Der er klare tegn på, at selvom der i fremtiden kan tænkes tre forskellige resultater af EU integrationen – øget koncentration af økonomisk aktivitet, større spredning eller kun små forandringer i det eksisterende mønster – har det territoriale mønster været stort set uændret over de sidste 20-30 år. I overensstemmelse hermed forbliver den økonomiske aktivitet inden for Unionen koncentreret til et forholdsvis lille og

centralt beliggende område, som nævnt ovenfor. Der er ingen tegn på, at øgede omkostninger i de stærkere regioner, som følge af større trængsel og højere lønninger, af sig selv vil korrigere denne ubalance.

For at give praktisk indhold til begrebet center-periferi er der udviklet et index over tilgængelighed, som for hver region opgør det nødvendige tidsforbrug for at nå andre regioner vægtet efter deres økonomiske betydning. Det skal understreges, at dette index bygger på en del skøn, og at det viser den øjeblikkelige position snarere end den fremtidige. Der henvises i den forbindelse til den igangværende infrastrukturudbygning i perifere regioner, og måske mere vigtigt, til de implikationer, som udviklingen af informationssamfundet kan få for opfattelsen af tilgængelighed. På trods heraf er resultaterne instruktive. Regioner kan på baggrund af dette index inddeles i tre grupper (se kort A.4):

- Centrale regioner, som har et index for tilgængelighed på mere end 50% over gennemsnittet for EU plus de 12 ansøgerlande, og som er beliggende i trekanten North Yorkshire (Storbritannien), Franche-Comté (Frankrig) og Hamburg (Tyskland).
- Perifere regioner, for hvem index er under 40% af gennemsnittet, som er beliggende i det nordlige Europa (Sverige og Finland), i nord-vest (det nordlige Skotland og Irland), i syd (Portugal, Spanien, øerne i Middelhavet, den sydlige del af Italien og i Grækenland), og i den østlige del af ansøgerlandene. Selvom de ultra-perifere regioner³ ikke er medtaget i undersøgelsen, er deres tilgængelighed endnu ringere, og de har derudover en række strukturelle handicaps (som omtalt i Traktatens Artikel 299§2),
- Regioner beliggende mellem center og periferi med et index på mellem 40% og 150% af gennemsnittet.

Der tegner sig et billede af en meget stærk koncentration af aktiviteter i de centrale regioner, som kun beslaglægger 14% af territoriet, rummer en tredjedel af befolkningen og står for næsten halvdelen (47%) af BNP. Befolkningstætheden i disse regioner er 3.7 gange højere end i de perifere regioner. I samtlige 88 centralt beliggende regioner (på NUTS 2 niveau), bortset fra 11, var BNP pr. indbygger i 1998 over EU-gennemsnittet, mens alle 111 perifere regioner med undtagelse af 23 havde et niveau under gennemsnittet. Det gennemsnitlige BNP pr. indbygger i de centrale regioner var dobbelt så højt som i de perifere, og produktiviteten er 2.4 gange højere. I 1997 beløb udgifterne til forskning og udvikling sig til 2,1% af BNP i de centrale regioner i forhold til 0,9% i de perifere. I 6 ud af 7 ultra-perifere regioner var BNP pr. indbygger kun omkring halvdelen af EU-gennemsnittet.

Spørgsmålet om FTU er specielt relevant. Strukturen på virksomhedernes produktionsomkostninger har ændret sig betydeligt i de seneste år, idet de faste omkostninger til forskning og udvikling er i stigning, mens omkostninger til transport er faldende. FTU og andre strategiske aktiviteter med høj værditilvækst har tendens til at blive koncentreret i de centrale regioner, hvor know-how og specialiseret infrastruktur er lokaliseret. Dette er væsentlig faktor bag den tiltagende polarisering inden for EU og for koncentrationen af aktiviteter med lav værditilvækst i perifere områder.

Transportsystemet er også mere udviklet i de centrale regioner. Tætheden af motorveje er her fire gange højere end i periferien, samtidig med, at der er 40% flere jernbaneforbindelser og den dobbelte længde af to-sporede jernbanelinier. Der er tegn på, at det relative forhold er under forandring, specielt i de områder i periferien, hvor vejsystemet er mest udviklet og under fortsat udbygning. Disse områder er på vej til at blive vigtige "adgangspunkter" på Europakortet, som f.eks. Lissabon, Andalusien i Spanien og Attika-halvøen i Grækenland.

Tabel 3 BNP pr. indbygger i regioner grupperet efter perifer beliggenhed, EU27, 1998

	Befolkning (% af totalen i hver gruppe)		Antallet af regioner (% af totalen i hver gruppe)		
	BNP pr. indb. (PPS) over gennemsnittet	BNP pr. indb. (PPS) under gennemsnittet	BNP pr. indb. (PPS) over gennemsnittet	BNP pr. indb. (PPS) under gennemsnittet	Total
Centrale regioner	88,8	11,2	77	11	88
Mellem-regioner	70,3	29,7	35	24	59
Perifere regioner	18,1	81,9	23	88	111

Kilder: Eurostat, DG REGIO

Det sektorielle mønster i beskæftigelsen er også meget forskelligt i de centrale regioner i forhold til de perifere. Selvom andelen af beskæftigelsen i industrien stort set er den samme (omkring 30% af den samlede), er andelen af beskæftigelsen i landbruget i de perifere regioner syv gange større end i de centrale områder, mens beskæftigelsen i servicesektoren i periferien er 53% af den samlede i forhold til 69% i centeret. Dette afspejler naturligvis den underliggende konkurrencedygtighed, hvilket er med til at forklare, hvorfor beskæftigelsesfrekvensen i perifere regioner er under 59%, mens den for de centrale er lige over 67% (se tabel 3 og tabel 6).

Denne koncentration af økonomisk aktivitet og befolkning i et begrænset område af Unionen har uheldige effekter ikke kun for de perifere regioner, men også for de centrale, hvor det fører til trafikpropper og en stærk belastning af miljøet. Hvor trafikale flaskehalse i perifere områder er et resultat af infrastrukturens lave standard, dannes de i de centrale regioner som et resultat af kapacitetsproblemer og alt for store trafikmængder (se kort A.5 og kort A.6).

En konsekvens af denne trængsel og af koncentrationen af økonomisk aktivitet er, at giftige emissioner i de centrale områder er 2.3 gange større end i de perifere⁴ (se kort A.7).

Efter udvidelsen med de 12 ansøgerlande vil Unionen omfatte mange flere områder, hvor udviklingsniveauet er et godt stykke under gennemsnittet. En ny østlig, kontinental periferi vil blive tilføjet til den eksisterende sydlige og maritime. Resultatet vil blive, at den økonomiske aktivitet vil være endnu mere koncentreret regionalt set end i USA, hvor aktiviteterne er mere ligeligt fordelt på trods af, at landet er dobbelt så stort som et udvidet EU og har en væsentligt mindre befolkning (270 millioner indbyggere, 44% mindre end et udvidet EU).

Der eksisterer i USA fire fysisk adskilte områder af global betydning i økonomisk sammenhæng, hver med over 15 millioner mennesker og et BNP pr. indbygger over USA-gennemsnittet i alle de inkluderede, individuelle stater. Disse fire områder udgør

tilsammen 28% af USA's territorium, 49% af befolkningen og 54% af det nationale BNP. I overensstemmelse hermed er koncentrationen i USA på et betydeligt lavere niveau end i EU, idet den geografiske situation klart medvirker hertil (se tabel 4, graf A.5 og A.6 samt kort A.8):

Storbyer og byområder

Vækstcentre til fremme af en polycentrisk udvikling

Forbindelserne mellem byerne og deres centre, og mellem disse og landområderne, er en væsentlig faktor i den økonomiske udvikling. I Unionen er det de centrale områder, som har det højeste niveau af infrastruktur og det mest udviklede bysystem (se kort A.9).

I studierne i forbindelse med ESDP blev regionerne inddelt i 6 kategorier: Regioner domineret af et storbyområde, tætbefolkede byregioner med en polycentrisk eller spredt lokaliseret økonomisk udvikling, regioner med en høj befolkningstæthed i byregionerne (inklusive landområder) og med polycentrisk udvikling, landområder under indflydelse af et storbyområde, landområder med små og mellemstore byer, og afsidesliggende landområder.

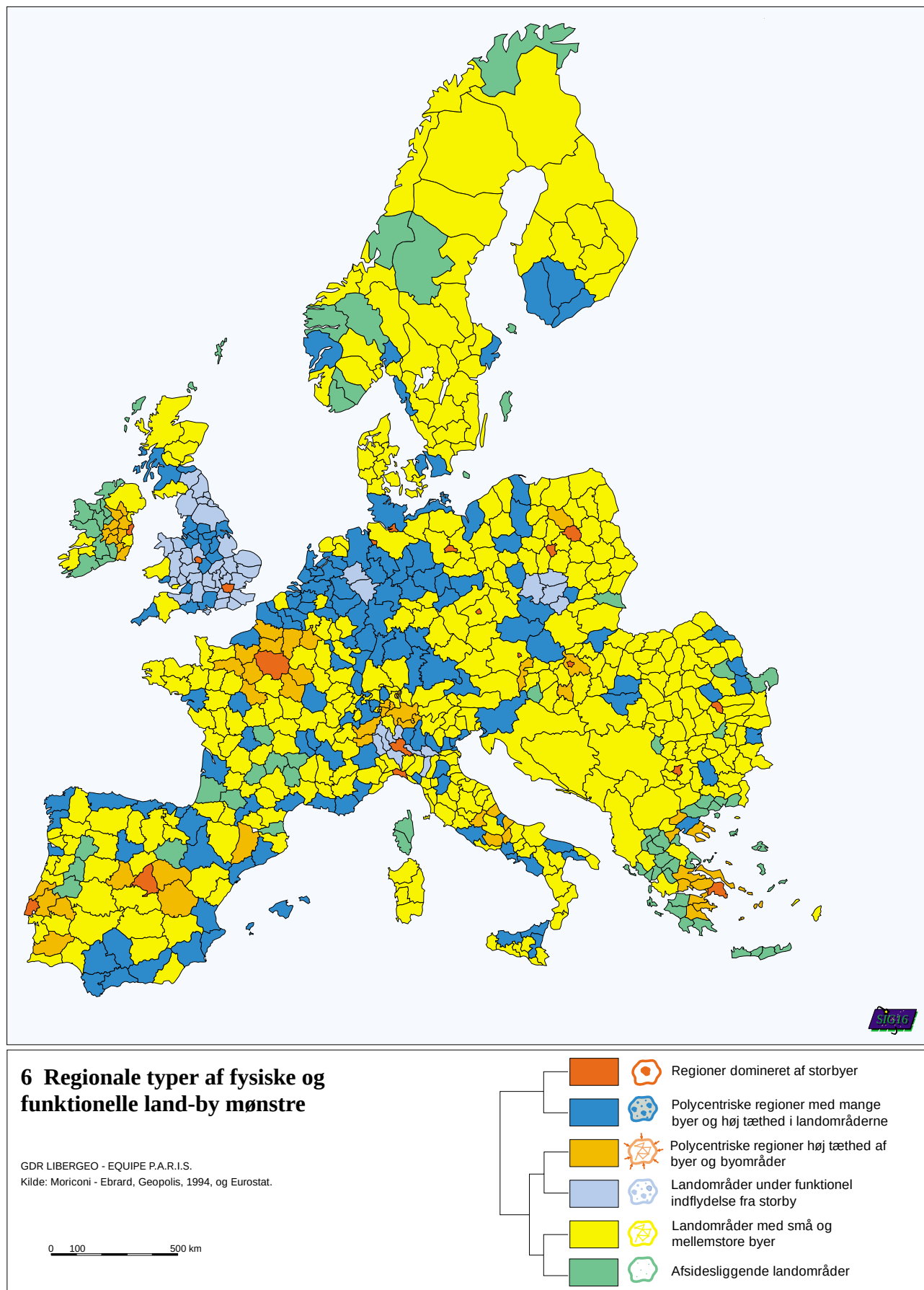
Polycentrisk udvikling kan forekomme på to geografiske niveauer:

- på EU niveau, hvor udviklingen spredes over Unionens territorium i et antal dynamiske vækstcentre, som et modstykke til tendensen til at økonomisk aktivitet koncentrerer i de centrale regioner og de øvrige bliver perifere,
- på regionalt niveau, hvor udviklingen fordeles på et antal byer, ofte knyttet indbyrdes sammen, i stedet for i én dominerende by. I Europa er de typiske eksempler Randstadt i Holland og Ruhr-området i Tyskland, hvilket er helt anderledes end for Paris-regionen i Frankrig eller for syd-øst England, hvor udviklingen er stærkt fokuseret på henholdsvis Paris og London.

I de centrale regioner inden for Unionen passer mønstret meget godt til en polycentrisk udviklingsmodel, mens landområder med små og mellemstore byer er meget vigtigere i de perifere regioner (udgør 47% af befolkningen her). I de sidstnævnte områder kunne en udvikling af mere dynamiske byer danne basis for en mere

Tabel 4 Økonomiske centre inden for EU og USA

	% areal	% befolkning	% BNP
Centrale regioner inden for EU	13,8	33,0	47,2
Udviklingszoner i USA	28,1	48,8	53,5

balanceret fordeling af den økonomiske aktivitet inden for hele Unionen (se kort 6).

Over 44% af EU's befolkning bor i byer med mere end 50.000 indbyggere, mens kun 22 byer har mere end 1 million⁵.

De rigeste regioner inden for Unionen er stort set alle udpræget bymæssige (se Box) – 54 ud af 63 NUTS 3 regioner⁶ har et BNP pr. indbygger, som er over 50% større end EU-gennemsnittet.

Byområder: Betydelige forskelle

Ledigheden i samtlige EU's byområder ligger i gennemsnit på 10,1% i 1999, hvilket er lidt over EU-gennemsnittet (9,2%). Langtids- og ungdomsarbejdsløsheden var også højere end i resten af Unionen, selvom procenten varierer betydeligt mellem medlemsstater, og synes at være mere påvirket af nationale faktorer end af faktorer, som direkte kan henføres til EU's byer (se tabellerne A.8 til A.10).

Mange europæiske byer har alvorlige problemer med fattigdom og social udstødelse i bestemte bydele. Ifølge "The Urban Audit" kan arbejdsløshedsprocenterne variere betydeligt mellem bydele. I byer som Hamburg, Toulouse, Napoli, Genua, Glasgow eller Edinburgh kan de værst ramte bydele have en arbejdsløshed på op til 10 gange højere end de mindst berørte. Det samme er tilfældet for graden af afhængighed af offentlig hjælp.

Landområder

Over to ud af tre mennesker i det sydlige Europa og i Irland bor i landområder, mens tallet er under 1 ud af 8 i Belgien, Storbritannien, Tyskland og Italien (se graf A.7).

Bortset fra Portugal er landbefolkningen stigende i alle medlemsstater, dog i forskelligt tempo (se graf A.8 og tabel A.11):

- i Belgien, Tyskland, Grækenland og Spanien er væksten et godt stykke over det nationale gennemsnit,
- i Italien, Storbritannien og Østrig svarer vækstraten til andre områders,

Datakilder

De to anvendte kilder i analyserne er "EU Labour Force Survey" (LFS) og "The Urban Audit".

LFS gør det muligt at nedbryde data til tre områdetyper efter befolkningstæthed:

- Byområder: Tætbefolkede, dannet af fysisk sammenhængende lokale enheder hver med en tæthed på over 500 indbyggere pr. km² og med et samlet folketal på mindst 50.000.
- Mellem-områder, bestående af knapt så tætbefolkede fysisk sammenhængende lokale enheder, hver med en tæthed på over 100 indbyggere pr. km² og med en total befolkning på mindst 50.000, eller af enheder, som er naboer til et tætbefolket område,
- Landområder, bestående af tyndtbefolkede lokale enheder lokaliseret udenfor byområder eller mellem-områder. Det skal bemærkes, at lokale enheder med en lav befolkningstæthed, men fuldkommen omkranset af et byområde eller af mellem-områder er indregnet heri, mens lokale enheder lokaliseret mellem et byområde og et mellem-område er indregnet i sidstnævnte.

"The Urban Audit" blev gennemført mellem 1998 og 2000 med det formål at måle livskvaliteten i Unionens byer. Pilotfasen, som er grundlaget for data citeret i teksten, omfattede et lille udsnit af 58 storbyer, så resultaterne må fortolkes med en vis forsigtighed.

- i Danmark, Frankrig, Irland, Finland og Sverige er væksten lavere end for andre områder, og i Portugal er landbefolkningen faldende.

I perioden 1995 til 1999 var beskæftigelsestilvæksten i landområderne inden for Unionen højere (1,0% pr. år) end den samlede tilvækst (0,8% pr. år). En regions landlige karakter er således ikke en hindring for jobskabelse. Tværtimod kan et attraktivt natur- og kulturmiljø med mindre trængsel være en vigtig faktor til fremme af virksomheders investeringer.

På sektorniveau har landområderne lidt store jobtab inden for landbruget. Til gengæld har de oplevet en tilgang af jobs i industrisektoren – med undtagelse af Tyskland og Østrig – og fremfor alt i servicesektoren, hvilket har mer end opvejet det førstnævnte tab.

De økonomiske og sociale kendetegn varierer betydeligt såvel inden for Unionen som inden for de individuelle medlemsstater. Tre slags områder kan udskilles i

forhold til deres sammenhæng med resten af den nationale og den internationale økonomi, samt deres afstand til overordnede aktivitetscentre:

- Landområder, som er integrerede i den overordnede økonomi, og som er karakteriserede af økonomisk og befolkningsmæssig vækst. Disse er ofte beliggende tæt ved større byer og har generelt set en indkomst pr. indbygger over gennemsnittet. Jobbene findes fortrinsvist inden for industri og service, og ikke inden for landbrug. I nogle tilfælde er disse områder ved at udvikle sig til rene boligområder for mennesker, som arbejder andre steder, hvilket er en trussel mod deres traditionelle miljø samt deres sociale og kulturelle arv. Andre landområder udvikler sig imidlertid helt på egen hånd.
- Landområder "midt imellem", som ofte er beliggende i nogen afstand fra store bysamfund, men med gode forbindelser til disse og et fornuftigt infrastrukturniveau. I mange af disse områder fortsætter landbruget med at spille en væsentlig rolle, selvom de oplever en tiltagende økonomisk mangfoldighed og en stigende aktivitet f.eks. inden for fødevareforædling og i serviceerhverv. I en række medlemsstater er storlandbrug lokaliseret i disse områder.
- Afsidesliggende landområder, som normalt er tyndtbefolkede og i mange tilfælde lokaliseret i perifere dele af Unionen, langt fra større byer. Deres relative isolation hænger ofte sammen med deres topografi, som f.eks. bjergrige områder, og de har normalt en spredt og aldrende befolkning, ringe infrastruktur, utilstrækkeligt med servicefunktioner, lav indkomst pr. indbygger, en relativt uddannet arbejdsstyrke, svage sammenhænge med resten af økonomien, og en høj ledighed inden for landbruget.

Grænseregioner

Grænseregionerne⁷ dækker næsten 40% af EU's territorium og huser 25% af befolkningen. De er endnu mere betydningsfulde i ansøgerlandene, hvor de omfatter 66% af territoriet og 58% af befolkningen. Udvidelsen vil derfor føre til en væsentlig vækst i deres udbredelse inden for Unionen.

I økonomisk sammenhæng kan grænseregionerne langs EU's indre grænser generelt ikke siges at have flere vanskeligheder end andre regioner, hvilket delvist skyldes graden af integration i Unionen og succesen med fællesskabsinitiativet INTERREG. I særdeleshed

svarer deres niveau i BNP pr. indbygger (15% over gennemsnittet inden for et udvidet EU med 27 lande) til niveauet for ikke-grænseregioner (17% over gennemsnittet for et udvidet EU – se kort A.10 og tabel A.12).

Regioner med eksterne grænser er imidlertid i en mere vanskelig situation, idet dem med grænser til ansøgerlandene dog er klare undtagelser. Mens regionerne med grænser til tredjelande har et BNP-niveau på 5% under det (udvidede) EU-gennemsnit, har regionerne på grænsen til ansøgerlandene et niveau på 15% over det ny gennemsnit for 27 EU-lande. Ikke desto mindre kan nogle af disse regioner opleve midlertidige vanskeligheder efter udvidelsen.

Der er meget større forskelle mellem regionerne inden for EU, som grænser til ansøgerlande, og naboregionerne inden for disse lande. I de sidstnævnte er BNP pr. indbygger kun 53% af det (udvidede) EU-gennemsnit, hvilket er betydeligt mindre end halvdelen af niveauet for regionerne inden for det nuværende EU på den anden side af grænsen. Ikke desto mindre er disse regioner bedre stillet end ansøgerlandenes regioner beliggende ved de østlige grænser, hvor BNP pr. indbygger i gennemsnit er på kun 37% af gennemsnittet inden for et udvidet EU.

Områder med specielle geografiske særpræg

Bjergområder, kystområder samt maritime regioner, øer og øhaver udgør en vigtig del af Unionen, og er meget signifikante i nogle medlemsstater. De fleste af de ultra-perifere regioner er øer. Disse danner imidlertid ikke et entydigt geomorfologisk område som sådan. De er derfor behandlet som en gruppe af 7 regioner, som er nævnt i Traktaten og anerkendt for at have en række iboende ulemper som følge af deres tilgængelighedsproblemer affødt af den fjerne beliggenhed fra andre områder af Unionen.

Mens udpegningen af regioner berettiget til støtte fra Strukturfondene er sket ud fra administrative og socioøkonomiske kriterier, er de geomorfologiske områder bestemt af deres fysiske særpræg. De er ikke altid lette at identificere, og ofte er der ingen bredt accepteret definition (by, land o.s.v.). Derudover er de pågældende særpræg ikke altid ensbetydende med strukturelle problemer.

De tre vigtigste geomorfologiske områdetyper er behandlet nærmere i det følgende.

Bjergområder

Bjergrige områder udgør geografiske barrierer. Igenem tiderne er aktiviteter blevet koncentreret i dalene, som danner naturlige passager, men i dag er mange af dem blevet trafikale flaskehalse, og den stigende trafik af varer og personer udgør en øget risiko for sikkerhed og miljø. Områder som Alperne, Pyrenæerne, Dolomitterne, de græske bjerge, det skotske højland og de svenske fjældområder dækker omkring 39% af EU's territorium. I mange af disse områder er den økonomiske aktivitet fortrinsvis inden for landbrug – på den jord, som kan anvendes – turisme og andre serviceerhverv. Andre bjergområder har kun en yderst begrænset økonomisk aktivitet. Mens nogle bjergområder er økonomisk levedygtige og integreret i resten af EU's økonomi, har de fleste bjergområder problemer. Det kan ses af, at mere end 95% af dem (målt som arealstørrelse) er støtteberettigede under Mål 1 eller 2 af Strukturfondene (se kort 7 og tabellerne A.13 og A.14).

Kystområder og maritime områder

Kystområder er defineret som den stribe af land, der ligger langs EU's kyster, og som kan variere i bredde afhængigt af geografiske særpræg og administrative grænser. De omfatter mange storbyer (London, Stockholm, København, Helsinki, Den Haag, Dublin, Lissabon, Barcelona, Marseilles, Rom, Napoli og Athen) og dækker en betydelig del af EU's territorium. Mange områder er tætbefolkede og har et højt turismeniveau, hvilket både skaber en betydelig indkomst og et væsentligt pres på miljøet, og hvor afvejningen mellem de forskellige interesser er en alvorlig udfordring. Andre kystområder er imidlertid stort set ubeboede. Væksten i den skibstrafikken udgør en stigende risiko for sikkerheden, miljøet og beskyttelsen af kystlinien (se tabel A.15).

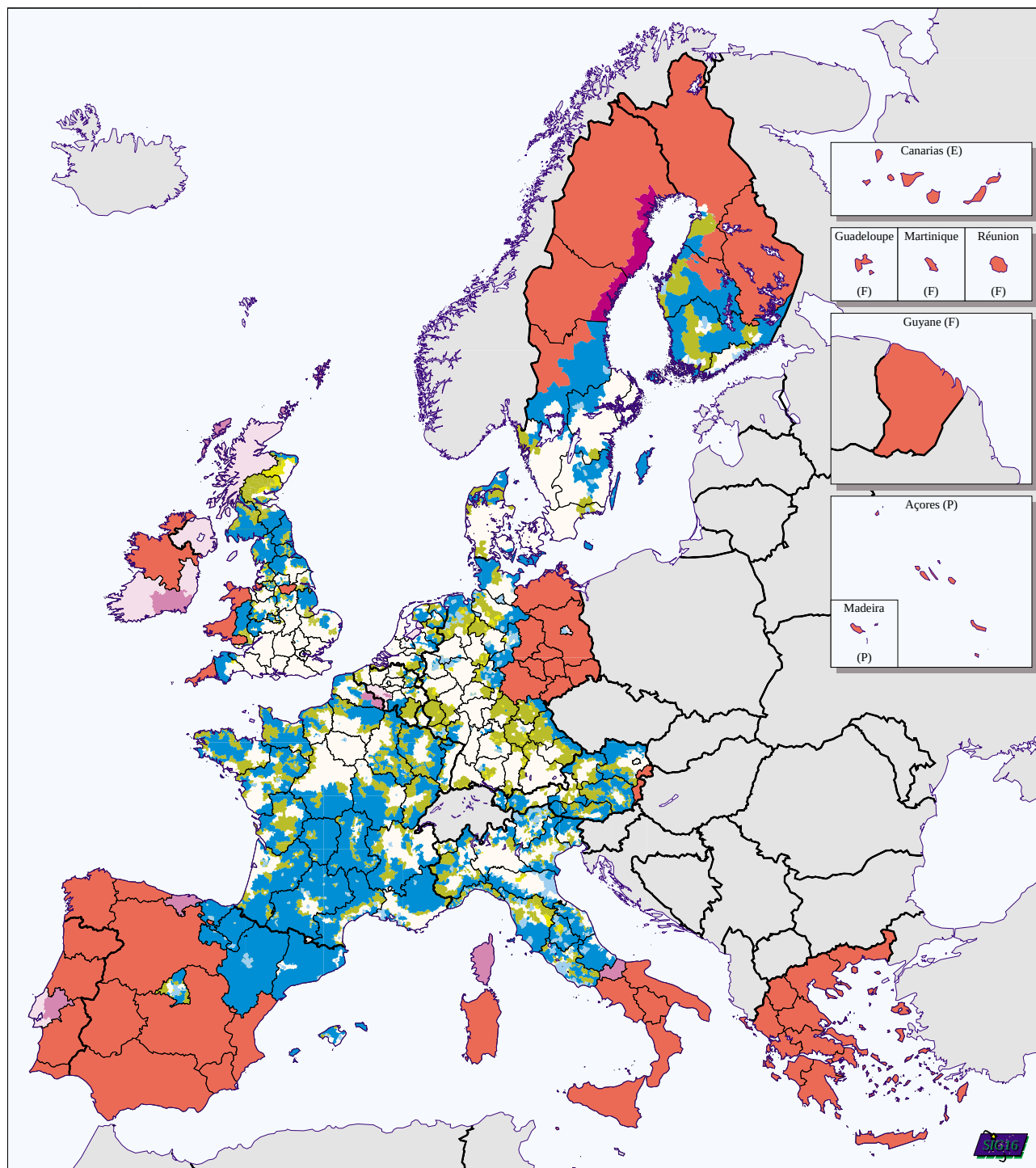
Øer

Øerne er specielt betydningsfulde for de fire sydlige medlemsstater, hvoraf tre er samhørighedslande. Derudover findes der et stort antal øer i Frankrig, Storbritannien og de tre nordiske lande, hvoraf mange er berettigede til Strukturfondsstøtte (se tabellerne A.16 og A.17).

Næsten 95% af befolkningen i EU's ø-regioner er berettigede til støtte under Mål 1 eller 2. For de små øer er tilgængeligheden det største problem, der gør det vanskeligt at opretholde konkurrencedygtige økonomiske aktiviteter, og at fastholde den unge del af arbejdsstyrken med et højt uddannelsesniveau. Tilgængeligheden er et endnu større problem for ultra-perifere regioner. De største øer er meget bedre integrerede med resten af EU's økonomi, selvom mange i øjeblikket er afhængig af strukturfondsstøtte for at kunne komme på niveau med andre dele af Unionen.

Ovenstående områder indeholder markante forskelle med hensyn til deres økonomiske og sociale karakteristika. Regionale politikker til fremme af deres udvikling bør fortsat målrettes mod at styrke forbindelserne mellem forskellige områder snarere end at tage form af isolerede foranstaltninger rettet specifikt mod individuelle områdetyper. Under alle omstændigheder bør disse politikker indeholde samarbejdsprogrammer mellem ensartede typer af områder, som er målrettet til deres specielle geografiske særpræg, og som kan resultere i ekstra fordele.

- 1 Parallelt med udviklingen af ESDP blev et forskningsprogram "Study programme" igangsat af Kommission i december 1998, hvilket skete i tæt samarbejde med de 15 medlemsstater. Resultatet af dette program var en begyndende fælles basis for territoriale analyser, et forskningsområde, som hidtil stort set havde været forsømt på Unions niveau. Denne del af rapporten anvender resultaterne fra gennemførte studier, samt fra ESDP-processen over de sidste 10 år.
- 2 Se specielt, "Integration and the regions of Europe: how the right policies can prevent polarisation", Braunerhjelm et al.
- 3 De Kanariske Øer, Guadeloupe, Martinique, Guyana, Réunion, Azorerne and Madeira.
- 4 Kilde: ESDP Study Programme
- 5 Tilnærmede tal – Kilde: EUROSTAT-GISCO
- 6 BNP pr. indbygger på NUTS-3 niveau er ikke altid et pålideligt mål for indkomst som følge af pendling.
- 7 NUTS 3 regionerne i de 27 lande, som er støtteberettigede under INTERREG III-A eller PHARE-CBC programmet.

7 Strukturfondene 2000-2006: Støtteberettigede områder under Mål 1 og 2

Mål 1

- Mål 1
- Overgangsstøtte (til 31/12/2005)
- Overgangsstøtte (til 31/12/2006)
- Specielt program

Mål 2

- Mål 2
- Mål 2 (delvis)
- Overgangsstøtte (til 31/12/2005)
- Overgangsstøtte (til 31/12/2005) (delvis)

Regionale grænser

— NUTS 2 grænser

0 100 500 km

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

I.4 Bestemmende faktorer for en reel konvergens

Produktivitet, konkurrencedygtighed og økonomisk ydeevne

Konkurrencedygtighed bliver ofte betragtet som den vigtigste indikator på en politiks succes eller fiasko. Ordet henfører bogstaveligt talt til producenter, som konkurrerer med hinanden på det samme marked. Der findes imidlertid et beslægtet begreb for regioner og landes økonomiske ydeevne, som også benævnes "konkurrenceevne."

Selvom der findes konkurrencedygtige og ikke-konkurrencedygtige virksomheder i enhver region, er der fælles betingelser, som påvirker samtlige de i regionen lokaliserede virksomheders konkurrencedygtighed. Disse rammebetingelser omfatter den fysiske og sociale infrastruktur, arbejdsstyrkens kvalifikationer, de institutionelle rammer og en kultur, som bidrager (eller det modsatte) til innovation og effektive offentlige institutioner (specielt en lederkapacitet på regionalt niveau). Endvidere er det sådan, at succes avler succes. Forekomsten af stærkt konkurrencedygtige virksomheder i en region har tendens til at stimulere andre virksomheder og opmuntre til yderligere investeringer.

Over de seneste år er en standarddefinition på regional og national konkurrenceevne begyndt at udvikle sig, som knytter sig til opnåelsen af "høje og stigende levestandarder og høj beskæftigelsesfrekvenser på et bæredygtigt grundlag."¹ Selvom de traditionelle mål for konkurrenceevne normalt fokuserer på BNP pr. indbygger, er der andre vigtige faktorer, som påvirker den økonomiske ydeevne. Det Europæiske Råd i Lissabon understregede den afgørende sammenhæng mellem Europas økonomiske styrke og dets sociale model. En effektiv og målrettet social beskyttelse hjælper økonomier til at tilpasse sig forandringer. En fremme af social samhørighed kan hjælpe med til at reducere en underudnyttelse af

menneskelige ressourcer. Det er også vigtigt at være opmærksom på andre faktoreres bidrag, såsom kvaliteten af den omgivende natur, af sundhedsvæsenet, af den sociale service o.s.v. Indikatorer af denne type hjælper til en øge forståelsen af økonomisk udvikling, idet en yderligere indsats dog er nødvendig for at udvikle bedre instrumenter til at måle fremskridt inden for disse felter.

I praksis kan BNP pr. indbygger opdeles på to hovedkomponenter: Beskæftigelsesfrekvensen eller andelen af den arbejdsdygtige befolkning i arbejde, og produktiviteten eller BNP pr. beskæftiget. Siden et højt niveau for den ene ikke nødvendigvis indebærer et højt niveau for den anden, betragtes de nedenfor hver for sig, både samlet og sektorst, før investeringer og andre afgørende faktorer bag produktivitet behandles.

Trends i regionaløkonomisk ydeevne

For EU som helhed er den økonomiske ydeevne i løbet af de seneste 25 år blevet stærkere i relation til produktivitet og ofte svagere i relation til beskæftigelse. Dette har ofte ledt til bekymringer om "en vækst uden jobskabelse", selvom beskæftigelsen altid i praksis er vokset, når væksten i BNP har været mere end 2% om året eller der omkring. Problemet har været at fastholde denne vækstrate over længere tid. For tiåret 1989 til 1999 var den årlige vækst eksempelvis 1,9%, men fordi BNP pr. beskæftiget steg 1,4%, øgedes beskæftigelsen kun med 0,5% om året. I det lange sigt er opnåelse af vækst i beskæftigelsen og en høj vækst i produktiviteten ikke nødvendigvis i konflikt. I den udstrækning, at en vækst i produktiviteten øger konkurrencedygtigheden, og dermed muliggør en højere vækst i BNP, er de komplementære. Udfordringen for tilbagestående regioner er derfor at udvikle et mix af politikker, som kan få produktiviteten til at stige uden at påvirke beskæftigelsen negativt.

Mens beskæftigelsesniveauerne i de fleste tilbagestående regioner, men ikke i alle, er mindre end i det øvrige EU, er produktiviteten for dem alle under gennemsnittet. Der kan sondres mellem to grupper af regioner:

- Regioner med beskæftigelsesfrekvenser svarende til eller i nogle få tilfælde over EU-gennemsnittet, som har behov for at forbedre produktiviteten målt som BNP pr. beskæftiget. Disse regioner er overvejende lokaliseret i Portugal, Grækenland og det østlige Tyskland, hvor produktiviteten i førstnævnte tilfælde kun er omkring 40% af EU's gennemsnit, mens den er omkring 60% af gennemsnittet for de to sidstnævnte lande.
- Regioner, som er bagud både i forhold til produktivitet og beskæftigelse. Denne gruppe omfatter de fleste regioner i Spanien og det sydlige Italien, hvor beskæftigelsesfrekvenser kan være så lave som 40% i forhold til et EU gennemsnit på over 60%. I disse tilfælde er en lav beskæftigelse helt undtagelsesvist en vigtigere årsag til et lavt BNP pr. indbygger en lav produktivitet.

Sektorvise analyser:

Lav produktivitet i landbruget

Den økonomiske aktivitetens opdeling på sektorer viser et interessant mønster, når der opdeles på sektorer som landbrug, industri (overvejende håndværk), distribution, transport og hotelvirksomhed (inkl. catering), virksomheds- og finansiell service, samt ikke-markedsmæssig og anden service (først og fremmest sundhed, uddannelse og offentlig administration) (se tabel A.18 og kort 8). Produktiviteten er højest inden for virksomheds- og finansiell service, hvor bruttoværditilvæksten pr. beskæftiget inden for EU er over det dobbelte af gennemsnittet for økonomien som helhed². Den er en anelse over gennemsnittet inden for industrien, og lige under inden for distribution, transport og hotelvirksomhed samt for ikke-markedsmæssig og anden service.³ I landbruget er produktiviteten kun cirka halvdelen af gennemsnittet for samtlige sektorer.

Ringe ydeevne hænger ofte sammen med koncentration i mindre produktive sektorer

I alle tre samhörighedslande er de samlede beskæftigelsesfrekvenser lave, hvilket i høj grad hænger sammen med en lav beskæftigelse inden for virksomheds- og finansiell service, hvor produktiviteten er relativ høj (selvom dette skal fortolkes med forsigtighed som følge af høj værditilvækst i den beskyttede sektor for finansielle serviceydelser). På den anden side er andelen af beskæftigelsen ligesom produktiviteten inden for

distribution, transport og hotelvirksomhed samt ikke-markedsmæssig og anden service på niveau med EU-gennemsnittet. Beskæftigelsen er meget højere i landbruget end andre steder, samtidigt med at produktiviteten er meget lav.

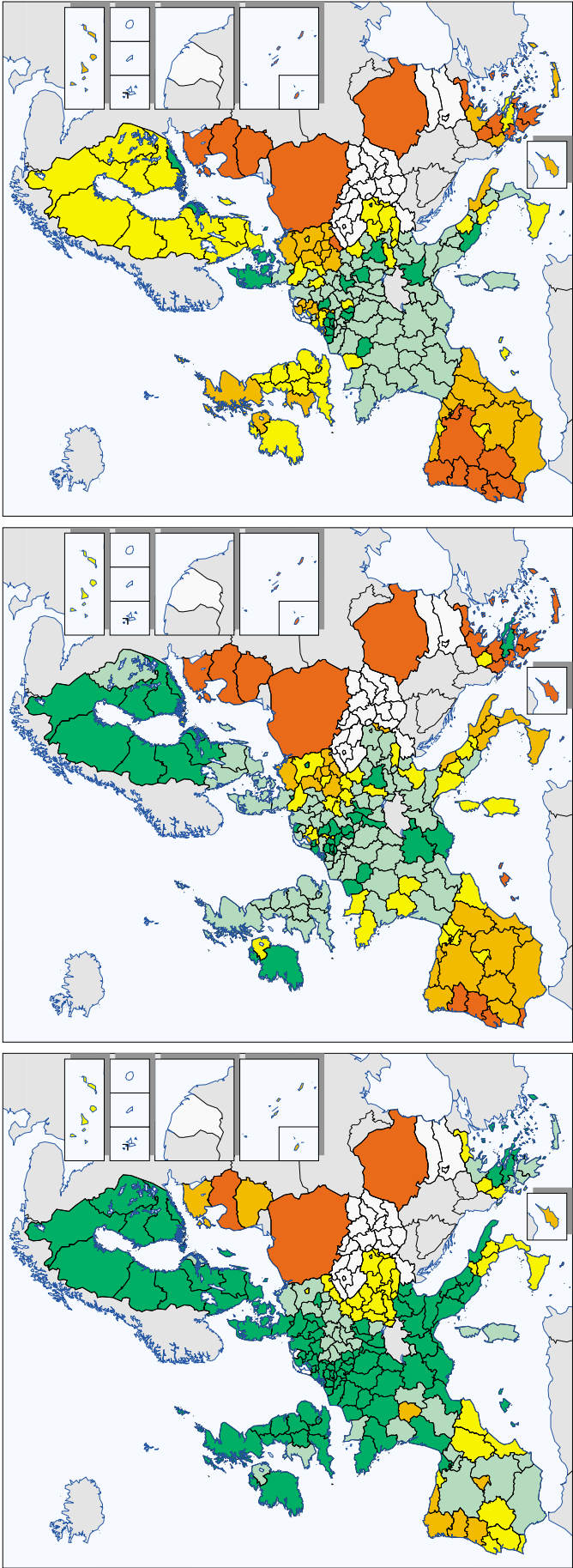
Dette mønster afspejles på det regionale niveau (se kort 9). Der viser sig tre grupper af regioner inden for et EU med 27 medlemsstater (selvom ikke alle passer helt præcist til denne klassifikation):

- Tilbagestående regioner med høj beskæftigelse inden for landbruget, ofte en beskæftigelse over gennemsnittet i industrien og en lav beskæftigelse inden for service. Disse regioner er især beliggende i de sydlige medlemsstater og i centraleuropæiske lande, bortset fra Tjekkiet, Slovakiet og Ungarn. Mens landbruget i EU står for under 5% af den samlede beskæftigelse, findes der regioner i Spanien og Portugal, hvor den er over 15%, samt regioner i Grækenland og de østlige områder af ansøgerlandene, hvor landbrugsbeskæftigelsen overstiger 20%.
- Regioner med høj beskæftigelse i industrien. Mange af disse er beliggende i en geografisk bue strækkende sig fra West Midlands i England over det østlige Frankrig og nordlige Spanien, videre gennem det sydlige Tyskland og det nordlige Italien til Tjekkiet, Slovakiet og Slovenien. Selvom mange af disse regioner er rige, er der også mange, der ikke er det, hvilket afspejler den betydelige variation i værditilvæksten inden for den håndværksprægede industri.
- Regioner med høj beskæftigelse inden for service. Dette er regioner, hvor beskæftigelsesandelen i servicesektoren er 70% eller mere. De fleste af regionerne er velstående og omfatter en række storbyer og hovedstæder i den nordlige del af EU. Samtidigt inkluderer denne gruppe også regioner i det sydlige Frankrig, Spanien og Italien, som har relativt lave niveauer for BNP pr. indbygger, og hvor beskæftigelsen er samlet omkring basale serviceydelser, bl.a. til støtte for turisterhvervet.

Den langsigtede trend mod service og den nødvendige omstrukturering i tilbagestående regioner

I mange år har det været tendensen inden for EU, at beskæftigelsen inden for landbrug og industri falder, og at den stiger inden for service – selvom antallet af beskæftigede i industrien har stabiliseret sig i de seneste år og

8 BNP pr. beskæftiget (Euro), 1998

Indeks, EU15 = 100

< 9
9 - 39
39 - 69
69 - 99
≥ 99
ingen oplysninger

Gennemsnit = 54,1
Standardafvigelse = 59,2
England: gennemsnit for NUTS 1 regioner
UK: NUTS1
IRL, PL, RO: NUTS0

Kilde: Eurostat

Indeks, EU15 = 100

< 57,5
57,5 - 76,5
76,5 - 95,5
95,5 - 114,5
≥ 114,5
ingen oplysninger

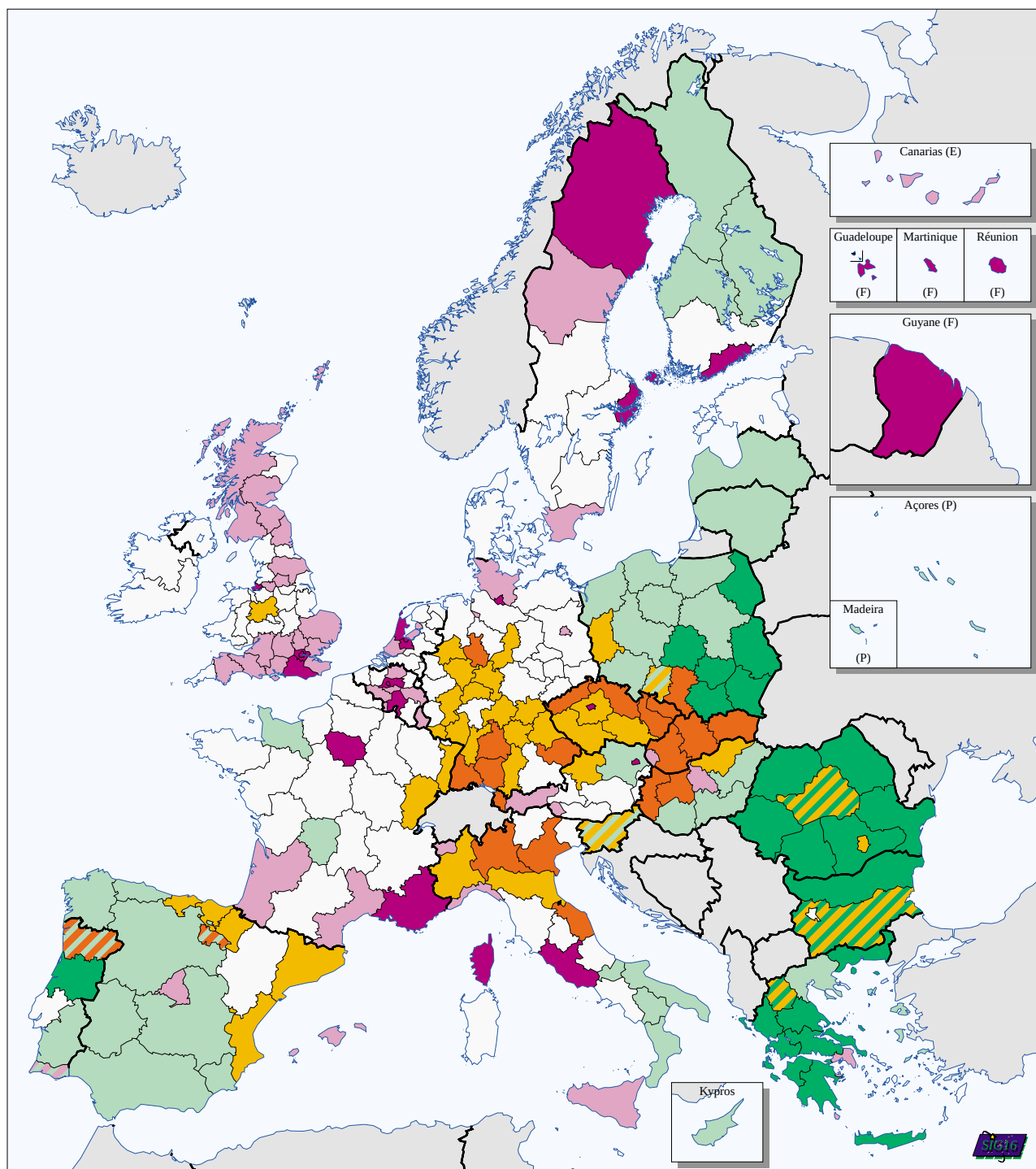
Gennemsnit = 86,0
Standardafvigelse = 38,1
England: gennemsnit for NUTS 1 regioner
UK: NUTS1
IRL, PL, RO: NUTS0

Indeks, EU15 = 100

< 68
68 - 84
84 - 100
100 - 116
≥ 116
ingen oplysninger

Gennemsnit = 91,9
Standardafvigelse = 31,1
England: gennemsnit for NUTS 1 regioner
UK: NUTS1
IRL, PL, RO: NUTS0

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

9 Regioner med den højeste beskæftigelse inden for landbrug, industri og service, 1999

- Landbrug (top 10%)
- Landbrug (top 25%)
- Industri (top 10%)
- Industri (top 25%)
- Service (top 10%)
- Service (top 25%)

Top 10% og 25% af den samlede befolkning
 EL, RO, SK: 1998
 BG, LT, LV: 1997
 D (Sachsen): NUTS1
 Kilde: Eurostat og INS

0 100 500 km

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

kun andelen er fortsat med at falde. Denne trend er imidlertid endnu ikke slået fuldt igennem i mange regioner, specielt i de tilbagestående. Beskæftigelsen inden for service fortsætter med at stige, selv i de mest velstående regioner. Mellem 1990 og 1999 øgedes beskæftigelsen i servicesektoren i EU med omkring 12 millioner, mens den for de øvrige dele af økonomien faldt med 9 millioner. Det meste af denne nedgang fandt sted under lavkonjunktoren i begyndelsen af 1990'erne. Siden opsvinget startede i 1994 er landbrugsbeskæftigelsen fortsat med at gå ned (med omkring 1.3 million), mens beskæftigelsen i industrien stort set har holdt sig uforandret. I de tilbagestående regioner må der i de kommende år forventes et fortsat og omfattende skift i beskæftigelsen væk fra landbruget, men ikke nødvendigvis tab af job inden for industrien. I nogle regioner kan beskæftigelsen inden for håndværk meget vel stige svarende til de seneste år, især hvor den stadig er under EU-gennemsnittet. På den anden side kan beskæftigelsen inden for håndværk i de centrale, industrialiserede regioner i mange tilfælde forventes at falde, i det mindste som andel af den samlede beskæftigelse, idet skiftet til aktiviteter med høj værditilvækst allerede er gennemført i mange af disse regioner, hvilket i øvrigt fremgår af nedenstående.

Omstruktureringen af beskæftigelsen i de kommende år må forventes at blive endnu mere omfattende i ansøgerlandene, hvor jobbene i mange regioner stadig overvejende findes inden for landbrug og/eller industri.

I den sammenhæng må det bemærkes, at skiftet i beskæftigelsen væk fra industrien, og i mindre grad fra landbruget (se kort over den sektorvise beskæftigelse og produktivitet) i de mere velstående regioner inden for EU ikke nødvendigvis har været ledsaget af et tilsvarende fald i andelen af værditilvæksten skabt i disse sektorer. Mange steder er produktiviteten steget væsentligt i industrien i takt med, at beskæftigelsen er blevet koncentreret på aktiviteter med høj værditilvækst. Dette viser potentialet for at opretholde en lille, men stærkt konkurrencedygtig håndværkspræget sektor som en vigtig del af den regionale økonomi.

Aktivitetsskift inden for sektorerne er lige så vigtigt som skift imellem dem

Et vigtigt aspekt af en tilbagestående økonomisk udvikling i de mindst rige regioner inden for EU er koncentrationen af aktiviteter i sektorer med lav værditilvækst (selvom det må understreges, at produktiviteten inden for samme sektor kan variere betydeligt mellem regioner inden for Unionen). Dette er udtryk for forskelle både i præstationsevnen inden for de samme aktiviteter og i graden af koncentration af aktiviteter inden for den

pågældende sektor med henholdsvis høj eller lav værditilvækst.

For eksempel har virksomheds- og finansiel service en relativt høj værditilvækst pr. beskæftiget i samhørighedslandene (som i nogle af ansøgerlandene). Dette afspejler tildels et højt renteniveau (som øger værditilvæksten inden for finansiel service) og en begrænset konkurrence, men måske i særdeleshed disse servicefunktioners underudviklede niveau i forhold til den potentielle efterspørgsel. Heroverfor har håndværkssektoren, som i de fleste lande har en overgennemsnitlig værditilvækst pr. beskæftiget, en relativ lav produktivitet i de tre samhørighedslande (som i de fleste ansøgerlande). Denne forskel er udtryk for, at håndværksproduktion med høj værditilvækst og et højt teknologindhold har tendens til at lokalisere sig i de mere velstående medlemsstater⁴.

I landbruget er værditilvæksten pr. beskæftiget i de mere velstående lande omkring 80-90% af EU-gennemsnittet for alle sektorer, men kun 40% heraf i Spanien, 25% i Grækenland og kun 13% i Portugal (og 16% i Østrig). (I ansøgerlandene er tallet endnu mindre.) Disse størrelser afspejler såvel behovet for en forandring i retning af aktiviteter med høj værditilvækst, som det langsigtede potentiale for en væsentlig produktivitetsudvikling i denne sektor.

Demografi og vandringer

Folketallet i EU er på vej til at falde ...

Ved indgangen til år 2000 havde EU 376 millioner indbyggere, hvilket er væsentligt mindre end Kina (1.2 milliarder) og Indien (1 milliard), men betydeligt mere end USA (272 millioner) og Japan (126 millioner). Antages udviklingen i fødsels- og dødshyppigheden samt i vandringerne at fortsætte, kan EU's folketal forventes at vokse meget langsomt mellem 2000 og 2005 (med kun 0,2% om året), for herefter næsten at gå i stå frem til 2022 (med under 0,1% om året), hvorefter det forudses at begynde at falde. I 2010 er folketallet således beregnet til at nå 385 millioner, og i 2025 til kun at være en smule højere (388 millioner). Fra 2008 vil folketallet stå over for en naturbetinget nedgang, som dog vil blive udskudt i nogle få år som følge af en nettotilvandring.

Imidlertid varierer trends i folketallet markant mellem de forskellige dele af Unionen. Mens befolkningen stadig vokser, omend langsomt, i de fleste regioner, er folketallet allerede faldende i nogle regioner, fortrinsvis i Spanien, Italien, Tyskland og de nordiske lande (se kort A.11).

Mellem 2000 og 2010 forudses flere regioner i Tyskland og Italien at få et faldende folketal samtidigt med nogle regioner i Frankrig, Storbritannien og Østrig. På den anden side forventes befolkningen at fortsætte med at stige på et relativt højt niveau i en række regioner i det sydlige Spanien, det sydlige Frankrig og i Grækenland samt i dele af Tyskland, Holland og Storbritannien.

I år 2025 vil formentlig næsten 90 af de ca. 200 regioner, som er fastlagt på NUTS 2 niveau, og som rummer halvdelen af samtlige mennesker bosat inden for EU, opleve et fald i befolkningen, herunder alle de italienske Nuts 2-regioner samt enkeltstående regioner i praktisk alle de øvrige medlemsstater.

... som det også er i ansøgerlandene

Den demografiske udvikling er endnu mere ugunstig i ansøgerlandene. Mens folketallet voksede på et relativt højt niveau i 1970'erne og 1980'erne i de fleste af de 12 lande som følge af høje fødselstal og stigende gennemsnitlig levealder, faldt fødselstallet dramatisk i 1990'erne samtidigt med at den gennemsnitlige levealder faldt. Derudover skete der en betragtelig udvandring, idet kun Tjekkiet, Malta og Cypern oplevede en nettoindvandring i perioden 1990 til 1999 (se kort A.12).

Resultatet har været, at befolkningstilvæksten allerede er begyndt at falde i de fleste af landene. I 8 ud af de 12 lande faldt folketallet igennem 1990'erne. Mellem 1995 og 1997 faldt det i 32 ud af 52 regioner på NUTS 2 niveau, og der skete en nettoudvandring i 31 af dem. Inden for det udvidede europæiske område, dvs. EU-medlemsstater og ansøgerlande tilsammen, må der forventes et fald i folketallet adskillige år tidligere end antydte ovenfor. (Fremskrivningen for de 12 ansøgerlande bygger på FN prognoser.)⁵

Regioner med faldende folketal

Demografiske udviklingstræk er påvirket af den sociale og økonomiske udvikling. Vandringer er i særdeleshed snævert knyttet til regionale forskelle i betingelserne på arbejdsmarkedet, idet folk flytter fra områder med en beskeden tilgang af nye jobs til områder med flere beskæftigelsesmuligheder. På langt sigt kan sådanne forskelle også påvirke fødselstal og dødshyppigheder.

Regioner i tilbagegang inden for EU er således karakteriseret ved lave indkomstniveauer, høj arbejdsløshed og en stor andel af arbejdsstyrken beskæftiget inden for landbrug og industri (se graf A.9). Endvidere har de normalt et forholdsmæssigt lille antal unge, hvilket er udtryk for flytninger til andre områder og en lav fødselshyppighed, samt en lav befolkningstæthed som udtryk for

deres ofte landlige karakter. Der er imidlertid markante undtagelser, idet en række tætbefolkede regioner (f.eks. Bryssel og Attika-halvøen i Grækenland, hvor Athen er beliggende) har oplevet et fald i befolkningen i de seneste år. I mange storbyregioner i Europa er der en klar tendens til "byspredning", og en flytning ud af de centrale byområder til forstæder og naboregioner.

Befolkningens aldring inden for EU vil accelerere ...

Befolkningen inden for EU bliver hastigt ældre. Med de lave fødselstal er andelen af unge under 15 faldet gennem en årrække, hvilket forventes at fortsætte med et fald fra 17% i 1998 til 14,5% i 2025 som forventelig konsekvens. I modsætning hertil stiger andelen af personer på 65 og derover betydeligt og forventes at stige endnu hurtigere efter 2010, når baby-boom generationen begynder at nå denne alder. I overensstemmelse hermed forventes andelen af ældre at stige fra omkring 16% af den samlede befolkning i 1998 til 22% i 2025. Som led i denne udvikling vil det relative antal af personer på 80 og derover også stige.

Disse udviklingstræk har betydelige konsekvenser for den sociale velfærd og skattesystemer over hele EU. I særdeleshed forventningen om flere mennesker i pensionsalderen, som vil have behov for at blive forsørget af dem i arbejde. Alle medlemsstater vil opleve en stigning i ældrebyrden (antal personer fyldt 65 år og derover i forhold til antallet i den arbejdsdygtige alder mellem 15 og 64 år), men stigningen omfang vil formentlig variere betydeligt fra land til land. De mest markante stigninger forventes i Italien, Sverige, Finland og Tyskland, og de mindste i Irland, Portugal og Luxembourg.

En tilsvarende udvikling, endog mindre udtalt, forventes for forsørgerbyrden, d.v.s. antal personer på henholdsvis over 65 år og under 15 år sat i forhold til antallet af personer i den arbejdsdygtige alder, uanset det forventede fald i antallet af børn⁶ (se kort A.10). For øjeblikket er der inden for EU omkring 49 potentielle "afhængige" for hver 10 mennesker i den arbejdsdygtige alder. I 2025 forventes dette tal at være steget til 58, og at blive specielt højt i de fleste regioner i Frankrig, Sverige og Finland.

Pensioneringen af "baby-boomerne" vil sammen med faldet i antallet af unge reducere antallet af personer i den arbejdsdygtige alder i EU fra 2010 og fremad, og der forudses et fald i arbejdsstyrken fra omkring 251 millioner i dag til omkring 243 millioner i 2025. Samtidigt vil den gennemsnitlige levealder for de nuværende 15 til 64 årige øges.

... som det også vil ske i ansøgerlandene

Hastigheden i befolkningens aldring i et udvidet EU, d.v.s. ansøgerlande og nuværende medlemsstater tilsammen, vil muligvis blive langsommere, omend kun marginalt. I de fleste ansøgerlande blev den aktive politik gennem 1970erne og 1980ernes til fremme af folketallet forandret fuldstændigt i 1990erne. Mens ansøgerlandenes befolkningers gennemsnitsalder for øjeblikket er lavere end inden for EU, forventes den at stige over de næste 25 år samtidigt med, at det faldende fødselstal reducerer det relative antal af unge under 15 år i alle lande, bortset fra Malta. I 2025 forventes andelen af unge ud af den samlede befolkning derfor at være mindre i ansøgerlandene end inden for det nuværende EU.

På den anden side er andelen af personer på 65 år og derover i disse lande i gennemsnit mindre end inden for det nuværende EU. Som følge heraf er forsørgerbyrden også lavere og i mange regioner et godt stykke under niveauet i EU medlemsstaterne, bortset fra Irland (se kort 10).

Det relative antal af ældre mennesker vil også stige væsentligt, men kun i Tjekkiet forventes tallet at overstige EU-genomsnittet i år 2020. Ikke desto mindre forventes både den gennemsnitlige ældrebyrde og den gennemsnitlige forsørgerbyrde kun at være marginalt mindre i et udvidet EU end anført ovenfor.

Det samme er tilfældet for det forudsete fald i befolkningen i den arbejdsdygtige alder, som forventes at sætte ind på nogenlunde samme tidspunkt i ansøgerlandene og i de nuværende EU medlemsstater. Antallet af mennesker i aldersgruppen 15-64 år forventes at vokse en smule indtil 2009 fra de nuværende 72 millioner, for herefter at falde til 66 millioner i 2025. Befolkningen i den arbejdsdygtige alder i et udvidet EU vil således sandsynligvis nå et toppunkt i 2010 med 328 millioner og derefter falde til 309 millioner i 2025. Som inden for EU vil den gennemsnitlige levealder for dem mellem 15-64 år ligeledes vokse i ansøgerlandene, omend i et lidt lavere tempo end i de eksisterende medlemsstater.

Arbejdsstyrken i EU vil falde og blive ældre ...

De ovennævnte udviklingstræk for befolkningen i den arbejdsdygtige alder vil uundgåeligt påvirke væksten og aldersstrukturen i arbejdsstyrken inden for EU, som endvidere vil blive påvirket i samme omfang af ændringer i erhvervsfrekvenser og i den demografiske udvikling. Disse vil igen blive bestemt af en række økonomiske og sociale faktorer, i særdeleshed af

forekomsten af jobs, men også af udviklingen i uddannelsesmuligheder, attituder over for kvinder i arbejde, muligheder for børnepasning, pensionsalder, alderspensionsregler, husholdningernes størrelse og så videre.

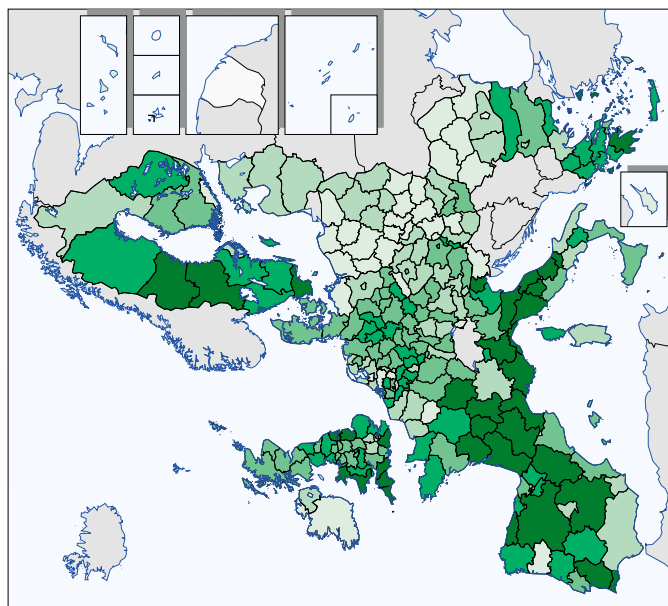
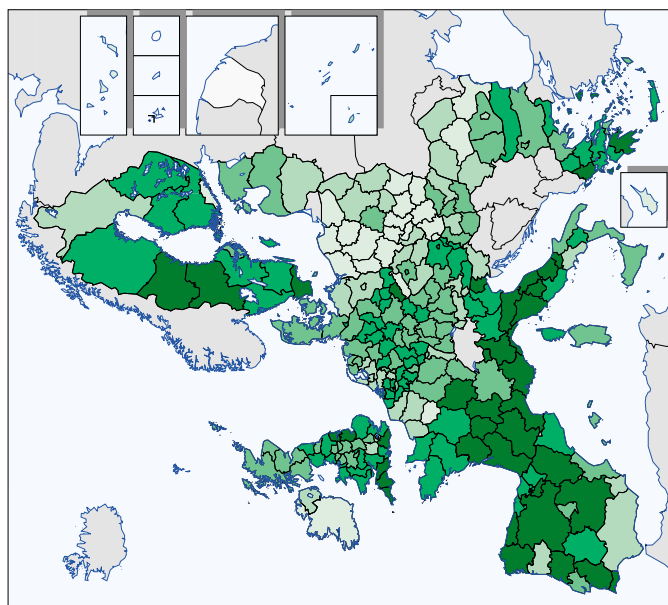
Hvis de nuværende trends for den demografiske udvikling og for erhvervsfrekvenser består, vil arbejdsstyrken formentligt vokse inden for EU indtil 2010, hvor den vil omfatte 183 millioner.⁷ Herefter vil den begynde at aftage og falde til omkring 175 millioner i 2025. Tilbagegangen vil imidlertid efter alt at dømme afvige betydeligt fra region til region (se kort 11). Under alle omstændigheder vil næsten alle regioner inden for EU opleve et fald i antallet af økonomisk aktive mennesker frem til 2025, dog af meget forskellig styrke. Nedgangen er forudset til at blive specielt voldsom i Italien, Tyskland og Spanien, hvor arbejdsstyrken i hvert enkelt tilfælde falder med mere end 1 million.

På grund af de demografiske trends og mulige ændringer i erhvervsfrekvenserne forventes det relative antal mennesker i arbejdsstyrken på 50 år og derover at stige i alle medlemsstater fra det nuværende gennemsnit på omkring 20% af den samlede arbejdsstyrke til 30% i begyndelsen af 2020'erne. I de nordiske lande, hvor erhvervsfrekvenserne ikke forventes at ændre sig meget, vil tilvæksten for denne aldersgruppe formentlig være relativ beskeden, mens der for Italien og Spanien, hvor fødselstallet er lavt, og hvor erhvervsfrekvenserne for kvinder kunne stige væsentligt, vil kunne blive tale om en betydelig relativ tilvækst.

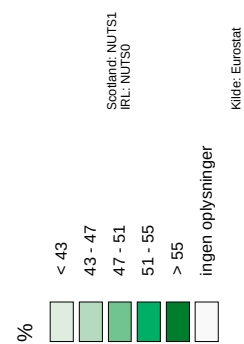
... hvilket kan have dybtgående økonomiske konsekvenser

Som bemærket ovenfor kan disse udviklingstræk få vidtrækkende økonomiske konsekvenser, specielt for bæredygtigheden af den sociale sikring og i sundhedssystemet, som vil komme under stigende pres af det øgede antal ældre. Derfor må der arbejdes med mulighederne for et øget antal ældre mennesker og kvinder på arbejdsmarkedet, som er de vigtigste kilder til vækst i arbejdsstyrken i fremtiden.

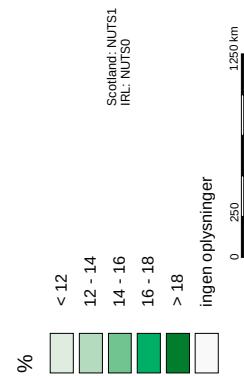
Samtidigt sætter denne mulighed fokus på problemet med at fastholde, opdatere og udvikle de pågældende menneskers kvalifikationer, som allerede er årsag til bekymring i betragtning af den aldrende arbejdsstyrke. Problemet har indtil for nylig været ignoreret i mange lande, som har fremmet politikker for en tidlig pensionering. Endvidere er det en udbredt opfattelse, at udbyttet af efteruddannelse af ældre medarbej-

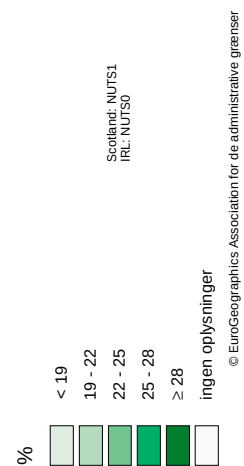
Samlede forsørgerbyrde

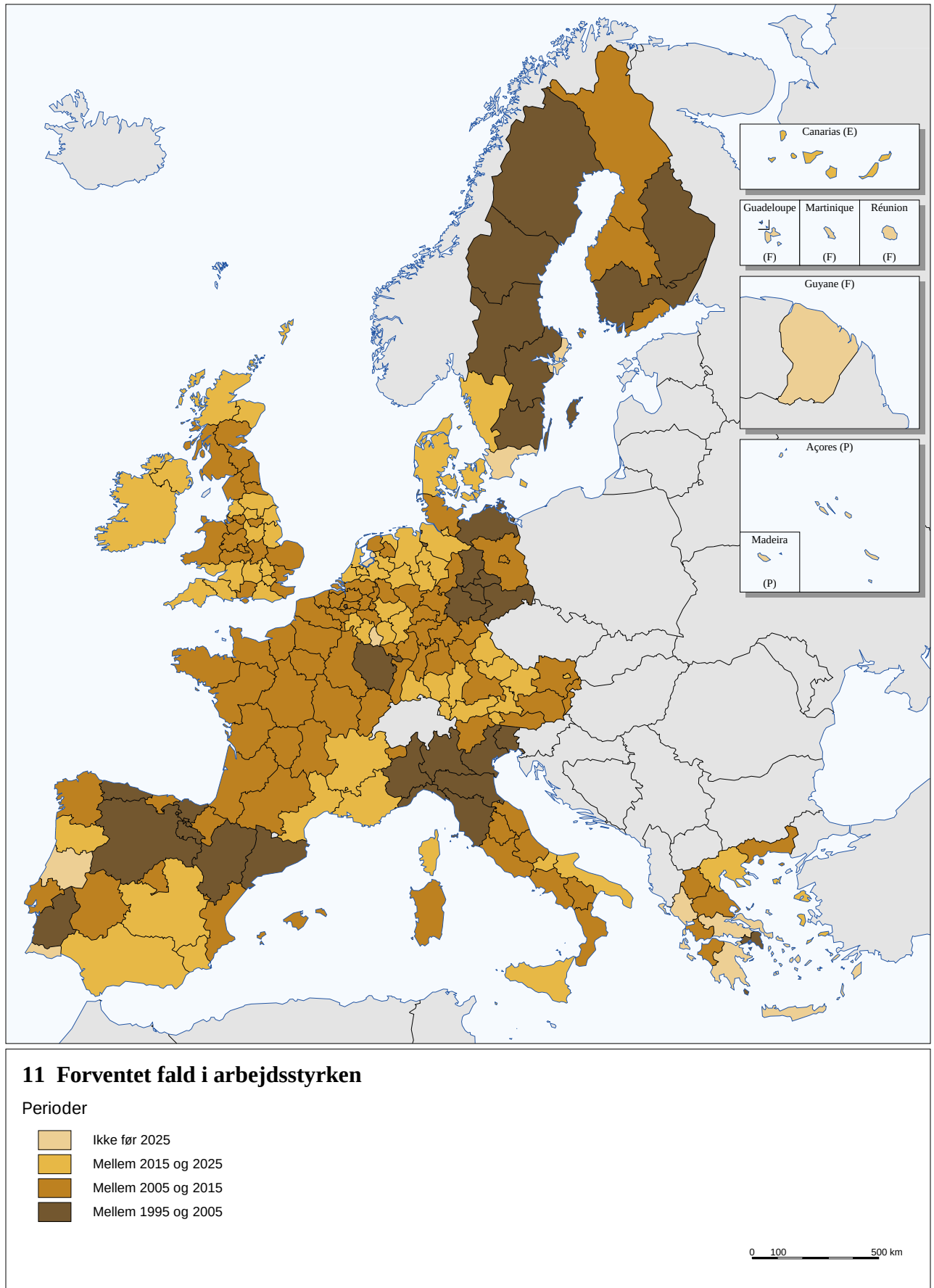
Andel af befolkningen på 65 år og derover

Aldersbyrden

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

dere er relativt lille, hvilket uanset om det er sandt medfører, at arbejdsgivere ofte er tilbageholdende overfor denne nødvendige investering. Tilbageholdenheden bygger på erkendte vanskeligheder med ældre medarbejderes evne til at lære nye færdigheder. Disse vanskeligheder kan imidlertid reduceres betydeligt, hvis efteruddannelsen af ældre medarbejdere bliver en del af en livslang uddannelsesproces, som indebærer, at mennesker tillægger sig nye færdigheder igennem hele deres arbejdsliv, og er vant til at gøre det. En sådan udvikling i holdninger og i arbejdsrutiner er afgørende for at kunne udnytte potentialet blandt de ældre medarbejdere effektivt, hvilket kunne vise sig at blive af vital betydning for producenter i EU for at kunne forblive konkurrencedygtige på verdensmarkedet.

Det er ligeså vigtigt at sikre, at kvinder – og naturligvis også mænd, som kommer tilbage til arbejdsmarkedet efter en fraværperiode af familiemæssige grunde – får mulighed for den efteruddannelse de behøver for at ajourføre deres kvalifikationer og lære nye arbejdsmetoder, så de både kan finde passende job og bidrage effektivt til EU's økonomi.

Den forventede nedgang i antallet af unge kan føre til en mindre ungdomsarbejdsløshed, selvom dette på langt sigt afhænger mere af deres uddannelsesniveau og af jobtilvæksten end af deres antal i sig selv. Faldet i antallet af unge på arbejdsmarkedet har været ledsaget af en vækst af unge, som forbliver længere under uddannelse, herunder erhvervsmæssige grunduddannelser. I en vidensbaseret økonomi er det essentielt, at denne trend fortsætter. Samtidigt betyder den øgede erkendelse af betydningen af uddannelse på arbejdspladsen og på kurser udenfor, at antallet af unge i arbejdsstyrken er stigende i en række lande, fordi man her kombinerer et betalt job med fortsat uddannelse.

Uanset hvilke skridt, der tages for at øge deltagelsen på arbejdsmarkedet, afhænger tilvæksten af kvinder og mænd samt unge i sidste ende af den samlede jobtilvækst, som igen er afhængig af tempoet i den økonomiske udvikling. (Det skal understreges, at denne proces ikke kun går den ene vej, idet flere uddannede og initiativrige mennesker på arbejdsmarkedet også kan få konkurrenceevne og økonomisk vækst til at stige.) Det vil i sidste ende afgøre, hvorvidt arbejdsløsheden falder og en jobmangel viser sig, eller om arbejdsløsheden, på trods af faldet i antallet af mennesker i den arbejdsdygtige alder, vil stige igen inden for Unionen.

Arbejdsstyrken forventes f.eks. i mange områder i det nordlige Italien at falde betydeligt i de kommende år

som følge af de hidtidige trends og en mangel på arbejdskraft, som allerede er begyndt at vise sig. Hvis denne økonomiske vækst og nettojobskabelse på længere sigt kan fastholdes på højt niveau, kan det imidlertid ansøre flere mennesker til at melde sig på arbejdsmarkedet – kvinder i særdeleshed, hvis deltagelse i mange af disse områder er et godt stykke under EU gennemsnittet – og derved formindske knapheden. (Kvindernes deltagelse på arbejdsmarkedet er øget markant i det nordlige Italien over de sidste 10-15 år, hvorimod der i det sydlige Italien, hvor væksten i antallet af jobs har været beskeden, ikke er sket den store forandring.)

Indvandringen kan stige,
men skal ikke overvurderes ...

Undersøgelser af nyere dato konkluderer, at omfattende vandring fra ansøgerlandene er usandsynlige, og derfor ikke bør tillægges for stor vægt i dagsordenen for udvidelsen. Siden tilnærmelsen af indkomsten pr. indbygger i CØE-landene til EU niveau vil blive en langvarig proces, er det næsten sikkert at vandringerne vil stige, når en fri bevægelighed bliver mulig. Skønnet er, at nettovandringen til EU kunne løbe op på 335.000 om året umiddelbart efter at hindringerne for adgang forsvinder, men at den vil falde til under 150.000 indenfor et årti⁸. På det tidspunkt vil antallet af mennesker bosat inden for EU, som kommer fra CØE-landene, kunne nå 2,9 millioner og ti år senere 3,7 millioner, hvorefter det vil toppe med 3,9 millioner 30 år efter introduktionen af arbejdskraftens frie bevægelighed. Dette indebærer en vækst af CØE statsborgere i de nuværende EU medlemsstater fra 0,2% af den samlede befolkning i 1998 til lige over 1% om 30 år. På grundlag af disse skøn må bekymringer om indvandrere fra CØE-landene, som oversvømmer EU's arbejdsmarked, siges at være ringe funderet.

De mennesker, som flytter fra CØE-landene vil sandsynligvis overvejende tage til Tyskland og Østrig, hvor antallet i forvejen er stort. Det skønnes, at omkring 65% vil tage til Tyskland og 12% til Østrig, og inden for disse lande først og fremmest til grænseregionerne og de økonomiske centre – i Tyskland snarere til de sydlige regioner på grænsen til Tjekkiet end til de nye delstater, og i Østrig til de østlige områder. Regioner på grænserne til CØE vil sandsynligvis opleve en øget, midlertidig indvandring og pendling. Denne forventede koncentration af indvandrere kan muligvis give anledning til sociale spændinger i de berørte områder.

... og kunne lette mangelen på arbejdskraft

Måske er den mest interessante og vigtige konklusion fra de seneste undersøgelser, at i modsætning til EU vil mange CØE-lande sandsynligvis opleve en betydelig vækst i antallet af unge mellem 20 og 35 i de næste tiår. Dette er en chance for et udvidet EU, idet det giver arbejdsgivere mulighed for at ansætte unge med høje uddannelsesniveauer. Hvis det økonomiske opsving fortsætter i det forventede tempo vil der formentligt komme et tidspunkt, hvor mangel på kvalificeret arbejdskraft vil blive mere akut.

Faktisk er der i en række regioner inden for EU tegn på mangel på arbejdskraft til aktiviteter, som ikke kræver særlige kvalifikationer, selv i regioner med relativt høj ledighed. Indvandrere kunne muligvis hjælpe til at afhjælpe denne arbejdskraftmangel i de pågældende regioner, men det er vigtigt at der samtidigt tages de nødvendige skridt til at integrere disse mennesker i lokalsamfundet og undgå, at de bliver udstødte socialt.

I den sammenhæng foreslår en ny Meddelelse fra Kommissionen om indvandrerpolitik i EU (COM(2000)757) vedtagelsen af en kontrolleret indvandringspolitik, som et af svarene på problemerne i de demografiske trends, idet der samtidigt peges på indvandringens mulige bidrag til Den Europæiske Beskæftigelsesstrategi.

Selvom strømmen af unge kunne ødelægge udviklingspotentialet på kort og mellemlangt sigt for de regioner de forlader, specielt fordi uforholdsmæssigt mange af dem der flytter formentligt er de højest uddannede, vil deres tilbagevenden sidenhen, med den ekspertise og know-how de har opnået, kunne være en væsentlig stimulan til udviklingen i CØE-landene.

Udvidelsen vil næppe heller give alvorlige problemer for EU's arbejdsmarkeder

Det er usandsynligt, at arbejdskraftens frie bevægelighed vil have en væsentlig effekt på EU's arbejdsmarkeder som helhed, selvom medlemsstater kan blive påvirket forskelligt på grund af specifikke omstændigheder. CØE-landene er for nærværende små i økonomisk målestok, hvilket betyder, at en øget import fra disse lande kun vil påvirke varepriser, og dermed lønninger og beskæftigelse, i begrænset omfang. Ifølge en undersøgelse fornylig vil en indvandring på f.eks. omkring 200.000 om året over de næste 15 år reducere indtægterne med under 1%.⁹ I grænseregionerne kan effekten på arbejdsmarkedet imidlertid blive større, ligesom tilfældet kunne være for de sektorer, som er mest udsat for konkurrence fra

importen fra CØE-landene, idet der dog tillige vil være potentielle gevinster at hente som følge af nærheden til nye markeder.

Investeringer

Investeringer er nøglen til vækst i ansøgerlandene

Indikatorer for investeringer er en god målestok for vækstpotentialet i en økonomi (se graferne A.10 og A.11). Investeringerne (målt som fast bruttoinvestering)¹⁰ er højere i relation til BNP i ansøgerlandene end i de nuværende EU medlemslande – i 1998 25% af BNP i forhold til 20%. Det er afgørende at fastholde denne forskel eller endda øge den, så ansøgerlandene kan opnå de nødvendige højere vækstrater til at kunne indhente økonomierne inden for EU. Høje investeringer er i sig selv ingen garanti for succes – de skal være målrettede og hænge sammen med en teknologisk fremgang (se nedenfor) – men de er en nødvendig betingelse.

Investeringsniveauet varierer markant ansøgningslandene imellem. I Tjekkiet, Slovakiet og Polen er investeringerne så høje som 30% af BNP. Som modstykker hertil er investeringerne meget mindre i landene med de laveste niveauer for BNP pr. indbygger (i Bulgarien kun omkring 11,5% af BNP i 1998).

Inden for Unionen er det Portugal, landet med det næstlaveste niveau for BNP pr. indbygger, som har de højeste investeringer i relation til BNP (28%), mens Spanien og Grækenland sammen med Irland ligger et godt stykke over EU's gennemsnit. Sverige derimod, som har et niveau for BNP pr. indbygger omkring EU-gennemsnittet, har det laveste investeringsniveau (17% af BNP).

Kapitalbeholdningen: Tilbagestående økonomier har stadig meget at indhente

I vurderingen af effekten af kapitaldannelsen på den økonomiske ydeevne er det vigtigt at inddrage ikke alene de nuværende investeringsstrømme, men også den akkumulerede kapitalbeholdning, som er opbygget over tiden¹¹. Data for disse størrelser involverer imidlertid en høj grad af skøn, og de kan derfor kun betragtes som indikative. Der kan ikke desto mindre drages nogle interessante konklusioner.

Den vigtigste iagttagelse er, at de rigere lande har en større kapitalbeholdning end de mindre rige. I de tre

samhørighedslande er kapitalbeholdningen i 1999 skønnet til kun 33.000 Euro pr. indbygger i forhold til 54.000 Euro for EU som helhed og 75-80.000 Euro i Danmark, Tyskland og Østrig (se tabel A.19 samt graferne A.12 og A.13). Ansøgerlandene har kun 60% af den kapital pr. indbygger, som er tilgængelig inden for EU som helhed.

Siden kapitalbeholdningen er opbygget over en lang årrække forandrer den sig kun langsomt, og den er domineret af tidligere investeringer. Dette er mest oplagt for bygninger, som kan blive brugt på en effektiv måde igennem årtier, men selv maskiner og andet udstyr kan ofte have en levetid på 10 år eller mere.

Som følge af den højere investeringsrate i samhørighedslandene indsnævres kløften mellem dem og resten af EU, omend det går langsomt – for 10 år siden var kapitalbeholdningen i samhørighedslandene kun 54% af beholdningen inden for EU som helhed. Selvom samhørighedslandene kommer nærmere relativt set, lå deres investeringer pr. indbygger i absolutte størrelser under EU-gennemsnittet i det sidste tiår – 10.000 Euro i forhold til 13.000 Euro.

Investering i viden: Fundamentet for en langsigtet vækst

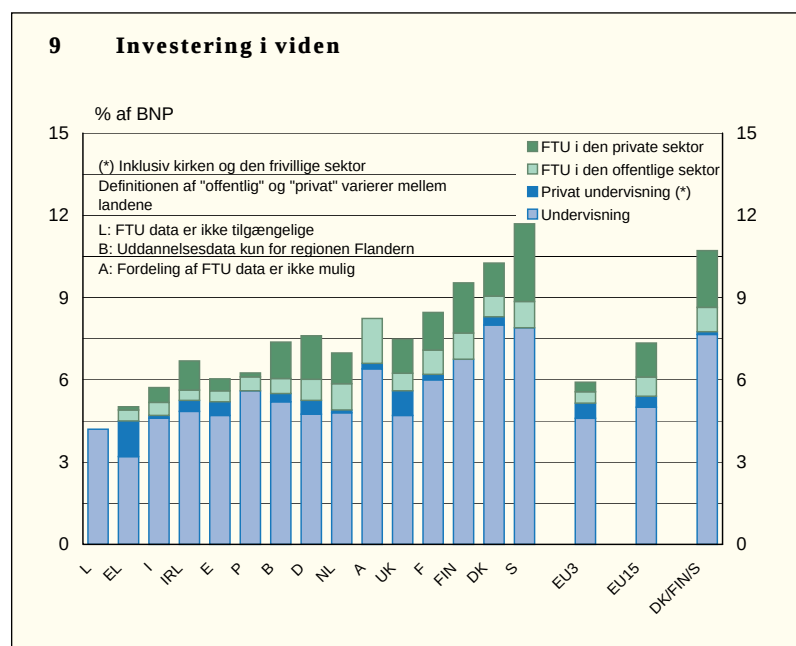
Uanset, at brug af kapital på fysiske aktiver er vigtig, er mere immaterielle investeringer i forskning og udvikling, uddannelse og informationsteknologi på vej til at blive endnu vigtigere for den økonomiske udvikling af Unionen.

Vækst i det lange sigt vil ikke alene skulle henføres til en stigning i den faste kapitalbeholdning, men i højere grad til teknologiske forbedringer, som kan øge effektiviteten i brugen af kapital – og arbejdskraft.¹² Derudover indebærer den informationsteknologiske revolution, at investering i teknologiske fremskridt sandsynligvis vil blive endnu mere betydningsfulde i fremtidens vidensbaserede økonomi.

Det er derfor vigtigt, udover de faste aktiver, også at vurdere omfanget af investeringer i viden inden for EU. Det giver anledning til ret forskellige konklusioner, fordi mange lande med et investeringsniveau under gennemsnittet for faste investeringer er blandt de største investorer i teknologi. I særdeleshed Sverige med den laveste niveau for faste investeringer inden for EU, har den højeste investeringsrate i viden (Se graf 9). Frankrig, Storbritannien og Finland er på tilsvarende vis små investorer i fysiske aktiver, men store investorer i viden.

På den anden side bruger de tre samhørighedslande ligesom Irland mindre end gennemsnittet på investeringer i viden. Samtidig med, at deres høje investeringsniveau i fast kapital får deres kapitalbeholdning til at nærme sig resten af EU, skaber deres lave investeringer i immaterielle aktiver ikke en sikker platform for en langsigtet vækst i en digital tidsalder.

Forsyning med infrastrukturer

Størstedelen af de offentlige investeringer i medlemsstaterne og den økonomiske støtte fra Strukturfondene går til infrastruktur i bred forstand. En passende forsyning med infrastruktur er en nødvendig, men ikke tilstrækkelig betingelse for en regions økonomiske udvikling og konkurrencedygtighed, og det er en vigtig bestemmende faktor for lokalisering af økonomiske aktiviteter og arten af de aktiviteter eller sektorer, der udvikler sig. Investering i infrastruktur er afgørende for at nedbringe effekten af den fysiske afstand mellem regionerne, specielt mellem dem i periferien og i centrum af Europa. Andre betingelser skal imidlertid opfyldes samtidigt, hvis tilgængeligheden til de perifert beliggende regioner skal forbedres, og ikke blive en trussel snarere end en mulighed.

Transportinfrastruktur

Transportinfrastruktur spiller en særdeles vigtig rolle i en reduktion af regionale forskelle og en forbedring af regionernes konkurrencedygtighed gennem at lette handel og arbejdskraftens mobilitet. Forbedringer af infrastrukturen reducerer både tidsforbrug og omkostninger ved transport af varer, og øger dermed produktiviteten, hvorved de komparative fordele af at være lokaliseret i forskellige regioner ændres. Tilsvarende effekter gør sig gældende for tidsforbruget til bolig-arbejdssteds-pendlingen, hvilket udvider de fysiske grænser for de lokale arbejdskraftoplande og øger en effektiv forsyning af arbejdskraft.

Transportinfrastruktur er imidlertid hovedsageligt de enkelte regerings ansvar, samtidigt med, at det er en vigtig del af såvel strukturpolitikken som regionalpolitikken. På trods af privatiseringen af visse transportmidler i de seneste år (specielt højhastighedstog og motorveje), forbliver investeringsomkostningerne i den basale infrastruktur for høje til alene at blive dækket af den private sektor. Derudover skal de tilbagevendende vedligeholdelsesomkostninger også tages med i beregningerne, når investeringer i ny infrastruktur skal besluttes.

Vejtransporten dominerer fortsat

Vejene er dominerende med hensyn til at bevæge personer og gods. I 1997 stod de for 86% af alle rejser inden for EU (målt i forhold til antal passagerkilometer), svarende til 94% af alle rejser til lands. Endvidere fortsætter vejtransporten af varer at stige, og stod for 43% af al transport af varer i 1997 (målt i godskilometer) i forhold til 31% i 1970. Ses der bort fra fragt ad luft- og søvejen, stod vejtransporten for 74% af al godstransport inden for EU, mens kun 14% blev fragtet ad jernbane og 12% ad indenlandske vandveje og rørledninger.

Bygningen af motorveje har øget tætheden i vejtransporten. Selvom størrelsen og udbredelsen af vejnettet på Unions niveau i store træk er uændret, er længden af motorvejene steget med 40% over de 10 år fra 1988 til 1998, især på grund af en tilvækst i de 4 samhørighedslande, hvor mange veje er blevet omdannet til motorveje. Over denne periode steg tætheden af motorveje¹³ i disse fire lande tilsammen fra et niveau under gennemsnittet for Unionen (43%) til omkring dette niveau med den største tilvækst i Spanien, hvor tætheden steg fra 63% af gennemsnittet til 136%. Selvom der også var en betydelig tilvækst i Irland og Grækenland er tætheden her stadig et godt stykke under gennemsnittet (12% af gennemsnittet i

Irland i 1998 mod under 2% i 1988, og 17% i Grækenland i forhold til, at der ingen motorveje fandtes i 1988).

På regionalt niveau har tilvæksten fulgt et tilsvarende mønster. Selvom tætheden af motorveje forbliver større i de centralt beliggende og i de mest udviklede regioner i de enkelte lande, har tilvæksten set i forhold til Mål 1-regioner eller perifere regioner været koncentreret til de sidstnævnte.

Motorvejsnettet er mindre udviklet i de nordiske lande (i Finland er tætheden kun 41% af EU gennemsnittet og i Sverige på 65%), hvilket i særdeleshed afspejler situationen i de mest nordlige, tyndtbefolkede regioner omfattet af Mål 1, samt deres geografiske og demografiske forhold.

EU gennemsnittet skal imidlertid ikke betragtes som et mål i sig selv, som skal nås på en mekanisk måde. Hver region har sine egne specifikke behov både i relation til det overordnede transportnet og til de enkelte transportformer. Et minimumsniveau af transportinfrastruktur er nødvendig for den regionale konkurrenceevne, men dette er ikke nødvendigvis det samme i alle regioner. Derudover kan kvalitet og sikkerhed være ligeså vigtigt for udviklingen (se graferne 10 og 11).

Reduktion i jernbanetransport på trods af modernisering

Betydningen af jernbanetransport i Unionen har dalet uanset, at nettet er blevet moderniseret i en række lande. I 1997 stod jernbanerne for 6% af alle passager rejser i EU i forhold til 10% i 1970. Nedgangen i godstransport ad jernbane har været endnu mere udtalt og er faldet fra 21% i 1970 til 8,5% i 1997, og mellem 1990 og 1997 er godsmængden transporteret på jernbane faldet med 7%, hvorefter mængden transporteret på vejene steg med 29%.

Nedgangen i jernbanetrafikken er blevet fulgt af en beskedent reduktion i jernbanenettets længde målt i skinnekilometer, og har kun haft begrænset indflydelse på såvel nationale som regional uligheder inden for EU. Imidlertid faldt jernbanetætheden¹⁴ i samhørighedslandene fra 66% af EU gennemsnittet i 1988 til 61% i 1998, specielt som følge af lukning af mange linier i Spanien og Portugal.

Jernbanenettet er ikke desto mindre i en vis grad blevet moderniseret i samhørighedslandene. I 1999 var 24% af skinnelegemet to-spors imod 17% 10 år

tidligere, og elektrificeringen var øget til 39% af nettet fra 32% i 1988. Moderniseringsraten var højest i Spanien, mens både længde og skinnestandard forblev meget lav i Grækenland (45% af EU gennemsnittet for jernbanetæthed og med kun 12% af nettet med to-spor og ingen elektrificering). Dette skyldes dog i nogle områder de geografiske forhold i landet – det store antal øer og de bjergrige områder (se graferne A.14 til A.15).

Søtransport: Vital for øer og kystregioner

Udgifterne til infrastrukturinvesteringer til søtransport er begrænset til bygning, vedligeholdelse og modernisering af havnene, hvilket normalt er meget billigere end bygning af veje. Samtidigt er transport over havet og ad indenlandske vandveje, omend langsom, så den mindst omkostningskrævende og mest miljøvenlige form. Hertil kommer, at denne transport ikke er påvirket af trængsel eller kapacitetsproblemer.

Søtransport stod for 70% af transporten af den "fysiske" eksport fra EU i 1997 og 30% af handelen inden for Fællesskabet. I forhold hertil blev kun 7% af godset inden for EU transporteret ad indenlandske vandveje.

Søtransport forbliver specielt vigtig for transport langs EU's kyster og mellem fastlandet og de mange øer, selv efter bygningen af adskillige faste forbindelser – Øresundsforbindelsen og Kanaltunnelen i særdeleshed. I 1998 klarede søtransporten 41% af al godstransport inden for EU, hvilket både omfatter transport indenfor og mellem medlemsstaterne. Storbritannien stod for 20%, Italien for 16% and de fire samhörighedslande for 22% tilsammen.

Trafikmængderne, som passerede gennem de vigtigste havne, steg betydeligt mellem 1990 and 1998, især for de mellemstore havne som Algeciras i Andalusien og Dublin, selvom trafikken på disse havne stadig er et godt stykke under, hvad der bliver håndteret i de største havne i Nordeuropa, såsom Rotterdam (hvor det er 10 gange mere) og Antwerpen (3 gange mere).

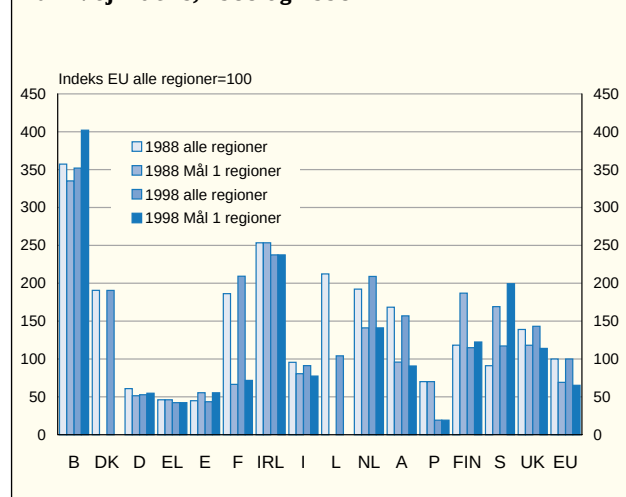
Mere bemærkelsesværdigt har væksten i containerhavnene været spredt mere ligeligt inden for Europa. Fem af de 12 største havne i EU er beliggende ved Middelhavet, herunder Gioia Tauro i Italien, og disse havne har oplevet en større vækst end de tilsvarende i Nordeuropa. Størstedelen af containergodset bliver transporteret på vej til og fra havnene, bortset fra i Belgien og Holland, hvor meget går ad indenlandske vandveje. I Frankrig og Tyskland bruges jernbanen relativt meget, selvom floder og kanaler her ikke bliver anvendt til deres fulde kapacitet. I modsætning hertil transporteres næsten alt containergods til og fra havnene ad landevejen i samhörighedslandene (89% to 98%).

Betydningen af kombineret transport er stadig begrænset inden for EU som helhed. Kun 12% af godset bliver transporteret fra havnene til indenlandske bestemmelsessteder med andre transportmidler end vejtransport (se tabel A.20).

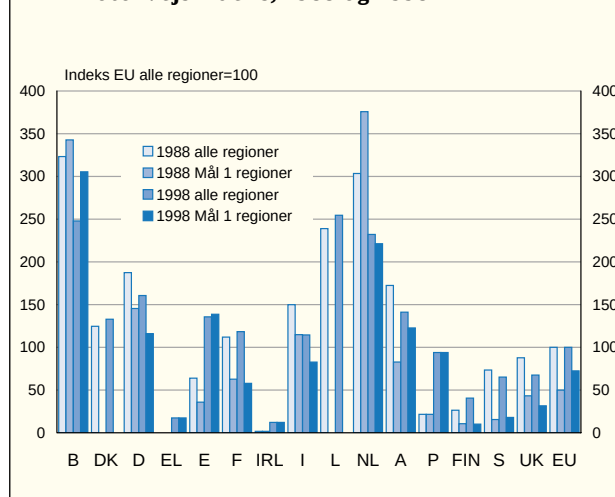
Transportsystemer i ansøgerlandene: En forældet infrastruktur, der udvikler sig forskelligt fra EU

Selvom de samme brede udviklingstræk som inden for EU er synlige i ansøgerlandene i form af skift mellem transportformer, er udgangspunktet og den over-

10 Vejindeks, 1988 og 1998

11 Motorvejsindeks, 1988 og 1998

ordnede transportudvikling meget forskellig. For det første stagnerede trafikens omfang igennem 1980'erne og faldt markant i løbet af 1990'erne, hvilket hang snævert sammen med udviklingstrækkene inden for økonomi og handel. De transporterede godsmængder faldt med 22% mellem 1980 og 1998, hvor de til sammenligning steg med 52% inden for Unionen i det samme tidsrum.

Vejtransport er imidlertid ligesom inden for Unionen blevet mere dominerende. Trods det samlede fald i de transporterede godsmængder øgedes godsmængderne på vejene med 19% i denne periode, hvilket skal ses i forhold til en fordobling inden for Unionen. Endvidere blev kun 47% af godset transporteret ad vej i 1998 i forhold til 74% inden for Unionen, mens jernbanetransport, uanset i tilbagegang, vedblev med at være vigtig og klarer 42% af den totale godstrafikmængde i forhold til 14% inden for Unionen. Det mest gods håndteres stadig med jernbane i de Baltiske stater og i Slovakiet, mens størstedelen afvikles på vej i Tjekkiet og Bulgarien.

Med hensyn til søtransport er de vigtigste havne i de Central- og Østeuropæiske lande Constanta i Rumænien, Ventspils i Letland samt Gdansk og Szczecin i Polen. Mængden af trafik, som går igennem disse havne svarer til, hvad de mellemstore havne i Middelhavet håndterer, og er kun 5-10% af mængderne i Antwerpen. Ikke desto mindre er de baltiske havne i hastig vækst.

Indenlandske vandveje er af marginal betydning undtagen i Rumænien og Slovakiet, hvor de står for over 10% af alt gods transporteret.

Transportinfrastrukturen i ansøgerlandene er samlet set mindre udstrakt end inden for Unionen, og jernbanenettet, som udgør en vigtig del, er i en dårlig stand. I en udvidet Union med 27 lande, vil ansøgerlandenes transportsystem have følgende hovedtræk:

- For vejenes vedkommende har alle lande, med undtagelse af Estland, Litauen og Polen, et mindre udbygget net end EU gennemsnittet. I Polen er det på niveau med Irland, mens vejnettet i Estland og Litauen samt i Tjekkiet og Slovakiet er mere udstrakt end i de tre samhørighedslande (se graf A.17).
- Der er generelt betydeligt færre motorveje i ansøgerlandene end i EU landene som helhed og end i samhørighedslandene. Mens motorvejsbyggeri over de seneste 10 år er steget markant inden for Unionen, specielt i samhørighedslandene, var det

minimalt i ansøgerlandene. Tætheden af motorveje er højest i Slovakiet og Litauen, hvor tætheden er højere end i Portugal, mens i Polen, der som Irland er selvforsynet med veje, findes motorveje næsten ikke.

- Jernbanerne er den mest udviklede transportform. Den samlede sporlængde er generelt set større end inden for EU og næsten dobbelt så lang som i samhørighedslandene. I Tjekkiet er sporlængden det dobbelte af EU-gennemsnittet, og i Ungarn, Slovakiet, Letland og Polen er den 1½ gang længere. Ikke desto mindre er sammenligningen betydeligt mindre favorabel, når der ses på jernbanenettets standard. Andelen af elektrificerede linier er et godt stykke under EU-gennemsnittet bortset fra i Bulgarien og Polen, ligesom der er betydeligt færre to-spors strækninger og højhastighedslinier, hvilket også er tilfældet i samhørighedslandene.

De vigtigste problemer at tage fat på, hvis transportnettet skal bidrage til en bedre territorial balance i et udvidet EU, er derfor:

- Forældelsen af infrastrukturen i ansøgerlandene som følge af manglende investeringer i gennem 1980'erne og 1990'erne,
- Behovet for at integrere ansøgerlandenes transportnet med EU's samlede transportsystem og i det transeuropæiske net;
- Behovet for at styrke det multimodale aspekt af transportsystemerne, specielt med hensyn til forbindelser mellem havnene i de perifere regioner og de ringere stillede indenlandske områder. I modsætning til ansøgerlandene tenderer infrastrukturen i samhørighedslandene til at være mere moderne og bedre integreret med det øvrige EU på grund af de storstilede investeringer i løbet af 1990'erne. Alligevel forbliver jernbanenettet mindre udviklet end andre steder, og forbindelserne mellem forskellige transportmåder, som, *inter alia*, er vigtigt for den interne kommunikation i ringere stillede regioner, er utilstrækkelig.

Energi

Tilgængeligheden til energi i en region, fleksibiliteten i forsyningen i form af forskellige energikilder og en høj grad af selvforsyning er vigtige faktorer i den regionale udvikling, som er med til at definere grænserne for vækst og beskæftigelse. Derudover vil

produktionstyper, energiforbruget pr. produktionsenhed and evnen til at reducere forurening af miljøet bestemme en regions mulighed for at udvikle sig på en bæredygtig måde.

Over de sidste 10 år er energiforbruget inden for Unionen fortsat med at stige i takt med BNP. Energiintensiteten, målt som mængden af energi anvendt pr. produktionsenhed, er faldet omend mindre end i 1980'erne. Mellem 1988 og 1998 steg BNP inden for EU med 25% i reale størrelser, mens energiforbruget øgedes med 6%, hvilket er udtryk for en reduktion i energiintensiteten.

Energiforbruget pr. indbygger inden for Unionen steg med 1,6% mellem 1988 og 1998. Stigningen var specielt markant i samhørighedslandene, som startede perioden på et niveau på under halvdelen af EU-gennemsnittet, men som øgede forbruget med næsten 40% over disse 12 år. Denne udvikling hang snævert sammen med deres økonomiske vækst og energiintensiteten af forbruget. Dette var specielt tilfældet i Portugal og Grækenland, som er de to lande med den dårligste optræden i relation til energiforbrug. Selv om energiforbruget fortsat er et godt stykke under EU-gennemsnittet, overvejende på grund af deres lave BNP-niveau pr. indbygger, er energiforbruget per BNP-enhed øget betydeligt i stedet for at falde som andre steder. Den høje økonomiske vækst i Spanien resulterede i en øgning af det samlede energiforbrug med over 30%, og en lille stigning i energiintensiteten af forbruget. Dette forbliver ikke desto mindre under EU-gennemsnittet ligesom i Irland, der oplevede en betydelig reduktion i energiintensiteten af forbruget (på 33%) (se graf A.18).

Vand og miljø

For at den økonomiske udvikling kan fortsætte på længere sigt må den også være bæredygtig i miljømæssig forstand. Hvis væksten i en økonomi har ødelæggende effekter på miljøet, vil dette i sidste ende begrænse dens udviklingsmuligheder. De tilgængelige naturressourcer og de miljøbeskyttende foranstaltninger er derfor faktorer, som vil bestemme de regionale økonomiers ydeevne på langt sigt, og som derfor fortjener særlig opmærksomhed.

Vandreserver og forbrug af vand

Inden for EU er skønnet over fornybare vandreserver relativt lavt – omkring 3.200 kubikmeter pr. indbygger om året. Til sammenligning er tallet på verdensplan

på 7.300. De europæiske lande har imidlertid samlet set tilstrækkelige reserver, idet den årlige vandindvinding pr. indbygger kun er 660 kubikmeter.

Forekomsten af vandreserver varierer betydeligt mellem regionerne. Vandreserverne pr. indbygger er i Finland og Sverige og Norge 5 gange større end gennemsnittet og 3½ gange større i Irland, men kun det halve af gennemsnittet eller mindre i Danmark, Belgien og Tyskland (se graf A.19). I relation til arealstørrelser er variationen i vandreserverne endnu større. I Norge er de 60 gange større end i Spanien, 30 gange større end på Sicilien, det østlige Grækenland, de centrale dele af Polen og Ungarn, samt områderne omkring den Rumænsk-Bulgarske grænse.

Tilgængeligheden til vandreserver afhænger imidlertid ikke blot af deres størrelse, men også af deres udnyttelsesgrad, hvilket igen afhænger af en række faktorer, såsom produktionsformer inden for industri og landbrug, størrelsen af husholdningernes vandforbrug og mulighederne for rensning og genbrug af spildevand. For Europa under ét (d.v.s. ansøgerlandene og landene inden for det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) og EU) er den samlede vandindvinding om året kun på 16% af de tilgængelige reserver. Da en stor andel af det indvundne vand ledes tilbage til sin oprindelige kilde, bliver nettoforbruget af vand kun på 5% af reserverne. Inden for EU er situationen anelse ringere, idet den årlige indvinding er på omkring 21% af reserverne med et nettoforbrug på lige under 7%.

Vandforbruget varierer betydeligt mellem medlemsstaterne. Forbruget er relativt højt i Belgien (43% af reserverne) og Tyskland (35%) på grund af deres befolkningstæthed og store forbrug i industrien. I Middelhavslandene bruges hovedparten af det indvundne vand til kunstvanding i landbruget. I Spanien, hvor den årlige indvinding omfatter over 30% af reserverne, bruges 60% inden for landbruget. Det tilsvarende tal er for Portugal på 52% og for Italien 50%, mens det i Grækenland er så højt som 80%. I Grækenland og Portugal er den samlede indvinding imidlertid lav (under 10% af reserverne).

Den udstrækning, som det indvundne vand føres tilbage til kilden, bestemmer det enkelte lands relative rigdom eller knaphed på vand. Mens mere end 80% af det indvundne vand føres tilbage til kilden i Belgien og Tyskland, er tallet kun 40% i Spanien og Italien (se graf A.20).

Behandling af spildevand og husholdningsaffald

Forbedrede teknikker i landbrugets kunstvanding og i behandlingen af spildevand fra industri og husholdninger har øget effektiviteten i brugen af vandreserverne. For landbruget i Middelhavsområdet gør nye kunstvandingemetoder det muligt at genbruge og rense vandet, ligesom rensning af saltvand også forventes at bidrage til en forbedring af den relative situation i det sydlige Europa.

Da størstedelen af Europas befolkning bor i byer, er det vigtigt at være ligeså opmærksom på den forurening af miljøet, som husholdningsaffaldet kan afstedkomme på linje med det, der kommer fra industri og landbrug. En politik, som skaber en offentlig bevidsthed og etablerer den nødvendige fælles infrastruktur til vandrensning og affaldshåndtering, er afgørende for at begrænse presset på miljøet.

Med hensyn til opkobling på en indenlandsk drikkevandsforsyning er 90% af EU's befolkning tilsluttet, mens 70% er tilsluttet et fælles kloaksystem. Der er imidlertid store regionale forskelle. Hvor 90% af befolkningen i det nordlige Europa som helhed er tilsluttet et kloaksystem med spildevandsrensning, varierer det i samhörighedslandene mellem 27% i Portugal og 58% i Grækenland (se graf A.21). I Belgien er dette tal kun 32%. I ansøgerlandene er 40% af befolkningen ikke tilsluttet til fælles drikkevandsforsyning, og blot 42% af spildevandet bliver rensset, og kun en lille del heraf til et niveau, som svarer til Fællesskabets standarder.

Husholdningsaffaldet blive håndteret meget forskelligt i de forskellige områder af Unionen, hvor det enten bliver brændt, genbrugt, gravet ned eller blot deponeret. Selvom niveauet for husholdningsaffald er meget mindre i de sydlige medlemslande end i resten af EU (se graf A.22), er deres forsyning med affaldsbehandlingssystemer tilsvarende lav. Mens 60% af husholdningsaffaldet i 1995 blev genbrugt inden for EU som helhed, dækker dette tal over niveauet på 80% i Tyskland og Frankrig, mens tallet i Grækenland lå på kun 5%, for Portugal på 30% og i Spanien på 45%.

Selvom ansøgerlandene allerede har introduceret genbrug af affald i relativt stort omfang for at kompensere deres knaphed på råstoffer, har de næsten alle vanskeligt ved at opfylde målene for genbrug, som er fastsat i Fællesskabets direktiv (50% af affaldet skal genbruges i 2001 i de nuværende medlemsstater). Genbrugsstationerne er imidlertid endnu ikke blevet

moderniserede, og nogle af dem er endog blevet lukket på grund af manglende offentlig finansiering. Tjekkiet genbruger f.eks. kun 15% af emballageaffaldet, Slovenien 29% og Ungarn 32%. Situationen har måske udsigt til at forværres i fremtiden i takt med højere vækstrater i økonomien, hvilket efter alt at dømme vil føre til større affaldsmængder (ifølge Det Europæiske Miljøagenturs rapport for 1999). Derfor er en støtte til strukturelle forbedringer inden for dette område nødvendigt for at sikre en bæredygtig økonomisk udvikling af en udvidet Union.

Udvikling af menneskelige ressourcer

En økonomis konkurrencedygtighed afhænger, som nævnt ovenfor, ikke kun af dens fysiske kapital, men tillige af den viden, som virksomhedsledere og arbejdsstyrken besidder. Effektive uddannelses- og indlæringsystemer er derfor vigtige for at produktivitet og den økonomiske vækst kan stige. Der er imidlertid slående forskelle indenfor uddannelse og indlæring inden for Europa.

Betydelige variationer i uddannelsesniveauerne i medlemsstaterne

På trods af en gradvis reduktion i de uddannelsesmæssige forskelle over de sidste 30 år, er der stadig en stor kløft i de uddannelsesmæssige niveauer mellem samhörighedslandene og resten af Unionen. Førstnævnte har således en stor andel af befolkningen mellem 25 og 59 med et lavt uddannelsesniveau, dvs. uden uddannelsesmæssige kvalifikationer udover den tvungne skolegang (1999: 75% i Portugal, omkring 65% i Spanien og cirka halvdelen i Grækenland og Irland). Det samme gælder for Italien, hvor mere end halvdelen i denne aldersgruppe er lavt uddannede.

I modsætning hertil har mere end fjerdedel af de 25-59 årige i de tre nordiske lande, Belgien og Storbritannien en højere uddannelse (på universitetsniveau eller tilsvarende) (se kort 12).

Ansøgerlandene: Højere uddannelsesmæssige behov end tallene viser

I de centraleuropæiske ansøgerlande har en stor andel af befolkningen mellem 25 og 59 en mellemlang uddannelse, specielt i Tjekkiet og Polen, hvor tallet er over 70%.

Nye undersøger giver imidlertid en mindre optimistisk vurdering og antyder, at den høje andel af mennesker med en uddannelse over grundskoleniveau hænger sammen med, at erhvervsskoler tilbyder en elementær oplæring: "Baggrunden for det relativt høje antal arbejdere med uddannelsesmæssige færdigheder over grundskoleniveau var først og fremmest et biprodukt af forekomsten af erhvervsskoler i disse lande, som tilbød alle et til to års oplæring i snævert definerede færdigheder som tillæg til den tvungne skolegang. Disse erhvervsmæssige skoler var en del af grundskolerne og blev ikke formelt opfattet som et element i det videregående system i disse lande"¹⁵. Derudover er der sat spørgsmålstegn ved kvaliteten og karakteren af de videregående erhvervsuddannelser, som i mange tilfælde synes forældet. Dette understreger behovet for at udvikle passende strategier for de menneskelige ressourcer i disse lande for at undgå, at et lavt niveau af færdigheder hæmmer den økonomiske og sociale udvikling.

Et stigende antal kvalificerede unge

De teknologiske fremskridt og den fortsatte globalisering øger behovet for uddannet arbejdskraft. De unges uddannelsesniveau inden for EU er steget kontinuert i de sidste 30 år eller længere. I 1999 havde kun 27% af de unge mellem 25 og 34 inden for EU ingen kvalifikationer udover grundskoleniveau i forhold til 48% inden for gruppen af 50-59 årige. Tilsvarende havde 49% af de 25-34 årige et mellemlangt uddannelsesniveau mod kun 35% for dem mellem 50 og 59 år, mens 24% af de 25-34 årige havde en universitetsgrad eller tilsvarende i forhold til 17% af de 50-59 årige. Det forventes, at antallet af mennesker i gang med højere uddannelser vil fordobles i løbet af de næste ti år, hvilket vil belaste systemet af højere uddannelser i Europa.

Forbedringen af uddannelsesniveauet i alle medlemsstater er åbenbar. Det er specielt synligt i samhörighedslandene og i Italien, hvor det gennemsnitlige uddannelsesniveau for ældre mennesker er relativt lavt. Andelen af 25 til 34 årige i samhörighedslandene med "mellemlange" kvalifikationer i 1999 var dobbelt så højt som blandt de 50-59 årige, hvilket tillige var tilfældet inden for de videregående uddannelser (se graf 12). Resultatet er, at kløften i kvalifikationsniveauerne mellem medlemslandene er ved at indsnævres.

Samtidigt er der i næsten alle medlemsstater en kraftigere opadgående trend i uddannelsesniveauet for kvinder end for mænd, hvor kvinderne i de yngre

aldersgrupper har opnået et højere uddannelsesniveau end deres mandlige modstykker.

Antallet af unge, som forlader uddannelsessystemet tidligt udelukkende med de mest basale færdigheder, er imidlertid stadig betydelig. Disse unge er ikke i stand til at honorere efterspørgslen som led i den livslange ajourføring af viden og kompetence, som er nødvendig med den tiltagende hastighed i den teknologiske, videnskabelige og økonomiske samfundsudvikling.

Inden for Den Europæiske Union får gennemsnitlig 22% af de unge mellem 18 og 24 år kun en kortvarig uddannelse¹⁶. Nogle medlemsstater ligger betydeligt over dette gennemsnit. Endvidere findes der også alarmerende høje procenter i visse byområder og perifere områder samt inden for uheldigt stillede sociale grupper.

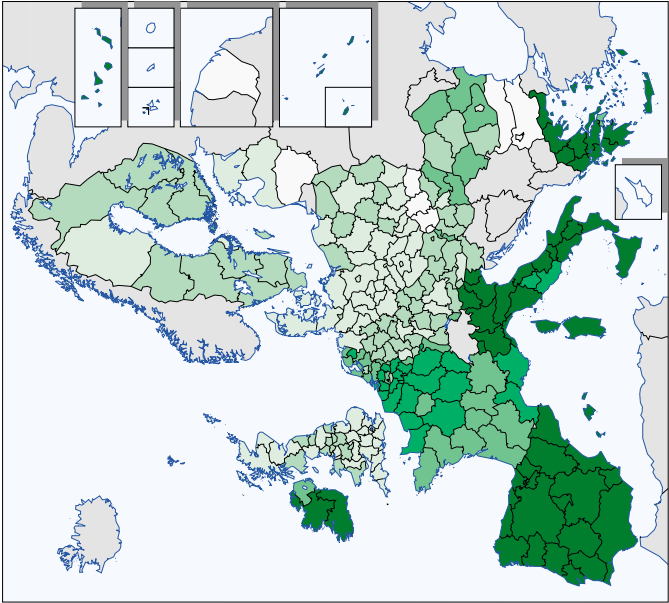
Problemet er mest alvorligt i Portugal, hvor over 45% af de 18-24 årige ikke kommer videre fra grundskolen til højere uddannelser eller erhvervsskoler.

I uddannelsessamfundet udtrykker den sociale opdeling med hensyn til færdigheder og kvalifikationer i stigende grad skillelinierne mellem "dem der har og dem der ikke har". At opgive sin skolegang i utide har derfor i dag meget større og varige konsekvenser end tidligere, fordi det er noget som kan følge en person hele livet, og indsnævre den pågældendes livsmuligheder væsentligt. Skoler er derfor et centralt element i uddannelsessamfundet, og den livslange uddannelse begynder der.

Unge, der forlader skolen i utide, er et fænomen som rammer alle dele af samfundet, men ikke alle ligeligt. Undersøgelser viser, at disse unge ofte kommer fra lavindkomst familier, hvor der tidligere har været lignende eksempler på, at skolen er blevet valgt fra. Mange af disse unge kommer tillige fra familier ramt af skilsmisse, eller fra immigrant- og flygtningefamilier, som ikke er blevet tilstrækkeligt integrerede. Fænomenet med unge, der forlader skolen i utide er således knyttet til en række sociale, sundheds, familie og finansielle faktorer. Selvom det kun er ét element en kumulativ proces mod social forarmelse, er det ofte den afgørende faktor, som berøver den unge mulighederne for at tilegne sig de nødvendige kvalifikationer og skabe de sociale kontakter, der skal til for at kunne lykkes og spille en meningsfuld rolle i samfundslivet.

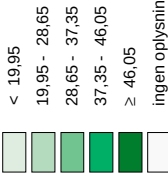
Kampen imod at unge forlader skolen i utide er således central i debatten om uddannelsesreformer. Den

12 Uddannelsesniveauer, 1999

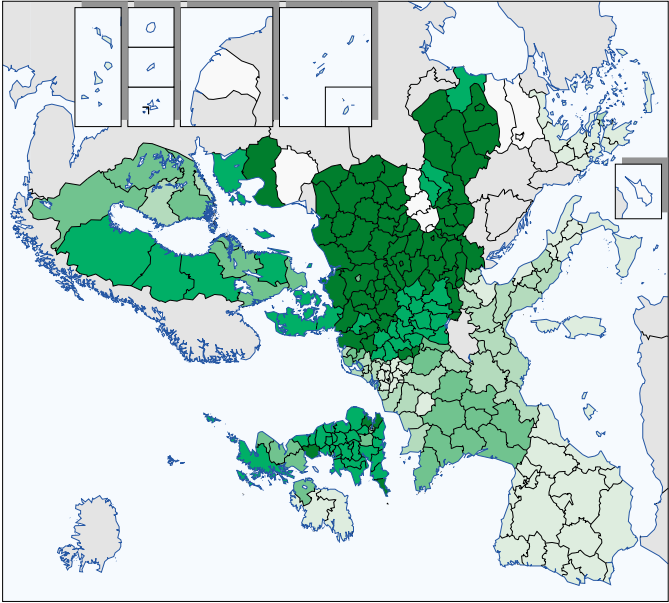
Lavt

% af den samlede befolkning mellem 25-59 år

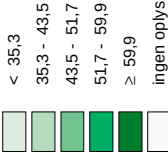
Gennemsnit = 33,0
Standardafvigelse = 17,45
D (Sachsen): NUTS1

Kilde: Eurostat (LFS)

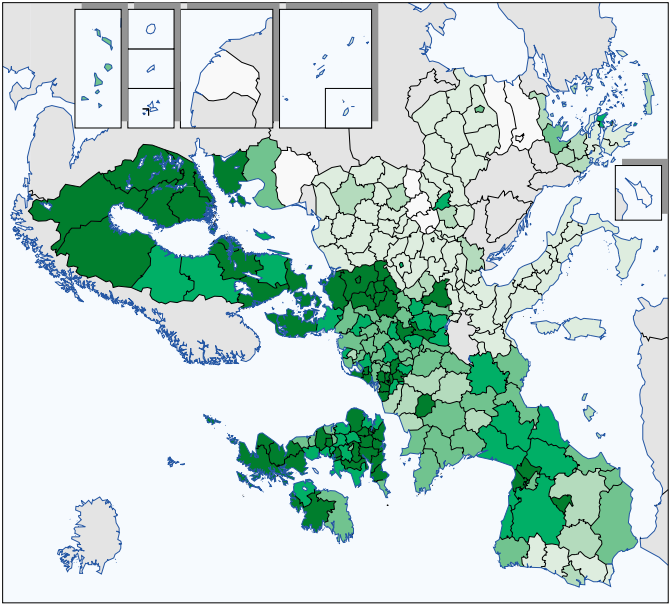
Mellem

% af den samlede befolkning mellem 25-59 år

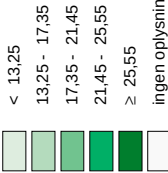
Gennemsnit = 47,6
Standardafvigelse = 16,4
D (Sachsen): NUTS1

0 250 1250 km

Højt

% af den samlede befolkning mellem 25-59 år

Gennemsnit = 19,4
Standardafvigelse = 8,24
D (Sachsen): NUTS1

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

er en helt nødvendigt for at sikre en vidensbaseret økonomi og opretholde et helstøbt samfund og et demokrati, hvor alle kan deltage.

En forbedring af uddannelsesniveauet er også en nødvendighed i ansøgerlandene. I de fleste af dem er andelen af personer mellem 25 og 34 med mellemlange uddannelser væsentlig højere end i aldersgruppen af 50-59 årige, mens andelen med videregående uddannelse er den samme for begge aldersklasser, og forbliver relativ lav blandt de unge. Optagelsesfrekvensen på universiteter er derfor gennemgående betydeligt lavere end inden for EU.

Beskæftigelsesmulighederne øges med uddannelsesniveauet

I næsten alle EU's medlemsstater er uddannelsesniveauet en afgørende faktor for at finde arbejde. Bortset fra Grækenland, og i mindre udstrækning Portugal, er arbejdsløsheden inden for EU meget lavere blandt de højtuddannede end blandt dem med kortvarige uddannelser. I 1999 var den gennemsnitlige arbejdsløshed de 25 til 59 årige med videregående uddannelse 5% i forhold til 8% for dem med realeksamen og 12% for dem med grundskoleniveau. I nogle medlemsstater er ledigheden blandt mennesker med en lav uddannelse 3 til 4 gange større end for de højtuddannede (se graf 13).

Sammenhængen mellem uddannelse og beskæftigelsesfrekvenser er endnu snævrere, specielt for kvinder. Det skyldes den store andel af kvinder med en lav uddannelse – og det betydelige antal mænd –

der ikke er med i arbejdsstyrken. Med andre ord influerer uddannelsesniveauet ikke blot på sandsynligheden for at blive arbejdsløs, men tillige på muligheden for at være økonomisk aktiv.

Et tilsvarende mønster genfindes i ansøgerlandene. Forskellen i arbejdsløshedsprocenten i forhold til forskellige uddannelsesniveauer er meget udtalt i Tjekkiet, Ungarn, Polen og Slovakiet, hvor mennesker med lave uddannelser med 7 gange større sandsynlighed vil være ledige end dem med høje uddannelser.

I særdeleshed i Grækenland, Spanien og Italien samt i de fleste ansøgerlande har et betydeligt antal højtuddannede unge mellem 25 og 34 år imidlertid vanskeligt ved at finde arbejde efter endte studier, hvilket er i skarp kontrast til de ældre aldersgrupper med tilsvarende kvalifikationer.

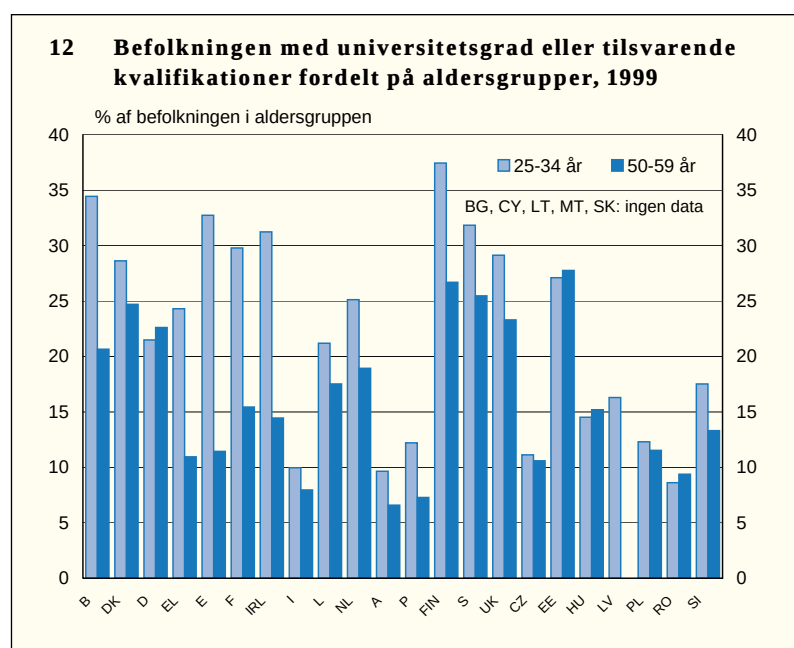
Det skal også understreges, at forskellene i beskæftigelsesmulighederne for mænd og kvinder fortsat består. I de fleste områder af EU har kvinder med et givent uddannelsesniveau større sandsynlighed for at forblive uden arbejde end mænd med et tilsvarende uddannelsesniveau. Ulighederne er specielt udtalte i Grækenland, Spanien og Italien. I kontrast hertil synes kvinderne i ansøgerlandene generelt set at opleve mindre kønsbestemte uligheder end tilfældet er inden for EU.

Endeligt skal det bemærkes, at der eksisterer et klart positivt forhold mellem uddannelsesniveau og indtægt. I alle medlemsstater tjener de fuldtidsbeskæftigede med videregående uddannelse i

gennemsnit betydeligt mere end dem med en mellemlang uddannelse. Forskellen er over 50% i Tyskland, Frankrig og Østrig og mere end 100% i Portugal. Forskellen i indtægter mellem dem med mellemlang uddannelse og dem med kortvarende uddannelse er meget mindre i de fleste medlemsstater (10-20%), men dog af betydning.

Adgang til fortsat uddannelse varierer fortsat betydeligt mellem medlemsstaterne

Fortsat uddannelse og oplæring er afgørende både for den enkeltes jobmuligheder og for at fastholde en moderne økonomis konkurrenceevne. Mens indikatorer viser, at de beskæfti-

gedes deltagelse i job-relateret efteruddannelse har øget overalt i Europa, viser de samtidigt, at niveauet for deltagelse i efteruddannelse fortsat er ret lavt, og at der er store forskelle mellem medlemsstaterne. I 1999 havde kun omkring 10% af de beskæftigede inden for EU omfattet af "the Labour Force Survey" (LFS) haft nogen form for oplæring inden for de seneste fire uger. Niveauet i efteruddannelsen varierer fra under 5% i omkring halvdelen af medlemsstaterne til over 20% i Holland, Danmark, Finland og Sverige. Selvom tallene indeholder en høj grad af usikkerhed, og ikke er fuldstændigt sammenlignelige mellem de enkelte lande, så viser de med rimelig sikkerhed, at adgang til uddannelse er mindre i ansøgerlandene end andre steder.

Ud fra den seneste OECD undersøgelse, som i øvrigt ikke tog hensyn til efteruddannelsens kvalitet og relevans, tyder det på, at længden af efteruddannelsen også er meget forskellig mellem de omfattede lande. Antallet af timer pr. år til efteruddannelse spændte fra 27 i Belgien (kun Flandern) til 57 i Holland.¹⁷

LFS vidner endvidere om, at yngre arbejdere synes at få mere efteruddannelse end de ældre. Mens kun 2,5% inden for aldersgruppen 55-59 år inden for EU havde deltaget i oplæring eller uddannelsesaktiviteter i de undersøgte uger, var tallet for gruppen mellem 25-29 på 10%, og for dem mellem 30-34 på 8%. Herudover synes der i alle medlemsstater at være en klar sammenhæng mellem uddannelsesniveau og adgang til efteruddannelse, hvor de med videregående uddannelser har meget bedre muligheder end dem med lavere uddannelse. En større indsats er således nødvendig for at undgå problemer med mennesker, som oprindeligt har en uddannelse på lavt niveau, for at de ikke kun skal have en begrænset adgang til fortsat uddannelse.

Tilpasning af uddannelsessystemerne til IT er begyndt, men der er stadig et stykke vej tilbage

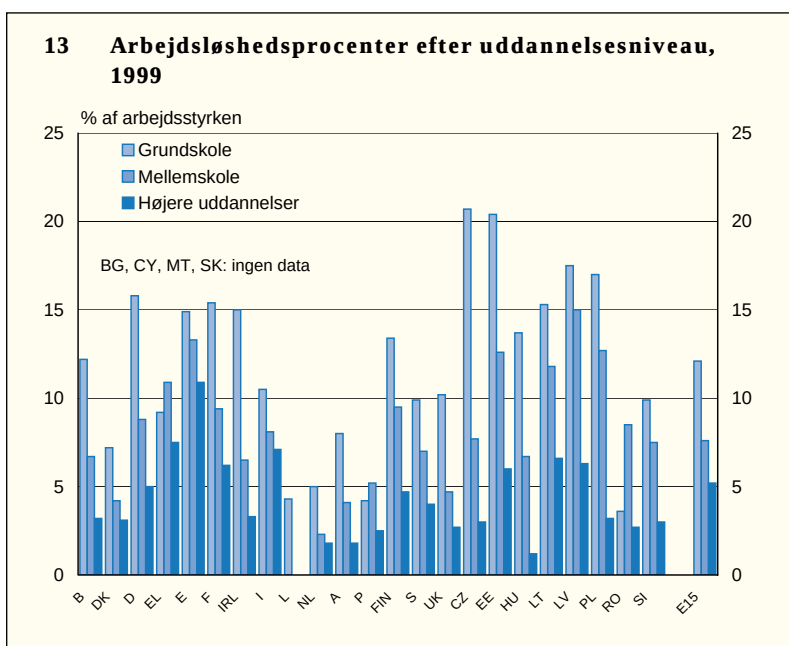
For at studenter kan komme gnidningsfrit ind på det moderne arbejdsmarked, er det nødvendigt, at de stifter bekendtskab med informationsteknologi (IT) i skolen. Samtidigt med, at indførelsen af IT i uddannelsessystemet bliver mere og mere udbredt overalt inden for EU i takt med at medlemsstaterne gennemfører konklusionerne fra Det Europæiske Råd i Lissabon og initiativet til "eLearning" – som opfor-

drede til en styrkelse af brugen af IT i undervisningssystemerne – bliver IT inkluderet i læseplanerne i grundskolen og gymnasiet i de fleste EU lande og i ansøgerlandene. Graden af fremgang på dette felt er imidlertid vanskeligt at vurdere. Selvom der findes data for medlemslandene, er der ingen harmoniserede data på EU niveau.

Et forstudie fra OECD viser, at adgangen til IT under uddannelse, målt som antallet af studenter pr. computer, varierer betydeligt inden for EU¹⁸. Mens grundskolerne i Finland, Sverige og Danmark typisk har mellem 11 og 14 elever pr. computer, er tallet for Italien og Portugal mellem 50 og 150. På gymnasieniveau ligger gennemsnittet på 7 studerende pr. computer i Sverige, Finland og Irland, mens tallet er så lavt som 65 i Portugal. Både for grundskole og gymnasier gælder det, at adgangen til computere er lavere i næsten alle EU medlemslande i forhold til i USA.

Innovation, forskning og teknologisk udvikling

Innovation "er et middel, som umiddelbart kan føre tilbagestående regioner på niveau med udviklede regioner, ikke ved at forsøge at efterligne, hvad de sidstnævnte allerede har opnået, men ved at forsøge at skabe fundamentet for en tilpasning til betingelserne for konkurrencen i verdensøkonomien på grundlag af egne muligheder og behov"¹⁹.

Det er alment accepteret, at regionale økonomiers evne til at klare sig konkurrencemæssigt og til at tilpasse sig til den teknologiske forandringer ligger i deres innovationskapacitet. Dette er naturligvis ikke nyt, men den stigende betydning af viden (i forhold til naturressourcer, det fysiske kapitalapparat og udbuddet af arbejdskraft) for den økonomiske ydeevne sætter teknologi og innovation højt på dagsordenen for den regionale udvikling.

Det Europæiske Råd i Lissabon understregede betydningen af forskning, udvikling og innovation (FTU) for økonomiske vækst, jobskabelse og social samhørighed. Det understregede behovet for at skabe et europæisk forsknings- og innovationsområde og bad Kommissionen og medlemsstaterne om at gennemføre en serie tiltag for at opfylde de mål, som var udstukket i Kommissionens Meddelelse "Mod et europæisk forskningsrum".

Betydningen af innovation blev fremhævet på det Europæiske Råd, som, *inter alia*, opfordrede til, at der gennemføres et udfordrende program for at øge innovation og økonomiske reformer. Kommissionens Meddelelse om Innovation i en vidensbaseret økonomi ²⁰ udstikker brede politiske retningslinier for en øget innovation inden for EU. I takt med at der er skabt forståelse for innovation som et afgørende element i en økonomisk udviklingspolitik, så er betydningen af den regionale dimension heri tillige blevet erkendt. Mange mulige initiativer bliver mest effektivt omsat til praksis på regionalt niveau, hvor virksomhedernes behov og det miljø, de opererer i, bedst kan vurderes.

Forståelsen af den proces, hvormed teknologi og innovation påvirker den regionale udvikling, har udviklet sig over en årrække. Fra at innovation blev set som en lineær proces fra grundforskning til kommerciel succes, har en mere interaktiv model udviklet sig, som anerkender betydningen af miljøet som virksomhederne opererer i, og i den forbindelse specielt for de små og mellemstore virksomheder (SMV). Siden SMVer ikke internt råder over den samme rådgivning og service som de store virksomheder, er de mere afhængige af, at disse ydelser findes uden for virksomhederne.

Innovation er derfor blevet forbundet med begreber som netværksdannelse og netværkssamarbejde. I den sammenhæng afhænger det ikke længere kun af, hvordan virksomheder, universiteter, forskningsinstitutioner og myndigheder klarer sig hver for sig, men i stigende grad om, hvordan de samarbejder, især på regional niveau.

Inden for EU varierer innovationskapaciteten i dag betydeligt fra den ene region til den anden, både i kvantitativ og kvalitativ forstand. For at give indsigt i disse forskelle præsenterede Kommissionen i september 2000²¹ det første skitse til et europæisk point-tavle for innovation, som viser udbredelsen af forskelle i innovation inden for EU. Bestemte medlemsstater, specielt de nordiske, scorede ret højt, på nogle punkter højere end USA. I forhold til antallet af indikatorer med værdier betydeligt over EU-gennemsnittet havde Sverige den højeste score (med 12 af de 16 indikatorer på 20% eller mere over gennemsnittet), efterfulgt af Finland (8) samt Danmark og Tyskland (begge 7).

I det følgende undersøges først strukturen i de nationale videnskabelige og teknologiske systemer, og dernæst, hvordan innovationskapaciteten varierer inden for EU.

Trods konvergens er der fortsat betydelige forskelle på nationalt niveau ...

Udgifterne til forskning og teknologisk udvikling (FTU) i forhold til BNP er steget i de seneste år i samhörighedslandene, men stigningen har ikke, bortset fra i Irland, været tilstrækkelig stor til, at indsnævre kløften væsentligt til resten af Unionen. Teknologikløften mellem samhörighedslandene og de fire medlemslande med den højeste udgiftsniveau (Tyskland, Frankrig, Sverige og Finland) er blevet større snarere end mindre (se tabel 5).

Virksomhedernes udgifter til FTU i forhold til de samlede udgifter faldt relativt mellem 1995 og 1998 i Portugal, Grækenland og Spanien, som de også gjorde for EU under ét, selvom virksomhedernes FTU-udgifter steg i de fire medlemslande i toppen (Tyskland, Frankrig, Sverige og Finland), og endnu mere i Irland. Som følge heraf kan innovationskløften mellem samhörighedslandene og de fem nævnte lande blive endnu større, hvilket igen kan forringe samhörighedslandenes chancer for at forbedre deres konkurrenceevne inden for EU og på verdensmarkedet.

De offentlige udgifter til FTU faldt tillige i Grækenland og Spanien, hvilket var i tråd med udviklingen andre steder i Unionen, mens de forblev uændrede i Portugal. Øgningen i de samlede udgifter i de tre samhörighedslande var således en følge af en stigning i forbruget på højere uddannelser, hvilket kan ses som en forudsætning for at øge arbejdsstyrkens kvalifikationer.

Den markante kløft i FTU-udgifter, som eksisterer mellem samhørighedslandene og de øvrige medlemsstater, især i forhold til virksomhedernes forbrug, antyder et behov for at opfordre virksomhederne til at gå i gang med forskningsaktiviteter og til at formulere en FTU politik. Dette nødvendiggør en bredere synsvinkel end blot at omfordele EU midler til FTU til disse lande. I de tilbagestående regioner er der specielt behov for en indsats for at øge virksomhedernes kapacitet til at absorbere ny teknologi og know-how, som er udviklet andre steder, at forbedre arbejdskraften evne til at bruge denne teknologi og omstille sig til nye teknikker, samt at styrke virksomhedernes mod på at søge nye markedsmuligheder og tilgængeligheden til risikovillig kapital (se tabel A.21).

De få tilgængelige data for ansøgerlandene²² antyder, at siden begyndelsen af 1990'erne er midlerne til FTU blevet mindre (i anvendt forskning mere end i videnskabelig). Derfor er konkurrencen for forskningsmidler øget og efterspørgslen efter offentlig FTU faldet markant. I 1995 var FTU intensiteten i de fleste lande på niveau med de tre samhørighedslande, mens både de offentlige og private udgifter til FTU i Slovakiet, Slovenien og Tjekkiet var tættere på gennemsnittet for EU.

Potentialet af de menneskelige ressourcer inden for F&U er, som en arv fra FTU's betydelige rolle under det socialistiske system, i mange af ansøgerlandene relativt stærkt, hvilket indebærer, at de er godt rustet til at indhente de nuværende medlemsstater, forudsat der sker en omstrukturering af deres FTU indsats (se kort A.13).

... specielt i relation til menneskelige ressourcer

Kvaliteten af de menneskelige ressourcer er den væsentligste faktor bag opfindelser og spredning af teknologi, og det er en forudsætning for at øge en given økonomis kapacitet til at absorbere nye innovationer. Forskellen mellem landene længst fremme i den sammenhæng og samhørighedslandene er blevet indsnævret i løbet af 1990'erne, men det er dog stadig sådan, at de førstnævnte lande har omkring tre gange så mange forskere beskæftiget i virksomhederne end de sidstnævnte.

Firmaer i de mest udviklede regioner kan regne med mere målrettede offentlige støtteforanstaltninger

En tredje dimension af "teknologikløften" er forskellene inden for Unionen i kvalitet og kvantitet af de offentlige støtteforanstaltninger. Med hensyn til offentlig assistance til innovation målt som statsstøtte til FTU inden for industriproduktion, var beløbet i perioden 1995 til 1997 over 10 gange højere per beskæftiget i de mest udviklede medlemsstater i forhold til de tilbagestående lande. I Danmark, Finland, Frankrig, Østrig, Tyskland og Benelux-landene var tallet i hvert enkelt tilfælde over EU-gennemsnittet, mens det i samhørighedslandene var under 60% af gennemsnittet. Endvidere er der i samhørighedslandene tildelt en meget mindre andel af statsstøtten til FTU end i andre dele af Unionen, på trods af at samhørighedslandenes behov for FTU og innovation er meget større.

Aktiviteten med patenter afspejler forskelle i de nationale systemer for innovation

Patentansøgninger har længe været et mål for innovationsaktivitet, for resultatet af FTU og for graden af sammenhæng mellem det videnskabelige system og den produktive sektor. Denne indikator er for samhørighedslandene et godt stykke under EU-gennemsnittet, uanset en vis konvergens i løbet af 1990'erne. Patentansøgninger i Spanien, Portugal og Grækenland udgjorde 20 % af EU-gennemsnittet i 1998 i forhold til 10% i 1989 (se kort 13).

Samlet set er de videnskabelige og teknologiske systemer i samhørighedslandene karakteriserede ved en lav FTU intensitet, en overrepræsentation af den offentlige sektor, en lav inddragelse af den private sektor; svage forbindelser virksomhederne og lave niveauer for teknologioverførsel.

Tabel 5 Udgifter til FTU i samhørighedslandene og i resten af EU, 1995-98

	P	EL	E	IRL	EU	Top 4
Bruttoudgifter til FTU/BNP	↑	↑	↑	↑↑	↓	↑
Virksomhedernes udgifter til FTU/bruttoudgifter til FTU	↓	↓	↓↓	↑↑	↓	↑
Offentlige udgifter til FTU/bruttoudgifter til FTU	=	↓↓	↓	↓	↓	↓
Videregående uddannelse inden for FTU/bruttoudgifter til FTU	↑	↑↑	↑	↑	↑	=
Signaturforklaring: = stabil, ↑ stigning, ↓ fald, ↑↑ kraftig stigning, ↓↓ kraftig fald						

Sådanne forskelle giver anledning til problemer med hensyn til muligheden for at yde støtte, fordi de antyder, at ekstra støttemidler blot ville gavne det eksisterende (offentligt orienterede) system, og dermed bevare og endda styrke de strukturelle problemer. Som konsekvens bør politikker for den regionale udvikling fokusere på at styrke virksomhedernes rammebetingelser, og i særdeleshed forbindelserne mellem det videnskabelige system og virksomhederne.

Den teknologiske kapacitet er stærkt koncentreret på regionalt niveau ...

Den regionale fordeling af den innovative kapacitet inden for EU afspejler strukturen i de nationale videnskabelige og teknologiske systemer, hvor de regionale forskelle inden for medlemsstaterne gør disse uligheder endnu større.

Der er en stærkt koncentration af FTU og innovation i de mest avancerede regioner inden for EU, hvor de ti mest fremtrædende regioner (i Tyskland, Storbritannien, Frankrig og Finland) afholder omkring en tredjedel af alle udgifter inden for Unionen. Heroverfor er 17 af de 25 regioner med det laveste FTU intensitet (under 25% af EU-gennemsnittet) Mål-1 regioner. Tilsvarende uligheder gør sig gældende for virksomhedernes udgifter, for de menneskelige ressourcer og for patentansøgninger.

Forskellene mellem regioner er specielt udtalte i samhørighedslandene. I Grækenland for eksempel bliver over halvdelen af FTU-udgifterne afholdt på Attika-halvøen (hvor Athen er lokaliseret), som samtidigt frembringer to-tredjedele af samtlige patentansøgninger. I Spanien er over tre-fjerdedele af virksomhedernes FTU lokaliseret i kun tre regioner (heraf 30% i Madrid).

... hvilket har indflydelse på den innovative natur af den økonomiske aktivitet

En høj FTU intensitet i den private sektor og effektive forbindelser mellem den videnskabelige sektor og virksomhederne er nøglen til innovation og dermed til økonomisk vækst. I næsten alle de 25 højstplacerede regioner i relation til beskæftigelse i højteknologiske sektorer (over 12% af totalen) er FTU intensiteten også relativ høj. I de 25 regioner med den laveste FTU intensitet er beskæftigelsen i højteknologiske sektorer meget lav (4% eller mindre af totalen). I overensstemmelse med de foreløbige resultater fra "the second Community Survey on Innovation" har den førstnævnte gruppe af regioner den højeste innova-

tions intensitet inden for industriproduktionen, det største antal virksomheder med egne innovative aktiviteter og det højeste overskud fra innovative produkter. De fleste regioner i Grækenland, Spanien og Portugal tilhører derimod gruppen med den laveste FTU intensitet (se kort A.14).

Betydningen af det regulerende, organisatoriske og institutionelle miljø

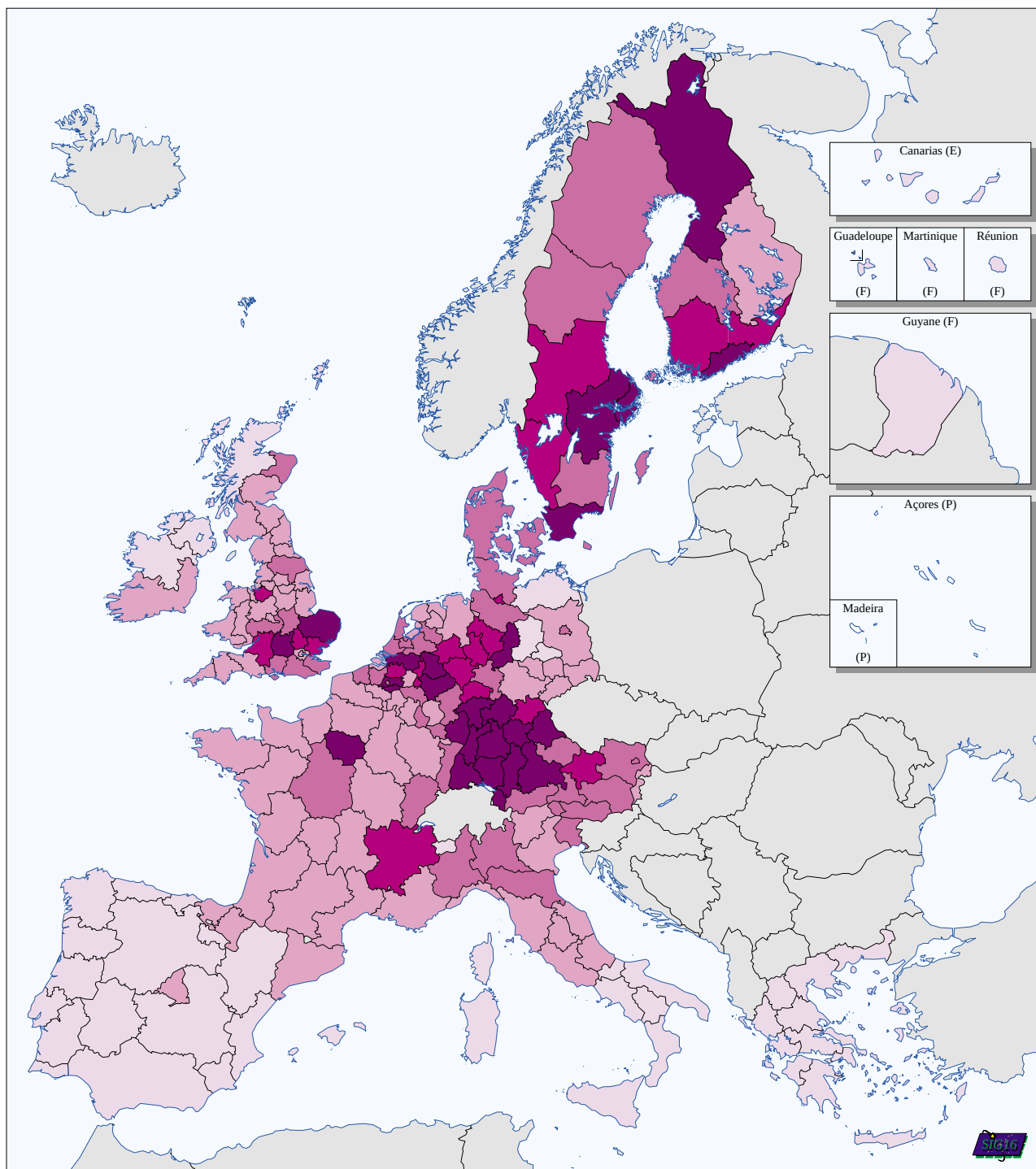
Disse strukturelle forskelle inden for videnskab og teknologi kan ikke alene forklare den svage struktur i de økonomiske aktiviteter i tilbagestående regioner. Der er en tiltagende enighed om, at virksomhedernes svigtende innovation i de pågældende regioner ikke i første række skyldes videnskabelige eller teknologiske problemer, men har sin årsag i mangler i det regulerende, institutionelle og organisatoriske miljø, som virksomhederne opererer i.

I de tilbagestående regioner er dette miljø ofte karakteriseret ved en kombination af strukturelle svagheder, såsom mangel på en dynamisk virksomhedsservice sektor, et ringe udviklet finansielt system, svage forbindelser mellem den offentlige og private sektor, en sektoriel specialisering inden for traditionelle industrier med ringe tilbøjelighed til innovation, lave niveauer for offentlig støtte til innovation og hjælpeforanstaltninger, som er ringe tilpasset til de lokale SMV'ers behov. I lyset af dette må det vigtigste mål for regionalpolitikken være at hjælpe med udviklingen af nye organisationsformer og institutionelle samarbejder, for derigennem at forbedre den "strukturelle" konkurrenceevne af virksomhederne i de tilbagestående regioner, og opfordre til et skift i ressourceanvendelsen til fordel for mere dynamiske og innovative dele af den økonomiske aktivitet.

Den vidensbaserede økonomi

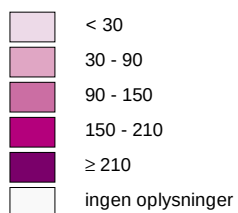
Informations og kommunikationsteknologi (IT) er grundlaget for den vidensbaserede økonomi. Den gør det muligt at gemme, processe og sende stadigt stigende datamængder hurtigt og billigt, og er en stadig vigtigere kilde til produktivtetsgevinster.

Overgangen til informationssamfundet handler imidlertid ikke kun om teknologi. Forandringen er potentielt den mest vidtgående siden den Industrielle Revolution, og den påvirker helt grundlæggende organiseringen af både økonomi og samfund. Hånd-

13 Europæiske patentansøgninger, gennemsnit 1997 til 1999

Antal pr. 1 million indbyggere

EU15 = 119,4
 Standardafvigelse = 116,3
 D (Sachsen): NUTS1

Kilde: Eurostat

0 100 500 km

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

teringen af denne forandring er derfor en af de største udfordringer, som Unionen i dag står overfor.

I den sammenhæng skal Europa Kommissionens initiativ, "eEurope – Et informationssamfund for alle", som blev tiltrådt af det Europæiske Råd i Lissabon i marts 2000, forsøger at øge hastigheden for ibrugtagning af digitale teknologier og sikre, at alle har de nødvendige færdigheder til at anvende dem.

I gennemsnit bruger EU landene skønsmæssigt 6% af BNP på IT (se graf A.23). IT-virksomheder og kommunikationsvirksomheder vokser mere end 5 procentpoint hurtigere end andre sektorer i reale størrelser, og er i realiteten drivkraften i den økonomiske vækst inden for EU.²³ IT-virksomheder stod for omkring 4% af beskæftigelsen inden for EU i 1997,²⁴ og det skønnes, at ét ud hver fjerde nye job skabes inden for IT eller beslægtede sektorer.²⁵ Hvis denne synsvinkel udvides til at omfatte de såkaldte "vidensbaserede sektorer", står disse for omkring en fjerdedel af beskæftigelsen og for det meste af jobtilvæksten inden for de seneste år.²⁶

Liberaliseringen af markedet kombineret med en tiltagende hurtig teknologisk innovation øger konkurrencen inden for tilvejebringelsen af telekommunikationsydelser og produkter, hvilket sænker omkostningerne, øger valgmulighederne og servicekvaliteten i de fleste områder af EU. Prisen for at få adgang til Internettet er faldet drastisk på det seneste, dog er prisen i nogle lande fortsat en barriere for en mere udbredt anvendelse.

Potentialet er enormt

Elektronisk handel (e-commerce) vokser hastigt og tvinger virksomhederne til at genoverveje deres forretningsgange, hvilket samtidigt skaber nye organisationsformer, herunder nye markedsrelationer og virksomhedssammenhænge. Internet-baseret "business to business" (B2B) handel, som er den vigtigste komponent (udgør skønsmæssigt 80% af den samlede elektroniske handel i dag og 90% i 2003), udvikler sig hurtigt og vil skønsmæssigt stige med mere end 90% om året i perioden 1999-2003²⁷.

Brugen af e-commerce teknologier i handelsrelationer mellem virksomheder kan øge effektiviteten ved at reducere og rationalisere forretningsgangene. Effekterne heraf er allerede synlige inden for produktdesign (afkorter designprocessen og øger tilpasningsmulighederne og standardisering af reservedele), i produktionen og i distributionen (lavere lageromkostninger, hurtigere produktion og lavere leveringsomkostninger).

Udbredelsen af "B2B-relationer" i USA er skønnet til potentielt at kunne reducere en virksomheds omkostninger med mellem 13% og 23%²⁸. Da markedet for e-commerce er mindre udviklet inden for EU, kan der her forventes besparelser i driftsomkostningerne på i gennemsnit 18% og på 15% for salgsomkostningerne (se graf A.24).

Hvordan regioner indfører og håndterer IT, er nøglen til deres økonomiske ydeevne

IT-udbredelsen, forstået som værdien af udgifter til IT²⁹ som en andel af BNP, er en vigtig målestok for et lands overgang til Informationssamfundet og for dets innovative kapacitet og konkurrencedygtighed. Forskellene mellem samhørighedslandene og de øvrige EU medlemslande med hensyn til dette mål er små og på vej til at indsnævres – i perioden 1991 til 1999 fandtes de højeste vækstrater i udgifter til IT i Grækenland og i Italien. Givet samhørighedslandenes lave BNP niveauer vil disse lande imidlertid i absolutte størrelser være nødsaget til at investere relativt store beløb i IT i fremtiden for at nærme sig EU's gennemsnit.

Uanset at forbedringer i standarden af informations- og telekommunikationsinfrastrukturen har stor betydning for mulighederne for at deltage i Informationssamfundet, er der også andre faktorer, som spiller en ligeså stor, og stadigt vigtigere rolle, såsom offentlighedens informationsniveau, niveauet af uddannelsesmæssige kvalifikationer, den offentlige sektors rolle i promoveringen af Informationssamfundet samt virksomhedernes organisatoriske og investeringsmæssige kapacitet.

Infrastrukturelle forskelle inden for telekommunikation bliver mindre

Over de sidste 20 år er forskellene i adgang til en fast telefonlinie blevet betydeligt mindre medlemsstaterne imellem (se graf 14). I de fleste lande er andelen af husholdninger med telefon omkring EU-gennemsnittet på 92%, uagtet at det stadigt er så lavt som 69% i Portugal i forhold til 97% i Sverige.³⁰ Tallet er kun 78 % i Finland, hvilket dog i al væsentlighed udlignes af det betydelige antal husholdninger med mobiltelefon og uden fast telefonlinie (18%, hvilket er næsten fem gange EU-gennemsnittet). Det samme fænomen genfindes omend i mindre omfang i Portugal (12%) og i Irland (hvor kun 84 % af husholdningerne har en fast telefonlinie). Imidlertid har en femtedel af de portugisiske husholdninger og en tiendedel af de irske ikke adgang til en telefon i hjemmet i forhold til et EU gennemsnit på kun 4%. Ikke desto mindre er der mar-

kante regionale forskelle – på mere end 15 procentpoint – i Tyskland, Frankrig og Italien i andelen af husholdninger med fast telefonlinie.

I ansøgerlandene er det samlede antal telefonlinier pr. 100 indbyggere mindre end halvdelen af gennemsnittet for EU, selvom tallet er højere både i Slovenien og, i mindre omfang, Estland³¹.

Mobiltelefoner og kabler kan skabe alternative adgange til Internettet ...

På trods af de eksisterende variationer i udbredelsen af mobiltelefoner inden for EU, afspejler disse forskelle ikke de relative velstandsniveauer. Alle de nordiske lande har et relativt høj rate af mobiltelefoner ligesom Italien, mens den for Grækenland, Spanien og Portugal er omkring eller over EU's gennemsnit. I mange lande med en relativt få PC'er og/eller en begrænset adgang til Internettet, herunder samhörighedslandene, findes der imidlertid et højt niveau for brug af telefoner, hvilket åbner muligheden for brug af mobiltelefoner til Internetadgang i fremtiden.

Det er oplagt, at den udbredte anvendelse af mobiltelefoner i de nordiske lande delvist er en konsekvens af deres geografiske karakteristika og spredningen af befolkningen over et stort område. I de sydlige medlemsstater er den hastige vækst derimod udtryk for den lave kvalitet af eller mangel på faste telefonforbindelser (se graf A.25).

Måske lidt uventet er brugen af mobiltelefoner noget lavere i landområderne (39% af husholdningerne) end i byområderne (45%).

Udbredelsesgraden for mobiltelefoner i ansøgerlandene var ved udgangen af 1990'erne kun omkring en fjerdedel af gennemsnittet for EU, men dog i kraftig vækst (med 108% om året mellem 1996 og 1999).

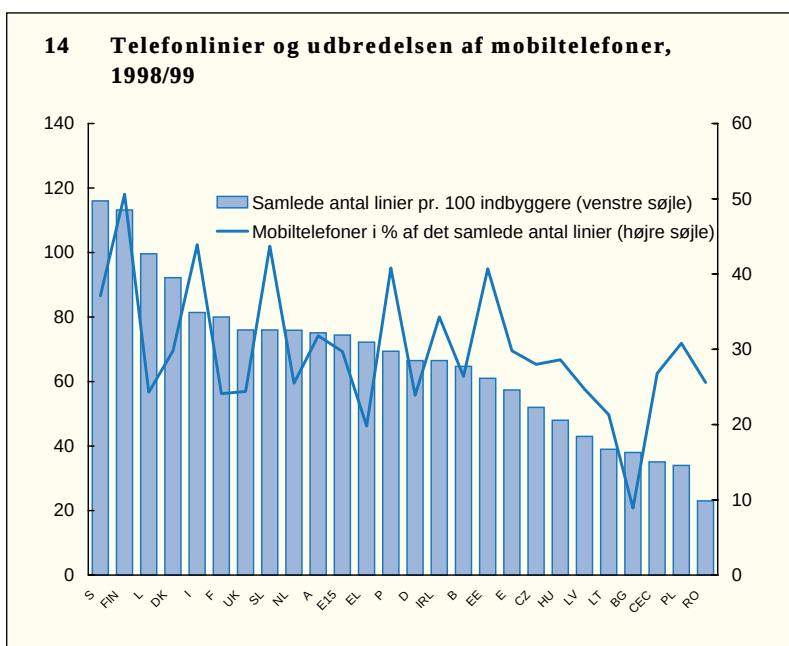
Teknologiudviklingen går meget stærkt inden for dette område og tilbyder nye måder at få adgang til Internettet – gennem tredje generation af mobiltelefoner med større båndbredde – og gennem ISDN, xDSL, kabel og digitale TV kanaler. Da bredbåndsadgang i fremtiden forventes at blive meget vigtigere for virksomheder og husholdninger, bliver muligheden herfor et afgørende spørgsmål.

... men adgang til Informationssamfundet er fortsat skæv

Der eksisterer betydelige forskelle inden for Unionen i brugen af hjemme-PC og i adgang til Internettet (se graf 15). Ses der bort fra Frankrig, viser der sig en klar nord-syd skillelinie i graden af internetopkobling. I Grækenland, Spanien, Portugal og Italien samt Irland er opkoblingsgraden omkring halvdelen af gennemsnittet på 12% inden for EU, mens de nordiske lande er et godt stykke over 20% (i Sverige 51%). In Grækenland, Portugal og Irland er PC-ejerskabet ligeledes lavt.

I ansøgerlandene er antallet af PC'er pr. 100 indbyggere øget jævnt. Der kan sondres mellem tre grupper af lande: Slovenien med en udbredelse svarende til EU-gennemsnittet, Polen og Tjekkiet med et niveau svarende til samhörighedslandenes samt Rumænien og Bulgarien med en udbredelse på mellem 10% og 25% af EU's gennemsnit.

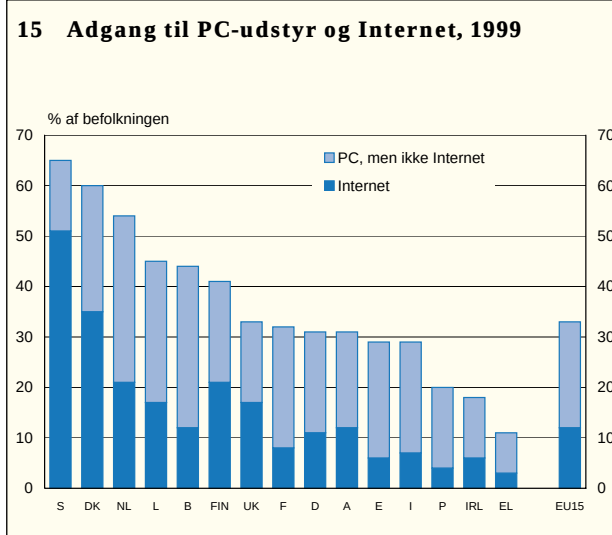
Inden for EU er der altså et klart bevis for en social opsplitning, hvor husholdninger med høj indkomst med seks gange så stor sandsynlighed har en Internetforbindelse end husholdninger med lav indkomst. Endvidere er en større andel af husholdningerne i byområder forbundet til Internettet (13-15%) i forhold til i landområderne (8%). Disse forskelle synes imidlertid mere at skyldes manglende information om de muligheder Internettet tilbyder end omkostningerne (45% af EU's husholdninger uden Internetadgang er ikke interesserede heri, 9% kender intet til Internettet,

mens 11% opgiver omkostningerne som årsag til ikke at være koblet på).

Virksomhedernes brug af Internettet er relativ høj i en række medlemsstater, specielt de nordiske lande, samtidigt med der eksisterer visse markedsvariationer inden for EU. For eksempel er 76% af SMVerne i Sverige forbundet til Internettet, mens kun 16% i Portugal.³² En undersøgelse af SMVer for nylig viste, at de var rimeligt informeret om Internettets muligheder, uanset at en tredjedel ikke havde adgang. I samhørighedslandene er antallet uden opkobling større end andre steder inden for EU, hvilket stemmer overens med Kommissions analyser, ifølge hvilke et lavt informationsniveau om muligheder og gevinster, en knaphed på IT færdigheder samt indholdsmæssige svagheder ved dagens software, er de vigtigste barrierer for udviklingen af Informations-samfundet.

Fokus i strukturpolitikken inden for dette område bør derfor ligge i en styrkelse af efterspørgselen, og i særdeleshed virksomheders, institutioners og enkeltpersoners forudsætninger for at kunne bruge IT på en effektiv måde.

- 1 Europa Kommissionen (2000) "The Competitiveness of European Industry". Se også Europa Kommissionen (1999) "Sjette periodiske rapport om den socio-økonomiske situation og regionaludviklingen i Den Europæiske Union" (Del 2 om konkurrenceevnen), OECD (1996) "Industrial Competitiveness", Oxford Review of Economic Policy (1996) "International Competitiveness" Vol. 12, no.3.
- 2 Tal for EU13 indtil statistik foreligger for Storbritannien og Irland. Tal for Storbritannien forventes inden for de kommende måneder, mens tal for Irland måske aldrig kommer (offentliggørelse af disse tal er frivilligt og ikke et regelbundet krav).
- 3 For offentlige serviceydelser skal tallet for produktivitet fortolkes med forsigtighed, fordi den offentlige sektor ikke er profitabel. Derfor består deres værditilvækst udelukkende af lønninger.
- 4 Se f.eks. Midelfart-Knarvik, Overman, Redding og Venables (1999) "The Location of European Industry".
- 5 Disse fremskrivninger tager ikke hensyn til fremtidige medlemmer af EU, som vil kunne påvirke de underliggende trends, specielt i form af vandringer, hvor der hovedsageligt forventes bevægelser mellem de nye lande og de nuværende EU medlemsstater, men tillige på længere sigt i form af ændrede fødsels- og dødsfrekvenser.
- 6 Det skal bemærkes, at disse rater kun er demografiske indikatorer. Mens de afspejler de afledte problemer for de sociale velfærd og for skattesystemerne, findes der andre og ligeså vigtige faktorer, som bør tages i betragtning, specielt antallet af personer i den arbejdsdygtige alder, som aktuelt er i arbejde, og som betaler skatte og sociale bidrag.
- 7 Baseret på Eurostat's seneste scenario fra 1998 for de regionale arbejdsstyrker, som er sammenholdt med befolkningsfremskrivninger fra 1997. Dette scenario omfatter 204 regioner på NUTS 2 niveau inden for EU over perioden 1995 til 2025. "0-scenariet", som der er henvist til i teksten, forudsætter en fortsættelse af de nuværende trends og en vis reduktion i de regionale ubalancer.
- 8 European Integration Consortium (DIW/CEPR/FIEF/IAS/IGIER) 2000: The Impact of Eastern Enlargement on Employment and Labour Markets in the EU Member States, undersøgelse udført for Kommissionens DG Beskæftigelse og sociale anliggender; Berlin/Milan.
- 9 Bauer, T. and Zimmermann, K.(1999): Assessment of Possible Migration Pressure and its Labour Market Impact following EU Enlargement to Central and Eastern Europe, Studie udført for UK Department of Education and Employment, IZA and CEPR, Bonn/London, Germany/UK.
- 10 Faste bruttoinvesteringer er investeringer uden hensættelser. Brutto refererer til det faktum, at der ikke medregnes værdiforringelse eller forbrug af kapital. Fast betyder, at kun investeringer, som bliver brugt i mere end et år, er medtaget.
- 11 Bruttokapitalbeholdningen er beregnet ved at akkumulere tidligere investeringer og fratrække den kumulerede værdi af de investeringer, som er blevet trukket tilbage. Nettokapitalbeholdningen inkluderer værdiforringelse, og er derfor nok en bedre målestok. Igennem denne analyse er kapitalbeholdningen derfor defineret som nettokapitalbeholdning, selvom resultaterne bliver meget lig, hvis man anvender bruttokapitalbeholdning.
- 12 e.g. Abramovitz (1989) "Thinking about growth".
- 13 Tæthed er målt som et sammensat indeks, som angiver en regions forsyning med motorveje i forhold til EU gennemsnittet. Mere specifikt er det et aritmetrisk gennemsnit af antal "miles" af motorveje i forhold til arealstørrelse og folketal.

-
- 14 Opgjort på samme måde som for veje som et sammensat indeks over længden af jernbaneskiner i en region i forhold til regionens areal og dens befolkningsstørrelse i forhold til EU gennemsnittet.
- 15 Se studiet af "the impact of eastern enlargement on employment and the labour market in the EU member states" (del B af den strategiske rapport, kapitel 3.3)
- 16 Kilde: Eurostat, Labour Market Survey 1998
- 17 Se OECD: "Education at a Glance", 2000, side 195 ff.
- 18 Se OECD: Education Policy Analysis 1999, side 49 ff. Denne undersøgelse indeholder kun data fra 1997/98 for de følgende 10 EU medlemsstater: Belgien (Flandern), Danmark, Finland, Frankrig, Irland, Italien, Holland, Portugal, Sverige og Storbritannien.
- 19 CEC (1995), "Grønbog om Innovation", Europa Kommissionen, Luxembourg.
- 20 COM (2000) 567 af 20 september 2000
- 21 Innovation i en vidensbaseret økonomi – KOM (2000) 567 af 20 september 2000
- 22 "Impact of the enlargement of the EU towards the associated Central and Eastern European countries on RTD-innovation and structural policies", De Europæiske Fællesskaber 1999.
- 23 "Strategier for job i informationssamfundet", CEC 1998, side 4
- 24 "Measuring the ICT Sector", OECD (2000). IT-sektoren er defineret på grundlag af 11 ISIC klasser. Produkter fra en IT virksomhed må "be intended to fulfil the function of information processing and communication including transmission and display or must use electronic processing to detect, measure and/or record physical phenomena or to control a physical process." For services the industry "must be intended to enable the function of information processing and communication by electronic means."
- 25 Informationsamfundets virksomheder omfatter "indholds" virksomheder (såsom forlag, audiovisuelle virksomheder og reklamebureauer) og IT-beslægtede virksomheder (såsom computere og software, computerrelateret service, telekommunikationsudstyr og service).
- 26 Se "Den europæiske beskæftigelsesstrategi", 2000, Kapitel 3.
- 27 Baseret på data fra International Data Corporation (IDC), Internet Commerce Market Model, 1999.
- 28 Goldman Sachs US (1999), "B2B: 2B or not 2B, e-commerce/internet" Goldman Sachs Investment Research.
- 29 IT udgifter omfatter IT-hardware, software og serviceydelser, telekommunikationsudstyr og telekommunikationsservice, alt sammen til markedspriser.
- 30 Gallup Residential Survey (2000)
- 31 "European Survey of Information Society (ESIS) in Central and Eastern European countries", CEC 1999.
- 32 "The Gallup Survey" af små- og mellemstore virksomheder (SMVer) (2000)

Del II – Fællesskabspolitikernes bidrag til samhørighed

II.1	Den Økonomiske og Monetære Union (ØMU)	69
II.2	Det Indre Marked	73
II.3	Konkurrencepolitik	79
II.4	Den Fælles Landbrugspolitik: Prispolitik og markeds politik	81
II.5	Beskæftigelse, udvikling af menneskelige ressourcer og samhørighed.	89
II.6	Miljøpolitik.	93
II.7	Forsknings- og Udviklingspolitik	99
II.8	Transportpolitik	105
II.9	Energipolitik	107
II.10	Erhvervspolitik	109
II.11	Den Fælles Fiskeripolitik	113

II.1 Den Økonomiske og Monetære Union (ØMU)

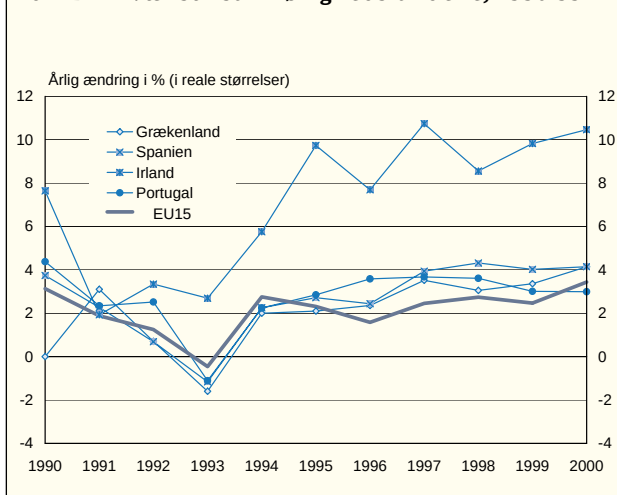
Med den logiske begrundelse, at makroøkonomisk stabilitet er gunstigt for en højere realvækst, og at medlemsstaternes økonomiske politikker bør være konsistente inden for et valutaområde, har EF Traktaten defineret en række kriterier for økonomisk konvergens, som skal opfyldes for at kunne deltage i Euroen. Efter at have opnået en høj grad af bæredygtig konvergens med hensyn til prisstabilitet, til statsfinansierne (underskud og gæld), til valutakurser og de lange renter, besluttede Rådet i maj 1998, at 11 medlemsstater kunne indføre Euroen med virkning fra 1. januar 1999. Blandt disse 11 medlemsstater er tre samhørighedslande (Spanien, Irland og Portugal), og det fjerde samhørighedsland, Grækenland, har tilsluttet sig Eurozonen med virkning fra begyndelsen af år 2001.

En forøget stabilitet i samhørighedslandene ville være vanskeligere at opnå uden for rammerne af ØMU. Disse rammer er baseret på koordination og overvågning af de økonomiske politikker, som medlemsstaterne fører, og som de har hovedansvaret for. De opnåede resultater i samhørighedslandene i form af stabilisering siden begyndelsen af 1990erne har

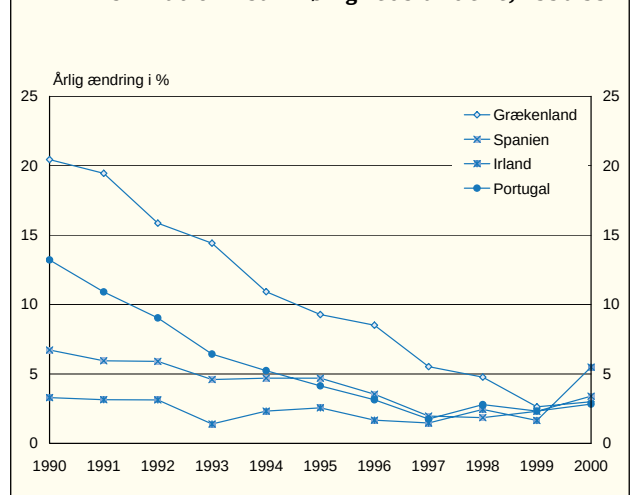
været imponerende, specielt i Grækenland og Portugal, hvor inflationraterne i 1990 var henholdsvis 20% og 13%. Denne historisk set unikke grad af stabilitet i samhørighedslandene tilvejebringer bedre betingelser for private investeringer, hvilket allerede har bidraget til vækstrater over EU-gennemsnittet i de seneste år.

Samhørighedslandenes præstation i form af en nominal konvergens, lave inflationrater, og en reel konvergens udtrykt ved realvækst i BNP over EU's gennemsnit, er indtruffet parallelt gennem den anden halvdel af 1990erne (se graf 16 og 17). Denne udvikling har været specielt stærk i Irlands tilfælde, som er et godt eksempel på, hvordan reel og nominal konvergens har gået hånd i hånd siden midten af 1980erne som følge af en langsigtet strategi med et konsistent og stabilitets-orienteret blanding af makroøkonomiske politikker (se Box). Indhentningen af det økonomisk efterslæb er gået noget langsommere i Spanien og Portugal. I Grækenland er vigtige resultater i nominal konvergens siden midten af 1990erne blevet omsat til et positivt vækstdifferentiale i forhold EU, hvilket ikke er sket siden 1970erne.

16 BNP vækst i samhørighedslandene, 1990-99

17 Prisinflation i samhørighedslandene, 1990-99

For at sikre, at disse resultater i retning af økonomisk stabilitet ikke blot bliver midlertidige, er procedurerne omkring multilateral økonomisk overvågning og koordinering blevet styrket inden for EU, hvilket omfatter forskellige områder af økonomisk politik, såsom budgetpolitik, beskæftigelsespolitik, strukturelle reformer og dialog med de sociale partnere om makroøkonomiske forhold. På baggrund af resultaterne med at opnå en makroøkonomisk stabilitet er der nu blevet sat mere fokus på, at færdigvaremarkedet, kapitalmarkedet og arbejdsmarkedet fungerer smidigt, hvilket vil gøre det muligt at realisere de fulde fordele af ØMU i form af vækst og samhørighed. Selvom markedsliberalisering og privatisering af offentlige virksomheder foregår med varieret hastighed i de forskellige medlemsstater, har disse tiltag ikke blot bidraget til en budgetmæssig konsolidering ved at nedsætte behovet for subsidier, men også – og endnu vigtigere – forbedret den samlede effektivitet og konkurrenceevne inden for disse økonomier. Uden tilstrækkeligt åbne og fleksible markeder ville Irlands høje vækstrater næppe have været bæredygtige. Skabelsen af mere effektive færdigvaremarkeder og kapitalmarkeder i 1990'erne har gjort det muligt for den portugisiske økonomi at bevæge sig hurtigt mod en makroøkonomisk stabilisering uden at skabe væsentlige ubalancer. Arbejdsmarkedsreformer i Spanien i anden halvdel af 1990'erne bidraget til en højere vækst både i beskæftigelse og BNP. Samtidigt er der behov for, at strukturelle reformer bliver styrket i samhørighedslandene, specielt i Grækenland.

Introduktionen af Euroen gavner også væksten gennem en øget markedsintegration, dels som følge af de lavere transaktionsomkostninger, der opnås ved at eliminere valutaveksling og den dermed forbundne risiko, dels gennem færre informationsomkostninger til sammenligning af priser. En fornemmelse af størrelsen af de initiale regionale effekter af Den Monetære Union kan fås fra de skønnede handelsrelaterede vekslingsomkostninger for 1994.¹ Skønnet blev til ved at gange hver enkelt regions handel med andre områder inden for EU med differencen mellem købs- og salgskurser for de valutaer, som deltager i Euroen (se Figur A.15). Resultatet antyder, at det snarere er nationale end regionale karakteristika, der bestemmer størrelsen af de økonomiske fordele, samt at vekslingsomkostningerne er høje i regioner, hvor:

- Valutakursens afvigelsesgrad i forhold til den stabile kerne af "deutschmark" området havde været høj, hvilket især er tilfældet for regioner i Spanien, Irland, Italien, Portugal og Finland.

- Andelen af udenlandshandel med andre lande inden for EU er høj, hvilket især er tilfældet for de seks oprindelige medlemmer af EF.
- Andelen af industrivareproduktion er høj, som tilfældet er i det nord-østlige Spanien, det østlige Frankrig, det nord-østlige Belgien, det nord-østlige Italien og det nordlige Portugal. I modsætning hertil er besparelserne på valutaveksling relativt små i de store byer og i perifere regioner, hvor servicesektoren dominerer.

Disse indledende eller statiske effekter af introduktionen af Euroen vil føre til dynamiske effekter på produktionsstrukturen i takt med at konkurrencen øger, stordriftsfordele bliver realiseret, produkterne bliver mere mangfoldige og innovationshastigheden samt væksten sættes op. På tilsvarende vis kan der forventes ændringer i de regionale markeder for færdigvarer, kapital og arbejdskraft. Enkelte specifikke effekter af den monetære union på integrationen af kapital- og arbejdsmarkederne er værd at nævne:

Lavere transaktionsomkostninger vil sandsynligvis påvirke pris og udbud af kapital, idet renteforskellene mellem de deltagende medlemsstater bliver reducerede som følge af, at risikogevinster ved valutahandel forsvinder, og finansmarkedernes effektivitet stiger med den mindre opsplitning. Siden januar 1999 handler alle finansmarkeder inden for Euro-zonen i Euro, hvilket er det mest synlige tegn på den monetære union. Kapital kan lettere overføres inden for EU til investering i områder, hvor det højeste udbytte kan opnås, og vel at mærke uden den hidtidige usikkerhed, som mulige fluktuationer i valutakurserne skabte. Som konsekvens heraf får de specifikke karakteristika af de enkelte regioner større vægt i konkurrencen om den mobile kapital.

En udbredt bekymring med hensyn til Euroens indflydelse på arbejdsmarkedet er, at ved at gøre det lettere at sammenligne lønninger inden for de deltagende lande, kan den større gennemsigtighed føre til større ensartethed. Lønforskelle mellem landene afspejler imidlertid de underliggende forskelle i produktivitet. Den regionale konkurrenceevne afhænger således ikke alene af lønomkostningerne som sådan, men også af mange andre omkostningsfaktorer i relation til arbejdsproduktiviteten (d.v.s. enhedsomkostningerne til arbejdskraft).

Den irske erfaring

Grundlaget for den irske økonomis seneste præstationer blev etableret i løbet af 1980'erne, selvom de mest bemærkelsesværdige resultater ikke blev synlige før i midten af 1990'erne. I bund og grund var det en frygt for en ikke-bæredygtig vækst i det offentlige gæld og de afledte renteudgifter – specielt fordi en stor andel af gælden var på udenlandske hænder (over 40% i 1987) – som igangsatte en politisk nytænkning og en udvikling i retning af en budgetmæssig konsolidering.

Den budgetmæssige konsolidering blev først og fremmest opnået gennem kontrol med de offentlige udgifter, som blev nedbragt fra 50% af BNP til omkring 30%, delvis som følge af en reduktion af renterne af gælden, hvilket hjalp til at ændre et budgetunderskud på over 10% af BNP i 1985 til et overskud.

Samtidigt spillede skattelettelser og en finansreform en vigtig rolle i de trepartsaftaler, som blev indgået mellem regeringen, fagforeningerne og arbejdsgiverne (fire gange siden 1988), og som muliggjorde en stigning i omkostningerne til arbejdskraft forenelig med lav inflation og en væsentlig forbedring i konkurrenceevnen. Da realvæksten var et godt stykke under produktivitetsudviklingen førte det til en markant stigning i investeringernes profitabilitet. Trods løntilbageholdenhed var reallønningerne i stand til at vokse betydeligt, især i den anden halvdel af 1990'erne, hvilket medførte en stærk øgning i det private forbrug og den indenlandske efterspørgsel.

Den budgetmæssige konsolidering og løntilbageholdenhed gjorde det muligt at opfylde Maastricht kriterierne og lette de pengepolitiske forhold. Sammen med konvergen af renteniveauerne i retning af niveauet foreskrevet af ØMU skabte styrkelsen af konkurrenceevnen og den øgede profitabilitet særdeles favorable betingelser for en hastig vækst i produktion og beskæftigelse gennem den sidste del af 1990'erne, uden at dette truede prisstabiliteten.

På grund den forbedrede konkurrenceevne var væksten fra begyndelsen drevet af eksporten. Investeringer blev imidlertid en stadigt mere vigtig kilde til vækst i takt med, at kapacitetsudnyttelsen øgedes, profitabiliteten steg og pengepolitikken blev lettet. Mellem 1994 og 2000 steg investeringerne med over 13% om året, stigende fra omkring 16% af BNP til 25%.

Direkte udenlandske investeringer (DUI), som forblev et vigtigt mål i udviklingsstrategien, var vigtige ikke blot for at udvide kapitalbeholdningen, men også for overførsel af teknologi. Dette førte til samlokalisering af meget konkurrencedygtige og dynamiske udenlandsk-ejede produktionsvirksomheder, specielt inden for elektronik og lægemidler, og på det seneste tillige inden for internationale serviceydelser, såsom finansservice og call-centre.

Den førte makroøkonomiske politik var koplet til en aktiv strukturpolitik, inklusiv en efteruddannelse af arbejdsstyrken, for at undgå, at høje vækstrater blev holdt tilbage af mangel på kvalificeret arbejdskraft. En vækst i arbejdsstyrken blev stimuleret af reformer af skattesystemet og af systemerne for social tryghed, samt af en tilbagevenden af mange immigranter. Beskæftigelsesfrekvensen steg derfor fra omkring 52,5% af befolkningen i den arbejdsdygtige alder i 1985 til 62,5% i 1999.

Et andet element, som fortjener at blive understreget, er Strukturfondenes bidrag, som ikke blot har øget nettokapitalstrømmen til økonomien, men som mere vigtigt har medfinansieret strukturelle tiltag til støtte for den regionale udvikling, udbygning af infrastrukturen og en yderligere uddannelse af arbejdsstyrken. Irland viser, hvad der kan opnås, når støtte fra Strukturfondene er integreret i en sammenhængende politik, som specielt tager sigte på at opretholde sunde makroøkonomiske betingelser, og som støttes af en social konsensus. Det er et eksempel på "god praksis" af første klasse.

1 Hallet, Martin 1999: The Regional Impact of the Single Currency; in: Manfred M. Fischer og Peter Nijkamp (eds.): *Spatial Dynamics of European Integration – Regional and Policy Issues at the Turn of the Century*, Springer-Verlag: Berlin, side 94-109.

II.2 Det Indre Marked

Integration og strukturpolitikker

Dette afsnit vurderer først omfanget af økonomisk integration i det "store Europa" – både de nuværende medlemsstater og ansøgerlandene – udtrykt ved konvergens af priseniveauer, handelsudvidelser og vækst i de direkte investeringer. Dernæst overvejes, hvorvidt strukturen af den økonomiske aktivitet, i form af dens fordeling på sektorer, er ved at blive mere eller mindre ens mellem lande og regioner. Dette afspejler, i hvilken udstrækning de bliver mere eller mindre specialiserede i produktionen af bestemte varer og tjenesteydelser. For det tredje undersøges de mulige sociale effekter af en tættere integration.

Konkurrerende økonomiske teorier mener, at en tættere integration alt andet lige vil føre til en indsnævring af forskellene mellem de involverede økonomier. En sådan konvergens sker imidlertid ikke med sikkerhed, og hvor det rent faktisk er tilfældet, kan det tage længere tid, end det er socialt og politisk acceptabelt. Analyserne fra det foregående afsnit bekræfter, at forskelle i indkomst (BNP) pr. indbygger både mellem medlemsstater og mellem regioner synes at være blevet mindre over tiden. Overordnet set har der imidlertid været væsentlige erfaringsforskelle, idet nogle områder hurtigt har nærmet sig en gennemsnitlig situation, mens andre ikke har været i stand til at indsnævre de eksisterende forskelle. At bestemme årsager og virkninger af denne udvikling er vanskelig. Faktisk er den sket samtidigt med en udvikling i retning af den økonomiske og monetære union på den ene side, og introduktionen af samhørighedspolitikker for at forøge investeringer under Strukturfondene i de svagere områder af Unionen på den anden. I Kapitel III af denne rapport er virkninger af det sidstnævnte forhold undersøgt mere i detaljer.

Prisforskelle, handel og investeringsstrømme

Indsnævrede prisforskelle

I takt med den økonomiske integration bliver transaktionsomkostningerne mindre, hvilket indsnævrer prisforskellene. Inden for Unionen viser erfaringen, at priserne er ved at blive mere ens (hvilket ses af det seneste studie baseret på Eurostats undersøgelse af priserne inden for 270 produktgrupper¹). Dette gælder specielt for industrivarer, der normalt omsættes, uanset at priserne i nogle tilfælde – f.eks. for biler – stadig er markant forskellige mellem medlemsstaterne. Prisforskelle fortsætter imidlertid med at eksistere for de fleste serviceydelser, herunder på boliger, og på varer, der ikke omsættes på et marked, hvilket afspejler variationen i de lokale markedsbetingelser (se tabel A.22 i Bilag).

Der synes også at være belæg for, at priser på industrivarer, specielt maskiner og udstyr, allerede har tilnærmet sig priserne inden for EU i nogle af de mest udviklede centraleuropæiske lande, hvilket måske er forventeligt, da en stor del af disse varer er importeret fra Unionen.

Forholdene på de finansielle markeder inden for EU, som allerede blev integrerede i løbet af 1990'erne, er i stigende grad blevet ensartede siden introduktionen af Euroen. Dette er specielt tydeligt med hensyn til de nominelle lange renter, som både indregner forventninger til fremtidige inflationsrater og forholdene på kapitalmarkederne, som er konvergeret til stort set det samme niveau (se graf A.26).

Samhørighedslandenes handelsmønstre tilnærmer sig de rige medlemstater

Handelen mellem EU medlemsstaterne fortsatte med at ekspandere gennem 1990'erne, hvor stigningen

var specielt udtalt for Finland og Sverige som følge af deres optagelse i EU. Samtidigt var der en endnu stærkere stigning i alle medlemsstaters handel med lande uden for EU, især for Irlands vedkommende. Dette afspejler to forhold: For det første den igangværende globaliseringsproces og yderligere reduktion af handelsbarrierer i sammenhæng med Uruguay-runden. For det andet den højere vækstrate i markederne i den øvrige verden uden for EU, i særdeleshed i USA (se graferne A.27 til A.29). EU økonomierne synes derfor at blive tættere integreret i verdensøkonomien samtidigt med, at den gensidige integration fortsætter med at øges.

Effekterne af den økonomiske integration kan også ses af de ændrede handelsmønstre, som tenderer at blive mere sammenfaldende landene imellem i takt med, at deres gensidige afhængighed øges. Handelsstrømmene viser, at omfanget af handel mellem industrivirksomheder (hvilket måler overensstemmelsen mellem sammensætningen af eksporten og importen) er høj for alle EU medlemsstater. Dette indeks, som er beregnet for EU12-landenes (d.v.s. Eurozonens) interne-EU handel fra 1988 til 1998, viser at Grækenland, Irland og Portugal stadig har en betydeligt lavere grad af handel mellem industrivirksomheder end andre lande, hvilket er et fingerpeg om eksistensen af en "udviklingskløft" med hensyn til deres produktionsstrukturer. I Portugal er handelen industrivirksomhederne imellem imidlertid steget betragteligt, selvom indekset fortsat er lavere end for alle andre medlemslande, bortset fra Grækenland. For de fleste øvrige lande er indekset steget med den største tilvækst i Spanien, som nu har et højere niveau end mange andre medlemslande (se graf A.30).

CØE-landene konkurrerer ikke inden for de samme markedsområder som EU medlemsstaterne

Handelen mellem EU medlemsstaterne og de 13 ansøgerlande (herunder Tyrkiet) udvidede sig hastigt i gennem 1990'erne, delvist fremmet af europæiske overenskomster. Medlemsstaterne er i stor udstrækning blevet de vigtigste handelspartnere for ansøgerlandene. Mellem 1993 og 1999 er værdien af handelen mellem de to grupper af lande forøget næsten tre gange, og andrager nu 210 milliarder EUR. Ansøgerlandene modtager tilsammen 13,7% af EU's eksterne eksport i 1999. EU's handelsoverskud over for ansøgerlandene faldt betydeligt i 1999, men er dog stadig på 25,8 milliarder EUR, hvoraf 45% stammer fra Polen og 20% fra handel med Tyrkiet. Såvel EU-andelen af CØE-eksporten som andelen af EU-varer i CØE-landenes import har fortsat med at

stige. Tallene er højest for Ungarn, hvor EU-andelen af importen var 64% i 1999, mens 76% af Ungarns eksport gik til EU. For Estland var de tilsvarende tal henholdsvis 65% og 73%. En tilvækst i begge disse andele er også tydeligt i de andre lande, selv i lande som Letland og Litauen, hvor de dog var relativt lave.

Forskrifterne for frihandel i de europæiske overenskomster med de 10 CØE-lande har åbnet vejen for deres økonomiske integration med EU, og de nyligt vedtagne ekstra overenskomster på landbrugsområdet vil fremme dette yderligere. Som resultat heraf er andelen af handel med landbrugsvarer undtaget skat mere end fordoblet, fra 36% til 81% for importen til EU og fra 18% til 39% for eksporten til CØE-landene. Endvidere er det aftalt, at gennemføre forhandlinger med hvert enkelt ansøgerland med henblik på at øge disse tal yderligere.

Generelt set vil alle lande formentligt drage fordel af at øge handelssamkvemet, specielt dem, som allerede har etableret handelsrelationer og tætte gensidige relationer mellem bestemte sektorer. Det synes specielt at være ansøgerlandene nærmest ved EU (Ungarn, Tjekkiet, Polen og Slovakiet) og EU medlemslandene tættest på CØE-landene (Østrig, Tyskland og de nordiske lande) (se graferne A.31 og A.32).

Sammensætningen af handelen mellem EU og CØE-landene stemmer i store træk overens med det forventede som følge af de respektive komparative fordele. EU eksporten er mere koncentreret end CØE-eksporten inden for højteknologiske og avancerede produkter, hvor arbejdskraftens kvalifikationer er vigtige. For de fleste CØE-lande består eksporten for det meste af relativt arbejdskraftintensive produkter, specielt for Rumænien, Polen og Slovakiet, eller af ressource-intensive produkter, som tilfældet er for specielt de Baltiske stater og Bulgarien. På den anden side er sammensætningen af Sloveniens, Ungarns og Tjekkiets eksport meget samstemmende med deres import fra EU, og består i højere grad af højteknologiske produkter (især mekaniske produkter og køretøjer). Endvidere er den intra-industrielle handel for de sidstnævnte lande vokset relativt mere end inter-industrielle handel i løbet af 1990'erne. Ikke desto mindre afslører detaljerede analyser af arten af produkter handlet inden for de enkelte varegrupper, at EU eksporten er koncentreret om produkter med høj enhedsværdi, og om markedssegmentet for høj kvalitetsprodukter, hvor arbejdskraftens kvalifikationer og FTU er vigtige. Heroverfor har CØE-landene specialiseret sig i produkter med lavere pris og lavere kvalitet, og producerer f.eks.

komponenter, som eksporteres til EU og indgår som dele i færdige produkter. Ud af CØE-landene synes kun Ungarn at bevæge sig imod mere teknologi- og kvalifikations-intensive maskinindustrier.

Konklusionen synes at være, at de fleste CØE-lande endnu ikke konkurrerer effektivt i de samme markeds-segmenter som selv de sydlige EU medlemsstater, idet der fortsat eksisterer store forskelle i enhedsværdierne i deres respektive eksport. Dette antyder, at frygten blandt de sydlige medlemsstater for at miste en stor del af deres eksportmarkeder i forbindelse med en udvidelse er ubegrundet.

Handel ledsaget af stigende direkte udenlandske investeringer inden for EU ...

Økonomisk integration sker ikke kun gennem handel, men også gennem direkte udenlandske investeringer (DUI), samt ved at virksomheder åbner filialer i andre lande for at opnå adgang til nye markeder – specielt vigtigt for servicevirksomheder – og for at høste fordele af lavere produktionsomkostninger. Foreløbige data fra Eurostat (om gennemsnitligt DUI i årene 1998 og 1999) indikerer, at tilgangen af DUI i forhold til BNP er større for Irland, Sverige og Benelux-landene end for andre medlemsstater, idet de meste af tilgangen for Irlands og Hollands vedkommende stammer fra lande uden for EU (se graferne A.33 og A.34).

En stor del af DUI sker i forbindelse med sammenlægning og overtagelse af virksomheder, som er næsten fordoblet mellem 1991 og 1999 (fra 2872 til 5572, hvoraf de meste af stigningen er sket efter opsvinget i 1994). Antallet af sammenlægninger mellem EU virksomheder eller mellem virksomheder, hvor en EU virksomhed er involveret, er steget betydeligt i de seneste år. Dette tyder på en øget koncentration af den økonomiske aktivitet og et stærkt ønske fra virksomhederne om at blive større, måske for bedre at kunne konkurrere på det internationale marked (se graf A.35).

... med vigtige kapitalstrømme mod Østeuropa

EU virksomheder er ansvarlige for det meste af DUI-strømmene til CØE-landene, som er steget betydeligt gennem anden halvdel af 1990'erne. Selvom disse kapitalstrømmes volumen er beskedent i forhold til medlemsstaternes BNP, er de betydningsfulde i relation til modtagerlandenes BNP (den årlige kapitaltilgang beløber sig til omkring 5% af CØE-landenes BNP), og danner baggrund for en stor andel af deres samlede kapitalinvesteringer (omkring 20%).

På den måde har DUI haft en betydelig indflydelse på væksten og det produktive potentiale.

En stor del af disse DUI er imidlertid blevet koncentreret i tre lande, Ungarn, Tjekkiet og Polen, hver med 25-30% af de totale investeringer (se graf A.36). Selvom sammenlignelige tal for DUI ikke indsamles på regionalt niveau, så viser udvalgte data, at hovedstæderne og de omkringliggende regioner samt de industrialiserede regioner tæt på grænsen til EU har modtaget en uforholdsmæssig stor andel af disse investeringer (to-tredjedele af DUI til Ungarn gik til Budapest, 62% af totalen til Slovakiet blev investeret i Bratislava-regionen, næsten halvdelen af tilgangen til Letland gik Riga, og Tallinn-området står for 80-90 % af de DUI, som går til Estland)².

DUI-strømme vil næppe påvirke beskæftigelse og lønninger inden for EU

Ifølge de fleste undersøgelser er det væsentligste motiv for investeringerne i CØE-landene at få adgang til deres markeder. Det ses af, at over halvdelen af investeringerne sker inden for sektorer for varer og tjenesteydelser, der ikke kan prisfastsættes ud fra markedet, men det synes også at være tilfældet for investeringer inden for mere markedsbestemte brancher. Denne opfattelse støttes af det forhold, at de fleste DUI tager form af sammenlægninger og opkøb af eksisterende virksomheder snarere end i grunde "på bar mark" (d.v.s. i nye produktionsfaciliteter). I overensstemmelse hermed burde investeringerne i CØE-landene ikke påvirke beskæftigelse og lønninger inden for EU i større udstrækning, og snarere komplettere end erstatte eksport fra EU.

Effekten af integration: Koncentration eller specialisering?

Der er en fortløbende debat om, hvorvidt en tættere økonomisk integration, og især introduktionen af en fælles valuta inden for det Indre Marked, vil øge eller reducere graden af regional specialisering. Dette er vigtigt for vurderinger af, om regionerne kan forventes at blive mere eller mindre følsomme for pludselige problemer inden for specifikke sektorer. Sammenligner man med USA ser det ud til at specialiseringen tiltager³, i det mindste inden for industriproduktionen. Det kan imidlertid ikke nødvendigvis sluttes fra de amerikanske erfaringer, at noget lignende vil ske i Europa. Denne usikkerhed bliver styrket af det forhold, at de hidtidige undersøgelser har fokuseret mest på den industrielle produktion, hvor de faktorer,

som fremmer en øget koncentration og storbydannelse – i form af stordriftsfordele i produktionen og fysisk nærhed til underleverandører og andre producenter inden for samme branche – er mest fremtrædende. Industrien er imidlertid i praksis ved at miste betydning inden for Unionen både i forhold til BNP og beskæftigelse, hvoraf sidstnævnte nu kun andrager omkring en fjerdedel. Den fremtidige lokalisering af økonomisk aktivitet inden for EU vil afhænge meget af lokaliseringsmønstret for en række af de mest loven- de servicevirksomheder (den "ny økonomi"), hvilket ikke nødvendigvis vil være det samme mønster som industriens.

Forskellige trends i den regionale koncentration af sektorer

Undersøgelser bekræfter, at den industrielle aktivitet inden for medlemsstaterne langsomt bliver mere koncentreret⁴. Denne trend viser sig imidlertid ikke alle steder. En række industribrancher, som tidligere var spredte i geografisk forstand er nu blevet mere koncentrerede. Det er især dem, som beskæftiger ufaglærte og er arbejdskraftintensive og som har et faldende produktionsvolumen eller beskedne vækstrater (i særdeleshed inden for tekstil, tøj og sko). Disse brancher er blevet mere koncentrerede til det sydlige Europa. For regioner afhængige af disse brancher eksisterer der en større følsomhed over for en pludselig økonomisk tilbagegang, hvilket har fremskyndet det sidste tiårs økonomiske omstrukturering i de nordlige regioner. Samtidigt vedbliver omkring halvdelen af de mellem- og højteknologiske industribrancher, som oprindeligt var geografisk koncentrerede, med at være det (f.eks. flyvemaskiner, motorkøretøjer og elektriske artikler), mens andre, som beskæftiger højt uddannet arbejdskraft, og som har relativt høje vækstrater (f.eks. kontormaskiner, radio, TV og kommunikation og præcisionsinstrumenter) er blevet mere spredte. Den sidstnævnte branche er typisk flyttet fra det centrale område af Unionen til Irland, Finland og de sydlige medlemsstater (se tabel A.23).

Analyser af de underliggende kræfter bag disse forandringer viser, at ressourcer og markedspotentiale (nærhed til de store markeder) er af afgørende betydning. Med hensyn til ressourcer var forekomsten af kapital den drivende kraft bag lokalisering af kapitalintensive industribrancher i 1970'erne. Denne faktor synes imidlertid at have mistet betydning i forhold til forekomsten af en uddannet arbejdskraft, hvilket har været det vigtigste lokaliseringfaktor for mere "kvalifikationsintensive" industrivirksomheder i 1980'erne og 1990'erne. I takt med at uddannelsesniveauet bliver

mere ensartet på tværs af Unionen, må dette forhold arbejde imod en yderligere geografisk koncentration. Samtidigt med, at markedspotentiale er blevet endnu vigtigere for lokalisering af industrivirksomheder med en udpræget afhængighed af underleverandører og aftagere af deres produkter, tiltrækker en mere central placering også virksomheder højere oppe på værditilvækst-kæden. I den forbindelse skal det nævnes, at betydningen af markedspotentialet er faldet markant inden for perioden for virksomheder med mulighed for at realisere betydelige stordriftsfordele.

Service bliver en stadig vigtigere og komplicerende faktor

Analyser på regionalt niveau med inddragelse af servicesektoren synes at ændre det samlede billede og ovennævnte konklusioner, selvom de hidtidige undersøgelser kun omfatter meget brede servicebrancher, og resultaterne derfor må fortolkes med en vis forsigtighed. Ikke overraskende bliver den sektorielle struktur af de økonomiske aktiviteter i de enkelte regioner mere ensartet, når der tilføjes nogle få bredt definerede servicebrancher. Det skyldes, at alle regioner har oplevet et skift til fordel for servicevirksomhed. Det kræver imidlertid yderligere undersøgelser for at vurdere, om dette resultat fortsat vil have gyldighed, hvis servicesektoren nedbrydes statistisk til et mere detaljeret niveau, og hvis virksomhedsservice, som har særlig høj jobtilvækst, udskilles. Derudover er det måske betydningsfuldt, at hovedparten af markedsorienterede serviceydelser sammen med finansiel service for nærværende er relativt stærkt koncentreret.

Uanset hvilke kræfter, der nu påvirker lokaliseringen, er den generelle konklusion af de udførte undersøgelser, at strukturen på den økonomiske aktivitet forandres langsomt, fordi det kræver et betydeligt investeringsomfang over lang tid for at ændre det nuværende lokaliseringsmønster markant. Over de sidste 20-30 år har den sektorvise fordeling af den økonomiske aktivitet derfor ikke ændret sig væsentligt inden for de fleste medlemsstater og regioner. Der er imidlertid undtagelser, som f.eks. Irland, hvor væksten har været hurtigere og DUI meget højere end andre steder, og Finland, hvor nedgangen i BNP i de tidlige 1990'ere og den følgende omstrukturering af den økonomiske aktivitet var større end i andre områder af Unionen, delvist som følge af sammenbruddet i det tidligere Sovjetunionen.

De sociale effekter af integration

Mens en øget specialisering vil tendere til at favorisere de beskæftigede i sektorer, hvor efterspørgslen i de forskellige økonomier er stigende – højtuddannede medarbejdere i de mere udviklede økonomier og lavtuddannede medarbejdere i de mere tilbagestående, hvor produktionen er koncentreret inden for lavløn- og arbejdskraftintensive aktiviteter – vil effekterne i virkelighedens verden næppe være så enkle. Det meste af handelen inden for EU er af en intra-industriel natur, hvor det er ensartede varer, der udveksles. Dette vil formentlig blive endnu mere udbredt i de kommende år.

I praksis er den teknologiske udvikling skyld i faldet i efterspørgslen efter lavtuddannede medarbejdere, og de deraf følgende sociale problemer forårsaget af deres arbejdsløshed, fordi denne udvikling favoriserer de dygtige og højtuddannede mere end handel. Det indebærer, at den politiske udfordring bliver at øge uddannelse og medarbejdernes kvalifikationsniveau, herunder specielt uddannelsernes relevans i forhold til nye jobkrav, og ikke at forsøge at neddrose integrationsprocessen.

En nylig undersøgelse fra Verdensbanken af indkomstfordelingen i 80 lande over fire tiår leverer et opløftende bevis for, at der er en tæt sammenhæng mellem den overordnede vækst og den gennemsnitlige indkomst for de fattigste 20% af befolkningen, og at denne sammenhæng er uafhængig af graden af åbenhed over for udenlandshandel.⁵ Samtidigt er den relative position i mange lande for samfundets fattigste ikke blevet forbedret meget i denne periode, og den er endda blevet ringere i nogle lande. Endvidere er indkomstfordelingen i USA mere skæv end i Europa, og social udstødelse er et mindst ligeså stort problem (som dog synes at skyldes årsager såsom afgang fra arbejdsstyrken og lave lønninger snarere end arbejdsløshed) uanset den tættere økonomiske integration mellem regionerne.

Dette antyder med hensyn til regional konvergens, at andre ledsagende politikker til støtte for en tættere økonomisk integration, i dette tilfælde for social velfærd og et aktivt arbejdsmarked, spiller en vigtig rolle for resultatet. Tættere integration skaber bedre muligheder for at reducere sociale uligheder, men det sikrer ikke nødvendigvis, at ulighederne rent faktisk formindskes.

Konkluderende bemærkninger

Den konklusion, som træder stærkest frem fra denne analyse, er, at processen imod større økonomisk integration understøtter en general trend i retning af indsnævring af forskelle. Den økonomiske teori ser det imidlertid som en nødvendig betingelse, at det er en fuldkommen integration, og at en delvis integration kan have modsatrettede effekter. Europæiske politikker til støtte for etableringen af den Økonomiske og Monetære Union, og nedbrydningen af barrierer, ser ud til at have bidraget positivt til en konvergens. Dette er ikke mindst sket gennem fremme af en større makroøkonomisk stabilitet, en øget handel inden for Unionen som følge af nedbringelse af transaktionsomkostninger i videst forstand samt mere konkurrence, hvilket alt sammen er til fordel for en økonomisk vækst⁶.

Samtidigt er effekten på regionalt niveau uforudsigelig, fordi en hastigere vækst er forbundet med økonomisk omstrukturering, og fordi der er en flerhed af faktorer – sociale og politiske samt økonomiske – som bidrager til økonomisk udvikling. Derfor synes det afgørende vigtigt at anlægge et bredt synsvinkel og fremme en række forskellige initiativer, som målrettet påvirker de faktorer, der bestemmer den regional konkurrenceevne. Det er den politiske konklusion, som medlemsstaterne har erklæret sig enig i, og som afspejler sig i de successive generationer af strukturpolitikker, som er emnet for rapportens Kapitel III.

1 Europa Kommissionen: "Market integration and differences in price levels between EU Member States" i *The EU Economy – 1999 Review*, (= European Economy) Brussels/Luxembourg 1999

2 Jvf. DIW/ EPRC: "The Impact of EU Enlargement on Cohesion", udkast til slutrapport af et studie udført for Kommissionens DG for regionalpolitik, Berlin og Glasgow 2000, side 39ff.

3 Se Paul R. Krugman: Lessons of Massachusetts for EMU; in: Francisco Torres/ Francesco Giavazzi (eds.): "Adjustment and growth in the European Monetary Union", Cambridge 1993, siderne 241-269.

4 Karen-Helene Midelfart-Knarvik/ Henry Overman/ Stephen Redding/ Anthony J. Venables: *The Location of European Industry*; Rapport udarbejdet for Kommissions DG for Økonomiske og Finansielle Anliggender, Economic Paper No. 142, Brussels 2000. På trods af visse forskelle i data og metode er mange af resultaterne blevet bekræftet af en anden undersøgelse udført for Kommissionen: Karl Aiginger/ Michael Böheim/ Klaus Gugler/ Michael Pfaffermayr/ Yvonne Wolfmayr-Schnitzer (WIFO): *Specialisation and (Geographic) Concentration of European Manufacturing*; DG Erhverv Working Paper No. 1; Background Paper for the "The Competitiveness of European Industry: 1999 Report", Brussels 1999.

5 David Dollar / Aart Kraay 2000: *Growth Is Good for the Poor*, Verdensbanken, Development Research Group, Washington D. C., March 2000; (kan hentes fra www.worldbank.org/research).

- 6 Mens høje omkostninger i forbindelse med markedsadgang oprindeligt indebar, at virksomhederne blev lokaliserede geografisk spredt og produserede til lokale markeder, gør en mulig reduktion i markedsomkostningerne de centrale regioner mere attraktive. Nærheden til store markeder og udnyttelsen af stordriftsfordele kan føre til proces, som lokaliserer yderligere aktiviteter i byer og storbyregioner. Imidlertid kan en fuldstændig markedsintegration, som stort set resulterer i en eliminering af transaktionsomkostninger, gøre perifere regioner med fordele af et fortsat lavt omkostningsniveau attraktive for lokalisering af virksomheder.

II.3 Konkurrencepolitik

Reglerne for Statsstøtte er et af de instrumenter, som nationale og regionale myndigheder har tilrådighed til at påvirke den territoriale fordeling af den økonomiske aktivitet. Resultaterne fra "Den ottende oversigt over statsstøtte" inden for EU¹ viser, at statsstøtte stadig har en central plads i industripolitikken og regionalpolitikken i de fleste medlemsstater. I perioden 1996 til 1998 var det samlede gennemsnitlige beløb, som blev givet som statsstøtte inden for Unionen på 79.8 milliarder Euro om året, svarende til 2,4% de samlede offentlige udgifter (dette var dog en anelse mindre end i perioden 1994 til 1996 – se tabel 6).

Undersøgelsens resultater afslører, at der er betydelige forskelle mellem medlemsstaterne i bevillingen af statsstøtte. I relation til de tre indikatorer, som er indeholdt i nedenstående tabel, er forskellen mellem det højeste og laveste niveau som tre til én.

Følgende forhold er fremtrædende:

- Udgiften til statsstøtte pr. beskæftiget og pr. indbygger målt i Euro i de fire samhörighedslande er stadigvæk et godt stykke under EU gennemsnittet, og det er ligeledes meget under niveauet i de mere velstående medlemslande, såsom Tyskland, Italien, Frankrig og Belgien, selvom afstanden er blevet mindre i perioden fra 1994 til 1998. I perioden fra 1996 til 1998 stod samhörighedslandene for 10,5% af de samlede udgifter til statsstøtte inden for EU imod 9,5% i perioden fra 1994 til 1996.
- Statsstøttens omfang er gået ned i de senere år, især i de mere velstående medlemsstater, hvor udgifterne pr. indbygger og pr. beskæftiget er over EU gennemsnittet. Den største undtagelse er imidlertid

Tabel 6 Samlede statsstøtte i medlemsstaterne 1994-1996 og 1996-1998

	% BNP (1997 priser)		Euro pr. beskæftiget		Euro pr. indbygger		Offentlige udgifter %	
	1994-96	1996-98	1994-96	1996-98	1994-96	1996-98	1994-96	1996-98
Østrig	0,65	0,65	342	353	143	147	1,17	1,23
Belgien	1,26	1,18	698	677	255	249	2,33	2,26
Danmark	0,99	0,94	526	513	257	257	1,60	1,59
Tyskland	1,97	1,45	1.007	786	430	327	3,96	2,95
Grækenland	1,36	1,24	352	334	131	125	2,38	2,25
Spanien	1,14	0,98	367	318	132	120	2,47	2,22
Finland	0,50	0,47	249	248	96	97	0,85	0,85
Frankrig	1,11	1,13	588	618	225	237	2,02	2,08
Irland	0,88	0,99	389	497	137	188	2,12	2,66
Italien	1,83	1,57	809	712	314	276	3,38	3,04
Luxembourg	0,99	0,53	624	343	324	188	2,24	1,27
Holland	0,65	0,62	362	349	127	126	1,23	1,24
Portugal	1,37	1,63	260	323	117	148	2,98	3,44
Sverige	0,99	0,78	476	388	220	178	1,49	1,24
Storbritannien	0,54	0,52	227	223	99	100	1,17	1,20
EU15	1,32	1,12	591	526	235	214	2,54	2,35
<i>Eksklusiv landbrugsstøtte og Strukturfondsstøtte</i>								

Frankrig, hvor udgifterne i de seneste år er steget markant både i absolutte og relative størrelser.

Som følge af statsstøttens effekter på den regionale fordeling af økonomisk aktivitet og indkomst vedbliver kontrol med støtten med at være et væsentligt instrument i Fællesskabets samhørighedspolitik. At tillade høje niveauer for statsstøtte i de mest velstående medlemsstater og regioner ville således underminere initiativer både på Fællesskabsniveau og i den nationale regionalpolitik til støtte af de svagere regioner. Finansiell bistand til støtte af virksomheder i disse regioner er vital for at korrigere regionale forskelle, og det er vigtigt, at effektiviteten af denne støtte ikke bliver modvirket af en bevilling af uforholdsmæssig stor statsstøtte andre steder. En streng kontrol af statsstøttemidlerne skal derfor opfattes som et afgørende supplement til Strukturfondenes støtte af de tilbagestående regioner.

Statsstøtte til regionale formål er i særdeleshed den største enkeltpost i statsstøtten inden for EU. Mellem 1996 og 1998 bevilgede medlemsstaterne 18.8 milliarder Euro i statsstøtte til regionale formål, hvilket udgjorde 57,6% af al statsstøtte bevilget til industri og service inden for Unionen. I 1990'erne var der en hastig spredning af regionale støtteforanstaltninger overalt inden for Fællesskabet, og der skete en gradvis udvidelse af de områder, som kunne opnå regional statsstøtte. Det medførte en reel fare for, at effektiviteten af den regionale støtte som instrument til fremme af økonomisk og social samhørighed ville blive undermineret.

Ved udgangen af 1997 vedtog Kommissionen nye retningslinier for den nationale regionalstøtte med de formål at styrke kontrollen med dens anvendelse. De nye retningslinier konsoliderede de kriterier, som anvendes til at vurdere foreneligheden mellem nationale foranstaltninger til regionalstøtte, og klargjorde reglerne for afgrænsningen af regioner, som var kvalificerede til støtte under Traktatens Artikel 87(3)(a) og (c). Medlemsstaterne blev samtidigt opfordret til senest i år 2000 at bringe deres eksisterende regionale støttesystemer i overensstemmelse med de ny regler.

Et afgørende element i dette initiativ var en revurdering af de regionale kort over områder berettiget til statsstøtte inden for hvert land med det formål, at opnå en betydelig reduktion af disse områder. I løbet af 1999-2000 blev nye regionale kort over støtteberettigede områder etableret for hver medlemsstat. Det overordnede mål blev opfyldt, idet de nye kort var defineret på basis af en transparent og objektiv metode, hvilket sikrede

ligebehandling af alle medlemsstater. Samtidigt blev andelen af EU's samlede befolkning omfattet af områder berettiget til statsstøtte reduceret fra 46,7% til 42,7%. En nøje anvendelse af kriterierne for støtteberettigelse har resulteret i en mere præcis afgrænsning af de regioner, der nu kan opnå støtte. Det har gjort det muligt for medlemsstaterne at målrette hjælpen til de regioner, der lider under de mest alvorlige økonomiske problemer, og dermed øge effektiviteten af denne hjælp.

Et yderligere element, som skal tages i betragtning, er den rolle som tjenesteydelser af almen økonomisk interesse kan spille i tilbagestående regioner, hvilket fremgår af Traktatens Artikel 16.

1 Europa Kommissionen: "Ottende oversigt over statsstøtte i Den Europæiske Union, COM(2000)205 Final, 14.4.2000.

II.4 Den Fælles Landbrugspolitik: Prispolitik og markedspolitik

Politiske og budgetmæssige aspekter

Udviklingstræk, den nuværende situation og fremtidsudsigter

Den Fælles Landbrugspolitik (CAP) er udgiftsmæssigt den vigtigste politik i EU. Med reformen af CAP i 1992 og Agenda 2000 startede et skift fra prisstøttepolitikker til direkte betaling af landbrugerne baseret på de historiske udbytter.

I juli 1997 blev der med offentliggørelsen af *Agenda 2000* fremlagt en ny reform af CAP. En række vigtige prioriteter blev definerede, herunder at sikre landbrugssektorens konkurrencedygtighed. Disse prioriteter skulle fremme dyrkningsformer, som kunne bidrage til at fastholde og forbedre landområder og landskaber, og til at beskytte landbrugernes indkomstkilder. Samtidigt opmuntrede de til en udvikling af landområdernes økonomi som helhed. Reformen bestod af to vigtige dele. For det første blev de officielle priser reducerede. For det andet blev der etableret nye rammer for en udviklingspolitik for landområderne, hvilket blev anset for det centrale element i reformen, og som fra det tidspunkt blev betegnet den anden søjle i CAP.

Budgetmæssige aspekter

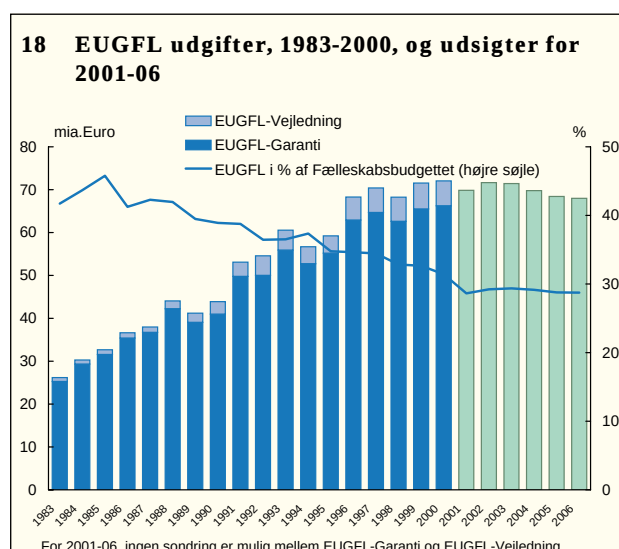
Udviklingssektionen og Garantisektion af EUGFL, d.v.s. den overordnede finansiering af de to søjler i CAP, udgjorde 54,6% af den Europæiske Unions budget i 1998, hvilket svarer til 43,3 milliarder Euro. Pris- og markedsstøtte fra EUGFL, Garantisektionen, udgjorde alene 48,9% af Fællesskabets samlede udgifter, eller 38,7 milliarder Euro (alle de følgende referencer i dette afsnit til EUGFL er til Garantisektionen). Udsigterne for perioden 2000 til 2006 er i store træk et uændret samlet udgiftsniveau til landbruget, men med en reduktion i de relative størrelser til 44,8 milliarder Euro i 2002 svarende til 46,8% af de totale

bevillinger, og til 42,5 milliarder Euro i 2006, svarende til 46,0% (se graf 18).

Siden reformen i 1992 udgør de direkte betalinger, og i mindre omfang beløbet anvendt til udvikling af landområderne, en stigende andel af de samlede udgifter til landbruget, hvilket sker på bekostning af udgifter til markedsstøtte og til eksportstøtte. De to sidstnævnte kategorier udgjorde kun 29% af de samlede udgifter i 1998 i forhold til 82% i 1992 (se graf A.37 i Bilag).

Overgangen fra markedsstøtte til direkte udbetalt støtte har øget tilskudsandelen i landbrugernes indkomster. I 1998 udgjorde tilskud i gennemsnit 28,6% af landbrugernes indkomster inden for Unionen i forhold til 15% i 1990 og 5% i 1980. Samlet set har tilskuddene bidraget til at stabilisere indkomsterne.

Frankrig (23,2%) og i mindre omfang Tyskland (14,3%) er fortsat de mest begunstigede af EUGFL. Siden 1998 har Spanien (13,7%) overtaget tredjepladsen foran Italien. De tre første lande modtager mere end halvdelen af de samlede bevillinger under

EUGFL. For de resterende er specielt Portugals lave andel blevet større over de sidste 10 år, fra 0,6% til 1,6% (se tabel A 24).

Medlemsstaternes rækkefølge ændrer sig imidlertid betydeligt, hvis udgiften sættes i relation til antallet af beskæftigede inden for landbruget. Samhørighedslandene, bortset fra Irland, ligger her i bunden af listen på grund af deres store antal beskæftigede. For lande med en mere arbejdskraftintensiv produktionsform, som tilfældet er i Middelhavsområdet (i Grækenland, Spanien, Italien og Portugal) med 8,5% af beskæftigelsen inden for landbruget, har EUGFL udgifterne pr. person haft en stigende tendens inden for de seneste 10 år. Dette har dels baggrund i mindre brugsstørrelser, dels i et fald i landbrugsbeskæftigelsen. Samlet set er afstanden indsnævret mellem de lande, der modtager mindst (Portugal i særdeleshed) og de lande, der modtager mest (se tabel A.25).

Bidraget til national samhørighed af landbrugsstøtte til priser og marked

Indflydelsen af CAP – eller i det mindste den første søjle – på samhørigheden hænger sammen med den omfattende omfordeling af indkomster blandt Europas borgere, som skyldes overførsler mellem sociale grupper, sektorer, regioner og medlemsstater. Det nuværende skift fra prisstøtte til direkte betalinger indebærer en ændring af overførselsstrømmene. Dette har fordelingsmæssige effekter for forbrugere og skatteborgere. Ved støtte af markedspriser betaler forbrugere med lavere indkomster en uforholdsmæssig stor andel af overførslerne i forhold til deres indkomstsandel, og de forventes derfor at nyde godt af lavere indenlandske prisniveauer.

CAP medfører også store overførsler mellem medlemsstater og regioner. Størrelsen af disse overførsler kan beregnes ud fra information om budgettet sammenholdt med skøn over effekterne af den internationale handel.¹

Mønstret i overførslerne mellem medlemsstater var i 1998 meget lig 1993. Nettoydere og nettomodtagere var de samme (se tabel A.26). I 1998 var nettooverførslerne positive for 5 medlemsstater, tre af disse var samhørighedslande (Spanien, Irland og Grækenland). Ændringen i størrelsen af disse overførsler varierer mellem medlemsstaterne. Beløbet blev væsentligt større for Spanien og Frankrig mellem 1993 og 1998, først og fremmest som følge af en stigning i de direkte betalinger (specielt til kornproducenter).

Stigningen var mindre for Irland, og var et resultat af et positivt handelsoverskud, som skyldtes høje priser på okse- og kalveprodukter, samt et lille bidrag til landbrugsbudgettet. Beløbsstørrelsen af nettooverførslerne til Grækenland og Danmark faldt, men forblev dog positive – for Grækenland først og fremmest som følge af de direkte betalinger og et lavt budgetbidrag og for Danmark som følge af en positiv handelsbalance.

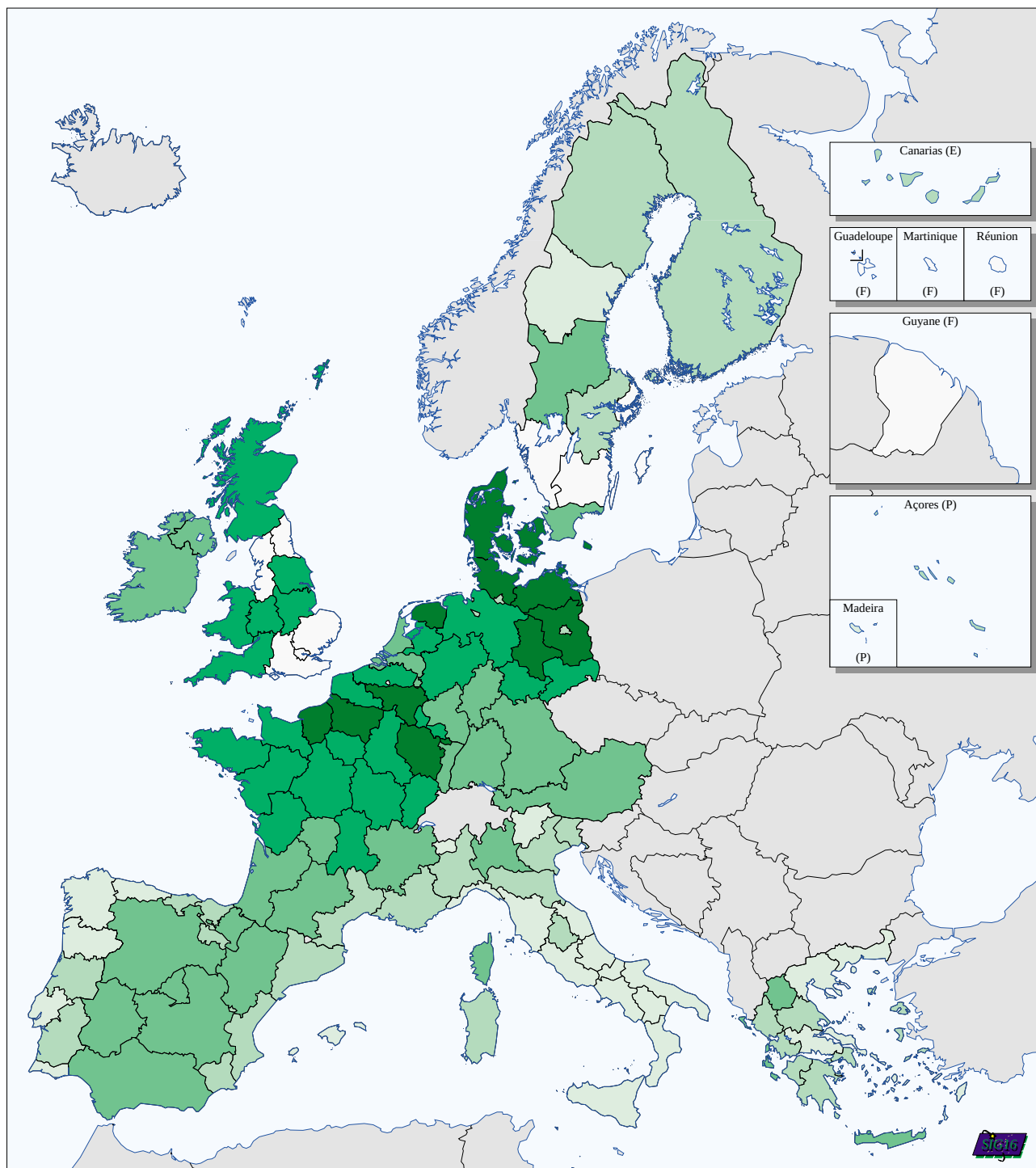
De øvrige 10 medlemsstater er nettobidragydere til CAP. Portugal er det eneste samhørighedsland, som havde negative nettooverførsler i såvel 1998 som i 1993, hvilket var et resultat af et lavt niveau i de modtagne direkte betalinger samt et højt beskyttelsesniveau mod import. Med undtagelse af Holland, som modtager et lavt niveau af direkte betalinger, er nettobidraget faldet mellem 1993 og 1998 for disse 10 lande.

Bidraget til regional samhørighed af landbrugsstøtte til priser og marked

Regionerne spiller en stadig vigtigere rolle for CAP's måde at fungere på, uanset at der er forskelle mellem medlemsstaterne imellem. Generelt set er regionerne på den ene side ansvarlige for foranstaltninger, der retter sig mod landområdernes territoriale udvikling (f.eks. miljøbeskyttelse, landbrugsturisme og infrastruktur), og på den anden side for at yde støtte til bestemte dele af landbrugssektoren. I den sammenhæng er forskellene mellem medlemsstaterne store. Mens de italienske regioner håndterer omkring 70% af landbrugsbudgettet i Italien, udgør de landbrugs-mæssige foranstaltninger, som gennemføres af franske departementer (som er meget mere omfattende end dem regionerne tager sig af), kun omkring 2% af budgettet i Frankrig.

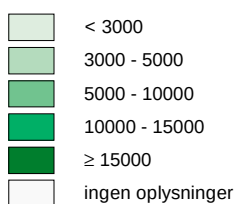
Effekten af 1992-reformen

Producenter af korn, oliefrø og kød har haft fordel af de direkte betalinger, som blev indført med reformen i 1992. Dette system tilvejebragte en kompensation for tabet ved trimningen af de europæiske priser til verdensmarkedspriserne, og sørgede samtidigt, *ipso facto*, i en række regioner for, at indkomsterne fra landbruget ikke faldt, men endda steg i nogle tilfælde. De regioner, som blev mest berørt af det nye system var de kornproducerende områder i Frankrig (Centre, Poitou-Charentes), Tyskland (Bayern), Spanien (Castilla y León, Castilla-la Mancha) og Portugal (Alentejo), samt kvægområderne i Irland, Storbritan-

14 Samlet CAP støtte pr. AWU, 1995-1996

EUR/AWU (1985 konstante priser)

CAP direkte betalinger samt
andre overførsler
B, D, NL, UK: NUTS1
IRL, A, FIN: NUTS0
Note: AWU (annual work unit)=årsværk
Kilde: Eurostat - De Rose

0 100 500 km

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

nien (Skotland, Wales og South West), Frankrig (Basse-Normandie) og Tyskland (Bayern). Resultatet var et højere niveau af støtte forstået som støttens omfang i forhold til beskæftigelsen i landbruget (se Kort 14).

Produktionsstøtte bliver også anvendt i forhold til andre produkter, som f.eks. olivenolie, hvilket støtter mange producenter i Middelhavsområdets regioner, og til bomuld, hvilket overvejende produceres i Grækenland. Der er derudover på grund af markedsudviklingen sket forbedringer for de vinproducerende regioner og for de regioner, der dyrker frugt og grønsager. Det har specielt været en fordel for regionerne La Rioja og Andalusien i Spanien, Puglien i Italien, Aquitaine i Frankrig, samt for mange regioner i Holland og Baden-Württemberg i Tyskland. Samlet set har Middelhavsområdets produkter vist sig at være relativt konkurrencedygtige på verdensmarkedet, og deres andel af den totale landbrugsproduktion er steget, hvilket tildels også skyldes en modernisering af distributionssystemerne i en række af kystregioner.

De samlede overførsler til landbruget, såvel indirekte som direkte betalinger, er i alle regioner inden for Union steget målt i forhold til antallet af beskæftigede, idet den største stigning findes i franske regioner (specielt de kornproducerende), samt i de nye delstater i Tyskland. Målt som støtte i forhold til arealstørrelse modtager regionerne i Grækenland det højeste niveau af støtte inden for Unionen.

Ud fra en samlet vurdering ændrede reformen ikke radikalt ved fordelingen af støttemidler mellem Europas regioner. I 1996, som i 1991-92, var regionerne med et relativt lavt støtteniveau pr. beskæftiget i landbruget i forhold til bruttoværditilvæksten pr. beskæftiget lokaliseret i Holland, Portugal, Spanien, Italien og Grækenland (d.v.s. regionerne i højre side, foruden i graf A.38).

Faldet i markedsprisstøtten påvirkede mest de regioner med et højt niveau af værditilvækst pr. beskæftiget, hvilket førte til en mere ligelig fordeling af støtte mellem regionerne. Derudover vedblev en række regioner med at modtage stort set det samme niveau af støtte efter reformen, idet de direkte betalinger kompenserede for reduktionen i støtten af markedspriserne. Andre regioner oplevede imidlertid en reduktion. Det samlede resultat er en svagere sammenhæng mellem støtteniveauerne til regionerne og deres landbrugsmæssige ydeevne. I de vinproducerende regioner og i de regioner, der producerer frugt og grønsager, lykkedes det at opretholde eller øge indkomsterne inden for landbruget, på trods af besked-

ne tilskud fra både den direkte og indirekte landbrugsstøtte.

Samtidigt med at 1992-reformen førte til en mere lige fordeling af støtte mellem regionerne blev den også spredt mere. Fordelingen af overførsler i forhold til BNP pr. indbygger (se graf A.39 over den kumulative andel af overførsler i forhold til regionernes folketal ordnet efter BNP pr. indbygger) viser, at:

- Effekten af CAP er negativ for de mindst velstående regioner, som omfatter omkring 20% af EU's befolkning (grafnen viser, at de modtager mindre i overførsler end deres relative niveau for BNP pr. indbygger).
- Regionerne med den største fordel er dem mellem den 2en og 6te decil i relation til BNP pr. indbygger.

Bidraget til social samhørighed af landbrugsstøtte til priser og marked

I løbet af de seneste år er der udviklet en række forskellige former for landbrugsproduktion, som adskiller sig i deres struktur, metode og mål:

- En "produktiv model", som retter sig mod internationale markeder, og som i stigende omfang er koncentreret inden for nogle få områder af Unionen. Tages bruttoværditilvæksten pr. arbejdsenhed pr. år som mål for produktivitet findes de højeste værdier i Danmark, i regionerne Champagne-Ardenne og Picardiet i Frankrig og i Sachsen-Anhalt i Tyskland.
- En "tilpasset model", som er koncentreret i bestemte regioner om bestemte produkter, og som samtidigt retter sig mod lokale eller nationale markeder. Denne form for landbrug er baseret på traditionelle, lokale afgrøder, og er et svar på forbrugernes stigende efterspørgsel efter højere kvalitet.
- En "overgangsmodel", som er genstand for stigende begrænsninger og permanent forandring, hvor landbrugerne hele tiden forsøger at ændre deres produktionsmetoder og produkter for at følge udviklingen på de store markeder for landbrugsprodukter, den hårdere konkurrence og det voksende pres på landbrugsvarernes fødekæder.
- En "marginaliseringsmodel", karakteriseret af produktionsstrukturer, som i stigende grad er ustabile

og usikre, og som før eller senere vil forsvinde, hvis ikke de er i stand til at tilpasse sig. Tages landbrug under 4 ESE² som indikator for ustabile og usikre brug er de berørte regioner Centro i Portugal, Valle d'Aosta, Abruzzi, Basilicata og Molise i Italien samt Galicien i Spanien.

Disse modeller bekræftes af undersøgelser af den gennemsnitlige økonomiske størrelse af landbrugsbedrifter i 1997, og af forandringerne heri mellem 1993 og 1997, for de 20 regioner med henholdsvis det højeste og det laveste niveau (se tabel A.27). Der er en klar forskel mellem regioner mod nord og regioner mod syd. De 20 regioner med de mindste brugsstørrelser befinder sig i Grækenland, Spanien, Italien og Portugal. Hertil kommer, at den gennemsnitlige økonomiske størrelse af landbrugsbedrifterne i disse regioner faldt med 2,2% over 4-årsperioden, mens den steg med 24,6% for de 20 regioner på højeste niveau, alle lokaliserede i det nordlige Europa. Endelig tenderer beskæftigelsen inden for landbruget til at være højere i regionerne med små brug, som f.eks. på Kreta, hvor næsten 38% af beskæftigelsen i 1997 var i et landbrug med en gennemsnitlig økonomisk brugsstørrelse på kun 4,7 ESE, der tilmed var faldet 10% over perioden.

Selvom 1992-reformen reducerede udgifterne til markedsstøtte til fordel for direkte betalinger forbliver for-

delingen af støtte i forhold til brugsstørrelse ulige, fordi støtte fortsat fastsættes på grundlag af "hektar-størrelsen" (hvilket indebærer, at støtten stiger med økonomisk størrelse). Før reformen favoriserede støttesystemet landbrug med et vist produktionsniveau, og, *de facto*, relativt store brug (på 16 ESE og derover). Selvom de direkte betalinger er steget i betydning siden reformen, er de mest begunstigede fortsat de store brug (over 40 ESE).

Uligheden i støttefordelingen bliver omend endnu mere udtalt, hvis det tages med i vurderingen, at 10% af landbrugene inden for EU står for to-tredjedele af den samlede standarddækningsbidrag, og at det for halvdelen beløber sig til 95%. CAP fortsætter således med at støtte udviklingen af store specialiserede enheder på bekostning af små og mellemstore landbrug, hvilket har en stor social og økonomisk betydning for en række regioner (se graf 19).

Perspektiver ved udvidelsen

Optagelsen af de 10 centraleuropæiske ansøgerlande i Unionen (idet Cypern og Malta i denne forbindelse ikke er medregnet) vil føre til:

Tabel 7 Værditilvækst og beskæftigelse i landbruget inden for Unionen of i CØE-landene

	Værditilvækst		Beskæftigelse			Værditilvækst		Beskæftigelse	
	mill. Euro	%	1000	%		mill. Euro	%	1000	%
Belgien	3233	1,4	95	2,4	Bulgarien	2308	21,1	770	24,4
Danmark	4449	2,9	90	3,3	Cypern	356	4,4	30	10,2
Tyskland	23724	1,2	1034	2,9	Estland	294	6,3	54	8,8
Grækenland	8813	8,1	704	17,8	Ungarn	2323	5,5	263	7,0
Spanien	21897	4,2	1020	7,4	Letland	235	4,3	172	17,2
Frankrig	39876	3,1	968	4,3	Litauen	986	10,3	345	21,4
Irlande	4105	5,4	136	8,5	Malta	85	2,7	:	:
Italien	32167	3,0	1118	5,4	Polen	6735	4,8	2704	18,1
Luxembourg	117	0,7	3	1,9	Slovakiet	841	4,6	179	8,1
Holland	10742	3,1	232	3,0	Tjekkiet	2277	4,6	250	5,3
Østrig	4354	2,3	229	6,2	Rumænien	6405	17,4	4851	44,0
Portugal	3765	3,9	611	12,6	Slovenien	715	4,1	96	10,8
Finland	4289	3,7	148	6,4					
Sverige	4538	2,1	121	3,0					
Storbritannien	15566	1,2	421	1,6					
EU15	181635	2,4	6930	4,5	CØE 12 / 11	23559	6,8	9715	22,0
					EU 27 / 26	205194	2,6	16645	8,4

Kilde: Nationalregnskaber; Labour Force Survey; Nationale Statistiske Institutter, beregninger i DG REGIO

- En forøgelse af antallet af beskæftigede inden for landbruget med 2,4 gange (fra 6,9 millioner i 1998 til 16,6 millioner).
- En stigning i bruttoværditilvæksten i landbrugssektoren med 12,7% (i Euro).
- En tilvækst på 5,4% i de samlede landbrugsimport (indenfor og ud af Fællesskabet) og på 4,9% for landbrugseksporten.

Landbruget i de centraleuropæiske lande med næsten 10 millioner mennesker er en betydeligt større kilde til beskæftigelse end inden for EU. Produktiviteten målt som værditilvækst pr. beskæftiget er imidlertid kun 9% af niveauet inden for Unionen. Ikke desto mindre er landbrugets bidrag i relative størrelser til BNP og beskæftigelse meget større i CØE-landene – specielt i Rumænien og Bulgarien – end inden for EU (se tabel 7).

Selvom data fra de eksisterende "Agricultural Economic Accounts" for CØE-landene gør nøjagtige sammenligninger vanskelige, er det dog muligt at identificere udprægede forskelle mellem ansøgerlandene og den Europæiske Union.

- I Polen og Rumænien afspejler en meget lav arbejdsproduktivitet den store forekomst af meget små brug i den samlede produktion kombineret med en relativ høj tæthed af arbejdskraft pr. hektar. Denne struktur, som er overtaget fra tiden før omvæltningen, afspejler samtidigt både i Polen og i mindre udstrækning i Rumænien tilstedeværelsen af en betydelig mængde arbejdskraftintensive brug og halv-subsistenslandbrug. Bulgarien er i den for-

bindelse måske det land med den største polarisering mellem små arbejdskraftintensive landbrug og en ekstensivt drevet kornproduktion præget af stordrift.

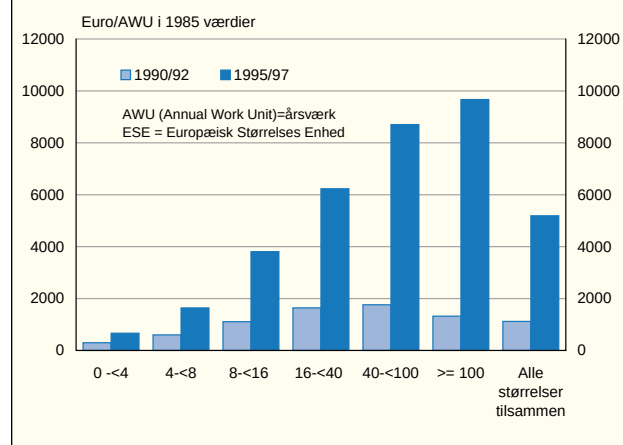
- I Ungarn, Tjekkiet og Slovakiet er arbejdsproduktiviteten højere, hvilket afspejler betydningen af store bedrifter og en udvikling mod mere markedsorienterede landbrug. I Slovenien er niveauerne for værditilvækst steget betydeligt som følge af politikker til støtte af markedspriserne.
- De Baltiske stater ligger et sted midt imellem de to grupper. Her afspejler de lave niveauer for produktivitet den betydelige lavkonjunktur og de omstruktureringer, som er gennemført i de seneste år.

I alle tilfælde korresponderer den lave produktivitet pr. hektar og pr. arbejdsenhed med en høj arbejds/kapital ratio i forhold til den Europæiske Union, samt et forholdsmæssigt lavt niveau i forbruget af råvarer (se graf 20). Dette afspejler såvel de relative faktoromkostninger i CØE-landene som de eksisterende barrierer for investeringer. I Tjekkiet, Polen og Ungarn er kapitaludnyttelsen pr. beskæftiget ikke mere end en tredjedel af niveauet i Frankrig, hvis der alene tages kommercielle landbrug i betragtning. Dette falder imidlertid væsentligt, specielt i Polen, hvis mindre ejendomme tages med. I disse lande viser de nationale statistikker, at der måske er én traktor for hver 20 landarbejdere.

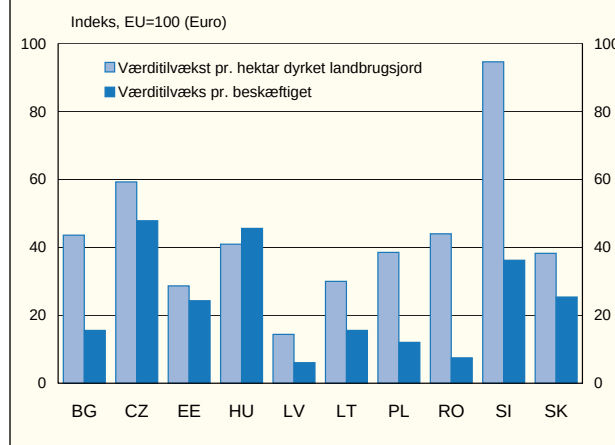
Strukturer og subsistenslandbrug

Det er et fælles særpræg for landene, som før 1989 var præget af kollektive landbrug, at de gradvist er ved at udfylde tomrummet mellem på den ene side

19 Produktionsstøtte pr. AWU fordelt på brug klassificeret efter ESE, 1990-92 og 1995-97

20 Værditilvækst i landbruget i CØE-landene, 1998

store kollektive, statsejede landbrug, og på den anden side meget små private brug (som dem i bjergområderne i Rumænien). Den gennemsnitlige størrelse af de tilbageværende statsdrevne brug, inklusiv de private kooperativer, er i kraftigt fald samtidigt med, at de private brug gradvist vokser.

I Polen og Slovenien, hvor den private sektor allerede var vigtig før omvæltningen i 1989, er strukturelle forandringer mindre udtalte. I Polen er størrelsen på de private brug kun steget lidt i takt med, at landbrugsjord fra de statsejede brug bliver privatiseret, og den lille brugsstørrelse udgør her ud fra en samlet betragtning et handicap på længere sigt (se tabel A.28).

Sondringen mellem små private brug og store kollektive landbrug bliver i stigende omfang erstattet af en dualisme mellem markedsorienterede konkurrencedygtige landbrug og en halv-subsistens sektor. Sidstnævnte er en faktor, som bidrager til lave produktivetsniveauer, manglende markedsorientering og modstand mod strukturelle forandringer i en række af ansøgerlandene.

Selvom der ikke findes en standarddefinition på subsistenslandbrug, bliver det normalt forbundet med små brugsstørrelser, familiens arbejde i landbruget på deltid eller som supplerende aktivitet, udpræget forbrug af egne produkter samt et tæt familiesammenhold.

Subsistenslandbrug er ikke et nyt fænomen i CØE-landene. Private lodder spillede en vigtig rolle i perioden før omvæltningen. Deres størrelse er imidlertid øget siden overgangsprocessen startede, hvilket er et udtryk for en økonomisk og social tilpasning. Betydningen af subsistenslandbrug varierer markant mellem landene, og er fortsat betydningsfulde i Rumænien, Bulgarien og Polen. I modsætning hertil er deres rolle kun beskeden i Ungarn, Tjekkiet og Litauen.

Subsistenslandbrug defineret på denne måde afspejler således historiske faktorer, men er samtidigt et svar på høje ledighedsniveauer og lave indkomster i landområderne, og udgør tillige et socialt sikkerhedsnet. F.eks. modtager mere end én million polske landbrugere en landbrugspension, som opsuger størstedelen af landbrugsbudgettet. Sådanne sociale overførsler er en vigtig del af landhusholdningernes indkomst, og kan i nogle lande let udgøre mere end halvdelen af deres samlede indkomst. Subsistenslandbrug kan endvidere spille en vigtig rolle i familiens samlede velfærd, bl.a. ved at absorbere arbejdskraft, hvor alternative beskæftigelsesmuligheder er knappe. Fattigdom i landområderne er imidlertid fortsat et anseeligt problem i CØE-landene (se Box i Kapitel I, Social samhørighed).

Markedsstøttepolitikker

Generelt betragtet har de nuværende politikker til støtte af markedet inden for CØE-landene kun en beskeden effekt på værditilvæksten i landbruget og på sektorens indkomster. Det viser data fra OECD er tilfældet, dog med undtagelse af Slovenien og i mindre omfang Polen. Det skal dog understreges, at disse konklusioner kun kan opfattes som indikationer af brede udviklingstræk som følge af statistiske begrænsninger. Samlet set har CØE-landene bevæget sig fra en position med negativ markedsstøtte i de seneste år til en næsten neutral situation. Dette kan imidlertid dække over en indirekte markedsstøtte, som skyldes betydelige kvalitetsforskelle mellem den indenlandske produktion og produkter på verdensmarkedet, specielt i kvægsektoren. På den anden side afspejler det også en priskonkurrence og (i nogle tilfælde) politiske valg om at fastholde lave priser, specielt i kornsektoren. Således spiller korn og oliefrø en vigtig rolle for den endelige produktion i landbruget, specielt for store producenter som Ungarn og Rumænien. Den makroøkonomiske omstrukturering og trendene i valutakurser spiller en tilsvarende vigtig rolle, specielt for Bulgarien og Rumænien. Situationen for de fleste lande er derfor lave støtteniveauer, som dog gradvist øges over tiden, idet Slovenien her er undtagelsen med støtteniveauer stort set svarende til dem inden for Unionen.

Når strukturen i markedsprisstøtten vurderes pr. hektar eller pr. kvægenhed (se graf A.40) bliver støtteniveauerne for oliefrø og korn generelt set lave eller endog negative i ansøgerlandene, dog med hvede i Polen som en bemærkelsesværdig undtagelse. På trods af betydelige politisk indgreb har prisstøtten i kvægsektoren ikke hævet de indenlandske priser væsentligt op over verdensmarkedspriserne, selvom der sker en indirekte overførsel som følge af kvalitetsforskelle specielt for okse- og svinekød. De eneste områder med betydelig støtte er sukker og mælk. Som inden for EU er støtten til sukker relativt koncentreret. Det skal bemærkes, at en anvendelse af EU-priser i CØE-landene ville øge niveauerne i markedsprisstøtten, dog uden at bringe dem op på EU niveauer. Dette har sammenhæng med et lavere afkast pr. hektar og pr. kvægenhed.

Effekterne af den nuværende markedsstøttepolitik i ansøgerlandene til fordel for national samhørighed og for landbrugets indkomster er i de fleste lande relativt begrænsede på grund af de lave niveauer af overførsler fra forbrugere til producenter. Her er mælk og måske sukker dog undtagelser. Der sker imidlertid væsentlige overførsler i Slovenien, samt inden for bestemte sektorer i andre lande, f.eks. i Polen. I takt med at priserne

tilnærmer sig EU-niveauer og produktionen øges, vil disse overførsler også stige og have tilsvarende effekter på indkomsterne, selvom det fortsat er uklart, hvordan denne udvikling vil påvirke halv-subsistenslandbruget.

Fremtidsudsigter

Udvidelsen mod Centraleuropa indebærer en række udfordringer med hensyn til nationale og regionale uligheder inden for Unionen. Den samlede virkning på vækst og beskæftigelse inden for EU15 vil sandsynligvis blive små. Men det bliver meget betydningsfuldt at opnå produktivitetstgevinster i CØE-landene, og at forvalte gevinsterne konsekvenser for landområderne, specielt gennem en tilpasning af arbejdskraften. Udviklingspolitikker for landbrug og landområder er her specielt betydningsfulde, som følge af den vigtige rolle landbruget spiller for mange områder.

Udvidelsen vil med sikkerhed øge forskellene inden for den Europæiske Union mellem landområderne, og mellem byer og landområder. Priskonvergens mellem CØE-landene og EU15 vil øge overførslerne fra forbrugere til producenter i CØE-landene, men disse positive effekter på landbrugets indkomster kan dog blive opvejet af en række faktorer, som vil underminere CØE-landbrugets konkurrenceevne (f.eks. en styrkelse af den faktiske vekselkurs). Det skal bemærkes, at disse processer afspejler overordnede økonomiske tilpasninger, som allerede er i gang i førtiltrædelsesperioden.

Mange CØE-lande er karakteriseret ved en dualistisk landbrugsstruktur. For de mere markedsorienterede landbrug synes hovedudfordringen at være behovet for mere velfungerende faktormarkeder. På den anden side stiller småbrugstrukturen og de høje niveauer for beskæftigelse i landbruget særlige udfordringer til en forbedring af sektorens effektivitet, specielt fordi de sociale omkostninger ellers kunne blive høje.

I en række lande, specielt i Rumænien og Bulgarien, hvor landbrugsbeskæftigelsen er øget både i absolutte og relative størrelser, har der været vandring fra byerne til landområderne i takt med at de generelle økonomiske forhold er blevet ringere. Landbruget har således været vigtigt for at kunne absorbere denne lavkonjunktur, og har gjort det muligt at tilfredsstille basale behov.

De små brugsstørrelser, den lave arbejdskraftproduktivitet og de lave indkomster, fraværet af alternativ beskæftigelse, og tilliden til subsistenslandbrug kan imidlertid være medvirkende årsager til fattigdom i landområderne. Imidlertid kan subsistenslandbrug spille en vigtig rolle i forbindelse med fastholde landbrugs-husholdningers indkomster, og i nogle tilfælde supplere det sociale sikkerhedssystem eller erstatte foranstaltninger på arbejdsmarkedet.

Samtidigt har subsistenslandbrug imidlertid skabt problemer med underbeskæftigelse, hvilket udstår at blive håndteret i fremtiden i et forsøg på at opnå en balanceret og mangfoldig udvikling i de pågældende områder. I den sammenhæng synes skabelsen af alternative beskæftigelsesmuligheder og velfungerende arbejdsmarkeder at være ligeså vigtige som en forbedring af det generelle kvalifikationsniveau.

1 Vedrørende foreløbige skøn, se "Første rapport om den økonomiske og sociale samhørighed".

2 Økonomisk størrelse, der traditionelt udtrykkes som Europæisk Størrelses Enhed (ESE), hvilket korresponderer til et standarddækningsbidrag – forskellen mellem landbrugets bruttoproduktion og de tilhørende produktionsomkostninger – på 1200 Euro. The Farm Accountancy Data Network opfatter "meget små brug" som dem under 4 ESE.

II.5 Beskæftigelse, udvikling af menneskelige ressourcer og samhørighed

Den Europæiske Beskæftigelsesstrategi, som blev igangsat for få år siden i slutningen af 1997, indeholder adskillige processer. Unionen har en koordinerende rolle, mens medlemsstaterne forbliver ansvarlige for udformningen og etableringen af en beskæftigelsespolitik.

En ny operationel ramme, specielt i Luxembourg-processen ...

Luxembourg-processen indeholder en række elementer, som er vigtige for dens succes:

- For det første bygger den på mål defineret i fællesskab, som igen er baseret på fælles værdier blandt medlemsstaterne, og som dækker forhold, der opfattes som fælles anliggender inden for beskæftigelsespolitikken.
- Målene er gennemsigtige og tilgængelige for offentlig debat og kritik.
- Der er defineret en række passende måder at måle fremskridt imod de ønskede resultater på i form af kvantitative eller kvalitative indikatorer.
- Ligesom formålet er at skabe resultater på EU-niveau, er fastlæggelsen af tiltag og betingelser for implementering af programmer og politikker henlagt til de enkelte medlemsstater, som er ansvarlige for deres egen beskæftigelsespolitik.
- Årlige vurderinger og sammenlignende gennemgange bliver brugt til at fremme processen, styre politikformuleringen og øge handlingernes effektivitet.

Denne metode etablerer en balance mellem en koordineret definition af fælles mål og formulering af ønskede

resultater på EU-niveau, og opfølgningen i medlemsstaterne, som er de ansvarlige for at beslutte det detaljerede indhold i de nødvendige handlinger.

... som er udtryk for en ny måde at koordinere

Den Europæiske Beskæftigelsesstrategi er baseret på en række nøgleprincipper, hvorved den "Luxembourgiske" åbne koordineringsmetode adskiller sig fra tidligere forsøg på at udvikle en troværdigt europæisk tilgang til en beskæftigelsespolitik. Disse principper er:

- Subsidiaritet: Fastlæggelse af de foranstaltninger og betingelser under hvilke gennemførelsen af programmer og politikker overlades til de enkelte medlemsstater.
- Konvergens: Forfølgelse af fælles beskæftigelsesmål gennem sammenhængende handlinger, hvor hver medlemsstat tilstræber at forbedre det europæiske gennemsnit. Dette princip er blevet yderligere konkretiseret ved det Europæiske Råd i Lissabon i marts 2000, hvor fuld beskæftigelse blev vedtaget som et overordnede mål for Unionen sammen med målsætningen om, at hæve den samlede beskæftigelsesfrekvens inden for EU fra 62% til 70% i 2010, og at hæve beskæftigelsesfrekvensen for kvinder fra 52,5% til over 60%.
- Målstyring.
- Landeovervågning.
- En integreret tilgang. Luxembourg-processen involverer ikke kun Arbejdsministerierne, men forpligter de nationale regeringer som helhed, ligesom en lang række berørte parter.

Målene

Luxembourg-processens målsætninger får en operationel betydning med de fire søjler i Retningslinierne for medlemsstaternes beskæftigelsespolitik: Beskæftigelsesegnethed (styrke den enkeltes chancer for at forblive eller genindtræde på arbejdsmarkedet, yde tidlig støtte til arbejdsløse, forberede unge til arbejdslivet, gøre skatte- og uddannelsessystemerne mere beskæftigelsesvenlige). Iværksætterkultur (udvikling af virksomhedskulturer, gøre det lettere at starte og drive egen virksomhed). Tilpasningsevne (hjælpe medarbejdere og virksomheder med at blive mere fleksible, modernisere de lovgivningsmæssige og organisatoriske rammer for beskæftigelse). Lige muligheder (udvikle pro-aktive politikker, som gør det muligt for flere kvinder at opnå beskæftigelse på alle niveauer og i alle sektorer, bedre afvejning af arbejds- og familieliv, og gøre det lettere at vende tilbage til arbejde efter fravær).

Anbefalingernes styrke

Anbefalinger som instrument – brugt første gang for 2000 – har demonstreret sin værdi gennem at målrette medlemsstaternes indsatser mod de vigtigste udfordringer. De fleste medlemsstater har taget initiativer i overensstemmelse med de anbefalinger, som er rettet til dem. De 52 anbefalinger vedtaget for 2000 refererer til ungdomsarbejdsløshed, langtidsledighed, hindringer for beskæftigelse indeholdt skatte- eller understøttelsessystemer, beskæftigelsespotentialet i servicesektoren, socialt partnerskab, kønsforskelle og statistiske systemer. De fleste anbefalinger er bibeholdt (uændret eller i en tilpasset form), fordi deres gennemførelse tager længere end tidsrammen på et enkelt år. 8 anbefalinger blev udeladt, fordi tilstrækkelige fremskridt allerede er opnået – inden for servicesektoren (Belgien, Tyskland, Irland og Italien), den administrative byrde på virksomheder (Spanien), statistiske systemer (Tyskland og Storbritannien) og socialt partnerskab (Frankrig). Nye anbefalinger er blevet tilføjet, som lægger øget vægt på to nye prioriterede elementer, og som fortjener en øget politisk opmærksomhed: Et mere balanceret policy-mix på tværs af de fire søjler gennem en mere tværgående tilgang, og livslang uddannelse. Kommissionen foreslår for 2001, at medlemsstaterne tager hånd om disse anbefalinger (se tabel A.29 i Bilag).

En strategi, som lærer af og vurderer sig selv ...

Det er bemærkelsesværdigt, at Luxembourg-processen indeholder en selvkritisk vurdering. I 2000 blev en “

Midtvejsvurdering” gennemført for at identificere de forbedringer, der var opnået, og de svage punkter, som krævede en yderligere indsats. Vurderingen afslørede nogle vigtige forandringer og succeser (især, at udfordringen med og målene for beskæftigelsen blev bragt frem på dagsordenen i den europæiske og nationale debat, at den økonomiske og sociale politik blev bundet tættere sammen, at en integreret ramme for strukturelle reformer blev skabt, at et stigende engagement fra en bred kreds af berørte parter blev etableret, at en større gennemsigthed omkring beskæftigelsespolitikker blev opnået, og at den politiske ansvarlighed øgedes). Samtidigt gjorde vurderingen det muligt, at justere beskæftigelsesretningslinierne i overensstemmelse med de vigtigste mål fra Lissabon. Samtidigt identificerede “Midtvejsvurderingen” en række bestående udfordringer.

På trods af de generelle forbedringer, forbliver de regionale forskelle i arbejdsmarkedets ydeevne med at være betydelige, og de er endda blevet større i nogle medlemsstater.

De regionale beskæftigelsesmønstre har kun forandret sig lidt siden 1980, og der synes at være begrænset belæg for en mere balanceret fordeling af nettojobskabelsen mellem regionerne.

Retningslinierne for medlemsstaternes beskæftigelsespolitik tog bestik af denne situation fra begyndelsen og henledte opmærksomheden på de lokale og regionale myndigheders rolle i beskæftigelsespolitikken. Som bemærket i “Den fælles rapport om beskæftigelsen 2000” bliver betydningen af handlinger på lokalt og regionalt niveau i stigende omfang erkendt af medlemsstaterne, men der skal gøres mere for at øge samarbejdet mellem de forskellige myndighedsniveauer med henblik på at udvikle en helhedsorienteret regional og lokal beskæftigelsesstrategi. Regionale og lokale myndigheder og andre lokale aktører er nødt til at blive mere involverede i udformningen og gennemførelsen af de relevante retningslinier for at tilføje en lokal dimension til den Europæiske Beskæftigelsesstrategi. Dette forhold er taget op i den forslåede retningslinie 12¹.

Flaskehalse på arbejdsmarkedet træder frem i en række medlemsstater. Det kræver målrettet handling at forbedre erhvervsevnen generelt set og især for mennesker med risiko for social udstødelse. Uddannelsessystemer og fortsat efteruddannelse er af afgørende betydning.

På trods af forbedringer i uddannelsessystemerne (ofte støttet i Mål 1 regioner under Strukturfondene) forlader et antal unge fortsat en uddannelse for tidligt og med få kvalifikationer. Dette kan indebære vanskeligheder

med tilpasse sig de teknologiske forandringer og føre til social udstødelse. Samhørighedslandene står over for de største vanskeligheder i den sammenhæng. Tiltag til at bekæmpe, at unge forlader skolen tidligt findes i alle "Nationale Handlingsplaner for beskæftigelsen" tilvejebragt for 2000, bortset fra i Spaniens. De fleste medlemsstater har udvidet deres støtte til unge med indlæringsvanskeligheder. Mange har introduceret specifikke tiltag for specielle målgrupper (mennesker med handicap, etniske minoriteter og uheldigt stillede unge) og inden for områder, hvor frafaldsprocenten er høj. For eksempel har man i Frankrig, Holland, Portugal, Sverige, og Storbritannien etableret specielle uddannelsesmæssige aktionszoner, som er beregnet til at fastholde unge mennesker i uddannelse og oplæring, og til at øge gennemførelsesprocenterne og tage hånd om social udstødelse.

De oplagte fordele ved Informationssamfundet udgør en trussel for dem, der er udelukket fra IT revolutionen. Lisabon Topmødet satte fokus på de store indsatser, som er nødvendige for sikre, at alle får del i disse fordele. Der eksisterer i medlemsstaterne (Grækenland og Portugal) en række eksempler på bestræbelser for ved brug af IT, at tilvejebringe uddannelse og træning for mennesker med indlæringsvanskeligheder, og at udvikle en speciel støtte til at forøge IT-færdighederne hos ufaglærte medarbejdere og hos medarbejdere i specielle sektorer. Dette skulle fremme den sociale integration i de berørte medlemsstater. De konkrete handlinger er imidlertid skævt fordelt inden for Unionen, og der er behov for at gøre mere.

Alle nationale handlingsplaner sætter beskæftigelsespolitikker for mennesker med handicap højt på den politiske dagsorden. I mange medlemsstater er der sket et skift væk fra programmer rettet specifikt mod dem med handicap til et mere generel tilgang, hvor mennesker med handicap opfordres til at deltage i de eksisterende almindelige arbejdsmarkedsprogrammer. Der er imidlertid taget specielle initiativer i en række medlemsstater. Tre af samhørighedslandene (Portugal, Grækenland og Spanien) har sat mål for deltagelsen af handicappede mennesker i oplæringsaktiviteter og andre beskæftigelsestiltag.

Der er endvidere i de nationale handlingsplaner for 2000 til en vis grad belæg for, at medlemsstaterne i højere grad tager hensyn til de etniske minoriteters behov i udviklingen af beskæftigelsespolitikken. Ikke desto mindre er der forskel på medlemsstaternes fortolkning af, hvad der menes med etniske minoriteter, og i deres blandingssituation mellem politikker til fremme af direkte integration på arbejdsmarkedet og tiltag til bekæmpelse af diskrimination. De fleste synes at fokusere på

integration. Nogle enkelte medlemsstater anvender imidlertid et mix af de to (Danmark, Sverige og Storbritannien). I andre medlemsstater (Frankrig og Portugal) har der været ført en offentlig debat om diskrimination på arbejdspladsen, som har indgået i de konsultationer Kommissionen har gennemført på EU-niveau som opfølgning af Traktatens Artikel 13.

Det tværgående mål om ligestilling mellem kønnene er kun delvist blevet gennemført, og politikker har fortsat tendens til at blive fremlagt som køns-neutrale.

I de fem år op til 1999 gik næsten to-tredjedele af de 6.8 millioner nye jobs (netto) inden for EU til kvinder. Over 70% af disse jobs var imidlertid deltidsjobs. Andre indikatorer for arbejdsmarkedet viser, at der stadig er et stykke vej igen, før der er opnået ligestilling på arbejdsmarkedet.

De Nationale Handlingsplaner for beskæftigelsen bekræfter, at medlemsstaterne har forbedret deres implementering af ligestilling. Selvom der er sket en vis fremgang mod bedre analyser af konsekvenser for ligestillingen af politiske initiativer (specielt i Finland og Irland), synes mange lande at mangle planer eller tiltag på dette område.

Det har ikke i alle tilfælde været let at koordinere Luxembourg-processen med budget-processen, som omsætter målene, forpligtelserne og de forudsette foranstaltninger til (om muligt flerårige) budgetmæssige allokeringer.

Samtidigt udestår udfordringen med at integrere bidragene fra andre instrumenter på nationalt niveau, som f.eks. de europæiske Strukturfonde (og i særdeleshed den europæiske Socialfond), i gennemførelsen af de nationale handlingsplaner. Omsætningen af målene inden for "tilpasnings-søjlen" til konkret handling halter bagefter.

Mange af handlingerne inden for denne søjle er de sociale partners ansvar: De har hovedopgaven med at bidrage til flere og bedre jobs, og er nødvendige samarbejdspartnere for at gennemføre tiltagene på arbejdspladsen. Ikke alle medlemsstater gør det let for de sociale partnere at blive inddraget i denne proces, og mange nationale handlingsplaner svigter ved at undlade at reflektere over igangværende aktiviteter og initiativer. Ikke desto mindre er det de sociale partners ansvar at blive mere aktive, og det på en transparent måde. For at stimulere yderligere fremskridt har Retningslinierne for medlemsstaternes beskæftigelsespolitik for 2001 inviteret de sociale partnere til at skabe "en proces inden for processen", hvilket indbærer at tage ansvaret for

udvikling af og tilbagemelding om handlinger inden for deres område, som er konsistente med de overordnede mål i retningslinierne for beskæftigelsespolitikken i medlemsstaterne.

arbejdsmarkedernes lydhørhed, reduktion af uligheder mellem kønnene og udvikling af den livslange uddannelse.

... tilpasser sig til nye omstændigheder ...

Kommissions forslag til Retningslinierne for medlemsstaternes beskæftigelsespolitik for 2001 har også været under indflydelse af Lissabon Topmødets konklusioner. De overordnede strategiske prioriteter er indeholdt i det indledende afsnit. Den nye vægt på fuld beskæftigelse, de sociale partners rolle, livslang uddannelse, uddannelsesmæssige færdigheder og social integration er tillige blevet inddraget. Nogle af retningslinierne er blevet rationaliserede (f.eks. bliver livslang uddannelse nu behandlet i én i stedet for adskillige retningslinier), eller gjort mere klare (f.eks. den potentielle rolle for lokale og regionale myndigheder i beskæftigelsespolitikken), og flere konkrete mål er kommet til. Nye elementer såsom flaskehalse på arbejdsmarkedet og sort arbejde er tillige blevet taget op.

... og forbereder fremtiden

Luxembourg-processen er baseret på Traktaten (Artikel 128), og som sådan er der ikke defineret nogen tidsgrænse for processen. I 2002 vil de overordnede resultater af strategien og dens mål blive vurderet, og der vil blive lavet en samlet konsekvensvurdering, som skal gøre det muligt for de politiske beslutningstagere at overveje de strategiske handlemuligheder for en revision af retningslinierne. Denne evalueringsproces vil begynde snarest (både på medlemsstats og på EU niveau), og skulle tilvejebringe den nødvendige information for de politiske beslutninger, som findes nødvendige i 2002. To separate spor må nødvendigvis adskilles i denne evalueringsproces:

- Politik-evaluering, som sætter fokus på de områder, hvor Retningslinierne for medlemsstaternes beskæftigelsespolitik må forventes at have haft indflydelse på politiske valg på nationalt niveau, samt på effekterne af disse valg.
- Makro-evaluering, som vurderer de opnåede fremskridt i retning af at opfylde de centrale mål med den Europæiske Beskæftigelsesstrategi – bekæmpelse af arbejdsløshed, øgede beskæftigelsesfrekvenser, forbedring af arbejdskraftens tilpasningsevne og

1 "i den forbindelse skal man blive bedre til at erkende og fremme den særlige rolle og det ansvar, som de lokale og regionale parter....har; hertil kommer, at man i fuldt omfang bør udnytte den rolle, som de offentlige arbejdsformidlingskontorer spiller, når der er tale om dels at identificere, hvilke lokale muligheder for beskæftigelse der findes, dels at forbedre de lokale arbejdsmarkeder."

II.6 Miljøpolitik

De sociale og økonomiske målsætninger, herunder en styrkelse af samhørigheden, er ikke i konflikt med miljømæssige mål, men komplementære hertil. Der er ingen naturlig modsætning mellem på den ene side at stræbe efter en højere økonomisk vækst i de svageste regioner og medlemsstater, og på den anden side at skabe forbedringer af miljøet. Miljøkvalitet er et meget vigtigt element i livskvaliteten i enhver region. Miljøforbedringer kan endvidere forbedre en regions attraktionsværdi for udefrakommende investorer og dermed dens økonomiske potentiale – f.eks. for en vækst i turismen. Endvidere kan svagere grupper i samfundet, specielt i centrale bydele eller tilbagestående regioner, få en over gennemsnitlig fordel af forbedringer. Vækst i de tilbagestående regioner vil endelig øge disses villighed og mulighed for at betale prisen for et renere miljø.

Der er imidlertid en gensidig påvirkning mellem de to politikker, og denne gensidighed skal de tages hånd om for at sikre, at der er gevinster for begge¹. “*Improved environmental quality...will have to come mostly from changes in economic activity and socio-economic policies*”², og det er vigtigt at vurdere disse forandringer, ikke kun i forhold til miljømæssige fordele, men i relation til deres effekter på samhørighed som helhed.

Udgangspunktet for at analysere den gensidige påvirkning er, at miljøpolitik, ved at gøre ekstra investeringer nødvendige for at opfylde højere standarder eller ved at pålægge nye skatter på miljøødelæggende aktiviteter, synes at øge omkostningerne. I virkeligheden gør den imidlertid blot omkostningerne af miljøødelæggelser mere synlige. Enhver omkostning skal således afvejes i forhold til de ovennævnte fordele, uanset om de kan være vanskelige at kvantificere. Omkostningerne skal imidlertid ikke overvurderes, idet skøn viser, at miljøomkostningerne er beskedne i forhold til de samlede produktionsomkostninger, især når de implementeres ved anvendelse af markeds-baserede instrumenter. For eksempel

er en af de mest ambitiøse elementer i EU's miljøpolitik at opnå Kyoto målene for reduktion af udledning af drivhusgasser. De skønnede omkostninger er omkring 7.5 milliarder Euro om året – kun 0,09% af EUs BNP³ – hvilket skal ses i forhold til fordelene ved at undgå de ødelæggende effekter af accelererende klimaændringer.

Selvom omkostningsforøgelsen overordnet betragtet er relativt beskedne, kan miljøomkostningerne ofte være koncentreret inden for bestemte regioner eller sektorer eller ramme specifikke socialgrupper. Det faktum, at de langsigtede fordele af miljøbeskyttelsen opvejer omkostningerne, er måske ikke sandt for alle i samfundet. Miljøtiltag kan således have væsentlige fordelingsmæssige konsekvenser⁴.

Der er derfor tre hovedspørgsmål i en analyse af miljøpolitikens indvirkning på samhørighed:

- Falder implementeringsomkostningerne uforholdsmæssigt på mindre velstående medlemsstater, regioner eller socialgrupper?
- Er fordelene i forhold til øget livskvalitet uforholdsmæssigt fordelt?
- Er der beskæftigelsesmæssige gevinster?

I nogle tilfælde, f.eks. i forhold til opfyldelsen af Kyoto målsætningerne, er det vanskeligt at identificere eller kvantificere væsentligt forskelle. Der er imidlertid to vigtige områder af miljøpolitikken, affald og vand, hvor forskelle i deres effekter kan identificeres.

Europæisk affaldspolitik

Det Femte Miljøhandlingsprogram "Mod en bæredygtig udvikling" gentager prioriteterne for affaldshåndtering i følgende prioriterede rækkefølge⁵:

- (1) Hvor det er muligt, skal generering af affald undgås
- (2) Hvis dette ikke er muligt, skal affaldet genbruges
- (3) Ellers skal det genanvendes
- (4) Hvis dette ikke er muligt, skal det sendes til forbrænding, hvor de sker genindvinding af energien
- (5) Kun hvis ingen af disse muligheder kan gennemføres, kan deponering ske som en sidste mulighed

Ifølge en undersøgelse, som Kommission har fået udført⁶, er der en række forhold, som er relevante for samhörighed.

For det første har affaldsproduktionen været mindre i samhörighedslandene end inden for EU som helhed, spændende fra 90% af gennemsnittet (Irland) til kun 65% (Grækenland). Som følge heraf er affaldspolitikens potentielle implementeringsomkostninger forholdsmæssigt lavere i samhörighedslandene, idet deres affaldsmængder dog må forventes at stige i takt med at deres BNP pr. indbygger fortsætter med at tilnærme sig EU gennemsnittet.

For det andet er samhörighedslandene bagud med hensyn til affaldsbehandling.

Dette gælder både for den mest hensigtsmæssige form for behandling, genbrug (hvor specielt Portugal kun genbruger 4% af de samlede affaldsmængder i forhold til et EU gennemsnit på 9%) og for den værste form for bortskaffelse, deponering på losseplads (93% af affaldet i Grækenland ender på lossepladser i forhold til 66% for EU i gennemsnit.). Kun i Spanien svarer profilen på deponeringen til EU som helhed, idet dette dog ikke fuldt ud dækker situationen i de tilbagestående regioner.

Udgifterne til at opfylde målsætningerne for affaldshåndtering vil derfor formentlig, uanset deres lavere affaldsproduktion, blive ligeså store (eller måske større) i samhörighedslandene (bortset fra Spanien) som for EU som helhed. De har derfor alle, med undtagelse af Spanien, fået udsættelse med at opfylde det første sæt mål indtil 2006. Hertil kommer, at Samhörighedsfonden yder et væsentlig bidrag til at dække omkostningerne – over 200 millioner Euro om året,

hvilket dækker op til 75% af omkostningerne, og gør omkostningerne for disse lande meget mindre end andre steder (se "Cohesion Fund investments in environment and waste treatment").

Samhörighedslandene vil formentlig opleve gevinster i form af en relativ stor reduktion i deponeringen af affald som landopfyldning, og en tilvækst på op til 46.000 nye jobs til håndteringen af sådanne programmer (4.000 i Irland, 9.000 i Portugal, 10.000 i Grækenland og 23.000 i Spanien).

Affald i CØE-landene

Situationen i de centraleuropæiske ansøgerlande svarer til den i samhörighedslandene. Produktionen af kommunalt affald er lav (typisk 70% af EU gennemsnittet), men i stærk stigning (det skønnes at øges med 50% over perioden 1995 til 2010). Derudover er den andel, der deponeres som landopfyldning, høj (typisk 80% eller mere). Problemet er specielt alvorligt i Polen, hvor næsten 99% af affaldet deponeres som landopfyldning. Der anvendes et samlet areal på 3020 hektar hertil, og deponeringen omfatter dumping af 1000 tons (destrueret) farligt medicinsk affald om året. Dette understreger et typisk problem i mange ansøgerlande, nemlig at mange lossepladser, som oftest ikke opfylder EU's sikkerhedsstandarder.

I nogle lande udgør affaldsproblemer arvet fra tidligere militær og industriel aktivitet en yderligere belastning. For eksempel har produktionen af lerskiferolie i Estland over de sidste 60 år efterladt afgravede jordmasser på over 100 meters højde, som ikke alene forringer landskabet, men tillige forurener grundvandet. Skader forårsaget af produktionen af lerskiferolie er imidlertid en væsentlig politisk udfordring, fordi en reduktion vil have konsekvenser for den regionale udvikling og energiforsyningen.

For ansøgerlandene gælder tilsvarende politiske konklusioner som for samhörighedslandene. Selvom de producerer mindre affaldsmængder, vil ansøgerlandene være nødt til bruge ligeså meget eller mere pr. indbygger i forhold til EU gennemsnittet for at opfylde *acquis'et*, i en situation, hvor indkomsterne er meget lavere. Samhörighedsfonden og ISPA (strukturpolitisk førtiltrædelsesinstrument) forventes at yde et betragteligt bidrag hertil. I forhold til beskæftigelsen skønnes det for de nuværende medlemsstater, at implementeringen af *acquis'et* kan skabe op til 50.000 nye jobs i CØE-landene.

Europæisk vandpolitik

Forbedringer i vandkvaliteten forventes at kræve størstedelen af de 260 milliarder Euro, som skønnes nødvendige over en 20-års periode for, at EU15 landene kan efterkomme de 10 direktiver på miljøområdet. Der er derfor mulighed for en betydelig effekt på samhørigheden.

Et element i håndteringen af vand bestemmer denne effekt. Det er de offentlige myndigheders rolle, som historisk set bl.a. har medført, at forurenerne ikke altid har betalt for den ødelæggelse, som de har forårsaget. I takt med at "forureneren betaler princippet" bliver anvendt mere systematisk, vil der formentlig ske en udtalt omfordeling af omkostninger, både mellem sociale grupper og mellem regioner.

Ifølge en undersøgelse udført for Kommissionen,⁷ er der specielt fire elementer i EU's vandlovgivning, som kan have en effekt på samhørighed:

- Vandrammedirektivet
- Drikkevandsdirektivet
- Byspildevandsdirektivet
- Nitratdirektivet
- De bliver behandlet ét efter ét i det følgende.

Vandrammedirektivet

Vandrammedirektivet blev vedtaget i 2000 og omfatter mange tidligere direktiver, hvilket forbedrer koordineringen af standarder og flytter ansvaret for planlægningen fra administrative enheder (som f.eks. kommuner) til "naturbestemte" enheder (som de ansvarlige for vandløbsoplande). Et afgørende punkt for samhørighed er imidlertid nødvendigheden af at udvide omfanget af brugernes dækning af omkostningerne til vandtydelser, på linie med "forureneren betaler princippet".

I øjeblikket er brugerbetalingen beskeden, specielt i samhørighedslandene, og specielt i forhold til landbrugerne. Fjernelsen af de krydssubsidier, som eksisterer for øjeblikket, kan imidlertid have en negativ effekt på samhørigheden. Selvom det nuværende mønster af krydssubsidier mellem husholdninger, industri og landbrug er komplicerede og varierer fra

region til region, kan der dog uddrages nogle generelle konklusioner.

En fuld brugerbetaling fra husholdningerne i samhørighedslandene ville skønsvist reducere disses indkomst med 1,7% i forhold til kun 0,2% i gennemsnit for husholdninger i andre medlemsstater.

Dette er imidlertid et maksimumsskøn, fordi vandrammedirektivet kun giver mandat til at øge omkostningsdækningen, ikke til at opnå fuld omkostningsdækning. Samhørighedsfonden vil dække et stor del af investeringsomkostningerne til forbedring af hovedkloaksystemet. Et skift i omkostningsdækningen fra skatteborgere til husholdninger vil indebære, at visse brugergrupper vil komme til at betale mere via skatten end i øjeblikket, herunder dem med lave indkomster og med store familier, samt dem, der bor i mindre og mere afsidesliggende samfund.

Dækningen af forsyningsomkostninger er generelt set allerede højere fra industrien end fra husholdninger, og i de fleste medlemsstater bliver omkostningerne dækket fuldt ud. Samhørighedslandene er imidlertid undtagelser, og ingen af dem pålægger de fulde forsyningsomkostninger på de industrivirksomheder, der er tilsluttet netværket. En udvikling mod fuld omkostningsdækning vil derfor formentlig øge udgifterne til vand for industrien i disse lande, specielt inden for storforbrugende brancher, uden dog at påvirke deres konkurrenceevne nævneværdigt.

Dækningen af forsyningsomkostningerne er i øjeblikket lavest for brugere i landbruget, og meget få lande pålægger dem de fulde omkostninger, især på grund af offentlige kunstvandingssystemer. Derfor kan konsekvenserne for landområderne blive betydelig, specielt i områder, som dyrker afgrøder med et stort vandbehov. Anvendelsen af Samhørighedsfonden kan reducere nogle af disse ugunstige effekter, men i den forbindelse er det vigtigt at bibeholde incitamentet til at øge effektiviteten i vandforbruget.

Drikkevandsdirektivet

Den vigtigste effekt af Drikkevandsdirektivets revision er, at de tilladte blyniveauer skal reduceres. Det er normalt umuligt at opfylde den nye norm, hvis vandet leveres gennem blyrør. Blyrør er imidlertid ikke sædvanlige i de tre mindst velstillede medlemsstater, så implementeringsomkostningerne er lavere her end andre steder.

Inden for medlemsstaterne synes blyforureningen på den ene side at være relativt høj i de tilbagestående

regioner. Hvis udgifterne til forbedringer afholdes på nationalt niveau, vil der således være en positiv effekt på den regionale samhørighed. Derudover vil det også have en positiv effekt for den sociale samhørighed, fordi helbredsproblemer som følge af bly berører fattige mennesker uforholdsmæssigt. Det skyldes til dels, at de er mere følsomme (ældre mennesker og børn er de mest udsatte), eller simpelthen fordi de bor i ældre huse af dårlig kvalitet tæt ved blyforurenende kilder, og kun sjældent drikker filtreret vand eller vand på flasker.

Opfyldelsen af Drikkevandsdirektivets krav er en betydelig udfordring for de fleste ansøgerlande. I mange af dem – især i Estland, Letland, Litauen, Rumænien og Slovakiet – er over 20% af befolkningen ikke koblet til en fælles drikkevandsforsyning. Væsentlige investeringer er således nødvendige for at forbedre drikkevandskvaliteten – f.eks. er næsten 25% af befolkningen i Ungarn forsynet med drikkevand, som ikke opfylder Fællesskabets standarder. Det skønnes, at det vil koste mellem 13 og 17 milliarder Euro at opfylde disse standarder i ansøgerlandene.

Byspildevandsdirektivet

Dette er langt det dyreste direktiv at gennemføre, og det tegner sig for 150 milliarder Euro ud af de skønnede samlede udgifter på 260 milliarder Euro for EU15 landene til de ti vigtigste miljødirektiver. Dette direktiv kræver også det højeste investeringsniveau i ansøgerlandene – 27-33 milliarder Euro ifølge nationale beregninger. Hovedeffekten for samhørigheden vil komme fra de væsentlige investeringer, som er nødvendige til bygning og vedligeholdelse af systemerne til spildevandsrensning.

Der er væsentlige forskelle i de skønnede implementeringsomkostninger i de enkelte medlemsstater, hvilket afspejler deres udgangspunkt – nogle er meget avancerede i deres spildevandbehandling – og tilstanden i deres naturlige miljø. Det første forhold vil forøge omkostningerne i samhørighedslandene, fordi behovene er større her, mens det andet forhold tenderer at sænke omkostningerne, fordi disse lande har en relativ høj "selvrensende" kapacitet i miljøet.

Siden omkring en fjerdedel af de nødvendige investeringer i disse lande finansieres af Samhørighedsfonden (Strukturfondene yder et tilsvarende bidrag til Østtyskland), vil omkostningsbyrden blive begrænset for samhørighedslandene. De nødvendige storstilede investeringer vil sandsynligvis få beskæftigelsen til at stige, specielt inden for bygge- og anlægssektoren, hvor den direkte effekt⁸ vil føje 2% til den samlede produktion og øge beskæftigelsen med op til 200.000. For de fleste samhørighedslande vil der på grund af deres beskedne

spildevands- og miljøindustri sandsynligvis ske en væsentlig "overførsel" af disse fordele til andre lande, sådan at mange af fordelene sandsynligvis vil komme firmaer i mere velstående lande til gode.

Alt i alt vil samhørighedseffekten af disse udgifter formentlig være positiv, men den ville være større, hvis spildevandsindustrien kunne ekspandere inden for samhørighedslandene.

Nitratdirektivet

Dette direktiv blev vedtaget i 1991, men det er først nu ved at blive gennemført, hvilket illustrerer de ofte lange forsinkelser, som rammer vandlovgivning. Direktivet sætter standarder for brug af kvælstof i landbruget, og har derfor oplagte konsekvenser for landbrugssektoren og for samfundene i landområderne.

Hovedsagen er, at jorden bliver tilført forskellige former for kvælstof gennem kunstgødning, husdyrgødning og naturlig aflejring, hvilket optages i afgrøder og af kvæget, men som tillige udvaskes i vandløb eller forsvinder op i atmosfæren. Problemerne kommer, når udledningen af kvælstof overstiger "miljøets bæreevne".

Nitratdirektivet påvirker i det mindste samhørigheden på to væsentlige måder. For det første vil de bindende standarder for tilførsel af kvælstof, især fra husdyrgødning, have konsekvenser for specielt de intensive kvægproducenter. I Irland og Grækenland, hvor kvælstofudledningen er tæt på EU gennemsnittet, vil direktivet formentlig kun påvirke omkostningerne beskedent i opadgående retning. I Spanien og Portugal, hvor landbruget er mindre intensivt, kunne effekterne endda blive positive, i særdeleshed hvis svinefarme bliver flyttet til disse lande fra de mest intensive producentlande, som f.eks. Holland.

Samtidigt er der tegn på, at det kodeks for god landbrugsskik, som er en del af direktivet, kan føre til betydelige omkostningsbesparelser gennem en bedre håndtering af kvælstof. Uanset at effektiviteten af kvælstofforbruget kunne forbedres overalt inden for EU, ligger de største gevinstmuligheder i Middelhavsområdet, hvor der er store variationer i forbruget af kvælstof selv mellem landbrugsbedrifter af samme type.

Overordnede politiske effekter

Alt taget i betragtning vil miljølovgivningen formentlig have flere positive end negative effekter på den regionale samhørighed. Imidlertid vil det samme måske ikke

være tilfældet for den sociale samhørighed, hvilket kan retfærdiggøre, at der tages yderligere tiltag:

- På nationalt niveau forventes samhørighedslandene at høste en stor del af fordelene af miljømæssige forbedringer (herunder i livskvaliteten, hvilket kan tiltrække virksomhedsinvesteringer), og selvom omkostningerne til implementering af miljølovgivningen i en række tilfælde vil være højere end andre steder, så vil de i stor udstrækning blive dækket af Samhørighedsfonden.
- På regionalt niveau vil nogle mindre velstillede områder kunne opnå fordele fra miljøforbedringer, f.eks. rensning af spildevand fra centrale bydele, som ofte vil få omkostningerne dækket fra centralt hold eller fra Samhørighedsfonden.
- På sektorniveau vil nogle sektorer opleve øgede omkostninger, dog i de fleste tilfælde kun marginale i forhold til de samlede produktionsomkostninger. I nogle få tilfælde vil de belaste mindre velstående regioner uforholdsmæssigt, og i den forbindelse landområder i særdeleshed. Disse vil skulle bære omkostninger ved Nitratdirektivet, hvilket er udtryk for de sande omkostninger af de aktiviteter, der foregår. De vigtigste effekter vil imidlertid tilfalde landbrugsområder i de mere velstående medlemsstater, og landområder i Spanien og Portugal står faktisk til at opnå fordele. En udvikling i retning af fuld omkostningsdækning for vandforsyningen vil sandsynligvis ramme forbrugere i landbruget og husholdninger i afsidesliggende samfund hårdt, igen fordi de vil begynde at betale de sande omkostninger af deres aktiviteter.
- På det sociale niveau kan omkostningerne i en række tilfælde, i hvert tilfælde i starten, belaste fattigere mennesker og beboere i afsidesliggende områder uforholdsmæssigt. Dette kan især blive en konsekvens af skiftet fra betaling over skatterne til betaling

af husholdningerne som følge af Vandrammedirektivet.

Miljøbeskyttelsesforanstaltninger synes imidlertid at fremme beskæftigelsen. Gevinsterne er betydelige selv om de er beskedne i forhold til det samlede behov for nye jobs inden for EU. For eksempel:

- Implementeringen af EU's affaldslovgivning vil formentlig forøge beskæftigelsen i samhørighedslandene med op til 35.000 inden for de næste fem år, og med 50.000 i ansøgerlandene, når de til fulde opfylder *acquis'et*.
- Byspildevandsdirektivet kan skabe op til 200.000 jobs i bygge- og anlægssektoren samt nogle i industrien, dog således at de mere velstående regioner, som har de mest udviklede miljøvirksomheder, formentlig vil høste de største gevinster.

Ovennævnte konklusioner er til en vis grad tendentiøse, fordi der i øjeblikket kun er begrænset med data tilgængelige. Hensigten er imidlertid at forbedre denne tilstand i god tid før den næste Samhørighedsrapport.

-
- 1 Europa Kommissionen (2000): "Opfyldelse af vore behov på en ansvarlig måde – integration af miljøhensyn i den økonomiske politik".
 - 2 Det Europæiske Miljøagentur (1998): "Europe's environment: the second assessment"
 - 3 Ecofys, National Technical University of Athens, AEA Technologies (2001 forthcoming), "Economic evaluation of sector objectives for climate change"
 - 4 Europa Kommissionen (2000)) op. cit.
 - 5 Denne rækkefølge var allerede fastlagt i Direktivet 75/442/EEC om deponering af affald, som blev forbedret med Direktivet 91/156/EEC.
 - 6 Club Español de los residuos (2000) "The Impact of Community Environmental-Waste Policies on Economic and Social Cohesion"
 - 7 WRc (2000): "The Impact of Community Environment-Water Policies on Economic and Social Cohesion"
 - 8 Den endelige effekt vil sandsynligvis være mindre end dette på grund af, at en del af opgaverne vil blive løst af udenlandske virksomheder.
-

II.7 Forsknings- og Udviklingspolitik

Den Europæiske Union bliver i stigende omfang en vidensbaseret økonomi og et vidensbaseret samfund. Vidensudviklingen har direkte effekt på konkurrenceevne og beskæftigelse, samt på den måde samfundet generelt set fungerer på.

Selvom vigtigheden af viden blev fremhævet eksplicit på det Europæiske Topmøde i Lissabon i februar 2000, fremviser forskningen inden for Europa modsætningsfulde karaktertræk. Der er utvivlsomt styrker, men samtidigt oplagte svagheder, hvilket viser sig i et handelsunderskud inden for højteknologiske produkter på over 20 milliarder Euro. Dette afspejler igen en række bagvedliggende faktorer – et lavere udgiftsniveau til F&U inden for EU (1,8% af BNP) end i USA (2,8%) og Japan (2,9%), et mindre dynamisk miljø for innovation og et relativt opsplittet forskningssystem (opdelt på 15 medlemsstater).

Derfor har Europa Kommissionen besluttet, at skabe et "Europæisk område for Forskning og Innovation" for at forbedre denne situation.¹

Den regionale dimension i det Europæiske område for Forskning og Innovation

Efter Kommissionens opfattelse, må medlemsstaterne for at etablere et europæisk forskningsrum nødvendigvis inddrage politikker for finanser, menneskelige ressourcer, forholdet mellem den offentlige og private sektor, skabelsen af en fælles referenceramme og fælles værdier, samt regional aspekter. For det sidste emne har Kommissionen understreget betydningen af at studere og fastlægge betingelserne for en "grundlæggende territorial dimension" i forskningspolitikkerne, og at tilpasse dem "til den geografiske socio-økonomiske sammenhæng."² Kommissionen har derfor inviteret politiske beslutningstagere på alle niveauer til at overveje såvel den udfordring, som det Europæiske område for

Forskning og Innovation stiller regionerne overfor, som hvordan de kan bidrage til dens opfyldelse.

Handling på regionalt niveau

Regionale og lokale myndigheder støtter allerede forskning, teknologisk udvikling og innovation. Det skønnes, at de hvert år tilsammen finansierer forskning for et beløb, der er næsten 1½ gang den samlede bevilling til EU's Forskningsrammeprogram (4.5 milliarder Euro sammenlignet med 3 milliarder Euro), hvoraf over 90% bliver allokeret på regional basis.³

De involverede myndigheder er de bedst placerede til at etablere de nødvendige forbindelser til virksomhederne for at skabe innovation, og dermed frembringe økonomisk rigdom og beskæftigelse. Dannelse af vidensnetværk og klynger af virksomheder samt forbindelser mellem den videnskabelige verden og industri- og servicevirksomhedernes behov er alt andet lige lettere at organisere på lokalt og regionalt niveau.

De regionale myndigheder er tillige godt placerede til at kunne bedømme den "bedste praksis" og til at identificere andre regioner, som de med fordel kan samarbejde med. Det kan være regioner, som er beliggende længere væk, som tilfældet er for dem, der tilsammen danner netværket "fire regionale motorer for vækst" (Baden-Württemberg, Rhone-Alps, Lombardiet og Catalonien med naboer, såsom Bryssel, Flandern, Kent, Wallonien og Nord-Pas-de-Calais. Et sådant samarbejde kan bidrage til at styrke den regionale kapacitet for forskning og innovation ved at fremme specialisering og komplementære handlinger, samt ved at opmuntre til en hurtig spredning af viden.

Ved at forfølge egne interesser kan de regionale myndigheder således øge den hastighed, hvormed et europæisk forskningsrum etableres, samt sikre dets effektivitet og konsistens.

Etableringen af et Europæisk område for Forskning og Innovation er imidlertid ikke forbeholdt de mest centralt-beliggende og konkurrencedygtige regioner. De tilrådighed stående midler – Forskningsrammeprogrammet, Strukturfondene og handlinger på nationalt og regionalt niveau – bør med udgangspunkt i deres respektive formål anvendes sammen på en mere koordineret måde, så alle regioner får mulighed for at deltage fuldt ud i dette forskningsrum.

Netværkssamarbejde og opmuntring til regional specialisering

Kommissionens Meddelelse om Retningslinier for EU's indsats inden for forskning (2002-2006), som blev vedtaget i oktober 2000, giver udtryk for, hvordan regionerne gerne skulle være involverede i Europæisk område for Forskning og Innovation, og fastlægger en række fællesskabsmål inden for fem større områder: Forskningsaktiviteter, innovation og SMVer, infrastruktur, menneskelige ressourcer og samspillet mellem viden-skab, samfund og borgere.⁴ Endvidere fastlægger Meddelelsen tre tværgående aspekter, som i den sammenhæng skal tages i betragtning: Den overordnede sammenhæng i et europæisk samarbejde inden for videnskab og teknologi, den internationale dimension i projekterne, og den regionale dimension. Den understreger tillige vigtigheden af at gennemføre tiltag, som kan stimulere til den fulde udnyttelse af de regionale potentialer gennem netværkssamarbejde, og udnyttelse af geografiske karakteristika eller områder med en økonomisk specialisering.

Medlemsstaterne tilkendegav deres opfattelse af den regionale dimension i en Europæisk Forskningspolitik i resolutionen fra Forsknings Rådsmødet i november:

"Rådet for Europæiske Union ... understreger betydningen af, at der inden for såvel det europæiske område for forskning og innovation som de fremtidige rammeprogrammer og andre relevante fællesskabsinitiativer sættes en videnskabelig og teknologisk udvikling i gang i samtlige regioner i medlemsstaterne og i de deltagende lande, også i den grænseoverskridende dimension".

I den sammenhæng er følgende aspekter, som nedenfor bliver behandlet ét efter ét, af en vis betydning:

- Erfaringseffekten af at være part i europeæiske FTU konsortier og netværk
- Forskeres mobilitet som en mekanisme til udveksling af viden

- Effekter af en bedre politisk forståelse for FTU aktiviteter

FTU projekter med omkostningsdeling i det Fjerde Forskningsrammeprogram

Den vigtigste mekanisme i EU finansieringen af FTU er "aktioner med omkostningsdeling" i form af projekt-baserede kontrakter mellem Kommissionen og deltagerne, som gennemføres i forbindelse med rammeprogrammer for Det Europæiske Fællesskabs indsats inden for forskning, teknologisk udvikling og demonstration (i det følgende benævnt "forskningsrammeprogram"). Siden deltagerkredsen normalt består af en række organisationer fra medlemsstaterne, muliggør det, at viden og ideer kan blive fælles, og at ny know-how og teknologi kan blive udviklet i fællesskab. Deltagelse af repræsentanter fra samhörighedslandene og fra Mål 1 regioner er således en måde at forbedre strømmen af viden til disse områder.

En detaljeret analyse af de regionale konsekvenser af FTU politikken har endnu ikke været mulig, fordi der ikke findes offentliggjorte data om den geografiske fordeling af udgifter fra det Fjerde Forskningsrammeprogram (FP4). Visse nationale data eksisterer, men ikke for alle lande og regioner, og de er ikke baseret på officielle europæiske statistikker, men på nationale undersøgelser. De følgende analyser koncentrerer sig derfor om antallet af deltagere og andre tilgængelige indikatorer.

Relateres tal for deltagelse til indikatorer for de nationale FTU kapacitet, såsom størrelsen af et lands FTU personale, antyder det, at samhörighedslandene klarer sig godt med Grækenland, Irland og Portugal på de førende pladser. En mere nøje vurdering viser imidlertid, at deltagelsen langt overvejende kommer fra hovedstadsområderne. På den anden side synes denne koncentration dog at aftage i takt med, at andre regioner inden for disse lande bliver repræsenteret med et stigende antal deltagere.

Deltagelsen i og antallet af projekter fra Mål 1 regioner og fra samhörighedslande steg i gennem anden halvdel af 1990erne. Antallet af projekter med i det mindste én partner fra en Mål 1 region voksede fra 27% i 1994 til 41% i 1998. Det samlede antal deltagere (d.v.s. antallet af konkrete deltagere i projekter) fra Mål 1 regioner i FP4 er gået op fra 1.705 i 1995 til 4.067 i 1998, selvom det i relation til det samlede antal deltagere faldt en anelse fra 16% i 1995 til lige over 15% i 1998. En tættere vurdering af materialet viser, at der er en positiv sammenhæng mellem deltagelsen af organisationer fra en bestemt

region i Forskningsrammeprogrammet og indikatorer for regionens FTU kapacitet, som f.eks. FTU udgifter og antallet af FTU personale.

Opfordringen til SMVerne om at deltage i rammeprogrammet har været en succes, og øget deres andel af den samlede deltagelse i FP4. Fraværet af officielle statistikker om typen af deltagere på NUTS 2 niveau gør det imidlertid ikke muligt at bekræfte, om dette havde en positiv effekt for Mål 1 regionerne. En brugerundersøgelse udført som en del af "the Five-Year Assessment of European RTD programmes (1995-1999)" viser ikke desto mindre, at repræsentationen af SMVer i Irland og Spanien var højere end EU gennemsnittet.

Siden 1994 har de centraleuropæiske lande (CØE-landene), Rusland og de nye uafhængige stater været omfattet af INCO-COPERNICUS programmet. (INCO's bidrag til CØE-landene i forbindelse med FP4 beløb sig til alt 78,3 millioner ECU.) En forbedring af forbindelserne med den etablerede FTU sektor i ansøgerlandene er vigtigt for at opretholde og styrke deres videnskabelige og teknologiske potentiale, og i den forbindelse har INCO-programmet tilvejebragt et solidt fundament, og givet dem støtte og vejledning, selvom deltagelsen fra industrien har været lav.

Deltagelse i FP4 var tillige vigtig for at øge samarbejdet mellem EU's medlemsstater. I løbet af de 8 år fra 1987 til 1995 resulterede EU's FTU aktiviteter i 150.000 tilfælde af samarbejde mellem store virksomheder, SMVer, universiteter samt offentlige og private forskningscentre. Efter 1995, og som led i FP4, steg antallet af samarbejdstilfælde væsentligt. I 1996 var der 113.990 og 78.300 i 1998, hvor denne variation afspejler forskellige faser i implementeringsperioden.

Samarbejde om FTU er en af de mest direkte måder at overføre viden mellem organisationer i forskellige europæiske lande, både stiltiende og kodificeret viden. Derfor hjælper enhver stigning i antallet af samarbejdsrelationer, som omfatter organisationer i samhørighedslandene, til at reducere forskelle i tilgangen til know-how inden for EU. I løbet af det Fjerde Forskningsrammeprogram har samarbejdsrelationer varieret fra et år til det næste uden at udvise en bestemt trend. Samlet set udgjorde relationerne mellem de fire samhørighedslande og de øvrige 11 medlemsstater i gennemsnit 22,2% af de relationer, der blev skabt hvert år, hvilket er en god indikator for den stimulerende effekt af rammeprogrammet på de tilbagestående regioner (se tabel 8).

Samtidigt tyder det på, at organisationer fra samhørighedslandene vinder mere end organisationer fra andre steder ved at deltage i projekter. Brugerundersøgelsen

Tabel 8 Samarbejdsrelationer skabt af FP4 mellem samhørighedslandene og andre EU medlemsstater, 1995-1998

	Total i %			
	1995	1996	1997	1998
Grækenland	4,5	6,6	5,5	6,2
Spanien	6,1	12,1	11,5	10,2
Irland	2,2	3,3	2,8	3,2
Portugal	2,5	3,9	4,0	4,0

af deltagerne i FP4 indikerer, at deltagere fra Grækenland, Spanien og Portugal var mere positive eller lå på gennemsnittet med hensyn til påvirkning af deres videnskabelige og teknologiske niveau, deres konkurrencesituation, produktivitet og beskæftigelse. På den anden side var deltagerne fra Irland gennemgående mindre tilfredse end gennemsnittet med deres udbytte, herunder i forhold til deres nuværende videnskabelige og teknologiske niveau.

Mobilitet underbygger FTU kapacitet

Europa Kommissionens program, "Improving the human potential and the socio-economic knowledge base," har til formål at øge mobiliteten blandt EU's forskere. I følge adskillige undersøgelser er samhørighedslandene godt repræsenterede i programmer som f.eks. "Forskeres Uddannelse og Mobilitet" (FUM) under FP4, og de har forholdsvis mange af deres forskere, som modtager stipendier til at arbejde i "videnscentre" i andre medlemsstater. Storbritannien er i særdeleshed det mest populære værtsland fulgt af Frankrig, og unge forskeres mulighed for at høste erfaringer i de forskningsinstitutioner, som er bedst egnede i forhold til deres karriere, er et vigtig aspekt af den Europæiske Forskningspolitik.

To forhold må nødvendigvis tages i betragtning i en vurdering af effekten af mobilitet og samhørighed:

- Muligheden for en større mobilitet blandt EU's forskere må ikke forøge en forskerflugt fra mindre udviklede regioner til de vigtige FTU regioner. Som følge af den generelle mangel på kvalifikationer i mange områder af Europa og den stigende konkurrence om højt kvalificerede forskere, ser dette problem ud til at blive endnu mere akut. The Return Grants scheme, som hjælper forskere fra mindre velstående regioner til at vende tilbage til deres hjemegn, er et svar på dette problem, selvom kun omkring 6% af FUM stipendiaterne fra tilbageståen-

de regioner er støtteberettigede under denne ordning og gør brug af den. Effekten af forskernes flytninger mellem EU's regioner i forbindelse med programmer som FUM udestår at blive studeret nærmere.

- Undersøgelser af FTU udgifter fra Strukturfondene indikerer, at der ikke nødvendigvis eksisterer en sammenhæng mellem en øgning af FTU udgifter og forskningspersonalet i Mål 1 regioner, og den innovative kapacitet hos regionens virksomheder. Afstanden mellem de offentlige FTU aktiviteter og virksomhedernes behov er specielt stor i disse regioner. En forbedring af de internationale karrieremuligheder for unge forskere vil imidlertid næppe alene øge en regions "tiltrækningskraft" på kort sigt.

Som beskrevet ovenfor er der en positiv sammenhæng mellem graden af deltagelse i EU's FTU projekter og en regions FTU kapacitet, udtrykt f.eks. som antallet af personer inden for FTU ud af den samlede befolkning. Dette antyder, at en langsigtet strategi for investering i mennesker vil øge mulighederne for at samarbejde i internationale forsknings- og teknologiprojekter. Derfor bør der gøres en indsats i samhörighedslandene og i tilbagestående regioner for at udvikle gode karrieremuligheder for forskere som et middel til at modvirke forskerflugt.

De seneste skift i FTU politikken

Det Femte Forskningsrammeprogram (FP5) fortsætter skiftet i fokus fra en forskningspolitik udelukkende orienteret imod teknologi til én, som inkluderer innovation som et nøglekoncept. I bund og grund prioriterede de tidligere rammeprogrammer de områder af videnskab og teknologi, hvor Europa havde behov for at styrke sine evner. FP5 tager derimod udgangspunkt i synspunktet om, at det er de mest presserende samfundsmæssige problemer, som videnskab og teknologi skal hjælpe med til at løse. Imidlertid konkluderede the Five-Year Assessment Panel, som har evalueret første fase af FP5, at der kunne lægges mere vægt på sociale og økonomiske aspekter.

Principielt tillader formuleringen af målene i FP5, at spredning af viden og udvikling af absorptionsniveauen tages mere i betragtning, og dermed ikke udelukkende en skabelse af ny viden.

Et tværgående program for "Fremme af innovation og tilskyndelse til SMVers deltagelse" har udvidet målgruppen til at inkludere virksomheder, der som udgangspunkt har vanskeligheder med gå med i projekter under

Forskningsrammeprogrammet, og ikke forbeholdt det for højteknologiske medvirkende. Målet er at reducere hindringer for innovation i virksomheder i mindre velstillede regioner og i mere traditionelle sektorer. Samtidigt er formidlingen af information til potentielle ansøgere blevet forbedret gennem Innovationsformidlingscentre og nationale "kontaktsteder" og med mere letforståelige Informationspakket m.m. for at nå et større publikum. Uanset at et højt kvalitetsniveau i videnskab og teknologi stadig er det vigtigste kriterium for at kunne deltage i FP5, er der dele af programmet, der tillader deltagerne at nå dette niveau lidt efter lidt.

Ansøgerlandene i Centraleuropa har fået tildelt fuld adgang til FP5, hvilket skulle gøre det muligt for dem at fortsætte deres forbindelser med det videnskabelige og teknologiske fællesskab inden for EU, og dermed hjælpe dem til at overvinde den teknologikløft, som eksisterer mellem dem og de førende europæiske lande.

Politiske effekter af bedre forståelse for FTU aktiviteter

EU har spillet en central rolle i spredning af god praksis inden for FTU politikken ved medvirke til dannelsen af "European Research, Technology, Development and Innovation Community", hvor beslutningstagere, forskere, og andre interesserede parter kan kommunikere og arbejde sammen, både på formelle og uformelle måder, i officielle rådgivende komitéer, i specifikke FTU programmer og i initiativer til policy-udveksling. Ved at assistere i disse tiltag, og gennem at influere politikformulering og – gennemførelse, har EU politikken indirekte bidraget til at indsnævre forskelle inden for FTU og innovation mellem medlemsstater og regioner. Ved at ændre "kulturen" har den tillige i nogle sammenhænge forbedret den politiske planlægningsproces.

Derudover har initiativer som Regionale Teknologiplaner (RTP), Regionale Strategier for Innovation (RIS), den Regionale Strategi for Fornyelse og Teknologioverførsel (RITTS) og Trans-Regional Innovation Projects, etableret af DG Regional Politik og DG Erhverv i fællesskab, hjulpet til at sætte innovation højt på den politiske dagsorden i mere end 100 regioner. Disse projekter har stimuleret igangsættelsen af langvarige processer i de pågældende regioner, og har dermed forberedt grundlaget for en yderligere decentralisering af FTU politikker til det regionale niveau. En finjustering af planlægningen af FTU politikken og en anvendelse af Strukturfondene til dette formål har været et integrerende element i den opnåede succes.

Konklusion: Fremskridt med at øge bidraget til social og økonomisk samhørighed fra EU's FTU politik

EU's FTU politik har øget sin støtte til de, der er involveret i forskning og teknologi i samhørighedslandene, i de mindre velstillede regioner og i ansøgerlandene. Fraværet af statistik om medfinansieringen gør det ikke muligt at kvantificere, i hvilken udstrækning denne støtte er tilfaldet ansøgerlande. Imidlertid peger det øgede antal projekter med deltagelse fra Mål 1 regioner og de relativt favorable muligheder for forskningsstipendiater fra samhørighedslandene i "the European Human Mobility schemes" i retning af et positivt bidrag til reduktion af regionale forskelle. Derudover har forskellige foranstaltninger medvirket til at forbedre effektiviteten af politikker relateret til innovation i en række ringere stillede regioner.

Ansøgerlandene har haft fordel af erfaringerne under INCO-programmet med at udvikle og håndtere FTU konsortier, etablere partnerskaber med EU organisationer og af at blive indført i kunsten at udforme FTU forslag i EU sammenhæng. De forventes at drage yderligere fordele ved et fuldt medlemsskab af FP5, selvom de fleste lande ikke har kapacitet til en omfattende deltagelse. Indtil nu har det overvejende været forskningsinstitutter, der har deltaget i FTU projekter, mens et højere deltagniveau blandt virksomheder stadig udestår. Positive effekter på konkurrenceevne og samhørighed vil derfor tage længere tid at opnå i ansøgerlandene end i de nuværende Mål 1 regioner.

Samlet set har EU's FTU politik anlagt en tilgang, som er orienteret mere imod innovation end teknologiske fortrin som sådan, hvilket resulterer i en bedre fokus på de mindre velstillede regioners mangler. Den regionale dimension i FTU politikken kommer eksplicit til udtryk i Initiativet "Mod et Europæisk forskningsrum". En forbedring af samspillet mellem anvendelsen af Strukturfondene og FTU politikken er vigtig for at fremskynde, at de tilbagestående regioner indhenter de mere velstående.

Strukturfondene kan tilvejebringe den nødvendige støtte til virksomheder og forskningsinstitutioner i de tilbagestående regioner, så de kan deltage på lige betingelser i fremtidige FTU programmer. Endvidere skal

betingelserne for en "grundlæggende territorial dimension" i forskningspolitikkerne (d.v.s. en bedre tilpasning til en geografisk, socio-økonomisk sammenhæng) undersøges nærmere og sættes i værk. Dette vil kunne åbne nye muligheder for, at politikker på alle niveauer bliver bedre integrerede i regionale eller transregionale udviklingsprogrammer, og dermed for, at synergien mellem dem kan styrkes.

1 "Mod et Europæisk Forskningsrum", COM(2000) 6, 18 januar 2000.

2 Et sådant studie blev igangsat i december 2000: "Involving the regions in the European Research Area: refining the territorial conditions to optimise the creation and the transfer of knowledge in Europe" Price Waterhouse Coopers.

3 "Role of the local and regional authorities in the field of research, technological development and innovation", oktober 2000, Bannock Consulting Ltd.

4 "Realisering af det europæiske forskningsrum: Retningslinjer for EU's indsats inden for forskning (2002-2006)", COM(2000)612 af 4.oktober 2000.

II.8 Transportpolitik

Transportpolitik i sammenhæng med regional udvikling

Den Fælles Transport Politik har ydet et positivt bidrag til Unionens succeser i det seneste tiår. Etablering af transportservice og infrastruktur af høj kvalitet er en essentiel forudsætning for at sikre, at alle regioner deler den velstand, som det Indre Marked skaber. Markedsåbningerne har reduceret priserne og gjort afstandene mindre til fordel for de perifert beliggende områder. Det har imidlertid også ført til et større trafikvolumen, hvilket nu er erkendt har negative konsekvenser i form af trængsel, afhængighed af olie og for miljøet.

Trafikvæksten har været større i samhørighedslandene end i resten af Unionen, hvilket først og fremmest skyldes, at passagertransporten på vejene her stiger dobbelt så hurtigt som andre steder i takt med, at brugen af bil nærmer sig gennemsnittet. Fællesskabet har foretaget væsentlige investeringer i infrastruktur, hvor "transportfonden" (Trans-Europæiske Netværk – TEN – transport budgetlinien) er blevet anvendt sammen med Strukturfondene til at give regionernes forsyning med infrastruktur et væsentlig skub fremad. Revisionen af den Fælles Transport Politik, som nu er undervejs, søger både at forbedre kvaliteten af transporten og den service, der ydes.

Den Fælles Transport Politik gennem 1990'erne

Der skete mange forbedringer mellem 1992 og 2000. Udbuddet af transportydelser, især på veje og i luften, voksede betydeligt i takt med, at priserne faldt i reale størrelser. Inden for vejtransporten blev forældede restriktioner fjernet fuldstændigt i 1998. Åbningen af lufttransportmarkedet forøgede antallet af fly og sænkede deres omkostninger. De vigtigste områder, hvor der blev gjort fremskridt, var:

- Sammenkobling af nationale net, specielt gennem udviklingen af det transeuropæiske transportnetværk, som på afgørende vis har forbedret forbindelserne inden for samhørighedslandene, og mellem dem og resten af Unionen. Færdiggørelsen af et højhastighedsnet for tog vil forbedre tilgængeligheden mellem mange regioner. Endvidere er den nye ISPA fond konstrueret til at kunne finansiere infrastrukturprojekter i ansøgerlandene.
- Fjernelsen af bureaukratiske kontroller og den tekniske harmonisering af transportudstyr, som har reduceret omkostningerne gennem stordriftsfordele, og som har fjernet tekniske barrierer for en international drift.
- "Interoperabilitet" af jernbanenettene, hvilket blev indført først for højhastighedstogene i 1996, og som nu står over for at blive indført generelt.

Der har imidlertid også været negative aspekter. I særdeleshed den dramatiske stigning i trængselen i byområderne og på de vigtigste internationale trafikakser, som er sket inden for det seneste tiår i takt med at vejtrafikken er vokset.

Bæredygtig transport

Gennem 1990'erne er spørgsmålet om bæredygtighed blevet vigtigere. Ifølge Traktatens Artikel 6 skal miljømæssige hensyn integreres i definitionen og gennemførelsen af Fællesskabspolitikker og aktiviteter, for at sikre at udviklingen er bæredygtig. Begrebet bæredygtighed omfatter imidlertid ikke alene miljøhensyn, men også økonomiske og sociale hensyn. Selvom de miljømæssige problemer er vigtige, skal de nødvendigvis afvejes i forhold til konkurrenceevne og social velvære.

Transport skal først og fremmest være sikker. Sikkerheden på vejene er fortsat ikke tilstrækkelig med 42.000 dræbte på vejene i EU hvert år. Det er specielt bekymrende, at situationen i samhørighedslandene er værre end andre steder. Mens 17% af EU's befolkning bor i disse lande, sker 26% af de fatale trafikulykker her, hvilket antyder, at de gennemførte vejforbedringer ikke er resulteret i en forbedret sikkerhed. Ligeledes trænger sikkerheden til søs til at blive forbedret.

Der er sket fremskridt inden for miljøbeskyttelse, især i forhold til luftkvaliteten. Fællesskabsdirektiver vil reducere luftforureningen med 70% i 2010 takket være tekniske forbedringer af brændsler og biler. Herudover vil nogle emissioner fortsat være et problem. Tekniske foranstaltninger på europæisk niveau er imidlertid ikke det endegyldige svar, og lokale tiltag må nødvendigvis gennemføres for at reducere emissionerne i byerne. Ny infrastruktur kan også hjælpe, som tilfældet er med Athens metro, der forventes at få biltrafikken til at falde væsentligt. Transport var årsag til 28 % af CO₂ emissionerne i 1998. EU's målsætning i Kyoto om at reducere drivhusgasserne med 8% i perioden 2008-2012 er langt fra at blive opfyldt, og det forudsætter, sammen med andre forandringer, at der gennemføres et skift fra vejtrafik til andre transportformer.

At gennemføre et sådant skift var et af målene i hvidbogen fra 1992. På trods af en betydelig vækst i coastertrafikken er potentialet for en miljøvenlig godstransport, som gør brug af indenlandske vandveje og jernbaner, endnu ikke udnyttet.

Der er et oplagt behov for at opdatere Fællesskabspolitikken for transport og forslå nye tiltag og prioriteter, som kan forbedre den samlede effektivitet i transportsystemet. Hvidbogen fra 1992 identificerede en iboende risiko for, at transportsystemet kunne blive ubalanceret og ubæredygtigt, hvilket er blevet tilfældet. Den reviderede politik skal tage denne udfordring op.

Det trans-europæiske transportnetværk

Der blev i 1990'erne gjort store anstrengelser for at opgradere transportsystemerne i de støttede regioner og i samhørighedslandene til niveauer, som var mere på linie med situationen andre steder inden for EU. Siden midten af 1990'erne er investeringerne steget, og projekter påbegyndt i begyndelsen af 1990'erne, som f.eks. Madrid-Sevilla højhastighedstoget og store afsnit af Pathe motorvejen, er blevet gjort færdige.

Inden for søtransporten er de nordeuropæiske havnes dominans blevet udfordret af en omfattende vækst i containertrafikken i Middelhavet som følge af den ny havn

Gioia Tauro, samt investeringer i Algeciras og andre steder.

Partnerskaber mellem private og det offentlige har medført en strengere kontrol af med sikkerhed og kvalitet af de udførte arbejder. Spata lufthavnen i Grækenland og Vasco da Gama broen i Portugal er gode eksempler. Etableringen af specielle projektmyndigheder inden for den offentlige sektor har også bidraget til en forbedret ansvarlighed og effektivitet.

II.9 Energipolitik

Adgang til energi til rimelige priser er afgørende for samhørighed

Udover en liberalisering af energimarkederne er det vigtigste aspekt af EU's energipolitik en støtte til forbedringer af distributionsnetværket og en forbedret energiforsyning af de perifert beliggende regioner. EU har derfor for at øge mulighederne for handel med energi mellem medlemsstaterne, og for at skabe adgang til naturgas i regioner, hvor denne energikilde ikke eksisterer, bidraget finansielt til bygningen af højspændingsledninger og gasledninger som en del af de transeuropæiske netværk. Det er baggrunden for, at der er tilvejebragt støtte under REGEN og INTERREG II programmerne til en forbedring af infrastrukturen i Grækenland, Spanien, Portugal og det sydlige Italien, som vil øge forbrugernes muligheder for at få udbytte af et indre energimarked.

Disse foranstaltninger er rettet mod at reducere de regionale forskelle i adgang til energi og i energipriserne. Etableringen af et indre energimarked skulle hjælpe hertil ved at stimulere til mere handel og konkurrence, og til at sænke priserne, specielt i de perifere regioner, hvor monopoludbydere synes at være mere fremherskende.

En opnået prisreduktion kunne favorisere samhørighedslandene uforholdsmæssigt, fordi deres energiforbrug i relation til deres BNP fortsat er højere end i resten af Unionen, uanset at det er faldet i de seneste år. Dette gælder særligt Grækenland og Portugal, hvor forbruget set i forhold til BNP er omkring 40% over EU gennemsnittet. Det afspejler i nogen udstrækning sammensætningen af deres økonomiske aktiviteter, men skyldes i særdeleshed en ringe effektivitet i energiforbruget. Imidlertid indebærer den økonomiske udvikling i specielt disse lande sandsynligvis en øget industrialisering, hvilket efter al sandsynlighed vil medføre et større energiforbrug, som dermed kan blive hjulpet af lavere priser. Samtidigt er det vigtigt især af miljømæssige årsager, at enhver reduktion i priser ikke gør bestræbelserne for en bedre energieffektivitet mindre.

Det er imidlertid svært at forudsige, hvor stor effekten af at bevæge sig mod et indre energimarked vil blive på de eksisterende forskelle i energipriser inden for Unionen. Det skyldes især, at forskellige former for skatter (forbrugsafgifter og moms) er en væsentlig og stærkt varierende komponent i brændselspriserne inden for de enkelte lande.

Nettoreduktionen i energipriserne ved etableringen af ét marked skulle være til størst fordel for forbrugerne, herunder mange fattige husholdninger. Der er imidlertid ingen sikkerhed for, at priserne vil blive mindre for alle. Specielt mennesker i mere afsidesliggende samfund, som f.eks. på øer, hvor forsyningsomkostningerne er relativt høje, vil ikke nødvendigvis drage fordel af lavere priser, og vil måske endda opleve prisstigninger i takt med at de sande omkostninger indregnes i større omfang. En stigende konkurrence vil ikke af sig selv hjælpe meget i forhold hertil. Derfor er det tvingende nødvendigt, at indarbejde garantier for en universel serviceforsyning i lovgivningen for at sikre, at alle har adgang til brændsel til en rimelig pris. Uden sådanne lovbestemmelser er der fare for, at et indre energimarked kunne føre til en øgning af forskellene i samfundet, og virke ødelæggende på den sociale samhørighed.

Forbedring af forsyningssikkerheden

EU's afhængighed af import af energi står til at øges i de kommende år i takt med, at reserveenergi i Nordsøen tømmes. Importafhængigheden varierer meget mellem medlemsstaterne ligesom de foranstaltninger (først og fremmest i form af lovforskrifter), der er gennemført for at minimere risikoen for mangel på energi.

En sådan afhængighed har ikke nogen direkte konsekvenser for samhørigheden som sådan, så længe forsyningen opretholdes, og priserne er rimeligt stabile. Imidlertid er den varierende følsomhed overfor udefrakommende påvirkninger, som f.eks. en stigning i

oliepriserne på verdensmarkedet eller en afbrydelse af forsyningen, potentielt en vigtig kilde til ulemper, og derfor en mulig faktor i virksomheders lokaliseringsbeslutninger, især i perioder med global ustabilitet.

Som udgangspunkt er de enkelte medlemsstater ansvarlige for at sikre sin egen energiforsyning (et fælles kendetegn er, at alle medlemsstater af det Internationale Energiagentur respekterer en norm for opretholdelse af nød-energilagre svarende til 90 dages nettoimport af råolie). Dette kan betyde, at man går glip af lavere priser til fordel for en øget forsyningssikkerhed gennem en tilsidesættelse af markedsmekanismen, og ved at påtvinge fiskale og lovgivningsmæssige rammer, som eksplicit tager højde for sikkerhedshensyn samt de langsigtede forsyningsmuligheder, som markedet herefter kan operere inden for. Den vigtigste garanti for en langsigtet sikkerhed er således at have adgang til en flersidig forsyningskilder, hvilket kan opnås ved at satse på mange forskellige energikilder og en mangfoldighed af leverandører.

For kul er udbuddet allerede ekstremt diversificeret. Bortset fra indenlandsk minedrift (hvilket er voldsomt subsidieret) findes der mange kuleeksporterende lande i Centraleuropa, Nord- og Sydamerika, Sydafrika o.s.v. For råolie eksisterer der en høj grad af afhængighed af landene i Mellemøsten, hvilket forventes at øge yderligere i de kommende år, uanset at der findes et effektivt og veletableret verdensmarked. For naturgas findes der to væsentlige kilder bortset fra Nordsøen – Rusland og Nordafrika.

En forsyningssikkerhed er specielt strategisk i forhold til naturgas, som sandsynligvis bliver en stadig vigtigere energikilde i fremtiden, ikke blot til fremstilling af el – næsten samtlige investeringer i kraftværker verden over er i de seneste år sket i naturgasfyrede værker – men også som en mulig erstatning for benzin i køretøjer.

Derfor er Strukturfondenes støtte til investeringer i naturgasnet i samhørighedslandene af vital betydning, ikke blot for at øge antallet af forsyningsmuligheder, men også for at forberede dem til fremtiden.

Miljøhensyn

Tilstræbelse af en økonomisk udvikling, som er miljømæssig bæredygtig på langt sigt, er en central politisk målsætning, som stiller vilkår til de strukturelle foranstaltninger inden for EU til støtte af en regional konvergens. Dette giver anledning til en potentiel konflikt mellem bestræbelser for at optimere konkur-

renceevnen på omkostninger – d.v.s. en sikring af produktionsomkostninger svarende til andre steder inden for Union – og forfølgelse af det spor, som er bedst i stand til at sikre en bæredygtig økonomisk udvikling. Derfor tyder det på, at der vil kunne opnås gensidige gevinster, specielt på langt sigt, gennem vedtagelsen af en fælles politik til udbedring af de økologiske skader forårsaget af energiforbrug, som bl.a. gør brug af fiskale foranstaltninger.

Samtidigt fortsætter EU med at støtte medlemsstaterne i deres bestræbelser på at opfylde miljømæssige målsætninger ved gennem ALTENER programmet at fremme udviklingen af vedvarende energikilder, SAVE til fremme af et mere effektivt energiforbrug, og PCCE til støtte af samproduktion af elektricitet. Endelig er det europæiske program for fremme af nye energikilder og energibesparelser, som skal fremme et internationalt samarbejde, et element i det Femte rammeprogram for forskning, teknologisk udvikling og demonstration (1998-2002).

II.10 Erhvervspolitik

Erhvervspolitikken, som bygger på Kommissionens hidtidige politikker for SMVer, innovation og industriel konkurrenceevne, er på det seneste blevet reorienteret og nyformuleret for at kunne møde de udfordringer, som den vidensbaserede økonomi stiller, og for at være tilpasset til den globale økonomiske udvikling.

Startpunktet for den nye erhvervspolitik var det Økonomiske Rådsmøde i Lissabon i marts 2000, som formulerede det som målet for EU *"at blive den mest konkurrencedygtige og dynamiske vidensbaserede økonomi i verden, en økonomi, der kan skabe en holdbar økonomisk vækst med flere og bedre job og større social samhørighed"*, og identificerede virksomhed og foretagssamfund som nøglen til at opnå dette.

Erhvervspolitikken inden for Unionen er baseret på tre hovedmål¹, som hver udmøntes i en række specifikke midler som beskrevet nedenfor:

- Opmuntre til igangsættende aktiviteter: Foranstaltningerne til opfyldelse af dette mål, som har stor vigtighed for tilbagestående regioner, har specielt til formål at forbedre SMVernes adgang til finansiering i samarbejde med den Europæiske Investeringsbank og den Europæiske Investeringsfond. De retter sig endvidere mod etablering af et bredt udbud af virksomhedsservice, skabelsen af et regeludstedende og administrativt miljø, som er imødekommende over for erhvervsudvikling, tilbud om en virksomhedsrettet rådgivning samt fremme af en udvikling af kvalifikationer og motivation, som tilsammen kan øge regionernes attraktivitet for investorer. Disse elementer er blevet udviklede under det flerårige program til fremme af initiativ og iværksætterånd².
- Skabelse af et miljø, der understøtter innovation og forandring: Foranstaltninger til opfyldelse af dette mål søger specielt at fremme "benchmarking" og udveksling af god praksis mellem lande, regioner

og virksomheder inden for Unionen. De skal også hjælpe til at fjerne hindringer for innovation og vækst, yde støtte til innovationsprojekter samt fremme udviklingen af servicesektoren. De er ved at blive gennemført gennem den nyligt vedtagne Meddelelse "Innovation i en vidensbaseret økonomi" og den "Første Handlingsplan for Innovation i Europa".³

- Sikre at virksomhederne har adgang til markeder: Foranstaltninger til fremme af dette mål bliver tilstræbt gennem fortsatte bestræbelser på at konsolidere det Indre Marked ved at sikre adgang til de globale markeder og udbredelsen af frivillige standarder, samt gennem fremme af e-handel og nye distributionsnetværk. Reduktionen af problemer skabt af fysisk afstand vil naturligvis være af speciel betydning for virksomheder i de perifert beliggende regioner.

Den nye erhvervspolitik har ikke en specifik territorial dimension, men berører ikke desto mindre nogle af de mest relevante hindringer for samhørighed og regional udvikling. Mange af den nye erhvervspolitikens prioriteter har tilsvarende prioriteter i de regionalpolitikker, der gennemføres gennem Strukturfondene. På den måde kan erhvervspolitikken arbejde parallelt til regionalpolitikken og skabe synergi til fremme af økonomisk og social samhørighed. Den har specielt til formål at fjerne en hel række af barrierer for markedsadgang, som ofte er fremherskende især i tilbagestående regioner. I det mindste på kort sigt forventes det, at en fjernelse af disse barrierer vil udløse et latent virksomhedspotentiale og åbne nye muligheder for erhvervsudvikling, som kan medvirke til at nedbringe regionale forskelle. Derudover vil etableringen af en "resultatavtale" for virksomhed og innovation øge udbredelsen af virksomhedernes bedste erfaringer, både til medlemsstater og regioner. Mens det er vanskeligt at kvantificere den præcise effekt af den nye erhvervspolitik for økonomisk og social samhørighed (og især dens effekter på udviklingen af de

tilbagestående regioner), kan den potentielt spille en betydelig rolle i en reduktion af regionale forskelle.

En lang række planlagte tiltag kan derudover have en positiv effekt på mulighederne for virksomheder i tilbagestående regioner for at konkurrere på den globale markedsplads:

- Tiltag som "benchmarking", sammenlignende gennemgange og fælles aktioner med medlemsstaterne vil gøre det muligt for politiske beslutningstagere og virksomheder inden for EU at identificere de bedste praksisser, og derefter at implementere dem. Programmer til fremme af spredningen af innovation og de bedste erfaringer vil sandsynligvis være til speciel fordel for de tilbagestående regioner, og sammen med udviklingen af erhvervscentre og teknologiparker, hjælpe dem til at udnytte de muligheder, som den nye økonomi tilbyder.
- Politikker rettet specielt mod SMVer, hvor det er vigtigt for jobskabelse og regionaludvikling at hjælpe dem til en konkurrence med de store virksomheder på mere lige vilkår. Etablering af informations- og rådgivningscentre, som f.eks. EuroInfocentre (EICer) og de Europæiske Erhvervsfremme- og Innovationscentre, som kan tilbyde støtte til virksomheder inden for EU. EICerne spiller en vigtig rolle i etableringen af forbindelser mellem virksomheder i de forskellige regioner på grund af deres tætte forbindelser med lokale virksomheder, deres indsigt i det lokale institutionelle miljø og deres forbindelser til alle dele af Unionen, samt gennem deres bistand til at løse praktiske problemer. Derudover opmuntrer Europapartnerskabet programmet SMVer i tilbagestående regioner til at etablere forretningsforbindelser med virksomheder andre steder, og dermed gøre det muligt at importere såvel teknologisk som virksomheds know-how.

Mange af de nye erhvervspolitikker genfindes i de regionale politikker, som gennemføres via Strukturfondene, og hovedkapitlet i Retningslinierne for Strukturfondsprogrammer⁴ var helliget etableringen af prioriteter for virksomhedsstøtte svarende til den nye erhvervspolitik.

SMVer

Erhvervspolitikken er specielt fokuseret på SMVer, som er et vigtigt element i den europæiske økonomi. SMVer er den mest udbredte virksomhedstype inden for EU, og de er særdeles vigtige for de tilbagestående regioner, hvor de små familieføretagender er i overtal, specielt

inden for de traditionelle brancher. Det første flerårige program for SMVer var derfor rettet mod udviklingen af SMVer i støttede regioner.

I 1998 udgjorde SMVer 99,8% af de 19,4 millioner private virksomheder inden for EU uden for landbrugssektoren. Deres gennemsnitlige omsætning var omkring 500.000 Euro. I de to år fra 1996 til 1998 er det samlede antal SMVer skønsmæssigt steget med 4% og antallet af beskæftigede med 2% (fra 73,2 millioner til 74,6 millioner), hvilket svarer til udviklingen i økonomien som helhed.

Adgang til finansiering

Der er også taget initiativer til at forbedre finansieringsmulighederne for SMVerne gennem fonde med risikovillig kapital, en kautionsgaranti for SMVer og mindre virksomhedslån til IT-projekter. De fleste af disse initiativer bliver ført ud i livet gennem Den Europæiske Investeringsfond. Siden 1998 har Spanien for eksempel modtaget 15% af det totale beløb afsat under SMV "guarantee facility", hvilket er kommet 672 firmaer til gode. Andre programmer, som f.eks. "the Joint European Venture (JEV)", har også hjulpet til at skabe nye virksomheder i tilbagestående regioner, specielt inden for ny teknologi. Næsten 20% af projekterne finansieret under dette program bliver gennemført i Spanien, Portugal og Grækenland.

Turismepolitik

Europa er en fremtrædende turistdestination på verdensplan. I en række regioner, i særdeleshed de støttemodtagende i syd og i de bjergrige områder, er turismen en væsentlig kilde til beskæftigelse, og den har en betydelig effekt på den økonomiske udvikling. Det er tillige en aktivitet domineret af SMVer, idet omkring 6,5% af den samlede omsætning i små og mellemstore virksomheder skabes inden for denne sektor.

Inden for EU som helhed står turismesektoren for 5,5% af BNP og 6% af beskæftigelsen. I mange områder af EU er disse tal meget større. For eksempel i Spanien udgør turismen 10,5% af BNP og 9,5% af beskæftigelsen.

Turisme vil sandsynligvis være en væsentlig kilde til jobskabelse i de kommende år, specielt i de tilbagestående og de perifert beliggende regioner, og tiltag til støtte af turismesektoren kan få en vigtig effekt for deres udvikling. Ifølge en rapport om Turisme og Beskæftigelse fra en "høj-niveau" gruppe etableret af Kommissionen, eksisterer der inden for EU en mulighed for at skabe omkring 3 millioner nye jobs inden for turisme i det næste tiår, men det forudsætter, at visse betingelser er opfyldt.

Regionale aspekter af Innovationspolitikken

Der er udviklet to "aktionslinier" under "Innovationsprogrammet", som begunstiger den regionale dimension af FTU og innovationspolitikker: de Regionale Innovative Foraustaltninger og netværket af Innovationsformidlingscentre.

Aktionslinien for Regionale Innovative Foraustaltninger aktionslinie har støttet tre generationer af projekter siden 1994. RITTS (Regionale Strategier for Fornyelse og Teknologioverførsel) projekter blev igangsat i 70 regioner samtidigt med, at "Regionale Strategier for Innovation" (RIS) under den forhenværende Artikel 10 af EFRU blev igangsat i 30 regioner. Målet med disse projekter er at hjælpe regionerne til at udvikle strategier, som kan anspore virksomheder, overvejende SMVer, til at blive mere teknologiorienterede og innovative. Denne tilgang er ny, og bevæger sig væk fra en fremme af individuelle, overvejende udbudsdrivne FTU tiltag, idet det ikke drejer sig så meget om at øge den videnskabelige og teknologiske kapacitet inden for regionerne *per se*, men om at forbedre det institutionelle miljø for FTU og innovation, som virksomhederne opererer i. Ordningen baserer sig på en "bottom-up" tilgang, som taget udgangspunkt i regionernes virksomheders behov for innovationsstøtte, teknologi- og virksomhedsrådgivning, og som stræber mod at etablere langvarige regionale strukturer og processer. Derved er den indrettet til at styrke samarbejdet mellem alle relevante parter (herunder stimulere dannelsen af privat-offentlige partnerskaber), skabe konsensus, identificere strategiske regionale prioriteter, og til at målrette ressourcerne mod dette.

De positive effekter af RITTS programmet omfatter:

- Udvikling af den første politik for innovation i mange regioner inden for samhørighedslandene og en styrkelse af innovationssystemer i andre lande.
- Skabelse af forståelse for vigtigheden af innovation for økonomisk vækst.

- Mobilisering af institutioner, virksomheder og enkeltpersoner på det regionale niveau.
- Introduktion af en højest tiltrængt strategisk tænkning til fordel for en innovationsorienteret regional udvikling.
- Hjælp til at udvikle et bredere koncept for innovation, som ikke alene handler om teknologioverførsel, og til at sætte det højere på den politiske dagsorden
- Større fokus på regionale offentlige udgifter til støtte af virksomhedernes behov og en stigning i det offentliges finansiering af innovation i mange regioner.
- Tilvejebringelse af midler og incitamenter til at skabe en dialog i opsplittede regioner (i geografisk, institutionel og kulturel forstand).
- Skabelse af "innovative samfund" bestående af forskellige organisationer og enkeltpersoner i regionerne, hvis opgave det er at udvikle innovation som drivkraft for regional vækst.
- Hjælp til regioner med at klargøre de infrastrukturelle rammer til støtte af innovation, og til at udvikle foranstaltninger til at rationalisere, definere og forøge deres synlighed.

Netværket af Innovationsformidlingscentre består af 67 "knudepunkter" (og en større mængde "under-knudepunkter") i 30 europæiske lande (inklusive EØS, CØE, Cypren, Schweiz og Israel), som er organiseret på regionalt niveau. Målet med disse centre er at hjælpe lokale virksomheder med at formulere deres behov for ny teknologi, og at identificere hvilke af deres teknologier, som med fordel kan overføres til andre regioner eller sektorer.

Begge netværk fokuserer specifikt på behovene i de mindst udviklede regioner, som ikke blot er fuldt integrerede i alle aktiviteterne, men som tillige modtager speciel støtte i form af rådgivning, erfaringsudveksling og adgang

- 1 Europa Kommissionen (2000): "På vej mod Enterprise Europe. Arbejdsprogram for erhvervspolitikken 2000-2005". DG Erhverv. SEC (2000) 771.
- 2 Europa Kommissionen (2000): "Udfordringer for erhvervspolitikken i den videnbaserede økonomi. Forslag til Rådets afgørelse om et flerårigt program til fremme af initiativ og iværksætterånd (2001-2005)". COM (2000) 256.
- 3 COM (2000) 567 af 20. september 2000
- 4 Strukturfondene og deres koordinering med Samhørighedsfonden: Retningslinier for programmer i perioden 2000-2006 – COM (1999) 344 af 1.juli 1999.

II.11 Den Fælles Fiskeripolitik

En geografisk koncentreret sektor

Den Fælles Fiskeripolitik (CFP), som blev igangsat i 1970, har fire hovedelementer: Bevarelse af fiskebestanden, strukturelle tiltag, organisering af markeder og internationale aftaler med tredje lande. Samlet set er fiskeriet fortsat en vigtig sektor i EU's økonomi, som står for omkring 0,20% af BNP i 1997 (i forhold til 0,25% i 1990) og 0,4% af beskæftigelsen (det samme som i 1990).

Fiskeriet er koncentreret til de kystnære og perifert beliggende områder, som ofte er uheldigt stillede. I 1997 boede i alt 70% af fiskerne og 60% af de beskæftigede i fiskerisektoren i Mål 1 regioner. I Grækenland, Spanien og Portugal stod fiskerisektoren for en smule over 1% af beskæftigelsen.

På grund af denne koncentration vil enhver CFP foranstaltning, som styrker fiskerisektorens konkurrencedygtighed, yde et bidrag til social og økonomisk samhørighed.

Områder afhængige af fiskeri og forandringer i afhængighedsgrad

Som følge af koncentrationen i fiskerisektoren anerkendte det Europæiske Råd i Edinburgh (December 1992) officielt eksistensen af Fiskeri Afhængige Områder (FAO) og behovet for at give dem en speciel opmærksomhed¹. Opgjort på NUTS 3 niveau havde 34 FAOer (heraf 13 i Grækenland og 11 i Spanien) i 1997 en fiskeriafhængighedsgrad mellem 3% og 15%. (Se Tabel A.30 i Bilag) Opgjort på det mere detaljerede NUTS 4 eller NUTS 5 niveau er afhængigheden højere, idet omkring 30 FAOer (uden Grækenland medtages) har en afhængighedsgrad på mellem 20% og 60%.

Unionens samlede afhængighed af fiskeri opgjort på fangster faldt kun lidt mellem 1990 og 1997, idet

reduktionen blev kompenseret af en øget afhængighed af fiskefarme. På den anden side har kortet over de fiskeriafhængige områder ændret sig betydeligt, idet der i Spanien (især i Galicien og de sydlige regioner ved Atlanterhavet) er sket den mest markante reduktion. Afhængigheden faldt også i Italien (nord-øst) og Frankrig (Bretagne), mens den i særdeleshed steg i Grækenland samt i Skotland (Peterhead, Western Isles, Shetlandsøerne), Portugal (Madeira og Algarve) og Irland (Galway). De regioner, hvor afhængigheden af fiskeriet er steget er således dem, der er tilbagestående i udviklingen.

De sociale og økonomiske effekter af den Fælles Fiskeripolitik

Opretholdelse af fiskebestandene

I overensstemmelse med princippet om relativ stabilitet er fangstkvoterne fordelt ligeligt mellem medlemsstaterne, og de har derfor ingen indflydelse på samhørigheden. Foranstaltninger til bevarelse af fiskebestanden bliver imidlertid fulgt af specielle bestemmelser til fordel for fiskerisamfund i FAOer. Lokale fiskere, som traditionelt har fisket i et andet lands kystfarvande, kan således fortsætte med at fiske inden for 12-milegrænsen, som normalt kun må benyttes af det pågældende lands lokale fiskekuttere.

Fiskeriet

Mellem 1990 og 1997 faldt beskæftigelsen i fiskeriet med 19% inden for EU (fra 313.000 til 252.000). Faldet var resultatet af foranstaltninger, som var taget for at bevare forekomsterne af fisk og for at reducere den tendens til overfiskeri, som fulgte med de Flerårige Udviklings Programmer (FUP), samt de aktioner taget under FIUF – det Finansielle Instrument for Udvikling af Fiskeriet (struktursektionen) – til at modernisere fiskeflåden. På langt sigt vil justeringen af fiskeriet i forhold til de

tilgængelige bestande og restruktureringen af sektoren formentlig standse denne nedgang.

Forarbejdning

Antallet af jobs i den fiskeforarbejdende sektor faldt med 10% over perioden (fra 107.000 til 96.000). Dette afspejler både faldet i fiskeriet og koncentrationen af virksomhederne på verdensplan (kun 50% af forarbejdningen involverer fisk fanget inden for EU). Det dækker imidlertid over betydelige forskelle mellem regionerne. I Grækenland steg beskæftigelsen i forarbejdningsindustrien med 200% og for Italien som helhed med 21%, mens den faldt med næsten 5% i Spanien og det sydlige Italien. Støtte fra FIUF til modernisering af virksomhederne har sammen med tilvæksten af fiskefarme gjort det muligt at fastholde eller øge antallet af jobs i en række Mål 1 regioner.

Fiskefarme

Den betydelige vækst i fiskefarme, som støttes af FIUF (og lokalt af PESCA initiativet), har resulteret i en væsentlig stigning i såvel produktion som beskæftigelse. Mellem 1990 og 1997 øgedes produktionen inden for EU (undtagen for Østrig, Finland og Sverige) med 54% i kontantværdi (til en værdi af 2 milliarder Euro i 1997) og med 23% i det samlede volumen (fra 880.000 til 1.080.000 tons). Omkring 85% af denne tilvækst fandt sted i Mål 1 regioner (heraf 70% alene i Grækenland, det sydlige Italien og Skotland). Beskæftigelsen i fiskefarmene (forarbejdningen holdt udenfor) steg med 20% (fra 47.000 til 57.000), og dette er den eneste del af fiskerisektoren, som har haft en nettojobskabelse. Omkring 70% af jobtilvæksten inden for Unionen er sket i Spanien, Grækenland og Portugal. Etableringen af fiskefarme har således overvejende fundet sted i FAOer i dårligt stillede Mål 1 områder, og har dermed haft en positiv effekt på social og økonomisk samhørighed.

Fælles organisering af markeder

Den fælles organisering af markeder (COM) er en måde at regulere gennem prisstøtte og direkte intervention, og har som mål at forhindre enhver form for unfair konkurrence mellem medlemsstaterne. Den omfatter tre komponenter, som er favorable for social og økonomisk samhørighed:

- a) Produktionsstøtte med det formål at gøre producenterne mere konkurrencedygtige med hensyn til en forarbejdning og en distribution, som er meget mere koncentreret og organiseret, og som har en positiv effekt på den sociale samhørighed.
- b) Princippet om "regionale justeringskoefficienter" gør det muligt at variere Fællesskabets tilbagetagespriser i enhver given region til markedsforholdene og til afstanden til større fiskeriauktioner, hvilket således er til støtte for regional samhørighed.
- c) Som led i POSEI programmet for ultra-perifere områder, Azorerne, Madeira og de Kanariske Øer samt de franske departementer Guyana og Réunion, er der etableret en ordning (under Rådets Forordning 1587/98) for at kompensere for de ekstra omkostninger ved salg af bestemte produkter, som skyldes deres afsides beliggenhed.

Internationale fiskeriaftaler med tredje lande

En vurdering foretaget i 1999 af effekterne af internationale aftaler med lande uden for EU viste, at internationale aftaler er vigtige for Unionen, fordi de skaber en værditilvækst (direkte og indirekte) på 944 millioner Euro og 40.000 jobs (halvdelen heraf er søfolk). Aftaler med lande mod syd (overvejende i Afrika), som står for 75% af værditilvæksten fra disse aftaler, er først og fremmest til fordel for Spanien (80%) og Portugal (7%), her specielt for FAOer på de Kanariske Øer, i Andalusien, Pays basco, Galicien, Sesimbra og Olhão, og har en tilsvarende positiv effekt på samhørigheden.

1 Et Fiskeri Afhængigt Område (FAO) er et område (en region eller et arbejdskraftopland), hvor fiskerisektorens bidrag til økonomien, i form af beskæftigelse eller værditilvækst, er så betydningsfuld, at problemer inden for sektoren eller et fald i fiskeriet har alvorlige sociale og økonomiske konsekvenser både direkte og indirekte. Afhængighed er i teksten opgjort i relation til beskæftigelse. Imidlertid ville de samme konklusioner kunne drages, hvis afhængighed var målt i relation til værditilvækst, fordi beskæftigelse og værditilvækst har ændret sig på en ensartet måde over tiden.

Del III — Budgettet og strukturpolitikernes bidrag til økonomisk og social samhørighed

III.1	EU-budgettet og økonomisk og social samhørighed	117
III.2	Strukturpolitikernes bidrag til økonomisk og social samhørighed: Resultater og fremtidsudsigter	121

III.1 EU-budgettet og økonomisk og social samhørighed

Målet om at styrke den økonomiske og sociale samhørighed fremgår eksplicit af Traktatens Artikel 2, og er Unionens primære formål. Mere specifikt siger Artikel 158, at samhørighed er en forudsætning for en harmonisk udvikling inden for EU: *“For at fremme en harmonisk udvikling af Fællesskabet som helhed udvikler og fortsætter dette sin indsats for at styrke den økonomiske og sociale samhørighed”*. Denne artikel understreger endvidere, at fremme af samhørighed forudsætter at *“Fællesskabet stræber efter at formindske forskellene mellem de forskellige områders udviklingsniveauer og forbedre situationen for de mindst begunstigede områder og øer, herunder land-distrikter”*.

Traktaten kræver eksplicit ved at fremhæve målet om at reducere forskelle i den økonomiske udvikling, at EU politikker skal påvirke faktorbeholdning og resourceallokering, og derved fremme økonomisk vækst. Det gælder specielt tiltag til fremme af samhørighed. Samhørighedspolitikkerne har mere konkret til formål at øge investeringerne for at opnå en højere vækst, og beskæftiger sig ikke direkte med forbrugsudvidelse eller omfordeling af indkomster. Herved eksisterer der en fundamental forskel til nationale samhørighedspolitikker, som i en vis udstrækning har til formål at overføre indkomster til de fattigste områder¹.

EU budgettet er et afgørende instrument til at forbedre økonomisk og social samhørighed. For det første er de fleste udgifter rettet mod dette formål. For det andet er det fastlagt i Traktaten, at bidrag til budgettet skal tage hensyn til forskelle i medlemsstaternes ydeevne, og at der skal gøres en indsats for at forbedre den ugunstige situation for de mindre velstående medlemsstater.

De knap så velstående medlemsstater er derfor oftest nettobidragsmodtagere fra Budgettet² (se graf 21). En sådan aggregeret målestok kan imidlertid være misvisende, fordi kun en af de samlede EU udgif-

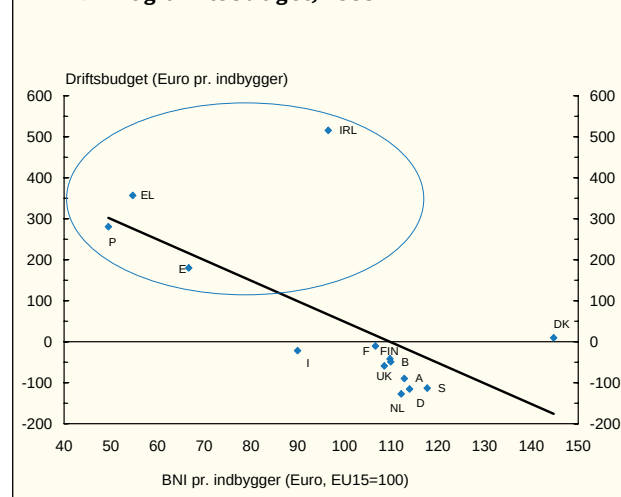
ter (inkluderet i de data vist i grafen) eksplicit er til fremme af samhørighed. Selvom samhørighedslandene er nettobidragsmodtagere fra Budgettet, er der ikke nødvendigvis en negativ sammenhæng mellem de budgetmæssige situationer og BNI-niveauerne i medlemsstaterne, fordi udgifterne også omfatter udgifter helligede andre formål end samhørighed.

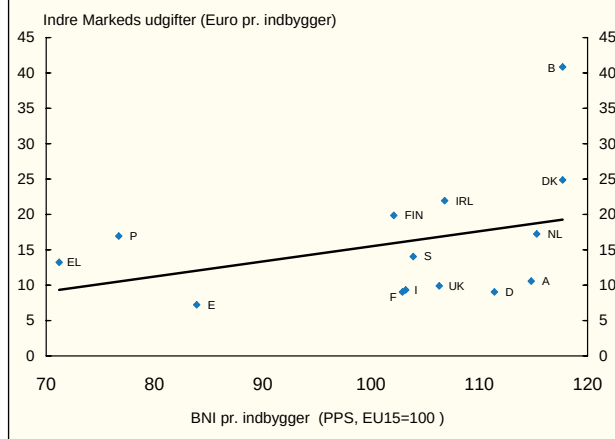
Typer af EU udgifter og samhørighed

EU budgettet har ingen stabiliserende funktion som sådan. Ikke desto mindre viser data fra 1999, at 23.3% af udgifterne gik til allokativ formål, 71.4% til omfordelende formål og resten til administration.

Allokative udgifter har til formål at ændre på markedets fordeling af varer og/eller serviceydelser, enten for at korrigere uhensigtsmæssigheder i markedet eller for at forbedre markedets resultat. Eksempler på denne type er udgifter til forskning, transeuropæiske netværk og miljø, mens udgifter til CAP er et eksempel på en omfordelende udgift.

21 BNI og driftsbudget, 1999

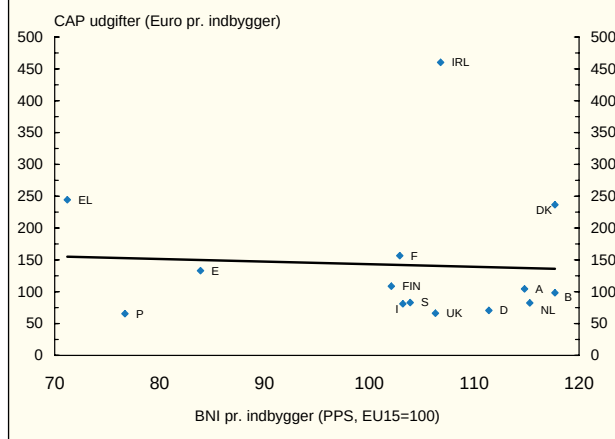

22 BNI og Indre Markeds udgifter, 1999

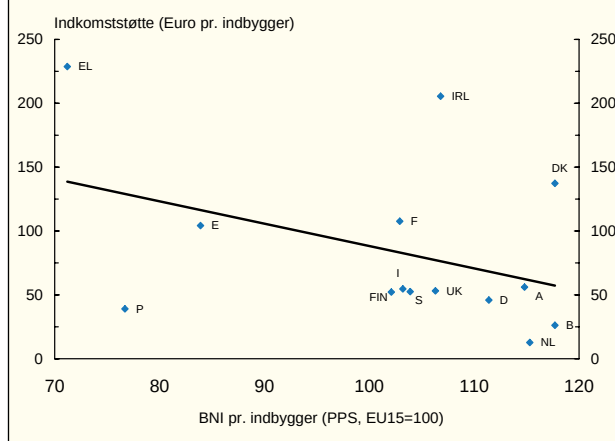
Udgifter til at korrigere uhensigtsmæssigheder i markedet har ingen sammenhæng til velstanden i det land de anvendes, og berører derfor ikke direkte samhørigheden (se graf 22, som viser fraværet af enhver korrelation mellem BNI og udgifter til Det Indre Marked).

Allokative udgifter, som har til formål at forbedre det fri markeds resultater, indebærer yderligere vanskeligheder. Med hensyn til CAP er det således hensigten at støtte priserne på et niveau, som giver landbrugerne en rimelig indkomst. Omkostningerne hertil afhænger af forskellen mellem markedspriserne og støttepriserne, mens landbrugernes indkomst kun afhænger af de sidstnævnte.

En væsentlig del af CAP består imidlertid af den direkte indkomststøtte til landbrugerne, som har en omfordelmæssig natur. Samlet set er CAP støtte således svagt negativt korreleret med indkomst (graf 23) overvejende på grund af komponenten "indkomststøtte" (graf 24).

23 BNI og CAP udgifter, 1999**EU's omfordelende udgifter**

De omfordelende udgifter er det vigtigste element i samhørighedspolitikken. De blev fremmet af Delors I og II "pakkerne", som først institutionaliserede strukturelle udgifter og deres programmering, og herefter øgede beløbet og etablerede Samhørighedsfonden. De Finansielle Overslag for 2000-2006 gør strukturelle udgifter til et hovedelement i udviklingsstrategien, og allokterer omkring 80% af de samlede fondsmidler til de nye medlemsstater til dette.

24 BNI og CAP indkomststøtte, 1999

Som anført ovenfor er det afgørende formål med EU's omfordelingspolitik at reducere regionale forskelle i udviklingsniveau ved at fremme investeringer. Målet er derfor at forbedre de strukturelle udviklingsmuligheder i de mindst rige regioner, eller hvor behovet for udvikling er størst. Dette forfølges gennem Strukturfondene og mange andre EU politikker, som er rettet mod at forbedre infrastrukturfor syning, uddannelse og videnskabelig forskning i de pågældende regioner.

Vægten på vækst og investeringer forklarer den betydning, der er tillagt princippet om additionalitet. Det indebærer, at overførsler fra Fællesskabet ikke må føre til en reduktion i de strukturelle udgifter afholdt af medlemsstaterne selv. Med andre ord skal EU's strukturelle støtte være et tillæg og et supplement til nationale investeringer.

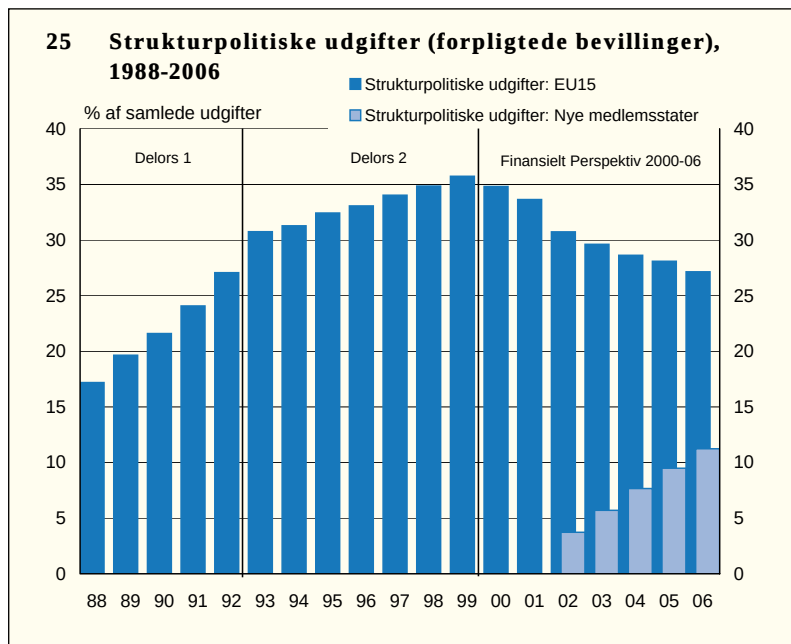
Det nuværende system af strukturelle udgifter kan derfor opfattes som et regelbaseret system, hvor udgifter til konvergens er tæt knyttet til specielle projekter og til eksplicitte finansielle og andre parametre.

Et vigtigt aspekt af EU's strukturelle udgifter er en gensidig overvågning, under hvilken både de modtagende medlemsstater og EU ved Kommissionen bliver enige om en EF-støtteramme (EFSR) og dens gennemførelse. En begrundelse for dette er at sikre, at støtte til konvergens bliver brugt som forudset, og dermed skaber tillid hos skatteborgerne inden for EU. De modtagende medlemsstaters involvering sker udfra hensynet til subsidiaritet, idet de er i den bedste position til at foreslå projekter og til at vurdere udgitternes hensigtsmæssighed.

De strukturelle udgifter er vokset i løbet af de to programperioder fra 1988 til 1993 og fra 1994 til 1999, men står over for en nedgang i perioden 2000 til 2006 (se graf 25, som viser fondsmidler til hver enkelt af de kommende nye medlemsstater)³. Der eksisterer helt klart et omvendt forhold mellem strukturelle udgifter og medlemsstaternes relative velstand, uden det dog er helt systematisk (graf 26).

Mens størsteparten af Strukturfondene er allokeret på en regional basis, så er Garantisektionen af den Europæiske Udviklings- og Garantifond for Landbruget (EUGFL) og Samhørighedsfonden allokeret til medlemsstaterne. Sidstnævntes begrænsede omfang i forhold til førstnævnte (EUGFL-Udviklingssektionen og Samhørighedsfonden står for omkring 23% af de samlede strukturelle udgifter) kan betyde, at medlemsstater med ens BNP pr. indbygger har forskellig adkomst til fondsmidler, hvilket f.eks. er tilfældet for Sverige og Italien. I Italien findes der seks regioner (svarende til omkring 33% af befolkningen), som er støtteberettigede til midler under Mål 1, mens det i Sverige kun er en lille del af befolkningen, som har en tilsvarende dækning (under 6%).

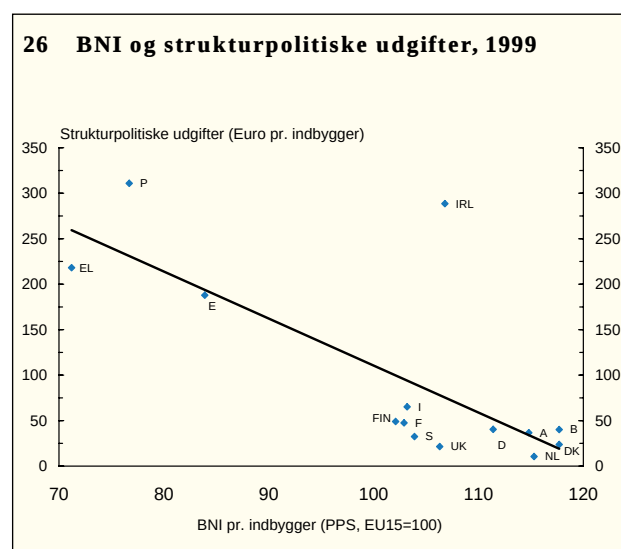
Som anført ovenfor adskiller den direkte støtte til landbrugerne sig fra andre af EU's omfordelende udgifter i og med, at den har til formål at omfordele indkomster mellem mennesker snarere end at fremme investeringer i bestemte regioner. Jo mere CAP bevæger sig væk fra prisstøtte til fordel for indkomststøtte, jo mere bliver den et middel til omfordeling mellem personer uden nogen direkte intention om at reducere regiona-

le forskelle i vækspotentiale. Europa Kommissionen har foreslået, at i det mindste en del af denne indkomststøtte kunne medfinansieres af medlemsstaterne (se Europa Kommissionen 1998), men dette har hidtil ikke kunnet opnå en enstemmig støtte.

EU's budgetindtægter

EU Budgettet er finansieret med EU's egne ressourcer, d.v.s. toldafgifter, landbrugs- og sukkerafgifter, moms-indtægter samt ressourcer relateret til BNI. I de seneste år er ressourcerne fra BNI fået en større betydning, mens moms-indtægter og andre kilder har fået en mindre vægt (graf 27). Med den Rådets nye afgørelse om ordningen for De Europæiske Fællesska-

bers egne indtægter, som træder i kraft den 1 januar 2002, vil denne udvikling blive yderligere styrket.

Til forskel fra de nationale budgetter, hvor den progressive beskatning spiller en væsentlig omfordelende rolle, er bidragene til EU budgettet proportionale med medlemslandenes betalingsevne opgjort som den nominelle BNI ved gældende valutakurser. De omfordelende formål bliver således udelukkende tilstræbt gennem fordelingen af udgifter.

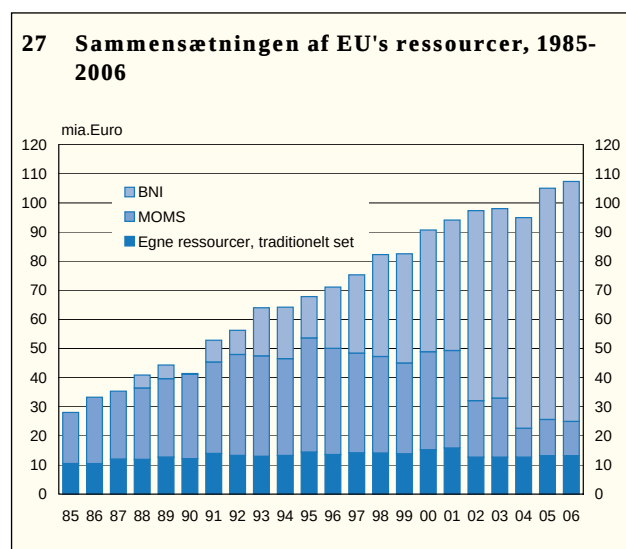
Momsafgifternes betydning for indtægterne er imidlertid tilbøjelig til at skabe regressive effekter. For at korrigere disse fastsatte Rådets beslutning om egne indtægter i 1988 momsbasen for alle medlemsstater til 55% af BNI. Med beslutningen i 1994 begrænsedes den til 50% for medlemsstater med en BNI pr. indbygger under 90% af EU gennemsnittet (samhørighedslandene), og reducerede den gradvist for de øvrige lande til 50% i 1999. 1994-beslutningen reducerede også gradvist den maksimale faktisk anvendte momssats fra 1.4% i 1995 til 1% i 1999. Det Europæiske Råd i Berlin i marts 1999 og den nye rådsafgørelse om de egne indtægter reducerer den maksimale faktisk anvendte momssats til 0.75% i 2002 og 2003 og til 0.5% fra 2004 og herefter.

Den øgede betydning, der tillægges BNI ressourcerne i de kommende år, vil på afgørende måde reducere

systemets regressive natur, og neutraliserer i realiteten et forhold, som kunne være blevet et stridsspørgsmål i forbindelse med udvidelsen på grund af de meget lave niveauer for BNI pr. indbygger i de potentielle medlemslande.

Samhørighed og budgetbalancer

Balance mellem bidrag til og indtægter fra EU budgettet er ikke et politisk mål i sig selv. Ikke desto mindre indebærer situationen med bidrag til budgettet, som stort set er proportionale med BNI, at udgifterne bliver bestemmende for, hvordan balancen bliver for de enkelte medlemsstater. Uanset hvad, så afspejler de budgetmæssige balancer i store træk de politiske prioriteter inden for Union. Data er konsistente med udgifterne til samhørighed omvendt relateret til det regionale BNP pr. indbygger, og med samhørighedslandene som EU budgettets nettomodtagere. En mere tilbundsående analyse af EU budgettets bidrag til fremme af økonomisk og social samhørighed må imidlertid tage den forskelligartede og heterogene karakter af EU udgifterne med i betragtning.

- 1 Den økonomiske litteratur er næsten helt enig om den positive og direkte sammenhæng mellem indkomstforskelle og socialpolitik. For de seneste resultater inden for Europa se for eksempel, K. Caminada og K. Goudswaard (2000).
- 2 Dette kan opgøres på adskillige måder, hvoraf ingen er bedre end de andre, se *Financing the European Union, Report on the Operation of the Own Resources System*, Bulletin of the European Union, Supplement 2/98, specielt Annex 3.
- 3 Data om EU15 og udvidelses-relaterede strukturelle udgifter er fra "Interinstitutional Agreement between the European Parliament, the Council and the Commission of 6 May 1999 on Budgetary Discipline and Improvement of the Budgetary Procedure", Annex I og Annex II.

III.2 Strukturpolitikernes bidrag til økonomisk og social samhørighed: Resultater og fremtidsudsigter

Siden oprettelsen af Strukturfondene og Samhørighedsfonden har de været de vigtigste instrumenter i politikken for social og økonomisk samhørighed, som er et prioriteret mål for Unionen. Fondene har til formål at styrke de strukturelle faktorer, som bestemmer konkurrenceevnen, og dermed vækstpotentialet i de mindst velstående regioner.

Der er gået over 10 år siden reformeringen af Strukturfondene i 1988. En første evaluering af dens resultater blev præsenteret i den Første Rapport om den Økonomiske og Sociale Samhørighed. Den havde fokus på de opnåede fremskridt i forhold til konvergens og samhørighed, og strukturpolitikernes bidrag til at opfylde disse mål. Rapporten foreslog samtidigt mulige forbedringer af strukturpolitikernes effektivitet, som sidenhen er blevet integrerede i det nye regelværk.

Berlin Rådsmødet (marts 1999) bekræftede viljen til at fortsætte med at forfølge denne politiske prioritet, som endvidere blev gjort endnu mere nødvendig med de kommende udvidelser, fordi der eksisterer væsentlige forskelle i udviklingsniveau. Størrelsen af de finansielle overførsler taget i betragtning er det vigtigt at vurdere politikernes effektivitet til at reducere regionale forskelle og øge den økonomiske konvergens.

Samtidigt er Strukturfondenes forvaltningssystem blevet mere decentraliseret med en klarere ansvarsfordeling, hvilket har resulteret i stærkere instrumenter til overvågning, kontrol og evaluering.

Dette kapitel er opdelt i fire afsnit. Det første vurderer omfanget af initiativerne til at forbedre den økonomiske og sociale samhørighed. Det andet afsnit vurderer de opnåede resultater i perioden 1994 til 99. Tredje afsnit forsøger at vurdere erfaringerne med etableringen af den nye programmeringsmetode for

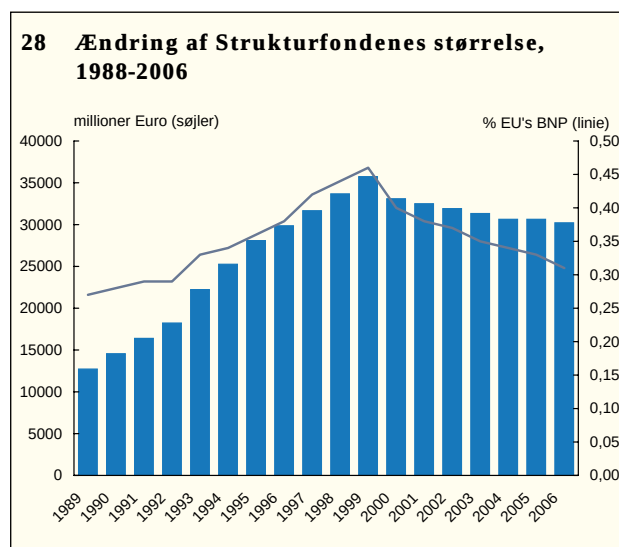
perioden 2000 til 2006. Det fjerde afsnit sammenholder de forskellige finansielle instrumenter, som er skabt til at støtte udvidelsesprocessen.

Den finansielle indsats for at forbedre samhørigheden

Det makroøkonomiske aspekt af strukturel støtte

Fællesskabets tiltag til støtte for samhørighed indeholder en betydelig finansiell dimension. Strukturfondene og Samhørighedsfonden udgør tilsammen mere end en tredjedel af budgettet til Fællesskabspolitikker (graf 28).

Denne finansielle indsats har været signifikant i makroøkonomisk sammenhæng, specielt i Mål 1 regio-

Tabel 9 Økonomiske effekter af Strukturfondene og Samhørighedsfonden

	Grækenland	Irland	Spanien	Portugal	EU4
% af BNP					
1989-93	2,6	2,5	0,7	3,0	1,4
1994-99	3,0	1,9	1,5	3,3	2,0
2000-06	2,8	0,6	1,3	2,9	1,6
% af faste bruttoinvesteringer					
1989-93	11,8	15,0	2,9	12,4	5,5
1994-99	14,6	9,6	6,7	14,2	8,9
2000-06	12,3	2,6	5,5	11,4	6,9

Strukturfondene og Samhørighedsfonden: commitment data til og med 1999; forventninger for 2000-2006
Kilde: Europa Kommissionen, skøn baseret på Eurostat data og fremskrivninger for 2000-2006

ner (Tabel 9). Over perioden 1994 til 1999 udgjorde Fællesskabets medfinansiering 3,3% af BNP i Portugal, 3,5% i Grækenland og 2,4% i Irland, idet alle de tre landes regioner var Mål 1 regioner. I de andre lande med Mål 1 regioner varierede tallet mellem 0,2% af BNP (Tyskland) og 1,5% (Spanien). Fællesskabsstøtte til investeringer var endnu større, og stod for næsten 15% af de samlede investeringer i Grækenland, omkring 14% i Portugal, 10% i Irland og 6% i Spanien. Dette viser, at den økonomiske vækst, som fremmes væsentligt af investeringer, ville have været mindre i samhørighedslandene uden Fællesskabets overførsler. Disse overførsler vil imidlertid falde i omfang over perioden 2000 til 2006, specielt i Irland.

tion vil gøre det muligt at fastholde en gennemsnitlig årlig støtte pr. indbygger i Mål 1 regioner på det samme niveau som i 1999 (tabel 10). Disse regioner vil endvidere modtage støtte fra Fællesskabsinitiativerne.

Anvendelsen af en objektiv metode til fordelingen af mere end 97% af Strukturfondenes allokeringer mellem medlemsstaterne har gjort det muligt at opretholde den finansielle koncentration i de mindst velstående lande og regioner. Som følge heraf modtager de mindst velstående lande mere støtte pr. indbygger (graferne 29 og 30), og 60% af fondsmidlerne går til regioner, som tilsammen står for 20% af EU's BNP (graferne 31 og 32).

Konsolidering af den finansielle koncentration i Mål 1 områder

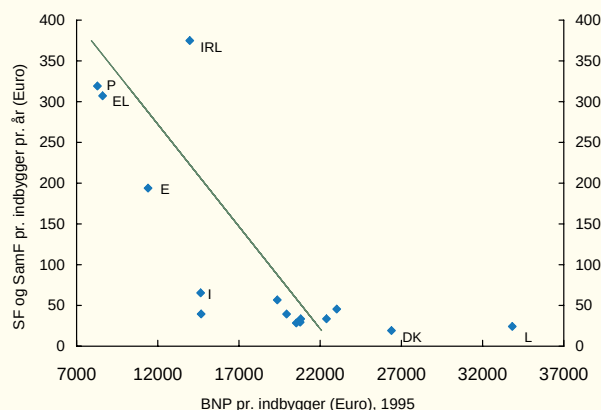
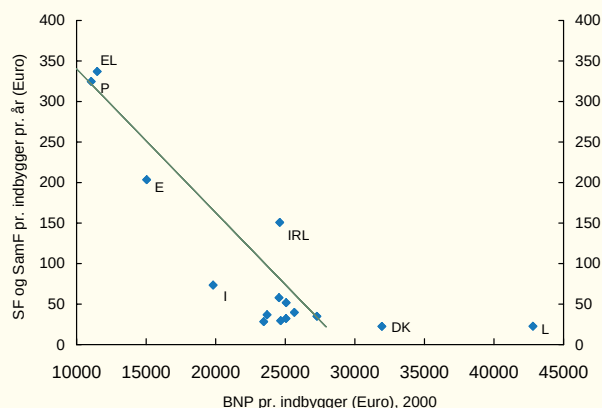
Fællesskabets strukturpolitikker virker ved at overføre budgetmæssige ressourcer til regioner, hvor udviklingen går langsomt. Omfanget af interventioner i samhørighedslandene er derfor betydeligt større end resten af Unionen. Næsten 70% af de samlede allokeringer fra Strukturfondene i perioden 2000-2006 (omkring 136 milliarder Euro) vil tilfalde Mål 1 regioner sammenlignet med 68% fra 1994-1999 (inklusive Fællesskabsinitiativer). Denne finansielle koncentration

Øget geografisk koncentration

En af Agenda 2000's prioriteter var at øge den geografiske koncentration af støtte til de mest vanskeligt stillede områder af Unionen, samt at yde en midlertidig hjælp til regioner, hvor Fællesskabsstøtten stod til at ophøre. I 2006 dækker Mål 1 og 2 områderne 41% af EU's befolkning, hvilket er en andel tæt på Kommissionens forslag i Agenda 2000, som gik efter et maksimum mellem 35% og 40%. Dette er den højeste grad af geografisk koncentration, som er opnået siden Strukturfondsreformen i 1988 (tabel 11).

Tabel 10 Udgifter til Mål 1, 2 og 3 i hinanden efterfølgende perioder, eksklusiv overgangsstøtte (Euro pr. indbygger pr. år i gennemsnit, 1999 priser)

	1989-93	1994-99	2000-2006
Mål 1	123	187	220
– højest	(IRL) 253	(IRL) 262	(P) 348
– lavest	(D) 62	(B) 95	(S) 104
Mål 2	21	46	41
Mål 3		10	12
Samhørighedsfonden		41	40

29 Strukturfonde og Samhørighedsfond, 1994-99, og BNP pr. indbygger fordelt efter medlemsstat**30 Strukturfonde og Samhørighedsfond, 2000-06, og BNP pr. indbygger fordelt efter medlemsstat**

Den øgede geografiske koncentration er resultatet af en stram anvendelse af kriterierne for støtteberettigelse inden for Mål 1, og indførelsen af lofter for den støtteberettigede befolkningsandel inden for hver medlemsstat, som er besluttet af Kommissionen, for så vidt angår Mål 2.

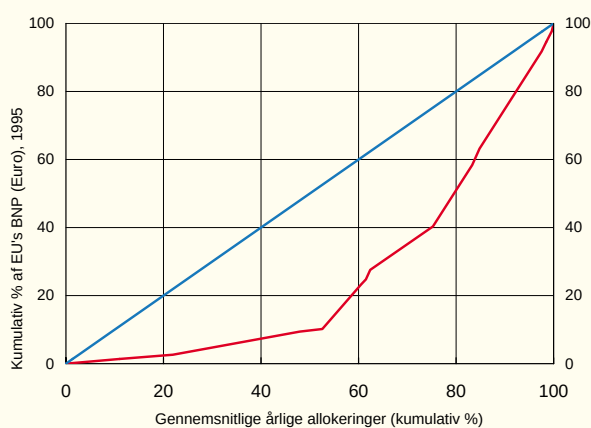
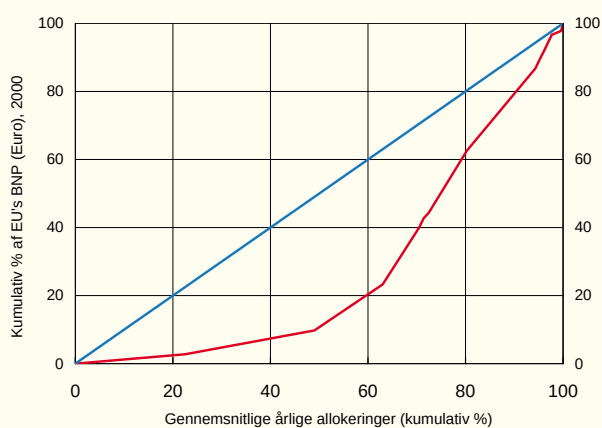
Mål 1

For Mål 1 regioner førte den strikte anvendelse af tærskelværdien 75% af det gennemsnitlige BNP for EU som helhed til en dækningsgrad på 22,2% af EU's befolkning (i forhold til 24,6% i 1999), idet de nordlige regioner i Sverige og Finland, som var støtteberettigede under Mål 6 i perioden 1995 til 1999, ikke er medregnet. Der eksisterer endvidere en kontinuitet med den forgående periode, når der ses bort fra regioner berettiget til overgangsstøtte, samt fra Storbritannien, hvor dækningsgraden er blevet næsten en halv gang

større (se tabel A.31 for støtte fordelt på lande inden for de to programperioder).

Mål 2

For Mål 2 områderne blev dækningsgraden reduceret til 18% af EU's befolkning (fra 25% i 1999 for Mål 2 og 5b tilsammen). Inden for det befolkningsloft, som var besluttet af Kommissionen¹, havde medlemsstaterne et betydeligt spillerum til at lave en liste over de støtteberettigede regioner, der opfyldte betingelsen om, at mindst 50% af den berørte befolkning opfyldte det såkaldte "Fællesskabs-kriterie". De områder, som Kommissionen besluttede på baggrund af medlemsstaternes forslag, dækker 47% af den samlede befolkning berettiget til støtte under Mål 2, og omfatter de prioritetsområder defineret i overensstemmelse med Fællesskabskriteriet² (se tabel A.32 for støtten fordelt på lande inden for de to programperioder).

31 Fordeling af Strukturfonde og BNP på medlemsstater, 1994-99**32 Fordeling af Strukturfondene og BNP på medlemsstater, 2000-06**

Tabel 11 Strukturfondenes dækningsgrad, 1989-2006

	% af samlede befolkning		
	1993	1999	2006
Mål 1	21,7	24,6	22,2
Mål 2	16,8	16,4	18,2
Mål 5b	5,0	8,8	—
Total	43,5	49,8	41,3

Overvægt af industriområder og byområder

Som resultat af Kommissionens beslutninger i 1999 og 2000 vil fordelingen af støtte mellem fire områdetyper svare til den vejledende fordeling, som Rådet besluttede: Støtteberettigede industriområder svarende til 8,5% af EU's befolkning, landområder svarende til 5,2%, byområder svarende til 1,9%, fiskeriafhængige områder svarende til 0,3% og blandede områder svarende til 2,1% af EU's befolkning.

På EU niveau vil andelen af landområder under Mål 2 derfor blive en anelse højere end indikeret i forordningen. Medlemsstaterne har vurderet det formålstjenligt og nødvendigt at gøre de sårbare landlige regioner støtteberettigede til en bredere vifte af støtteforanstaltninger fra EFRU og ESF, som et supplement til de foranstaltninger, der gennemføres som led i politikken for landområderne støttet af under EUGFL-Garantisektionen.

Selvom byområder i tilbagegang synes at være underrepræsenterede, er dette imidlertid ikke tilfældet, fordi de også figurerer blandt industriområder. Det samme er tilfældet for fiskeriafhængige områder, idet en række medlemsstater har medtaget havne i støtteberettigede områder under landområdekriteriet eller industriområdekriteriet, for at gøre det muligt at gennemføre omstruktureringstiltag i områder af en tilstrækkelig størrelse.

Fordelingen mellem de forskellige områdetyper varierer markant medlemsstaterne imellem. Byområder er forholdsmæssigt betydningsfulde i Belgien, Holland, Luxembourg and Storbritannien, mens der gives en højere prioritet til landområder i Danmark, Sverige, Frankrig, Italien og Østrig. Industriområder er fremherskende i Tyskland og Spanien. I Finland svarer fordelingen til EU's gennemsnitlige mønster.

Territorial kontinuitet og opsplitning

Medlemsstaterne foreslog kun ganske få områder som støtteberettigede under målene for 2000-2006,

som ikke var dækket enten af Mål 2 eller 5b under perioden 1994 til 1999. Disse skønnes at have en befolkning på omkring 9,4 millioner, svarende til 16% af de støtteberettigede områder under Mål 2 i perioden 2000 til 2006. Denne kontinuitet i de støtteberettigede områder er udtryk for, at medlemsstaterne ikke finder de opnåede resultater tilstrækkelige til at begrunde en afslutning af EU støtten i disse områder, end ikke en anvendelse af muligheden for støtte efter overgangsreglerne.

Dette generelle udsagn skal imidlertid kvalificeres yderligere. Fire medlemsstater (Tyskland, Belgien, Finland og Holland) har faktisk modificeret valget af støtteberettigede områder betydeligt sammenlignet med perioden 1994 til 1999, hvilket først og fremmest er for at drage fordel af bydimensionen inden for det nye Mål 2.

Strukturfondsinterventioner i byområder med vanskeligheder skulle skabe de økonomiske betingelser for en reduktion i kriminaliteten, og komplementere specifikke politikker til at nedbringe og forebygge kriminalitet.

Derudover er tydeligvis en væsentlig grad af fysisk opsplitning af de støtteberettigede områder, hvilket afspejler medlemsstaternes forsøg på at maksimere den samlede arealmæssige dækning af Mål 2. Dette kan gøre det vanskeligere at gennemføre en omstruktureringspolitik, idet det forøger problemerne med at skelne mellem forskellige områder og komplicerer derved forvaltningen af programmerne. En sådan opsplitning giver anledning til en risiko for en udvanding af effekterne af Fællesskabsinterventioner.

Begrænset overensstemmelse med kortene over regional Statsstøtte

Efter Kommissionens opfattelse skulle både Fællesskabets og nationale interventioner være koncentreret til de områder med de største vanskeligheder for derigennem at tilvejebringe midlerne til deres omstrukturering. I overensstemmelse hermed foreslog Kommissionen en forbedret overensstemmelse mellem kortet over regional Statsstøtte og kortet over områder berettigede til Mål 1 og 2 støtte.

I 1997 vedtog Kommission en Meddelelse om "sammenhængen mellem regionalpolitikken og konkurrencepolitikken"³, som foreslog en række tiltag til at forbedre konsistensen mellem listen over områder berettigede til national regionalstøtte og listen med Mål 1 og 2 regioner. Mange af forslagene fra denne Meddelelse er blevet gennemført:

Tabel 12 Sammenhæng mellem støtteberettigede områder under Strukturfondene og områder for regional Statsstøtte

	EU befolkning i %					
	Støtteberettigede regioner efter Strukturfondene		Regioner uden mulighed for Strukturfondsstøtte		Total	
	1994-99	2000-06	1994-99	2000-06	1994-99	2000-06
Områder berettigede til regional Statsstøtte	44,0	35,6	2,7	6,7	46,7	42,3
Områder uden mulighed for regional Statsstøtte	6,6	5,8	46,7	51,9	53,3	57,7
Total	50,6	41,4	49,4	58,6	100	100
For perioden 2000-2006: Skøn baseret på en geografisk sammenligning på NUTS5 niveau Kilder: Eurostat, DG Konkurrence, beregninger i DG REGIO						

- Kommissionen bragte overensstemmelse i gyldighedsperioden mellem de regionale Statsstøttekort og Mål 1 og 2 kortene. Begge lister dækker nu den samme periode, nemlig 2000 til 2006.
- Kriteriet for støtteberettigelse under Mål 1 og Traktatens Artikel 87(3)(a) (støtte til fremme af den økonomiske udvikling i tilbagestående områder) blev harmoniseret, bortset fra for de tidligere Mål 6 regioner i Finland og Sverige. Nogle af disse tyndtbefolkede områder blev tildelt Mål 1 status på trods af, at de har et BNP pr. indbygger som er højere end 75% af EU gennemsnittet. For at sikre en fuldstændig konsistens mellem Mål 1 kortet og kortet over den regionale Statsstøtte, har alle områder med en lav befolkningstæthed og et BNP pr. indbygger over 75% af EU gennemsnittet fået tildelt Artikel 87(3)(c) status (støtte til fremme af udvikling af visse erhvervsgrene og økonomiske regioner).
- Retningslinierne fra 1997 for den nationale Statsstøtte til regionale områder og den nye Strukturfondsforordning gav medlemsstaterne en større fleksibilitet til at foreslå Artikel 87(3)(c) og Mål 2 regioner. I sin Meddelelse om sammenhængen mellem regionalpolitik og konkurrencepolitik inviterede Kommissionen medlemsstaterne til at bruge denne fleksibilitet til at sikre en bedre konsistens mellem de

to lister. For at lette denne proces gjorde retningslinierne det muligt, at støtteberettigede områder under Strukturfondene kunne kvalificere til en Artikel 87(3)(c) dispensation.

Imidlertid inkluderede den nye Strukturfondsforordning, som vedtaget af Rådet, ikke dette krav om større overensstemmelse mellem Mål 2 områder og områder, som drager fordel af dispensationer under Artikel 87.3c.

En sammenligning mellem kortet over Mål 1 og 2 og kortet over Statsstøtte til regionale formål, begge for perioden 2000 til 2006, viser, at den geografiske overensstemmelse mellem de to kort er blevet forbedret lidt i forhold til situationen i perioden 1994 til 1999. Det er tilfældet for alle medlemsstater bortset fra Belgien (hvor der eksisterede en perfekt overensstemmelse i den forrige periode) og Storbritannien (hvor, der ligesom i Finland, Frankrig, Holland, Sverige og Italien, fortsat er en markant mangel på overensstemmelse) (tabellerne 12 og 13, samt A.33 i Bilag). Ansvar for dette påhviler medlemsstaterne. Det kan true omstruktureringen af problemområder berettiget til støtte under Mål 2, fordi de måske ikke opnår et væsentligt højere støtteniveau i forhold til de områder, som ikke er omfattet af Strukturfondene, men som modtager statsstøtte.

Tabel 13 Befolkningen i regioner berettigede til Strukturfondsstøtte, men ikke til regional Statsstøtte

	% af det samlede folketal i hvert land															
	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK	EU15
1994-99	0,0	0,0	5,3	0,0	8,9	9,6	0,0	7,5	6,4	10,4	5,9	0,0	12,6	8,7	9,0	6,6
2000-06	3,4	0,1	2,3	0,0	4,3	8,8	0,0	7,0	0,3	8,2	3,9	0,0	12,0	7,4	9,8	5,8
For perioden 2000-2006: Skøn baseret på en geografisk sammenligning på NUTS5 niveau Kilder: Eurostat, DG Konkurrence, beregninger i DG REGIO																

Tematisk koncentration: Overvægt af udgifter til infrastruktur

Koncentration af udgifter på specielle politikområder har til formål at sikre, at de definerede prioriteter i programmerne afspejler såvel de underliggende faktorer for økonomisk vækst som EU's politiske prioriteter⁴. Der er næsten en almen enighed blandt økonomer om de typer af handlinger, som kan igangsætte en endogen og bæredygtig vækst. Fællesskabets strukturelle foranstaltninger er imidlertid selektive og komplementære til medlemsstaternes, og foregiver ikke at være generelt anvendelige løsninger.

For Mål 1 regionerne og de prioriterede emner set fra et samhørighedsperspektiv er der sket visse ændringer i fordelingen af fondsmidler mellem de tre væsentlige interventionsområder – infrastruktur, menneskelige ressourcer og produktive investeringer (tabel 14).

Andelen af udgifter til infrastruktur er steget for perioden 2000-2006 til omkring 34% af de samlede midler (i forhold til under 30% mellem 1994 og 1999). Halvdelen anvendes til transportnetværk, og der er en høj koncentration af investeringer i samhørighedslandene som følge af behovene her. Hvis Smahørighedsfonden også medregnes står infrastruktur for mere end 40% af de samlede investeringer allokert til Mål 1 regioner.

Mens andelen af udgifter til investering i menneskelige ressourcer (omkring 24%) ser ud til falde en anelse, gives der en højere prioritet til aktive arbejdsmarkedspolitikker og til en styrkelse af uddannelsessystemerne (specielt i Italien og Portugal).

Andelen af udgifter til produktive investeringer (omkring 35%) er blevet mærkbart reduceret, specielt i

samhørighedslandene og Italien, som følge af et fald i den direkte støtte til virksomhederne i takt med at strammere regler træder i kraft.

Mere specifikt spiller Strukturfondene en væsentlig rolle i relation til miljøbeskyttelse, hvor støttemidlerne beløber sig til over 10% af de samlede allokeringer til Mål 1. Fondene er også rettet mod en forbedring af tilgængeligheden til perifert beliggende regioner og mod udvikling af uddannelses- og forskningsaktiviteter, som er essentielle for Informationssamfundet, og som ikke kunne gennemføres fuldt ud uden Fællesskabsstøtte på grund af begrænsninger i de nationale budgetter. F.eks. vil investeringer i det overordnede transportnetværk i Grækenland være 1½ gange større i løbet af den nuværende 7 årige programperiode end i den foregående periode.

I tillæg til de finansielle aspekter er der også en række oplagte kvalitative forandringer i den nye programperiode, såsom en øget støtte til informationssamfundet og til en bæredygtig udvikling, hvilket er to væsentlige komponenter i den nuværende regionalpolitik. Disse forhold belyses mere detaljeret nedenfor.

Ekstra støtte til nationale indsatser

Over perioden 1989 til 1993 beløb de samlede strukturelle udgifter i Mål 1 regionerne sig til 1,3% af EU's BNP, hvilket svarer til 92 milliarder Euro. Strukturfondene ydede omkring 15% af dette beløb. I løbet af perioden 1994 til 1999 faldt de strukturelle udgifter i disse regioner til 82 milliarder Euro, hvilket var en nedgang på 12% i forhold til den foregående periode i en situation, hvor udbetalingerne fra Strukturfondene øgedes med 2 milliarder Euro om året svarende til 15%. Den samlede nedgang kan dels forklares ved, at der skete en privatisering af offentlige virksomheder i Italien og Portugal i særdeleshed, dels ved, at Tysklands udgifter i de nye forbundsstater blev næsten halveret for at bringe dem på et niveau svarende til andre medlemsstater.

Omfanget af offentlige udgifter til støtte af udviklingen i Mål 1 regionerne varierer betydeligt mellem medlemsstaterne, uanset at data skal fortolkes med forsigtighed. Ligesom i Sverige, hvor udgifterne (6000 Euro pr. indbygger) er et godt stykke over niveauet i andre medlemsstater, forøgede Tyskland udgifterne til de nye forbundsstater væsentligt over perioden 1989 til 1993, til 41 milliarder Euro eller 2.500 Euro pr.

**Tabel 14 Fordelingen af
Strukturfondsmidler på brede
interventionsområder under Mål 1**

	Total i %		
	1989-1993	1994-1999	2000-2006
Infrastruktur	35,2	29,8	34,3
Menneskelige ressourcer	29,6	24,5	23,9
Produktive miljø	33,6	41,0	34,8
Andet	1,6	4,7	7,0

Kilder: Europa Kommissionen

indbygger, hvilket er 2½ gange det gennemsnitlige niveau inde for Unionen. I Grækenland og Portugal var udgifterne set i forhold til deres økonomiske potentiale meget højere end andre steder, på 5-7% af BNP, hvor tallet for andre medlemsstater (Tyskland, Spanien, Italien og Irland) var 3% af BNP eller mindre. I modsætning hertil beløb udgifterne til strukturelle tiltag i Mål 1 regioner i Frankrig i perioden 1994 til 1999 sig kun til 0,2% af BNP (2,3 milliarder Euro), hvilket dog svarede til 890 Euro pr. indbygger i de pågældende regioner. Et tilsvarende samlet beløb blev anvendt i Irland, hvilket for landet som helhed svarede til en udgift pr. indbygger på 650 Euro.

Medlemsstaternes forventninger for perioden 2000 til 2006 viser en vækst i de gennemsnitlige årlige strukturelle udgifter på 9% til omkring 90 milliarder Euro. Denne stigning er nødvendig, hvis det offentlige støtteniveau til de tilbagestående regioners "indhentningsproces" skal opretholdes. Der er imidlertid store variationer mellem medlemsstaterne. Udover i Irland, hvor den planlagte fordobling af udgifterne kan forklares med det lave niveau i den foregående periode, forventes der en stigning på 30% i Grækenland og en forøgelse til over EU gennemsnittet i Italien. I Tyskland er der udsigt til en reduktion i de strukturelle udgifter i de nye forbundsstater på 9%, hvilket har den samme begrundelse som faldet i den foregående periode.

På trods af favorable økonomiske forventninger frem til 2006 er udsigterne for den nuværende programperiode imidlertid samlet set en reduktion i de strukturelle udgifter set i forhold til BNP, undtagen for nogle få medlemsstater (Grækenland, Irland og Italien).

Samhørighedsfonden: En forbedret balance mellem transport og miljø

Der blev på det Europæiske Råd i Edinburgh allokeret et samlet beløb på 15 milliarder Euro (i 1992 priser) til Samhørighedsfonden for perioden 1993 til 1999, til medlemsstater med et BNP pr. indbygger under 90% af Fællesskabets gennemsnit. For perioden 2000 til 2006 allokerede det Europæiske Råd i Berlin 18 milliarder Euro (i 1999 priser) til fonden, og besluttede at støttekriterierne skulle genovervejes halvvejs i perioden i lyset af udviklingen i BNP.

Med hensyn til fordelingen af fondsmidler mellem investeringsområder skal det bemærkes, at en lidt stør-

re andel af udgifterne gik til miljø i forhold til transport i løbet af perioden 1993 til 1999, uanset at transportandelen var lidt højere i Grækenland (tabel 15). På miljøområdet skete der en betydelig stigning i investeringer i rensning af spildevand for at opfylde kravene i Fællesskabets Direktiver. Inden for transport blev der lagt øget vægt på investeringer i jernbaner⁵.

**Tabel 15 Samhørighedsfonden:
Forpligtede ressourcer fordelt på
interventionsområder, 1993-1999**

	Transport % af total	Miljø % af total	Total Mill. Euro
Grækenland	51,2	48,8	2998
Spanien	49,7	50,3	9251
Irland	50,0	50,0	1495
Portugal	48,1	51,9	3005
Total	49,7	50,3	16761

Kilder: Europa Kommissionen

Den Europæiske Investeringsbank: Aktiv støtte til regionaludvikling

Den Europæiske Investeringsbank (EIB) støtter hovedsageligt den regionale udvikling gennem lån til individuelle projekter. De samlede lån beløb sig til over 66 milliarder Euro over perioden 1994 til 1999, svarende til 77% af sådanne lån inden for Unionen (tabel A.34). De fleste af dem (83%) gik til at finansiere infrastrukturprojekter inden for transport, telekommunikation og energi, som i de fleste tilfælde var elementer i overordnede netværk af europæisk interesse, og som tilsammen udgjorde omkring 86% af alle lån til infrastruktur.

Lån til individuelle projekter forøgedes med over 25% mellem 1994 og 1999. Den største tilvækst skete imidlertid i globallånene (lån til finansielle institutioner til små og mellemstore projekter), som beløb sig til 20 milliarder Euro for hele perioden. Det svarede til omkring 30% af de samlede EIB udlån, som på årsbasis mere end fordobledes mellem de to årstal. De globale lån blev først og fremmest brugt til at finansiere produktive aktiviteter i særdeleshed inden for industrien, idet de dog også bidrog til at finansiere mindre infrastrukturprojekter.

Komplementariteten mellem globallånene og lånene til individuelle projekter, som hænger sammen med muligheden for at tilpasse dem til de specifikke karakteristika ved forskellige projekter og til projektledere i forskellige sektorer og regioner, har været et styrke i EIB's evne til at støtte den regionale udvikling.

EIB's totale udlånsbeløb til projekter med relation til regionaludvikling var betydeligt højere i perioden 1994 til 1999 end i den foregående programperiode, idet de årlige lån var næsten 50% større (tabel 16). Selvom denne tilvækst var mindre end for Strukturfondene og Samhørighedsfonden tilsammen, demonstrerer det dog bankens stigende engagement i projekter, som styrker samhørigheden og den regionale udvikling. Stigningen var mest markant for projekter i Mål 2 og 5b områder (udlånene steg med 71%), specielt for lån til at modvirke industriel tilbagegang og dæmme op for arbejdsløshed.

EIB planlægger at samarbejde tættere med Kommissionen i perioden 2000 til 2006 for at få at optimere den potentielle komplementaritet mellem bankens aktiviteter og EF's strukturinterventioner. Banken vil i særdeleshed fortsætte sin støtte til etablering og udvikling af produktive aktiviteter i de mere tilbagestående regioner. Udover en direkte hjælp til finansiering bør den også bistå med serviceydelser under udviklingen af aktiviteterne, og iøvrigt støtte forbedringer af infrastrukturen, specielt dem der vil forbedre tilgængelighed og energiforsyning. Endvidere vil der være en stigende opmærksomhed på virksomhedernes konkurrenceevne i forbindelse "Innovation 2000" initiativet. Betragtes den regionale udvikling i et bredere perspektiv, vil den samme

politiske orientering også kunne anvendes i ansøgerlandene.

Vurdering af Fællesskabsinterventionernes effekter (1994-99)

Hensigten er at vurdere resultaterne af strukturpolitikkerne i løbet af den sidste programperiode. Det kan nødvendigvis stadig kun være en foreløbig vurdering, fordi nogle af foranstaltningerne først vil være gennemført i slutningen af 2001, og fordi resultaterne af ex-post evalueringerne ikke være kendt før dette tidspunkt. Vurderingen fokuserer derfor på, i hvilken grad bevillinger til Fællesskabsinterventioner er blevet anvendt, de opnåede resultater både samlet set og for hvert mål, merværdien af Fællesskabsinitiativer og procedurernes effektivitet.

Budgetgennemførelsen

Information om budgetgennemførelsen for perioden 1994 til 1999 giver en indikation af den opnåede fremdrift, selvom en række programmer endnu ikke er endeligt afsluttede som følge af, at betalinger kan forlænges indtil december 2001 (se tabel A.35). Ved slutningen af 1999 ser resultaterne tilfredsstillende ud, forstået på den måde at bevillingerne beslaglagde 99% af den samlede støttemulighed og udbetalingerne 75%. Det er naturligvis udbetalingerne snarere end bevillingerne, som giver den bedste indtryk af den aktuelle implementering af programmerne i virkelighedens verden. Ses medlemsstaterne med Mål 1

Tabel 16 Udlån fra den Europæiske Investeringsbank (EIB), 1989-1993 og 1994-1999

	1989-1993	1994-1999	Ændring
	mill. Euro		%
Regionaludvikling			
- totalt for perioden	47,1	85,4	81,0%
- årligt gennemsnit, heraf	9,4	14,2	51,0%
- Mål 1 og 6	5,0	6,4	27,0%
- Mål 2 og 5b	3,4	5,8	71,0%
Strukturfonde og Samhørighedsfond			
- totalt for perioden	70,0	166,7	138,0%
- årligt gennemsnit, heraf	14,0	27,8	100,0%
- Mål 1 og 6	8,8	15,8	80,0%
- Mål 2 og 5b	1,7	3,7	117,0%
<i>Udlån består af underskrevne individuelle lån og nuværende globale lån</i>			
<i>Kilde: EIB og Europa Kommissionen</i>			

områder under ét er næsten alle bevillinger forpligtede – som foreskrevet i reglerne – , og de samlede dispositioner er på linie med væksten i udgifterne som budgetteret i 1994 for EF-støtterammer (EFSRer), enhedsprogrammeringsdokumenter (SPDer) og tilhørende programmer. Med hensyn til udbetaling af bevillinger var nogle af de medlemsstater, som er blandt de største nettomodtagere fra fondene (Spanien, Portugal, Irland og Tyskland), et stykke over EU gennemsnittet ved slutningen af 1999 (78%), mens Frankrig, Italien, Holland og Storbritannien var mest markant bagefter (på kun 67%).

De overvågningssystemer, som er etableret i medlemsstaterne, har imidlertid gjort det muligt at identificere og håndtere begyndervanskeligheder og problemer med gennemførelsen, og at omprogrammere de involverede foranstaltninger i enighed med den berørte medlemsstat.

For de andre mål varierer implementeringen noget. Med hensyn til Mål 2 kunne en række programmer, som først blev vedtaget i slutningen af 1997 eller i 1998, ikke gennemføres tilfredsstillende i løbet af 1999 med det resultat, at de samlede udbetalinger var relativt lave (60% af de samlede fondsmidler). Derudover kunne omkring 3% af de samlede bevillinger for perioden (477.5 million Euro) ikke finde anvendelse og måtte tilbageføres til Fællesskabsbudgettet.

For Mål 3 og 4 var de kumulative bevillinger forpligtede fuldt ud. Udbetalinger beløb sig til 80% af de samlede fondsmidler til Mål 3, men kun til 69% for Mål 4, som følge af forsinkelser i Storbritannien og Italien til lige med den innovative karakter af en række tiltag.

Med hensyn til landbrugsdelen af Mål 5a var tempoet i udmøntningen af bevillingerne lavere end for de andre mål, hvilket afspejles i udbetalingerne, mens det for fiskeridelen lykkedes at indhente forsinkelserne fra de første år, så alle bevillinger var forpligtede og udbetalingerne beslaglagde 73% af de samlede disponible fondsmidler. For Mål 5b har der været vedvarende forsinkelser i udbetalingerne i en række medlemsstater som følge af komplicerede gennemførelsesprocedurer (Italien), og en utilfredsstillende funktion af regionale partnerskaber (Belgien).

For Mål 6, som kun er relevant for to medlemsstater, er situation yderst forskellig. Selvom de samlede bevillinger er disponerede, udgør udbetalingerne kun 65% af de disponible fondsmidler i Finland og 54% i Sverige, hvilket dog afspejler det forhold, at program-

merne ikke blev godkendt før i 1995, hvor de to lande tilsluttede sig Unionen.

De ovennævnte niveauer for udbetalinger – og dermed den aktuelle gennemførelse af strukturelle foranstaltninger – er generelt set tilfredsstillende, især for Mål 1 og Mål 3 programmerne, og de er stort set i overensstemmelse med de forudsete niveauer i bestemmelserne for de forskellige typer af assistance.

Med hensyn til Samhørighedsfonden havde omkring 92% af bevillingerne for perioden 1993-99 modsvarende udbetalinger i slutningen af 1999. Imidlertid varierede gennemførelsen af projekter i 1999 betydeligt med Portugal (85%) som den ene yderlighed, og Grækenland (65%) som den anden.

Trends i de støtteberettigede regioner

Analysen af trends i de støtteberettigede regioner afslører en opmuntrende præstation i Mål 1 regionerne som helhed, mens dette er mindre udtalt i Mål 2 og 5b regionerne.

Der var nogen konvergens imod EU gennemsnittet i Mål 1 regionernes BNP pr. indbygger, idet niveauet i PPS for disse områder under ét steg fra 63% af gennemsnittet i 1988 til 70% i 1998, hvilket betyder at afstanden blev reduceret med en sjettedel (graf 33). Denne udvikling skjuler imidlertid væsentlige forskelle mellem regionerne. Nogle regioner har hentet ind i betydeligt omfang, specielt de nye tyske delstater (hvor BNP pr. indbygger steg fra 37% af EU gennemsnittet i 1991 til 68% i 1995) og Irland (hvor det steg fra 64% til 102%). Hertil kommer Lissabon, Nord Irland, Burgenland and Flevoland, hvor BNP i løbet af perioden steg til et niveau over 75%-tæsklen for EU's BNP. Andre regioner har oplevet en lille tilvækst eller endda en nedgang i BNP pr. indbygger: I Grækenland for Central Makedonien (fra 63% af EU gennemsnittet til 60%), Ipeiros (uforandret på 43%), Sterea Ellada (fra 72% til 64%), Peloponnes (fra 58% til 57%), i Italien for Mezzogiorno som helhed (fra 69% til 68%) og i Storbritannien for Merseyside (fra 80% til 75%) og Highlands and Islands (fra 83% til 76%).

På den anden side forbliver arbejdsløsheden i Mål 1 regionerne høj (16,6% i 1999 i forhold til 9,2% for EU under ét), uanset at den de sidste tre år er faldet i takt med den gennemsnitlige procent for EU (graf 34). I en række regioner er arbejdsløsheden fortsat et godt stykke over EU gennemsnittet, specielt i Mål 1 regioner i Spanien (19,3% i 1999, dog faldet

fra 27% i 1994), de franske oversøiske departementer (32%), Italien (22,4%) og de nye tyske delstater (16,7%).

Disse høje niveauer for arbejdsløshed eksisterer samtidigt med lave erhvervsfrekvenser, som følge af begrænsede jobmuligheder og en utilstrækkelig jobskabelse selv i økonomiske opsvingsperioder, hvilket indebærer, at forskellen til resten af Unionen i form af arbejdsløshed (andelen af arbejdsstyrken uden beskæftigelse) bliver endnu større.

Produktivitetsniveauet i Mål 1 regioner har ændret sig forholdsmeget lidt i forhold til resten af EU, BNP pr. beskæftiget er steget fra 64% af EU gennemsnittet i 1988 til 67% i 1998. Dog er der sket væsentlige forøgelse i Irland og i de nye tyske delstater.

Generelt set er regionernes præstationer tæt forbundet med den overordnede økonomiske betingelser, som de udvikler sig under. Eksemplet Irland demonstrerer, hvad der kan opnås med en favorabel kombination af strukturelle interventioner og en sund og stabil makroøkonomisk politik.

For regioner, som modtog støtte under Mål 2 og 5b i perioden 1994 til 1999, hvor beskæftigelsen var relativt afhængig af industri og landbrug, forblev arbejdsløsheden relativt lav og stabil i Mål 5b regionerne. For Mål 2 områderne faldt den med mere end den gennemsnitlige reduktion for EU mellem 1995 og 1999 (med 2,2 procent point i forhold til 1,3 point). Selvom arbejdsløsheden stadig er en smule over EU gennemsnittet viser erfaringerne både i Mål 2 og 5b regionerne, at Fællesskabets støtte har været gavnlig.

Mål 1: Indhentning og modernisering

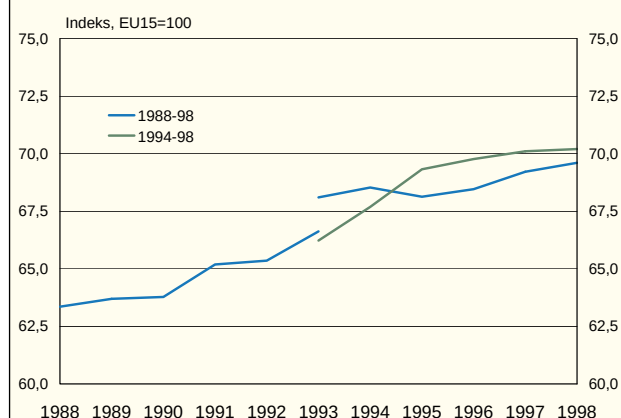
Strukturel støtte til Mål 1 regioner står i centrum af samhørighedspolitikken i Unionen. Derfor er det essentielt at vurdere dens effekter så nøje som muligt. Der har været en betydelig konvergens i BNP pr. indbygger i Mål 1 regioner over de sidste 10 år, men det alene betyder ikke nødvendigvis, at politikken har været effektiv. Ikke desto mindre er det muligt at demonstrere, at Fællesskabsstøtten har haft positive og langvarige effekter både i form af en stigende økonomisk vækst og gennem at styrke de underliggende strukturelle faktorer, som er bestemmende for konkurrenceevne og dermed for fremtidens potentielle vækst.

*Makroøkonomisk virkning:
Betydelige effekter for væksten,
mindre for beskæftigelsen*

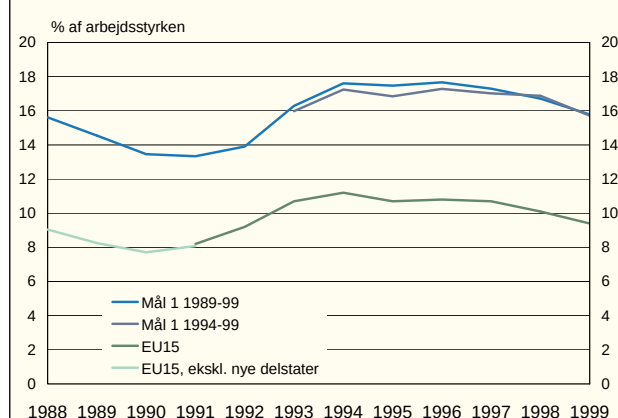
Strukturel assistance har haft betydelige og forstærkende effekter på den økonomiske vækst i de lande og regioner, som det er muligt at analysere nærmere. I løbet af perioden 1994 til 1999 er forskellen i BNP pr. indbygger blevet indsnævret betydeligt i en række lande. I Irland, Portugal og Spanien var den årlige vækst i BNP i løbet af de fem år et godt stykke over EU gennemsnittet (næsten 1 procent point over for de to sidstnævnte og 6½ point over i Irland). Væksten i investeringerne var også højere, og lagde grunden for væksten på længere sigt.

Overførsler fra Strukturfondene havde en direkte forøgende effekt på efterspørgsel og økonomisk aktivitet, men mere vigtigt, fordi de var koncentrerede om investeringer i både fysisk kapital og menneskelige res-

33 Mål 1 regioner: BNP pr. indbygger (PPS), 1988-98

34 Mål 1 regioner: Arbejdsløshedsprocent, 1988-99

sourcer, var de rettet mod at øge vækstpotentialet på såvel mellemlangt som langt sigt.

De seneste vurderinger af EF-støtterammerne (EFSR) for de sidste to programperioder antyder, at den skønnede effekt på væksten var højest i Grækenland og Portugal, hvor BNP-niveauet steg med henholdsvis 9,9% og 8,5% i forhold til det i en situation uden støtte (tabel 17). Skønnene for Irland (3,7% højere) og Spanien (3,1%) er lavere, men stadig signifikante. Den øgede vækst resulterede i lavere arbejdsløshed, specielt i Grækenland, samt tillige i en højere vækst i produktiviteten i fremstillingssektoren.

Skønnene for "udbudssidens" effekter på væksten er af samme størrelsesorden som de direkte effekter på efterspørgselen, og bliver de mest betydningsfulde på langt sigt i takt med, at en styrkelse af det produktive potentiale forøger produktionen.

Forbedringer i konkurrenceevnen

Selvom strukturpolitikker i sidste ende bliver bedømt på deres evne til at indsnævre regionale forskelle i BNP pr. indbygger og i beskæftigelsen, så er det deres indflydelse på de underliggende faktorer for økonomisk udvikling, som er det vigtigste hensyn. Betydelige fremskridt er opnået i en forbedring af den basale infrastruktur i svagere regioner, men der eksisterer fortsat ubalancer i FTU, adgang til know-how, informationssamfundet og en kontinuert efteruddannelse, samt i miljøets kvalitet. Strukturfondene og Samhørighedsfonden yder et betydeligt bidrag til en korrektion af disse forskelle.

Transportinfrastruktur – en forbedret tilgængelighed

Et effektivt transportsystem er afgørende for den regionale udvikling. Investeringer til forbedring af sy-

stemet må imidlertid nødvendigvis tage hensyn til balancen mellem forskellige transportformer (vej i forhold til jernbane) og de potentielle effekter på miljøet.

Transport står for over halvdelen af de samlede infrastrukturinvesteringer. Investeringer til forbedring af transportnetværket i samhørighedslandene og det sydlige Italien beløb sig til over 40 milliarder Euro over perioden 1994-99, hvoraf en tredjedel gik til Spanien. De var hovedsageligt koncentreret omkring vejinvesteringer (omkring 56%), mens lige under en fjerdedel af udgifter gik til jernbaner (omkring 23%). I Spanien og Irland stod vejene for en større andel af investeringer end andre steder (henholdsvis 73% og 68%) (se graferne 35 og 36, hvor udgifterne inkluderer finansiering fra Strukturfondene, Samhørighedsfonden og EIB's lån til regional udvikling, samt tabel A.36).

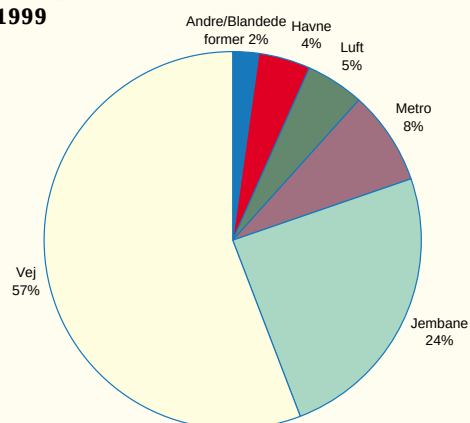
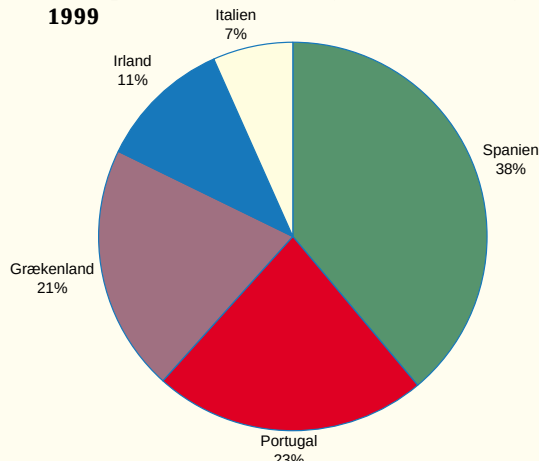
Disse investeringer medvirkede i betydeligt omfang til at reducere forskelle i transport mellem disse lande og resten af EU, specielt for vejene og for jernbanelinjet standard (høj-hastighedstog, elektrificering og tospors strækninger). Resultatet heraf var en forbedring af tilgængeligheden gennem reduktioner i rejsetider på omkring 20% i gennemsnit for Spaniens vedkommende (hovedsageligt gennem forbedringer af vejnettet), og på 70% for godstransporten på jernbane i Portugal (tabel 18). Endvidere blev der etableret bedre forbindelser mellem de mindst velstående områder og andre dele af såvel de respektive lande, som til hele Europa (f.eks. som følge af nye motorveje i Spanien). Endelig blev tilgængeligheden til ultra-perifere områder (som de franske oversøiske departementer) forbedret som resultat af bygning eller opgradering af lufthavne.

I mange tilfælde gav brugen af Strukturfondene anledning til private investeringer og til etableringen af

Tabel 17 Effekter på BNP og arbejdsløshed af Fællesskabets strukturelle interventioner, 1989-1999

(% af skøn uden interventioner)								
	Grækenland		Irlande		Portugal		Spanien	
	BNP	Arbejds-løshed	BNP	Arbejds-løshed	BNP	Arbejds-løshed	BNP	Arbejds-løshed
1989	4,1	-3,2	2,2	-1,4	5,8	-3,6	0,8	-0,5
1993	4,1	-2,9	3,2	-1,0	7,4	-4,1	1,5	-0,8
1999	9,9	-6,2	3,7	-0,4	8,5	-4,0	3,1	-1,6
2006	7,3	-3,2	2,8	0,4	7,8	-2,8	3,4	-1,7
2010	2,4	0,4	2,0	0,5	3,1	-0,1	1,3	-0,4

Kilde: ESRI, skøn baseret på HERMIN modellen (2000)

35 Fordeling af udgifter til transportinfrastruktur (1994 mill. Euro), 1994-1999**36 Fordeling af udgifter til transportinfrastruktur (1994 mill. Euro), 1994-1999**

partnerskaber mellem den offentlig og private sektor (som f.eks. ved bygningen og vedligeholdelsen af veje i Portugal, for havnen i Gioia Tauro i Italien og for Spata lufthavnen og Rion-Antirion broen i Grækenland). Endvidere var bygning af infrastruktur delvist finansieret med EU støtte årsag til en netto jobskabelse på omkring 900.000 personer om året (fuldtidsstillinger), hovedsageligt i Mål 1 regioner.

Samhørighedsfonden har ydet et betydeligt bidrag til transportforbedringer ved at finansiere projekter indeholdt i nationale og regionale økonomiske udviklingsprogrammer, hvoraf de fleste involverede en specifik vurdering af de miljømæssige konsekvenser. Som resultat har de styrket de gavnlige effekter af EFRU interventioner, og medvirket til en yderligere reduktion af de regional forskelle. I overensstemmelse med en undersøgelse for nylig (udført af London School of Economics i 1997)⁶, har de forøget beskæftigelsen og de private investeringer betydeligt i de modtagende regioner, og haft store indirekte effekter i naboregionerne. Den skønnede effekt af 9 projekter i Spanien, med en samlet pris på 2,5 milliarder Euro,

var en tilvækst på mellem-langt sigt på omkring 0,6% både til BNP og beskæftigelse (svarende til omkring 75.000 jobs).

Imidlertid er der fortsat behov for investering i infrastruktur. Analyser udført i forbindelse med det Europæiske Fysiske og Funktionelle Udviklingsperspektiv (ESDP) indikerer, at samtidigt med at investeringer i de perifere regioner har forbedret tilgængeligheden, har tilsvarende investeringer i naboregioner og mere centrale regioner modvirket den relative forbedring (f.eks. i jernbanenettet). Den samlede effekt af infrastrukturinvesteringer afhænger endvidere af, hvilke andre initiativer der samtidigt tages for at stimulere den økonomiske aktivitet i de pågældende regioner.

Støtte til SMVer: Afgørende for den regionale konkurrenceevne

Støtte til SMVer har prioritet i EU politikken, fordi de er en vital kilde for konkurrenceevne og jobskabelse, specielt i Mål 1 regioner. Strukturfondene tilvejebrin-

Tabel 18 Skøn over sparet rejsetid som følge af Strukturfonds- og Samhørighedsfonds investeringer, 1994-99

	Grækenland	Spanien	Irlande	Portugal	Italien (Mål 1)
Veje	20-30%	10-20%	10-15% (190 min. for tre hovedveje)	20%	34%-87% (for 5 hovedveje)
Jernbaner	Omkring 10% (1time og 35 min. for Athen-Thessaloniki)		-	20-40% og 73% (for gods til Spanien)	14% (hastighedsforøgelse på 10 km/t)
Andet	50% (Athens metro)		10% (mellem øer)	-	

Kilde: Oscar &Faber, *Thematic evaluation on the impact of Structural and Cohesion Funds transport (2000)*

ger støtte på en række forskellige måder, herunder gennem service (i særdeleshed som information, efteruddannelse og rådgivning) og hjælp til finansiell rådgivning, samt gennem finansiell støtte. I løbet af perioden 1994 til 1999 gik skønsmæssigt 14 milliarder Euro (14,5% af fondsmidlerne til Mål 1) til denne slags foranstaltninger (se Tabellerne A.38 og A.39). Over 500.000 virksomheder (16% af det totale antal i støtteberettigede regioner) modtog assistance i form af direkte støtte (over en tredjedel som finansiell støtte) og andre foranstaltninger.⁷

Vidnesbyrdet i form af en EU-evaluering baseret på undersøgelser og case-studier viser, at Strukturfondene havde en signifikant effekt på SMVerne gennem den seneste programperiode. For en situation uden Fællesskabsstøtte er det skønnet, at 70% af investeringsprojekterne enten ikke ville være blevet igangsat, ville have været af en mindre skala eller ville være blevet udsat, samt at støtten har bidraget til skabelse af mere end 300.000 ekstra jobs, selv efter at der er taget hensyn til "dødvægt" og substitutionseffekter. Der er endvidere grund til at understrege potentialet i finansielle rådgivningsplaner som et interventionsinstrument, uanset at det kan tage lang tid at etablere i regioner med en svag finansiell service.

EU støtte til SMVer har på mange måder demonstreret en specifik merværdi. For det første har den suppleret de tilgængelige fondsmidler på nationalt niveau. Dernæst har medfinansierede foranstaltninger ofte adresseret de strukturelle problemer, som SMVer står over for, specielt gennem at tilbyde virksomhedsservice (f.eks. i forhold til innovation og teknologi), og ved at introducere ny praksis (f.eks. inden for finansiell rådgivning). For det tredje har den gjort det muligt for SMVer i en række lande, at blive et "instrument" for den regional udvikling, og medført en forbedring af procedurer for udvælgelse og gennemførelse af projekter.

På den anden side står det klart, at støtten hovedsageligt har været koncentreret om at yde tilskud snarere end lån og risikovillig kapital, hvilket ville kunne forbedre bæredygtigheden og omkostningseffektiviteten af planer og projekter. Det antyder tillige et behov for en yderligere målretning af støtten, specielt gennem skabelsen af specialister i den private sektor, som kan fungere som "mellemlid", helst organiseret som et decentraliseret "one-stop shop" system. Erfaringerne viser, at bistand fra sådanne specialister gør planer og projekter mere tilgængelige, indebærer en hurtigere vurdering, samt giver bedre

resultater af SMV projekter ved at integrere direkte støtte og serviceydelser.

Forskning, Teknologisk Udvikling og Innovation (FTUI): En styrkelse af den regionale kapacitet.

Som beskrevet i Kapitel 1 er kløften mellem de mest udviklede og de mindst udviklede regioner meget større for FTUI end for indkomst pr. indbygger. Koncentrationen af disse aktiviteter i de mere dynamiske regioner er et nøgleaspekt i den "virtuose cirkel" som omfatter vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse. Heroverfor har de mindst dynamiske regioner et videnskabeligt og teknologisk system, som fortsat er præget af strukturelle problemer, lave FTUI udgifter, for stor vægt på offentlig forskning snarere end på stimulering af den private sektors efterspørgsel for innovation, utilstrækkelige ressourcer til at opretholde den eksisterende infrastruktur, stærk afhængighed af eksterne (Fællesskabs) finansieringskilder og en alt for stor koncentration af forskningsaktiviteter i og omkring hovedstæderne (Lissabon, Athen og Dublin).

Ifølge en evaluering af 52 Mål 1 og 6 regioner for perioden 1994 til 1999 synes strukturinterventionerne at have haft gavnlige effekter, specielt for infrastrukturen. I Grækenland var effekten eksempelvis specielt signifikant på Kreta, hvor universiteter og forskningscentre blev væsentligt styrkede, samt i Central Makedonien gennem et tættere samarbejde mellem de lokale virksomheder (kemikalier og tekstiler) og statslige forskningscentre.

I en overordnet vurdering af effekterne af Strukturfondene er det vigtigt at skelne mellem forskellige typer af regioner, defineret ud fra deres potentiale for innovation målt som graden af samarbejde mellem forskningsinstitutioner og virksomheder. Efter denne målestok ligger de fleste Mål 1 regioner under det højeste niveau, og omkring en tredjedel kan karakteriseres som "teknologiske ørkner." Regionernes ydeevne er imidlertid under indflydelse af nationale forhold inden for det land, hvor de er lokaliseret, samt af vækstraten og andre faktorer. Det udgangspunkt de starter fra påvirker deres udviklingsforløb, specielt for de svageste regioner. Regionale forskelle i ydeevne indikerer, at de gennemførte politikker har været succesfulde i nogle tilfælde (Lissabon og Irland) og er mislykkedes i andre (Attika), mens andre regioner synes at have udviklet sig uafhængigt af deres innovationskapacitet (i særdeleshed turistregioner som de Kanariske Øer) (tabel 19).

Samtidigt kan effekten i Mål 1 regionerne ikke alene henføres til udvidelsen af forskningsbasen, selvom det er naturligt at fokusere på denne som følge af "teknologi-kløften". I et antal medlemsstater og regioner har der været gjort en ekstra indsats for at styrke de menneskelige ressourcer ved at øge antallet af kvalificerede forskere, og for at etablere netværk mellem virksomheder og universiteter, teknologioverførsel og støtte til virksomhedernes behov.

I Irland blev der således efter midtvejsrapporten lagt yderligere vægt på virksomhedsrelevant forskning og udvikling samt på efteruddannelse af forskere. Medfinansierede foranstaltninger har tjent til at øge omfanget af FTU i virksomhederne betydeligt. Mere end 400 virksomheder har modtaget ydelser, hvoraf mange ikke før havde været involveret i FTU, og 300 virksomheder deltager i forskningsorienteret uddannelse. En øget opmærksomhed i virksomhederne har således hjulpet til at styrke sammenhængen mellem offentlig forskning og den private sektor.

Et yderligere eksempel er CDTI (Centre for Industrial Technological Development), som blev startet i Spanien for at støtte den teknologiske udvikling i virksomheder i Mål 1 regioner, og som fungerer ved hjælp af fondsmidler, som skal tilbagebetales af de succesfulde projekter. De 243 godkendte projekter har medført en investering i FTU på 240 millioner Euro og involveret 1.622 fuldtidsforskere. Fra de 108 gennemførte projekter vil omkring 74% af de ydede fondsmidler blive tilbagebetalt.

En indsats for at øge effektiviteten af den måde fondsmidlerne bliver brugt og forvaltet på er dog fortsat nødvendig. De mest innovative tiltag bliver ofte ikke udnyttet tilstrækkeligt på grund af relativt komplekse gennemførelsesprocedurer, samt i mange tilfælde vanskeligheder med at finde projekter med en til-

strækkelig kvalitet til at retfærdiggøre en finansiering. Dette kan have bidraget til at reducere effektiviteten og effekterne af Strukturfondene. Endvidere er der stadig en utilstrækkelig opfølgning og evaluering af projekter. Bortset fra disse problemer kan en gennemførelse af virkeligt innovative foranstaltninger være nyttig for at overkomme de ovennævnte vanskeligheder, men de må nødvendigvis være baseret på et aktivt partnerskab mellem den offentlige og den private sektor, og omfatte en passende fordeling af ansvar mellem Unionen, medlemsstater og regioner.⁸

RIS: En proaktiv tilgang til innovation

Kommissionen har også hjulpet med til udviklingen af regionernes innovative kapacitet gennem et antal pilotaktioner. Siden 1994 har 32 regioner modtaget fondsmidler under Artikel 10 af EFRU til udvikling af RIS projekter (regionale strategier for innovation).⁹ Disse involverer privat-offentlige partnerskab og har til hensigt at give et svar på virksomhedernes behov for innovation, i særdeleshed i SMVerne. Over de sidste 5 år har mere end 5000 SMVer gennemgået teknologivurderinger og/eller interviews. Hundreder af FTUI organisationer har været konsulterede i processen med at formulere strategier og gennemføre handlingsplaner.

RIS har produceret væsentlige resultater i form af en etablering af nye regionale partnerskaber og fælles arbejdsmetoder, en styrkelse af den innovative proces, og igangsættelse af nye innovationsprojekter i virksomhederne. For eksempel deltog næsten 800 virksomheder i Castilla y Leon i en serie møder for at beslutte hvilken RIS, som skulle gennemføres. Et beløb på 447 millioner Euro var forpligtet for de første fire år (1997 til 2000), hvilket øgede regionens udgifter til teknologi fra 0,8% af BNP i 1997 til 1% i 2000.

Tabel 19 Mål 1 regioner: Sammenhæng mellem teknologisk potentiale og vækst

	Regioner med 'høj institutionel tæthed'	Regioner "indimellem"	'Teknologiske ørkner'
Konvergerende regioner	Irland, Lissabon og Tago valley, Norte, Kreta	Centro (P), Murcia, Castilla-La-Mancha, Cantabria, Andalucien, Flevoland	Algarve, Alentejo, Kanariske Øer, Extremadura
Regioner "indimellem"	Centrale Macedonien, Hainaut, Castilla Y Leon, Nord Irland	Korsica, Galicien, Sardignien, Puglia, Campania, Abruzzo	Sydlig Aegæan, Calabrien, Basilicata
Divergerende regioner	Merseyside, Attika	Østlige Macedonien og Thrace, Epirus, Thessaly, Vestlige Grækenland, Asturias	Highlands and Islands, Vestlige Macedonien, Sterea Ellas, Pelopones, Nordlige Aegæan, Ionian Islands, Sicilien, Molise
<i>Kilde: CIRCA, Thematic evaluation on Research, technological development and innovation and Structural Funds in Objectives 1 and 6 regions, 1999</i>			

Disse initiativer er blevet efterfulgt af en ny generation af projekter, RIS+. Kommissionen har også udviklet en database (RINNO – Regional Innovation Observatory) for at katalogisere og beskrive alle de offentlige incitamenter til innovation inden for EU's regioner, og for at opmuntre til overførsel af innovation.

Informationssamfundet:

Fokus på infrastruktur til telekommunikation

Informationssamfundets muligheder for at forbedre den regionale konkurrenceevne og social samhørighed er anerkendt af Strukturfondene. Den hurtige spredning af informations- og telekommunikationsteknologier åbner for nye udviklingsmuligheder for de mindst velstillede regioner, især ved at muliggøre en mere effektiv lokalisering af investeringer, som tager hensyn til forskelle i omkostninger og markedsdag. Regioner kan også drage fordel fra disse teknologier ved at udnytte specialiseringen i deres eget område og derigennem tiltrække nye aktiviteter med en højere værditilvækst. Derudover er teknologierne et middel til at opnå en mere balanceret udvikling inden for EU, idet nye aktiviteter bedre kan lokalisere sig uden for byer og bymæssige områder.

Andelen af Strukturfondene, som er afsat til investering i telekommunikation, er relativ lille, kun omkring 2% af de samlede udgifter, hvoraf 1,5% til infrastruktur og 0,3% til stimulering af efterspørgslen efter serviceydelser og applikationer.¹⁰ Fokus har derfor været på en forbedring af det basale system, og på at indsnævre forskellene mellem perifere regioner og resten af Unionen gennem digitalisering af netværk og en forbedring af kvaliteten i servicen.

Teknologiske forandringer og liberalisering af telekommunikationsmarkederne er drivkræfterne mod en mere sammenhængende og integreret tilgang, som er målrettet mod at fremme udviklingen af Informationssamfundet, specielt i en situation, hvor de fleste investeringer inden for sektoren er yderst profitable. Strukturfondene må derfor nødvendigvis koncentrere sig om at stimulere efterspørgslen, at udvikle nye kvalifikationer, at øge forståelsen hos alle involverede, og implementere de nye anvendelsesmuligheder med høj værditilvækst i overensstemmelse med en strategisk prioritet om regional balance.¹¹

RISI: En katalysator for regional udvikling

Gennem deres integrerede tilgang har RISI (regionale informationssamfundsstrategier)¹² haft en betydelig effekt i at fremskynde skabelsen af specialiseret

know-how og jobs i regionerne. I Nord-Pas-de-Calais har den været en katalysator for udviklingen af nye kvalifikationer og know-how, nye aktiviteter og en ny virksomhedskultur. Dette er erkendt af stort set alle involverede inden for regional udvikling, og det afspejler sig i integrationen af forskellige informationsteknologiske tiltag i de regionale programmer (såsom distance-undervisning og efteruddannelse, virksomhedsudvikling, sundhedspleje, kulturelle aktiviteter, cyber-centre, offentlige serviceydelser, web-sites og transport).

Menneskelige ressourcer: At hjælpe folk i arbejde samt styrke uddannelses- og efteruddannelsessystemer

I landene med de fleste Mål 1 regioner har strukturpolitikkerne hjulpet til at styrke aktive tiltag på arbejdsmarkedet, uddannelses- og efteruddannelsessystemer, samt forbindelserne mellem efteruddannelse og jobplacering. Der har været speciel fokus på integration af efteruddannelse med andre typer af aktiviteter, idet det tillægges større betydning at hjælpe uheldigt stillede grupper gennem en målrettet assistance, at justere efteruddannelsen til behovene på arbejdsmarkedet, at anvende en "brugerorienteret" tilgang, og at forbedre uddannelsens kvalitet. Som eksempler på handlinger kan nævnes støtte til kvalifikations- og akkrediteringssystemer, udvikling af teknisk undervisning i gymnasiet og inden for højere uddannelser, forbedring af infrastrukturen, tilbud om løbende efteruddannelse af lærere, og forsøg på at reducere omfanget af elever, der slutter skolen i utide.

Alt i alt har ESF været en katalysator i moderniseringen af uddannelses- og arbejdsmarkedspolitikkerne i de forskellige lande. Aktiviteter medfinansieret af ESF, og nødvendigheden af at overholde de administrative forskrifter for modtagelse af fondsmidler, har medvirket til udviklingen af mekanismer for en bedre planlægning af politikker, bedre koordinering og forbedrede relationer mellem de involverede institutioner. Som resultat heraf er der fremkommet én enkelt, standardiseret referenceramme for de fondsudbetalende myndigheder og de modtagende regioner, hvilket har gjort udbredelsen af teknikker til gennemførelse af socialpolitik og økonomisk politik lettere. De bedste praktiske erfaringer, som de er identificerede af evaluatore, inkluderer en større gennemsigtighed i politikgennemførelsen, en styrkelse af forvaltningskapaciteten på lokalt og regionalt niveau, og tættere forbindelser mellem det offentliges politikker og arbejdsmarkedets behov.

I Spanien var et element af merværdien ved ESF tilvejebringelsen af støtte til en reformering af videregående tekniske uddannelser (f.eks. gennem udvikling af moduler om arbejdserfaring, introduktion af vejlednings- og rådgivningssystemer og et større ansvar for uheldigt stillede og handicappede studerende). Rationalet for ESF interventioner og deres formål er fortsat relevant, fordi det er en minoritet af studerende, som vælger en videregående teknisk uddannelse, og fordi de allokerede økonomiske midler til disse uddannelser fortsat er relativt begrænsede.

I Portugal har ESF hjulpet med at forbedre uddannelsessystemet ved at øge studenternes valgmuligheder, og ved at give prioritet til kvaliteten i uddannelserne. Efteruddannelsen af lærere både i grundskolen og i gymnasiet (49,3% af lærerne) og på universitetsniveau (tilskud til kurser) ser ud til at være en af de væsentligste resultater ved programmet. Udviklingen af antallet af mulige uddannelsesforløb synes at have styrket forbindelserne mellem gymnasiet og arbejdsmarkedet behov, hvilket har forbedret karrierevejledningen i skolerne. Endvidere har støtten til efteruddannelse af teknikere på "mellemløsniveau" skabt et alternativ til den traditionelle almene uddannelse og resulteret i kvalifikationer, som er direkte anvendelige på arbejdsmarkedet.

I Italien har ESF muliggjort en kvalitetsforbedring af strømmen af teknikere, hvilket er opnået gennem en gradvis introduktion af efteruddannelse af lærere (50% af alle erhvervsfaglige lærere var omfattet), moduler om erhvervsfaglig erfaring (30% af kursusforløbene), samt nye efteruddannelsesmetoder og programmer.

Miljø: En afgørende rolle i udviklingen af infrastrukturen i vandforsyningen

Med hensyn til miljømæssige foranstaltninger er det nødvendigt at sondre de strukturelle interventioners effekter i samhørighedslandene og i Mezzogiorno fra effekterne i andre dele af Unionen.

I samhørighedslandene er andelen af husholdninger forbundet til drikkevandsforsyning og kloak stadig meget mindre end andre steder inden for EU. Dette ikke alene formindsker livskvaliteten for de berørte mennesker. Det har tillige en ødelæggende effekt på potentialet for økonomisk udvikling, i særdeleshed for turismen.

Mange regioner i Middelhavsområdet lider under mangel på vand, specielt i Mezzogiorno, hvor kun 26% af befolkningen er forbundet til drikkevandsforsyning gennem hele året. Kloakeringen er også util-

strækkelig, hvor de miljømæssige forhold i byerne normalt er meget ringe, og hvor der ikke gøres nok for at gøre folk mere bevidste om de miljømæssige sammenhænge og nødvendigheden af en effektiv forvaltning af miljøet.

Disse problemer har negative effekter for økonomien og for samfundet som helhed, og er i modsætning til målet om en bæredygtig udvikling. Ikke desto mindre indebærer et lavt industrielt udviklingsniveau, hvilket forekommer uden for byerne og i nogle få områder i Spanien og Irland, at udledningen af giftige gasser tenderer at være et mindre problem her end det generelt set er i de nordeuropæiske lande.

I den nordlige del af EU – specielt i de nye tyske delstater – stammer de største miljøproblemer fra industrialiseringen, som har efterladt en arv af forurening, herunder af jorden, samt nedslidte byer. Disse forhold har haft en ødelæggende indflydelse på mange industrialiserede regioners image, og har reduceret deres muligheder for at tiltrække investeringer udefra. I landområderne – specielt i Holland og Irland – er det imidlertid landbruget, som er den største kilde til forurening.

I løbet af perioden 1994 til 1999 beløb miljøinvesteringerne finansieret af Strukturfondene sig til over 9 milliarder Euro, hvilket svarer til omkring 9% af de totale fondsmidler til Mål 1. Over den samme periode gik 20% af EIB lånene til miljøprojekter med et beløb på i alt 1 milliard Euro til samhørighedslandene, og næsten 3 milliarder Euro til andre steder inden for Unionen (især til Storbritannien til spildevandsrensningsanlæg).

I samhørighedslandene har Strukturfondene spillet en hovedrolle i forbedringen af vandforsyning- og distributionssystemer og for rensning af spildevand. I Grækenland er antallet af byområder forbundet til hovedkloak næsten fordoblet mellem 1993 og 1999, hvilket har øget befolkningsdækningen til over 70%. I Irland er dækningsgraden steget fra 44% i 1991 til 80% i 1999. I Portugal steg befolkningsandelen forbundet til drikkevandsforsyning fra 61% i 1989 til 95% i 1999, og til kloak fra 55% i 1990 til 90% i 1999.

Strukturfondene har også bistået til en øgning af forsyningen af vand i regioner med alvorlig vandmangel. F.eks. i Italien blev udbuddet af vand forøget med mere end en tredjedel i løbet af programperioden.

Hvad angår Samhørighedsfonden viser *ex-post* evalueringen af et repræsentativt udvalg af miljøprojekter generelt set tilfredsstillende resultater, uanset at der

blev afdækket en række problemer med hensyn til forvaltningen af vandreserverne. I særdeleshed er det åbenbart ofte vanskeligt for mindre omfattende projekter at forbedre udbuddet og blive selvfinansierende. De fleste signifikante miljøforbedringer synes at hænge sammen med vandforsyningsprojekter, specielt dem som vedrører en bedre forvaltning af vandreserver (projekter i Sevilla og Lough Mask i Irland er eksempler herpå). Endvidere blev vandtabet i områder, som er alvorligt ramt af tørke, reduceret betydeligt i en række tilfælde.

Udover de umiddelbare effekter på livskvaliteten, især for menneskene i de mindst udviklede dele af Unionen, har miljøinvesteringerne også haft mere vidtrækkende fordele:

- Betydelige fremskridt i den udstrækning Fællesskabets Direktiver overholdes: F. eks. opfyldte Irland fra 1999 de standarder, som er fastlagt i Drikkevandsdirektivet.
- En reduktion i de potentielle begrænsninger for udviklingen af landbrug, industri og turisme.
- En øget bevidsthed om nødvendigheden af integrerede miljøpolitikker (Grækenland).

De områder, hvor det har været muligt at bekræfte de opnåede forbedringer – og hvor meget stadig skal gøres – omfatter i hovedsagen kommunal affaldsbortskaffelse, udpegning og forvaltning af fredede og beskyttede naturområder, gennemførelsen af specifikke foranstaltninger til kontrol af luftforurening (Grækenland), bekæmpelse af forringelsen af floder som følge af intensiv landbrugsdrift (Irland) og lav vandgennemstrømning i industriområder (Portugal).

Mål 2: Strategiske fremskridt, men begrænset løftestangseffekt fra Fællesskabets støtte

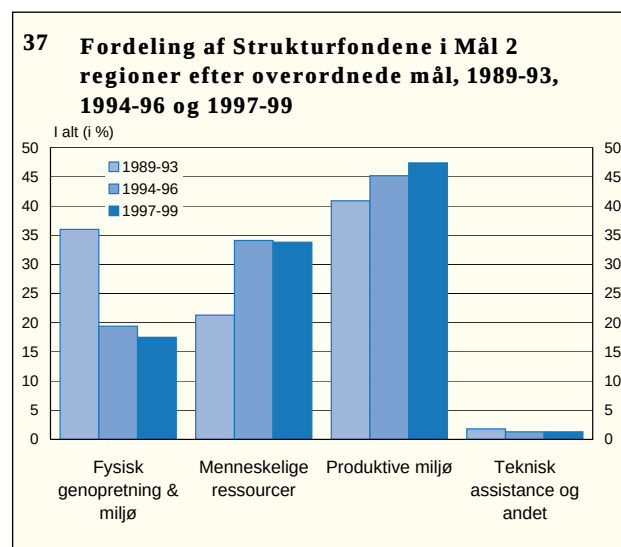
For Mål 2 regioner er den kvantitative evaluering mere vanskelig, selvom det er muligt at identificere løftestangseffekten af Fællesskabets intervention for specifikke foranstaltninger. Det står klart, at de ansvarlige myndigheder for strukturpolitikkerne i medlemsstaterne anser støtteberettigelse under Strukturfondene for at være meget vigtigere end den ekstra finansiering dette indebærer, fordi støtteberettigelse åbner for muligheder for national støtte til aktiviteter i de berørte regioner og for lån fra EIB. Omfanget af Statsstøtte til regionale formål er således større end overførsler fra Strukturfondene samtidigt med, at omfanget af lån fra EIB øges betydeligt.

Stigningen i antallet af regionale partnerskaber har gjort det muligt at omdirigere Fællesskabsmidler til produktive investeringer og foranstaltninger rettet direkte mod jobskabelse. Omkring halvdelen af den strukturelle assistance blev brugt direkte eller indirekte på støtte til den produktive sektor, og i særdeleshed til SMVer (graf 37).

Gennem den seneste programperiode (1997 til 1999) blev beskæftigelse mere synlig som et mål både i politikformuleringen og i kvantificeringen af resultater. Dog er medlemsstaternes evaluering af beskæftigelseseffekter, uanset visse fremskridt, stadig ikke fuldt sammenlignelige på grund af forskelle i dækning og beregningsmetoder samt i interventionerne som sådan. F.eks. varierer antallet skabte eller opretholdte jobs pr. 1 million Euro investeret fra 13 til 57 for perioden 1994 til 1996 og fra 17 til 68 for 1997 til 1999 (se tabel A.42).

En række skøn antyder, at de reale beskæftigelseseffekter af programmerne, specielt i forbindelse med Enhedsprogrammeringsdokumenter i Storbritannien, bliver væsentlig mindre, hvis "dødvægts-effekter" tages i betragtning (d.v.s. de effekter, som ville være opnået uden en intervention) og "substitutionseffekterne" (d.v.s. når nye jobs skabes på bekostning af eksisterende). Det tyder eksempelvis på, at disse effekter udgør 30%, hvilket betyder, at tre ud af hver anvendt Euro ikke har en positiv nettoeffekt på beskæftigelsen.

Der blev givet mindre støtte til infrastruktur end tidligere, mens programmer til skabelse af alternative aktiviteter og til styrkelse af det produktive miljø i områder med alvorlige omstrukturingsproblemer gav uensartede resultater, selv om der i nogle tilfælde

er sket en reel genskabelse af områdets økonomiske potentiale.

Teknologioverførselscentre, som er tilpasset de lokale virksomheders behov, er blevet oprettet for at formidle know-how til SMVer. Det er bl.a. sket i nogle områder under omstrukturering i Frankrig, som f.eks. Aquitaine, hvor disse centre sandsynligvis vil have langsigtede effekter på deres tilgang og kapacitet til at tilpasse sig forandringer.

Miljø giver i stigende omfang anledning til bekymring i de fleste regioner, hvilket har ført til en bred vifte af foranstaltninger til miljøbeskyttelse og miljøforbedring, herunder rensning af forladte industriområder. Endvidere er der i de fleste innovative programmer (i Berlin, South Wales og East Midlands i Storbritannien) tiltag rettet mod en forandring af produktionsmetoder, overførsel af know-how, efteruddannelse og indførelse af renere teknologier.

Foruden de strategiske forbedringer af programmeringen har Fællesskabets interventioner haft positive effekter ved hjælp af det indførte "leverings-system", som gradvist er blevet forbedret inden for det seneste tiår¹³. Dette inkluderer dannelsen af aktive og mangfoldige partnerskaber, indførelse af strengere kriterier i projektudvælgelsen og etablering af digitale overvågningssystemer. Programmernes effektivitet var imidlertid ikke desto mindre ofte begrænset, især på grund af den relative spredning af fondsmidler til små og opsplittede områder.

Mål 3: Bedre målretning mod de unge og de langtidsarbejdsløse

Fællesskabsaktionernes evne til at hjælpe de unge, de langtidsarbejdsløse og de potentielle socialt udstødte med at komme på arbejdsmarkedet er begrænset som følge af det relativt lave udgiftsniveau i forhold til de nationale udgifter til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger. Det betyder, at de nationale prioriteter har haft tendens til bestemme programmernes fokus. Hertil kommer, at de brede rammer for aktiviteter under Mål 3 har gjort det vanskeligt at koncentrere Fællesskabets støtte udelukkende til målrettede foranstaltninger.

Ifølge de udførte evalueringer¹⁴ har ESF foranstaltningerne haft to slags effekter, alt afhængigt om de var rettet mod de direkte støttemodtagere (d.v.s. menneskene) eller systemerne (ændringer i det offentlige indgreb).

I tilfælde af overførsler direkte til støttemodtagerne hjalp ESF med til at forbedre beskæftigelsesegnetheden blandt modtagerne målt som arbejdsfordelingstal eller andelen som efterfølgende fandt beskæftigelse. For de andre typer af foranstaltninger, som ikke var direkte rettede mod beskæftigelsen, omfatter de anvendte indikatorer andelen af modtagere, som opnåede en arbejdsrelevant kvalifikation eller fik en smule arbejdserfaring. I løbet af perioden 1994 til 1999 er de samlede arbejdsformidlingstal steget, hvilket først og fremmest afspejler de forbedrede vilkår på arbejdsmarkedet. Arbejdsformidlingstal, som varierer fra 30% til 80% afhængig af land, målgruppe og type af foranstaltning, er blevet meldt tilbage af evaluatorene. Hvor der eksisterer en årsagssammenhæng mellem deltagelse i en medfinansieret foranstaltning og det at finde et job, ser det ud til at 25-50% af formidlingerne kan henføres direkte til ESF.

Effekten af de medfinansierede foranstaltninger synes at være størst, når de er koncentreret på de grupper, som har sværest ved at finde beskæftigelse. Deltagelse i aktive arbejdsmarkedstiltag synes således at øge chancerne betydeligt for de ældre arbejdsløse (i Holland og Storbritannien), de langtidsarbejdsløse (i Irland) og de ufaglærte (i Italien) for at få arbejde, mens tiltagene kun synes at have marginale effekter for de unge. Disse resultater bekræfter også retningslinierne for programmet om "pathways to integration", som understreger vigtigheden af at følge en "pathway" tilgang for at hjælpe folk med at finde arbejde. Foranstaltninger, som kombinerer efteruddannelse med rådgivning, støtte og arbejdsmæssige erfaringer, ser ud til at have større effekt end dem, der ikke gør det. Beskæftigelsesstøtte synes at have en specielt stor effekt. En øget involvering af de ringest stillede grupper i ESF foranstaltninger kunne således potentielt både hjælpe til at opnå en større social samhørighed, og til at forbedre den samlede effektivitet af Strukturfonde-

I Storbritannien viser evalueringen, at de mest effektive foranstaltninger er subsidierede job og assistance ved jobsøgning. Analyser af dem, der afsluttede integrerede programmer, antyder, at den største nettoeffekt forekommer for de ældre mænd, hvis jobchancer øgedes mest. Selvom en integreret tilgang er dyrere, er den berettiget på grund af dens større effektivitet.

I Holland var formidlingsraten generelt set høj som følge af gunstige forhold på arbejdsmarkedet. Nettoeffekten af ESF foranstaltninger var imidlertid relativ

lille, undtagen for de ringest stillede deltagere, som havde de højeste formidlingsrater. Netto formidlingsraten i sammenhæng til efteruddannelseskurser var på 33% for de mindst kvalificerede og på 25% for dem over 40 år, mens den for andre praktisk talt var nul i gennemsnit.

I Italien var formidlingsprocenten for folk, der havde gennemført et efteruddannelsesforløb, på 51% i forhold til 28% for en kontrolgruppe, som ikke havde gennemgået det et tilsvarende forløb, hvilket er en forskel på 23 procentpoint. Forskellen steg i øvrigt til 43 procentpoint, hvis de forskellige karakteristika af de to grupper blev taget i betragtning. Deltagelse i efteruddannelsesprogrammer ser således ud til at være den vigtigste bestemmende faktor for en persons chancer for at finde beskæftigelse (ifølge regressionsanalyser) fremfor personens køn (mænd har større sandsynlighed for at finde arbejde end kvinder) og uddannelsesniveau.

En målrettet assistance til de mest sårbare grupper er generelt set forblevet relativt sparsomt under Mål 3, idet de begunstigede grupper i ESF programmer var karakteriseret ved en stor andel unge, relativt højt kvalificerede og folk med under et års arbejdsløshed, og af uforholdsmæssigt mange mænd i forhold til kvinder.

Landene kan opdeles i to grupper. Den første består af dem med store områder omfattet under Mål 1, hvor Mål 3 programmer til bekæmpelse af social udstødelse stod for mindre end 10% af de totale ESF fondsmidler. Den anden gruppe inkluderer de andre medlemsstater, hvor tallet lå mellem 20% og 30%. I den første gruppe synes foranstaltninger at være rettet mod specifikke grupper, såsom mennesker med handicap og etniske minoriteter, mens udstødelse var mere bredt opfattet i den anden gruppe, hvor mere generelle integrationspolitikker derfor blev finansieret.

Samlet set fortsatte ESF med hovedsageligt at finansiere efteruddannelsesforanstaltninger gennem perioden 1994 til 1999. Programmeringen tillod imidlertid en vis mangfoldighed i form af beskæftigelsesstøtte, virksomhedsefteruddannelse, rådgivning og vejledning i jobsøgning, samt tiltag inden for uddannelsessystemet for at lette overgangen fra uddannelse til beskæftigelse.

Evaluatørerne understregede den kvalitative forbedring af systemerne og ESF bidrag til innovative politikker. Omend lille i finansiell målestok har Mål 3 bidraget til en større bredde i politikker, som har til for-

mål at nedbringe arbejdsløsheden. I nogle medlemsstater var innovation gennem nye partnerskaber et eksplicit mål i programmerne. Mål 3 evalueringen for Finland fandt f.eks., at ESF hjalp til at udvikle kapaciteten for lokalt og regionalt samarbejde, at ramme de grupper, som var sværest at nå, og til at styrke individualiserede tilgange ved tilvejebringelse af støtte. I andre lande søgte "pathway to employment" tilgangen at generalisere princippet om en integreret tilgang på tværs af alle beskæftigelsespolitikker. Endeligt har det været muligt gennem støtte af specifikke grupper at inkludere mennesker, som normalt er udelukket fra det almindelige samfundsliv.

Mål 4: Koncentration omkring SMVernes efteruddannelsesbehov

Gennem perioden 1994 til 1999 blev Mål 4 programmerne, som havde til formål at hjælpe medarbejdere med at håndtere de industrielle forandringer, ændret fundamentalt, de bagvedliggende principper blev nyfortolkede, og politikken for medfinansiering blev modificeret.

Problemer med anvende fondsmidlerne, som var tydelige mellem 1994 og 1996, blev overvundet i den efterfølgende periode gennem en opblødning af udvælgelseskriterier og anvendelse af mindre stringente betingelser for medfinansiering i relation til målgruppe eller type af efteruddannelse.

Der er to grupper, som er mål for Mål 4 foranstaltninger, hvilket er SMVer og medarbejdere med risiko for at miste deres arbejde. Betydelige anstrengelser blev udfoldet i løbet af perioden for at øge vægten på SMVer, men inden for disse kom efteruddannelsen i særdeleshed ledere og højtuddannede medarbejdere tilgode, og ikke dem med den største risiko for at blive arbejdsløse.

Evalueringen af programmerne har identificeret tre typer af effekter – for virksomhederne, for medarbejderne og for efteruddannelsessystemerne.

For virksomhederne var den vigtigste effekt en ændring i holdningen til en løbende efteruddannelse og de udførte typer af forløb set i relation til omfanget af den ydede efteruddannelse, deres kvalitet, karakter og relevans i forhold til industriel forandring, samt til antallet af omfattede medarbejdere.

For medarbejderne blev effekterne vurderet i forhold til jobforbedring (eller reduceret risiko for at blive overflødig) og anvendelighed udtrykt som flere og/eller højere kvalifikationer. På dette stadie er imidlertid

kun få evalueringer afsluttede, på grund af forsinkelsen i igangsættelsen af Mål 4 og det betydelige antal projekter, som derfor stadig er i gang. De tilgængelige projekter synes i nogle tilfælde at vise, at virksomhederne havde større fordele end medarbejderne, og i andre tilfælde, at fordelene var delt mellem en større konkurrenceevne og forbedrede kvalifikationer hos nogle kategorier af medarbejdere.

ESF havde en vigtig betydning for forbedringen af efteruddannelsessystemerne ved at strukturere den løbende efteruddannelse, som blev tilbudt, ved at udvide rammerne for en løbende efteruddannelse i SMVerne og ved at opmuntre til udvikling af bedre systemer til analyse af arbejdsmarkedet.

Selvom Mål 4 som sådan ikke er medtaget i perioden 2000 til 2006 er flere af de underliggende principper blevet indarbejdet som en del prioriteringen af livslang uddannelse under det nye Mål 3, såsom indarbejdelsen af præventive foranstaltninger i efteruddannelsesprogrammerne, behovet for fokus på medarbejdere i risikogruppen og en mobilisering af SMVerne.

Mål 5a og 5b: Struktur i landbruget og udvikling i landområderne

Fællesskabets politik for udvikling af landområderne opstod i midten af 1980'erne ud fra to brede hensyn – et ønske om på den ene side at reducere regionale skævheder og forbedre samhørigheden inden for Unionen gennem støtte til uheldigt stillede områder, og på den anden side at begrænse de negative effekter for landområderne af CAP reformen. Politikken bestod hovedsageligt af et forsøg på at støtte de økonomiske aktiviteter i de svageste områder, hvilket gjorde det nødvendigt på forhånd at bestemme de underliggende faktorer for en udvikling og de nødvendige processer, der skulle igangsættes. På den måde identificeredes såvel svagheder og potentielle styrkepositioner inden for de enkelte regioner. Sådanne analyser er afgørende for en politikformulering, som bygger på det lokale potentiale.

De bestemmende faktorer for økonomisk vækst i landområderne er både talrige og omfattende: Forekomsten af produktionsfaktorer og de komparative fordele disse indebærer, afstanden til de vigtigste markeder, mulighederne for stordriftsfordele og sammenlægninger, kapaciteten med hensyn til organisation og innovation, og forekomsten af støttende serviceydelser og infrastruktur. Såvel de besluttede foranstaltninger som netværket af involverede parter i deres gennemførelse må nødvendigvis være flek-

sible nok til at reagere på lokale behov, fordi der ikke er nogen garanti for, at foranstaltninger udført efter en sektoriel eller individuel logik vil være helhedsorienteret.

Desværre gik regionerne i nogle tilfælde efter de letteste løsninger ved at stræbe efter tiltag, som ikke var tilstrækkeligt målrettede eller blot en fortsættelse af allerede eksisterende, hvorved de mislykkedes med at styrke koordineringen af forskellige aktørers aktiviteter og at skræddersy tiltagene til de lokale forhold. En række franske regioner gennemførte visse foranstaltninger med et territorielt udgangspunkt, og gjorde dem til komponenter i de overordnede programmer.

I Mål 5b områderne er arbejdsløsheden steget marginalt siden 1995, men den er fortsat betydeligt lavere end EU gennemsnittet. Der er en vis tendens til en nettovækst i beskæftigelsen inden for fremstilling, som er domineret af SMVer, og specielt – men ikke udelukkende – blandt dem med forbindelser til landområdernes økonomi, såvel som i andre sektorer. En signifikant diversificering af den økonomiske aktivitet bort fra landbrug er undervejs, hvilket er det overordnede mål med denne politik.

Foranstaltninger til forbedring af infrastrukturen (f.eks. kloaksystem, elektricitet og drikkevand) og serviceforsyningen (først og fremmest levevilkårene) har generelt set været en succes, selvom støttemodtagerne typisk har været lokale myndigheder, for hvem det ikke har været vanskeligt at matche de nationale bidrag. Derimod har det vist sig at være vanskeligere at involvere den private sektor og privat kapital, måske på grund af mangelen på rammer for de potentielle investorer, og i nogen regioner en svag lokal organisatorisk struktur (f.eks. i form af støttende netværk eller interaktion mellem grupper), eller måske alene usikre økonomiske forventninger. Landområder med et begrænset folketal og vanskelig tilgængelighed kan have det vanskeligere end byerne med at opnå et tilstrækkeligt efterspørgselsniveau til at udbyde alle de serviceydelser, som der skal til for at konkurrere på det europæiske niveau.

Et præstationsniveau under gennemsnittet kan i nogen sammenhænge forklares ved, at de godkendte tiltag ikke er tilpassede til lokale behov, eller ved tilstedeværelsen af en mere favorabel finansiel støtte under andre offentlige programmer.¹⁵ Det er også klart, at eksisterende virksomheder havde større fordele fra interventionerne end de nystartede.

Miljømæssige hensyn er i varierende omfang inkluderet i de regionale udviklingsstrategier, herunder omfanget af godkendte foranstaltninger, som er relateret til en beskyttelse af naturarven og den fysiske rigdom, samt til alvoren bag enhver nedbrydning af miljøet. Politikker på dette område er imidlertid komplicerede, fordi de involverer en række af interesserede parter med forskellige politiske prioriteter.

Mens der var få projekter med det formål at beskytte flora og fauna eller at udnytte naturarven til turismeformål, var der til gengæld et relativt stort antal projekter, som handlede om forvaltning af husholdningernes – og i nogen tilfælde industriens – affald. Med hensyn til turisme har de finansielle initiativer været geografisk spredte og evalueringerne antyder, at de i fremtiden bør være organiserede omkring centre og netværk af aktiviteter.

På tilsvarende vis kunne arbejdet omkring renovering af landsbyer, som er indeholdt i de fleste programmer, udføres på en mere rational måde, ligesom arven (i form af bygninger, kultur og arkitektur) kunne udnyttes bedre og projekterne være bedre integrerede med turistaktiviteter.

FIUF: Omstrukturering af fiskeriet

Det Finansielle Instrument for Udvikling af Fiskeriet (FIUF), som havde et budget på 2,6 milliarder Euro for perioden 1994 til 1999, var ansvarlig for finansiering af de følgende typer af aktiviteter: Reduktion og modernisering af fiskeflåden (50% af budgettet), forarbejdning og markedsføring af produkter (25%), udvikling af fiskefarme (10%), udvikling af fiskerihavne (7%), produktfremme (3%), og sociale og økonomiske tiltag (subsidier til aktiviteter under afvikling, støtte til førtidspensionering) (5%). Udgifterne blev afholdt delvis under Mål 5a, men for størstedelens vedkommende under Mål 1.

Med indlemmelsen af FIUF i Strukturfondene i 1994 blev økonomisk og social samhørighed en af de vigtigste hensyn i fiskeripolitikken. I løbet af programperioden blev 56% af alle FIUF fondsmidlerne allokert til samhørighedslandene, heraf 42% til Spanien, som klart modtog mest.

Der blev gennemført en væsentlig reduktion af fiskeflåden, specielt i Portugal og Spanien (tabel 20), idet Fællesskabets støtte til disse aktiviteter oversteg støtten til bygning og modernisering med 60%, og for nybygningen alene med en faktor 2-2½ (heri indgår både kapacitet og antal af skibe).

De "mixede" virksomheder, som blev etableret med tredje lande, gjorde det muligt at eksportere fiskekapacitet, og at opretholde eller skabe jobs i de fiskerifæhængige områder (FAO). Ved udgangen af 1998 var der gennemført 152 projekter, som var direkte ansvarlige for opretholdelse eller skabelse af 2.400 jobs, og indirekte for yderligere 3.000, hovedsageligt i Spanien og Portugal (som stod for henholdsvis 55% og 22% af projekterne).

Forarbejdning af produkter var drivkraften bag dette, og er det næstvigtigste område for FIUF interventioner (planlagt til et beløb på 610 millioner Euro). Moderniseringen af fiskeindustrien er blevet støttet med betydelige FIUF investeringer i teknologisk innovative virksomheder, forbedringer i de hygiejniske forhold og udvikling af bestemte produkter. Der har været en stærk interesse i foranstaltninger af denne karakter fra potentielle støttemodtagere, og ved udgangen af 1997 var 12 af de 31 projekter omprogrammerede i denne retning. FIUF støtte har medvirket til at begrænse jobtab i forbindelse med omstruktureringen (se også afsnit II.11 i denne rapport). Ved slutningen af 1997, efter kun 3 år med FIUF støtte, havde de finansierede projekter skabt 1.200 jobs i 6 medlemsstater (Danmark, Tyskland, Spanien, Irland, Finland og Storbritannien), hvoraf 350 i Irland, 220 i Nordirland og 50 i Skotland. Samtidigt var det lykkedes at undgå tab af 360 jobs (heraf 250 i Spanien). Ved udgangen af 1998 var 2.870 projekter blevet igangsat, heraf 760 i Spanien.

Selvom kun 10% af FIUF budgettet var afsat til fiskefarme inden for Unionen som helhed var tallet betydeligt højere i nogle lande (30% i Irland og 24% i Grækenland). I starten var det vanskeligt at skabe interesse blandt potentielle deltagere i sådanne programmer som følge af lave priser på fisk, og de skrappe miljømæssige standarder, som blev brugt i projektudvælgelsen. Ikke desto mindre har FIUF støtten hjulpet med til udviklingen af en produktionsstruktur, og bistået med at genskabe beskæftigelsen i

Tabel 20 Effekter af FIGG foranstaltninger, 1994-99

	FIGG udbetalinger (mill.Euro)	FIGG udbetalinger (mill.Euro)	Antal skibe (projekter)	Ændring i fiskeflådens størrelse (kW)
Justering (ophugning)	481	267	4090	- 700.000
Bygning	191	50	1820	+ 270.000
Modernisering	103	32	6830	-

sektoren, specielt i Mål 1 regioner (se andre afsnit af denne rapport). Ved udgangen af 1998 var der etableret 2.580 projekter, hvoraf 550 i Spanien og 150 i Grækenland.

Strukturfondene udover FIUF – specielt EFRU og ESF – finansierede projekter til udvikling af havne og forskning relevant for fiskeriet, samt til erhvervsuddannelser i Mål 1 regioner.

Mål 6: Forbedring af tilgængelighed og jobskabelse

Optagelsen af Finland og Sverige i 1995 udvidede EU's territorium i betydeligt omfang og introducerede en ny type af tyndtbefolkede regioner – de ny Mål 6 områder – med en ekstrem lav befolkningstæthed, en perifer lokalisering, en generel tendens til befolkningsnedgang, små markeder, og lange afstande mellem byer og landsbyer.

Evalueringerne viser, at de strategiske valg i Mål 6 programmerne i udstrakt grad afspejlede Fællesskabets prioriteter, og at der blev opnået favorable resultater, specielt i form af jobskabelse, hvor de opstillede mål i begge lande blev opfyldt i de pågældende regioner. Målene var at øge antallet af jobs i den private servicesektor og i industrien med 17.500 i Finland og med 9.500 i Sverige.

Fællesskabsinitiativer: Institutionel snarere end økonomisk merværdi

Rationalet bag Fællesskabsinitiativerne er i generelle vendinger at tage fat på problemer eller udfordringer, som EU under et står over for, og som bedst kan håndteres af flere medlemsstater gennem koordinerede handlinger. De er komplementære til andre programmer, som medfinansieres af Strukturfondene, og forhandles på regionalt eller nationalt niveau. Mellem 1994 og 1999 var der 13 sådanne Fællesskabsinitiativer med et bidrag på næsten 14 milliarder Euro fra Fællesskabet, svarende til omkring 9% af den samlede allokering til Strukturfondene.

Fællesskabsinitiativerne dækker en række forskellige temaer, men har visse fællestræk. Fire aspekter bidrager i særdeleshed til deres merværdi i forhold til andre Strukturfondsforanstaltninger:

- De opmuntrer til transnationalt, grænseoverskridende og tværregionalt samarbejde.
- De øger involveringen af almindelige mennesker (på grund af deres "bottom-up" tilgang).

- De stimulerer til innovation og en indarbejdelse af de høstede erfaringer i regionale, nationale og europæiske politikker.
- De hjælper til at mangfoldiggøre den økonomiske aktivitet i områder med virksomheder i tilbagegang.

Transnationalt, grænseoverskridende og tværregionalt samarbejde

Det transnationale samarbejde har været fremherskende i de fleste Fællesskabsinitiativer (Adapt, Employment, INTERREG II, Leader, Peace, Pesca, Regis II, SMEs), hvor målet har været at fremme konceptet med at nationale, regionale, lokale og sektorielle partnere samarbejder med de tilsvarende partnere i andre medlemsstater. Under Employment og Adapt initiativerne involverede alle projekter således deltagelse fra mere end en medlemsstat, mens INTERREG omfattede et samarbejde mellem regioner i forskellige lande.

Selvom fordelene er vanskelige at kvantificere er der en tendens til, at deltagerne i transnationale samarbejdsrelationer udvikler en større forståelse for den Europæiske Union og for andre samfund og kulturer. I institutionel sammenhæng udgør de bæredygtige europæiske netværk, som er blevet etableret, en klar merværdi. Disse netværk vil fremover fortsætte udvekslingen af erfaringer og overførsel af den bedste praksis, og er en samarbejdsform, som formentligt ikke ville have udviklet sig i samme omfang uden Fællesskabets støtte.

Leader, Pesca, Regis og SMEs lagde vægt på udveksling af god praksis og etablering af netværk mellem medlemsstaterne. Leader fremmede netværk og mere formelle transnationale samarbejder gennem sit European Observatory. SME initiativet havde en fond på 25 millioner Euro til finansiering af tre typer af transnationale aktiviteter: Turisme og Internettet, internationale "købsudstillinger", samt udveksling af erfaringer og god praksis under Reacte projektet.

Samarbejdet på tværs af grænserne drejer om udviklingen af de lokale og regionale økonomier, som deler fælles landegrænser. INTERREG II har fremmet økonomisk og socialt samarbejde mellem regioner, specielt de regioner som er uheldigt stillede på grund af deres beliggenhed op til en landegrænse, og har derudover bistået ansøgerlandene med at forberede deres optagelse gennem samarbejdsprogrammer med EU regioner, hvoraf mange er involverede i overførsel af know-how. Samarbejde over grænser var også et vigtigt element i det specielle Peace program, som

blev vedtaget i 1994 for at støtte fredsprocessen i Nordirland, dels ved at støtte projekter på tværs af grænsen mod syd, dels ved at opmuntre til forsoning mellem de to samfund i provinsen.

Midtvejsevalueringer af INTERREG II fremviser samarbejde på forskellige niveauer:

- Det mest enkle samarbejde over grænser omfatter en forbedring af de fysiske forbindelser, som kan være veje, jernbaner, havne eller lufthavne. Sådanne projekter har domineret i INTERREG II programmerne i de sydlige medlemsstater (især i Spanien og Portugal), idet en mangel af en ægte involvering fra de lokale og regionale myndigheders side blev fremhævet af evaluaterne.
- Mere intensive samarbejder er en forudsætning for at udvikle netværk og partnerskaber mellem organisationer og institutioner lokaliseret relativt tæt på hinanden, men som, fordi de er adskilt af en grænse, i stedet fokuserer mere på andre dele af deres region eller land. Midtvejsevalueringerne af INTERREG II programmer mellem Frankrig, Belgien, Holland og Tyskland viser, at samarbejdet er blevet intensiveret mellem INTERREG I (1992 til 1995) og INTERREG II (1995 til 2001).
- De skandinaviske lande har en lang tradition for samarbejde. INTERREG II har bygget herpå og skabt endnu stærkere alliancer i visse områder af regionalpolitikken, og tillige udvidet programmerne til også at omfatte ansøgerlandene. Midtvejsevalueringen af INTERREG IIA mellem Danmark og Sverige (Øresund) identificerede udvikling af nye netværk, fremme af nye initiativer og styrkede partnerskaber som de vigtigste resultater af programmet. Det konkluderede, at det havde skabt en "neutral" platform for udviklingen af samarbejdet mellem København og Malmö. Ifølge evalueringen af INTERREG IIC programmet for Østersøregionen er samarbejdet med ansøgerlandene blevet hæmmet af de forskelle finansieringsmekanismer og procedurer, der eksisterer i henholdsvis INTERREG, PHARE og TACIS, hvilket er forhold som nødvendigtvis bør afklares for perioden 2000 til 2006.

På basis af disse evalueringer konkluderede Kommissions Rapport om INTERREG (januar 2000), at grænseregionerne, specielt i det sydlige Europa ofte mangler erfaring i at samarbejde. Centraliserede administrative enheder med utilstrækkeligt kendskab til hinanden og mangel på gensidig tillid gør etableringen af permanente grænseregionale institutioner

vanskeligt, ligesom tilfældet er for indsatser for at styrke samarbejdet i almindelighed. Resultatet heraf er, at engagementet blandt lokale og regionale enheder og de sociale partnere forbliver beskedent, og i nogen tilfælde har projekterne ikke været af en ægte grænseregional karakter.

Hvad angår udviklingen af de menneskelige ressourcer fandt evalueringerne af Employment og Adapt for EU som helhed problemer i etableringen af transnationale partnerskaber mellem projekter, specielt i de tidlige faser. De identificerede problemer henhører til forskellige udvælgelseskriterier og tidshorisonter i de forskellige medlemsstater, og til vanskelighederne ved at finde projektpartnere, som har tilstrækkelig fælles baggrund til at gøre et samarbejde meningsfuldt. Disse vurderinger, som er ligeså relevante for INTERREG og andre Fællesskabsinitiativer understreger behovet for større indsatser for at udvikle grundlaget for fremtidigt transnationalt og grænseoverskridende samarbejde.

En områdeorienteret, "bottom-up" tilgang

Flere af Fællesskabsinitiativerne fokuserer eksplicit på lokale områder i en erkendelse af, at nationale eller regionale indspil sommetider er for generaliserede til at tilgodese en given lokalitets specielle behov, og at det er dem, der lever og arbejder i området, som oftest er de bedst placerede til at udvikle de mest passende tiltag. INTERREG II, Leader og Urban fulgte alle denne områdeorienterede tilgang, som førte til kapacitetsopbygning, større lokal autonomi og en forbedret målretning af handlingerne, samt en bedre evne til at koncentrere på områder med særlige behov. Det sidstnævnte er et specielt værdifuldt aspekt af Fællesskabsinitiativet Urban, som understreger vigtigheden af at involvere beboerne i beslutninger om indholdet i og udviklingen af programmer.

Både Urban og Leader understreger tillige behovet for integrerede indsatser til områdeorienterede problemer. Urban omfatter en lang række projekter, som kombinerer en fornyelse af forældede infrastrukturer med tiltag, som er designede til at stimulere økonomi og beskæftigelse. Leader, hvis forkortelse står for "links between actions for the development of the rural economy", har eksplicit til hensigt at sikre, at foranstaltninger og projekter, enten inden for den samme sektor eller fra forskellige sektorer, er ordentligt koordinerede og integrerede. I sin mest effektive form betyder dette, at der eksisterer et helhedsorienteret syn på interventionerne, som indbefatter alle relevante aspekter (økonomi, social forhold, kultur og miljø),

og som stræber efter at gennemføre så mange tværsektorielle foranstaltninger som muligt.

Hvad der ofte kaldes en "bottom-up" tilgang en af de mest vigtige aspekter af Fællesskabsinitiativernes merværdi, som nu er blevet indbygget i hoveddelen af programmerne for perioden 2000 til 2006 som led i den øgede vægt på lokaludvikling i Strukturfondenes Forordninger. Det er også blevet styrket som et nøgleelement i de fire nye Fællesskabsinitiativer.

Innovation og "mainstreaming"

Støtten til innovative tilgange, som ofte bliver udviklet i en transnational sammenhæng, var i centrum i flere af Fællesskabsinitiativerne (Adapt, Employment, Leader, SMEs), som tilskyndede til design af nye fremgangsmåder og afprøvning af deres gennemførelse. Den EU-dækkende evaluering af Employment (2000) identificerede tre forskellige former for innovation – procesorienteret, målorienteret og indholdsorienteret – og fandt at alle tre var aspekter i de fleste projekter, dog med størst vægt på procesorienteret innovation, mens udviklingen af nye "pathways to integration" var et tema indeholdt i mange projekter. Evalueringen af Adapt (2000) konkluderede, at de fleste projekter var innovative "i en vis udstrækning", mens få var "virkeligt innovative". Begge evalueringer anbefalede, at fremtidige Fællesskabsinitiativer på forhånd skulle definere områder og former for innovation.

Konceptet "mainstreaming" er forbundet med innovation, og dækker over, at erfaringerne fra Fællesskabsinitiativerne gerne skulle indarbejdes i regionale, nationale og europæiske politikker, hvor dette er formålstjenligt. Dette var en særlig prioritet for Fællesskabsinitiativet om menneskelige ressourcer, Employment og Adapt, samt tillige Leader og nogle af de mere sektorielle Fællesskabsinitiativer. Evalueringen af Employment identificerede to former for "mainstreaming":

- Udbredelse, hvor projektet i sig selv kommunikerer resultatet gennem dokumentation, seminarer, møder og websites, normalt forbundet til andre projekter.
- Overførsler, hvor projektet inddrager policy-magere på forskellige niveauer som middel til at føde resultaterne ind i regionale, nationale og europæiske politikker.

Evalueringen af Adapt fandt mere bevis for en horisontal end en vertikal "mainstreaming", som potenti-

elt set er mere vigtig, men også vanskeligere at opnå. Strategier for at fremme dette var generelt set svage i medlemsstaterne, hvilket afspejler kompleksiteten af en proces, som skal overføre erfaringer fra "bottom-up" aktioner til national politik, og som understreger behovet for at udvikle passende mekanismer i Fællesskabsinitiativerne og i hoveddelen af Strukturfondsprogrammerne for perioden 2000 til 2006.

Diversificering

En gruppe af Fællesskabsinitiativerne havde som mål at støtte en økonomisk mangfoldighed i områder med en for stor afhængighed af en bestemt branche i tilbagegang. I forbindelse med Konver, Pesca, Rechar II, Resider II and Retex, var det mere specifikt forsvar- og industri, fiskeri, kulminedrift, stålindustri og tekstilindustri, mens Leader og Regis II havde en tilsvarende målsætning. Tidsrammen for de fleste af Fællesskabsinitiativerne var begrænset for at sikre en indsats i tide over for de pågældende problemer.

Generelt set har mange af Fællesskabsinitiativerne ført til at beboerne i de områder, hvor projekterne er blevet gennemført, har fået en bedre forståelse for konceptet "Europa" i takt med, at de kan se håndgribelige fordele fra de støttede projekter og muligvis kommer i kontakt med mennesker fra andre dele af EU. Gennem Fællesskabsinitiativerne har de således fået en større opmærksomhed på Strukturfondene og betydningen af økonomisk og social samhørighed. Dette står i modsætning til de støttede foranstaltninger i hoveddelen af Strukturfondene, for hvilke evalueringerne viser, at folk normalt ikke ved, at EU er en væsentlig kilde til finansiering.

Mens Fællesskabsinitiativer synes at have haft signifikante positive effekter i perioden 1994 til 1999, har evalueringerne afsløret en række ufuldkommenheder. Først og fremmest det store antal initiativer med overlappende mål og hver deres administrationssystemer. Set fra de lokale, regionale og nationale myndigheders side, og tillige fra Kommission side, vil et klarere og mere strømlinet system forøge effektiviteten.

Merværdi af Fællesskabets regionalpolitik

Merværdien af Fællesskabets involvering i regional udvikling er ikke kun relateret til de udgifter, der afholdes. Der er også fordele ved den gennemførelsesmetode, som blev udviklet i forbindelse med 1988-reformen af Strukturfondene, og som er blevet revideret i hver af de følgende programperioder. Nogle aspekter af metoden blev diskuteret i den

Første Rapport om den Økonomiske og Sociale Samhørighed, ligesom fokus i denne rapport er på de vigtigste elementer fra perioden 1994 til 1999.

Programmeringen:

En mere strategisk tilgang, men med overkomplekse procedurer

Programmering og forvaltning baseret på partnerskab er hjørnestenene i 1988-reformen af Strukturfondene. Det omfang, som de administrative myndigheder har tilpasset sig hertil, varierer imidlertid markant mellem Mål, lande og regioner.

I Mål 1 regionerne gjorde den vedtagne programbaserede tilgang det muligt at lære af erfaringerne, hvilket var en fordel for dem, der var ansvarlige for den praktiske gennemførelse af foranstaltninger.

Som følge af den omfattende række af foranstaltninger og administrative svagheder – ofte en afgørende faktor bag en langsom økonomisk udvikling – viste processen sig i mange tilfælde at være vanskelig, og ikke i stand til at producere de forventede resultater.

I Mål 2 og 5b områder blev metoderne tilegnet hurtigere, uanset at nogle myndigheder udtrykte bekymring for den byrde, de blev pålagt i forhold til de allokerede ressourcer. For foranstaltningerne under Mål 3 og 4 var disse ifølge nogle medlemsstater vanskeligere at planlægge, fordi behovet for dem afhang af forholdene på arbejdsmarkedet, som blev bestemt andre steder.

Endeligt forblev Mål 5a foranstaltningerne uden for programmeringsprocessen, fordi overførslerne fortsat var baseret på en tilbagebetaling af en del af de udgifter til medlemsstaterne, som de havde påtaget sig under de eksisterende støttesystemer (udover foranstaltninger til forarbejdning og markedsføring af produkter fra landbrug, skovbrug og fiskeri).

Den flerårige planlægningsproces opmuntrede deltagere til at anlægge en "strategisk" tilgang, som kunne resultere i en bedre udvælgelse og større sammenhæng mellem de medfinansierede projekter. Denne ændring har imidlertid endnu ikke skabt alle de forventede resultater, fordi der ofte manglede en tilstrækkelig kvantificering af programmernes målsætninger, og at det derfor var vanskeligt at vurdere dem præcist.

Under midtvejsvurderingen af Mål 1 og 6 programmerne opfordrede Kommissionen til, at der blev lagt mere vægt på tiltag, som kunne øge beskæftigelsen.

Der er konkrete beviser for villigheden til at tage fat på dette forhold: I Spanien, Grækenland og specielt Italien blev regionale beskæftigelsespakter eksempelvis integrerede i de generelle programmer.¹⁶

Samtidigt skal det også bemærkes, at godkendelsesprocedurerne for EF-støtterammerne, for programmer og for deres modificering ofte har været overdrevent besværlige i administrativ forstand, specielt for de mindre programmer, hvilket er svært at forsvare ud fra et effektivitetssynspunkt.

Den forenkling, som allerede er sket, samt anvendelsen af de nye forordninger skulle åbne for en større fleksibilitet i gennemførelsesprocedurerne.

Partnerskab: Et vigtigt aspekt, men i praksis stadig begrænset

Partnerskab er nøglen til gennemførelsen af strukturpolitikkerne, idet målet er at sikre at alle, der er involverede i forberedelsen, gennemførelsen og evalueringen af Fællesskabstiltag, samarbejder effektivt. Udmøntningen af dette princip forudsætter en klar definition af de respektive opgaver for hver enkelt partner, samt anvendelse af passende metoder og instrumenter. Partnerskabstilgangen skal nødvendigvis afbalancere omfanget af koordinering, vedtagelse af en overordnet vision og de potentielle økonomiske stordriftsfordele på centralt niveau i forhold til en bedre forståelse af lokale behov og den synergi og komplementaritet, som kan opnås på et decentralt niveau.

Princippet er over årene blevet udviklet på forskellige måder:

- En række vertikale partnerskaber, som omfatter lokale og regionale deltagere, er blevet etablerede for at gennemføre regionale programmer.
- De sociale partnere har været inddraget i programmer og foranstaltninger omkring menneskelige ressourcer.
- Grænseoverskridende samarbejdsprogrammer har gjort det muligt at skabe nye partnerskabsstrukturer til fordel for perifere regioner inden for Unionen.
- Innovative politikker, specielt for den lokale udvikling, for landområdernes udvikling og de territoriale beskæftigelsespakter, har skabt "mikro-partnerskaber" med en betydelig rolle for de involverede på lokalt niveau.

- Andre former, såsom uformelle, horisontale og transnationale partnerskaber til udveksling af erfaringer mellem byer, regioner og landområder, ofte i forskellige lande, er på de seneste begyndt at skyde frem.

Disse forskellige former for partnerskaber er blevet et permanent middel til udveksling af information og erfaringer.

Implementeringen af Strukturfondene har endvidere tvunget regionerne til at definere mål og til at bruge deres finansielle ressourcer effektivt. Ifølge en ny evaluering,¹⁷ har introduktionen af partnerskabstilgangen fremmet, at prioriteterne for alle deltagerne som helhed er blevet vurderet og afvejet, hvilket har resulteret i mere sammenhængende politikker og identificering af et sæt af fælles mål, som alle involverede deler.

Overvågningskomiteerne har vist sig at være effektive midler til at opnå enighed om, hvordan problemer skal håndteres, og hvordan programmer skal justeres som følge heraf. Selv i de medlemsstater, hvor en decentralisering er mindst udviklet, er dette tilfældet, fordi en pragmatisk tilgang har gjort det muligt for regionale aktører at tage del i overvågningsprocessen.

Decentralisering af ansvaret for implementeringen har imidlertid sat fokus på de tekniske og forvaltningsmæssige begrænsninger hos regionale og lokale myndigheder. I nogle medlemsstater har der været alvorlige forsinkelser i programmer forvaltet på det regionale niveau sammenlignet dem, der håndteres centralt, hvilket har nødvendiggjort betydelige budgetmæssige omfordelinger. I dette tilfælde har medlemsstaterne ikke i tilstrækkeligt omfang tilvejebragt den tekniske assistance, som skulle have ledsaget decentraliseringen og gjort det muligt at løse nogle af de opståede problemer.

På trods af Kommissions bestræbelser har deltagelsen af sociale partnere i planlægning og overvågning af programmerne ofte været utilfredsstillende. De var ikke vel repræsenterede i overvågningskomiteerne (undtagen i forhold til Mål 3 og 4), og de blev ikke holdt fuldt underrettet om udviklingen.

Endelig synes erfaringerne at vise, at der har været en del forvirring omkring roller og ansvarsfordeling i organiseringen af opgaver i de tilfælde, hvor programmer blev forvaltet i fællesskab. Dette indebærer, at ansvaret nødvendigvis fremover må defineres på en mere effektiv og gennemskuelig måde.

Forvaltning og finansielle strømme: Komplekse og ofte svært gennemskuelige systemer

Finansforvaltningssystemerne blev afprøvet i den første programperiode og blev derefter reviderede med det formål at opnå større fleksibilitet.

Som følge af det tætte samarbejde mellem medlemsstaterne og Kommissionen samt Revisionsrettens årvågenhed, var der relativt få tilfælde af uregelmæssighed og bedrageri.

Det finansielle system, som styrer udbetalingen af Fællesskabsmidler i medlemsstaterne, er imidlertid ofte komplekst og varierer afhængigt af finansieringskilde. Det indebærer ofte lange forsinkelser i betalingerne i forbindelse med mange programmer, hvilket skaber usikkerhed blandt modtagerne, og reducerer derved midlernes økonomiske betydning. Selvom forsinkelser måske ikke var tilfældet, udgjorde muligheden herfor tilstrækkeligt til, at det blev vanskeligt for de berørte at planlægge det videre forløb.

Midtvejsevalueringerne understregede, at det gældende finansielle system gjorde det vanskeligt at anvende princippet om medfinansiering på en gennemsigtig måde, og at de fleste medlemsstater opfattede Fællesskabsstøtten som en tilbagebetaling af allerede afholdte udgifter.

Forbedring af de finansielle arrangementer er afgørende for at forbedre effektiviteten af Fællesskabsaktioner.

Overvågning og evaluering: Betydelige fremskridt skal konsolideres

To hovedfaktorer stimulerede udviklingen af overvågning og evaluering siden 1988. På den ene side opmuntrede de nye forordninger medlemsstaterne til at øge indsatsen på disse områder. På den anden side betød budgetmæssige begrænsninger, at de blev yderligere opsatte på at sikre en effektiv gennemførelse af programmerne.

Siden 1994 er en serie af tiltag blevet introduceret af Kommissionen for at forbedre overvågnings- og evalueringsprocedurerne. I det første tilfælde er data om sociale og økonomiske forskelle blevet forbedrede for at gøre det lettere at analysere fremskridt. For det andet blev der etableret specialiserede evalueringsenheder internt i Kommissionen til at koordinere evalueringsaktiviteterne. For det tredje blev MEANS programmet (Methods for evaluating action of a structural nature) startet med det formål at skabe en

“evalueringskultur” overalt i Unionen og gøre det muligt at udveksle erfaringer imellem medlemsstaterne.

Medlemsstaterne – både de sydlige inden for Unionen og de nordlige – har gradvist udviklet mere effektive overvågningssystemer, som i de bedste tilfælde blev baseret på kvantitative mål, veldefinerede indikatorer og bedre information. Nationale myndigheder har således i stigende omfang etableret en mere effektiv struktur for evalueringen med sammenhængende retningslinier, mens de regionale myndigheder i mange tilfælde har igangsat deres egne evalueringssystemer som modsvar her til.

Mens fordelene af et effektivt overvågnings- og evalueringssystem er almindeligt anerkendt – for et forbedre politikudvikling og gennemsigtighed samt for deres egen skyld – bliver de etablerede systemer ikke udnyttet fuldt ud og så effektivt i praksis, som de kunne blive. De er ofte ikke sammenhængende, og i mange tilfælde er de begrænsede til finansielle indikatorer, hvilket indebærer, at evalueringerne ikke kan integreres fuldt ud i beslutningsprocessen.

”Løftestangeffekter”:

Et ubalanceret mix af lån og subsidier

Støtte fra Strukturfondene har været afgørende for den økonomiske udvikling i de medlemsstater med relativt begrænsede budgetter. Støtten øgede niveauet af mulige investeringer, og satte yderligere gang i væksten, hvilket igen gjorde det muligt at mobilisere privat kapital. I løbet af perioden 1994 til 1999 blev denne “løftestangeffekt” styrket gennem en styrket sammenhæng mellem strukturelle overførsler og lån. I Grækenland kom eksempelvis omkring 29% af finansieringen til overordnede investeringer som privat kapital, et tal der var meget lavere i mange andre dele af Unionen. At maksimere de fremtidige investeringer vil kræve, at lån og overførsler kombineres på en måde, som både er klog, og som forvalter de offentlige finansielle ressourcer effektivt.

Udsigterne for den nye programperiode, 2000-2006

Den nye programperiode åbner for nye udfordringer. Det skulle være muligt at opnå yderligere fremskridt mod en konvergens og højere vækstrater i de mindst

velstående områder af Unionen, som følge af mere favorable forventninger til EU økonomien som helhed, og en mere effektiv kombination af medlemsstaternes og Fællesskabets strukturpolitikker. Dette vil imidlertid ikke ske fuldt ud med mindre investeringerne allokere til de prioriterede områder, hvor udbyttet er størst. Derudover er effektiviteten af interventionerne stærkt afhængige af overholdelsen af betingelserne for implementering og forvaltning, som er besluttet sammen med medlemsstaterne.

De to vigtigste konklusioner, der kan drages fra modelsimulationer af den økonomiske udvikling i løbet af den nye programperiode, er for det første, at strukturpolitikkerne kan skabe betingelserne for en højere økonomisk vækst uden en øget inflation, og for det andet, at beskæftigelsen herigennem kan stige og dermed reducere den strukturelle arbejdsløshed. (se Box).

Sammenhængen mellem nationale og Fællesskabets prioriteter

De strategiske retningslinier¹⁹ for perioden 2000 til 2006 er blevet tilpassede til at opnå en optimal og mere målrettet anvendelse af Fællesskabets ressourcer. Prioriteter og strategiske mål er fastlagt af medlemsstaterne efter konsultationer med Kommissionen.

Ex-ante evalueringerne udført af medlemsstaterne hjalp i de fleste tilfælde til at forbedre den indre sammenhæng og kvaliteten af planerne, i særdeleshed ved at relatere prioriteter og mål tættere til analyserne af sociale og økonomiske problemer. Kommissionen har derudover opmuntret medlemsstaterne til at koncentrere flere ressourcer til prioriteter og foranstaltninger med stor virkningsgrad, som kan gøre Fællesskabets interventioner mere synlige og effektive.

Under Mål 1 indebærer Fællesskabsretningslinierne en betydelig tillem্পning af de regionale udviklingsstrategier i løbet af programperioden.

Transport: Mod en bedre balance

Transport er en vigtig prioritet i den nye programperiode (står for omkring 19% af allokeringen fra Strukturfondene – tabel A.36 i Bilag). Balancen mellem de forskellige transportformer er blevet ændret til fordel for jernbaner på bekostning af veje. Under EF-støtterammen for Portugal er antallet af togpassa-

Konvergens, samhørighed og vækst: Effekten af EF-støtterammerne for 2000-2006

Som i den foregående periode er de makroøkonomiske effekter af EF-støtterammerne blevet vurderet ved hjælp af flere forskellige økonomiske modeller (tabel A.43). Simulationerne¹⁸ blev udført for de samlede (offentlige) udgifter (Strukturfondene plus national medfinansiering), og som blev antaget at ophøre efter 2006 for at identificere effekterne på udbudssiden for de modtagne økonomier.

Bruges Hermin-modellen bliver de skønnede effekter i forhold til en situation uden interventioner en stigning i det reale BNP i 2006 på omkring 6% i Grækenland og Portugal, og på 2,4% i Spanien. Effekterne er relativt beskedne i Irland (1,8%), hvor Strukturfondene kun står for mindre end 10% af de samlede offentlige udgifter.

EF-støtterammerne vil forøge investeringerne med meget mere, specielt i Portugal (med 23%) og Grækenland (14%), hvilket vil bidrage til den effektive efterspørgsel gennem multiplikatoreffekter, og over tiden tillige virke for en øgning af produktiviteten, gennem en forbedret infrastruktur og menneskelig kapital samt ved brug af mere moderne og mere effektive fabrikker og produktionsudstyr. Effekten på beskæftigelsen vil sandsynligvis være markant, men vil tendere til at falde efter 2006 på grund af højere produktivitet.

Inflationen vil sandsynligvis stige i varierende omfang. I Grækenland skønnes de gennemsnitlige priser at stige mest (4%), selvom inflationsraten vil falde igen. I Irland kunne de forudsete investeringer i "the National Development Plan" øge inflationen i begyndelsen af perioden som følge af meget stramme forhold på arbejdsmarkedet og pres på byggeindustrien. EF-støtterammerne tilføjer imidlertid kun beskedent til presset på priserne, og ingen effekter vil formentlig række ud over 2006.

Generelt set antyder QUEST II-modellen, at effekterne vil blive mere beskedne i Spanien, Irland, Portugal og Græ-

kenland, specielt for BNP, end hvad andre modeller skønner. Det skyldes først og fremmest, at der indregnes forventninger, eller effekter af forventet adfærd, hvilket synes at medføre en justering af rente og vekselkurser for at modvirke noget af udvidelsen af investeringerne.

Den vigtigste effekt er en større vækst, som det skønnes vil fortsætte udover programperioden som et resultat af investeringer, som styrker udbudssiden, eller det produktive potentiale i økonomien. Tilvæksten til væksten i BNP ligger på gennemsnitligt 1-1,5% om året for Grækenland og Portugal, 0,8% for Spanien og 0,5% for Irland. Den relativt beskedne multiplikatoreffekt i Irland og Portugal afspejler de to økonomiers åbne karakter, hvilket indebærer, at en stor del af den øgede efterspørgsel udmøntes som import, ligesom af de forventede "crowding-out" effekter inden for den private sektor af højere offentlige investeringer.

Væsentlige effekter skønnes tillige for andre medlemsstater, som modtager Strukturfondsstøtte i større omfang. De første analyser af de makroøkonomiske effekter i de nye tyske delstater ved brug af Hermin-modellen, tyder på en stigning i BNP på 4% i løbet af programperioden, og 1,5% herefter, samt en tilvækst i investeringerne på omkring 6%. Endvidere vil produktiviteten sikkert blive øget kraftigt inden for fremstillingsvirksomhed.

For Mezzogiorno, den næststørste modtager af assistance fra Strukturfondene, skønner modeller udviklet af de italienske myndigheder en vækst over EU gennemsnittet fra 2004 og frem, mens andre modeller skønner, at dette næppe vil være tilfældet før mod slutningen af programperioden, og da kun, hvis der er sket afgørende ændringer i den økonomiske adfærd og i effektiviteten af de offentlige investeringer.

gerer således planlagt til at stige med 600.000 i løbet af 7 år (fra 3,8 til 4,4 million om året), ligesom metro-forbindelsen mellem Lissabon og lufthavnen vil blive færdiggjort. Planen forudsiger en fordobling af investeringerne i jernbaner beregnet som Euro pr. indbygger (fra 193,6 Euro i 1996 til 373 Euro i 2006), mens udgifterne til vejforbedringer vil forblive uændrede.

Under EF-støtterammen for Grækenland er der planlagt at elektrificere mindst 650 km tosporede jernbanelinier for at færdiggøre det transeuropæiske netværk i 2006, og at bygge nye metro-forbindelser i Thessaloniki og i Athen som led i et skift til

mere miljømæssigt venlige transportformer. Til sin tid vil 26% af alle rejser i Athen foretages med metro.

I Mål 1 regionerne i Spanien er der planlagt nye strækninger til højhastighedstog, som vil fordoble skinnelængden fra 623 km til 1140 km i 2006.

I Tyskland blev der kun finansieret meget få infrastrukturprojekter i den foregående periode, udover projekter til støtte af produktive aktiviteter, såsom veje til industriområder og havne. I løbet af perioden 2000 til 2006 er der til gengæld planlagt investeringer

til 1,5 milliarder Euro i de tyske Mål 1 regioner, hvoraf omkring en tredjedel er jernbaneprojekter.

Opgradering af veje og motorvejsnet er ikke desto mindre fortsat en prioritet i samhørighedslandene, hvilket hænger sammen med deres øjeblikkelige niveau og behovet for at afhjælpe mangler i forhold til det transeuropæiske netværk.

Behovet for at sikre en bæredygtig udvikling var allerede en prioritet under den foregående programperiode, hvor alle infrastruktur- og transportprojekter var genstand for en miljøvurdering. Orienteringen af EF-støtterammerne for den nuværende periode gør det klart, at det fortsat vil være tilfældet, hvilket fremgår af valget af strategiske mål, som f.eks. begrænsning af trafik gennem byer, udbygning af den offentlige transport og bygningen af strækninger til højhastighedstog.

Reduktion af den direkte støtte til virksomheder

Der er planlagt en markant reduktion andelen af overførsler til direkte støtte til virksomheder, specielt i samhørighedslandene og Italien, hvilket er et resultat af strammere regler for statsstøtte og erkendelsen af betydningen af "dødvægtstab" herfra. Irland er det mest ekstreme tilfælde, idet Strukturfondene her ikke yder nogen direkte støtte til virksomheder (bortset fra forsknings- og innovationsprogrammer). I Italien støttes virksomheder af den nationale støtteordning (Lov 488), som er blevet revideret for at tilpasse assistancen bedre til de specifikke sektorielle og territoriale karakteristika blandt virksomhederne i Mezzogiorno.

Øget indsats for at fremme innovation og menneskelig kapital

De samlede fondsmidler allokerede til forskning, teknologisk udvikling og innovation (FTUI) er planlagt til at forblive uændret på omkring 3,5% af de samlede Strukturfondsudgifter, bortset fra Italien og Irland, hvor andelen er steget til henholdsvis 8% og 10%. Dette dækker imidlertid over en relativ nedgang i investeringerne i infrastruktur- og forskningsprojekter, og et skift i retning af en mere åben tilgang til innovation og samarbejde mellem forskningsinstitutter og virksomhederne.

I medlemsstaterne med det største underskud af FTUI er et ændret politisk orientering mest oplagt, og medføre:

- Forbedrede forbindelser mellem FTU og virksomhedernes behov gennem tiltag til overførsel af innovation og teknologi, hvilket f.eks. kan føre til en øgning af den private FTU i Spanien (til 45% af totalen i 2006 i forhold til 35% i 2000).
- En beskæftigelsestilvækst i FTU sektorerne på 40% i Grækenland, og til 0,5% af den samlede beskæftigelse i Portugal og i Mål 1 regionerne i Spanien.
- En øget deltagelse i internationale netværk (f.eks. en 50% stigning i videnskabelige publikationer med deltagelse fra portugisiske forskere).

Informationssamfundet: En strategisk nyorientering mod efterspørgslen

Investeringer i telekommunikation vil blive væsentligt reduceret i den nye programperiode som følge af privatisering og konkurrence mellem serviceudbydere. Den største indsats er rettet mod tjenesteydelser og applikationer til støtte for SMVer (e-commerce) og den offentlige sektor (sundhed og uddannelse), hvilket er en betydelig forandring i regionalpolitikken. Derfor gør Strukturfondene en stor indsats for at bidrage til udviklingen af et "e-Europe". Støtte til telekommunikationsinfrastruktur er normalt begrænset til de mest isolerede områder, hvor afkastet ikke kan retfærdiggøre private investeringer. Medlemsstaterne har sat sig relativt ambitiøse mål under deres EF-støtterammer, hvilket omfatter:

- Tilvejebringe Internetadgang til skoler (andelen af skoler i Grækenland forbundet til Internettet skal stige fra 5% i 2000 til 100% i 2006), og til befolkningen som sådan (andelen forbundet i Spanien er planlagt til at stige fra 5% i 1998 til 25% i 2006).
- En større udbredelse af elektronisk handel blandt SMVer (til 15% af SMVerne i Grækenland i 2006 fra 1% i 2000).

Menneskelige ressourcer: Sammenhæng til den Europæiske Beskæftigelsesstrategi

Investering i menneskelige ressourcer spiller en strategisk rolle i Fællesskabets politikker for økonomisk og social samhørighed, og står for 30% af Strukturfondsmidlerne i den nye programperiode, hvilket er det samme som i den foregående. Målet er dobbelt: At hjælpe til at realisere de potentielle menneskelige ressourcer inden for Unionen, og at bidrage til den økonomiske udvikling i medlemsstater og regioner for

at give alle en lige adgang til arbejdsmarkedet. Den Europæiske Beskæftigelsesstrategi har fremmet integrationen af politikker for beskæftigelsen, for arbejdsmarkedet og for kampen mod social udstødelse, og de nye programmer har et tilsvarende mål på linie med ønsket om at fremme en policy-konvergens inden for EU.

Over de næste 6 år vil ESF, som supplement til medlemsstaternes egen finansiering af arbejdsmarkedspolitikker, stille omkring 60 milliarder Euro til rådighed til støtte af den Europæiske Beskæftigelsesstrategi, hvilket er et bidrag på omkring 9% til de samlede udgifter inden for dette område. Andre Strukturfonde vil også spille en vigtig rolle som støtte til den Europæiske Beskæftigelsesstrategi, men ESF er det vigtigste finansielle instrument på EU niveau til at opfylde denne strategi.

Programmerne for 2000 til 2006 udviser en tæt forbindelse mellem ESF og den Europæiske Beskæftigelsesstrategi, hvilket kommer frem som en stærkere fokus på præventive aktioner i form af støtte til dem, der mest risikerer at blive langtidsarbejdsløse. Endvidere vil kommende ESF programmer have en stærkere forpligtigelse for ligestilling, social integration og en udvidet adgang til informations- og kommunikationsteknologier for at modvirke en "digital opsplining" af befolkningen. I de fleste medlemsstater er ESF blevet udvidet udover en snæver fokus på efteruddannelse til en bredere støtte af foranstaltninger, som er indrettet på at forbedre effektiviteten og lydhørheden i arbejdsmarkedspolitikken. For nogle lande har ESFs "politiske referenceramme"²⁰ tillige skabt en brugbar baggrund for at sikre en sammenhængende tilgang til de forskellige politikker under de tre Mål inden for Strukturfondene, og til de forskellige involverede grupper.

En foreløbig gennemgang af ESF støtten for Mål 1 og 3²¹ under de 4 søjler af den Europæiske Beskæftigelsesstrategi antyder følgende for perioden 2000 til 2006:

- Omkring 60% af fondsmidlerne vil gå til at forbedre arbejdsstyrkens anvendelighed, til medfinansiering af aktive arbejdsmarkedspolitikker og tiltag til fremme af social integration, og til støtte af livslang uddannelse. Mål 1 regionerne vil især bruge ESF støtte til at modernisere deres offentlige arbejdsformidlingsydelser for at forbedre arbejdsmarkedets funktion.
- Omkring 12% af fondsmidlerne vil gå til støtte af udviklingen af de selvstændigt forretningsdrivendes kvalifikationer, hjælp til start af egen virksomhed og etablering af netværk af iværksættere for at søge at maksimere fordelene ved støtten.
- Omkring 20% af fondsmidlerne vil blive anvendt til støtte af en "tilpasning" af arbejdspladserne til fremtidens behov, hvoraf hovedparten vil blive brugt til at fremme en kontinuert efteruddannelse af medarbejderne. Der vil tillige være en skarpere fokus på de specifikke behov blandt SMVer end tidligere.
- Omkring 6% af fondsmidlerne vil gå til støtte af lige rettigheder for kvinder, som er den fjerde søjle i den Europæiske Beskæftigelsesstrategi, hvor mange af midlerne vil blive brugt til at støtte udviklingen af effektive børnepasningsordninger. ESF støtte til ligestilling vil imidlertid langt overstige dette beløb.

Stærkere integration af miljøaspekter

Miljø er i stigende grad anerkendt som et afgørende aspekt i samhørighedspolitikken. I overensstemmelse med Amsterdam Traktaten understreger Kommissionens retningslinier vigtigheden af at indbygge konceptet for en bæredygtig udvikling i de nye Strukturfondsprogrammer. Den nye Forordning omhandler eksplicit et krav om miljøvurderinger, som omfatter miljøkonsekvensvurderinger, overensstemmelse med Fællesskabets miljølovgivning og inddragelsen af miljømyndighederne i forberedelsen og gennemførelsen af programmer.

Medlemsstater og regioner er i stigende omfang ved at blive proaktive, både i deres indarbejdelse og implementering af miljømæssige aspekter i regionale udviklingsprogrammer, herunder i gennemførelsen af *ex-ante* evalueringer af situationen i støtteberettigede regioner og af konsekvenser af foreslåede foranstaltninger, samt ved at etablere passende kriterier for en opfølgning.

Mere generelt synes Strukturfondene i stigende omfang at tilvejebringe gunstige betingelser til støtte af gennemførelsen af EU's miljøpolitik. For eksempel var en overholdelse af HABITAT direktivet om beskyttelse af naturlige levesteder en klar betingelse for en accept af planer og programmer.

Hensyntagen til ligestilling

At sikre lige muligheder for mænd og kvinder har fået yderligere vægt ved at blive fremhævet i Amsterdam Traktaten som en af Fællesskabets opgaver. Forordningen for Strukturfondene for 2000 til 2006 afspejler

dette ved at betinge sig, at der skal tages større hensyn til ligestilling i alle politikker og i alle faser heraf.

I perioden 1994 til 1999 blev ligestilling for det meste berørt gennem pilotprojekter eller "øremærkede" allokeringer til positive aktioner, og samlet set blev ligestilling betragtet som et anliggende alene for ESF.

I 1999 forordningen forudsættes denne dimension indeholdt i *ex-ante* evalueringer af alle planer og Enhedsprogrammeringsdokumenter (SPDer). Selvom medlemsstaternes vurderinger var af svingende kvalitet, udgør det faktum, at alle gennemførte en vurdering et vigtigt første skridt. Evalueringerne fra Finland, Tyskland og Wales er eksempler på god praksis, mens Italien har udviklet en innovativ tilgang til at undersøge de direkte og indirekte fordele for mænd og kvinder.

Bidraget fra EUGFL-garantien til politikken for landområdernes udvikling

EUGFL-garantien medfinansierede 27 forskellige foranstaltninger som led i dens bidrag til politikken for landområdernes udvikling. På basis af de programmer, som indtil nu er godkendte af Kommissionen, anvendes midlerne fra denne fond hovedsageligt til foranstaltninger, som er direkte forbundet med landbrugssektoren (se tabel A.44). Mindre end 7% af midlerne går til foranstaltninger til en økonomisk diversificering uden for landbruget.

Forbedret effektivitet og udvikling af instrumenter

Den nye Forordning fastlægger som hidtil et programmeringssystem organiseret efter Mål, men det er blevet forenklet og gjort mere fleksibelt med strammere kontrolforanstaltninger over for additionalitet, mere omfattende og ansvarliggjorte partnerskaber og en større vægt på konkrete resultater.

Forenklet og decentraliseret programmering

For den nye programperiode har forhandlingerne allerede fundet sted, og i de fleste tilfælde er der opnået enighed om EF-støtterammer, Enhedsprogrammeringsdokumenter og Operationelle Programmer for Mål 1, 2 og 3. Retningslinierne for Fællesskabsinitiativerne (INTERREG III, Urban II, Equal, Leader II) er blevet vedtaget, og den nye generation af innovative foranstaltninger er blevet sat igang.²²

I overensstemmelse med de nye regler er antallet af programmer reduceret kraftigt til omkring 400, hvor det i den foregående periode var 1134 (inklusiv 524 Fællesskabsinitiativer). I nogle enkelte tilfælde – først og fremmest i Spanien – hvor programmerne var opdelt efter Fonde, etablerede myndighederne integrerede "multi-fonds" Operationelle Programmer eller Enhedsprogrammeringsdokumenter, som gjorde det muligt at udløse en positiv synergi mellem de planlagte foranstaltninger.

Når de Operationelle Programmer er blevet godkendt af Kommissionen, vil medlemsstaterne udarbejde komplementær information, som giver detaljer om foranstaltningerne, og samtidigt giver mulighed for en mere fleksibel forvaltning uden at overtræde de gældende regler, specielt hvad angår kvantificerbare mål og indikatorer i forhold til overvågningen.

Additionalitet: Et middel til øget effektivitet

Siden 1989 forpligter anvendelsen af additionalitetsprincippet medlemsstaterne til at fastholde mindst det samme niveau for offentlige udgifter til strukturelle foranstaltninger – uden EU's bidrag (tabel A.45). Dette princip blev defineret i 1993, og 1999-reformen forenkler procedurene for dets efterprøvelse. Der er imidlertid undtagelser, såsom økonomiske omstændigheder eller et tidligere exceptionelt højt udgiftsniveau, som tillader medlemsstaterne at reducere udgifterne.

Additionalitet vurderes i forhold til udgifterne under hvert Mål. For perioden 2000 til 2006 er proceduren blevet forenklet på to måder:

- For Mål 2 og 3 bliver additionalitet efterprøvet under ét på basis af udgifterne til en aktiv arbejdsmarkeds-politik inden for hver medlemsstat.
- Efterprøvelsen gennemføres kun tre gange – før godkendelse af programmer (*ex-ante*), midtvejs, og i slutfasen af programperioden.

Mod et åbent og ansvarliggjort partnerskab

Partnerskaber er gradvist blevet mere udbredte fra programperiode til programperiode. Regionale og lokale myndigheder blev inddraget fra 1989 til 1993, de sociale partnere i perioden 1994 til 1999, og repræsentanter fra forskellige grupper er planlagt inddraget i perioden 2000 til 2006 (såsom NGO'er og ligestillingsgrupper).

Denne udvidelse afspejler de effektivitetsgevinster, som er opnået i de to foregående programperioder (tabel 21).

Forberedelsen af de nye EF-støtterammer afslørede den stigende opmærksomhed på de forskellige deltagers roller i programfasen. I Italien etablerede myndighederne rammer for en omfattende høring, som bragte lokale repræsentanter (region, provins, kommune), og regeringens ministre (for beskæftigelse, landbrug, miljø og ligestilling) sammen med repræsentanter fra arbejdsgiverorganisationer, fagforeninger og NGO'er. Dette førte til flere rapporter, som dannede baggrund for en udviklingsplan for Mezzogiorno. En sådan bred tilgang til partnerskab og behovet for at konsultere alle berørte parter kan imidlertid være forsinkende for beslutningsprocessen.

For perioden 2000 til 2006 er forvaltningsansvaret fastlagt ud fra principperne om decentralisering og subsidiaritet. Samtidigt er det et behov for at forbedre gennemsigtigheden, specielt for finansforvaltningen, kontrollen af specifikke foranstaltninger, samt procedurerne for projektudvælgelse. Det er vigtigt at etablere nye procedurer for formidling af information for at sikre, at hver enkelt deltager kan fungere effektivt og udføre deres ansvar, herunder specielt:

- Ansvar skal defineres og fordeles blandt dem, der er involverede i programmering, dem, der forvalter foranstaltninger, og dem, der betaler for dem.
- Netværk til formidling af information skal etableres til indsamling og transmission af overvågningsdata.
- Ansvar hos alle de involverede må nødvendigvis øges for at forbedre gennemsigtigheden i de finansielle strømme.
- Rammerne for initiativer må udvides for at forbedre den operationelle effektivitet og forenkle procedurerne.

Partnerskab og decentralisering (en naturlig konsekvens af det første) er de basale principper bag ved en ny tilgang til strukturpolitik, som er mere på linie med behovet for en ny forvaltningsform (*governance*), som afløser for en traditionel forvaltning, for at kunne udvikle og gennemføre de respektive programmer.

Forvaltning med fokus på resultater

De nye forordninger understreger betydningen af overvågning og evaluering for at øge strukturpolitikernes effektivitet.

Målet for Kommissionen og medlemsstaterne er at sikre en effektiv overvågning ved at definere kvantitative mål og passende indikatorer i relation til de godkendte programmer. Indikator har til formål at måle programmets virkning, både direkte (bygget infrastruktur, omfanget af efteruddannelse o.s.v.) og indirekte (f.eks. effektivitetsgevinster), samt de bredere økonomiske og sociale effekter (f.eks. på beskæftigelsen).²³ Elektroniske informationssystemer til indsamling og bearbejdning af de relevante data er i stigende omfang under etablering i medlemsstaterne.

I de nye forordninger for procedurerne omkring den finansielle forvaltning, som er blevet enklere og samtidigt strengere, har medlemsstaterne hovedansvaret for at kontrollere udgifterne, hvilket er en opgave de nødvendigvis må udføre mere strikt end førhen. Specielt er der indført en regel, som automatisk suspenderer et projekt, hvis de allokerede fondsmidler ikke er anvendt inden for to år.

Regelmæssige og pålidelige evalueringer af interventionerne kan opfattes bevis for transparens og effektivitet. Betydelige fremskridt er opnået, specielt i de medlemsstater, som ikke havde en udviklet kultur for evalueringer. På den ene side har forvaltningsmyndighederne ansvaret for med visse mellemrum at organisere evalueringer, og for en (proaktiv) anvendelse af resultaterne heraf. På den anden side er

Tabel 21 Programming af Strukturfondene: Erfaringerne

Proces	Fase 1 (1989-93)	Fase 2 (1994-99)	Fase 3 (2000-06)
Udarbejdelse af planer	Eksklusiv	Reaktiv	Interaktiv
Strategisk vejledning	Passiv	Uudviklet	Mere aktiv
Forvaltning	Delt efter fond og organisation	Integration/opsplitning	Ansvarliggørelse/gennemsigtighed
Partnerskab	Eksklusiv	Halv-eksklusiv	Inklusiv
Overvågning og evaluering	Ikke systematisk	Systematisk	Integreret

Kommissionen ansvarlig for *ex-post* evalueringer, som identificerer de opnåede resultater og uddrager læren heraf for fremtiden.

Introduktionen af en "resultatreserve" tilføjer en ny dimension til evalueringen ved at etablere et incitament til at opfylde de opstillede mål for hver foranstaltning. Selvom Kommissionens mere vidtgående forslag ikke blev accepteret (at allokere 10% af fondsmidlerne til en reservepulje), vil medlemsstaterne ikke desto mindre skulle øremærke 4% af Fællesskabets samlede fondsmidler til programmer (omkring 5 milliarder Euro) efter visse kriterier, som er forbundet med effektiviteten af den finansielle forvaltning. I gennemførelsen af denne ordning vil der imidlertid skulle tages hensyn til administrative og institutionelle forhold i medlemsstaterne.

Kommissionen har spillet en vigtig rolle i etableringen af dette nye arrangement, gennem diskussioner og ved at definere de metodemæssige retningslinier. Uanset, at der er krævende og vanskelige at gennemføre, er et forvaltningssystem baseret på resultater en nødvendighed for at forbedre strukturpolitikernes transparens og effektivitet.

Forberedelse af udvidelsen: Førtiltrædelsesstøtte

Indtil 1999 blev Fællesskabets interventioner i ansøgerlandene finansieret af PHARE programmet for de ti Centraleuropæiske landes vedkommende, og for Cypern og Malta af fondsmidler allokere til de sydlige og østlige Middelhavslande. Siden begyndelsen af 2000 er fondsmidlerne for den førstnævnte gruppe af lande blevet forøget gennem skabelsen af to nye "førtiltrædelsesinstrumenter", ISPA (strukturpolitik), som forbereder for Samhørighedsfonden, og SAPARD (modernisering af landbrug og fremme af landområdernes udvikling).

I perioden 2000-2006 tilvejebringer PHARE omkring 11 milliarder Euro i medfinansieringsstøtte til konsolidering af landenes institutioner gennem "twinning" og teknisk assistance, og til investeringer, som kan hjælpe ansøgerlandene i deres bestræbelser på:

- At styrke deres offentlige administration og institutioner, så de kan fungere effektivt inden for Unionen.

- At fremme en konvergens med det Europæiske Fællesskabs omfattende lovgivning og nedbringe behovet for overgangsperioder.

- At fremme økonomisk og social samhørighed.

Oversigten "PHARE 2000 Review-Strengthening preparations for Membership", som blev vedtaget af Kommissionen i oktober 2000²⁴ vurderede, hvorvidt PHARE retningslinierne fra 1997 sammen med ændringerne fra 1999, stadigt opfyldte ansøgerlandenes behov, eller om yderligere forbedringer var nødvendige.

Denne oversigt tager udgangspunkt i den nye sammenhæng, som blev etableret med vedtagelsen af Agenda 2000 på det Europæiske Råd i Berlin, herunder forøgelsen af PHARE budgettet, samt de opnåede fremskridt i forhandlingerne med de ti ansøgerlande, som fra 2000 er støtteberettigede til assistance fra PHARE.

Oversigten konkluderede, at PHARE's nuværende retningslinier er rettet mod de vigtigste behov i ansøgerlandene. En tiltrædelses-orienteret programmering af PHARE skulle fortsætte baseret på Tiltrædelsespartnerskaber, nationale programmer for vedtagelsen af *acquis'et*, regelmæssig rapportering og på en fortsat forhandlingsproces. PHARE's vigtigste mål skal fortsat være at opbygge institutioner og fremme konvergens med Fællesskabets "*acquis communautaire*", at yde direkte hjælp til at landene opfylder de politiske, økonomiske og "*acquis communautaire*" kriterier, som blev fastlagt ved Rådets møde i København i 1993.

Men oversigten afslørede tillige to udfordringer for PHARE i perioden 2000-2006:

- 1) Gennemførelse af tidligere reformer. Der skal være en periode med relativ stabilitet til at konsolidere tidligere besluttede reformer, og til at sikre de fulde fordele heraf. Endvidere skal nogle af reformerne fra 1997 raffineres for at tage hensyn til den konstruktive kritik fra Revisionsretten og Europaparlamentet. Endelig er yderligere indsatser nødvendige for at øge ansøgerlandenes kapacitet til at absorbere støttemidler.
- 2) Forberedelse til Strukturfondene. Målet er at øremærke omkring halvdelen af investeringerne fra PHARE inden for de nationale programmer til dette formål, som er at:

- a) Forberede indførelsen af Strukturfondene i ansøgerlandene ved at etablere de nødvendige administrative og budgetmæssige strukturer.
- b) Tillade disse lande at drage fordel af den første generation af integrerede regionale udviklingsprogrammer af Mål 1 typen, for derigennem at bidrage til deres økonomiske og sociale samhørighed.

PHARE-INTERREG programmet

Siden Europaparlamentets initiativ i 1995, efter revisionen af PHARE-CBC forordningen i 1998, har PHARE sammen med INTERREG tillige finansieret samarbejdsprogrammer mellem EU grænseregioner og ansøgerlandene, og mellem ansøgerlandene indbyrdes.

På basis af den nye PHARE-CBC Forordning og de nye INTERREG retningslinier er der for hver støtteberettiget grænse blevet udarbejdet et Enhedsprogrammeringsdokument, som omfatter regioner på begge sider af grænsen, og med en fælles prioritet for samarbejdet for perioden 2000-2006.

Yderligere forbedringer mod en bedre overensstemmelse mellem PHARE-CBC og INTERREG blev inkluderet i ovennævnte Meddelelse, specielt for at tillade PHARE-CBC at støtte projekter af samme størrelse som projekter under INTERREG (gennem en ny "measure-by-measure" tilgang fra 2001 ved finansiering af projekter mellem 50.000 Euro og 2 millioner Euro).

SAPARD

SAPARD har et årligt budget på 520 millioner Euro, og finansierer strukturelle foranstaltninger i landbruget, ved forarbejdning og markedsføring af produkter, og i relation til landområdernes udvikling (tabel A.46).

Gennem en decentraliseret forvaltning vil dette program give de kommende medlemsstater mulighed for at høste værdifulde erfaringer med at opfylde procedurerne for forvaltningen af programmer for landområdernes udvikling. Over en bredere front vil de nuværende investeringer opbygge kvalifikationer, som vil kunne overføres til andre Strukturfondsaktiviteter og til andre områder af Fællesskabspolitikkerne. Det skal imidlertid understreges, at SAPARD kun kan yde et begrænset bidrag i forhold til udfordringerne i landområderne.

Udviklingen af PHARE – 1989 til 2000

PHARE programmet er et af de tre førtiltrædelsesinstrumenter, som finansieres af det Europæiske Fællesskab til støtte af de centraleuropæiske ansøgerlande i deres forberedelser til at kunne indtræde i den Europæiske Union.

PHARE programmet har tilvejebragt støtte til landene i Centraleuropa siden 1989, og hjulpet dem gennem en periode med en massiv økonomisk omstrukturering og politiske forandringer. Efter Rådets møde i København i 1993 og invitationen til de Centraleuropæiske lande om at søge medlemskab, er PHARE støtten blevet nyorienteret, og støtte til infrastrukturinvesteringer udvidet væsentligt.

PHAREs fokus på "førtiltrædelse" blev først etableret i 1997, som svar på igangsættelsen af den nuværende udvidelses proces under det Europæiske Råd i Luxembourg. PHARE fondsmidlerne er nu rettet fuldstændigt mod førtiltrædelsesprioriteterne, som findes i hvert lands Tiltrædelsespartnerskab. Medarbejdere fra offentlige myndigheder i medlemsstaterne er nu udlånt gennem "twinning" til at assistere deres kollegaer i forberedelsen af optagelsen. Derudover blev PHARE's forvaltning integreret med den administrative struktur i ansøgerlandene gennem dannelse af en "National Fund" og et mindre antal kontorer for gennemførelsen.

Disse grundlæggende sigtelinier blev justeret i 1999 for at afspejle igangsættelsen af SAPARD til udvikling af landbrug og landområder, og af ISPA for transport- og miljøinfrastruktur. Den vigtigste justering var imidlertid en omdirigering PHARE's fondsmidler til fordel for problemer i relation til økonomisk og social samhørighed.

ISPA

ISPA har et budget på 1.040 millioner Euro om året, og har til formål at gøre det muligt for ansøgerlandene at opfylde Fællesskabets miljøstandarder, og at bygge transportinfrastruktur som led i det transeuropæiske netværk. Der er i forhold til miljøet givet prioritet til forsyningen med drikkevand, rensning af spildevand, affaldshåndtering og en nedbringelse af luftforureningen. For transportens vedkommende er prioriteten på projekter, som er miljøvenlige og som er af europæisk interesse, hvilket er i overensstemmelse med de vedtagne prioriteter på Ministerkonferencerne i Helsinki og på Kreta.

Budgetmæssig betydning og samhørighed

vendige for at reducere de betydelige, eksisterende regionale forskelle.

Interventionsområdet for disse tre førtiltrædelsesinstrumenter svarer til Strukturfondene og Samhørighedsfonden. Specielt går fondsmidler allokeret under PHARE til "opbygning af institutioner" til et specielt program til at forberede landene til forvaltningen af Strukturfondene, mens ISPA og SAPARD opfylder den samme funktion i forhold til Samhørighedsfonden og de strukturelle dele af EUGFL. De finansierede projekter svarer til dem, som er støtteberettigede i medlemsstaterne under Strukturfondene og Samhørighedsfonden.

Det forpligtede beløb udgør en betydelig andel af de nuværende offentlige investeringer i de berørte lande (tabel 22).

Cypern og Malta

Cypern og Malta har været associerede med Unionen siden 1972-73, og har modtaget Fællesskabsstøtte under fire på hinanden følgende finansielle aftaler. Disse blev i december 1999 erstattet af et førtiltrædelsesinstrument med et budget på 95 millioner Euro for perioden 2000 til 2004.

I den nuværende fase i førtiltrædelsen er der stillet yderligere med støtte til rådighed end ved tidligere lejligheder, for at fremme målet om opfyldelse af "*acquis communautaire*". På trods af deres beskedne størrelse er de forpligtede fondsmidler et middel til at hjælpe landene med at forberede sig til at skulle gennemføre de samhørighedspolitikker, som er nød-

Tabel 22 Årlig fordeling af førtiltrædelsesstøtte, 2000-2006

mill.Euro i 1999 priser						
	PHARE	SAPARD	ISPA		Total	
			Minimum	Maksimum	Minimum	Maksimum
Bulgarien	100,0	52,1	83,2	124,8	235,3	276,9
Tjekkiet	79,0	22,1	57,2	83,2	158,3	184,3
Estland	24,0	12,1	20,8	36,4	56,9	72,5
Ungarn	96,0	38,1	72,8	104,0	206,9	238,1
Letland	30,0	21,8	36,4	57,2	88,2	109,0
Litauen	42,0	29,8	41,6	62,4	113,4	134,2
Polen	398,0	168,7	312,0	384,8	878,7	951,5
Rumænien	242,0	150,6	208,0	270,4	600,6	663,0
Slovakiet	49,0	18,3	36,4	57,2	103,7	124,5
Slovenien	25,0	6,3	10,4	20,8	41,7	52,1
Total	1085,0	520,0	1040,0		2645,0	
PHAREs samlede årlige budget er 1.577 mill.Euro						
Kilde: Europa Kommissionen						

-
- 1 Kommissionens Beslutning af 1. juli 1999.
 - 2 Kriterier for støtteberettigelse defineret af Artikel 4 af Rådets Forordning 1260/99.
 - 3 Kommissionens Meddelelse til medlemsstaterne om regionalpolitikken og konkurrencepolitikken: Styrkelse af koncentrationen og samhørigheden, OJEC C90 26.03.98.
 - 4 Europa Kommissionen, "Strukturfondene og samordningen med Samhørighedsfonden, Retningslinier for programmer for perioden 2000-2006", COM (1999) 344 final
 - 5 Europa Kommissionen, Rapport om Samhørighedsfonden (1999).
 - 6 London School of Economics, The socio-economic impact of projects financed by the Cohesion Fund, 1999.
 - 7 Over en tredjedel af SMVerne inden for Unionen (omkring 18 millioner) er lokaliserede i områder berettigede til støtte fra Strukturfondene, hvoraf 3 millioner befinder sig i Mål 1 regioner.
 - 8 COM (1998)275, "Styrkelse af samhørighed og konkurrenceevne gennem forskning, teknologisk udvikling og innovation", Kommissionens Meddelelse af 12.juni 1998.
 - 9 RITTS (Regionale strategier for fornyelse og teknologioverførsel) er blevet finansieret af Innovation-programmet under det Fjerde Rammeprogram.
 - 10 COM (97) 7, "Samhørighed og informationssamfundet", Kommissionens Meddelelse.
 - 11 Europa Kommissionen, "From telecommunications to the information society: evaluation criteria for the 2000-2006 programmes", Technical Document n°2, 1999.
 - 12 RISI (Regionale informationssamfundsstrategier) blev finansieret af Artikel 10 under EFRU og Artikel 6 under ESF.
 - 13 European Policies Research Centre (EPRC), "Objective 2: Experiences, lessons and policy implications", juli 1999.
 - 14 Europa Kommissionen, "Konklusioner vedrørende ESF endelige evalueringer", 1999.
 - 15 ENESAD, "Synthesis of intermediate evaluations of Objective 5b in France", april 1998.
 - 16 Europa Kommissionen, "Mid-term review of Objective 1 and 6 programmes – Better management through evaluation", 1997.
 - 17 Tavistock Institute, "Thematic evaluation of the partnership principle", 1999.
 - 18 For Quest II: Röger, W. (1996) "Macroeconomic evaluation of the effects of CSF with Quest II" (paper presented at the European Conference on evaluation methods for Structural Funds intervention, Berlin 2-3 Dec. 1996). For Hermin: Bradley, J. (2000) "The impact of CSF on objective 1 countries – 1989-2006" (undersøgelse udført for Europa Kommissionens DG for Regionalpolitik). De detaljerede resultater er præsenterede i bilaget.
 - 19 Europa Kommissionen, "Strukturfondene og samordningen med Samhørighedsfonden, Retningslinier for programmer for perioden 2000-2006", COM (1999) 344 Final.
 - 20 Et dokument, som udstikker rammerne for støtte til beskæftigelse og udvikling af menneskelige ressourcer i hver enkelt medlemsstat.
 - 21 I skrivende stund var alle detaljer om Mål 2 programmerne ikke tilgængelige.
 - 22 Kommissionen har udmeldt prioriteterne for de fire Initiativer, og har besluttet allokeringen af det samlede beløb mellem medlemsstaterne (10,44 milliarder Euro svarende til 5.3% af de samlede Strukturfonde).
 - 23 Europa Kommissionen, "Indicators for monitoring and evaluation", Working Document n°3, 1999.
 - 24 C(2000)3103.
-

Regionale forhold i Tyrkiet

Med det Europæiske Råds møde i Helsinki er Tyrkiet blevet det 13de ansøgerland for optagelse i EU.

Regionale forskelle

Ifølge OECD data er BNP pr. indbygger (i PPS) kun 33,4% af EU gennemsnittet. Forskellen i forhold til EU synes at have ligget på dette niveau i mange år. Tilbage i begyndelsen af 1950'erne blev en større BNP vækst end inden for EU neutraliseret af en høj befolkningsvækst. De regionale forskelle har sammenhæng med betydelige forskelle i geografiske og i klimatiske forhold, samtidigt med, at disse forskelle også har deres udspring i de betydelige folkevandringer, som fandt sted under de vanskelige tider i slutningen af det 19de århundrede og begyndelsen af det 20de.

De tilgængelige data for BNP pr. indbygger fordelt på de 80 provinser, som nu er blevet sammenlagt til 19 regioner omtrent af NUTS 2 størrelse, illustrerer forskellenes størrelsesorden i 1997:

- Mellem øst og vest: Totredjedele af befolkningen var koncentreret i den vestlige del af landet på halvdelen af landets areal, de stod for 82% af det nationale BNP og havde et BNP pr. indbygger, som var 23% over det nationale gennemsnit (41% af EU gennemsnittet). I øst var BNP pr. indbygger 53% af det nationale gennemsnit, stort set svarende til situationen 10 år tidligere.
- Mellem de kystnære og indenlandske regioner: BNP pr. indbygger i de fire kystregioner, hvor 55% af befolkningen bor, er 26% over det nationale gennemsnit.
- I 2 regioner (Istanbul og Izmir) var BNP pr. indbygger væsentligt over det nationale gennemsnit (henholdsvis 53% og 70% højere), eller omkring halvdelen af EU gennemsnittet.
- I 7 regioner (Aegean Sea, de sydlige kystområder, Ankara) var BNP pr. indbygger op til 50% over landsgennemsnittet, hvilket svarer til mellem en tredjedel og halvdelen af EU gennemsnittet.
- I 7 regioner (omkring Anatolia og Sorte Havets kystområder) var niveauet mellem halvdelen og 100% af landsgennemsnittet, og mellem 20% og 33% af EU gennemsnittet.
- I de resterende tre regioner i det østlige Anatolia var niveauet mellem 20% og 50% af landsgennemsnittet eller kun 7% til 16% af EU gennemsnittet, d.v.s. lavere end i nogen af de andre regioner i ansøgerlandene.

Sociale forskelle

Beskæftigelse

I 1998 blev den officielle arbejdsløshedsprocent skønnet til 6,3% af arbejdsstyrken, men det afspejler ikke den sande situation på grund af fraværet af et system til arbejdsløshedsunderstøttelse samt en væsentlig underbeskæftigelse. Ud af de 20,5 millioner med en civil beskæftigelse arbejdede 5,5 millioner inden for familien og uden betaling, heraf de fleste kvinder. Mens erhvervsfrekvensen for mænd stort set svarede til EU gennemsnittet (79%), var den betydeligt lavere for kvinder (29% i forhold til 59%), specielt i byerne (15%). Data for den branchemæssige beskæftigelse viser, at kvinder er udsat for betydelige vanskeligheder, eller endog diskriminering, i forhold til at finde jobs inden for fremstillingsvirksomhed og service.

Uddannelse

Antallet af analfabeter er stadig betydelig (18% i modsætning til 3% i Grækenland), hvilket også er tilfældet blandt de unge i arbejdsstyrken og blandt kvinder specielt (24%). Deltagelsen i den lovpligtige skolegang er under 90% af den berørte aldersgruppe, hvilket i stor udstrækning er et resultat af børnearbejde, idet 1 million unge mellem 6 og 14 år er i arbejde, hvoraf en tredjedel er under 12 år.

Strukturpolitikker

Regionalpolitik

I modsætning til de andre ansøgerlande indførte Tyrkiet en regionalpolitik i 1970'erne sammen med støttetiltag til virksomhederne. De støttede provinser omfattede en tredjedel af befolkningen, og havde et gennemsnitligt BNP pr. indbygger på 56% af landsgennemsnittet.

Denne politik har imidlertid medført signifikante resultater. På grund af sikkerhedsmæssige problemer igennem 1990'erne tiltrak den finansielle støtte ikke mange virksomheder til de østlige regioner. Endvidere havde problemerne med en langsom udvikling sammenhæng til vanskeligheder i kulindustrien (Zonguldak) og i jern- og stålindustrien (Karabük).

Data for offentlige investeringer, som stadigt er anseelige på grund af en stor, nationaliseret industrisektor, antyder en beskeden støtte til tilbagestående områder. I 1997 beløb de samlede investeringer sig til omkring 194 Euro pr. indbygger, hvoraf omkring 40% gik til regionale foranstaltninger.

Socialpolitik

De igangværende makroøkonomiske justeringer vil kun have langvarige effekter, hvis de følges op af en bred vifte

af sociale reformer. Der er meget at indhente i form af beskæftigelseslovgivning, ligestilling, social sikkerhed, sundhed, uddannelse og menneskerettigheder.

De social udgifter udgør kun 7% af BNP sammenlignet med 25% inden for de europæiske OECD lande, hvilket efterlader store dele af befolkningen uden et passende socialt sikkerhedsnet.

Beskæftigelse

Der eksisterer intet alment system for arbejdsløshedsunderstøttelse i Tyrkiet. Ifølge beskæftigelseslovgivningen og de kollektive overenskomster giver afskedigelser ret til et fast beløb, hvis størrelse afhænger af ansættelsesforholdets varighed. Imidlertid bliver kun 50% af arbejdet deklareret, og de kollektive overenskomster dækker kun 35% af dem i jobs, som indberettes til myndighederne. Der er en bestemmelse i beskæftigelseslovgivningen mod sexdiskriminering, og i forhold til UNDP's rapport fra 1998 om menneskelighedens udvikling, er diskriminering en institutionaliseret og strukturelt betinget faktor på det tyrkiske arbejdsmarked.

Sundhed

Det nuværende sundhedsvæsen er dyrt og ikke specielt effektivt. I 1998 bidrog udgifterne med et underskud

svarende til 2,7% af BNP, og udgjorde en tredjedel af det samlede budgetunderskud. Adgang til sundhedsydelser er ulige fordelt med landområderne som specielt fordelte, og udgifterne til offentlige sundhedscentre, overvejende lokaliseret i landområderne, faldt mellem 1992 og 1996 fra 7% til 3% af det samlede sundhedsbudget.

Uddannelse

På trods af et relativt stort antal børn i skolealderen beløber udgifterne til grundskole og gymnasier sig kun til 2,1% af BNP i forhold til et OECD gennemsnit på 3,4%. Udgiften pr. elev i grundskolen er kun en anelse over 20% af OECD gennemsnittet, mens gymnasieuddannelsen kun udgør omkring 12% heraf. For de fattigste familier er børn en betydelig indkomstkilde, og der eksisterer ingen regeringspolitik, som ansporer dem til at sende børnene i skole.

Konklusioner

Som led i forberedelserne til optagelse i EU er det helt afgørende, at Tyrkiet udvikler regionale og sociale politikker, som er i stand til at imødekomme behovene, og som gør det muligt for landet at tage del i EU programmer for en styrkelse af den økonomiske og sociale samhørighed.

Tabeller

1	De mest og de mindst velstillede regioner inden for Unionen, 1988-1998	6
2	Overordnede oplysninger om regioner under 75% af EU's BNP pr. indbygger, 1998	9
3	BNP pr. indbygger i regioner grupperet efter perifer beliggenhed, EU27, 1998	30
4	Økonomiske centre inden for EU og USA	31
5	Udgifter til FTU i samhørighedslandene og i resten af EU, 1995-98	59
6	Samlede statsstøtte i medlemsstaterne 1994-1996 og 1996-1998	79
7	Værditilvækst og beskæftigelse i landbruget inden for Unionen og i CØE-landene	85
8	Samarbejdsrelationer skabt af FP4 mellem samhørighedslandene og andre EU medlemsstater, 1995-1998	101
9	Økonomiske effekter af Strukturfondene og Samhørighedsfonden	122
10	Udgifter til Mål 1, 2 og 3 i hinanden efterfølgende perioder, eksklusiv overgangsstøtte (Euro pr. indbygger pr. år i gennemsnit, 1999 priser)	122
11	Strukturfondenes dækningsgrad, 1989-2006	124
12	Sammenhæng mellem støtteberettigede områder under Strukturfondene og områder for regional Statsstøtte	125
13	Befolkningen i regioner berettigede til Strukturfondsstøtte, men ikke til regional Statsstøtte	125
14	Fordelingen af Strukturfondsmidler på brede interventionsområder under Mål 1	126
15	Samhørighedsfonden: Forpligtede ressourcer fordelt på interventionsområder, 1993-1999	127
16	Udlån fra den Europæiske Investeringsbank (EIB), 1989-1993 og 1994-1999	128
17	Effekter på BNP og arbejdsløshed af Fællesskabets strukturelle interventioner, 1989-1999	131
18	Skøn over sparet rejsetid som følge af Strukturfonds- og Samhørighedsfonds investeringer, 1994-99	132
19	Mål 1 regioner: Sammenhæng mellem teknologisk potentiale og vækst	134
20	Effekter af FIG foranstaltninger, 1994-99	141
21	Programming af Strukturfondene: Erfaringerne	152
22	Årlig fordeling af førtitrædelsesstøtte, 2000-2006	155

Grafer

1	BNP pr. indbygger (PPS) fordelt efter land og regionale yderpunkter, 1998	4
2	Forskelle i BNP pr. indbygger, 1987-98	6
3	BNP pr. indbygger (PPS), 1999	7
4	Vækst i beskæftigelse og BNP inden for Unionen, 1975-98	13
5	Arbejdsløshedsprocenter efter land og regionale yderpunkter, 1999	21
6	Befolkning med indkomst under fattigdomsgrænsen, 1995	24
7	Befolkning med indkomst under fattigdomsgrænsen før og efter overførsler, 1995	26
8	Koncentration af fattigdom i landområderne i CØE-landene	27
9	Investering i viden	48
10	Vejindeks, 1988 og 1998	50
11	Motorvejsindeks, 1988 og 1998	50
12	Befolkningen med universitetsgrad eller tilsvarende kvalifikationer fordelt på aldersgrupper, 1999	56
13	Arbejdsløshedsprocenter efter uddannelsesniveau, 1999	57
14	Telefonlinier og udbredelsen af mobiltelefoner, 1998/99	63
15	Adgang til PC-udstyr og Internet, 1999	64
16	BNP vækst i samhørighedslandene, 1990-99	70
17	Prisinflation i samhørighedslandene, 1990-99	70
18	EUGFL udgifter, 1983-2000, og udsigter for 2001-06	81
19	Produktionsstøtte pr. AWU fordelt på brug klassificeret efter ESE, 1990-92 og 1995-97	86
20	Værditilvækst i landbruget i CØE-landene, 1998	86
21	BNI og driftsbudget, 1999	117
22	BNI og Indre Markeds udgifter, 1999	118
23	BNI og CAP udgifter, 1999	118
24	BNI og CAP indkomststøtte, 1999	118
25	Strukturpolitiske udgifter (forpligtede bevillinger), 1988-2006	119

26	BNI og strukturpolitiske udgifter, 1999	119
27	Sammensætningen af EU's ressourcer, 1985-2006	120
28	Ændring af Strukturfondenes størrelse, 1988-2006	121
29	Strukturfonde og Samhørighedsfond, 1994-99, og BNP pr. indbygger fordelt efter medlemsstat .	123
30	Strukturfonde og Samhørighedsfond, 2000-06, og BNP pr. indbygger fordelt efter medlemsstat .	123
31	Fordeling af Strukturfonde og BNP på medlemsstater, 1994-99	123
32	Fordeling af Strukturfondene og BNP på medlemsstater, 2000-06	123
33	Mål 1 regioner: BNP pr. indbygger (PPS), 1988-98	130
34	Mål 1 regioner: Arbejdsløshedsprocent, 1988-99	130
35	Fordeling af udgifter til transportinfrastruktur (1994 mill. Euro), 1994-1999	132
36	Fordeling af udgifter til transportinfrastruktur (1994 mill. Euro), 1994-1999	132
37	Fordeling af Strukturfondene i Mål 2 regioner efter overordnede mål, 1989-93, 1994-96 og 1997-99	137

Kilder

Eurostat og DG REGIO: 1-3, 10-11, 29-34

Eurostat: 4-5; Eurostat, ECHP: 6-7; Eurostat, Labour Force Survey: 12-13

Europa Kommissionens tjenestegrene: 16-17, 19, 21-28, 35-37

Verdensbanken (2000): 8

OECD (Storbritannien: Skøn fra DfEE tal): 9

European Survey on Information Society, Extension to Central and Eastern

European Countries, CEC, 2000: 14

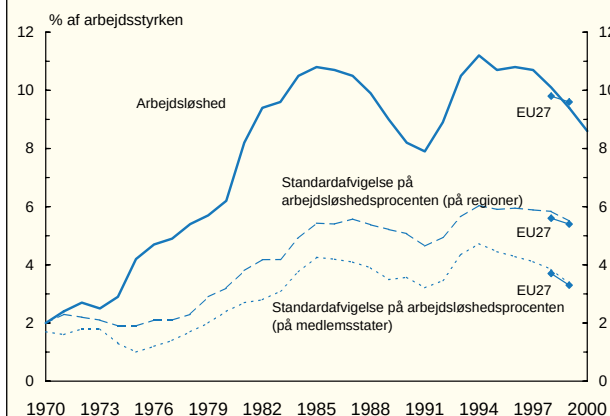
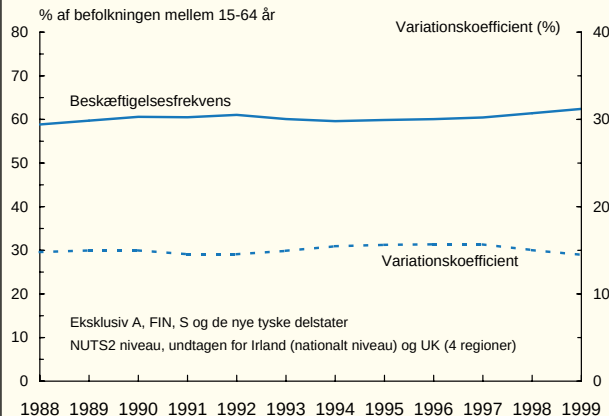
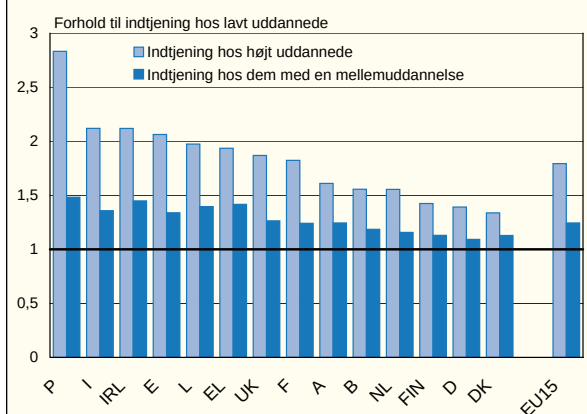
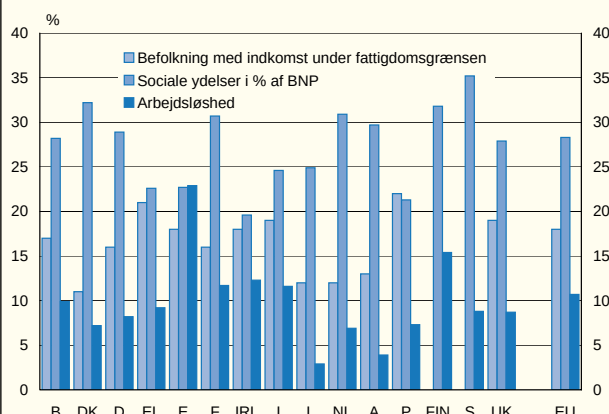
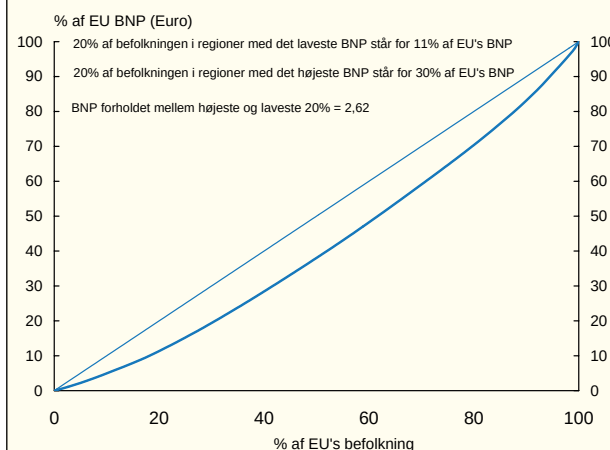
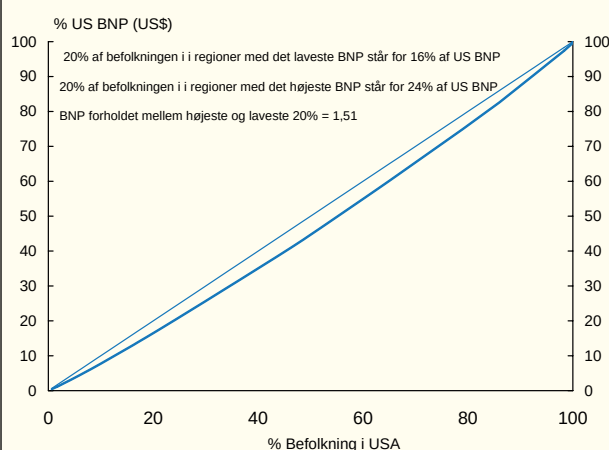
EOS Gallup Survey - Telecom residential survey, CEC, 2000: 15

Europa Kommissionen, Budget Vademecum: 18

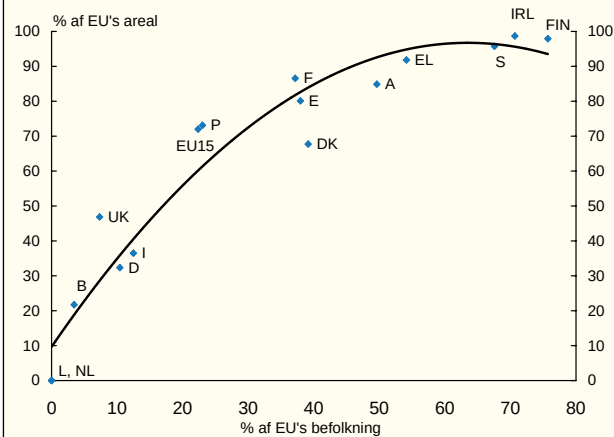
Pouliquen (2001), Eurostat: 200

Kort

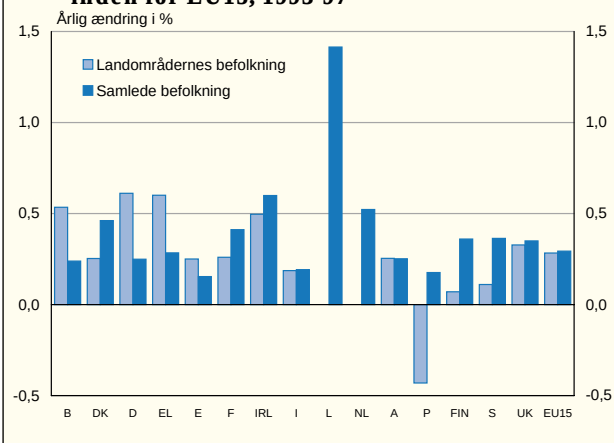
1	Det regionale BNP pr. indbygger (PPS), 1998	5
2	Beskæftigelsesfrekvenser, 1999	16
3	Beskæftigelsen fordelt på sektorer, 1999	18
4	De regionale arbejdsløshedprocenter, 1999	19
5	Arbejdsløshed, 1999	21
6	Regionale typer af fysike og funktionelle land-by mønstre	32
7	Strukturfondene 2000-2006: Støtteberettigede områder under Mål 1 og 2	36
8	BNP pr. beskæftiget (Euro), 1998	39
9	Regioner med den højeste beskæftigelse inden for landbrug, industri or service, 1999	40
10	Forsørgerbyrden, 1998	44
11	Forventet fald i arbejdsstyrken	45
12	Uddannelsesniveauer, 1999	55
13	Europæiske patentansøgninger, gennemsnit 1997 til 1999	61
14	Samlet PAC støtte pr. AWU, 1995-1996	83

A.1 Forskelle i arbejdsløshed, EU15: 1970-99; EU27: 1998-99

A.2 Regionale forskelle i beskæftigelsesfrekvenser, EU12, 1988-99

A.3 Indtjening efter uddannelsesniveau, 1995

A.4 Fattigdom og sociale ydelser, 1995

A.5 Fordeling af BNP på regioner, EU15, 1998

A.6 Fordelingen af BNP efter Stater, USA, 1998

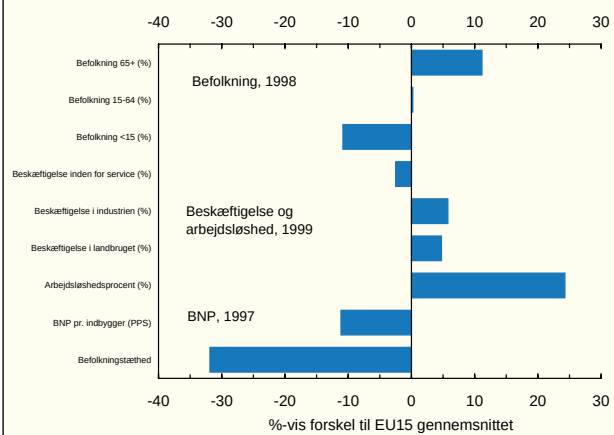
A.7 Befolkningsfordeling i landområderne inden for EU15, 1997

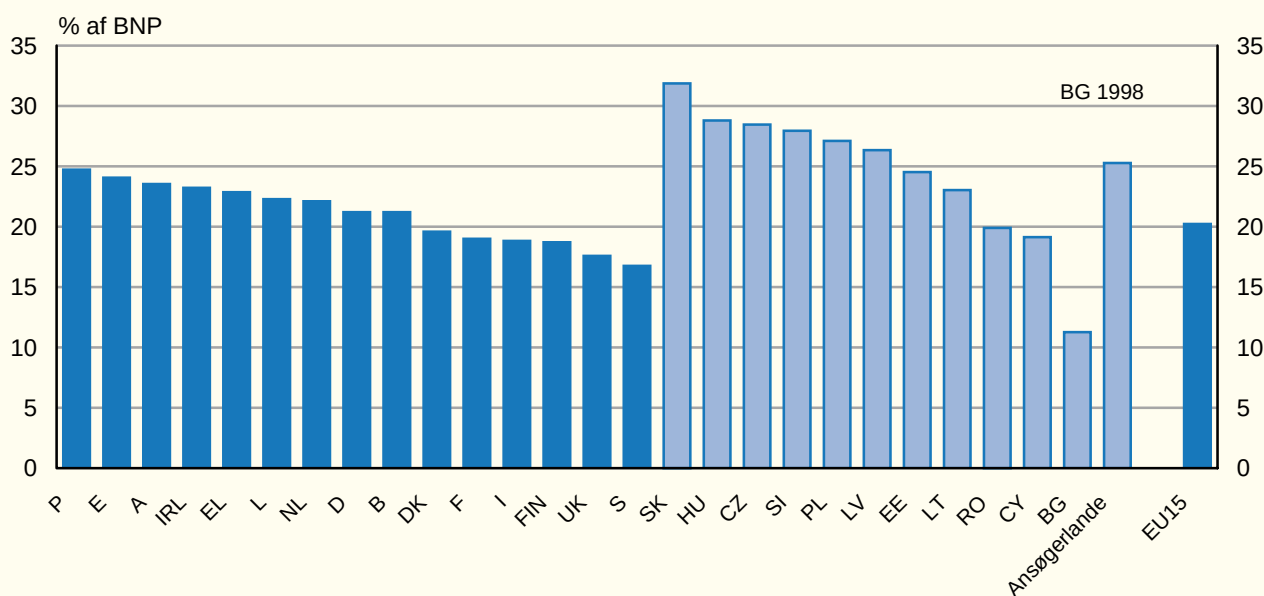
A.8 Årlig ændring i befolkningen i landområderne og i den samlede befolkning inden for EU15, 1993-97

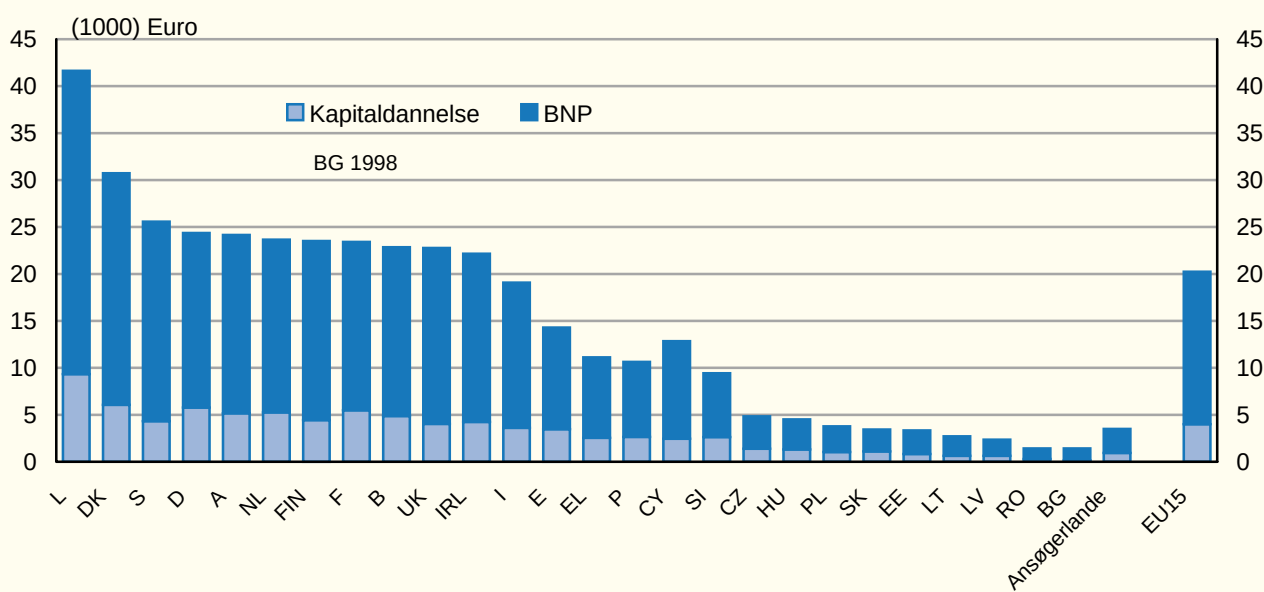
A.9 Kendetegn for regioner med befolkningsnedgang inden for EU15, 1993-98

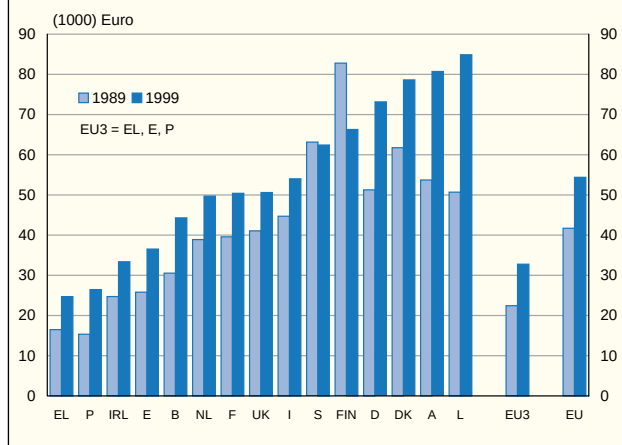
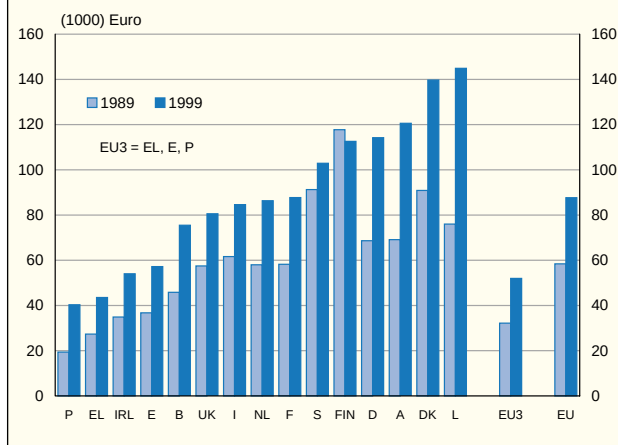
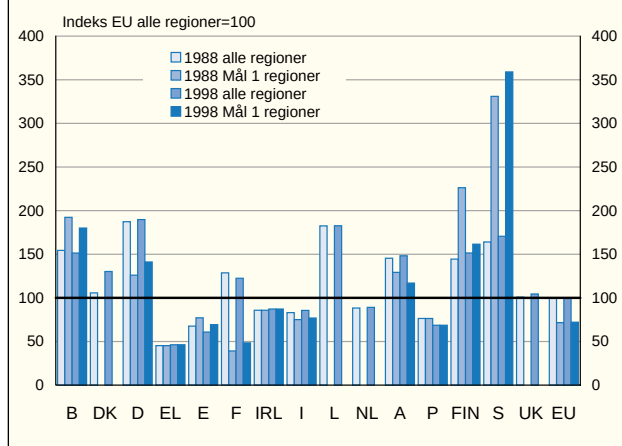
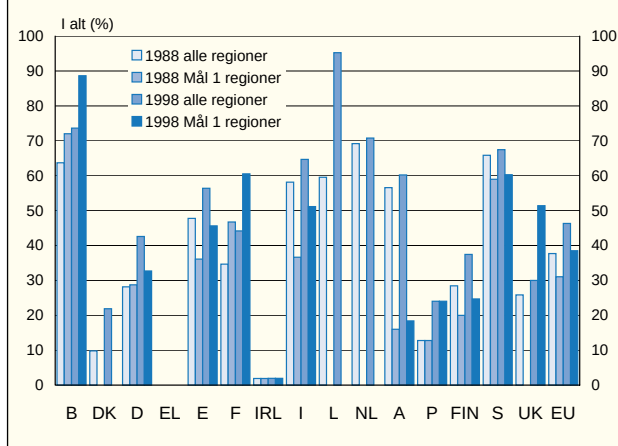
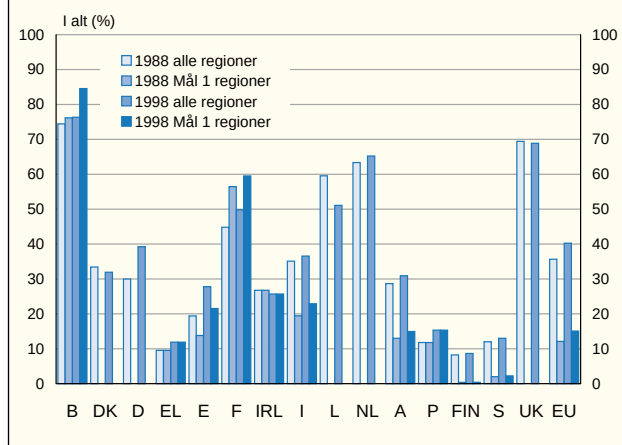
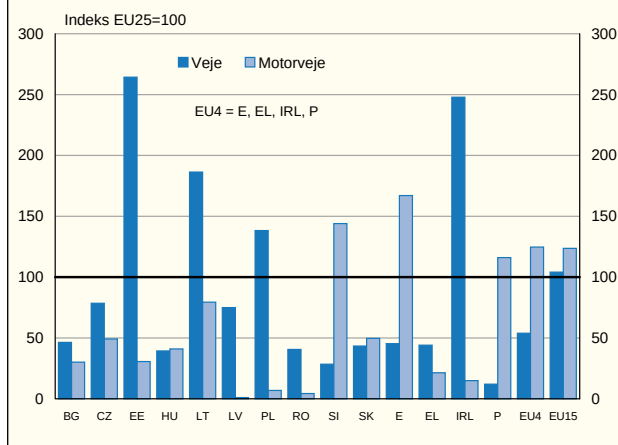

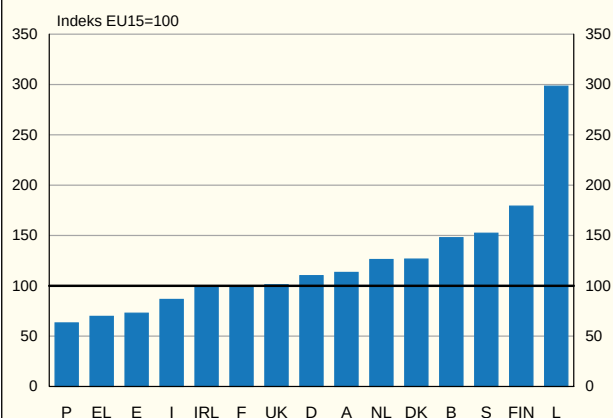
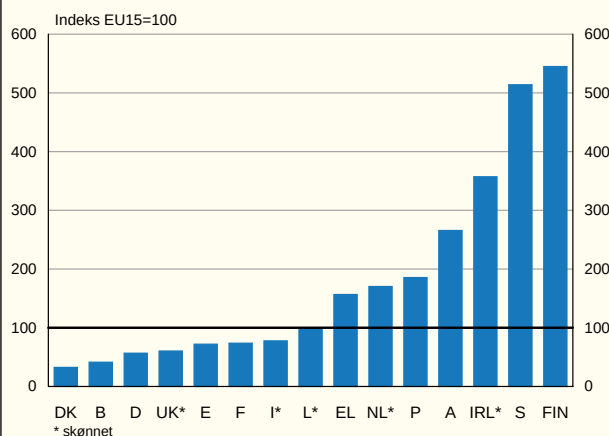
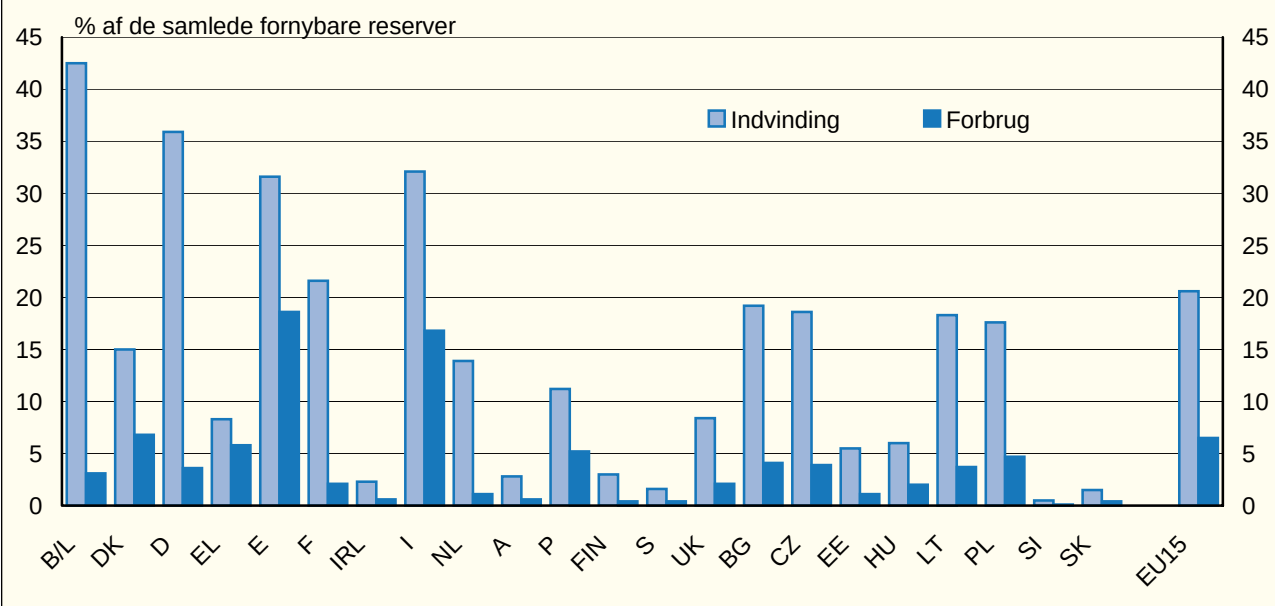
A.10 Bruttoinvesteringer, 1999

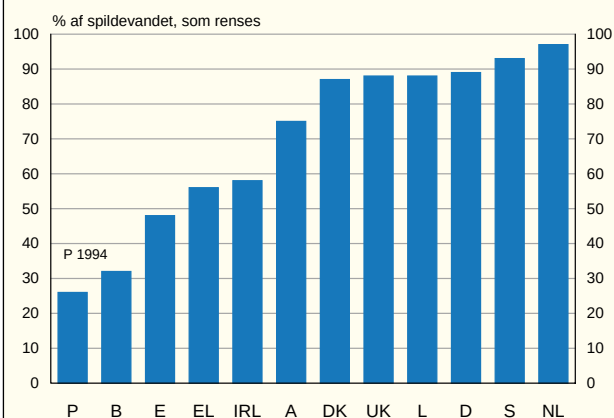
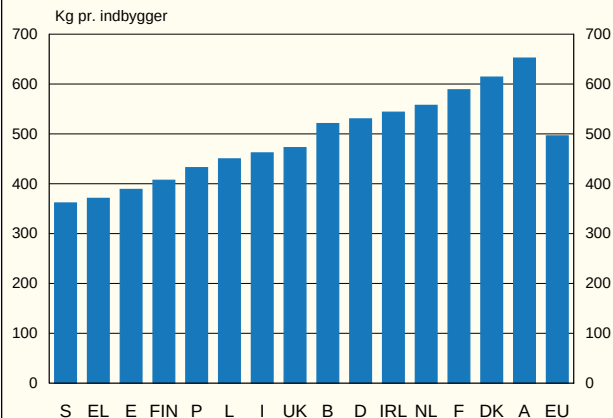
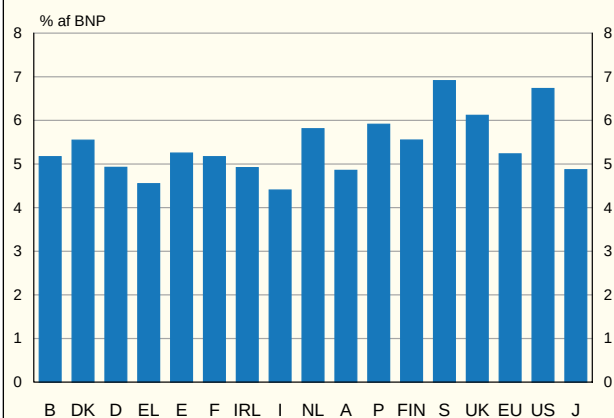
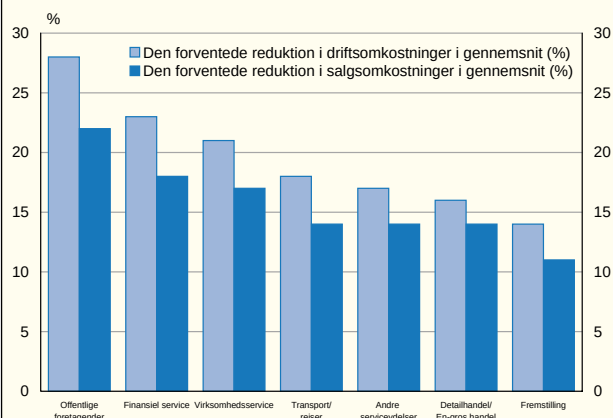
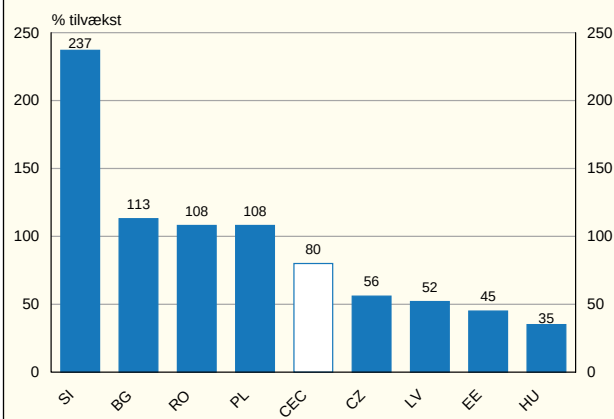
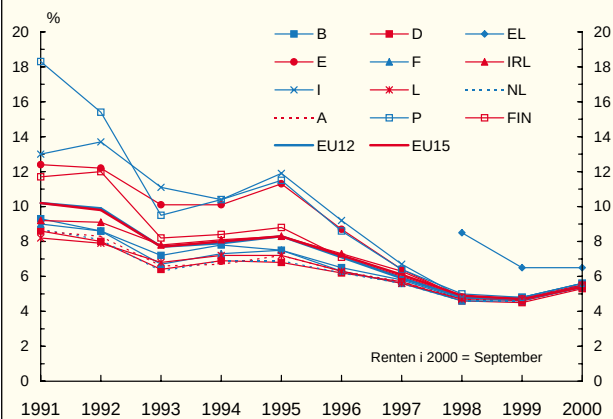

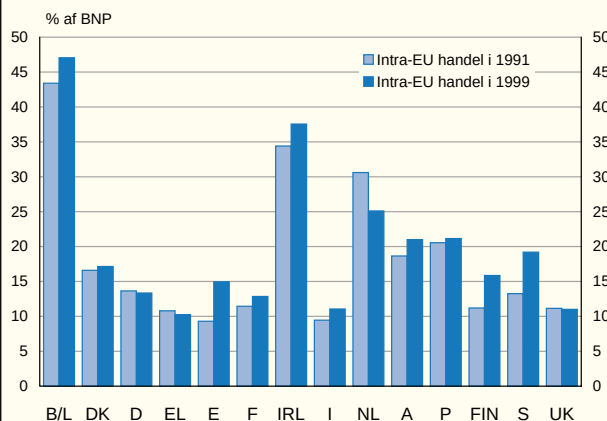
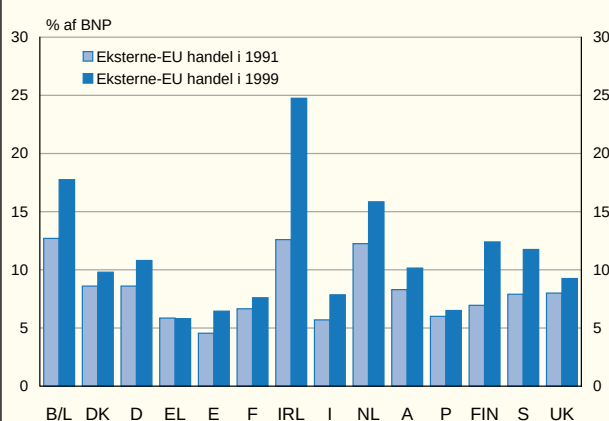
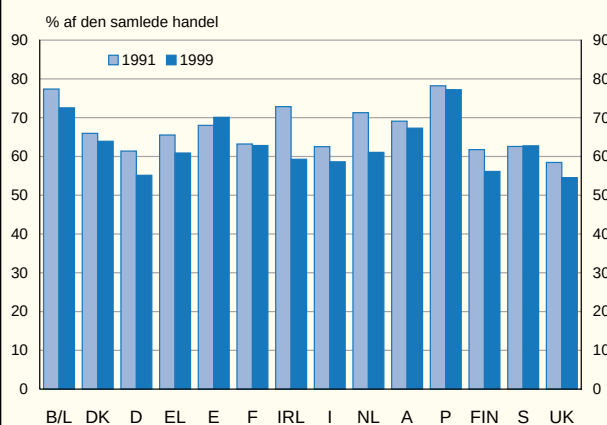
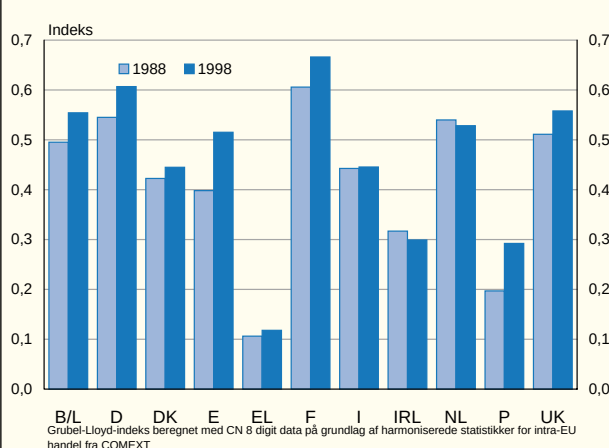
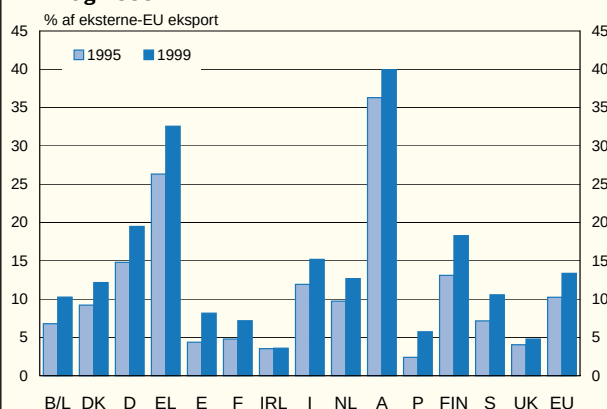
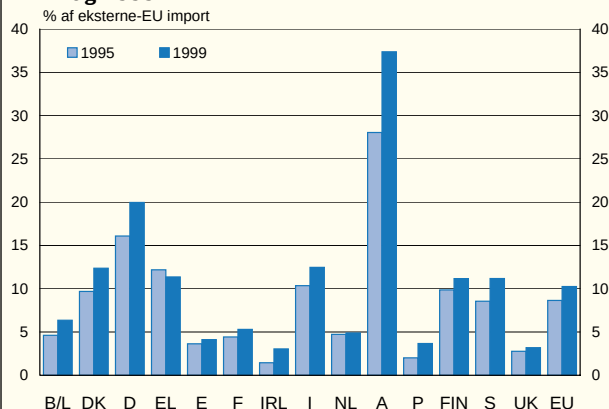
A.11 BNP og bruttoinvesteringer pr. indbygger, 1999

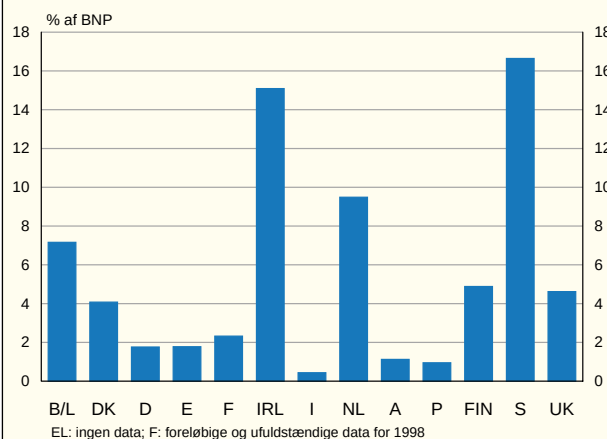
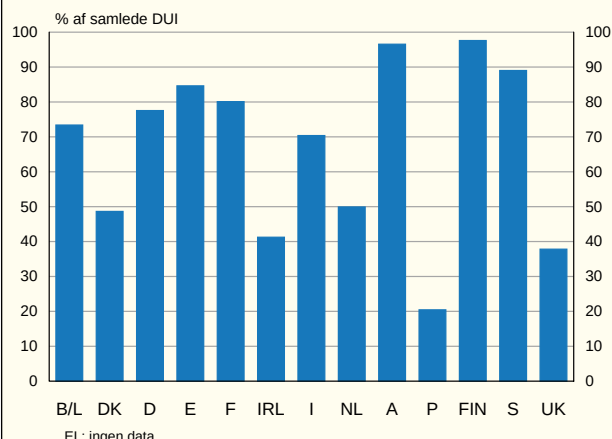
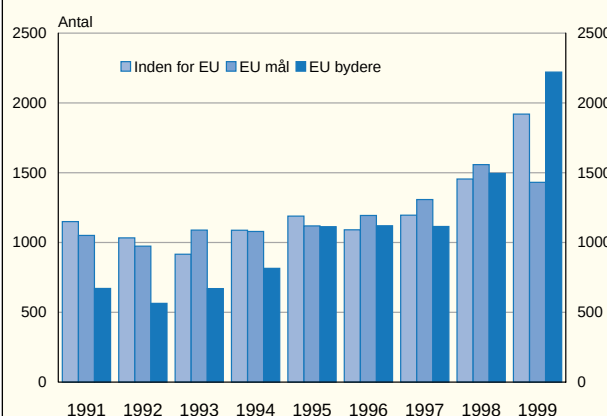
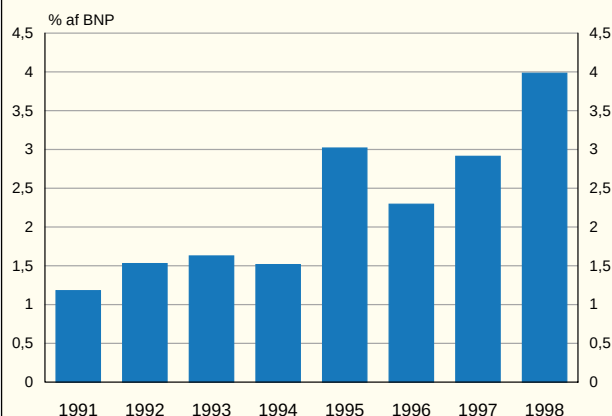
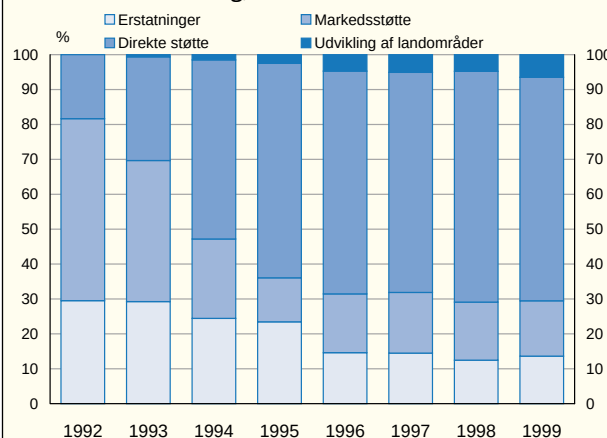
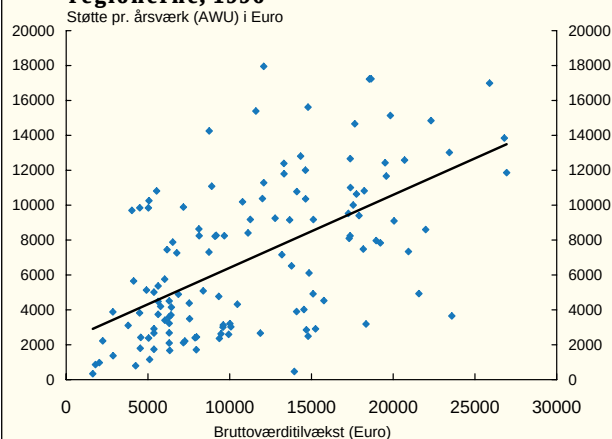

A.12 Nettokapitalbeholdning pr. indbygger inden for EU15, 1989 og 1999

A.13 Bruttokapitalbeholdning pr. indbygger inden for EU15, 1989 og 1999

A.14 Sammensat indeks for jernbanelinier inden for EU15, 1988 og 1998

A.15 Elektrificerede jernbanestrækninger inden for EU15, 1988 og 1998

A.16 To-sporede jernbanestrækninger inden for EU15, 1988 og 1998

A.17 Vej-indeks for ansøgerlandene og EU15, 1996

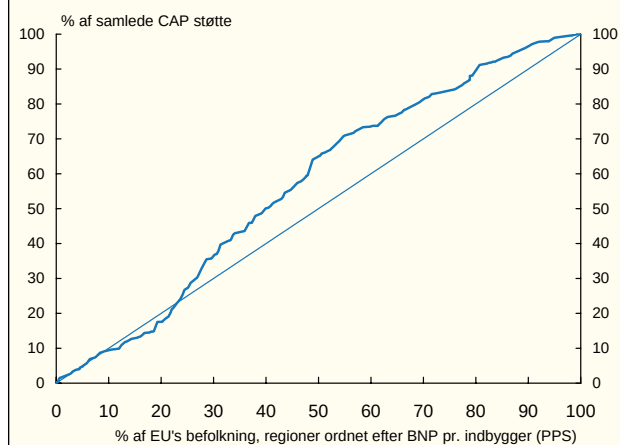
A.18 Energiforbrug pr. indbygger inden for EU15, 1998

A.19 Samlede grundvandsreserver inden for EU15

A.20 Samlede vandindvinding og forbrug

A.21 Befolkning tilknyttet spildevandsrensningsanlæg, 1995/96

A.22 Affaldsmængder i kommunerne, 1996/97

A.23 Værdien af IT markederne, 1998

A.24 Forventet omkostningsbesparelse fra indførelsen af e-handel, 1999

A.25 Vækst i udbredelsen af mobiltelefoner, 1998-99

A.26 Nominelle lange renter (10-årige statsobligationer) inden for EU, 1991-2000

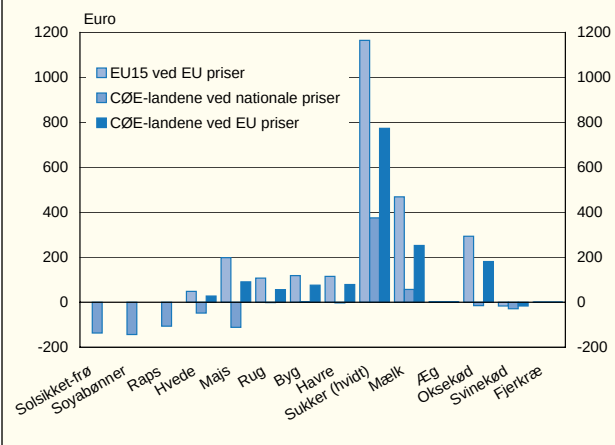
A.27 Intra-EU handel fordelt på medlemsstater, 1991 og 1999

A.28 Eksterne-EU handel fordelt på medlemsstater, 1991 og 1999

A.29 Intra-EU handel som % af medlemsstaternes samlede handel, 1991 og 1999

A.30 Intra-industriell handel i EU12 medlemsstaterne, 1988 og 1998

A.31 Eksport til CØE-lande som andel af medlemsstaternes eksterne EU eksport, 1995 og 1999

A.32 Import fra CØE-lande som andel af medlemsstaternes eksterne-EU import, 1995 og 1999

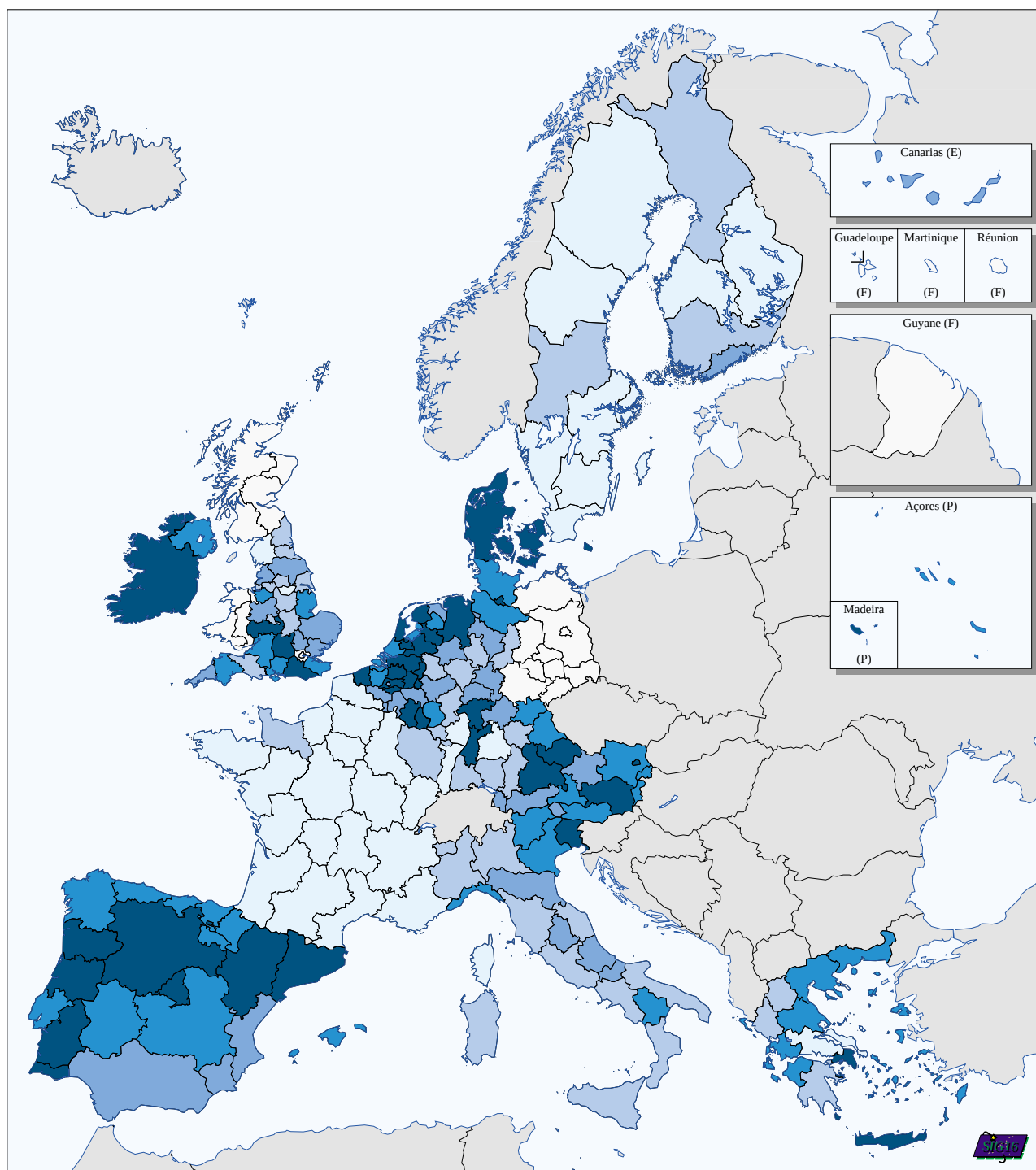
A.33 Samlede DUI i medlemsstaterne, gennemsnit 1998 og 1999

A.34 DUI fra andre EU medlemsstater, gennemsnit 1998 og 1999

A.35 Antallet af virksomhedssammenlægninger og erhvervelser på tværs af grænserne, 1991-99

A.36 Udenlandske direkte investeringer inden for CØE-landene, 1991-98

A.37 Udgifter til landbruget fordelt efter foranstaltning, 1992-99

A.38 Forholdet mellem værditilvækst og den samlede CAP støtte (pris og direkte) for EU regionerne, 1996

A.39 Fordeling af CAP støtte efter regionalt udviklingsniveau, 1996

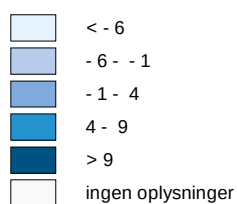
A.40 Markedsprisstøtte pr. hektar eller kvægenhed, gennemsnit 1997-99

A.1 Ændring i BNP pr. indbygger (PPS), 1987-1997

Ændring i indeks (EU15=100)

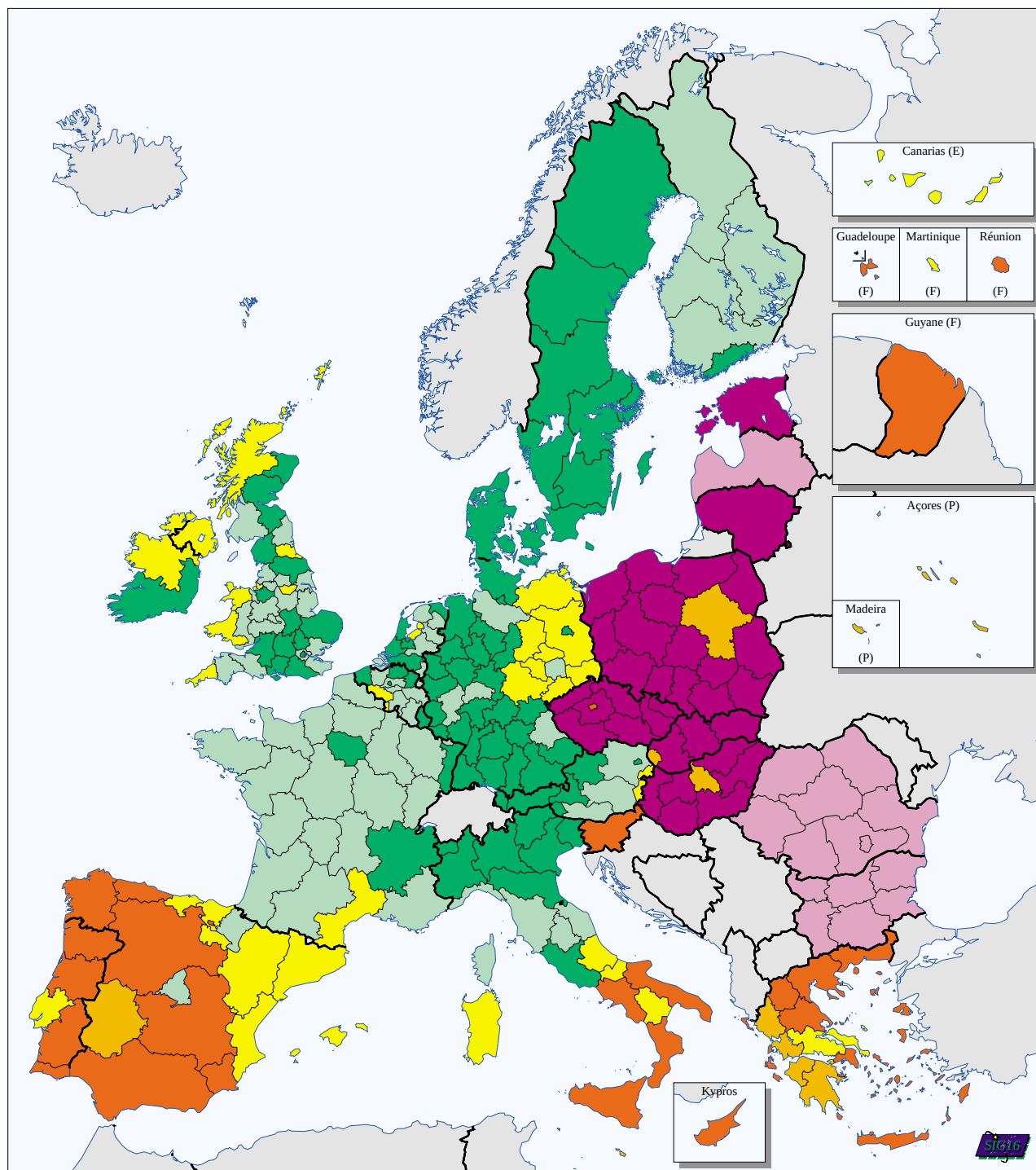

IRL: NUTS0

Kilde: Eurostat

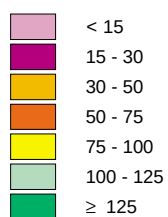
0 100 500 km

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

A.2 BNP pr. indbygger i regionerne (Euro), 1998

Indeks, EU27=100

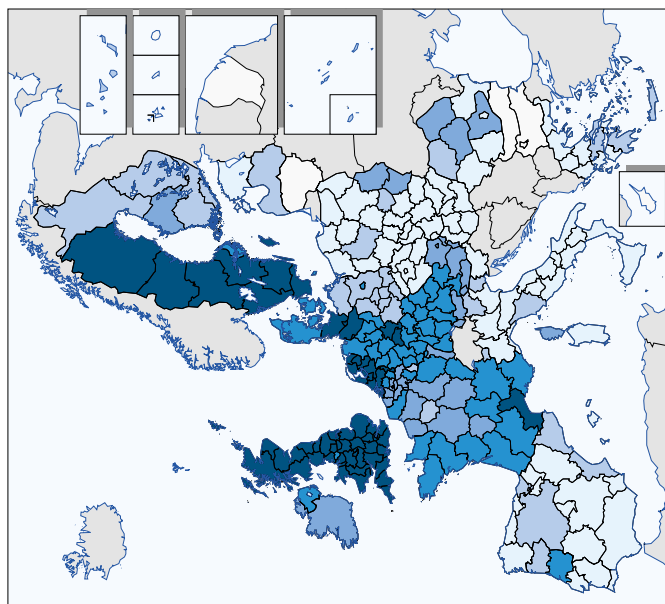
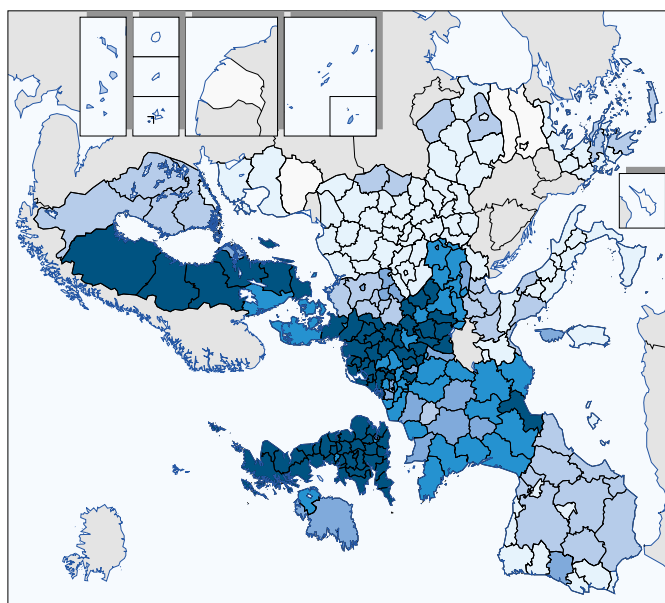
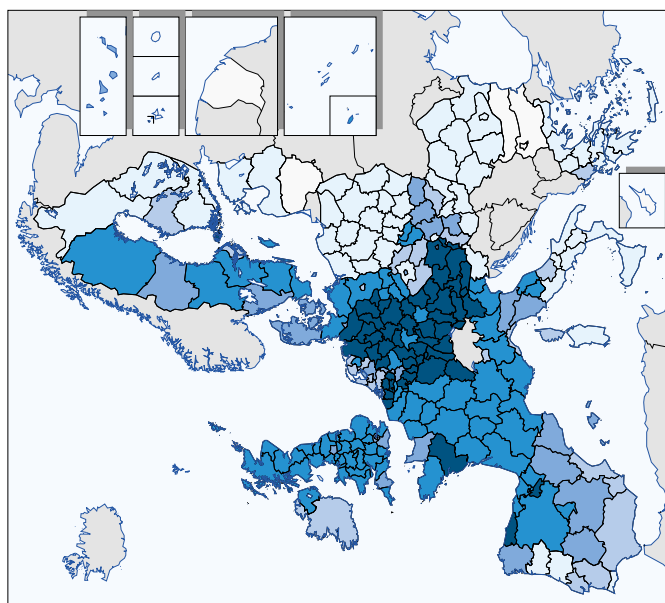

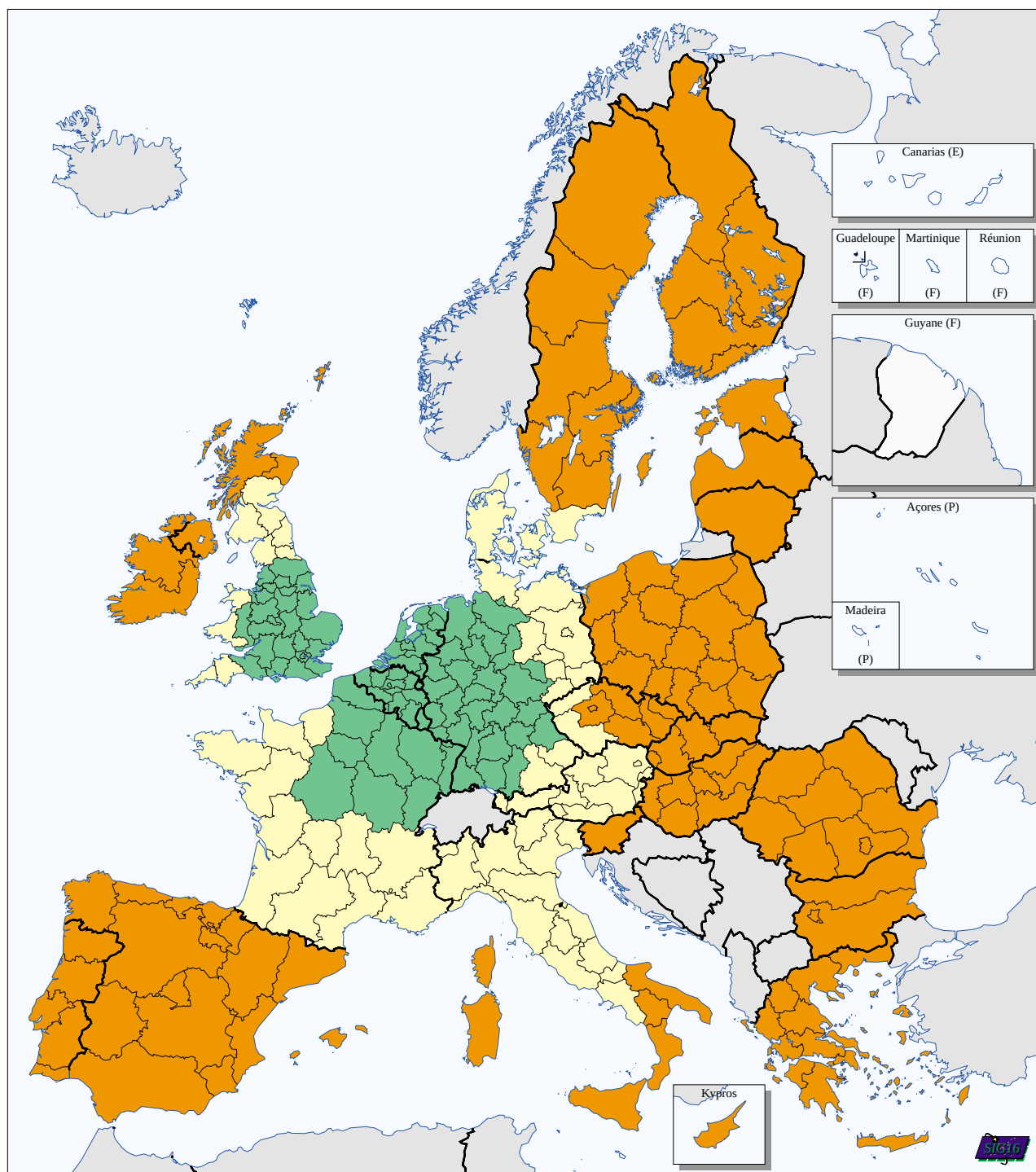
Kilde: Eurostat

0 100 500 km

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

A.3 Deltidsbeskæftigelse, 1999

A.4 Centrale og perifere regioner

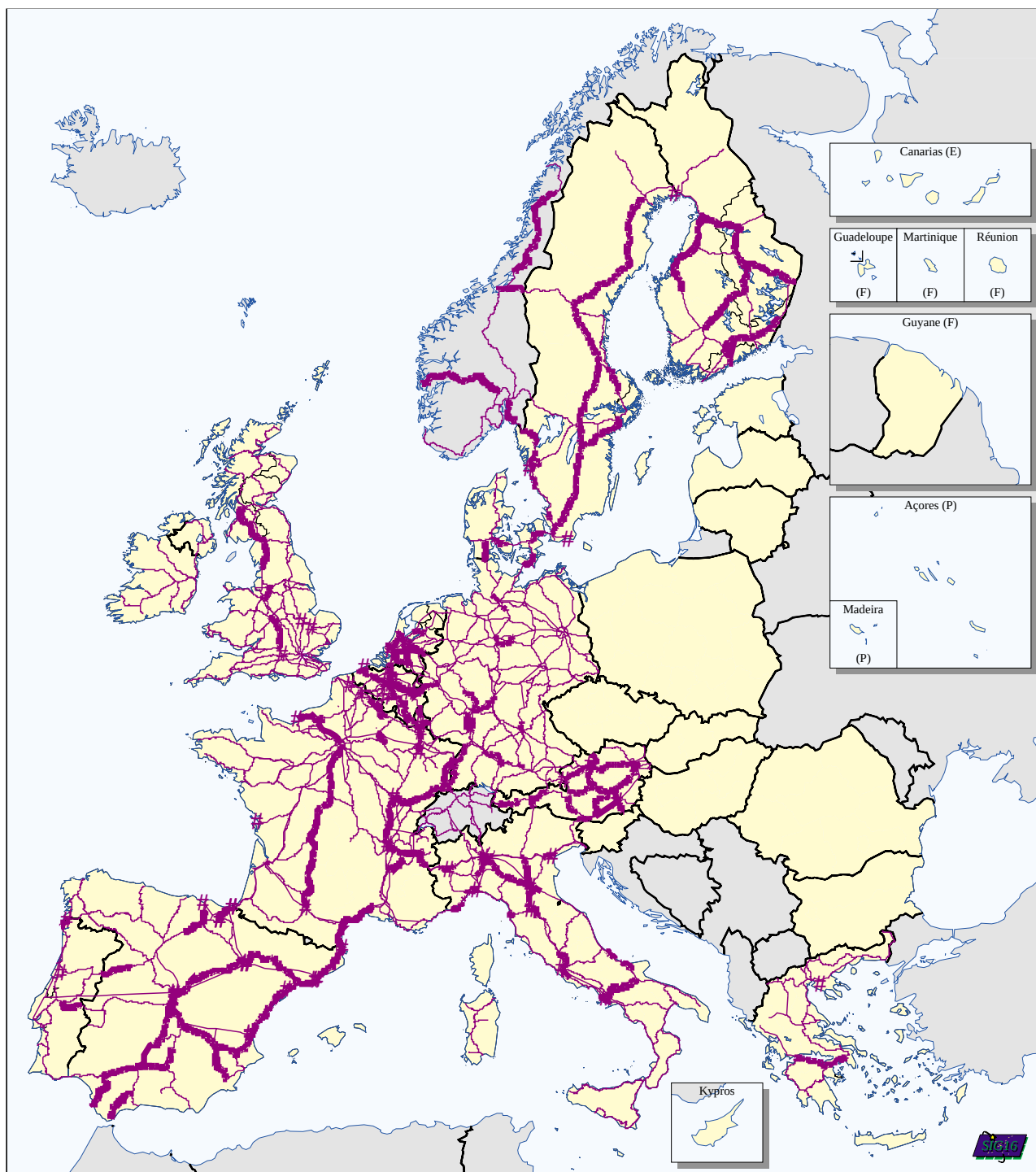
- Centrale regioner
- Perifere regioner
- Øvrige regioner

I henhold til indeks for periferitet
til BNP i Euro med lastbil (NUTS 2)

Kilde: IRPUD - DGREGIO

0 100 500 km

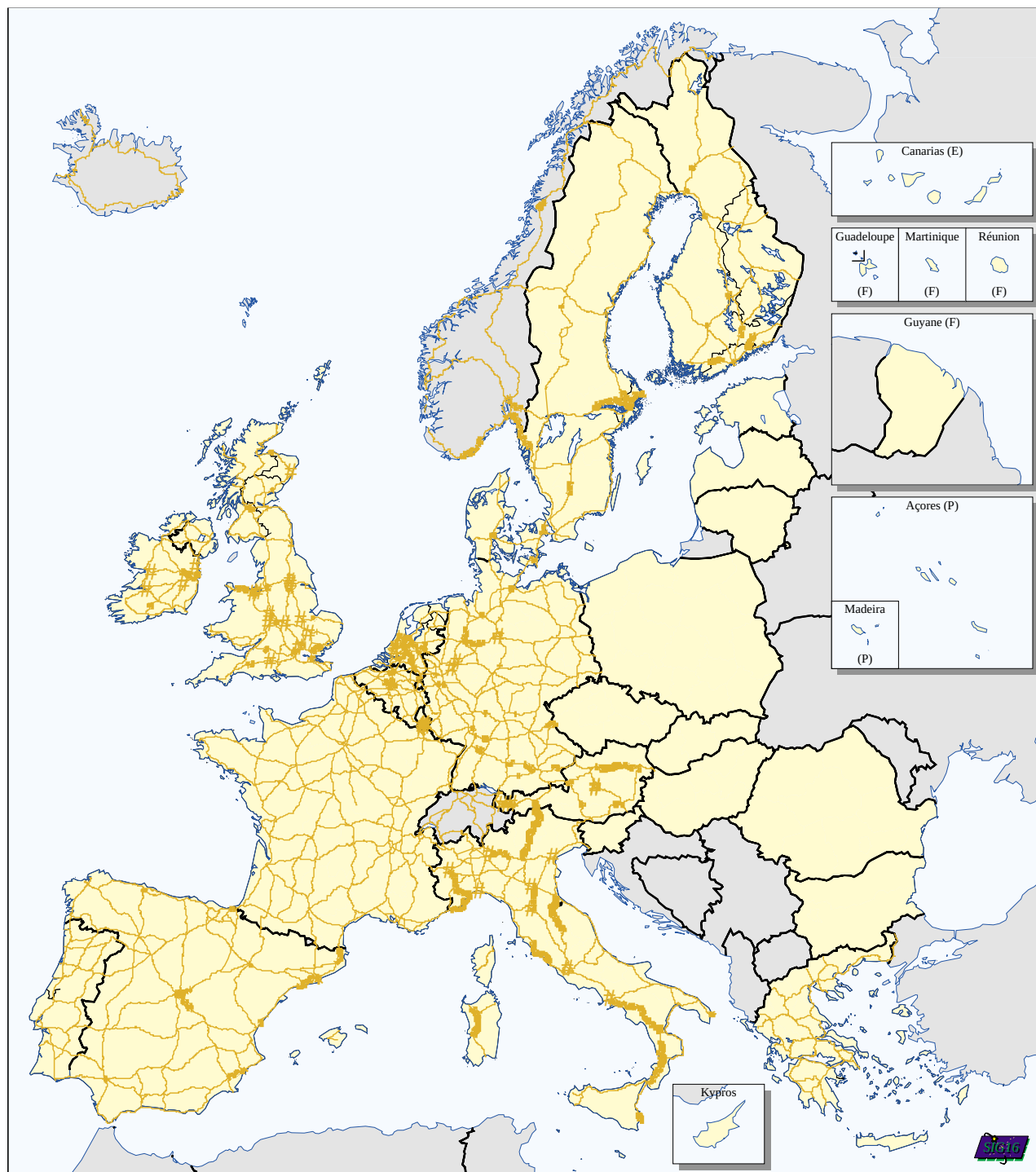
© EuroGeographics Association for de administrative grænser

A.5 Oversigtsplan for det Trans-Europæiske Transport Netværk (horisont 2010)

Flaskehalse for togtrafikken

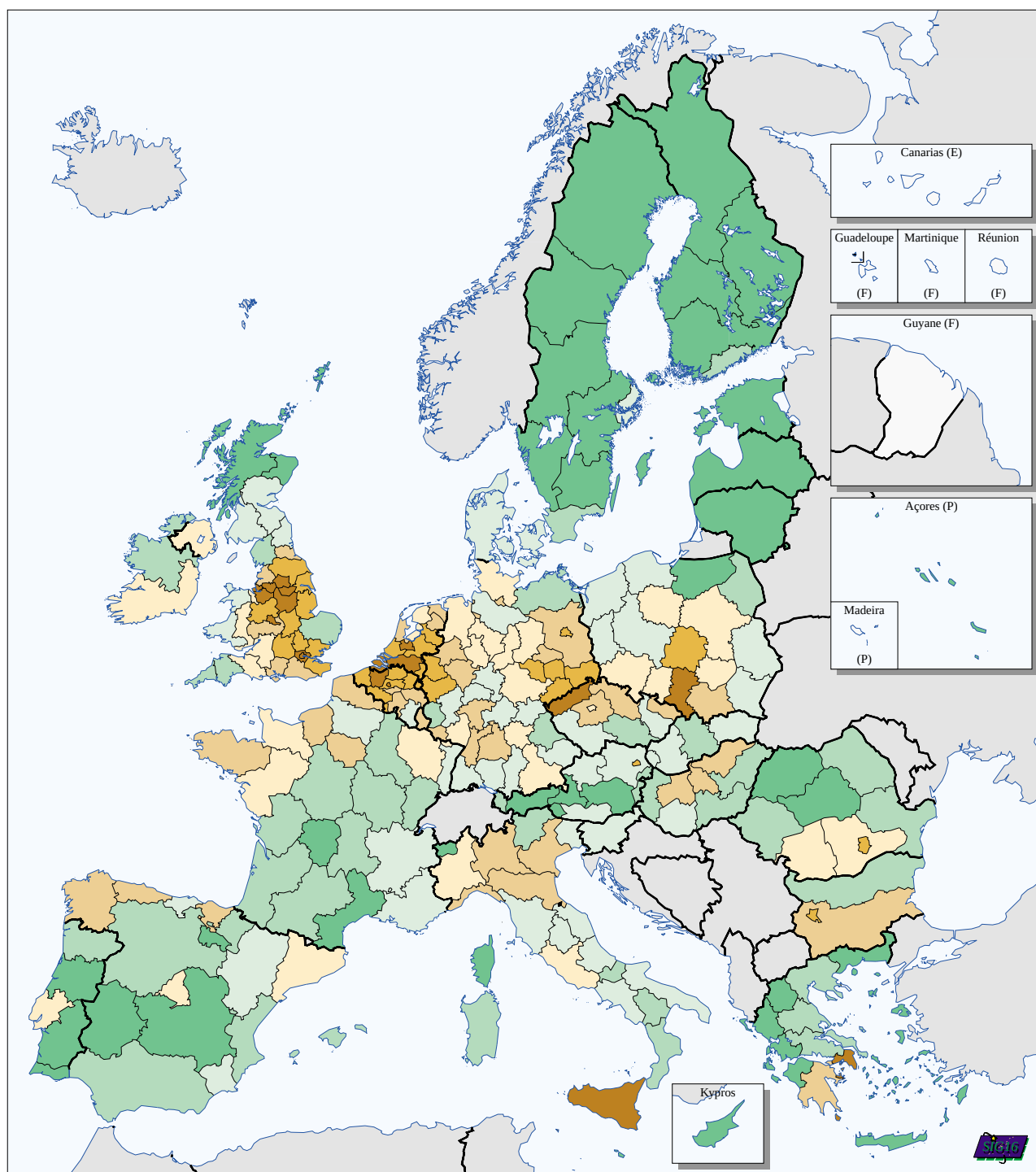
0 100 500 km

A.6 Oversigtsplan for det Trans-Europæiske Transport Netværk (horisont 2010)

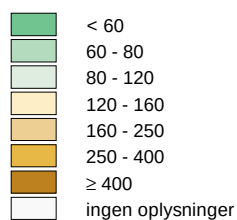
Flaskehalse for vejtrafikken

0 100 500 km

A.7 Udledning af syrefremkaldende gasser, 1998

Indeks, gennemsnit EU27 = 100

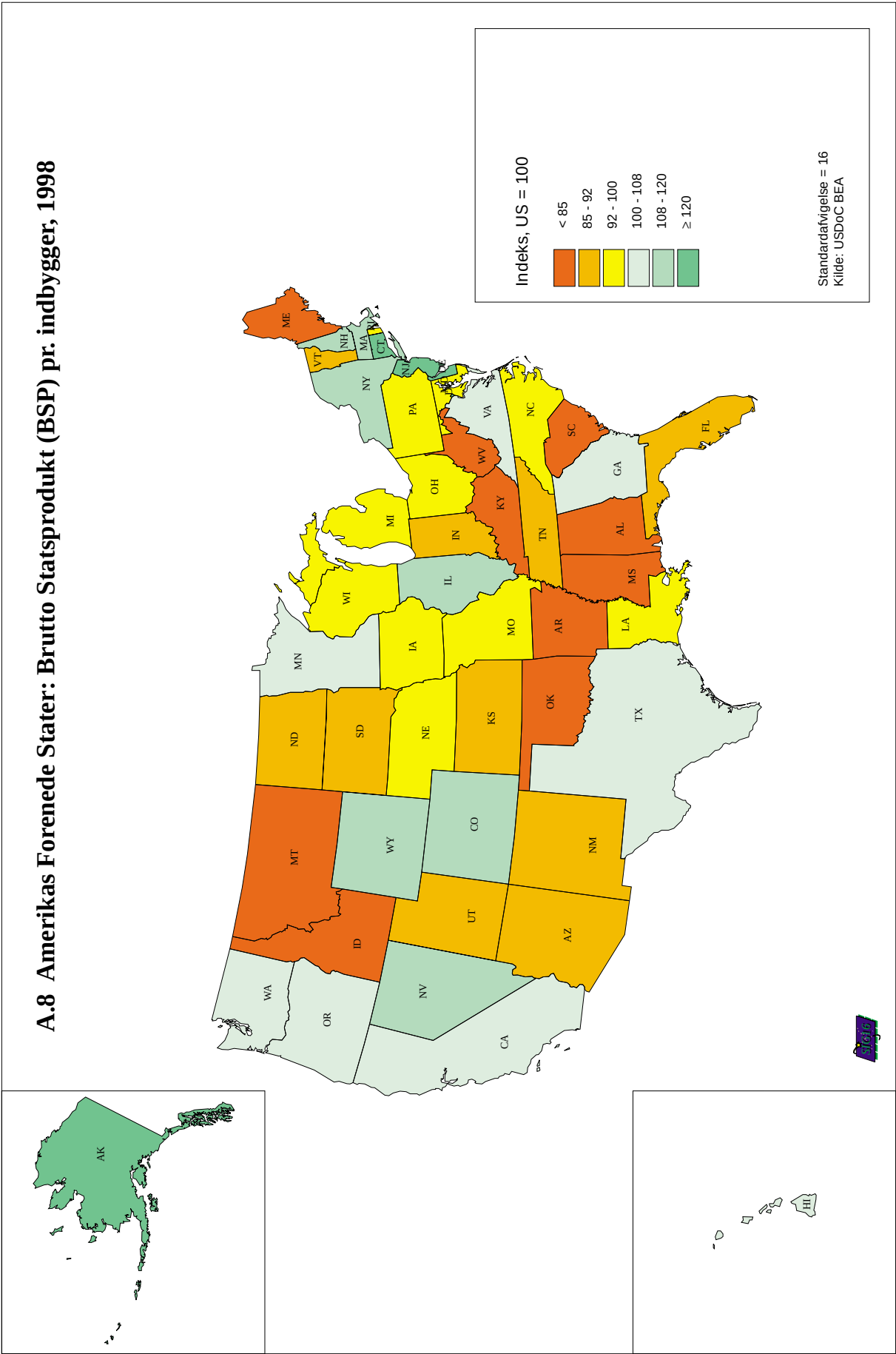
Gennemsnitlige indeks for skøn over den regionale emission af SO_2 , NO_2 og NH_3 pr. km^2 .

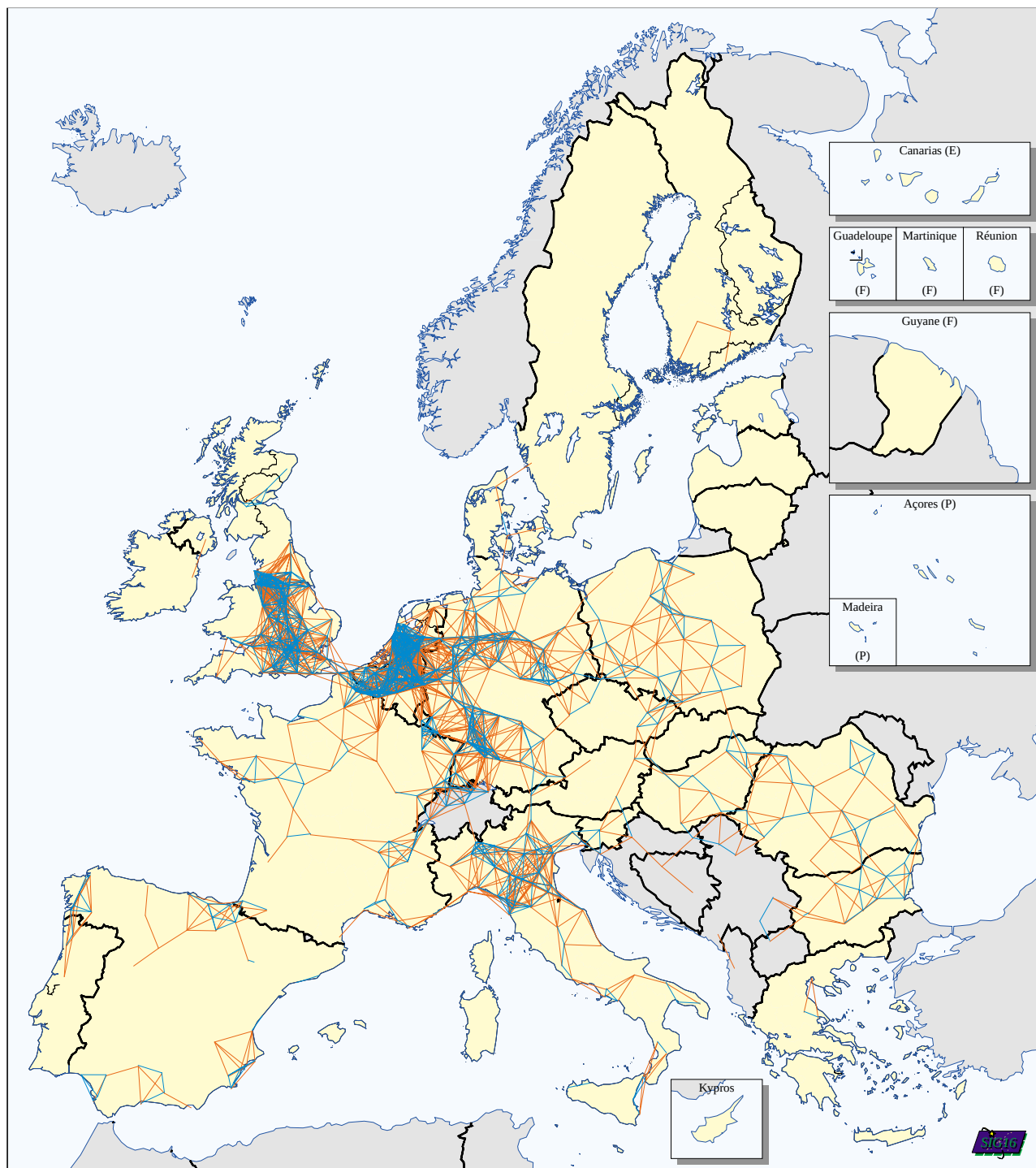
Kilde: EMEP/MS-CW - DG REGIO

0 100 500 km

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

A.8 Amerikas Forenede Stater: Brutto Statsprodukt (BSP) pr. indbygger, 1998

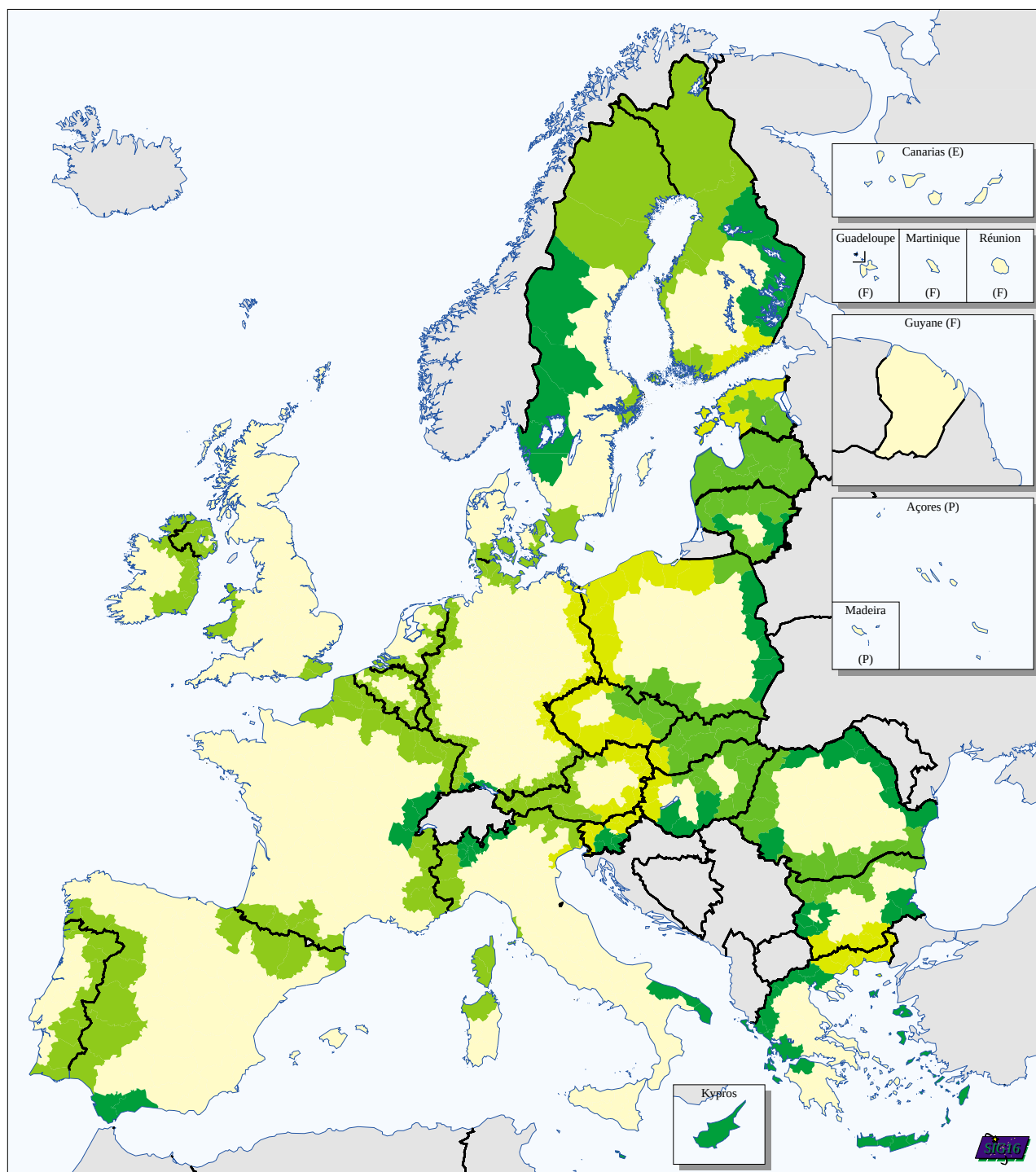
A.9 Afstande mellem Europas storbyer

Afstand i luftlinie mellem byernes centrale områder

- < 100 km
- 100 km - 150 km

Kilde: GEOPOLIS, F.Moriconi-Ebrard, 1993
@GIP R.E.C.L.U.S. Equipe P.A.R.I.S., C. Rozenblat, 1995

0 100 500 km

A.10 Grænseregioner

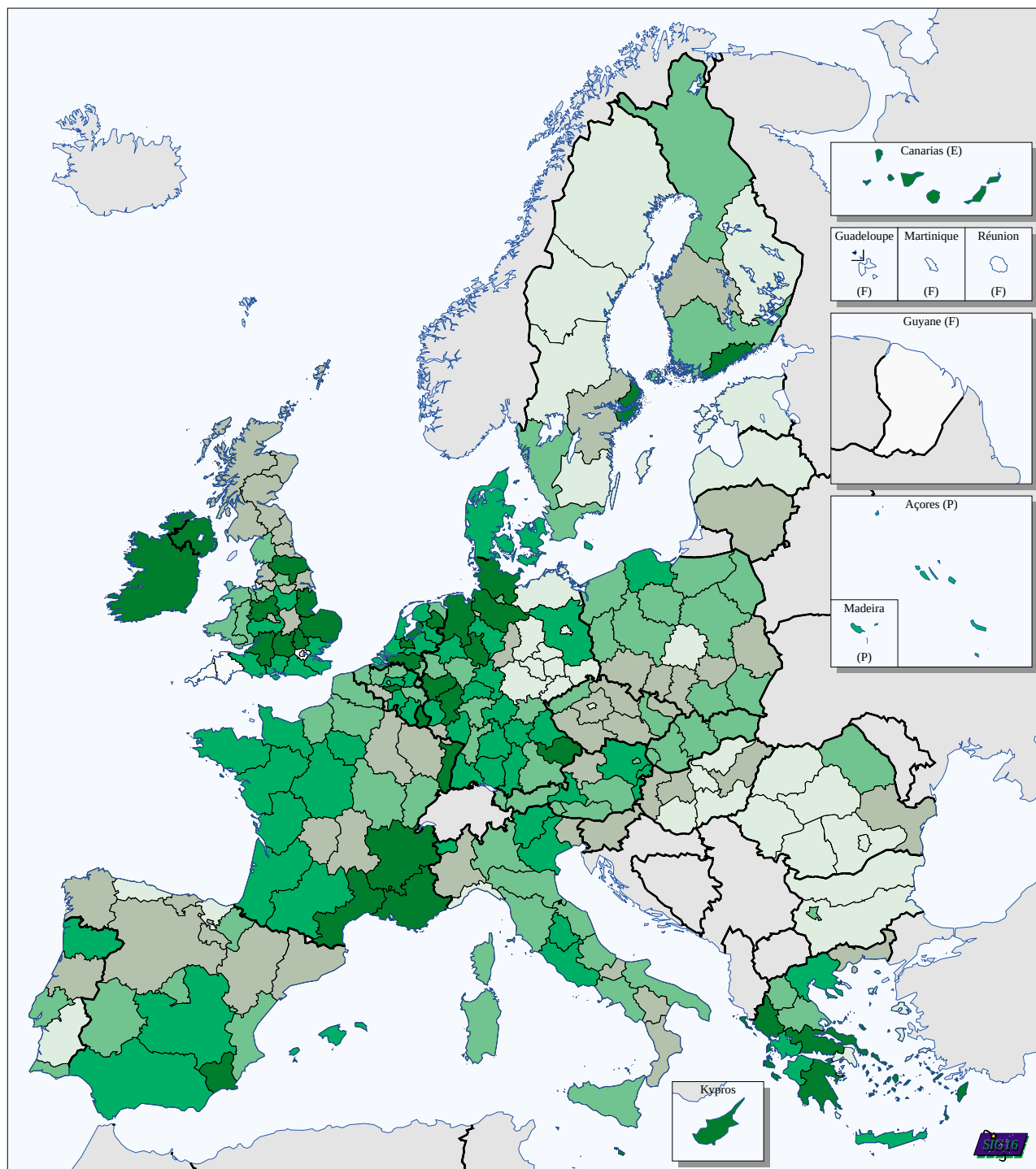
Kategorier

- Ikke-grænseregioner
- Indre grænser inden for EU15
- Grænser mellem ansøgerlande
- Grænser mellem EU medlemsstater og ansøgerlande
- Grænser med lande uden for EU

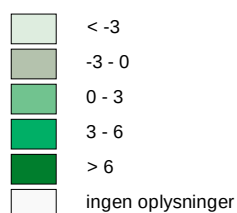
EU15: Interreg 3A regioner
Kandidater: Niveau 3 regioner
PL: Tidligere niveau 3 regioner

0 100 500 km

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

A.11 De samlede befolkningsændringer, gennemsnit 1995-1997 (summerisk frekvens)

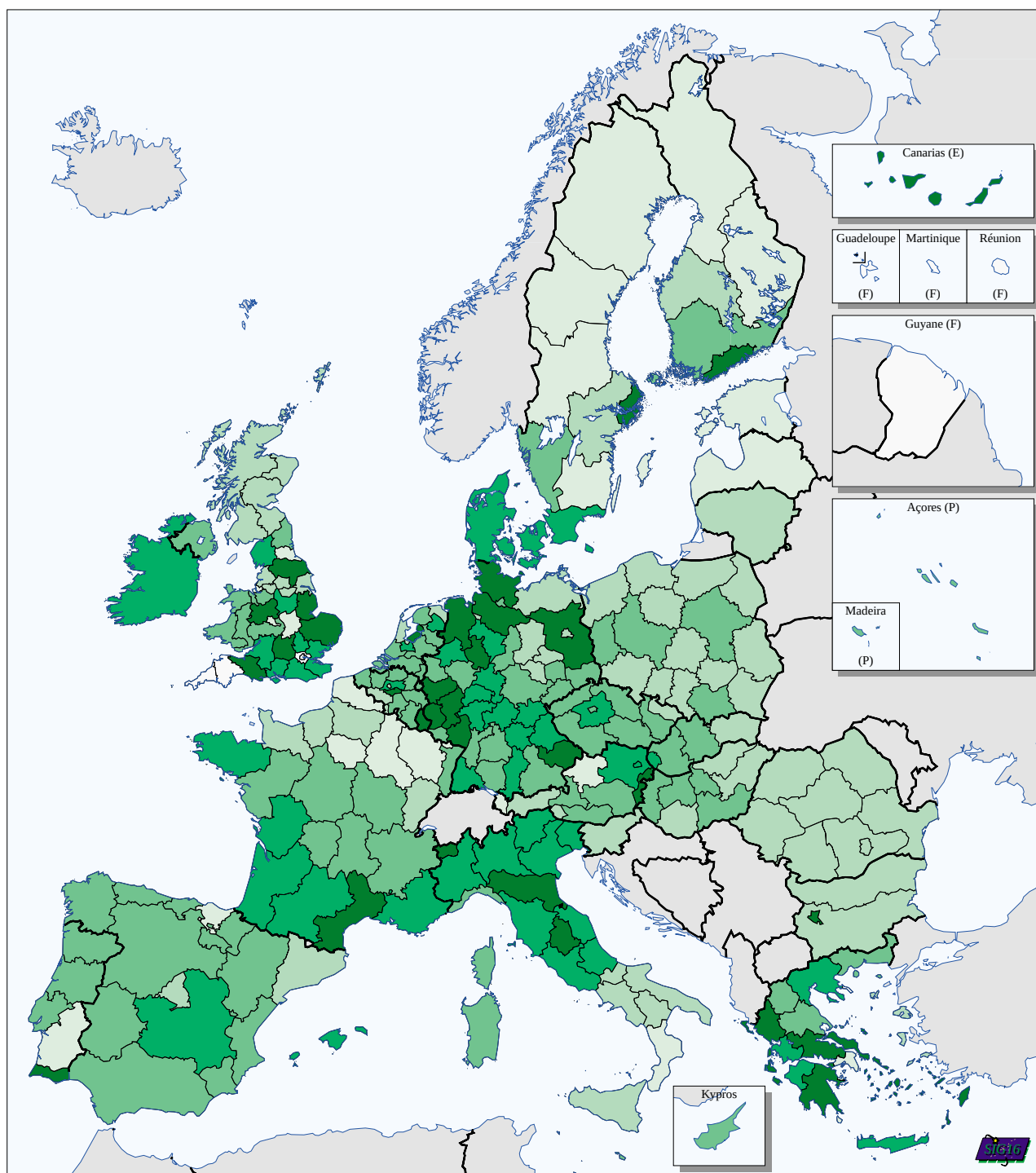

Sachsen, Wales, Scotland: NUTS1
IRL: NUTS0

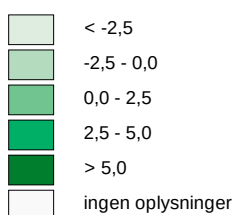
Kilde: Eurostat

0 100 500 km

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

A.12 Nettovandringer, gennemsnit 1995-1997 (summerisk frekvens)

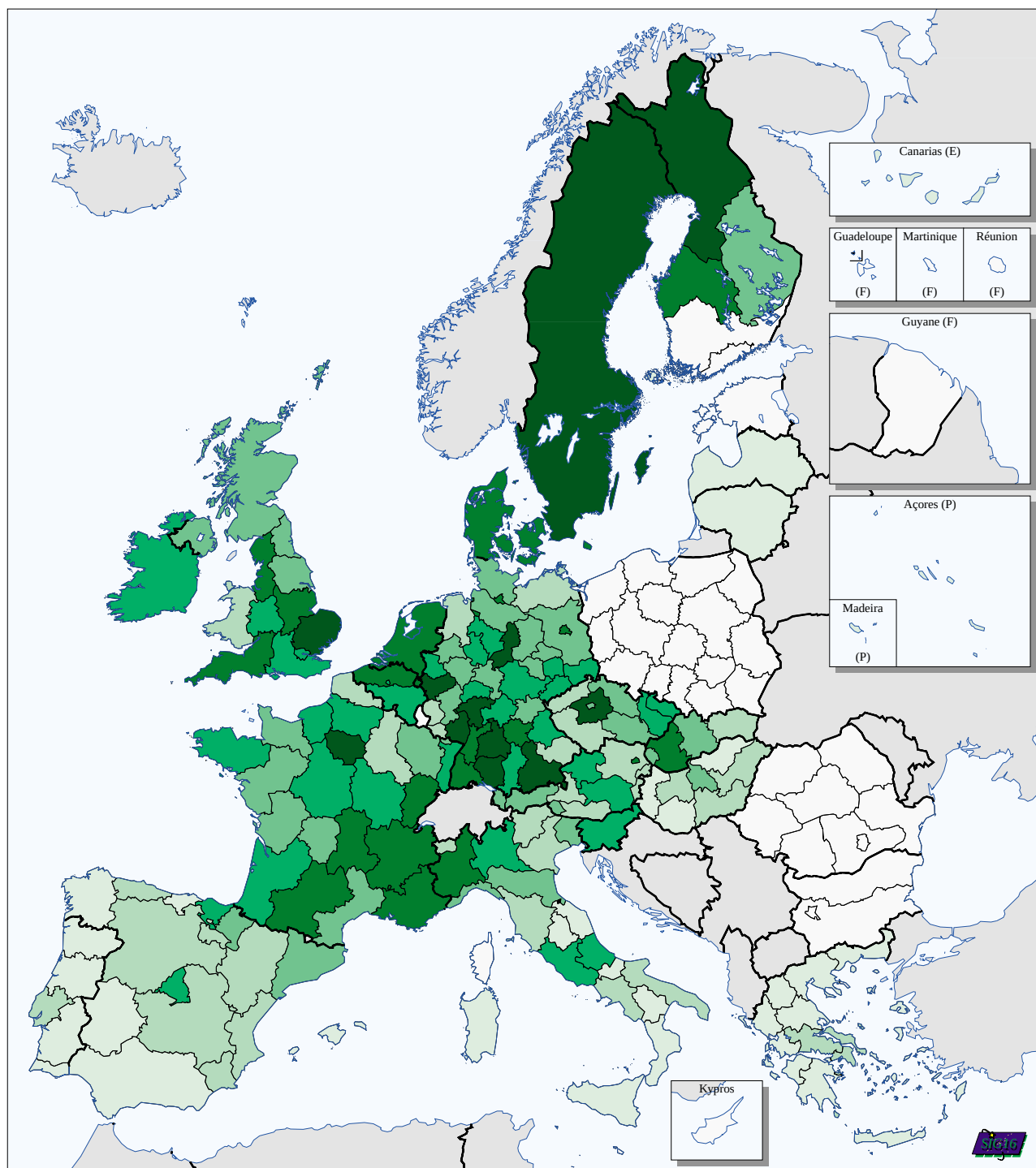

Sachsen, Wales, Scotland: NUTS1
IRL: NUTS0

Kilde: Eurostat

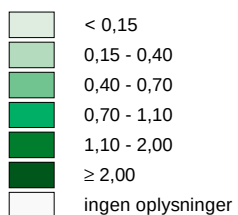
0 100 500 km

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

A.13 Virksomhedernes udgifter til FTU, 1997

% af det samlede BNP

Gennemsnit = 1,17
 Standardafvigelse = 0,92
 F, NL: 1996
 B, D, IRL, LT: 1995
 EL, A: 1993
 UK: skøn
 Kilde: Eurostat

B, UK: NUTS1
 IRL, NL, S: NUTS0

0 100 500 km

© EuroGeographics Association for de administrative grænser

Tabel A.1 BNP og befolkningsvækst i samhørighedslandene, 1988-2000

	Periode	EL	E	IRL	P	EU3 ¹	EU12 ²	EU15 ²
Gennemsnitlig årlig ændring i BNP (%)	88-98	1,9	2,6	6,4	3,0	2,5	1,9	2,0
	88-93	1,2	2,0	4,4	2,6	2,0	1,7	1,7
	93-98	2,6	3,1	8,5	3,4	3,1	2,3	2,4
	<i>skøn</i> 98-00	3,6	3,9	8,7	3,3	3,8	2,8	2,9
Gennemsnitlig årlig ændring i folketallet (%)	88-98	0,5	0,1	0,5	0,0	0,2	0,4	0,4
	88-93	0,7	0,1	0,2	-0,2	0,2	0,6	0,5
	93-98	0,3	0,1	0,7	0,2	0,2	0,3	0,3
	<i>skøn</i> 98-00	0,6	0,1	1,0	0,2	0,2	0,3	0,3
BNP pr. indbygger (PPS), EU15=100	1988	58,3	72,5	63,8	59,2	67,8	106,6	100,0
	1989	59,1	73,1	66,3	59,4	68,4	106,4	100,0
	1990	57,4	74,1	71,1	58,5	68,6	106,4	100,0
	1991	60,1	78,7	74,7	63,8	73,0	105,2	100,0
	1992	61,9	77,0	78,4	64,8	72,3	105,3	100,0
	1993	64,2	78,1	82,5	67,7	74,0	105,0	100,0
	1994	65,2	78,1	90,7	69,5	74,4	104,9	100,0
	1995	66,1	78,4	93,3	70,9	75,0	104,8	100,0
	1996	66,9	79,5	94,1	71,1	75,9	104,6	100,0
	1997	66,0	80,0	103,8	74,3	76,6	104,5	100,0
	1998	66,0	81,1	108,2	75,3	77,5	104,3	100,0
	1999	66,8	82,5	114,0	76,1	78,7	104,1	100,0
	<i>skøn</i> 2000	67,3	83,1	118,9	75,3	79,0	104,0	100,0

¹ EL + E + P² Vækstrater 1988-98 og 1988-93: De nye tyske delstater er ikke regnet med.

Kilde: Eurostat (nationale opgørelser) og beregninger i DG REGIO.

Tabel A.2 Forskelle i BNP pr. indbygger i PPS i regionerne inden for medlemsstaterne, 1988-1998*(standardafvigelse på indeks EU15=100)*

Medlemsstat	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
B	24,5	24,7	25,1	25,1	26,0	27,1	25,9	25,3	25,7	25,7	25,7
D				38,6	35,8	32,4	31,3	26,7	26,7	26,5	26,8
D ekskl. nye delstater	21,0	21,0	21,8	22,7	23,0	22,8	23,4	21,6	22,3	22,2	22,3
EL	6,1	6,5	6,3	6,1	6,6	7,6	7,8	10,4	10,2	10,1	10,2
E	13,9	14,9	14,9	16,0	15,9	15,2	15,9	17,1	17,7	18,4	19,1
F	28,6	28,6	28,9	29,9	28,9	29,9	30,8	28,2	28,2	27,0	26,5
IRL								13,9	14,0	16,8	17,3
I	25,7	25,8	24,8	24,7	24,9	24,7	25,5	28,6	28,7	27,8	27,6
NL	11,5	10,6	10,6	11,8	11,3	11,5	10,8	13,4	14,3	15,4	15,8
A	27,5	27,0	27,5	28,6	28,7	30,3	28,1	30,8	30,2	29,2	27,8
P	17,2	17,7	13,5	15,0	13,6	14,3	13,8	13,5	13,3	14,0	14,2
FIN	18,1	17,7	17,9	17,7	15,4	17,0	17,1	18,3	21,2	22,0	24,6
S	10,7	10,9	10,8	12,0	10,9	12,8	11,0	13,1	14,0	16,2	17,1
UK	21,2	20,7	20,2	19,2	19,6	20,6	18,3	31,4	31,7	33,4	33,9
EU15 (for regionerne)				29,4	28,6	27,7	27,5	28,5	28,4	28,3	28,3
- ekskl. nye delstater	26,7	26,4	26,5	26,4	26,5	26,3	26,5	28,1	28,1	27,9	27,8
EU15 (for medlemsstaterne)				13,1	13,2	12,5	12,7	12,5	11,9	11,5	11,2
- ekskl. nye delstater	15,9	15,3	15,4	15,5	15,6	14,6	14,6	14,1	13,5	13,0	12,7
EU15 (inden for medlemsstaterne)				24,5	23,8	23,4	23,0	24,5	24,7	24,8	25,0
- ekskl. nye delstater	20,7	20,7	20,6	21,0	20,9	21,3	21,2	23,5	23,8	24,0	24,1

Op til 1994: BNP (ESA79 tal) for NUTS2 regioner (v.95); fra 1995: BNP (ESA95 tal) for NUTS2 regioner (v.98)
 Kilde: Eurostat REGIO og beregninger i DG REGIO

Tabel A.3 Regionale forskelle inden for medlemsstaterne i BNP pr. indbygger og arbejdsløshed

Medlemsstat	BNP pr. indbygger				Arbejdsløshed					Beskæftigelse (gennemsnitlig årlig ændring i %)
	PPS (EU15=100)		Regionale forskelle (standardafvigelse)		% af arbejdsstyrken		Regionale forskelle (standardafvigelse)			
	1988	1998	1988 ²	1998	1989	1999	1989 ²	1994 ²	1999	1989-99
B	103,2	111,3	24,5	25,7	7,2	8,8	2,7	3,3	4,3	0,3
DK	105,3	118,9	:	:	7,6	5,6	:	:	:	0,3
D	:	107,7	:	26,8	:	8,9	:	4,0	4,3	:
D ekskl. nye delstater	114,8	116,3	21,0	22,3	5,7	6,9	2,0	1,7	1,8	0,6
EL	58,1	66,0	6,1	10,2	6,7	11,7	1,7	2,4	2,0	0,8
E	74,0	81,1	13,9	19,1	17,4	16,1	5,4	5,4	5,7	1,3
F	108,4	98,6	28,6	26,5	9,3	11,4	1,8	2,0	2,5	0,4
IRL	65,9	108,1	:	17,3	14,9	5,9	:	:	0,7	3,3
I	100,2	101,1	25,7	27,6	10,0	11,7	6,6	6,2	7,9	0,2
L	139,1	175,8	:	:	1,7	2,4	:	:	:	2,6
NL	97,7	113,2	11,5	15,8	8,5	3,3	1,0	0,7	0,8	1,6
A	102,2	111,7	27,5	27,8	3,1 ¹	4,0	1,2 ¹	0,9	1,1	0,5
P	58,9	75,3	17,2	14,2	4,8	4,7	2,5	1,8	1,4	0,7
FIN	101,6	101,6	18,1	24,6	3,8	11,5	2,0	2,5	3,2	-1,1
S	109,7	102,4	10,7	17,1	1,7	7,6	0,7 ¹	1,1	1,6	-0,9
UK	98,7	102,2	21,2	33,9	7,4	6,1	3,6	2,4	2,6	0,2
EU15	100,0	100,0	26,7	28,3	8,4	9,4	5,2	6,0	5,5	0,5
EU15 - variationskoefficienter ³			26,7	28,3			62,1	54,0	58,6	

¹ Nationale data

² Tal indtil 1994 er baseret på den gamle NUTS 2 inddeling. Ændringer i forskellene inden for landene er delvist forårsaget af denne ændring i NUTS inddelingen. Effekten heraf er specielt betydningsfuld for Storbritannien og Belgien, men påvirker også tallene for Finland og Sverige.

³ Variationskoefficient = standardafvigelse som procent af procent

Kilde: Eurostat og beregninger i DG REGIO

Tabel A.4 Investeringer (FBI*) og BNP pr. indbygger i EU27, 1998

	Investeringer som % af BNP	BNP pr. indbygger (Euro)	FBI pr. indbygger (Euro)
L	27,1	36557	7320
DK	24,1	29424	6130
S	22,4	23746	3790
D	22,8	23513	4940
A	21,5	23443	5640
NL	22,2	22511	4840
FIN	21,0	22285	4130
F	20,8	22094	3950
B	20,9	21890	4570
UK	20,0	20958	3730
IRL	18,5	20552	4600
I	18,5	18392	3410
E	17,8	13203	3010
EL	17,9	10268	2280
P	16,0	9581	2600
CY	36,6	12183	2154
SI	29,1	8796	1903
CZ	27,5	4869	1341
HU	25,3	4133	977
PL	24,4	3627	919
SK	23,6	3365	1231
EE	21,6	3196	930
LT	20,1	2586	630
LV	19,4	2334	468
RO	17,7	1639	318
BG	11,5	1327	153
Ansøgerlandene	24,5	3639	893
EU15	19,7	20234	3990

¹ Faste bruttoinvesteringer
Kilde: Europa Kommissionens tjenestegrene.

Tabel A.5 Vedvarende fattigdom efter type af husholdning, 1993 til 1995*Indeks, 100=gennemsnitlige % af husholdningerne under fattigdomsgrænsen*

	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	P	UK	EU12	EU12 %
Økonomisk status														
Beskæftiget	36	40	88	66	80	66	44	92	86	81	75	51	74	5
Arbejdsløs	406	47	191	144	232	477	439	339	-	434	137	373	320	23
Pensioneret	153	307	92	244	129	121	67	57	149	25	243	154	116	8
Ikke aktiv	464	255	439	126	136	319	372	210	354	343	295	294	285	21
Type af husholdning														
Enlig < 65	82	152	109	69	75	126	154	47	90	234	153	75	93	7
Enlig ≥ 65	196	465	136	270	66	155	99	109	215	50	312	203	150	11
Par <65 uden børn	67	39	53	76	63	50	47	21	40	27	84	26	42	3
Par ≥65 uden børn	192	225	64	265	190	86	54	31	193	27	252	137	108	8
Enlig forælder	136	-	188	105	86	161	234	95	63	189	126	288	180	13
Par med 1 hjemmeboende barn	35	28	37	24	43	46	38	70	116	21	32	45	46	3
Par med 2 hjemmeboende børn	84	-	136	38	97	49	50	77	57	81	88	60	82	6
Par med 3 eller flere hjemmeboende børn	84	78	121	40	218	162	180	225	177	185	194	146	150	11
Par med hjemme- og udeboende børn	102	99	110	90	107	126	69	140	69	124	62	30	111	8
Andet	49	80	126	119	74	107	65	89	125	180	79	68	98	7
Uddannelsesniveau¹														
Højt	36	31	81	10	17	20	4	13	32	33	4	21	36	3
Mellem	88	90	104	25	55	63	68	46	94	117	21	82	73	5
Lavt	174	254	110	185	136	201	163	138	141	144	120	192	163	12

Vedvarende fattigdom er defineret som indkomst under 60% af medianen i det pågældende land i hvert af de tre år 1993 til 1995.

For A, FIN og S: ingen data tilgængelige.

¹ Højeste uddannelsesniveau hos husholdningens hovedforsørger og/eller partner.

Kilde: ECHP, 1996

Tabel A.6 Indikatorer for regioner grupperet efter perifer beliggenhed, EU27, 1998/1999

Indikator	Enhed	Centrale regioner	Perifere regioner	Andre regioner	Total
Samlede befolkning	1000 personer	159619	198583	122295	480497
	% af total	33,2	41,3	25,5	100,0
Areal	Kvadratkilometer	593315	2750344	896537	4240196
	% af total	14,0	64,9	21,1	100,0
Befolkningstæthed	Indbyggere pr. kvadratkilometer	269	72	136	113
Befolkningstilvækst, 1991-98	Årlig ændring i %	0,4	0,0	0,3	0,2
Befolkningen fordelt på aldersgrupper	% af total				
<15		18,1	18,2	15,9	17,6
15 - 64		66,7	67,7	67,1	67,2
≥ 65		15,2	14,1	17,0	15,2
Arbejdsløshedsprocent ¹	% af arbejdsstyrken				
Total		7,1	11,6	9,7	9,6
Kvinder		7,4	13,4	11,7	10,9
Unge		11,5	25,5	18,1	19,0
Langtidsarbejdsløshed	% af arbejdsløse	45,3	46,0	45,2	45,6
BNP pr. indbygger ²	PPS	22422	11735	20442	17506
	Indeks, gennemsnit=100	128,1	67,0	116,8	100,0
BNP pr. indbygger ²	Euro	23465	8419	20623	16523
	Indeks, gennemsnit=100	142,0	51,0	124,8	100,0
PIB (Euro)	% af total	47,2	21,1	31,8	100,0
BNP pr. beskæftiget ⁴	Euro	52052	21255	48990	39359
	Indeks, gennemsnit=100	132,2	54,0	124,5	100,0
Beskæftigelsesfrekvens	% af befolk. mellem 15-64 år				
Total ²		67,1	58,7	61,8	62,3
Kvinder ⁵		59,0	49,2	52,6	53,4
Mænd ⁵		75,2	68,1	71,1	71,3
Beskæftigelse efter sektor ²	% af den samlede beskæftigelse				
Landbrug		2,2	16,3	4,4	8,4
Industri		29,1	30,4	30,2	29,9
Service		68,7	53,4	65,4	61,8
Uddannelsesniveau for de 25-59 årige ⁶	% af total				
Lavt		25,6	38,1	35,1	33,0
Mellem		50,0	46,0	46,8	47,6
Højt		24,3	15,9	18,2	19,4
FTU udgifter i virksomhederne ⁷	% af BNP	1,9	1,0	1,5	1,6
FTU udgifter i virksomhederne	% af samlede FTU udgifter	69,8	54,3	62,4	65,8
Længden motorveje og motorvejstrækninger ^{2,3}	Sammensat indeks (befolkning+ arealstørrelse)	214,8	48,5	140,5	100,0
Længden af jernbanestrækninger	Sammensat indeks (befolkning+ arealstørrelse)	133,4	91,8	118,1	100,0
Elektrificerede jernbanestrækninger	% af total	49,5	38,2	48,7	44,1
To-sporede jernbanestrækninger	% af total	54,0	22,0	41,0	35,8
Udledning af svovldioxid (SO ₂)	Indeks, EU27=100	121	104	74	100
Udledning af kvælstofdioxid (NO _x)		239	62	125	100
Udledning af ammoniak (NH ₃)		172	68	150	100
Udledning af SO ₂ , NO _x og NH ₃ (gennemsnit)		177	78	116	100
Pres fra urbanisering, transport og intensivt landbrug ⁸	Indeks, EU27=100	292	39	143	100

Data for beskæftigelse, arbejdsløshed og uddannelsesniveau er for 1999. Alle andre data er for 1998 (tidligere år for visse lande).

Alle data er eksklusiv de franske oversøiske departementer og inkluderer Tjekkiet.

¹ Data for kvinder og unge medtager ikke data for Cypern og Malta. Data for langtidsarbejdsløshed er ikke medtaget for Cypern, Malta og Litauen.

² Ekskl. MT

³ Ekskl. CY

⁴ Ekskl. SI

⁵ Ekskl. BG, CY og MT

⁶ Ekskl. BG, CY, LT, MT og SK

⁷ Ekskl. Korsica (F), L, S, BG, CY, EE, MT, PL og RO

⁸ Ekskl. De Baltiske Stater, Slovenien, Cypern og Malta

Kilde: Eurostat, nationale statistiske myndigheder; for miljøindikatorerne: EMEP/MSC-W, INDUROT - ESDP study programme, samt beregninger i DG REGIO.

Tabel A.7 Udviklingszoner i USA, 1998

	BNP pr. indbygger	Areal	Befolkning	BNP
	Indeks, USA=100	% af total for USA		
Østkysten	116,0	5,0	19,3	22,3
Syd for De Store Søer	108,2	4,0	6,2	6,7
Syd (Texas)	102,8	7,3	7,3	7,5
Vestkysten	105,5	11,8	16,1	16,9
Total	109,6	28,1	48,8	53,5
Øvrige stater	90,9	71,9	51,2	46,5
Total for hele USA	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: US DoC-BEA og beregninger i DG REGIO.

Tabel A.8 Indikatorer fordelt efter urbaniseringsgrad inden for de enkelte medlemsstater, 1999

	Byområder	Mellem- områder	Land- områder	Total		Byområder	Mellem- områder	Land- områder	Total
Arbejdsløshed (% af arbejdsstyrken)					Arbejdsløshed for kvinder (% af den kvindelige arbejdsstyrke)				
B	11,0	6,0	6,6	8,6	B	12,2	7,8	9,9	10,3
DK	5,5	4,5	5,3	5,1	DK	5,5	5,3	6,7	5,9
D	9,7	7,0	10,0	8,9	D	9,3	7,9	11,7	9,3
EL	13,5	9,9	7,3	11,7	EL	20,3	16,9	12,0	18,2
E	15,6	16,2	15,5	15,7	E	22,0	24,9	24,1	23,1
F	13,3	11,6	10,9	12,1	F	14,2	13,9	13,9	14,0
IRL	5,5	:	5,8	5,7	IRL	4,6	:	6,2	5,5
I	12,9	10,1	12,0	11,7	I	16,9	15,1	18,0	16,4
L	3,4	2,0	1,8	2,4	L	4,2	2,8	3,3	3,3
NL	3,6	3,7	4,2	3,6	NL	4,4	5,6	6,3	4,9
A	5,9	3,8	4,1	4,7	A	5,5	4,7	4,2	4,8
P	6,1	3,1	4,4	4,6	P	6,1	4,2	6,3	5,4
FIN	8,9	13,1	12,9	11,7	FIN	8,6	13,8	14,4	12,5
S	6,2	6,3	8,3	7,6	S	5,3	5,5	7,7	6,9
UK	6,9	4,7	5,5	6,1	UK	5,8	4,3	4,7	5,2
EU15	10,1	7,8	9,9	9,4	EU15	11,2	9,9	12,4	11,1
Langtidsarbejdsløshed (% af samtlige arbejdsløse)					Erhvervsfrekvens (% af befolkningen mellem 15-64 år)				
B	63,5	53,6	61,9	60,5	B	64,1	65,1	64,7	64,6
DK	19,6	18,1	22,3	20,3	DK	81,9	80,1	79,9	80,6
D	52,2	49,0	49,8	50,8	D	70,2	71,2	73,5	71,2
EL	56,1	51,4	53,3	55,3	EL	61,5	63,7	67,7	62,9
E	51,2	47,4	36,1	46,3	E	63,0	61,4	61,1	62,1
F	42,0	40,0	33,2	38,7	F	68,3	68,3	69,5	68,8
IRL	:	:	:	:	IRL	68,2	:	65,3	66,4
I	67,1	57,1	48,5	60,6	I	59,3	59,7	60,0	59,6
L	28,9	41,5	18,2	32,3	L	64,8	61,5	64,3	63,1
NL	38,2	36,9	36,5	37,7	NL	74,0	73,2	71,5	73,6
A	39,9	29,2	20,5	31,2	A	73,0	70,5	70,9	71,6
P	41,8	39,5	40,2	40,9	P	70,7	71,8	69,6	70,9
FIN	21,8	23,5	21,9	22,3	FIN	79,6	77,2	74,7	76,4
S	22,5	34,4	29,8	29,1	S	77,8	79,2	77,6	76,4
UK	30,9	24,1	32,2	29,6	UK	74,0	77,9	75,0	75,2
EU15	48,7	45,7	37,7	45,3	EU15	68,3	68,7	69,4	68,6
Ungdomsarbejdsløshed (% af arbejdsstyrken mellem 15-24 år)					Beskæftigelsen i servicesektoren (% af total)				
B	27,2	17,1	23,6	22,6	B	76,6	66,4	70,8	71,8
DK	10,8	8,2	10,5	10,0	DK	81,1	67,7	61,5	69,8
D	10,3	7,3	8,4	8,9	D	68,8	58,8	57,3	63,3
EL	34,5	28,4	24,8	31,7	EL	72,9	53,8	28,4	60,9
E	31,1	29,6	26,5	29,5	E	69,9	60,3	48,0	62,0
F	26,8	27,1	25,9	26,5	F	78,5	68,9	59,5	69,4
IRL	8,2	:	8,5	8,4	IRL	75,4	:	55,6	63,4
I	38,2	28,2	31,5	32,9	I	69,7	56,4	56,1	62,2
L	8,6	6,4	3,5	6,8	L	78,5	77,1	70,0	76,0
NL	6,8	8,4	7,5	7,4	NL	79,0	67,5	65,3	74,5
A	8,3	5,1	4,8	5,9	A	74,5	61,8	56,1	64,2
P	11,4	5,9	11,1	9,1	P	64,2	44,1	50,0	53,6
FIN	20,7	30,0	32,7	28,6	FIN	78,7	71,9	58,5	66,0
S	16,2	12,6	16,9	16,3	S	83,8	75,8	68,0	72,3
UK	13,6	10,4	11,3	12,5	UK	74,3	70,2	67,6	72,3
EU15	19,4	16,0	18,7	18,3	EU15	72,9	62,2	57,7	66,3

Kilde: Eurostat, Labour Force Survey.

Tabel A.9 Indikatorer fordelt efter urbaniseringsgrad og BNP pr. indbygger, 1999					
		Byområder	Mellem- områder	Land- områder	Total
Arbejdsløshed (% af arbejdsstyrken)					
<i>BNP pr. indbygger (PPS), EU15=100</i>	< 75	17,1	15,2	15,6	16,2
	75-100	10,3	7,7	9,5	9,4
	≥ 100	8,0	5,3	5,7	6,9
	EU15	10,1	7,8	9,9	9,4
Arbejdsløshed for kvinder (% af den kvindelige arbejdsstyrke)					
<i>BNP pr. indbygger (PPS), EU15=100</i>	< 75	20,8	21,0	21,0	20,9
	75-100	11,1	9,2	11,4	10,7
	≥ 100	8,7	6,7	7,5	8,0
	EU15	11,2	9,9	12,4	11,1
Ungdomsarbejdsløshed (% af arbejdsstyrken mellem 15-24 år)					
<i>BNP pr. indbygger (PPS), EU15=100</i>	< 75	33,4	28,7	24,2	29,3
	75-100	19,5	16,0	20,5	18,9
	≥ 100	14,6	10,6	10,5	12,8
	EU15	19,4	16,0	18,7	18,3
Langtidsarbejdsløshed (% af samtlige arbejdsløse)					
<i>BNP pr. indbygger (PPS), EU15=100</i>	< 75	60,7	54,6	44,3	54,4
	75-100	40,8	42,0	34,1	38,8
	≥ 100	46,5	40,5	33,0	43,7
	EU15	48,7	45,7	37,7	45,3
Erhvervsfrekvens (% af befolkningen mellem 15-64 år)					
<i>BNP pr. indbygger (PPS), EU15=100</i>	< 75	62,7	62,3	65,8	63,5
	75-100	68,9	70,2	70,2	69,7
	≥ 100	69,7	70,1	71,0	70,0
	EU15	68,3	68,7	69,4	68,6
Deltidsbeskæftigelse (% af samlede beskæftigelse)					
<i>BNP pr. indbygger (PPS), EU15=100</i>	< 75	10,2	9,8	9,6	9,9
	75-100	20,2	20,9	18,6	19,8
	≥ 100	18,2	17,7	16,9	17,9
	EU15	17,6	17,6	16,2	17,3
<i>Data for BNP pr. indbygger er fra 1998. Kilde: Eurostat, LFS.</i>					

Tabel A.10 Ændringer i arbejdsløshed og beskæftigelse i byer og bymæssige områder fordelt på sektorer, 1995-1999*gennemsnitlig årlig ændring i %*

	Arbejdsløse	Beskæftigelse			
		Landbrug	Industri	Service	Total
B	0,5	-8,9	-2,7	1,7	0,5
DK	-4,3	-3,1	-1,3	1,7	1,1
D	1,8	-3,4	-2,4	0,4	-0,5
EL	7,7	-4,7	0,1	2,3	1,6
E	-8,3	0,4	3,8	3,4	3,5
F	0,8	-4,4	-0,5	1,2	0,8
IRL	-18,1	1,0	4,6	6,4	5,9
I	-0,6	-16,4	-0,9	1,1	0,1
L	:	:	:	:	:
NL	-16,4	-2,6	1,9	3,1	2,8
A	3,4	4,9	-3,2	0,4	-0,5
P	-13,6	-8,0	-3,7	-6,5	-5,6
FIN	-8,6	1,6	4,2	3,6	3,7
S	-5,2	2,3	-5,9	-0,9	-1,8
UK	-8,2	0,0	-0,8	1,8	1,1
EU15	-3,1	-6,4	-0,8	1,3	0,6

*Kilde: Eurostat, LFS***Tabel A.11 Ændringer i arbejdsløshed og beskæftigelse i landområderne fordelt på sektorer, 1995-1999***gennemsnitlig årlig ændring i %*

	Arbejdsløse	Beskæftigelse			
		Landbrug	Industri	Service	Total
B	21,1	-12,0	3,0	12,6	7,4
DK	-8,0	-5,8	0,7	1,1	0,4
D	5,4	-2,9	-0,4	2,5	1,0
EL	12,4	-6,6	1,3	0,2	-3,7
E	-6,5	-3,8	3,4	4,0	2,0
F	2,1	-2,8	0,7	1,3	0,7
IRL	-9,9	-6,2	7,4	7,0	5,0
I	1,3	-7,4	1,5	1,3	0,2
L	:	:	:	:	:
NL	-5,4	-5,0	1,4	3,6	2,1
A	2,3	-7,0	-1,7	1,3	-0,8
P	-2,3	-4,7	9,8	8,2	5,1
FIN	-5,7	-2,9	4,2	4,6	3,5
S	-0,5	-7,7	0,0	0,7	0,1
UK	-7,2	-8,0	1,2	0,6	0,2
EU15	-0,6	-4,8	1,2	2,1	1,0

Kilde: Eurostat, LFS

Tabel A.12 Socio-økonomiske indikatorer for grænseregioner

Indikatorer	EU15							Ansøgerlande						EU27
	Total	Ikke-grænse-regioner	Grænseregioner (Interreg 3A)					Grænseregioner (niveau 3)				Ikke-grænse-regioner	Total	
			Total	Grænser inden for EU15	Grænser med ansøger-lande ¹	Grænser til andre lande ²	Alle grænser til ansøger-lande	Alle grænser med EU	Grænser med andre ansøger-lande	Grænser til andre lande ²	Total			
Befolkning														
1000 personer (1997)	374537	281197	93340	66804	10596	15940	12240	17213	32177	11816	61206	44733	105940	480477
% af samlede befolkning	100,0	75,1	24,9	17,8	2,8	4,3	3,3	16,2	30,4	11,2	57,8	42,2	100,0	:
gennemsnitlig årlig ændring i %	0,3	0,2	0,3	0,4	0,2	0,3	0,2	:	:	:	:	:	-0,1	0,2
Arealstørrelse														
kvadratkilometer	3191120	1944843	1246277	873667	91203	281408	116522	196635	364751	155976	717362	368713	1086075	4277195
% af totale areal	100,0	60,9	39,1	27,4	2,9	8,8	3,7	18,1	33,6	14,4	66,1	33,9	100,0	:
Befolkningstæthed (nos pr. kvadratkilometer)	117	145	75	76	116	57	105	88	88	76	85	121	98	112
Arbejdsløshed (1999 i %)	9,4	9,4	9,3	8,5	9,4	13,0	9,0	:	:	:	:	:	10,3	9,6
BNP pr. indbygger (PPS, 1998, EU26 = 100)	116	117	111	115	115	95	115	53	42	37	44	43	44	100
Arealanvendelse (ekskl. FIN, S, CY, MT)														
% af bebyggede områder o.lign. i forhold til det samlede areal	4,1	4,3	3,6	3,6	3,9	3,1	3,9	3,1	4,3	3,8	3,9	4,5	4,1	4,1
% af landbrugsområder ud af det samlede areal	56,5	58,7	51,5	52,3	52,3	46,3	52,3	51,1	59,2	54,5	56,1	59,5	57,3	56,8
Længden af motorveje														
Sammensat indikator (befolkning og arealstørrelse) (Indeks EU27=100)	121,9	124,7	115,1	128,1	94,9	75,8	97,8	27,7	17,6	20,2	20,7	26,0	22,7	100,0
¹ Ekskl. regioner på grænsen til EU ² Ekskl. regioner på grænsen til EU og ansøgerlande Grænseregioner: for EU: (NUTS 3) regioner støtteberettigede under INTERREG 3A; for ansøgerlandene: Grænseregioner på NUTS 3 niveau (Polen: gamle niveau 3 regioner, idet niveau 3 endnu ikke er fastlagt). Motorveje: Inkluderer de vigtigste motortrafikveje Kilde: Eurostat, INS, Corine Land Cover og DG REGIO beregninger.														

Tabel A.13 Bjergområder og arktiske områder: Støtteberettiget areal under Mål 1 og 2, 2000-2006

<i>% af samtlige bjergområder</i>	
Mål 1	61,5
Overgangsstøtte, tidligere Mål 1, eller specielt program	3,1
Mål 2	24,7
Overgangsstøtte, tidligere Mål 2	5,8
Ikke støtteberettiget	4,9
Bjergområder i alt	100,0
Bjergområder i % af det samlede EU15 areal	38,8
<i>Kilder: DG Landbrug-SIG, DG REGIO-GIS</i>	

Tabel A.14 Befolkning i bjergrige regioner¹

	Befolkningen 1998	
	1000 personer	% af total
BNP pr.indbygger (PPS) 1998, indeks, EU15=100		
< 50	1970	3,6
50 - 75	18679	34,6
75 - 100	13198	24,4
100 - 125	15355	28,4
≥ 125	4835	8,9
<i>Total</i>	<i>54038</i>	<i>100,0</i>
Arbejdsløshed (%), 1999		
< 4,7	9278	17,2
4,7 - 9,4 (EU15 gennemsnit)	14097	26,1
9,4 - 14,1	15306	28,3
14,1 - 18,8	8259	15,3
≥ 18,8	7098	13,1
<i>Total</i>	<i>54038</i>	<i>100,0</i>

¹ NUTS 3 regioner, hvor over 50% af arealet er bjergrigt (definition af dårligt stillede regioner – DG Landbrug)
 Kilde: DG Landbrug, Eurostat og DG REGIO-GIS.

Tabel A.15 Kystområder i den Europæiske Union

	Kystregionernes arealstørrelser	
	Kvadratkilometer	% af medlemsstatens areal
B	3140	10
DK	34944	81
D	24888	7
EL	24420	19
E	26546	5
F	45379	8
IRL	21007	30
I	44899	15
L	0	0
NL	17386	51
A	0	0
P	10845	12
FIN	28794	9
S	50672	12
UK	69629	29
EU15	402549	13
<i>Definition af kystområder: DG Miljø (definitionen er baseret på nærhed til hav og højde over havoverfladen)</i> <i>Kilde: DG Miljø, Eurostat og DG REGIO.</i>		

Tabel A.16 Øernes befolkning og støtteberettigelse under Mål 1 og 2, 2000-2006¹

	Befolkning på øer		Befolkning på øer berettiget til Strukturfondsstøtte % af den samlede befolkning på øer			
	1000 pers.	% af medlems-statens befolkning	Mål 1	Overgangsstøtte fra Mål 1 ²	Mål 2	Total Mål 1+2 ³
B	0	0,0	:	:	:	:
DK	66	1,3	0,0	0,0	95,1	95,1
D	188	0,2	64,9	0,0	35,1	100,0
EL	1265	12,3	100,0	0,0	0,0	100,0
E	2257	5,8	66,0	0,0	12,5	78,5
F	1653	2,8	81,3	15,1	1,6	98,0
IRL	3	0,1	80,8	19,2	0,0	100,0
I	7008	12,3	99,5	0,0	0,5	99,9
L	0	0,0	:	:	:	:
NL	23	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
A	0	0,0	:	:	:	:
P	489	5,0	100,0	0,0	0,0	100,0
FIN	105	2,1	16,0	0,0	58,8	74,8
S	113	1,3	0,0	0,3	95,7	96,0
UK	307	0,5	23,4	33,2	0,1	56,8
EU15	13478	3,7	87,4	2,6	4,7	94,7

¹ Listen over øer (for EU12) er baseret på Eurostat 'Portrait of the islands.' For Sverige og Finland: Skøn baseret på fortegnelser over ubeboede øer uden fast forbindelse til fastlandet og uden kommunestatus.

² Overgangsstøtte mindst indtil 2005 og specielt program for Sveriges nordlige kyster.

³ Inklusiv overgangsstøtte fra Mål 1 og et specielt program

Kilde: Eurostat og DG REGIO.

Tabel A.17 Indikatorer for ø-regioner

Region	Befolkning 1998	Areal	Befolknings- tæthed 1998	Befolknings- ændringer 1991-98	BNP pr. indbygger (PPS) 1998	Arbejdsløshed (1999)			Tilgængelighed (med lastbil i forhold til BNP)
	1000 pers.	km ²	indb./km ²	% ændring pr.år.	EU15=100	Total %	Kvinder %	Unge %	EU15=100
Bornholms Amt	44,7	588	76,0	-0,3	88,7	8,6	10,7	16,7	9,9
Ionía Nísia	202,8	2307	87,9	0,9	55,7	5,5	8,1	20,7	2,0
Voreio Aigaio	183,5	3836	47,8	-0,6	60,8	11,3	15,6	30,1	1,2
Notio Aigaio	270,8	5286	51,2	0,9	76,9	7,3	11,6	15,7	2,1
Kreta	563,0	8336	67,5	0,6	66,8	7,3	11,5	19,9	2,0
Islas Baleares	736,9	5014	147,0	1,1	99,5	7,2	10,5	14,9	7,1
Kanariske Øer	1589,9	7242	219,5	0,9	77,1	14,4	20,5	29,8	:
Korsika	259,8	8680	29,9	0,5	77,0	14,3	18,8	24,8	19,3
Guadeloupe	437,7	1705	256,7	1,2	52,4	:	:	:	:
Martinique	401,4	1128	355,9	1,3	59,8	:	:	:	:
Réunion	689,5	2520	273,6	1,7	50,0	:	:	:	:
Sicilien	5103,2	25707	198,5	0,4	65,2	24,8	36,2	60,2	9,9
Sardegna	1658,0	24090	68,8	0,1	76,3	21,9	31,7	56,7	7,0
Azorerne	244,4	2330	104,9	0,4	52,0	3,7	6,5	7,6	:
Madeira	259,9	779	333,7	0,4	57,5	3,4	4,4	7,0	:
Åland	25,5	1527	16,7	0,5	122,2	2,1	2,4	:	7,0
Gotlands Län	57,7	3140	18,4	0,1	91,9	7,3	6,7	15,2	5,5
Isle of Wight	127,0	395	321,6	0,1	76,7	7,8	6,6	17,4	86,9
Isle of Anglesey	65,4	715	91,5	:	67,9	9,5	9,1	17,8	57,6
Comhairle Nan Eilean (Western Isles)	27,9	3134	8,9	-0,7	77,1	8,9	5,9	12,2	1,9
Orkney Øerne	19,6	992	19,8	0,0	82,0	3,6	3,7	6,4	1,0
Shetlands Øerne	22,9	1438	15,9	0,3	114,0	3,3	3,0	6,7	0,7
EU15	374537	3191120	117,4	0,3	100,0	9,4	11,0	17,8	100,0

Øer, som korresponderer til en NUTS3, NUTS2 eller NUTS1 region
Kilde: Eurostat, IRPUD

Tabel A.18 Produktivitet fordelt på sektorer og lande, 1998*BNP pr. beskæftiget (Euro)*

	Landbrug	Industri, håndværk, byggeri	Distribution, "Horeca" ¹ , Transport	Virksomheds- og finansiel service	Kommunal service ²	Total
EU15	:	:	:	:	:	47717
B	40927	65739	50507	107187	37967	57980
DK	41285	59975	50759	118310	43226	57329
D	23103	51150	35329	113750	38956	51278
EL	11724	25613	28053	88782	23715	27662
E	19093	36257	35022	76999	26924	35725
F	36423	58110	46012	105037	40143	55549
IRL	31143	69437	36617	101614	37195	51825
I	26632	45736	47235	102357	33559	48375
L	34215	79076	73425	157682	74700	94136
NL	36123	58102	39484	61516	32596	45207
A	7560	57613	41551	106994	42834	47711
P	6359	19419	21220	47250	21096	20918
FIN	29303	61829	49644	110720	34818	52831
S	35578	61467	46181	114004	34352	52636
UK	:	:	:	:	:	43993
BG	:	:	:	:	:	3426
CY	5279	29204	28962	77707	35853	28237
CZ	:	:	:	:	:	10176
EE	4892	6015	9040	16620	5616	7271
HU	:	10879	10939	32554	:	11340
LT	2769	6923	7193	15380	4513	5789
LV	1281	6423	6724	9811	4064	5213
MT	:	:	:	:	:	22861
PL	1739	11310	12308	17652	9308	9201
RO	1909	5321	7081	9023	3195	4185
SI	:	:	:	:	:	:
SK	4513	7103	12324	28179	4375	8374

*BNP fordelt på sektorer efter værditilvækst**¹ Hotel, restauration og catering**² Offentlig administration, sundhed, uddannelse og andre serviceydelser**Kilde: Eurostat og beregninger i DG REGIO.*

Tabel A.19 Kapitalbeholdning, 1989 og 1999

millioner Euro (1999 priser)

	1989						1999					
	Netto Kapital-beholdning	Brutto Kapital-beholdning	Befolkning (1000)	NKB pr.person	NKB pr. beskæftiget	BKB pr. person	Netto Kapital-beholdning	Brutto Kapital-beholdning	Befolkning (1000)	NKB pr.person	NKB pr. beskæftiget	BKB pr. person
B	303306	536137	9928	30552	84583	54005	452389	771029	10214	44292	113455	75489
DK	316797	549552	5130	61756	120441	107130	417763	742244	5314	78622	154270	139688
D	4017994	6341880	78390	51257	146615	80902	6000812	9368420	82037	73148	166277	114197
EL	165950	324108	10058	16499	45207	32224	259856	457886	10522	24697	65958	43518
E	1000548	1678093	38757	25816	82050	43298	1438887	2253212	39394	36525	104472	57196
F	2226545	3862083	56270	39569	102388	68635	2972445	5173348	58973	50403	130631	87724
IRL	86874	144589	3515	24715	79301	41134	124679	201753	3735	33382	78276	54018
I	2532457	4115837	56649	44704	121699	72655	3111910	4873882	57613	54014	150935	84597
L	19006	33579	375	50697	123819	89567	36431	62189	429	84880	206874	144894
NL	575791	1012171	14805	38891	95483	68366	783393	1360567	15760	49707	103016	86329
A	409796	621443	7628	53722	115699	81468	652446	974717	8083	80720	177406	120591
P	152803	227353	9955	15349	33447	22838	264081	402395	9979	26462	54674	40322
FIN	410202	687623	4954	82796	168792	138791	342045	580807	5160	66292	146630	112567
S	534153	909778	8459	63147	117523	107553	552566	911030	8854	62406	136301	102891
UK	2351218	3879999	57258	41064	88539	67763	2999960	4776047	59280	50607	110670	80568
EU	15103440	24924224	362130	41707	97287	68827	20409663	32909524	375346	54376	131468	87678

Kilde: Europa Kommissionens tjenestegrene.

Tabel A.20 (a) Godstransport						
	<i>millioner tons</i>					
Havnenes trafikmængder (de største havne)	1970	1980	1990	1997	1998	% ændring 1997-98
Rotterdam, NL	226	276	228	303,0	306,6	1,1
Antwerpen, B	78	82	102	111,9	119,8	7,1
Marseille, F	74	103	90	94,3	93,4	-0,9
Hambourg, D	47	63	61	76,5	76,3	-0,3
Le Havre, F	58	77	54	59,7	66,4	11,3
London, UK	64	48	58	55,7	56,4	1,2
Amsterdam, NL	21	34	47	56,5	55,7	-1,4
Tees & Hartelp., UK	23	38	40	51,2	51,5	0,4
Trieste, I	27	38	34	46,4	47,2	1,7
Genua, I	53	51	44	45,9	45,9	0,0
Forth ports, UK	25	29	25	43,1	44,4	3,0
Wilhemshaven, D	22	32	16	36,4	43,8	20,5
Algeciras, E	8	22	25	37,3	42,1	12,9
Dunkerque, F	25	41	37	36,5	39,2	7,3
Bremen B'haven, D	23	25	28	34,0	34,5	1,5
Southampton, UK	28	25	29	33,1	34,3	3,6
Zeebrugge, B	8	12	30	32,4	33,3	2,7
Göteborg, S	20	22	26	30,3	30,7	1,2
Liverpool, UK	31	13	23	30,8	30,3	-1,6
Milford Haven, UK	41	39	33	34,5	28,8	-16,6
Bilbao, E	11	21	25	22,4	26,4	18,0
Tarragona, E	4	20	24	30,8	25,5	-17,1
Dublin, IRL	7	7	8	16,8	18,5	10,1
Thessaloniki, EL	8	9	14	13,4	13,7	2,4
København, DK	6	7	9	10,8	11,9	10,4
Lissabon, P	9	14	14	11,5	11,3	-2,5
Helsinki, FIN	4	5	8	11,3	10,7	-4,8
Sum for åbenlyse havne	951	1153	1192	1367	1399	2,3
Singapore				327,5	312,3	-4,6
Der foreligger ikke oplysninger for Piræus, EL						
Kilde: Institute of Shipping Economics and Logistics, Bremen						

Table A.20 (b) Godstransport fordelt på transportmiddel, 1970-98								
	<i>1000 mill. tons pr. km.</i>							
	1970	1980	1990	1995	1996	1997	1998	% ændring pr. år, 1990-98
Vej	416	628	932	1146	1152	1205	1255	3,8
Jernbane	283	287	255	221	220	238	241	-0,7
Indenlandske vandveje	103	107	108	114	112	118	121	1,4
Rørledninger	66	91	75	83	85	85	87	1,9
Over hav (inden for EU)	472	780	922	1071	1073	1124	1167	3,0
Total	1340	1893	2293	2635	2641	2770	2870	2,8
Kilde: EUROSTAT, ECMT, UIC og nationale statistikker.								

Tabel A.20 (c) Containertrafik i havnene1000 TEU¹

	1990	1995	1997	1998	% ændring 1997-98
Rotterdam, NL	3667	4787	5495	6011	9,4
Hambourg, D	1969	2890	3337	3547	6,3
Antwerpen, B	1549	2329	2969	3266	10,0
Felixstowe, UK	1436	1924	2237	2500	11,8
Gioia Tauro, I	0	16	1449	2126	46,7
Bremen B'haven, D	1198	1524	1538	1826	18,7
Algeciras, E	553	1155	1703	1812	6,4
Le Havre, F	858	970	1185	1319	11,3
Genova, I	310	615	1180	1266	7,3
Barcelona, E	448	689	972	1095	12,7
Valencia, E	387	672	832	1005	20,8
Zeebrugge, B	342	528	648	776	19,8
La Spezia, I	450	965	616	732	18,8
Southampton, UK	345	681	806	891	10,5
Piraeus, EL	426	600	684	933	36,4
Marseille, F	482	498	622	660	6,2
Göthenburg, S	352	458	531	520	-2,1
Liverpool, UK	239	406	461	487	5,6
Helsinki, FIN	246	296	330	343	3,8
København, DK	165	178	160	171	6,8
Sum for de 10 øverste havne	11987	16899	22065	24768	12,3
Singapore	5224	11846	14100	15100	7,1
Hong Kong	5101	12550	14385	14900	3,6

¹ TEU = standard container enhed (20 ft. container)

Kilde: Containerisation International Yearbook, Port of Rotterdam

Tabel A.20 (d) Containerhåndtering af maritime operatører, 1998

Firma	Land	TEU ¹ i brug
Maersk	DK	346123
Evergreen	Taiwan	280237
P&O Nedlloyd	UK/NL	250858
Mediterranean Shipping	CH/I	220745
Hanjin Shipping Co,	Korea	213081
Sea-Land	USA	211358
Cosco	China	202094
APL	Singapore/USA	201075
NYK	Japan	163930
MOL	Japan	133681

Maersk og Sea-Land blev slået sammen i 1999

¹ TEU = standard container enhed (20 ft. container)

Kilde: Containerisation International Yearbook, Port of Rotterdam

Tabel A.21 FTU indikatorer for EU

Indikator	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK	EU15	Samhørigheds- lande	Medlems- stater uden samhørigheds- lande
BNP pr. indbygger, PPS, EU=100, 1998	111	119	108	66	81	99	108	101	176	113	112	75	102	102	102	100	79	104
Brutto FTU udgifter (% af BNP) ¹	1,84	1,93	2,29	0,51	0,90	2,19	1,40	1,02	:	2,04	1,49	0,63	2,89	3,77	1,82	1,86	0,85	1,98
EU15=100	99	104	123	27	48	118	75	55	:	110	80	34	155	203	98	100	46	106
Virksomhedernes FTU udgifter (% af BNP) ¹	1,31	1,21	1,55	0,13	0,47	1,36	1,03	0,55	:	1,11	0,84	0,14	1,94	2,87	1,2	1,18	0,43	1,27
EU15=100	111	103	131	11	40	115	87	47	:	94	71	12	164	243	102	100	37	108
Virksomhedernes udgifter som % af bruttoudgifter	71,4	62,6	67,8	25,6	52,1	62,0	73,7	53,7	:	54,1	55,9	22,5	67,2	76,2	65,8	63,7	50,5	64,3
FTU medarbejdere som % af samtlige ²	1,22	1,99	1,48	0,75	1,02	1,46	1,17	0,81	:	1,45	1,16	0,61	2,43	2,35	1,28	1,27	0,91	1,34
EU15=100	96	157	117	59	80	115	92	64	:	114	91	48	191	185	101	100	72	105
Privatansatte FTU medarbejdere som % af samtlige ²	0,63	1,00	0,84	0,11	0,26	0,71	0,50	0,30	:	0,61	0,47	0,08	1,29	1,21	0,60	0,59	0,22	0,66
EU15=100	107	169	142	19	44	120	85	51	:	103	80	14	219	205	102	100	37	112
Europæiske patentansøgninger pr. 1 million indbyggere, gennemsnit 1997-98-99	123	139	227	6	18	116	52	60	145	166	125	3	222	269	95	119	16	140

¹ 1998, undtagen B, EL, IRL, NL, P: 1997; A: 1993² 1998, undtagen P: 1997; F,I,NL: 1996; B,IRL: 1995; EL,A, UK: 1993

Kilde: Eurostat.

Tabel A.22 Prisspredning inden for EU (på hovedsektorer)

Sektor	Variationskoefficient (%)	
	1993	1997
Aggregeret prisniveau	16	15
Industri og håndværk	15	9
Elektricitet, gas og water	24	26
Byggeri og anlæg	26	23
Serviceydelser	26	19
Handel, en gros og detail	33	30
Hotel- og restaurationsvirksomhed	21	18
Transport, opbevaring og kommunikation	26	18

Kilde: Kommissionens tjenestegrene

Tabel A.23 Territorial koncentration af industribrancher, grupperet efter grad og ændring (gennemsnit 1994-97 sammenlignet med gennemsnit 1970-73)

Koncentrerede industribrancher, som er forblevet koncentrerede	Koncentrerede industribrancher, som er blevet mindre koncentrerede
Automobiler	Drikkevarer
Motorcykler	Tobak
Flyvemaskiner	Kontor & Computerudstyr
Elektriske artikler	Maskiner
Kemiske produkter, NEC	Radio-TV & kommunikation
Benzin & kulprodukter	Værktøj og måleinstrumenter
Spredte industribrancher, som er blevet mere koncentrerede	Spredte industribrancher, som er forblevet spredte
Tekstiler	Fødevarer
Tøj	Træprodukter
Læder & lædervarer	Papir & Papirprodukter
Møbler	Trykkeri & Forlagsvirksomhed
Transportudstyr, NEC	Metalprodukter
	Ikke-metalliske mineraler, NEC
	Skibsbygning
Øvrige industribrancher	
Sko og fodtøj	Keramik & porcelæn
Industrielle kemikalier	Glas & glasprodukter
Farmaceutiske produkter	Jern & stål
Olierafinaderier	Andre metaller
Gummiprodukter	Jernbanemateriel
Plastikprodukter	Anden fremstillingsvirksomhed

Kilde: Midelfart-Knarvik, H-K, Overman, H, Redding, S, Venables, A.J, The location of European industry, Rapport udarbejdet for DG Økonomi og finansielle anliggender, Economic Paper No. 142, Brussels, 2000.

Tabel A.24 EUGFL-Garanti udgifter fordelt på medlemsstater (i stigende rækkefølge), 1988-98

1988			1993			1998		
Lavest								
	mill.Euro	%		mill. Euro	%		mill. Euro	%
L	3	0,0	L	7,3	0,0	L	17,4	0,0
P	156,7	0,6	P	478,1	1,4	FIN	575,7	1,5
B	721,4	2,7	B	1 298,7	3,7	P	637,4	1,6
IRL	1 080,3	4,1	DK	1 334,7	3,8	S	770,1	2,0
Højest								
	mill.Euro	%		mill. Euro	%		mill. Euro	%
NL	3 831,6	14,5	E	4 175,7	12,0	I	4 129,2	10,7
I	4 346,9	16,5	I	4 765,4	13,7	E	5 293,5	13,7
D	4 903,9	18,6	D	4 976,2	14,3	D	5 553,0	14,3
F	6 191,5	23,5	F	8 184,8	23,6	F	9 007,2	23,2
Europæiske Union								
EU12	26 400,2	100	EU12	34 748,2	100	EU15	38 747,9	100
Kilde: 28ende finansielle rapport om EUGFL-Garantien.								

Tabel A.25 Udgifter til EUGFL-Garanti i forhold til landbrugsbeskæftigelsen i medlemsstaterne (i stigende rækkefølge), 1988-98

1988		1993		1998	
Lavest					
1000 Euro		1000 Euro		1000 Euro	
P	0,2	P	0,8	P	1,3
L	0,5	L	1,5	I	2,5
EL	1,5	I	2,5	L	3,5
E	1,6	E	3,8	EL	4,4
Højest					
1000 Euro		1000 Euro		1000 Euro	
D	5,9	F	7,3	F	9,2
B	7,4	NL	9,9	S	9,6
DK	11,5	DK	14,4	B	11,1
NL	16,2	B	14,8	DK	14,6
Europæiske Union					
EU12	3,0	EU12	4,7	EU15	5,7
Kilde: 28ende finansielle rapport om EUGFL-Garantien og "Economic accounts of agriculture".					

Tabel A.26 CAP nettooverførsler, 1993 og 1998*millioner Euro i 1985 priser*

	mill. Euro		Euro pr. indbygger		Euro pr. AWU ¹	
	1993	1998	1993	1998	1993	1998
B-L	-789,6	-743,5	-104,9	-110,6	-8490,1	-9066,9
D	-5912,1	-4031,7	-101,5	-77,6	-7362,5	-6349,1
I	-3036,7	-1969,8	-74,1	-54	-1597,4	-1201,9
NL	-42,6	-323,2	-3,9	-32,6	-180,5	-1423,9
A	:	-82,4	:	-16,1	:	-624,5
P	-246,4	-107,2	-34,7	-17	-404,6	-211
FIN	:	-41,6	:	-12,8	:	-338,6
S	:	-323,1	:	-57,7	:	-4038,7
UK	-2370,6	-1812,2	-56,7	-48,4	-5712,4	-4731,7
DK	548,4	395,7	147,1	118	5896,7	5009,4
EL	1190,6	892,2	159,9	134	1693,5	1535,6
E	196,2	1311,1	7,0	52,6	176,5	1179
F	282,6	1133,8	6,8	30,5	252,1	1155,7
IRL	944,2	1041	367,7	445	3885,8	5205

¹ AWU (annual work unit)=årsværk (d.v.s.antal arbejdstimer for en fuldtidsbeskæftiget i løbet af et år)

Kilde: Analyse udført af DG REGIO.

Tabel A.27 De 20 regioner med henholdsvis højeste og laveste gennemsnitlige brugsstørrelse og beskæftigelse i landbruget, 1997

	Europæisk størrelses enhed ¹		% af samtlige beskæftigede		Europæisk størrelses enhed ¹		% af samtlige beskæftigede
	1997	1997/93			1997	1997/93	
Voreio Aigaio (EL)	3,7	-8,0	24,2	West Midlands (UK)	48,6	29,0	1,9
Centro (P)	3,7	11,0	31,9	Centre (F)	49,2	26,0	6,5
Attiki (EL)	3,8	-23,0	1,0	Nord-Pas-de-Calais (F)	50,8	29,0	2,9
Dytiki Makedonia (EL)	4,0	22,0	23,4	Danmark (DK)	57,2	18,0	3,7
Ipeiros (EL)	4,1	-12,0	30,3	Yorkshire and Humberside (UK)	62,6	29,0	1,5
Madeira (P)	4,1	114,0	12,5	South East (UK)	65,5	45,0	1,7
Valle d'Aosta (I)	4,2	12,0	6,6	Oost-Nederland (NL)	68,6	25,0	4,2
Galicia (E)	4,2	-21,0	22,2	Champagne-Ardenne (F)	71,1	15,0	7,6
Nisia Ionia (EL)	4,4	-28,0	26,7	East Midlands (UK)	75,9	36,0	1,8
Asturias (E)	4,5	-29,0	11,1	Picardie (F)	78,6	24,0	5,3
Notio Aigaio (EL)	4,5	3,0	10,2	Noord-Nederland (NL)	84,2	21,0	4,9
Molise (I)	4,6	4,0	15,5	Zuid-Nederland (NL)	86,1	25,0	3,7
Kriti (EL)	4,7	-10,0	37,8	Sachsen (D)	87,3	28,0	2,9
Abruzzi (I)	4,8	-10,0	8,9	Ile-de-France (F)	89,3	27,0	0,4
Stereia Ellada (EL)	4,8	-11,0	31,8	Brandenburg (D)	95,1	-6,0	5,3
Dytiki Ellada (EL)	5,0	-7,0	41,5	West-Nederland (NL)	100,4	18,0	2,8
Lazio (I)	5,1	-16,0	4,6	Thüringen (D)	103,7	-9,0	3,9
Norte (P)	5,2	37,0	11,6	East Anglia (UK)	107,2	45,0	3,5
Calabria (I)	5,3	22,0	13,1	Mecklenburg-Vorpommern (D)	159,5	16,0	6,5
Baleares (E)	5,3	6,0	2,3	Sachsen-Anhalt (D)	165,6	5,0	4,4
EU15	16,7	17,0	5,0				

Regioner med fed skrift har en beskæftigelsesandel i landbruget over EU gennemsnittet
¹ Europæisk Størrelses Enhed (ESE) er et mål for brugenes økonomisk størrelse i forhold til den skatte indkomst.
Kilde: Eurostat ("Survey on the structure of agricultural holdings" og LFS)

Tabel A.28 Gennemsnitlige brugsstørrelser i hektar i ansøgerlandene

	Kooperativer ¹		Statsbrug ²		Andre kollektive brug ³	Individuelle og private brug ⁴	
	Før omvæltningen	Senest	Før omvæltningen	Senest		Før omvæltningen	Senest
Bulgarien	4000	637	1615	735	:	0,4	1,4
Estland	4060	:	4206	:	449	0,2	19,8
Ungarn	4179	833	7138	7779	204	0,3	3,0
Litauen	:	:	2773	:	372	0,5	7,6
Letland	5980	:	6532	340	309	0,4	23,6
Polen	335	222	3140	620	333	6,6	7,0
Slovakiet	2667	1509	5186	3056	1191	0,3	7,7
Tjekkiet	2578	1447	9443	521	690	5,0	34,0
Rumænien	2374	451	5001	3657	:	0,5	2,7
Slovenien	:	:	470	371	:	3,2	4,8

¹ Kollektivbrug fra før omvæltningen bliver nu transformeret til kooperativer eller private produktionselskaber
² Statsbrug fra før omvæltningen, for nærværende brug og foretagender ejet og kontrolleret af staten
³ For nærværende aktieselskaber, anpartsselskaber og andre økonomiske enheder
⁴ Individuelle brug fra før omvæltningen, for nærværende drevet individuelt (på deltidsbasis)
Kilde: Analyse af DG Landbrug.

Tabel A.29 Kommissionens anbefalinger til beskæftigelsespolitikken i medlemsstaterne for 2001

	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK	EU
Langtidsarbejdsløshed	x		x	x	x	x		x							x	7
Statistiske system										x						1
Erhvervsfrekvensen		x	x			x	x		x							5
Skattesystem og fordele	x			x	x			x		x			x	x		7
Førtidspensionering											x					1
Livslang uddannelse	x			x	x	x		x				x			x	7
Kvalifikationskløft			x				x									2
Uddannelsesfrekvens									x							1
Administrative byrder				x		x						x				3
Finanspolitiske pres på arbejde	x	x	x			x					x		x	x		7
Partnerskabstilgang				x	x				x			x				4
Ligestilling		x	x		x			x					x	x		6
Kløft mellem kønnene											x				x	2
Arbejde og familie												x				1
Policy mix	x			x				x							x	4
Total	5	3	5	6	5	5	2	5	3	2	3	4	3	3	4	58

Kilde: DG Beskæftigelse.

Tabel A.30 De mest fiskeri-afhængige områder (NUTS 3)

Land	Region Nuts 3	Afhængighedsgrad (Beskæftigede i % af samlede beskæftigelse)				Antal jobs fiskeri (fangster)
		Fiskeri	Forarbejdning	Fiskefarme	Total ¹	
E	Pontevedra	6,8	1,6	3,9	15,1	17070
EL	Lesvos	9,6	0,1	0,1	9,8	3060
E	Huelva	7,0	1,7	0,2	9,8	4270
EL	Lefkada	8,5	0,0	0,3	8,8	660
EL	Samos	8,2	0,1	0,1	8,3	1140
P	Algarve	4,8	0,5	0,1	8,3	7600
EL	Cyclades	7,9	0,0	0,0	8,0	2640
E	A Coruña	2,1	1,0	2,8	7,3	6760
EL	Chios	6,3	0,0	0,8	7,1	920
E	Taragona	5,4	0,1	0,4	6,1	2230
E	Cadiz	4,2	0,5	0,2	5,8	4370
P	Açores	4,4	1,2	0,0	5,6	3900
EL	Cephalonia	4,6	0,0	0,8	5,4	570
E	Girona	4,7	0,3	0,1	5,3	2120
I	Trapani	3,3	0,2	0,1	5,2	4030
EL	Chalkidiki	5,0	0,0	0,0	5,0	1660
UK	Highlands and Islands	1,9	1,0	1,3	4,2	2880
D	Cuxhaven	0,5	3,4	0,0	4,1	280
F	Finistère	1,6	1,2	0,2	3,9	4770
EL	Dodécanèse	3,6	0,0	2,2	3,9	2210

¹ Tallene angiver den mindste afhængighedsgrad, fordi data for jobs i sektoren ikke foreligger for alle regioner

Kilde: DG Fiskeri.

Tabel A.31 Befolkning og støtteomfang i Mål 1 regioner, 1994-99 og 2000-2006

	1994-1999		2000-2006	
	Støtteberettiget befolkning (1000)	Støtte pr. indbygger pr. år, Euro, 1999 priser	Støtteberettiget befolkning (1000)	Støtte pr. indbygger pr. år, Euro, 1999 priser
B	1285	103	0	0
DK	0	0	0	0
D	15452	160	14153	194
EL	10476	242	10476	286
E	23746	201	23219	232
F	2758	144	1644	283
IRL	3626	282	965	195
I	19634	137	19302	162
L	0	0	0	0
NL	277	98	0	0
A	275	133	275	135
P	9928	256	6616	348
FIN	838	121	1076	121
S	450	124	452	104
UK	3467	124	5079	143
EU15	92212	187	83258	220

1994-99 inkluder regioner, som er støtteberettigede under Mål 6
2000-2006 omfatter ikke overgangsstøtte til tidligere Mål 1 regioner
Kilde: DG REGIO.

Tabel A.32 Befolkning og støtteomfang i Mål 2 regioner, 1994-99 og 2000-2006

	1994-1999		2000-2006	
	Støtteberettiget befolkning (1000)	Støtte pr. indbygger pr. år, Euro, 1999 priser	Støtteberettiget befolkning (1000)	Støtte pr. indbygger pr. år, Euro, 1999 priser
B	1903	43	1269	41
DK	807	49	538	41
D	15445	40	10296	41
EL	0	0	0	0
E	9768	55	8809	41
F	24771	46	18768	41
IRL	0	0	0	0
I	11103	43	7402	41
L	177	19	118	41
NL	3499	44	2333	41
A	2992	35	1995	41
P	0	0	0	0
FIN	1876	53	1582	41
S	1729	37	1223	41
UK	20755	47	13836	41
EU15	94826	46	68170	41

1994-99 inkluderer regioner støtteberettigede under Mål 2 og 5b
Kilde: DG REGIO.

Tabel A.33 Statstøtte til regionale formål, Strukturfondene og Samhørighedsfonden, 1996-98

	Samlede statsstøtte inden for EU (mill. Euro, årligt gennemsnit)	Samlede statsstøtte til regionerne (mill. Euro, nuværende priser)			Samlet støtte fra Strukturfonde og Samhørighedsfond (mill. Euro, 1994 priser)		
		Årligt gennemsnit 1996-98	Regioner under Art.87(3)(a) ¹	Regioner under Art. 87(3)(c) ¹	Årligt gennemsnit ² 1996-98	Mål 1	Mål 2 og 5b
E	4709	266	60	206	7067	4383	513
EL	1306	585	585		2956	2330	
IRL	688	229	229		1234	937	
P	1471	35	35		2940	2330	
Total EU4	8174	1115	909	206	14197	9980	513
A	1186	144	30	113	263	27	84
B	2532	241	0	241	349	122	70
DK	1356	10	0	10	141	0	29
D	26808	7846	7210	548	3622	2273	466
F	13887	1803	657	1146	2490	365	1001
FIN	500	66	0	66	276	0	62
I	15853	6421	6141	280	3608	2477	394
L	78	32	0	32	17	0	4
NL	1963	78	0	78	436	25	133
S	1570	194	0	194	217	0	49
UK	5881	876	234	642	2164	393	900
Total EU15	79788	18826	15181	3556	27780	15662	3705

¹ Traktatens Artikel 87(3)(a) omfatter støtte til fremme af økonomisk udvikling i tilbagestående regioner. Artikel 87(3)(c) status omfatter støtte til fremme af udvikling af bestemte økonomiske aktiviteter eller områder.

² Fællesskabsinitiativer er inkluderet
Kilde: DG Konkurrence og DG REGIO.

Tabel A.34 Lån tildelt af den Europæiske Investeringsbank, 1994-1999

	I områder berettigede til støtte under Strukturfondene (mill. Euro)										
	Fordeling på mål og sektorer										
	Transport	Telekom	Vand/affald	Energi	Anden Infrastruktur	I alt til Infrastruktur	Uddannelse/ Sundhed	Landbrug/ Industri/ Service	I alt Individuelle lån	Globale lån ¹	I alt
I alt til regional udvikling	25019	10997	4075	11844	3574	55510	1652	9419	66581	19547	86127
% af total til reg.udv., af hvilke:	29%	13%	5%	14%	4%	64%	2%	11%	77%	23%	100%
Mål 1 og 6 (mill.Euro)	12201	2306	1525	7438	2042	25512	1315	4136	30963	9388	40351
%	30%	6%	4%	18%	5%	63%	3%	10%	77%	23%	100%
Mål 2 og 5b (mill.Euro)	10834	519	2466	3679	1376	18873	337	4069	23280	10159	33438
%	32%	2%	7%	11%	4%	56%	1%	12%	70%	30%	100%
Andre regionale lån	1984	8173	85	727	156	11124		1214	12338		12338
Total	38956	12120	7784	16771	4945	80577	1831	12096	94504	38570	133074
Regional udvikling i % af total	64%	91%	52%	71%	72%	69%	90%	78%	70%	51%	65%

¹ Andelen af lån til regional udvikling ud af de globale lån er beregnet i forhold til befolkningen i regioner berettiget til støtte under Strukturfondene
Kilde: EIB

Tabel A.35 Strukturfondene: Finansiell gennemførelse opgjort efter Mål og medlemsstat, 1994-1999

	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK	EU15
Mål 1 Forpligtet (%)	100	-	100	99	99	98	99	100	-	99	100	99	-	-	94	99
Udbetalt (%)	72	-	81	73	82	67	87	67	-	67	77	89	-	-	67	78
Mål 2 Forpligtet (%)	100	101	94	-	94	100	-	101	102	100	100	-	100	100	95	97
Udbetalt (%)	51	63	61	-	68	64	-	51	67	51	70	-	64	69	57	60
Mål 3 Forpligtet (%)	100	100	99	-	100	99	-	100	98	100	100	-	100	100	100	100
Udbetalt (%)	86	91	81	-	89	79	-	63	94	71	85	-	76	82	84	80
Mål 4 Forpligtet (%)	99	99	100	-	100	100	-	100	100	100	100	-	100	100	100	100
Udbetalt (%)	60	87	73	-	89	71	-	52	77	77	87	-	74	73	46	69

Kilde: DG REGIO.

Tabel A.36 Strukturfondenes bidrag til udviklingsudgifter i Mål 1 områder, 1994-1999 og 2000-2006*mill.Euro i 1999 priser*

1994-1999	(inklusive overgangsstøtte)														
	B	D	EL	E	F	IRL	I	NL	P	UK	A	FIN	S	EU13	%
Infrastruktur	113	1288	6406	11580	790	1319	5932	39	5271	1060	46	0	39	33882	29,8
Transport	38		3999	6648	384	1066	2061	34	3101	505	0		20	17857	15,7
IT	12		251	456	0	28	568	0	385	43	5		19	1767	1,6
Energi	0		865	678	13	53	731	0	0	223	6		0	2568	2,3
Miljø og vand	59		622	3306	371	119	2464	5	1253	289	35		0	8524	7,5
Sundhed og social	4		668	492	21	53	108	0	532	0	0		0	1878	1,7
Menneskelige ressourcer	106	4256	3287	7602	752	2730	2419	31	4753	1579	50	182	97	27844	24,5
Uddannelse ¹	10		1881	2166	105	1291	355	0	1890	40	6	70	58	7871	6,9
Efteruddannelse	96	4256	1238	5436	647	1439	2064	31	2863	1539	44	112	40	19805	17,4
Andet			169												
Produktive miljø	486	10010	4216	9336	965	3046	8581	74	7028	2112	130	378	211	46573	41,0
Industri og service	291	5537	1009	4482	226	1286	4224	24	4060	1109	48	252	97	22644	19,9
FTU	95	714	331	762	79	62	1157	12	504	215	10	0	14	3954	3,5
Landbrug, udv. af landområder, fiskeri	57	3759	2184	3504	566	1352	2649	33	2464	450	34	105	73	17230	15,2
Turisme	43	0	693	588	95	347	551	5		338	38	21	28	2746	2,4
Andet	89	357	71	2628	195	545	119	20	805	386	6	0	20	5241	4,6
TOTAL	794	15911	13980	31146	2702	7640	17051	164	17857	5137	232	560	367	113540	100,0
<i>A: 1995-99</i>															
2000-2006	(inklusive overgangsstøtte)														
	B	D	EL	E	F	IRL	I	NL	P	UK	A	FIN	S	EU13	%
Infrastruktur	91	4340	9051	14442	1159	1414	8928	33	4655	201	11	0	76	44401	34,3
Transport	4	3017	6496	7584	529	732	3227	8	2737	128			33	24495	18,9
IT	37		336	240	13	47	728	16	609	1	6		43	2076	1,6
Energi	5	15	721	246	98	41	606	0		4				1735	1,3
Miljø og vand	45	1308	875	5778	466	357	4246	3	532	67	5			13682	10,6
Sundhed og social	0		623	594	54	237	121	0	777	0				2406	1,9
Menneskelige ressourcer	171	5414	3983	8646	1249	867	4829	20	5040	272	53	266	150	30960	23,9
Uddannelse ¹	0	0	2765	2184	190	386	2645	3	2338	13		98	48	10670	8,3
Efteruddannelse	171	5414	1218	6462	1059	481	2184	18	2702	260	53	168	102	20292	15,7
Andet															
Produktive miljø	338	8599	5355	9570	1328	698	9515	69	7875	387	181	651	443	45009	34,8
Industri og service	136	5160	791	4302	368	61	3338	38	4879	300	73	413	170	20029	15,5
FTU	118	164	336	1008	75	305	1820	5	518	11	25		82	4467	3,5
Landbrug, udv. af landområder, fiskeri	44	3275	3045	3576	734	271	3668	21	2478	60	38	203	133	17546	13,6
Turisme	41		1183	684	151	61	690	6		15	45	35	58	2968	2,3
Andet	45	767	2562	1344	192	105	728	10	3094	16	5		52	8920	6,9
TOTAL	645	19120	20951	34002	3928	3084	23993	132	20664	875	250	917	721	129282	100,0

¹ Inkluderer uddannelsesinfrastruktur medfinansieret af EFRU

Kilde: DG REGIO.

Tabel A.37 Strukturfondenes bidrag til implementeringen af transportprojekter, medio-1999

	Irland			Portugal			Spanien			Italien			Grækenland		
	Mål	Gennemført	%	Mål	Gennemført	%	Mål	Gennemført	%	Mål	Gennemført	%	Mål	Gennemført	%
Veje															
Nye (km)	426	392	92	1150	1225	106	1661	1329	80	5	2,5	50	1676	465	28
Forbedringer (km)	2000	1694	85				2908	2326	80	150	75	50			
Jernbaner															
Nye (km)	375	375	100							159	80	50	709	208	29
Forbedringer (km)				800	544	68	2185	1844	84	1100	550	50	520	36	7
Havne															
Antal forbedrede	7		87	9		94	5		75	1		100	12		
Lufthavne															
Antal forbedrede	3		91	3		92	3		49	2		100	3		
Metro															
Antal forbedrede systemer													1		69
Kilde: Tematisk evaluering af Strukturfondenes effekter på transportinfrastrukturen, Europa Kommissionen, 2000.															

Tabel A.38 Skønnet Strukturfondsstøtte til SMVer, 1989-93 og 1994-99

	1989-93		1994-99	
	SMV støtte (mia.Euro)	% støtte ¹	SMV støtte (mia.Euro)	% støtte ¹
Mål 1	5,74	15	13,6	14
Mål 2	2,5-3,6	35-50	5,37	35
Mål 5b	1,4-1,76	50-60	2,16	31
Mål 6	0	0	0,23	25
Total	9,64-10,2	20-21	21,35	18

¹ Dækker kun Strukturfondsstøtte opført i EF-støtteramme, operationelle programmer og enhedsprogrammeringsdokumenter.
Kilde: SME thematic evaluation (1999).

Tabel A.39 Støtte til SMVer fordelt efter foranstaltningstype, 1994-99

Type af foranstaltning	mill.Euro	%
Finansiell støtte (direkte)	6820	31,9
Finansiell rådgivning	570	2,7
Virksomhedsservice	2684	12,6
Innovation, teknologioverførsel	2499	11,7
Infrastrukturstøtte	2126	10,0
Efteruddannelse	3607	16,9
Sektorforanstaltninger	1196	5,6
Andet	1850	8,7
Total	21352	100

Kilde: SME thematic evaluation (1999).

Tabel A.40 Strukturfondsmidler rettet mod FTU, 1994-1999

	Mål 1 og 6 mill.Euro	Mål 2 mill.Euro
B	0	38
DK	-	15
D	545,6	134
EL	694,5	-
E	789	258
F	65,7	322
IRL	337,2	-
I	891,6	61
L	-	0
NL	-	0
A	13	20
P	978,6	-
FIN	22,5	35
S	24,7	28
UK	142,6	322
EU	4,7	1,2

A og S: 1995-99
ZENIT-ADE, Thematic evaluation of RTDI Objective 2 (1999).
Kilde: CIRCA Group, Thematic evaluation of RTDI and Structural Funds Objectives 1 and 6 (1999).

Tabel A.41 Strukturfondsudgifter til miljø, 1994-99*mill.Euro, 1994 priser*

Vandrensning og vandforsyning	6970,5
Industri- og bymiljø, beskyttelse af det naturlige miljø	1057,6
Affaldsindsamling og behandling	224,9
Forskning, efteruddannelse og andet	75,0
I alt Mål 1	8328,0
Landindvinding, affaldsbehandling og renere teknologi	210,8
Rensning af industrigrunde og byområder	162,0
Efteruddannelse og andet	24,2
I alt Mål 2	397,0
Håndtering af det naturlige miljø, landskaber, biodiversitet	400,5
Landindvinding/behandling (renere teknologier, industriaffald)	216,2
Skovbrug	103,8
I alt Mål 5b	720,5
<i>Kilde: DG REGIO.</i>	

Tabel A.42 Omkostninger til jobskabelse fra Fællesskabsinterventioner i Mål 2 områder, 1994-96 og 1997-99

	Antal områder	Job pr. mill. Euro (brutto)	Justeret gennemsnit mill. Euro	
		1994-96	1994-96	1997-99
B	4	14 til 172	32	43
DK	2	11 til 13	13	17
D	5	1 til 78	57	63
E	6	1 til 11	-	44
F	16	1 til 74	30	33
I	10	3 til 24	16	54
L	1	34	34	24
NL	5	2 til 25	16	38
A	4	2 til 10	-	
FIN	8	35	35	44
S	5	17 til 30	23	
UK	8	23 til 101	48	66
Total	74	2 til 172	30	42
<i>A og S: 1995-99</i>				
<i>Kilde: Enhedsprogrammeringsdokumenter for Mål 2 regioner.</i>				

Tabel A.43 Strukturpolitikkens effekter, simuleringsresultater, 2000-2006

% forskel til udvikling uden Strukturfondspolitik

Hermin Model	Grækenland			Spanien			Irland			Portugal		
	2000	2006	2010	2000	2006	2010	2000	2006	2010	2000	2006	2010
BNP	5,1	6,2	1,4	1,5	2,4	0,7	1,2	1,8	1,2	6,4	6,0	1,8
Privat forbrug	3,1	6,7	1,5	0,8	2,5	0,6	0,8	1,2	0,5	6,2	5,8	1,6
Faste investeringer ¹	27,0	23,2	1,6	4,4	4,4	0,3	5,8	2,7	0,6	20,2	14,0	0,6
Beskæftigelse	4,7	3,9	-0,3	1,2	1,6	0,2	1,0	0,5	0,1	4,7	2,9	0,0
Prisniveau	1,7	4,4	0,7	0,5	1,1	-0,3	0,5	0,0	-0,4	0,6	0,4	-0,4
Det offentliges underskud	0,1	-0,1	0,0	0,1	-0,1	-0,1	0,3	0,0	0,0	0,2	0,2	0,2
Handelsbalance	-1,6	-1,6	0,0	-0,6	-0,6	0,1	-0,6	0,1	0,3	-2,4	-1,2	0,2
Quest II Model	Grækenland			Spanien			Irland			Portugal		
	2000	2006	2009	2000	2006	2009	2000	2006	2009	2000	2006	2009
BNP	1,2	2,4	2,6	0,6	0,9	1,0	0,6	0,5	0,5	0,8	2,0	2,2
Privat forbrug	1,2	1,9	2,0	0,5	0,8	0,8	0,6	0,4	0,1	1,1	1,4	1,3
Private investeringer	-1,6	-0,5	2,8	0,2	0,1	0,9	0,9	0,3	-0,1	-1,2	-0,8	0,7
Beskæftigelse	0,3	0,3	0,3	0,1	0,1	0,1	0,2	0,0	-0,1	0,2	0,3	0,3
Prisniveau	0,8	-1,0	-2,2	0,2	-0,4	-0,9	0,3	0,0	-0,4	0,5	-1,3	-2,1
Det offentliges underskud	1,1	0,1	-0,8	0,4	0,1	-0,3	1,2	0,6	0,0	1,5	0,2	-0,8
Handelsbalance	-0,7	-0,8	-0,2	-0,4	-0,5	-0,2	-0,6	-0,4	-0,1	-1,1	-1,0	-0,1
Tallene for det offentliges underskud og for handelsbalancen er de procentvise ændringer i forhold til BNP. For de offentlige poster indikerer et minus et mindre underskud og et plus et større												
¹ E: kun private investeringer												
Kilde: Kommissionens tjenestegrene.												

Tabel A.44 EUGFL-Garantiens bidrag til udviklingspolitikken for landområderne, 2000-2006

Foranstaltninger	EUGFL-Garantier		Samlede omkostninger	
	mill. Euro	%	mill. Euro	%
a Investeringer i landbrug	1333,8	5,5	4708,2	7,4
b Unge landbrugere	1169,2	4,8	2783,3	4,3
c Efteruddannelse	204,8	0,8	582,8	0,9
d (i) Førtidspensionering Mål 1	663,5	2,7	1849,9	2,9
d (ii) Førtidspensionering uden for Mål 1	238,2	1,0	501,5	0,8
e (i) LFA/AER ¹ Mål 1	924,0	3,8	3185,8	5,0
e (ii) LFA/AER ikke-Mål 1	4631,9	18,9	12745,4	19,9
f (i) Førtidspensionering Mål 1	2288,4	9,4	3917,7	6,1
f (ii) Førtidspensionering uden for Mål 1	7331,5	30,0	16805,9	26,2
g Proces, marketing af agri-produkter	1191,3	4,9	4281,0	6,7
h (i) Skovtilplantning af landbrugsjord Mål 1	446,6	1,8	912,1	1,4
h (ii) Skovtilplantning af landbrugsjord ikke-Mål 1	672,4	2,7	1287,8	2,0
i (i) Andre skovbrugstiltag Mål 1	0,0	0,0	2,6	0,0
i (ii) Andre skovbrugstiltag uden for Mål 1	776,1	3,2	2211,3	3,5
j Jordforbedringer	25,9	0,1	71,8	0,1
k Jordarrondering	468,0	1,9	1599,2	2,5
l Landbrugsafløsere, brugsmanagement	71,0	0,3	160,5	0,3
m Markedsføring af kvalitetsprodukter	122,7	0,5	344,2	0,5
n Basale serviceydelser	143,6	0,6	399,7	0,6
o Renovering, udvikling af landsbyer	472,2	1,9	1428,6	2,2
p Diversificering	241,5	1,0	694,6	1,1
q Management af vandforekomster	132,2	0,5	532,3	0,8
r Infrastruktur	241,2	1,0	725,7	1,1
s Turisme og håndværksaktiviteter	119,2	0,5	387,1	0,6
t Miljøbeskyttelse	405,7	1,7	1097,1	1,7
u Genetablering af landbrugsproduktion	135,4	0,6	791,5	1,2
v Finansiell rådgivning	8,9	0,0	29,2	0,0
Total	24459,3	100,0	64036,7	100,0
¹ Ringere stillede områder / områder med miljømæssige restriktioner Kilde: DG AGRI.				

Tabel A.45 Additionalitet i Mål 1 regioner: Støtteberettiget befolkning og årlige udgifter, eksklusiv EU fonde, 1989-2006*mill. Euro, 1999 priser overalt*

	Programperioden 1989 til 1993				Programperioden 1994-1999				Programperioden 2000-2006 ¹			
	Gennem- snitlige årlige udgifter	Støtte- berettiget befolkning 1989 (millioner)	Euro pr. indbygger	% af BNP 1991	Gennem- snitlige årlige udgifter	Støtte- berettiget befolkning ² 1994 (millioner)	Euro pr. indbygger	% af BNP 1997	Gennem- snitlige årlige udgifter	Støtte- berettiget befolkning 1999 (millioner)	Euro pr. indbygger	% af BNP 2001
B	942	1,3	736	0,5	906	1,3	709	0,4	939	1,3	731	0,4
DK	0	0	0	0,0	0	0	0	0,0	0	0	0	0,0
D	41060	16,4	2496	2,6	27146	16,4	1651	1,4	24623	15,5	1593	1,2
EL	5286	10,1	526	5,9	6884	10,2	674	6,2	8952	10,5	855	7,0
E	11979	22,4	534	2,2	12687	23,3	545	2,5	13916	23,7	586	2,3
F ³	2260	2,5	888	0,2	2260	2,5	888	0,2	2325	2,8	843	0,7
IRL	1344	3,5	382	2,8	2261	3,5	646	3,2	4656	3,6	1284	4,6
I	19104	20,6	926	1,7	16150	21,1	764	1,5	19592	19,3	1015	1,7
L	0	0	0	0,0	0	0	0	0,0	0	0	0	0,0
NL	127	0,2	584	0,0	373	0,2	1719	0,1	410	0,3	1479	0,1
A ⁴	138	0,3	513	0,1	138	0,3	513	0,1	138	0,3	502	0,1
P	4733	10,3	459	5,9	4497	9,9	456	4,7	5110	9,8	520	4,5
FIN ⁴	893	0,8	1062	0,7	893	0,8	1062	0,8	899	1,1	836	0,7
S ⁴	2774	0,5	6151	1,1	2774	0,5	6151	1,3	2645	0,5	5852	1,1
UK	1829	1,6	1143	0,2	5,261	3,4	1541	0,4	5548	7,1	780	0,4
EU	92468	90,6	1021	1,3	82230	92,2	892	1,1	89753	95,7	938	1,1

¹ Inklusiv gradvis udfasning..² Støtteberettiget befolkning henfører til de områderne under Mål 1 og 6 i perioden 1994-99.³ Tallene er teoretiske og er taget fra perioden 1994-1999 for at sikre sammenlignelighed i forbindelse med metodeændring.⁴ Foreløbige data

Kilde: Beregninger i DG REGIO. Data er ikke fuldt ud sammenlignelige mellem landene.

Tabel A.46 Fordelingen af Fællesskabets bidrag til aktioner under SAPARD i CØE-landene, 2000-2006

Foranstaltning	Fællesskabsbidrag mia.Euro
Investering i landbrug	797
Procesrådgivning og marketing	940
Kvalitet og kontrol	42
Agro-miljø	89
Diversificering	421
Producentgrupper	47
Landsbyrenovering	72
Jordforbedring	46
Efteruddannelse	117
Infrastruktur i landområderne	753
Vandforvaltning	50
Skovbrug	161
Teknisk assistance	93
Kommissionens tekniske assistance	73
<i>Kilde: Kommissions tjenestegrene.</i>	

Tabel A.47 Indikativ allokering af tildelte bevillinger fordelt på medlemsstater, 2000-2006

<i>Mill.Euro, 1999 priser</i>									
	Mål					FIUF (ekskl. Mål 1)	Fællesskabs Initiativer	Samhørig- hedsfonden	Total ³
	1 ^{1,2}	Overgangs- støtte Mål 1	2	Overgangs- støtte Mål 2	3				
B	0	625	368	65	737	34	209		2038
DK	0	0	156	27	365	197	83		828
D	19229	729	2984	526	4581	107	1608		29764
EL	20961	0	0	0	0	0	862	3060	24883
E	37744	352	2553	98	2140	200	1958	11160	56205
F	3254	551	5437	613	4540	225	1046		15666
IRL ¹	1315	1773	0	0	0	0	166	720	3974
I	21935	187	2145	377	3744	96	1172		29656
L	0	0	34	6	38	0	13		91
NL	0	123	676	119	1686	31	651		3286
A	261	0	578	102	528	4	358		1831
P	16124	2905	0	0	0	0	671	3060	22760
FIN	913	0	459	30	403	31	254		2090
S ²	722	0	354	52	720	60	278		2186
UK ¹	5085	1166	3989	706	4568	121	961		16596
Total	127543	8411	19733	2721	24050	1106	10290	18000	211854
¹ Inklusiv PEACE (2000-2004))									
² Inklusiv specielt program for svenske kystområder									
³ Totalen er mindre end 213 mia.Euro, fordi midler til netværk under Fællesskabsinitiativerne og til Nyskabende aktioner ikke er medtaget.									
<i>Kilde: Europa Kommissionens tjenestegrene.</i>									

Tabel A.48 BNP pr. indbygger (i PPS) i Mål 1 regioner, 1988-1998

Region ¹	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Hainaut	77	76	76	76	78	82	84	82	81	80	79	79
Mål 1 Belgique-België							84	82	81	80	79	79
Berlin-Ost, Stadt				47	58	72	73	80	77	74	71	70
Brandenburg				39	48	57	59	66	73	74	72	71
Mecklenburg-Vorpommern				37	45	52	53	60	72	73	72	71
Sachsen				36	44	53	54	61	74	75	73	71
Sachsen-Anhalt				36	45	54	55	61	68	70	69	68
Thüringen				32	43	52	53	60	68	70	70	70
Mål 1 Deutschland				37	46	55	56	63	72	73	71	70
Anatoliki Makedonia, Thraki	52	53	52	53	55	56	57	59	56	56	55	55
Kentriki Makedonia	58	58	57	58	61	63	64	65	65	69	68	68
Dytiki Makedonia	63	63	61	61	59	58	60	60	60	61	60	60
Thessalia	54	57	54	56	56	57	58	60	57	58	57	57
Ipeiros	43	42	39	40	41	42	43	43	43	43	42	42
Ionía Nisia	55	54	52	53	55	58	59	60	56	57	56	56
Dytiki Ellada	48	50	48	50	51	53	55	56	53	53	53	53
Stereá Ellada	72	72	68	68	64	64	66	65	83	85	84	84
Peloponnisos	58	57	55	56	56	56	57	58	53	53	52	53
Attiki	61	62	61	62	66	70	72	73	76	75	74	74
Voreio Aigaio	44	41	41	43	45	47	48	49	59	61	61	61
Notio Aigaio	68	67	65	66	68	71	73	74	74	78	77	77
Kriti	57	64	61	62	64	67	68	71	65	68	67	67
Mål 1 Ellada	58	59	57	58	60	63	64	65	66	67	66	66
Galicía	57	57	56	58	57	60	62	61	63	64	64	64
Principado de Asturias	70	70	68	70	69	72	74	73	71	71	72	72
Cantabria	72	74	73	74	74	75	76	76	73	74	74	76
Castilla y León	67	66	65	67	66	72	74	73	75	75	74	74
Castilla-La Mancha	60	61	62	63	62	65	67	66	65	67	66	67
Extremadura	49	48	48	50	50	55	56	56	50	51	50	50
Comunidad Valenciana	72	73	75	77	76	75	76	75	75	76	76	77
Andalucía	55	54	57	59	57	57	58	58	58	58	58	58
Región de Murcia	66	67	70	71	69	68	70	69	65	66	67	67
Ceuta y Melilla	64	63	63	66	63	67	69	68	65	66	66	67
Canarias	73	72	71	72	73	74	76	75	73	74	75	77
Mål 1 España	62	62	63	65	63	65	66	66	66	66	66	67
Corse	78	76	76	76	76	82	84	82	78	76	74	77
Guadeloupe	37	37	37	37	39	40	41	40	56	54	52	52
Martinique	51	50	50	52	52	53	54	54	63	61	59	60
Guyane	49	51	53	54	52	50	51	48	59	55	53	53
Reunion	43	43	45	47	48	46	47	46	53	51	50	50
Mål 1 France	49	49	49	50	51	51	52	52	60	57	56	56
Ireland	64	66	71	72	76	81	83	91	93	94	104	108
Abruzzo	87	87	89	89	90	87	87	89	88	88	86	84
Molise	78	76	76	76	76	74	75	77	78	79	81	79
Campania	68	68	69	68	68	66	68	67	65	65	65	64
Puglia	73	71	71	72	71	69	70	72	67	67	66	65
Basilicata	64	62	63	63	64	64	66	67	71	73	72	72
Calabria	57	59	56	59	58	59	60	59	61	61	61	61
Sicilia	66	64	67	69	69	68	69	67	66	66	66	65
Sardegna	73	72	73	76	77	76	78	76	76	76	76	76
Mål 1 Italia	69	68	69	70	70	68	70	68	68	68	68	67
Flevoland	73	75	76	74	72	73	75	78	83	78	82	81
Mål 1 Nederland							75	78	83	78	82	81
Burgenland	62	61	64	65	65	70	72	72	68	70	69	69
Mål 1 Österreich							72	72	68	70	69	69
Norte	54	57	52	53	56	58	60	62	63	63	65	66
Centro	45	45	48	49	52	54	55	58	61	61	64	65
Lisboa e Vale do Tejo	84	86	78	82	81	85	87	89	89	89	94	95
Alentejo	39	40	54	51	50	53	54	56	59	62	65	67
Algarve	56	54	63	65	69	69	71	70	71	72	75	76
Açores	43	45	43	44	46	48	49	50	50	50	51	52
Madeira	43	45	41	45	47	49	51	52	55	55	57	58
Mål 1 Portugal	61	63	60	62	63	66	68	70	71	71	74	75
Merseyside	80	77	74	70	71	74	75	74	69	70	72	73
Highlands & Islands	83	77	80	81	80	79	81	81	76	76	77	77
Northern Ireland	76	75	74	75	76	78	80	80	75	75	78	77
Mål 1 United Kingdom	76	75	74	75	76	78	80	78	73	73	76	75
EU15	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Total Mål 1 (89-99)²	63	64	64	65	65	67	68	69	68	68	69	70
Total Mål 1 (1994-99)³							66	68	69	70	70	70

Perioden er delt i to under-perioder for at korrespondere til de to programmingsperioder, 1989-93 og 1994-99. Året umiddelbart før programmingsperioden er vist som basis for at vurdere ændringer over perioden. For 1989-93 er tallene i kursiv for de regioner, som ikke havde Mål 1 status i perioden. Disse er udeladt i totalen for Mål 1 regioner og fra landetotalerne. For denne første periode omfatter EU15 ikke de nye tyske delstater. For den anden periode inkluderer EU15 de nye delstater.

1995-98: ifølge ESA95

¹ Kun regioner, hvor hele regionen er støtteberettiget under Mål 1 (1989-93 og/eller 1994-99)

² Kun regioner med Mål 1 status gennem hele perioden

³ Regioner med Mål 1 status fra 1994 til 1996 (inklusive Abruzzo)

Kilde: Eurostat.

Tabel A.49 Arbejdsløshed i Mål 1 regioner, 1988-1999

Region ¹	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1988-93	1993-99
	% af arbejdsstyrken												% ændring	
Hainaut	15.4	11.9	10.9	10.7	11.8	14.0	15.5	15.9	15.8	15.4	17.0	16.6	-1.4	2.6
Mål 1 België-Belgique						14.0	15.5	15.9	15.8	15.4	17.0	16.6	-1.4	2.6
Berlin-Ost, Stadt				9.7	14.0	10.9	11.1	9.4	11.2	14.7	18.6	17.3		6.4
Brandenburg				9.1	13.9	14.9	15.2	14.3	15.5	17.0	18.1	16.0		1.1
Mecklenburg-Vorpommern				12.0	17.7	17.6	16.9	15.5	16.8	18.6	20.0	17.5		-0.1
Sachsen				8.6	13.9	14.8	15.8	14.1	15.3	17.0	18.1	16.2		1.4
Sachsen-Anhalt				9.9	15.7	17.4	18.2	16.3	18.0	20.4	21.4	19.9		2.5
Thüringen				9.9	15.4	15.9	16.0	15.1	16.0	17.4	18.4	14.3		-1.6
Mål 1 Deutschland				9.6	14.9	15.4	15.9	14.4	15.7	17.6	19.0	16.7		1.3
Anatoliki Makedonia, Thraki	9.0	6.7	5.1	4.8	6.9	6.6	7.4	9.2	9.6	8.2	8.9	12.8	-2.4	6.2
Kentriki Makedonia	6.8	6.6	5.7	5.5	6.4	7.9	8.2	9.1	8.9	9.2	10.4	11.7	1.1	3.8
Dytiki Makedonia	6.0	5.7	9.0	7.2	7.4	9.8	9.1	13.2	16.3	13.8	11.3	14.6	3.8	4.8
Thessalia	6.9	6.5	7.0	6.2	7.3	7.2	6.9	7.6	7.6	7.5	10.7	12.8	0.3	5.6
Ipeiros	5.0	4.0	2.8	8.8	7.4	7.6	8.0	7.2	11.2	10.5	13.6	13.9	2.6	6.3
Ionia Nisia	3.4	2.8	3.1	3.5	2.5	3.8	3.4	5.3	5.5	6.2	3.8	5.5	0.4	1.7
Dytiki Ellada	7.2	7.2	6.9	7.8	8.6	9.4	10.5	8.2	8.6	7.9	10.9	11.8	2.2	2.4
Stereia Ellada	6.9	5.9	5.8	6.3	10.8	9.5	10.6	9.2	10.3	12.0	12.8	14.2	2.6	4.7
Peloponnisos	5.8	4.8	5.2	5.0	7.3	5.8	6.3	6.0	6.4	7.5	8.1	7.6	0.0	1.8
Attiki	10.0	8.5	7.9	8.9	9.7	11.1	11.1	11.0	11.9	11.6	12.2	12.5	1.1	1.4
Voreio Aigaio	5.4	5.9	4.2	7.9	4.8	4.3	7.0	4.9	7.1	7.1	10.6	11.3	-1.1	7.0
Notio Aigaio	5.2	4.4	4.3	3.2	3.5	4.5	3.5	4.8	4.9	4.3	6.4	7.3	-0.7	2.8
Kriti	3.5	2.4	2.2	3.6	3.3	3.5	3.8	4.1	3.4	4.3	7.1	7.3	0.0	3.8
Mål 1 Ellada	7.7	6.7	6.3	6.9	7.8	8.6	8.8	9.1	9.7	9.6	10.8	11.7	0.9	3.1
Galicia	13.2	12.5	11.9	12.3	16.2	17.6	19.7	17.4	19.2	19.2	17.2	16.8	4.4	-0.8
Principado De Asturias	20.2	17.4	17.4	16.1	17.7	20.4	22.5	21.2	22.5	21.2	20.5	18.2	0.2	-2.2
Cantabria	21.8	17.6	16.9	15.4	16.3	19.9	24.4	21.7	24.8	21.1	18.6	15.7	-1.9	-4.2
Castilla Y León	17.8	17.4	15.5	14.5	17.3	20.0	21.7	20.6	20.5	19.9	18.9	15.6	2.2	-4.4
Castilla-La Mancha	16.6	14.8	13.3	13.6	15.3	19.5	20.7	20.7	20.2	19.1	16.9	15.6	2.9	-3.9
Extremadura	27.1	26.8	25.4	24.2	26.3	30.3	32.3	30.9	30.5	29.5	28.8	25.5	3.2	-4.8
Comunidad Valenciana	18.3	15.3	14.1	15.9	18.7	23.9	24.7	22.6	21.7	21.5	17.4	14.3	5.6	-9.6
Andalucía	29.2	27.2	25.9	24.7	27.0	32.4	34.7	33.8	32.8	31.9	29.9	26.8	3.2	-5.6
Región de Murcia	17.6	16.2	15.8	16.5	19.4	24.5	25.1	22.6	24.5	18.3	17.4	14.4	6.9	-10.1
Ceuta Y Melilla	35.4	31.7	29.8	29.7	25.5	22.9	27.9	33.5	27.3	26.4	24.8	25.5	-12.5	2.6
Canarias	22.5	22.5	23.1	24.4	24.7	27.9	28.3	24.0	22.0	20.9	19.8	14.4	5.4	-13.5
Mål 1 España (1989-93)	21.3	19.8	18.7	18.7	21.1	25.2	26.9	25.4	25.1	24.2	22.2	19.4	3.9	-5.8
Mål 1 España (1994-99)						25.1	26.9	25.3	25.1	24.1	22.1	19.3		-5.8
Corse	10.6	9.4	9.7	11.3	10.8	11.9	12.5	11.0	14.7	15.0	14.0	14.3	1.3	2.4
Guadeloupe	:	:	31.1	:	:	:	24.0	26.1	29.3	:	30.1	32.0	:	5.3
Martinique	:	:	32.1	:	:	:	26.2	26.0	27.2	:	28.1	32.0	:	1.0
Guyane	:	:	24.0	:	:	:	18.2	23.0	22.4	:	23.2	32.0	:	4.2
Réunion	:	:	36.9	:	:	:	31.7	34.3	36.8	:	37.9	32.0	:	5.1
Mål 1 France (ekskl. DOM)	10.6	9.4	9.7	11.3	10.8	11.9	12.5	11.0	14.7	15.0	14.0	14.3	1.3	2.4
Mål 1 France ²						25.1	25.2	26.6	29.0	29.1	29.6	29.7		4.6
Ireland	16.3	14.9	13.1	14.6	15.3	15.7	14.7	12.2	11.8	10.1	7.9	5.9	-0.6	-9.8
Abruzzo	9.3	9.5	9.0	8.0	6.9	9.2	9.4	8.9	9.9	9.6	9.1	10.6	-0.1	1.4
Molise	12.4	12.1	10.7	12.8	7.0	13.3	17.2	17.3	17.8	16.6	16.8	16.6	0.9	3.3
Campania	23.0	20.8	17.7	17.8	16.0	19.5	22.7	25.6	25.5	25.6	24.5	23.7	-3.5	4.2
Puglia	15.7	13.8	12.9	13.2	12.6	14.1	14.7	15.8	17.9	19.3	19.6	19.8	-1.6	5.7
Basilicata	21.5	18.9	19.0	17.0	14.7	13.1	16.2	18.9	19.4	19.4	18.4	17.3	-8.4	4.2
Calabria	22.6	23.2	20.1	18.6	16.8	21.2	21.8	23.7	25.0	24.5	27.1	28.7	-1.4	7.5
Sicilia	18.6	20.0	19.3	18.7	17.1	18.1	21.6	23.1	24.0	24.7	24.1	24.8	-0.5	6.7
Sardegna	18.4	17.6	16.8	15.7	15.2	19.6	20.0	20.6	21.8	20.8	20.3	21.9	1.2	2.3
Mål 1 Italia	19.1	18.4	16.7	16.3	14.8	17.3	19.4	21.1	21.9	22.2	22.0	22.4	-1.8	5.0
Flevoland	7.9	8.7	8.2	5.7	6.2	5.9	6.7	8.5	6.2	5.7	4.6	3.1	-2.0	-2.8
Mål 1 Nederland						5.9	6.7	8.5	6.2	5.7	4.6	3.1	-2.0	-2.8
Burgenland				3.1	2.4	2.8	2.8	2.8	3.7	3.8	4.2	3.3		0.5
Mål 1 Österreich						2.8	2.8	2.8	3.7	3.8	4.2	3.3		0.5
Norte	3.6	2.9	2.6	2.7	3.1	4.5	5.8	6.5	7.0	6.9	5.4	4.7	0.9	0.2
Centro	3.7	2.9	2.0	2.3	2.5	3.6	4.4	4.0	4.1	3.4	2.5	2.4	-0.1	-1.2
Lisboa e Vale do Tejo	8.8	6.9	5.8	4.4	4.8	6.5	8.3	9.4	8.9	7.9	6.4	6.1	-2.3	-0.4
Alentejo	14.6	11.6	9.8	9.1	7.5	8.8	11.4	11.8	12.3	10.4	9.0	6.7	-5.8	-2.1
Algarve	5.5	3.1	3.8	3.9	2.8	5.1	6.8	6.6	9.1	8.3	6.8	3.7	-0.4	-1.4
Açores	2.2	2.5	3.0	3.7	3.4	5.3	6.6	8.1	7.2	5.5	4.4	3.7	3.1	-1.6
Madeira	4.8	5.5	5.0	3.0	3.0	3.7	4.6	4.8	5.5	5.5	4.1	3.4	-1.1	-0.3
Mål 1 Portugal	6.0	4.8	4.1	3.6	3.8	5.3	6.7	7.3	7.4	6.7	5.3	4.7	-0.7	-0.6
Merseyside	15.7	15.1	14.4	14.9	15.2	15.0	14.4	13.3	11.6	10.3	11.8	11.7	-0.7	-3.3
Highlands & Islands	12.8	10.9	9.8	8.3	8.5	12.4	12.1	10.5	8.1	8.4	6.1	6.0	-0.4	-6.4
Northern Ireland	17.1	17.7	17.3	16.0	15.5	15.1	14.5	12.9	11.4	8.6	10.3	9.4	-2.0	-5.7
Mål 1 UK (1989-93)	17.1	17.7	17.3	16.0	15.5	15.1	14.5	12.9	11.4	8.6	10.3	9.4	-2.0	-5.7
Mål 1 UK (1994-99)						14.8	14.2	12.8	11.2	9.2	10.3	9.8		-5.0
EU15, ekskl. nye delstater ³	9.0	8.3	7.7	8.1									1.5	
EU15 ³				8.2	9.2	10.7	11.2	10.7	10.8	10.7	10.1	9.4		-1.3
Total Mål 1 (1989-99) ⁴	15.6	14.5	13.5	13.3	13.9	16.3	17.6	17.5	17.7	17.3	16.7	15.8	0.7	-0.5
Total Mål 1 (1994-99) ⁵						16.0	17.2	16.8	17.3	17.0	16.9	15.7		-0.3

Se Note til Tabel A.47. Tallene i kursiv er for regioner, som ikke havde Mål 1 status i den første programmeringsperiode. Abruzzo i Italien var ikke længere støtteberettiget under Mål 1 fra 1997 og fremefter. Den er imidlertid inkluderet i totalen for Italien og for EU for 1997 og 1998 af hensyn til kontinuitet.

¹ Kun regioner, hvor hele regionen er støtteberettiget under Mål 1

² Ingen data for franske oversøiske områder (DOMs) i 1997. Totalen for 1997 er beregnet på basis af 1996 data for disse områder.

³ Eurostats harmoniserede arbejdsløshedstal

⁴ Regioner med Mål 1 status i hele perioden (undtagen Abruzzo, som ikke var støtteberettiget under Mål 1 fra 1997, men som er medtaget i tallene for 1997 og 1998.

⁵ Regioner med Mål 1 status gennem hele den anden programmeringsperiode.

Kilde: Eurostat og skøn foretaget af DG REGIO.

Tabel A.50 De vigtigste regionale indikatorer

Region	Økonomi							Arbejdsmarked				
	BNP pr. indbygger (PPS), EU15=100			Beskæftigelse på sektorer (% total), 1999			EU patentansøgninger pr.1 million indb. gns.1997-98-99	Arbejdsløshed (%)				
	1988	1998	gennemsnit 1996-97-98	Landbrug	Industri	Service		Total, 1989	Total, 1999	Langtidsarbejdsløshed, 1999 (% total arb.løsh.)	Kvinder, 1999	Unge, 1999
EU15	100,0	100,0	100,0	4,5	29,2	66,0	119,4	8,4	9,4	46,1	11,0	17,8
EU12	98,2	99,6	99,7	4,4	29,4	65,9	114,0	8,8	9,5	47,0	11,3	17,9
Belgique-België	103,2	111,3	111,2	2,4	25,8	71,8	123,1	7,2	8,8	59,3	10,4	23,4
Rég. Bruxelles-Cap. /Brussel Hfdst. Gew.	162,3	168,8	169,6	0,2	13,4	86,4	134,5	9,2	14,0	62,0	14,2	35,1
Vlaams Gewest	104,4	115,1	114,8	2,5	28,0	69,5	140,1	5,5	5,6	51,1	7,0	14,6
Antwerpen	123,8	138,5	137,6	2,2	28,1	69,8	176,4	6,4	6,5	53,2	8,1	17,7
Limburg (B)	102,6	108,5	108,4	2,1	34,5	63,4	78,2	8,5	7,0	53,7	9,9	16,6
Oost-Vlaanderen	99,0	104,1	103,9	2,7	30,4	66,9	106,2	5,3	5,9	52,9	7,2	14,2
Vlaams Brabant	81,4	96,1	96,2	1,5	20,7	77,8	217,2	4,0	3,9	47,0	4,5	12,0
West-Vlaanderen	103,9	116,2	115,8	3,8	27,5	68,7	102,4	3,9	4,6	44,5	5,8	11,8
Région Wallonne	83,4	87,9	87,9	2,8	24,7	72,5	88,3	9,9	13,3	65,1	15,7	37,4
Brabant Wallon	75,5	86,8	87,2	2,0	24,0	74,1	263,4	5,8	8,8	55,0	10,5	25,1
Hainaut	77,0	79,2	79,3	2,6	27,3	70,2	47,7	11,9	16,6	68,5	19,4	47,8
Liège	94,9	98,6	98,2	2,4	23,9	73,7	96,6	10,1	12,8	63,7	15,2	33,1
Luxembourg (B)	85,3	95,0	95,7	6,8	24,7	68,5	62,0	6,1	7,3	50,1	9,2	21,6
Namur	80,4	85,7	85,7	3,0	20,3	76,7	64,6	9,2	12,6	66,6	14,7	40,2
Danmark	105,3	118,9	119,4	3,3	26,8	69,5	139,3	7,6	5,6	18,6	6,3	11,0
Deutschland	114,8	107,7	108,6	2,9	33,8	63,3	227,3	5,7	8,9	50,6	9,3	9,0
Baden-Württemberg	125,1	122,5	122,4	2,5	41,4	56,1	416,4	3,3	5,1	53,9	5,2	5,8
Stuttgart	141,0	130,0	129,9	1,9	43,8	54,4	496,7	2,9	4,9	55,5	5,0	5,1
Karlsruhe	122,6	133,6	133,5	1,5	37,9	60,6	353,6	4,1	5,8	53,6	5,8	6,9
Freiburg	109,2	105,5	105,6	3,4	40,1	56,5	398,1	3,2	5,2	52,9	5,4	6,7
Tübingen	112,3	109,4	109,4	4,3	42,9	52,8	355,0	2,9	4,5	51,7	4,8	5,1
Bayern	116,7	122,9	123,4	4,1	35,6	60,3	360,9	3,7	5,0	47,6	5,1	5,4
Oberbayern	145,6	161,2	161,7	3,0	30,1	66,9	571,0	3,5	4,0	47,2	3,8	3,9
Niederbayern	90,3	98,3	99,1	6,8	40,1	53,1	137,6	3,6	4,8	36,0	4,7	5,6
Oberpfalz	90,1	94,1	94,7	6,5	38,5	55,0	290,6	4,9	5,4	48,4	5,7	5,5
Oberfranken	98,8	104,2	104,5	3,0	38,0	59,0	174,2	4,0	6,5	48,8	6,8	7,2
Mittelfranken	119,9	118,5	119,0	4,9	37,8	57,3	365,4	4,2	6,4	52,6	6,6	6,8
Unterfranken	98,3	99,5	100,0	2,8	39,4	57,8	262,8	3,8	5,6	48,2	5,9	6,5
Schwaben	106,0	102,9	103,3	4,6	37,9	57,5	260,3	3,0	4,7	48,1	4,8	5,4
Berlin	116,1	102,2	104,8	0,8	23,4	75,8	139,7	7,1	13,7	46,5	12,4	14,4
Brandenburg	:	70,6	72,3	5,4	32,2	62,3	45,5	:	16,0	39,8	17,7	10,9
Bremen	144,3	144,3	143,6	1,3	26,4	72,3	61,0	11,0	11,4	61,7	9,8	13,0
Hamburg	175,2	185,5	185,8	0,5	22,4	77,1	182,0	8,8	7,9	57,7	6,6	10,1
Hessen	133,2	131,5	132,8	1,7	31,7	66,7	301,0	4,4	6,7	56,2	6,3	8,2
Darmstadt	154,7	154,2	155,8	1,1	29,3	69,6	399,0	4,0	6,0	57,8	5,5	7,1
Gießen	93,9	90,7	91,6	2,3	36,2	61,5	208,6	4,8	7,0	51,5	7,0	9,0
Kassel	102,2	99,4	100,3	3,0	35,4	61,6	93,0	5,6	8,5	56,2	8,2	10,2
Mecklenburg-Vorpommern	:	70,7	71,9	6,8	26,9	66,3	18,5	:	17,5	39,6	19,6	12,7
Niedersachsen	97,2	99,5	100,0	4,0	32,5	63,6	154,8	7,3	8,2	58,8	8,2	10,1
Braunschweig	103,7	98,8	98,8	2,3	37,5	60,2	238,6	7,8	9,7	68,3	10,0	10,3
Hannover	111,2	112,0	112,4	2,1	32,2	65,7	193,9	7,4	8,3	56,8	7,9	10,9
Lüneburg	78,1	80,4	81,3	4,7	28,4	66,9	128,6	6,1	7,2	54,7	7,2	10,1
Weser-Ems	92,1	101,8	102,6	6,2	32,2	61,6	79,2	7,6	7,7	54,9	7,9	9,3
Nordrhein-Westfalen	108,8	109,9	111,1	1,8	34,3	64,0	215,7	7,6	8,2	61,2	8,0	9,7
Düsseldorf	118,1	118,3	119,2	1,5	32,4	66,1	262,4	8,2	8,7	63,6	8,2	11,0
Köln	113,2	116,7	118,4	1,5	30,3	68,2	263,5	7,4	7,6	60,4	7,3	8,6
Münster	93,5	97,9	99,2	2,9	35,0	62,1	154,6	7,9	8,1	59,4	7,9	8,8
Detmold	104,1	103,3	104,8	2,1	40,5	57,4	173,1	6,0	7,3	53,7	7,7	8,6
Arnsberg	103,4	102,2	103,0	1,7	37,3	60,9	162,6	7,9	8,9	63,0	8,7	10,7
Rheinland-Pfalz	100,9	97,5	98,7	2,5	36,3	61,3	250,7	4,9	6,4	52,3	6,3	8,5
Koblenz	91,8	91,2	92,4	2,2	36,4	61,4	135,5	4,6	6,2	47,6	5,9	7,7
Trier	86,2	95,2	96,1	4,2	31,2	64,6	69,6	5,6	5,8	46,8	5,7	7,2
Rheinhausen-Pfalz	111,6	103,0	104,1	2,2	37,4	60,4	383,9	4,9	6,7	56,6	6,6	9,5
Saarland	102,4	99,4	99,7	0,9	34,8	64,3	122,4	8,4	8,5	64,3	7,5	10,8
Sachsen	:	71,4	73,1	3,0	34,8	62,3	59,8	:	16,2	42,9	18,6	10,9
Chemnitz	:	63,2	64,6	:	:	:	:	:	:	41,4	:	:
Dresden	:	74,1	75,9	:	:	:	:	:	:	44,7	:	:
Leipzig	:	79,4	81,5	:	:	:	:	:	:	42,2	:	:
Sachsen-Anhalt	:	68,3	69,2	4,2	31,9	63,9	31,0	:	19,9	42,5	22,5	13,4
Dessau	:	64,2	65,0	3,7	34,1	62,2	27,5	:	20,9	41,7	24,1	13,6
Halle	:	74,7	75,6	3,9	32,4	63,8	41,5	:	20,6	45,6	23,1	15,1
Magdeburg	:	65,5	66,5	4,7	30,7	64,6	25,1	:	18,9	40,5	21,2	12,2
Schleswig-Holstein	96,9	101,8	103,5	3,3	24,9	71,9	101,7	6,6	7,4	52,9	6,7	10,2
Thüringen	:	69,9	70,1	3,8	34,1	62,1	49,0	:	14,3	37,7	16,5	10,3
Ellada	58,1	66,0	66,3	17,8	23,0	59,2	6,2	6,7	11,7	55,3	17,9	31,7
Voreia Ellada	56,6	62,6	63,0	26,0	23,8	50,2	3,5	6,5	12,4	51,5	19,8	32,3
Anatoliki Makedonia, Thraki	52,2	55,4	55,6	38,4	19,3	42,3	1,2	6,7	12,8	50,9	19,2	31,5

			Demografi					Uddannelse			Region
Beskæftigelsesfrekvens (% bef.15-64), 1999			Befolkning (1000), 1998	Befolkningsstæthed (indb./km²), 1998	% befolkning efter alder: (1998)			Uddeannelsesniveau for de 25-59 årige (% total), 1999			
Total	Kvinder	Mænd			Under 15	15-64	65+	Lavt	Mellem	Højt	
62.8	53.1	72.6	374537	117.4	17.4	67.0	15.6	36	43	21	EU15
62.4	52.4	72.5	352454	149.5	17.4	67.1	15.6	37	42	21	EU12
59.4	50.5	68.2	10204	334.4	17.7	65.8	16.5	40	32	28	Belgique-België
54.3	47.7	61.0	954	5913.3	17.6	65.2	17.2	39	25	36	Rég. Bruxelles-Cap. /Brussel Hfdst. Gew.
62.3	53.9	70.5	5920	438.1	17.3	66.5	16.2	39	33	28	Vlaams Gewest
60.1	50.6	69.3	1640	571.8	17.4	66.1	16.5	39	32	29	Antwerpen
58.1	46.8	68.9	786	324.3	17.8	69.0	13.1	46	33	21	Limburg (B)
63.0	54.5	71.3	1358	455.5	16.7	66.7	16.6	41	33	26	Oost-Vlaanderen
66.2	60.3	72.1	1010	479.4	17.2	66.5	16.4	31	34	35	Vlaams Brabant
64.2	57.3	70.9	1126	359.3	17.3	65.2	17.4	38	36	27	West-Vlaanderen
55.6	45.2	66.1	3330	197.7	18.6	64.7	16.7	42	32	26	Région Wallonne
60.3	52.0	69.0	346	317.1	19.8	65.7	14.5	28	33	40	Brabant Wallon
51.3	40.1	62.5	1282	338.6	18.1	64.7	17.2	46	32	22	Hainaut
57.2	46.4	68.0	1017	263.4	18.2	64.7	17.1	43	31	26	Liège
61.1	51.4	70.4	245	55.1	20.5	63.5	16.1	45	30	25	Luxembourg (B)
57.9	48.2	67.5	440	120.1	19.1	64.7	16.2	38	33	29	Namur
76.9	72.0	81.7	5304	123.1	18.0	67.1	14.9	19	54	28	Danmark
65.4	57.5	73.2	82029	229.8	16.0	68.2	15.8	18	58	24	Deutschland
69.5	61.1	77.7	10411	291.2	16.9	68.0	15.1	21	54	25	Baden-Württemberg
70.7	62.2	78.9	3893	368.8	16.8	68.3	14.9	22	53	25	Stuttgart
68.1	60.1	75.7	2663	384.9	16.0	68.4	15.6	19	53	28	Karlsruhe
68.5	59.3	77.9	2111	225.6	17.2	67.3	15.5	21	56	22	Freiburg
70.1	62.3	77.7	1744	195.6	18.1	67.4	14.5	21	55	24	Tübingen
71.2	62.9	79.4	12077	171.2	16.5	67.8	15.7	21	57	23	Bayern
72.9	65.2	80.8	3994	227.8	15.6	69.2	15.1	18	53	29	Oberbayern
71.1	62.1	80.0	1161	112.4	17.3	67.1	15.5	25	60	15	Niederbayern
70.6	61.5	79.6	1067	110.1	17.3	67.2	15.5	24	59	17	Oberpfalz
69.7	62.7	76.7	1114	154.0	16.3	66.7	17.0	21	59	20	Oberfranken
69.4	61.3	77.3	1678	231.6	16.1	67.9	16.0	24	54	23	Mittelfranken
68.1	59.0	76.7	1328	155.7	17.4	66.9	15.7	22	59	19	Unterfranken
72.2	62.9	81.3	1735	173.6	17.5	66.6	15.8	19	60	21	Schwaben
60.7	57.1	64.1	3414	3832.8	14.4	71.9	13.7	17	49	34	Berlin
63.0	58.5	67.4	2582	87.6	15.4	70.6	14.0	9	60	31	Brandenburg
60.4	53.5	67.4	671	1659.8	13.9	68.3	17.7	24	57	19	Bremen
66.5	61.2	71.7	1702	2253.4	13.5	69.8	16.8	21	56	23	Hamburg
66.4	57.8	74.9	6033	285.7	15.6	68.5	15.9	20	56	24	Hessen
67.5	59.1	75.9	3700	497.0	15.1	69.5	15.4	19	54	26	Darmstadt
64.7	55.4	73.7	1061	197.2	16.6	67.6	15.8	20	58	22	Gießen
64.3	55.5	73.1	1272	153.5	16.2	66.3	17.5	20	60	20	Kassel
61.3	56.5	66.0	1803	77.8	16.0	70.6	13.3	10	62	28	Mecklenburg-Vorpommern
64.6	55.5	73.5	7856	165.0	16.6	67.2	16.2	18	62	20	Niedersachsen
62.6	53.9	71.2	1672	206.5	15.5	67.2	17.4	16	64	20	Braunschweig
65.0	56.6	73.3	2150	237.6	15.2	67.6	17.2	19	60	22	Hannover
66.1	56.7	75.3	1638	105.7	17.0	67.2	15.8	16	64	20	Lüneburg
64.7	54.9	74.2	2396	160.1	18.3	66.9	14.8	20	63	18	Weser-Ems
62.4	52.5	72.1	17975	527.5	16.3	67.5	16.2	23	58	20	Nordrhein-Westfalen
61.9	51.6	72.3	5277	997.7	15.5	67.7	16.7	24	57	20	Düsseldorf
63.0	53.3	72.4	4243	576.1	16.1	68.6	15.3	22	55	23	Köln
61.5	51.8	70.9	2598	376.3	17.6	67.0	15.4	21	61	18	Münster
65.7	56.4	74.7	2039	312.8	17.6	65.9	16.5	21	62	18	Detmold
61.3	51.3	71.1	3819	477.2	16.2	67.1	16.7	24	59	17	Arnsberg
65.6	56.6	74.4	4021	202.6	16.5	66.9	16.6	21	58	21	Rheinland-Pfalz
64.4	55.5	73.1	1510	187.1	16.9	65.9	17.2	21	60	20	Koblenz
64.3	53.4	74.9	510	103.5	16.7	65.9	17.4	20	60	20	Trier
66.8	58.1	75.1	2001	292.0	16.2	67.8	16.0	22	56	22	Rheinhausen-Pfalz
61.4	52.6	69.9	1078	419.2	15.2	67.5	17.3	20	62	18	Saarland
64.0	58.8	69.2	4506	244.7	14.1	68.7	17.2	6	63	31	Sachsen
:	:	:	1663	272.8	13.8	67.8	18.4	:	:	:	Chemnitz
:	:	:	1742	219.6	14.6	68.9	16.6	:	:	:	Dresden
:	:	:	1102	251.2	13.9	69.6	16.5	:	:	:	Leipzig
59.7	54.4	64.8	2690	131.5	14.7	69.3	16.0	9	64	27	Sachsen-Anhalt
58.8	53.3	64.1	562	131.4	14.4	69.4	16.2	10	63	26	Dessau
57.7	52.0	63.3	890	201.0	14.3	69.3	16.4	9	66	26	Halle
61.6	56.7	66.2	1237	105.4	15.1	69.3	15.6	10	62	29	Magdeburg
66.8	58.8	74.6	2761	175.1	15.9	68.1	16.0	18	60	23	Schleswig-Holstein
65.1	60.4	69.6	2470	152.7	14.8	69.7	15.5	7	62	31	Thüringen
56.9	41.5	73.2	10516	79.9	15.8	67.7	16.5	49	33	18	Ellada
56.5	39.7	74.3	3404	60.3	16.0	68.0	16.0	54	28	17	Voreia Ellada
60.0	45.7	75.8	562	39.7	16.5	66.6	16.9	61	25	14	Anatoliki Makedonia, Thraki

Tabel A.50 De vigtigste regionale indikatorer

Region	Økonomi							Arbejdsmarked				
	BNP pr. indbygger (PPS), EU15=100			Beskæftigelse på sektorer (% total), 1999			EU patentansøgninger pr.1 million indb. gns.1997-98-99	Arbejdsløshed (%)				
	1988	1998	gennemsnit 1996-97-98	Landbrug	Industri	Service		Total, 1989	Total, 1999	Langtidsarbejds-løshed, 1999 (% total arb.løsh.)	Kvinder, 1999	Unge, 1999
Kentriki Makedonia	58.3	67.6	68.0	19.1	25.7	55.1	5.7	6.6	11.7	47.1	18.8	30.2
Dytiki Makedonia	62.6	59.9	60.2	24.5	35.2	40.3	0.0	5.7	14.6	54.6	24.2	47.0
Thessalia	53.8	57.4	57.6	32.7	19.0	48.3	1.4	6.5	12.8	61.1	21.7	33.5
Kentriki Ellada	56.0	59.3	59.5	32.5	20.7	46.8	0.9	5.5	11.0	60.5	17.9	34.4
Ipeiros	43.5	41.8	42.1	24.7	24.1	51.2	0.7	4.0	13.9	64.6	22.1	42.6
Ionia Nisia	54.6	55.7	56.3	25.1	16.0	58.9	0.0	2.8	5.5	33.9	8.1	20.7
Dytiki Ellada	48.2	52.6	52.9	35.0	16.9	48.1	2.0	7.2	11.8	61.3	18.6	36.9
Stereia Ellada	71.6	84.2	84.4	27.9	29.7	42.4	1.0	5.9	14.2	64.4	24.9	38.0
Peloponnisos	58.0	52.7	52.7	40.2	17.4	42.5	0.5	4.8	7.6	55.3	12.5	27.2
Attiki	61.1	73.8	74.0	1.0	25.3	73.7	13.7	8.5	12.5	57.8	17.8	33.2
Nisia Aigaiou, Kriti	57.6	68.4	68.7	24.6	16.7	58.7	2.8	3.5	7.9	44.0	12.0	19.8
Voreio Aigaio	44.5	60.8	60.8	17.9	19.7	62.4	0.0	5.9	11.3	57.5	15.6	30.1
Notio Aigaio	68.4	76.9	77.4	8.3	23.2	68.5	1.2	4.4	7.3	25.3	11.6	15.7
Kriti	57.3	66.8	67.1	33.0	13.2	53.8	4.4	2.4	7.3	47.5	11.5	19.9
España	74.0	81.1	80.2	7.4	30.6	62.0	18.5	17.4	16.1	45.0	23.4	30.4
Noroeste	63.3	67.7	67.3	15.6	30.3	54.2	6.8	14.2	17.0	53.3	24.4	36.1
Galicia	57.9	64.2	64.1	18.6	29.2	52.2	6.8	12.5	16.8	52.2	23.8	33.3
Principado De Asturias	71.9	72.4	71.8	10.3	30.8	59.0	7.4	17.4	18.2	54.3	25.9	45.2
Cantabria	73.8	76.3	74.8	8.7	35.6	55.7	5.3	17.6	15.7	57.4	24.9	33.7
Noreste	87.1	96.4	94.7	5.4	37.2	57.5	29.9	16.0	12.0	47.7	18.8	23.8
Pais Vasco	88.7	99.1	96.1	2.2	38.5	59.3	30.5	20.0	14.7	49.9	21.7	31.3
Comunidad Foral De Navarra	91.4	106.2	105.4	8.3	38.7	53.0	44.1	11.5	8.5	44.1	14.6	15.7
La Rioja	83.7	93.2	91.6	10.9	42.7	46.5	7.7	9.6	7.1	54.0	13.0	16.1
Aragón	83.1	88.1	88.1	8.3	33.0	58.8	27.4	11.9	9.5	41.9	16.1	16.6
Comunidad De Madrid	91.0	110.2	107.5	1.0	25.8	73.2	30.3	13.3	13.3	48.5	18.8	25.4
Centro (E)	62.1	67.0	67.0	12.0	30.3	57.7	7.0	18.5	17.6	40.6	28.2	33.8
Castilla Y León	68.1	74.2	74.4	11.1	29.2	59.7	8.2	17.4	15.6	47.3	25.9	36.1
Castilla-La Mancha	61.1	67.0	66.6	11.7	34.6	53.8	7.4	14.8	15.6	38.2	26.1	27.1
Extremadura	49.8	50.2	50.4	15.0	25.6	59.5	3.9	26.8	25.5	33.3	37.3	41.3
Este	84.1	91.9	90.9	4.0	35.4	60.6	31.1	14.4	11.8	45.9	17.2	22.5
Cataluña	89.2	100.4	99.6	3.5	37.1	59.5	41.9	14.3	10.8	51.4	15.5	20.2
Comunidad Valenciana	73.8	77.2	76.2	5.3	34.8	59.9	18.4	15.3	14.3	39.9	21.3	26.9
Islas Baleares	95.5	99.5	97.8	2.2	24.6	73.2	10.6	10.3	7.2	39.0	10.5	14.9
Sur	57.6	59.2	59.1	11.7	25.3	63.0	5.3	25.8	25.1	42.5	35.6	41.3
Andalucía	55.9	57.9	57.8	11.5	25.1	63.4	5.0	27.2	26.8	42.5	37.5	43.2
Región De Murcia	67.9	67.2	66.8	13.6	28.2	58.2	7.7	16.2	14.4	39.5	23.2	27.4
Ceuta Y Melilla	65.5	67.0	66.0	0.5	10.4	89.1	:	31.6	25.5	54.0	38.0	52.2
Canarias	74.9	77.1	75.4	6.6	19.8	73.7	5.6	22.5	14.4	36.6	20.5	29.8
France	108.4	98.6	99.6	4.3	26.3	69.4	116.5	9.3	11.4	41.3	13.3	22.4
Île De France	165.1	151.7	154.3	0.5	19.7	79.8	252.7	7.7	10.3	41.3	10.9	15.8
Bassin Parisien	97.3	88.7	89.4	5.9	30.4	63.7	80.5	9.6	11.5	42.2	13.9	25.1
Champagne-Ardenne	98.9	92.3	92.1	8.6	28.2	63.1	55.5	10.3	11.8	37.6	14.3	26.9
Picardie	89.0	83.7	84.2	4.0	32.1	63.9	86.7	10.9	13.7	44.4	16.4	29.2
Haute-Normandie	110.3	90.6	91.9	2.4	32.6	65.0	89.8	10.6	12.2	45.9	14.7	26.7
Centre	99.6	90.5	91.5	6.0	31.3	62.8	94.0	8.6	10.0	39.4	12.4	20.1
Basse-Normandie	87.9	84.6	85.5	9.7	25.9	64.4	54.6	8.6	11.7	42.5	13.6	26.8
Bourgogne	96.1	90.1	90.6	6.7	30.1	63.3	86.3	8.9	9.9	41.6	12.5	22.7
Nord - Pas-De-Calais	89.2	79.4	79.7	1.7	29.4	68.9	37.2	12.6	15.8	44.9	17.9	36.3
Est	98.3	90.9	91.8	3.0	35.3	61.7	103.2	7.5	8.4	36.2	10.2	17.7
Lorraine	91.5	83.3	84.2	3.0	32.2	64.8	70.1	9.1	10.0	41.3	12.3	23.4
Alsace	110.7	103.5	104.9	1.9	37.1	61.0	149.3	5.3	6.6	26.9	7.5	12.2
Franche-Comté	94.7	87.3	87.6	4.7	38.3	57.0	100.5	8.0	8.3	36.1	10.8	17.7
Ouest	90.2	83.8	84.6	7.6	29.2	63.2	53.1	9.3	9.7	41.0	12.1	21.0
Pays De La Loire	94.1	86.8	87.4	6.6	32.3	61.1	51.8	9.3	9.4	40.2	12.1	19.1
Bretagne	88.2	82.7	83.6	7.9	27.1	65.0	58.8	8.6	9.3	40.3	11.4	21.9
Poitou-Charentes	86.1	80.0	80.8	8.9	26.7	64.4	45.6	10.5	11.3	43.6	13.6	23.8
Sud-Ouest	92.5	87.7	87.9	7.7	23.1	69.2	60.8	10.0	11.5	42.7	14.1	23.9
Aquitaine	98.8	89.4	89.5	7.7	22.0	70.3	47.3	11.3	11.7	44.5	14.5	24.8
Midi-Pyrénées	88.7	87.8	87.9	7.2	23.9	68.9	82.7	9.1	11.8	42.1	14.5	23.4
Limousin	81.2	80.5	81.2	9.9	25.4	64.7	38.0	8.2	8.9	34.9	10.8	21.7
Centre-Est	103.4	97.3	98.0	4.4	29.5	66.1	179.1	8.2	10.3	37.9	12.3	20.2
Rhône-Alpes	107.8	100.8	101.6	3.6	30.0	66.5	202.3	7.9	10.3	37.9	12.2	19.5
Auvergne	86.1	81.9	82.5	8.1	27.5	64.4	79.6	9.2	10.0	37.8	12.8	23.6
Méditerranée	95.2	85.0	85.9	4.0	19.3	76.7	67.8	12.0	16.5	42.1	19.1	26.2
Languedoc-Roussillon	83.7	75.7	76.6	6.9	18.7	74.4	49.4	13.1	17.8	45.7	20.9	28.0
Provence-Alpes-Côte D'azur	101.6	90.2	91.2	2.4	19.8	77.8	80.7	11.5	16.0	40.6	18.3	25.4
Corse	85.7	77.0	75.7	8.2	14.3	77.0	7.1	9.4	14.3	33.1	18.8	24.8
Départements D'outre-Mer	43.9	53.3	53.6	4.8	14.5	80.7	1.8	:	32.0	57.7	36.3	51.2
Guadeloupe	37.0	52.4	52.7	3.6	14.6	81.8	1.9	:	:	62.6	:	:
Martinique	51.0	59.8	60.2	6.5	13.0	80.6	0.1	:	:	67.4	:	:
Guyane	49.4	53.4	53.9	3.2	18.1	78.7	0.7	:	:	44.0	:	:

			Demografi					Uddannelse			Region
Beskæftigelsesfrekvens (% bef.15-64), 1999			Befolkning (1000), 1998	Befolkningsstæthed (indb./km²), 1998	% befolkning efter alder: (1998)			Uddeannelsesniveau for de 25-59 årige (% total), 1999			
Total	Kvinder	Mænd			Under 15	15-64	65+	Lavt	Mellem	Højt	
55.5	38.6	73.4	1796	95.5	15.8	69.1	15.1	49	31	19	Kentriki Makedonia
54.7	36.2	73.7	303	32.1	16.6	66.6	16.7	57	28	15	Dytiki Makedonia
57.0	38.9	75.8	743	52.9	16.0	66.7	17.3	60	24	16	Thessalia
59.7	43.2	76.2	2646	49.1	15.0	66.5	18.5	61	27	12	Kentriki Ellada
54.2	39.1	70.3	373	40.5	14.2	67.2	18.6	62	25	14	Ipeiros
70.2	55.1	84.5	203	87.9	15.6	64.3	20.1	60	27	13	Ionía Nísia
57.7	41.8	73.7	737	65.0	16.6	66.7	16.7	58	29	13	Dytiki Ellada
57.1	38.0	75.5	663	42.6	14.4	67.7	17.9	67	24	9	Stereá Ellada
64.3	48.4	80.3	670	43.2	14.1	65.4	20.5	58	29	13	Peloponnisos
54.3	40.5	69.3	3450	905.8	15.6	69.2	15.2	36	41	23	Attiki
64.5	49.3	79.9	1017	58.3	17.5	65.8	16.7	60	27	13	Nísia Aigaíou, Kriti
53.8	34.5	74.5	184	47.8	16.0	61.3	22.7	58	27	15	Voreío Aigaío
61.3	43.9	78.7	271	51.2	18.1	67.2	14.7	67	25	8	Notío Aigaío
69.4	56.9	81.9	563	67.5	17.6	65.8	16.6	58	28	15	Kriti
52.8	37.6	68.4	39371	78.0	15.6	68.3	16.1	62	16	22	España
50.6	37.4	64.1	4303	95.0	13.1	68.0	19.0	65	15	20	Noroeste
53.0	40.7	65.7	2717	92.3	13.4	67.8	18.8	67	14	19	Galicía
45.5	32.6	58.5	1060	100.4	11.9	68.3	19.9	63	15	23	Principado De Asturias
48.5	30.7	67.1	526	99.4	13.7	68.5	17.8	62	17	22	Cantabria
56.1	40.7	71.9	4018	57.1	13.0	69.2	17.8	56	17	27	Noreste
54.5	40.9	68.9	2054	282.9	12.6	71.3	16.1	52	18	30	Pais Vasco
59.4	42.7	76.1	529	50.8	13.8	68.9	17.3	56	15	29	Comunidad Foral De Navarra
56.8	38.9	74.2	260	51.5	13.6	67.5	18.9	64	15	21	La Rioja
57.6	39.8	75.1	1175	24.7	13.2	66.1	20.7	61	16	23	Aragón
55.1	41.1	69.8	5028	628.9	15.1	70.3	14.6	50	19	30	Comunidad De Madrid
51.1	32.7	69.7	5284	24.6	15.3	65.3	19.4	67	14	20	Centro (E)
52.2	35.0	69.7	2496	26.5	13.2	66.0	20.8	60	16	24	Castilla Y León
52.7	32.0	73.0	1707	21.5	16.9	64.3	18.7	73	12	15	Castilla-La Mancha
46.2	28.3	64.1	1081	26.0	17.7	64.9	17.3	73	11	16	Extremadura
58.6	44.1	73.8	10727	178.0	15.0	68.7	16.2	62	17	21	Este
60.5	46.7	74.8	6059	189.7	14.3	68.9	16.8	59	19	22	Cataluña
55.0	39.3	71.7	3931	168.7	15.8	68.7	15.5	66	15	19	Comunidad Valenciana
62.6	48.7	76.8	737	147.0	17.1	67.7	15.3	67	17	16	Islas Baleares
44.4	28.6	60.8	8422	85.4	18.9	67.6	13.5	68	13	19	Sur
43.3	27.7	59.4	7188	82.4	18.8	67.7	13.5	69	13	19	Andalucía
52.0	34.5	69.6	1098	97.0	18.8	67.5	13.6	65	15	20	Región De Murcia
44.3	26.3	63.2	136	4390.3	22.4	66.1	11.5	59	21	21	Ceuta Y Melilla
52.7	38.8	66.9	1590	219.5	18.1	70.7	11.3	67	15	18	Canarias
60.7	53.6	67.9	58398	107.4	19.1	65.4	15.5	37	41	22	France
64.8	59.9	69.9	10929	909.9	20.1	68.5	11.5	33	35	32	Île De France
61.2	53.8	68.7	10454	71.8	19.6	64.7	15.8	42	42	17	Bassin Parisien
58.3	51.1	65.4	1345	52.5	19.5	65.4	15.1	46	39	15	Champagne-Ardenne
59.0	51.1	67.2	1857	95.7	21.2	65.3	13.5	45	40	15	Picardie
60.2	52.4	67.8	1780	144.5	20.9	65.3	13.8	43	41	16	Haute-Normandie
64.0	56.8	71.5	2439	62.3	18.7	64.2	17.1	39	44	18	Centre
61.7	56.1	67.5	1420	80.8	19.3	64.2	16.5	42	41	17	Basse-Normandie
62.7	54.4	71.0	1612	51.0	17.7	63.9	18.4	37	46	17	Bourgogne
51.0	41.6	60.6	3997	321.9	21.7	64.8	13.5	45	40	16	Nord - Pas-De-Calais
61.9	54.1	69.7	5155	107.3	19.4	66.1	14.6	37	45	19	Est
58.7	50.0	67.4	2312	98.2	19.3	65.8	14.9	38	44	18	Lorraine
65.7	58.9	72.6	1726	208.5	19.6	67.0	13.5	33	48	19	Alsace
62.6	54.7	70.2	1117	68.9	19.2	65.3	15.5	41	41	18	Franche-Comté
62.2	55.4	69.2	7744	91.0	18.4	64.3	17.4	34	47	19	Ouest
62.2	54.6	69.9	3210	100.1	19.3	64.7	16.0	36	47	18	Pays De La Loire
61.9	55.5	68.4	2896	106.4	18.2	64.3	17.5	32	48	21	Bretagne
63.0	56.8	69.3	1637	63.4	16.9	63.4	19.7	37	46	17	Poitou-Charentes
60.8	54.5	67.3	6152	59.4	16.5	64.4	19.1	32	46	22	Sud-Ouest
60.4	53.5	67.4	2898	70.2	16.8	64.7	18.5	33	46	22	Aquitaine
61.3	55.3	67.4	2542	56.1	16.7	64.5	18.8	31	45	25	Midi-Pyrénées
61.3	56.0	66.7	712	42.0	14.5	62.7	22.8	35	49	16	Limousin
62.1	54.3	70.0	6934	99.5	19.1	65.8	15.1	34	43	23	Centre-Est
62.7	54.8	70.8	5625	128.7	19.7	66.0	14.3	33	43	24	Rhône-Alpes
59.5	52.0	66.9	1310	50.3	16.1	64.9	19.0	36	44	20	Auvergne
54.0	46.0	62.5	7034	104.3	18.1	63.7	18.3	40	40	20	Méditerranée
52.6	44.6	61.1	2283	83.4	17.7	63.4	18.9	41	40	19	Languedoc-Roussillon
55.4	47.6	63.8	4491	143.0	18.3	63.7	18.0	38	41	21	Provence-Alpes-Côte D'azur
42.8	32.3	53.4	260	29.9	17.5	64.6	17.8	61	25	13	Corse
:	:	:	1693	19.0	:	:	:	:	:	:	Départements D'outre-Mer
:	:	:	438	256.7	:	:	:	:	:	:	Guadeloupe
:	:	:	401	355.9	:	:	:	:	:	:	Martinique
:	:	:	164	2.0	:	:	:	:	:	:	Guyane

Tabel A.50 De vigtigste regionale indikatorer

Region	Økonomi							Arbejdsmarked				
	BNP pr. indbygger (PPS), EU15=100			Beskæftigelse på sektorer (% total), 1999			EU patentansøgninger pr.1 million indb. gns.1997-98-99	Arbejdsløshed (%)				
	1988	1998	gennemsnit 1996-97-98	Landbrug	Industri	Service		Total, 1989	Total, 1999	Langtidsarbejdsløshed, 1999 (% total arb.løsh.)	Kvinder, 1999	Unge, 1999
Réunion	43,0	50,0	50,2	5,0	14,6	80,4	2,5	:	:	52,4	:	:
Ireland	65,9	108,1	102,0	8,5	28,3	62,5	51,5	14,9	5,9	56,0	5,7	8,6
Border, Midland And Western	:	79,3	75,3	:	:	:	25,3	14,7	7,1	:	6,9	10,1
Southern And Eastern	:	118,5	111,6	:	:	:	48,9	14,9	5,5	:	5,4	8,1
Italia	100,2	101,1	102,2	5,4	32,4	62,2	59,7	10,0	11,7	60,8	16,1	32,9
Nord Ovest	116,5	114,5	116,0	3,8	35,2	61,0	83,2	6,6	8,0	61,9	12,2	23,5
Piemonte	118,0	117,2	119,0	3,8	39,8	56,5	98,5	6,0	7,9	56,7	12,6	22,4
Valle D'aosta	127,8	129,8	133,6	5,4	23,3	71,3	8,1	3,7	5,6	18,8	6,8	12,8
Liguria	112,1	106,1	106,7	3,6	23,2	73,2	48,5	8,4	10,8	60,9	15,2	31,2
Lombardia	131,9	134,7	136,2	2,1	41,1	56,8	131,4	3,5	4,9	43,7	7,6	13,8
Nord Est	115,2	120,3	122,1	5,3	39,0	55,7	79,8	4,5	4,7	30,1	7,4	11,3
Trentino-Alto Adige	117,8	136,1	137,3	8,6	27,0	64,4	44,5	3,2	3,9	13,0	5,6	7,4
Veneto	114,7	118,9	120,6	4,7	43,0	52,3	82,8	4,4	4,9	30,2	8,4	11,5
Friuli-Venezia Giulia	114,8	113,5	115,9	4,8	33,5	61,7	96,3	5,7	5,6	32,6	9,0	12,1
Emilia-Romagna	126,3	129,5	131,0	6,7	36,4	56,9	127,7	4,7	4,8	27,0	7,7	12,7
Centro (I)	105,1	106,1	107,4	3,9	35,8	60,4	45,5	7,3	7,2	47,7	11,4	19,8
Toscana	108,2	110,4	111,4	3,3	34,4	62,3	47,3	7,3	8,2	42,6	12,1	20,8
Umbria	95,8	97,5	99,0	5,0	31,7	63,3	36,7	8,4	7,1	54,0	12,0	19,9
Marche	102,6	100,5	102,7	4,5	41,3	54,2	46,3	6,8	6,5	47,5	11,1	18,0
Lazio	111,0	113,3	114,7	2,9	19,0	78,1	39,1	10,0	13,2	68,3	17,8	46,9
Abruzzo-Molise	84,5	82,5	84,4	7,7	33,3	59,1	46,0	10,0	11,6	65,4	18,0	33,3
Abruzzo	86,4	83,5	85,6	6,5	34,2	59,3	56,3	9,5	10,6	63,0	17,8	31,6
Molise	77,5	78,6	79,6	12,5	29,2	58,3	6,0	12,1	16,6	65,8	24,7	50,4
Campania	67,4	64,0	64,5	7,5	24,5	68,0	8,7	20,8	23,7	73,0	32,2	60,9
Sud	66,5	64,4	65,0	12,0	24,9	63,1	7,6	17,4	21,9	62,6	33,0	54,0
Puglia	72,2	65,1	66,0	11,8	26,6	61,6	7,8	13,8	19,8	61,9	31,6	49,0
Basilicata	63,4	72,0	72,3	12,8	31,8	55,4	16,4	18,9	17,3	56,2	26,4	52,8
Calabria	56,5	60,7	61,0	12,1	18,7	69,2	4,4	23,2	28,7	62,1	41,4	65,2
Sicilia	65,8	65,2	65,7	9,1	19,3	71,6	11,3	20,0	24,8	66,4	36,2	60,2
Sardegna	72,8	76,3	76,1	8,1	22,7	69,2	8,1	17,6	21,9	57,9	31,7	56,7
Luxembourg (Grand-Duché)	139,1	175,8	173,2	1,9	21,9	75,8	145,0	1,7	2,4	32,2	3,3	6,7
Nederland	97,7	113,2	111,0	3,0	21,2	70,6	165,8	8,5	3,3	41,5	4,6	6,7
Noord-Nederland	94,2	104,9	106,1	3,9	24,9	65,9	68,5	10,8	5,3	47,0	7,7	10,8
Groningen	119,1	130,8	135,5	2,4	23,5	67,8	71,1	12,4	6,0	48,7	8,7	13,7
Friesland	79,7	93,3	91,6	3,8	26,2	65,2	55,8	11,0	4,1	46,3	6,3	7,7
Drenthe	82,4	89,4	90,0	5,9	24,8	64,6	82,1	8,2	5,9	45,6	8,4	11,8
Oost-Nederland	83,9	96,4	94,9	3,6	23,6	67,6	119,7	8,9	3,0	39,1	4,3	5,8
Overijssel	86,2	96,9	95,3	4,0	28,4	62,4	122,3	9,0	3,1	31,5	4,5	5,3
Gelderland	83,9	98,6	96,9	3,5	21,6	69,5	123,1	8,8	3,0	41,4	4,2	6,4
Flevoland	72,7	80,8	80,1	3,1	18,9	73,6	88,6	8,7	3,1	50,3	4,4	4,2
West-Nederland	107,0	125,3	122,1	2,3	16,3	76,3	116,2	8,0	3,1	42,1	4,4	6,5
Utrecht	103,4	142,4	137,1	1,1	15,7	78,5	139,5	7,3	2,3	52,1	3,3	3,5
Noord-Holland	111,7	131,9	128,6	2,3	15,0	77,8	103,5	8,1	3,3	43,4	4,6	7,4
Zuid-Holland	104,7	117,7	115,0	2,6	16,5	75,7	121,5	8,4	3,2	38,8	4,5	6,7
Zeeland	107,0	100,6	99,9	4,0	26,5	63,9	84,8	6,7	3,5	41,6	4,0	6,7
Zuid-Nederland	92,1	107,1	104,8	3,7	27,6	63,4	358,9	8,1	3,1	38,1	4,3	6,5
Noord-Brabant	93,5	111,9	109,5	3,6	27,5	64,1	445,4	8,1	2,8	36,8	4,0	5,9
Limburg (NL)	89,5	97,1	95,4	3,8	27,7	62,0	182,1	8,0	3,7	40,3	5,2	8,1
Österreich	102,2	111,7	111,6	6,2	29,8	64,0	125,2	3,1	4,0	37,1	4,8	5,3
Ostösterreich	114,0	123,1	123,6	5,3	26,6	68,1	105,9	:	4,5	59,0	4,8	4,9
Burgenland	61,1	68,8	69,5	6,3	34,3	59,5	42,9	3,5	3,3	24,9	4,3	4,3
Niederösterreich	84,4	91,4	89,7	10,1	29,5	60,5	106,9	2,7	3,1	39,1	3,7	3,5
Wien	152,0	162,8	165,4	0,8	22,8	76,4	115,8	5,3	5,9	71,5	5,9	6,7
Südösterreich	79,3	90,6	90,4	8,3	32,8	58,9	104,4	:	4,3	29,4	5,6	6,5
Kärnten	80,9	91,6	91,2	7,8	30,6	61,6	95,9	3,2	4,7	14,0	6,3	7,3
Steiermark	78,6	90,1	90,1	8,5	33,8	57,7	108,3	3,2	4,1	37,5	5,3	6,2
Westösterreich	102,7	111,2	110,4	6,1	31,7	62,2	157,2	:	3,4	8,1	4,3	5,1
Oberösterreich	97,8	104,9	104,1	8,3	34,9	56,9	160,1	2,4	2,7	7,7	3,3	3,9
Salzburg	115,7	124,8	124,8	4,9	26,5	68,6	101,4	2,0	3,4	4,1	4,2	5,8
Tirol	102,0	113,4	111,5	4,8	24,3	70,9	100,7	2,0	4,7	6,9	6,5	7,3
Vorarlberg	105,3	111,8	112,3	2,0	41,2	56,8	337,5	1,5	3,5	18,3	4,7	4,6
Portugal	58,9	75,3	73,6	12,6	35,3	52,1	2,7	4,8	4,7	39,9	5,5	9,5
Continente	59,9	76,4	74,6	12,5	35,6	52,0	2,8	4,8	4,8	39,9	5,5	9,6
Norte	51,4	66,0	64,7	12,6	46,9	40,5	1,8	2,9	4,7	40,7	5,4	7,9
Centro (P)	46,3	65,0	63,4	26,1	31,8	42,1	2,7	2,9	2,4	35,5	2,7	7,2
Lisboa E Vale Do Tejo	76,3	94,9	92,7	4,4	27,9	67,7	4,1	6,9	6,1	40,0	6,6	12,1
Alentejo	57,9	66,8	64,6	13,0	27,1	60,0	1,9	11,6	6,7	40,3	10,5	17,1
Algarve	61,4	76,1	74,3	10,3	19,9	69,9	3,0	3,1	3,7	41,8	5,3	10,8
Açores	40,8	52,0	51,2	18,4	26,0	55,7	:	2,5	3,7	34,9	6,5	7,6

			Demografi					Uddannelse			Region
Beskæftigelsesfrekvens (% bef.15-64), 1999			Befolkning (1000), 1998	Befolkningsstæthed (indb./km²), 1998	% befolkning efter alder: (1998)			Uddeannelsesniveaue for de 25-59 årige (% total), 1999			
Total	Kvinder	Mænd			Under 15	15-64	65+	Lavt	Mellem	Højt	
.	.	.	690	273,6	.	.	.	.	.	.	Réunion
63.9	51.9	75.7	3705	52.7	22.7	66.0	11.4	49	28	23	Ireland
.	.	.	979	29.4	.	.	.	46	28	26	Border, Midland And Western
.	.	.	2726	73.7	.	.	.	52	28	20	Southern And Eastern
53.4	38.6	68.3	57588	191.1	14.6	68.0	17.4	54	36	10	Italia
58.8	46.4	71.1	6047	177.4	11.4	67.7	20.9	53	38	9	Nord Ovest
59.6	46.9	72.2	4290	168.9	11.8	68.4	19.9	54	37	9	Piemonte
63.5	54.3	72.4	120	36.7	12.4	69.3	18.2	56	36	9	Valle D'aosta
56.2	44.6	67.9	1637	302.2	10.3	65.7	24.0	50	40	11	Liguria
61.3	47.8	74.8	9009	377.4	12.9	70.3	16.9	52	37	11	Lombardia
61.4	47.7	74.8	6590	165.5	13.1	69.0	17.9	55	36	9	Nord Est
64.4	51.6	76.9	927	68.1	15.7	67.8	16.5	50	42	8	Trentino-Alto Adige
61.2	46.9	75.2	4478	243.9	13.1	69.5	17.4	56	35	9	Veneto
59.7	47.6	71.8	1184	151.0	11.0	68.1	20.9	52	39	9	Friuli-Venezia Giulia
65.5	54.7	76.4	3953	178.7	10.9	67.4	21.7	50	39	11	Emilia-Romagna
59.1	46.7	71.7	5813	141.3	11.9	66.7	21.3	54	36	10	Centro (I)
58.7	46.3	71.3	3528	153.4	11.5	67.1	21.5	55	36	9	Toscana
58.3	45.1	71.5	832	98.4	12.4	66.0	21.6	46	42	13	Umbria
60.7	48.7	72.8	1453	149.9	12.9	66.3	20.8	54	35	12	Marche
51.9	37.1	67.3	5249	304.7	14.2	69.4	16.4	45	42	13	Lazio
51.9	35.0	68.9	1606	105.4	15.1	65.9	19.1	51	39	10	Abruzzo-Molise
52.4	35.3	69.7	1277	118.3	15.0	66.1	18.9	51	40	10	Abruzzo
49.9	33.9	66.0	329	74.2	15.4	65.0	19.6	55	34	11	Molise
40.7	23.5	58.3	5795	426.2	19.9	67.1	12.9	59	32	10	Campania
42.0	23.9	60.6	6765	152.3	17.9	67.1	15.0	59	32	9	Sud
43.1	23.6	63.4	4088	211.2	17.9	67.7	14.4	61	30	9	Puglia
44.4	29.4	59.6	609	61.0	17.1	66.1	16.7	58	35	8	Basilicata
39.1	23.0	55.3	2068	137.1	18.2	66.2	15.6	56	34	10	Calabria
39.7	21.5	58.7	5103	198.5	18.5	66.1	15.3	60	30	10	Sicilia
44.9	29.4	60.7	1658	68.8	15.3	70.1	14.5	62	31	8	Sardegna
61.8	48.7	74.7	427	164.9	18.7	67.0	14.3	36	45	19	Luxembourg (Grand-Duché)
71.4	61.5	81.1	15707	463.6	18.4	68.1	13.5	34	43	23	Nederland
68.1	58.0	77.8	1645	196.9	18.1	67.4	14.5	36	45	19	Noord-Nederland
66.9	56.4	77.2	559	238.8	16.7	68.8	14.5	34	43	23	Groningen
70.4	59.6	80.6	620	184.4	19.0	66.7	14.2	36	47	18	Friesland
66.5	57.9	74.7	466	175.7	18.4	66.6	15.0	38	45	17	Drenthe
71.7	61.0	82.1	3268	335.2	19.4	67.5	13.1	35	44	21	Oost-Nederland
71.2	59.7	82.2	1067	319.9	19.4	67.2	13.5	37	45	19	Overijssel
71.8	61.6	81.7	1901	381.1	18.8	67.8	13.4	34	43	23	Gelderland
72.8	61.1	84.5	300	210.6	24.1	66.9	9.0	36	45	19	Flevoland
72.0	62.8	81.0	7328	844.2	18.2	68.1	13.7	32	42	26	West-Nederland
74.7	64.1	85.5	1094	802.1	18.8	68.7	12.4	28	42	30	Utrecht
72.1	64.7	79.4	2495	938.1	17.6	68.9	13.5	31	43	27	Noord-Holland
71.2	61.6	80.7	3369	1175.1	18.5	67.6	13.9	33	41	26	Zuid-Holland
69.3	56.8	81.2	370	206.8	18.4	65.3	16.2	39	47	14	Zeeland
71.6	60.9	81.9	3467	488.3	18.0	69.0	13.0	36	43	21	Zuid-Nederland
72.4	61.7	82.6	2329	472.1	18.5	69.1	12.4	36	43	21	Noord-Brabant
70.0	59.2	80.4	1139	525.1	17.2	68.7	14.1	37	43	20	Limburg (NI)
68.8	60.2	77.4	8078	96.3	17.2	67.4	15.4	23	68	9	Österreich
69.2	61.6	76.9	3411	144.8	16.0	67.6	16.4	23	66	11	Ostösterreich
67.9	58.5	76.9	278	70.0	15.7	66.5	17.8	29	66	5	Burgenland
69.1	60.4	77.6	1535	80.0	17.2	66.5	16.3	24	69	7	Niederösterreich
69.6	63.1	76.2	1599	3852.8	15.0	68.7	16.2	21	65	15	Wien
67.0	58.1	76.0	1768	68.2	16.9	66.9	16.2	20	73	7	Südösterreich
65.7	56.2	75.5	564	59.2	17.4	66.6	16.0	18	76	6	Kärnten
67.6	59.0	76.2	1204	73.5	16.7	67.1	16.3	21	71	7	Steiermark
69.4	59.9	79.0	2899	84.3	18.7	67.6	13.7	25	67	8	Westösterreich
69.2	60.4	77.9	1375	114.8	18.5	66.9	14.6	26	67	7	Oberösterreich
71.2	63.7	79.2	514	71.8	18.3	68.4	13.4	21	70	10	Salzburg
69.0	58.2	79.9	664	52.5	18.9	68.0	13.2	26	67	8	Tirol
68.5	55.8	81.0	346	133.1	19.6	68.4	12.0	29	63	7	Vorarlberg
71.3	62.9	80.2	9968	108.5	17.0	67.9	15.1	78	12	10	Portugal
71.7	63.6	80.2	9464	106.6	16.8	68.0	15.2	78	12	10	Continente
71.3	62.2	80.8	3570	167.8	18.7	68.7	12.7	84	9	7	Norte
82.3	77.1	87.6	1710	72.3	15.9	66.1	18.0	79	11	10	Centro (P)
68.0	60.2	76.3	3323	278.5	15.6	69.1	15.3	70	16	14	Lisboa E Vale Do Tejo
65.4	53.5	77.4	513	19.0	14.5	64.1	21.4	81	11	8	Alentejo
70.4	60.0	81.0	348	69.8	16.1	65.4	18.5	81	12	8	Algarve
60.9	41.0	81.0	244	104.9	23.2	64.7	12.1	86	8	6	Açores

Tabel A.50 De vigtigste regionale indikatorer

Region	Økonomi							Arbejdsmarked				
	BNP pr. indbygger (PPS), EU15=100			Beskæftigelse på sektorer (% total), 1999			EU patentansøgninger pr.1 million indb. gns.1997-98-99	Arbejdsløshed (%)				
	1988	1998	gennemsnit 1996-97-98	Landbrug	Industri	Service		Total, 1989	Total, 1999	Langtidsarbejdsløshed, 1999 (% total arb.løsh.)	Kvinder, 1999	Unge, 1999
Madeira	39,9	57,5	56,4	15,0	31,2	53,8	:	5,5	3,4	44,7	4,4	7,0
Suomi/Finland	101,6	101,6	98,9	6,4	27,7	65,7	221,9	3,8	11,5	23,6	11,6	31,2
Manner-Suomi	101,4	101,5	98,8	6,4	27,7	65,6	221,6	3,8	11,5	23,6	11,6	31,1
Itä-Suomi	81,3	75,1	73,5	12,6	25,5	61,6	63,2	6,4	15,7	21,0	15,3	45,1
Väli-Suomi	90,5	83,6	82,4	11,2	28,0	60,4	114,3	4,5	12,3	21,3	12,9	35,8
Pohjois-Suomi	91,3	87,3	86,0	9,3	28,1	62,5	222,6	6,6	15,6	19,9	14,9	41,7
Uusimaa (Suuralue)	131,5	141,5	135,5	1,1	22,3	76,3	355,3	1,1	7,0	28,7	7,1	16,1
Etelä-Suomi	96,0	93,0	91,8	6,3	32,9	60,5	177,2	3,9	12,3	24,5	12,9	33,5
Åland	139,2	122,2	112,1	9,1	11,6	78,5	91,8	0,9	2,1	14,8	2,4	:
Sverige	109,7	102,4	102,2	3,0	25,0	72,0	269,3	1,7	7,6	29,1	6,9	16,3
Stockholm	130,7	136,1	133,0	0,2	15,6	84,0	464,9	1,0	5,2	28,1	4,8	10,0
Östra Mellansverige	100,8	93,2	94,1	2,8	28,3	69,0	257,0	1,7	7,8	26,0	7,1	17,8
Sydsverige	102,4	91,8	89,6	4,5	25,3	70,3	271,1	1,8	9,0	32,9	9,0	18,8
Norra Mellansverige	101,9	95,7	95,4	3,8	27,2	69,1	173,8	2,4	9,5	23,9	7,7	22,3
Mellersta Norrland	110,3	97,8	97,8	4,7	19,4	76,0	128,0	2,6	10,3	24,3	7,3	23,8
Övre Norrland	106,4	98,2	98,4	3,7	19,9	76,5	149,4	3,9	9,9	25,9	6,7	23,1
Småland Med Öarna	105,7	100,5	101,5	3,4	34,4	62,3	90,1	1,2	6,2	27,8	6,2	13,0
Västsverige	108,7	90,5	92,9	3,9	28,8	67,1	206,5	1,7	7,7	35,2	7,4	15,2
United Kingdom	98,7	102,2	100,9	1,6	26,0	72,3	94,6	7,4	6,1	30,3	5,1	12,3
North East	82,7	79,5	79,1	1,1	28,5	70,2	69,4	12,3	9,9	35,5	7,1	21,7
Tees Valley & Durham	83,0	77,5	77,3	1,1	31,2	67,5	59,9	11,9	9,9	38,7	7,2	21,6
Northumberland And Tyne & Wear	82,4	81,1	80,6	1,2	26,2	72,4	77,1	12,6	9,8	32,8	7,1	21,9
North West (Inc, Merseyside)	92,3	89,6	88,9	1,2	28,2	70,5	75,5	9,7	6,8	30,9	5,3	14,9
Cumbria	108,6	99,7	99,2	5,4	33,4	61,3	72,9	6,8	5,6	47,4	4,4	11,5
Cheshire	105,1	111,6	111,0	1,8	29,4	68,8	167,0	6,9	4,5	35,6	3,6	9,5
Greater Manchester	94,1	90,2	89,5	0,5	28,6	70,8	56,7	9,5	6,4	29,4	4,9	13,9
Lancashire	89,3	86,7	86,1	1,3	29,5	69,2	61,7	7,5	5,4	17,0	4,2	12,5
Merseyside	78,0	72,8	71,8	0,2	22,8	76,8	61,1	15,1	11,7	35,3	9,0	26,5
Yorkshire & The Humber	89,4	89,7	88,9	1,2	28,5	70,3	62,1	8,8	7,2	28,1	5,8	14,8
East Riding & North Lincolnshire	93,6	95,7	94,5	2,6	32,1	65,3	52,7	9,8	8,5	43,5	7,4	16,0
North Yorkshire	93,0	99,9	99,7	3,0	24,3	72,7	103,5	5,0	3,9	28,6	3,6	7,2
South Yorkshire	79,0	74,8	74,0	0,4	30,3	69,4	40,6	11,7	8,7	27,3	6,6	19,5
West Yorkshire	92,8	92,8	92,0	0,5	27,5	71,9	64,5	8,0	6,9	20,5	5,5	14,3
East Midlands	94,1	95,3	94,7	2,0	31,6	66,3	89,3	6,4	5,1	26,7	4,4	10,8
Derbyshire & Nottinghamshire	91,0	91,1	90,3	1,1	34,3	64,5	85,9	7,9	6,2	30,7	5,2	12,7
Leicestershire, Rutland & Northants	102,9	102,8	102,2	1,5	30,9	67,7	113,0	4,4	4,1	21,4	3,8	8,5
Lincolnshire	82,9	90,3	90,0	6,2	25,2	68,5	41,5	6,6	4,3	21,7	3,9	10,1
West Midlands	90,6	93,0	92,3	1,4	33,0	65,4	77,2	7,6	6,5	28,9	5,5	13,7
Herefordshire, Worcestershire & Warks	86,8	98,5	98,4	2,3	30,2	67,4	139,3	4,6	3,6	30,1	3,4	7,5
Shropshire & Staffordshire	85,0	87,1	86,7	2,2	35,8	61,9	57,3	5,6	4,4	26,5	4,1	10,0
West Midlands	95,3	93,8	92,6	0,5	32,7	66,6	59,8	10,0	9,3	29,3	7,5	18,9
Eastern	95,7	103,7	102,3	1,6	26,4	72,0	184,3	3,7	3,9	26,6	3,6	7,6
East Anglia	98,1	106,6	105,3	2,8	27,3	69,8	226,8	4,1	4,4	26,9	4,0	8,4
Bedfordshire, Hertfordshire	102,4	109,7	108,2	0,7	25,3	74,0	158,2	2,9	3,1	22,3	2,8	6,0
Essex	85,7	93,9	92,4	1,0	26,1	72,8	152,6	3,9	4,0	29,7	3,8	8,1
London	150,7	152,9	150,1	0,3	16,0	83,6	73,9	7,3	7,8	34,2	7,4	13,3
Inner London	:	243,4	239,5	0,3	13,2	86,4	79,2	:	11,7	33,3	11,1	21,4
Outer London	:	96,5	94,6	0,3	17,7	82,0	70,6	:	5,5	35,4	5,2	9,2
South East	98,7	112,7	109,4	1,3	22,9	75,7	150,0	3,1	3,2	28,3	2,8	5,9
Berkshire, Bucks & Oxfordshire	110,0	130,2	126,6	1,4	24,7	73,8	227,0	2,2	2,2	24,3	2,0	3,8
Surrey, East & West Sussex	96,6	110,0	106,9	1,3	18,2	80,5	127,7	2,5	3,0	32,2	2,7	5,1
Hampshire & Isle Of Wight	98,0	109,6	106,2	1,5	25,2	73,3	141,7	4,2	3,6	30,1	2,9	7,4
Kent	88,4	97,1	94,1	1,1	25,2	73,7	92,9	4,3	4,6	25,4	3,9	8,8
South West	93,2	93,9	93,4	2,4	25,6	72,0	98,6	5,1	4,2	24,6	3,8	8,3
Gloucestersh., Wiltsh. & N. Somerset	104,3	107,9	107,4	1,7	26,2	72,1	154,3	4,7	3,5	18,3	3,2	6,6
Dorset & Somerset	90,9	87,0	86,7	2,6	24,9	72,6	59,2	4,0	3,5	29,2	3,1	7,1
Cornwall & Isles Of Scilly	72,9	70,3	70,0	5,2	25,1	69,3	58,9	7,9	7,0	27,7	7,0	15,1
Devon	82,4	84,0	83,3	2,4	25,2	72,2	47,5	6,2	5,2	28,4	4,7	10,2
Wales	84,3	80,1	80,3	2,7	29,5	67,7	50,8	8,6	6,9	24,5	5,5	14,8
West Wales & The Valleys	:	71,1	71,1	2,0	30,3	67,5	35,1	:	7,7	24,0	6,2	16,2
East Wales	:	95,7	96,7	3,7	28,3	67,9	78,3	:	5,6	25,4	4,5	12,4
Scotland	91,7	97,6	97,7	2,0	25,3	72,5	65,9	11,1	7,6	31,1	6,0	16,3
North Eastern Scotland	:	128,3	127,8	3,7	28,4	67,7	138,4	:	4,5	19,2	3,6	8,4
Eastern Scotland	:	102,6	102,8	2,0	23,9	74,1	84,7	:	6,7	28,2	5,4	14,7
South Western Scotland	:	90,3	90,4	1,0	26,4	72,6	42,8	:	9,6	33,4	7,3	20,6
Highlands & Islands	:	76,9	76,8	5,2	23,2	71,4	17,1	:	6,0	37,8	5,0	11,0
Northern Ireland	74,4	76,6	76,8	5,0	26,5	68,5	17,1	17,7	9,4	41,2	7,7	16,8

			Demografi						Uddannelse			Region
Beskæftigelsesfrekvens (% bef.15-64), 1999			Befolkning (1000), 1998	Befolkningsstæthed (indb./km²), 1998	% befolkning efter alder: (1998)			Uddeannelsesniveaue for de 25-59 årige (% total), 1999				
Total	Kvinder	Mænd			Under 15	15-64	65+	Lavt	Mellem	Højt		
66,4	57,2	76,9	260	333,7	20,3	67,5	12,2	84	11	5	Madeira	
67,8	64,9	70,8	5154	16,9	18,7	66,7	14,6	26	42	33	Suomi/Finland	
67,8	64,9	70,7	5128	16,9	18,7	66,7	14,6	25	42	33	Manner-Suomi	
59,6	57,5	61,6	694	9,9	18,3	65,3	16,4	27	47	27	Itä-Suomi	
65,0	60,9	69,0	705	16,5	19,3	64,6	16,1	28	42	30	Väli-Suomi	
62,8	59,3	66,1	558	4,4	21,3	65,9	12,8	24	45	30	Pohjois-Suomi	
74,7	72,2	77,3	1354	148,6	18,9	69,6	11,5	23	36	41	Uusimaa (Suuralue)	
68,0	64,7	71,3	1817	34,5	17,6	66,2	16,2	26	44	30	Etelä-Suomi	
73,8	65,0	81,0	26	16,7	18,6	65,2	16,2	31	43	26	Åland	
71,6	69,3	73,7	8851	21,5	18,8	64,1	17,2	21	49	30	Sverige	
78,2	78,2	78,2	1773	273,2	18,7	66,8	14,5	17	45	39	Stockholm	
72,4	69,5	75,1	1489	38,7	18,9	63,7	17,4	21	51	28	Östra Mellansverige	
70,6	66,7	74,5	1270	90,9	18,3	63,6	18,1	23	47	30	Sydsverige	
69,8	68,3	71,3	847	13,2	18,2	62,1	19,7	24	52	24	Norra Mellansverige	
71,0	69,4	72,4	391	5,5	17,7	62,3	19,9	24	54	23	Mellersta Norrland	
65,3	67,5	63,2	520	3,4	18,8	64,2	17,1	17	54	29	Övre Norrland	
74,0	69,9	77,9	804	24,2	19,6	63,7	16,7	26	52	22	Småland Med Öarna	
73,1	69,0	77,1	1758	59,8	19,1	63,5	17,5	22	49	29	Västsverige	
71,6	64,7	78,4	59237	243,0	19,3	64,9	15,7	19	53	28	United Kingdom	
62,3	56,8	67,8	2590	300,7	19,1	64,8	16,1	24	56	21	North East	
62,4	56,6	68,2	1164	382,2	19,6	64,9	15,4	27	53	21	Tees Valley & Durham	
62,2	56,9	67,4	1426	256,1	18,7	64,8	16,6	21	58	21	Northumberland And Tyne & Wear	
68,1	61,6	74,5	6891	486,5	19,7	64,6	15,7	21	54	25	North West (Inc, Merseyside)	
69,9	65,5	74,3	493	72,2	18,0	64,2	17,8	16	62	22	Cumbria	
72,2	65,5	78,8	984	422,2	19,2	65,5	15,3	16	53	32	Cheshire	
68,7	62,1	75,0	2577	2004,4	20,4	64,9	14,7	21	54	25	Greater Manchester	
71,7	64,9	78,4	1427	464,8	19,4	64,1	16,5	21	56	23	Lancashire	
59,7	53,5	66,4	1409	2151,1	19,7	64,2	16,1	27	51	22	Merseyside	
69,6	62,9	76,2	5043	324,0	19,3	64,8	15,9	21	55	24	Yorkshire & The Humber	
67,3	59,2	74,7	883	241,4	18,8	64,2	17,0	22	58	20	East Riding & North Lincolnshire	
75,7	66,8	85,1	742	89,3	17,9	64,4	17,7	17	55	28	North Yorkshire	
66,6	61,9	71,1	1304	836,3	19,1	65,0	15,9	24	56	20	South Yorkshire	
70,5	63,6	77,1	2113	1038,9	20,1	65,1	14,8	20	54	26	West Yorkshire	
73,6	66,5	80,6	4169	266,8	19,0	65,0	16,0	21	56	24	East Midlands	
71,5	64,4	78,3	2002	418,0	18,9	65,3	15,9	22	55	24	Derbyshire & Nottinghamshire	
76,6	69,4	83,8	1545	314,1	19,7	65,5	14,8	20	56	24	Leicestershire, Rutland & Northants	
73,2	66,4	80,1	623	105,2	17,9	63,2	19,0	18	58	24	Lincolnshire	
71,4	64,5	78,2	5333	410,1	19,7	64,6	15,7	24	54	23	West Midlands	
77,4	69,7	84,8	1213	205,5	18,5	65,0	16,5	19	53	28	Herefordshire, Worcestershire & Warks	
74,0	67,1	80,8	1492	240,4	18,9	65,5	15,6	20	57	23	Shropshire & Staffordshire	
67,1	60,5	73,6	2628	2924,4	20,7	63,9	15,4	28	52	21	West Midlands	
76,3	68,1	84,3	5377	281,2	19,0	65,0	16,0	17	57	26	Eastern	
75,9	68,1	83,5	2181	173,5	18,5	64,5	17,0	19	55	26	East Anglia	
77,1	68,8	85,3	1590	553,2	20,0	65,8	14,2	12	58	30	Bedfordshire, Hertfordshire	
76,1	67,5	84,6	1606	436,9	18,7	64,9	16,4	18	60	22	Essex	
70,3	63,2	77,5	7187	4538,3	19,6	67,5	12,9	18	44	38	London	
65,4	58,2	72,8	2761	8613,4	19,6	68,9	11,5	20	34	46	Inner London	
73,5	66,4	80,5	4427	3504,3	19,5	66,6	13,8	17	50	33	Outer London	
78,4	70,2	86,4	8004	418,8	18,9	64,9	16,2	13	55	32	South East	
80,7	72,2	88,3	2099	365,5	19,7	66,9	13,3	13	50	37	Berkshire, Bucks & Oxfordshire	
79,0	70,7	87,3	2560	468,7	17,9	63,4	18,7	12	54	35	Surrey, East & West Sussex	
77,4	70,3	84,6	1771	424,3	18,8	65,2	16,0	14	56	30	Hampshire & Isle Of Wight	
75,4	66,7	84,0	1575	421,6	19,2	64,3	16,5	15	61	24	Kent	
76,9	70,0	83,6	4901	204,5	18,1	63,4	18,5	15	57	28	South West	
79,7	73,1	86,1	2162	284,4	18,7	65,0	16,3	14	55	31	Gloucestersh., Wiltsh, & N. Somerset	
77,6	69,7	85,7	1181	193,4	17,4	61,9	20,7	15	59	26	Dorset & Somerset	
68,6	62,3	74,6	490	137,8	17,7	62,3	20,1	19	61	21	Cornwall & Isles Of Scilly	
74,2	67,8	80,5	1068	159,4	17,6	62,4	20,0	16	57	27	Devon	
66,1	60,0	72,1	2933	141,2	19,1	63,5	17,4	23	53	25	Wales	
63,2	58,0	68,3	1868	142,3	19,0	63,1	18,0	25	52	23	West Wales & The Valleys	
71,0	63,3	78,9	1066	139,4	19,6	64,2	16,2	20	53	27	East Wales	
68,5	63,4	73,7	5120	65,5	18,6	66,1	15,3	20	50	30	Scotland	
79,4	73,3	85,5	504	68,7	:	:	:	16	50	35	North Eastern Scotland	
71,7	65,8	77,6	1895	105,3	:	:	:	18	51	31	Eastern Scotland	
62,7	58,4	67,1	2352	180,5	:	:	:	24	49	27	South Western Scotland	
74,4	69,9	79,0	370	9,3	:	:	:	16	53	31	Highlands & Islands	
64,0	57,3	70,7	1689	119,2	23,1	63,9	13,0	30	48	22	Northern Ireland	

Tabel A.50 De vigtigste regionale indikatorer

Region	Økonomi							Arbejdsmarked				
	BNP pr. indbygger (PPS), EU15=100			Beskæftigelse på sektorer (% total), 1999			EU patentansøgninger pr.1 million indb. gns.1997-98-99	Arbejdsløshed (%)				
	1988	1998	gennemsnit 1996-97-98	Landbrug	Industri	Service		Total, 1989	Total, 1999	Langtidsarbejdsløshed, 1999 (% total arb.løsh.)	Kvinder, 1999	Unge, 1999
Bulgaria	:	22,3	23,3	24,4	32,6	43,0	:	:	17,0	53,3	16,8	36,7
Sofia Stolitza	:	23,1	24,4	2,7	33,5	63,8	:	:	9,9	48,3	9,6	25,2
Severna Bulgarija	:	22,2	23,1	30,8	29,5	39,7	:	:	20,7	54,7	20,0	41,1
Yuzhna Bulgarija	:	22,3	23,1	25,4	35,2	39,4	:	:	16,5	53,0	16,2	36,4
Kypros	:	79,3	79,0	10,2	23,2	66,6	:	:	3,1	:	4,1	3,0
Ceska Republika	:	60,3	63,0	5,3	40,5	54,1	:	:	8,5	36,5	10,1	16,6
Praha	:	114,7	118,8	0,3	22,9	76,6	:	:	3,2	30,2	3,8	8,4
Stredocesky	:	46,9	48,7	5,6	39,9	54,4	:	:	6,7	30,4	8,9	12,0
Jihozapad	:	57,4	60,1	7,8	40,1	52,1	:	:	6,4	31,5	8,0	11,7
Severozapad	:	52,9	56,2	4,0	42,8	53,3	:	:	12,6	43,0	15,0	23,0
Severovychod	:	52,7	54,7	6,5	46,5	47,0	:	:	7,3	32,3	8,8	13,5
Jihovychod	:	53,4	56,1	8,2	40,1	51,7	:	:	8,8	30,1	10,7	17,6
Stredni Morava	:	51,5	53,6	5,9	45,6	48,4	:	:	9,7	36,7	11,5	18,3
Ostravsky	:	56,6	59,8	3,2	47,7	49,0	:	:	13,7	46,3	15,4	26,4
Eesti	:	37,2	35,6	8,8	31,8	59,4	:	:	11,7	42,6	10,2	22,1
Magyarország	:	49,0	47,9	7,0	34,4	58,7	:	:	6,9	47,9	6,2	12,3
Közép-Magyarország	:	72,4	70,9	1,8	28,2	70,0	:	:	5,2	52,7	4,8	9,3
Közép-Dunántul	:	48,0	45,7	6,6	42,4	51,1	:	:	6,0	39,5	5,5	9,5
Nyugat-Dunántul	:	54,1	51,3	6,5	43,7	49,9	:	:	4,4	48,0	4,5	7,2
Del-Dunántul	:	37,8	37,5	10,5	33,6	55,9	:	:	8,2	42,5	7,4	14,6
Észak-Magyarország	:	33,3	32,6	5,5	39,4	55,2	:	:	11,4	53,3	10,7	20,2
Észak-Alföld	:	33,1	33,1	9,8	32,3	57,9	:	:	10,1	47,6	8,1	17,1
Del-Alföld	:	37,4	37,6	15,9	32,0	52,1	:	:	5,7	42,8	5,2	11,3
Lietuva	:	31,0	30,0	21,4	26,5	52,1	:	:	10,2	38,5	9,2	21,3
Latvija	:	27,7	26,7	17,2	25,8	57,0	:	:	13,7	53,2	13,3	23,4
Malta	:	:	:	:	:	:	:	:	5,3	:	:	6,5
Polska	:	36,1	35,1	18,1	31,4	50,5	:	:	12,3	41,6	13,2	29,6
Dolnoslaskie	:	36,0	35,1	9,6	33,6	56,9	:	:	13,8	49,3	14,8	31,1
Kujawsko-Pomorskie	:	33,2	32,4	20,0	29,0	51,1	:	:	15,2	41,3	17,0	37,3
Lubelskie	:	26,1	25,5	35,6	20,2	44,3	:	:	12,6	29,4	12,2	35,5
Lubuskie	:	32,9	32,0	7,1	39,1	54,1	:	:	15,3	42,2	16,8	27,5
Lodzkie	:	31,9	31,1	23,0	32,0	45,0	:	:	12,7	38,5	12,2	28,5
Malopolskie	:	32,8	32,0	21,2	30,8	48,0	:	:	9,7	40,3	10,5	29,1
Mazowieckie	:	52,7	51,3	18,8	24,9	56,3	:	:	9,2	46,1	9,5	20,9
Opolskie	:	31,8	31,0	10,1	38,9	50,7	:	:	12,1	25,1	14,5	25,0
Podkarpackie	:	27,4	26,7	27,1	31,2	41,9	:	:	16,1	46,1	16,7	47,9
Podlaskie	:	27,5	26,8	34,0	19,7	46,5	:	:	11,4	55,1	11,8	25,9
Pomorskie	:	35,6	34,7	9,2	31,6	59,3	:	:	13,0	42,3	15,1	31,2
Slaskie	:	40,3	39,3	3,6	45,4	51,0	:	:	9,7	37,0	11,3	23,8
Swietokrzyskie	:	27,8	27,1	35,3	25,7	39,2	:	:	15,6	44,0	15,6	41,6
Warminsko-Mazurskie	:	27,7	26,9	14,7	30,8	54,5	:	:	21,3	42,7	23,1	48,8
Wielkopolskie	:	38,1	37,1	18,9	34,5	46,6	:	:	9,8	40,1	11,3	24,9
Zachodniopomorskie	:	35,2	34,3	11,4	31,4	57,2	:	:	14,9	40,7	16,0	28,5
România	:	28,2	30,7	44,0	27,1	28,9	:	:	6,2	45,2	5,5	17,3
Nord-Est	:	21,6	24,1	57,7	20,5	21,8	:	:	7,1	51,9	5,8	21,2
Sud-Est	:	28,4	31,0	43,9	23,8	32,3	:	:	7,3	40,8	6,8	19,7
Sud	:	25,3	27,8	50,7	27,3	22,0	:	:	6,3	42,8	5,3	17,9
Sud-Vest	:	26,5	28,4	58,6	20,0	21,4	:	:	5,4	34,8	4,4	19,1
Vest	:	32,4	34,1	39,5	27,5	33,0	:	:	6,6	51,4	6,0	14,9
Nord-Vest	:	26,0	28,4	41,6	28,6	29,9	:	:	5,6	38,8	5,1	12,9
Centru	:	31,8	34,6	33,2	38,3	28,5	:	:	7,1	54,5	7,0	16,9
Bucuresti	:	40,3	43,5	6,5	37,5	56,0	:	:	3,4	39,7	3,8	9,2
Slovenija	:	68,8	67,7	10,8	37,7	51,2	:	:	7,3	41,9	7,5	18,5
Slovenská Republika	:	48,6	47,7	8,1	39,4	52,4	:	:	16,4	50,7	16,4	33,8
Bratislavský Kraj	:	99,4	97,5	3,4	25,8	70,8	:	:	5,9	30,5	6,3	17,0
Západné Slovensko	:	44,3	44,0	9,1	41,9	49,0	:	:	15,1	52,4	15,7	32,1
Stredné Slovensko	:	42,1	41,3	8,7	42,7	48,7	:	:	17,6	47,6	17,6	33,5
Východné Slovensko	:	39,2	38,0	8,9	40,4	50,7	:	:	21,9	55,1	21,5	41,5

BNP 1988: ESA79 metodologi; 1998, ESA95

BNP 1996-97-98: BG: regionale skøn

Beskæftigelse i sektorerne: EL, SK: 1998; Guadeloupe, Martinique, Guyane (F); Réunion (F): 1996; BG (1997), CY: nationale kilder

Arbejdsløshed: MT: 1998 (ungdomsarbejdsløshed); BG: regionale skøn for 1999

Langtidsarbejdsløshed: BG, SK: 1998; IRL: 1997; EU15 og EU12 uden IRL

TBeskæftigelsesfrekvenser: LFS 1999, undtagen SK: 1998.

Uddannelsesniveau: LFS 1999, undtagen EL og RO: 1998; IRL: 1997

Kilde: Eurostat (REGIO, LFS), nationale statistiske myndigheder samt beregninger i DG REGIO.

			Demografi					Uddannelse			Region
Beskæftigelsesfrekvens (% bef.15-64), 1999			Befolkning (1000), 1998	Befolkningsstæthed (indb./km²), 1998	% befolkning efter alder: (1998)			Uddeannelsesniveau for de 25-59 årige (% total), 1999			
Total	Kvinder	Mænd			Under 15	15-64	65+	Lavt	Mellem	Højt	
54,1	:	:	8257	74,3	16,3	67,9	15,9	:	:	:	Bulgarija
:	:	:	1187	955,9	:	:	:	:	:	:	Sofia Stolitza
:	:	:	3205	66,0	16,3	67,4	16,3	:	:	:	Severna Bulgarija
:	:	:	3865	63,1	:	:	:	:	:	:	Yuzhna Bulgarija
69,4	:	:	746	80,7	24,2	64,7	11,1	:	:	:	Kypros
65,6	57,4	74,0	10295	130,5	17,4	69,0	13,6	13	76	11	Ceska Republika
73,1	68,3	78,2	1197	2412,4	14,7	69,1	16,3	6	70	24	Praha
67,1	57,2	77,1	1107	100,5	17,0	68,7	14,3	13	78	9	Stredocesky
67,6	58,9	76,3	1179	66,9	17,4	69,0	13,6	12	78	11	Jihozapad
61,7	53,0	70,5	1131	130,8	18,1	70,1	11,9	18	74	8	Severozapad
66,3	58,2	74,6	1491	119,9	17,8	68,6	13,6	13	78	9	Severovychod
65,4	57,1	73,7	1661	118,7	17,8	68,3	13,9	12	76	12	Jihovychod
64,4	54,9	74,0	1242	136,5	17,8	68,9	13,3	13	78	9	Stredni Morava
59,9	51,7	68,2	1285	231,4	18,5	69,5	12,0	14	77	9	Ostravsky
62,0	58,0	66,3	1450	33,4	19,2	66,7	14,1	12	58	30	Eesti
55,4	48,8	62,4	10114	108,7	17,5	68,1	14,4	24	61	15	Magyarország
59,6	53,4	66,6	2862	413,7	15,8	69,0	15,2	17	60	22	Kozep-Magyarország
58,5	51,4	65,7	1112	98,8	18,0	69,2	12,7	23	64	14	Kozep-Dunantul
63,0	55,3	70,8	990	88,5	16,9	68,4	14,7	23	65	13	Nyugat-Dunantul
52,7	46,9	58,9	983	69,1	17,5	68,1	14,4	27	63	10	Del-Dunantul
48,1	41,6	54,9	1280	95,3	18,6	67,0	14,4	28	60	12	Eszak-Magyarország
48,6	42,8	54,4	1532	86,3	19,7	67,0	13,3	30	58	12	Eszak-Alfold
54,7	46,5	63,2	1354	74,2	17,4	67,3	15,3	29	60	11	Del-Alfold
65,0	61,4	68,9	3702	56,7	20,8	66,5	12,7	:	:	:	Lietuva
59,5	54,1	65,4	2449	37,9	19,3	66,5	14,3	13	68	18	Latvija
53,8	:	:	385	1158,4	21,3	67,0	11,8	:	:	:	Malta
57,5	51,6	63,6	38666	123,7	20,3	67,8	11,9	19	70	11	Polska
56,1	50,6	61,8	2984	149,6	18,8	69,3	11,9	18	70	12	Dolnoslaskie
56,2	49,9	62,6	2099	116,8	21,0	68,0	11,1	21	70	9	Kujawsko-Pomorskie
58,9	54,3	63,5	2241	89,2	21,3	65,4	13,3	22	67	11	Lubelskie
51,9	43,8	60,5	1021	73,0	21,1	68,5	10,4	17	75	9	Lubuskie
59,4	53,6	65,5	2668	146,4	18,3	67,7	14,1	24	66	10	Lodzkie
59,9	54,8	65,0	3211	212,1	21,4	66,7	11,9	16	69	15	Malopolskie
61,6	56,0	67,3	5066	141,8	19,1	67,3	13,6	18	68	14	Mazowieckie
54,7	45,6	64,6	1091	115,9	19,8	69,2	10,9	21	72	7	Opolskie
56,8	52,6	60,7	2120	118,5	23,0	65,6	11,4	18	71	12	Podkarpackie
58,8	52,5	65,3	1224	60,6	21,8	65,1	13,1	26	63	12	Podlaskie
57,3	50,0	64,7	2182	119,3	21,4	68,3	10,3	17	71	12	Pomorskie
54,8	47,6	62,2	4890	397,3	18,9	70,2	10,9	14	75	10	Slaskie
57,6	54,3	60,7	1327	113,7	20,3	66,2	13,5	21	69	11	Swietokrzyskie
51,7	46,5	57,1	1462	60,4	22,4	67,7	9,9	24	67	9	Warminsko-Mazurskie
59,5	52,7	66,5	3348	111,8	21,3	67,6	11,1	18	72	11	Wielkopolskie
53,8	47,9	59,9	1731	75,2	20,3	69,3	10,3	22	69	9	Zachodniopomorskie
65,0	59,7	70,4	22503	94,4	19,2	68,0	12,7	29	62	9	România
67,9	64,3	71,5	3825	103,8	21,8	66,1	12,1	33	60	7	Nord-Est
60,8	54,1	67,6	2949	82,5	19,5	68,6	11,9	30	60	10	Sud-Est
67,5	60,9	74,1	3500	101,6	18,7	67,1	14,1	33	60	7	Sud
70,6	66,7	74,6	2424	83,0	19,0	67,0	14,0	28	65	7	Sud-Vest
63,9	59,4	68,6	2038	63,6	18,4	68,9	12,6	30	61	9	Vest
64,0	60,1	68,1	2856	83,6	19,8	68,2	12,1	28	64	9	Nord-Vest
61,8	56,1	67,6	2647	77,6	19,4	68,7	11,9	26	67	7	Centru
62,0	55,2	69,5	2264	1243,3	15,6	71,1	13,2	17	63	19	Bucuresti
62,5	58,1	66,8	1983	97,9	17,0	69,7	13,2	24	60	16	Slovenija
60,8	53,8	68,0	5391	109,9	21,0	67,7	11,2	:	:	:	Slovenská Republika
71,9	67,2	77,1	618	310,9	18,0	70,2	11,8	:	:	:	Bratislavský Kraj
61,5	53,7	69,5	1877	123,9	19,8	68,4	11,8	:	:	:	Západné Slovensko
60,9	54,9	67,0	1354	83,5	21,3	67,3	11,4	:	:	:	Stredné Slovensko
55,0	47,0	63,3	1541	98,2	23,6	66,3	10,2	:	:	:	Východné Slovensko

